GILLES PERRAULT / KIZIL ORKESTRA

YAYINLARI

GILLES PERRAULT

KIZIL ORKESTRA

Bu bir roman değil. Gerçeğin akıcı bir dille anlatımıdır.

YAYINLARI

BELGESEL DİZİ

Gedikpaşa Cami Sok. No:57 Kat.2
34440 - Çemberlitaş - İSTANBUL
Tel: 526 49 52

Pk: 12 Sirkeci-İSTANBUL

GILLES
PERRAULT

KIZIL ORKESTRA

Çeviren:
Hüsen Portakal

KIZIL ORKESTRA
GILLES PERRAULT
Çeviren: Hüsen PORTAKAL
Libralrie Artbeme Fayard, 1967
E YAYINLARI A.Ş. - 1989

Kapak Düzeni : Bülent Engez
Kapak Filmi : Ebru Grafik
Dizgi-Ofset Hazırlık : Gözlem Matbaacılık
Baskı : Engin Ofset
Cilt : Dursun Ünlü

GILLES PERRAULT

KIZIL ORKESTRA

Anneme Babama,
başka bir orkestrada çalmış
olan Georges ve Germaine
Peyroles'a

Gilles Perrault, **9 Mart 1931 tarihinde Paris'te doğdu. Hukuk öğrenimi gördü. Askerlik görevini Cezayir'de yaptıktan sonra "Paraşütçüler" adlı denemesini yazdı. Bu romanla 1962 "Aujourd'hui Edebiyat Ödülü"nü aldı. Bir kaç ünlü röportajdan sonra II. Dünya Savaşı'nın bilinmeyen yönleri üzerine tarih araştırmalarına başladı. 1964 yılında "J Gününün Gizemi"ni yayımladı. Bu roman 13 dile çevrildi ve 1967 yılında yayımlanan *Kızıl Orkestra* gibi bir best-seller oldu.**

Gilles Perrault kimisi kısa, dokuz romanın yazarı. Konuları ise oldukça değişik. Bir nükleer savaştan önce, yeraltında kurulan sığınak-kente inmeye hazırlanan bir kadın ile bir erkeğin öyküsü. Bir kadının, Müttefik Kuvvetlerin II. Dünya Savaşı sırasında Avrupa'ya yaptıkları çıkartmayı 25 yıl sonra yeniden yaşaması. Savaştan sonra bir Fransız direnişçinin Alman işkencecisi ile buluşması. Babası bir direniş örgütüne üye olan 20 yaşındaki bir gencin babasının hangi koşullar altında öldüğünü tutkulu bir biçimde araştırması. Tüm bu romanlarda savaş ve direniş temalarının ele alındığını görüyoruz. Romanların kişileri ise ya kahramanlar ya da dönek ve hainler. Çoğu zaman da aynı kişide kahramanlık ile hainliğin ayırdına varmak güç. Koşullar kişilerin bir uçtan diğerine savrulmalarına yetiyor. Gilles Perrault'nun romanlarındaki kişiler temelde bir iklim yaşıyorlar. Örneğin "Uzun Hıçkırık"taki baba bir kahraman mı yoksa bir ihbarcı mı? Bu romanların her birinin yapısı iyice dokunarak sürekli bir psikolojik ve dramatik gerilim yaratılmıştır. Yazarın bu nitelikleri *"Kızıl Orkestra"*nın böylesine başarılı bir roman olmasını sağlamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ŞEBEKE

CRANZ'IN MARTILARI

Telsizci Walter Schmidt, sandalyesini geriye itti ve gerinerek ayağa kalktı. Yorgun ve bıkkındı. Şafakla birlikte gökyüzü ağarmaya başlamıştı ama Doğu Prusya geceleri haziranda zaten kısa olurdu. Saatine baktı, üç buçuktu. Nöbeti saat altıda devredecekti. Bu zaman içinde tek görevi, Norveç'ten yapılan yayınları yakalamaktı. Hiçbir yararı yoktu bunun. Küçük bir direnişçi grubu dağlarda bir alıcı istasyonu kurmuştu. Her gece saat üç kırk beşte Londra ile bağlantı kuruyor ve şifreli bildirileri oraya iletiyordu. Norveç'te gizli yayın yapanların da Almanlar olduğunu Schmidt biliyordu. Kolay bir görev değildi bu: dağlar duvarlar gibi sesleri yansıtıyor, işi güçleştiriyordu. Bunu ortaya çıkarmak için küçük bir avcı uçağı kaç kez üzerlerinden uçmuştu. Ama Fieseler Storch, fiyordların üzerinde görünür görünmez yayın susuyor ve avcılar benzinlerini bitirdikten sonra bir şey elde edemeden geri dönüyorlardı.

Nasıl olsa yakalayacaklardı onu, çünkü her zaman yakalıyorlardı. Ama ne yararı vardı? Norveç'ten yapılan gizli yayına bir ilgi duymuyordu, Londra'nın ise işi bitik sayılırdı. Schimidt'in yakaladığı ve Alman servislerinin çözmeye çalıştığı yayınların asılları, çok geçmeden Londra'da bir büroda bulunacaktı. İngiltere'ye yapılan saldırı buyruğunu durdurmuştu Hitler, ama bu daha iyi sıçramak için geriye çekilmekten başka bir şey değildi. Daha büyük ava saklıyorlardı yaşlı kurdu. Onu beklerken, Sovyet ayısı doğranacaktı. Dört gün önce, 22 Haziran 1941'de Wehrmacht'ın (*) zırhlı birlikleri Bug ırmağını aşarak Kızılordu'nun sınır bekçilerini ezmişlerdi. Bu tarihten sonra Genel Karargah, hareketlerin ayrıntılarıyla çok yakından ilgilenmeye başladı. İyi bir işaretti bu. Ma-

(*) Wehrmacht: 1935-1945 yılları arasında tüm Alman ordularına (kara, hava, deniz) verilen ad.

yıs 1940'ta, yani saldırının başında da tıpkı bunun gibi ağzı sıkı davranmışlardı: ne gereği vardı şaşkınlığa düşmüş Fransız Generalleri'ne değerli bilgiler vermenin?Nasıl olsa şimdi de Rus Generalleri cephenin yerini tam olarak bilmiyorlardı. Onlara söylenmeyecekti de bu. Birkaç gün içinde keklik çantada olunca, Alman radyosu da her zaman olduğu gibi gösterişli trompet seslerinin arkasından resmi bir bildiriyle Kızılordu'nun ezildiğini yayacaktı. Bununla birlikte, Walter Shmidt, Kremlin önünde yapılacak geçit resminde yer almayacaktı. Cranz'da kalacak, görünmez bir vericinin yaptığı yayınları kayda geçirmekle uğraşacaktı.

Telsizci pencereye yaklaştı ve alnını soğuk cama dayadı. Cranz dinleme istasyonu Baltıklar'dan birkaç yüz metre öteye yerleştirilmişti. Plajdaki kumlara karamsarca baktı. Martılar uçup gitmişlerdi, içerilere doğru çekilmişlerdi. Demek bugün fırtına çıkacaktı, ama Schmidt bunu bilmiyordu, çünkü Bavyera Dağları'ndan geliyordu o.Prusya topraklarının özlemi yüreğine işliyor, gevşekliğini artırıyordu. Masasına geri döndü, kulaklıkları taktı, 15 465 kiloherz alıcısını - Norveç'in yayın frekansıydı bu-yerine yerleştirdi, tam saat üç kırkbeşte havaya yayılacak sinyalleri beklemeye başladı, sabırsızlık göstermiyordu.

Buraya dek okunan paragraflar büyük ölçüde düpedüz atmasyondan başka bir şey değildir. Yazar 1941 yılı 25 Haziran'ını 26'sına bağlayan o gece Norveç İstasyonu'nun yaptığı yayınları yakalamakla görevli Alman telsizcinin kimliğini bilmemektedir. Ruhsal durumunu ise hiç bilmez. Odasının camının soğuk olduğunu varsayabilirdi ama bu cama alnını dayadığını, çalışma isteğinin olup olmadığını ne bilsin. Martıların yerel göçleri de yazarın bilgisi dışındadır ve 26 Haziran günü Cranz üzerinde fırtına çıkağını da böyle bir temelsiz varsayıma dayandırmıştır.

Yazar, Cranz'ın Bavyeralı telsizcisini doğuya doğru giden yola katılmadığı için üzüntüden alt üst olmuş birisi yapmayı seçtiği gibi Rus yollarının tozlarını yutmadığı için hoşnut olan yakışıklı bir genç ya da Norveç'in can sıkıcı yayınlarını bekleyen asık suratlı ve dar kafalı bir Nazi olarak da seçebilirdi. Gerçekte ise, yazar elinin altında bulunan ve denetlediği bilgilerle yetinmek istiyorsa, şöyle yazmalıydı:

Cranz dinleme istasyonu, gizli yayınları yakalamayı üzerine aldı. 1941 yılı 25 Haziran'ını 26 Haziran'a bağlayan

gece bir telsizci her zaman olduğu gibi bir Norveç sinyallerini alacağı yerde, bilinmeyen haberleri kaydetti: PTX'den KLK PTX'den KLK-PTX den KLK.Birçok şifreli bildiri bu çağrıyı izledi. Telsizci, ortaya çıkardığı bu yeni gizli yayını tutanağa geçirdi ve kullandığı frekansı bildirdi. Alman gizli servisinin iki şefi Reichsführer Himmler ile Amiral Canaris'e korkulu düşler gösterecek olan bu olay böylece başlamış oldu. 17 Mayıs 1942'de bu olay için Hitler şöyle diyecekti: "**Bolşevikler bir alanda bizden daha öndedir, casuslukta**". Üstelik Führer'in, Kızıl Orkestra'nın şanlı bilançosunun yüzde birinden bile haberi yoktu o tarihte.

Bu olayın kahramanı **Leopold Trepper,** 23 şubat 1904' te Zakopane yakınında doğmuş Polanyalı bir Yahudi'ydi. Gezgin tüccar olan babası, on çocuklu bir aileyi yaşatmak için kendini tüketmişti. Babası işinin başında ölürken, Trepper on iki yaşına basıyordu.

Çocuk cin gibi zeki birisiydi, bu nedenle yakınları onun okuması için ellerinden geleni yapmaya karar verdiler. Bu dönemde Polonya, atalarının izinden giderek Yahudi düşmanlığı yapıyordu; askeri bir diktatörlüğün çizmeleri altında inliyordu; savaş ve ekonomik çalkantılar yüzünden sıfırı tüketmişti. Bu mutsuz koşullar, Trepper'in durumunu tehlikeye atmıştı. Onun durumu biraz da **Medüz** yolcularının içlerinden birinin geminin direğine çıkabilecek gücü bulabilmesi için azıcık yiyeceklerini ona vermesine benziyordu. Leopold orta öğrenimini Lwoff'ta yaptı, daha sonra Krakov Üniversitesi'ne yazıldı, tarih ve edebiyat derslerini izledi. O zaman on sekiz yaşındaydı, yükselme yolunda olduğunu biliyordu. Azıcık bir burs ve ailesinin özverileriyle iyi kötü yaşayabiliyordu. Profesörleri ondan memnundu. Çok geçmeden Polonya yeni bir ekonomik bunalıma daha uğradı ve Krakovlu öğrencilerin Açlık'a karşı uzun savaşımı böylece başlamış oldu. Sonunda kazanan Açlık oldu.

Öğrenimini terketti, duvarcı oldu, sonra da çilingirliğe başladı. Bunalım, zanaatçıları da etkiledi ve onun uzun gemi direğini yere çaldı; genç adam kendini yerde, hatta yer altında buldu: Kattowicz madenlerinde. İki yıl sonra Dombrova dökümevlerinden birinde işçilik yapmak üzere yer altından çıktı. Yine açtı. Tüm Dombrova açtı. Açlıktan çılgına dönen işçiler ayaklandılar, ama mızraklı süvariler hemen onların üs-

tesinden geldi. Bunu örgütleyenlerden birinin adı da Trepper'dl. Onu yakaladılar ve içeri tıktılar. O zaman yirmi iki yaşındaydı ve yine açtı.

Trepper'in de bağlı bulunduğu gizli komünist partisi hücresi üyelerinin bir fotoğrafı önce Polonya polisinin, sonra da Gestapo'nun eline geçti. Bunlar saçları traş edilmiş, sert bakışlı on iki gençti. Birbirlerine benziyorlardı: hepsi de tutkulu görünüyor ve gerllim hepsinin de yüzüne sert bir anlam veriyordu. Aynı zamanda ürkek ve umutsuzdular. Bu dazlak kafalılar takımı dar giysi yerine pilot giysisi giyselerdi, Japon Kamikaze filosuna benzeyebilirlerdi. Fotoğrafta kolay tanınacak durumdaydı Trepper. Zaman ve sıkıntı yüzünü değiştirmiş olmakla birlikte, bir kaya gibi sert duruyor ve parlak gri gözlerinden tanınıyordu. Amansız bir görünümü ve beklenmeyen bir sevecenliği vardı bu gözlerin.

Pilsudski diktatörlüğünün tutukevinde sekiz ay geçirdi Trepper. Gizli komünist partisi üyeleri burada Gestapo'nun kullandığı işkenceleri geride bırakan ve Ortaçağdan kalma su işkencelerlne uğradılar. Sonra Trepper bir ceza giymeden serbest bırakıldı. Oradan Varşova'ya gitti. İlk yediği damgaları da birlikte götürdü: ilk on yıl içinde **Domb** takma adını, sonra da Gestapo polisinin ve adamlarının dediği gibi **Büyük Şef** adını aldı.

Dombrova ayaklanmasına katılmış hiç kimseye iş verilmiyordu Varşova'da. Fransa'ya göçmen gitmek için vize istedi ama isteği geri çevrildi; Fransız yetkilileri ajitatör bir işçiyi aralarına almak istemiyorlardı. Bununla birlikte artık Polonya'da yaşayamayacağını da biliyordu Trepper, yalnız açlıktan ölmesine izin vardı çünkü.

"Hechalutz" örgütü ona son bir şans tanıyordu. Gidip kapısını çaldı, onu içeri aldılar, böylece Polonya'dan dışarı çıkabildi. Hechalutz, Amerika'daki zengin Yahudiler'in parasal destek sağladığı bir Yahudi örgütüydü. "Adanmış Topraklar"a doğru göçün hızlanmasına çalışıyordu. O sırada Filistin İngilizlerin elindeydl, yoksul ülkelerden gelenlerin oraya girmesini engelliyorlardı - bu engellenen insanların daha sonra Auschwitz toplama kampında yakılacaklarını sezmemişti İngilizler. Hechalutz'un görevi, İngilizler'in yılda bir kez Adanmış Topraklar'a kapısını açacağı ayrıcalıklı kimselere özel bir kontenjan ayırmaktı. Hechalutz yöneticileri, tam Amerikanvari verimlilik hesabıyla bir yandan Siyonizm'in iler-

lemesine çalışırken, öte yandan da komünizme karşı savaşım veriyorlardı. Bu nedenle Parti'ye adam toplayan ajanların eline kolayca düşebilecek kurbanları öncelikle yolluyorlardı. Hayal kırıklığına uğramış ve mutsuz bir geçmişi olan Leopold Trepper'in belirsiz geleceği de gözönüne alınırsa, gösterilen ölçülere tıpa tıp uyuyordu. Ona biraz para verdiler, Viyana ve Triyeste'den geçerek Brindisi'ye gidecek trene bindirdiler, orada trenden inerek Filistin'e varacaktı. O zaman yirmi dört yaşındaydı ve açlığın da yolculuk ettiğini bilmiyordu.

Hayfa rıhtımında sadık yoldaşı Açlık'ı yeniden buldu. Ona önce uzun yollar boyunca taş kırdırdılar, sonra da bir Kibbutz'da tarım işçisi oldu. Filistin'de çalıştığı işlerden en çok hoşuna gideni elektrikçilik oldu. Anlaşıldığına göre Trepper ailesinin özverileri boşa gitmişti ve Leopold hiçbir zaman dlreğin tepesine tırmanamayacaktı. Bununla birlikte, kimi bilgiler onun 1929 yılında Filistin Komünist Partisi merkez komitesi üyesi olduğunu belirtiyor - eğer durum böyle ise, Hechalutz'un para babaları dolarlarını boşa harcamış oluyordu...

Ne olursa olsun, "Birlik" grubunu kuran O'dur. Komünist öğretiden esinlenerek, İngiliz işgaline karşı Yahudilerle Araplar arasında eylem birliğini gerçekleştirmeye çalışıyordu. 1930 yılında Trepper ve arkadaşlarını polis ortaya çıkardı ve içeri tıktı. Kıbrıs'a sürgün edileceklerini haber alır almaz, Trepper açlık grevi başlattı. Önce önemsenmedi bu ama grevciler dayandılar. İngiliz basını telaşa düştü, oradaki Komün'le ilgili soruşturma yapıldı, Kuron'un Filistin'deki temsilcileri bu başbelası tutukluları serbest bırakmaya karar verdi. Yürüyemeyecek kadar zayıfladıklarından, sedye ile taşınıp kapı önüne atıldılar.

Birkaç hafta sonra Trepper gizlice Fransa'ya girdi. Marsilya'da bir lokantada bulaşıkçılık yapmaya başladı, daha sonra Paris'e giderek orada badanacılığa başladı. Leopold Trepper'in rastgele yaptığı mesleklerin sonuncusu oluyordu bu. Burada gerçek mesleğini buldu. "Büyük Şef" olacak adam, işini öğrenmeye başladı.

* *

O devirde Fransa'da olağanüstü denilecek basitlikte kurulmuş çok etkili bir Soyvet casusluk örgütü vardı. **Rabcor** sistemi üzerine kurulmuştu örgüt - Rusça'da "işçi postası" anlamına geliyordu bu söz. Bizzat Lenin'den geliyordu fi-

kir. Devrim, birçok Rus burjuva gazetecisini sürgüne gitmek zorunda bırakmıştı ve onların yerini tutacak profesyonellerin bulunmadığı yerde, ister istemez amatörlere başvurmuşlardı. Köylerde, fabrikalarda işçiler haberleri olduğu gibi veriyor, Sovyet gazetelerini yerel sorunlar ve sabotaj haberleri ile dolduruyorlardı. Polis de bundan yararlandı. Sistem yabancı ülkelere de yayıldı, bu kez Sovyet gizli örgütleri de bundan yararlanmaya başladı. 1929 yılında **Frasa'da üç bin rabcor vardı.** Bunların kimisi askeri fabrikalarda ve stratejik gereç yapan yerlerde çalışıyordu. Komünist basına gönderilen yazılar yetersiz çalışma koşullarını bildiriyordu ama bunun için işin kendinden de söz etmenin gereği vardı. Çok açıklamada bulunan yazılar yayımlanmıyordu. Paris'teki Sovyet elçiliğine veriliyor, oradan Moskova'ya gönderiliyordu. Kimi **rabcor** eğer özel bilgiler veriyorsa, ona özel bir ajan gönderiliyor ve daha rahat konuşturuluyordu.

Üç yıl hiçbir açık vermeden çalıştı bu verimli örgüt. Şubat 1932'de polis bir ihbar aldı. Talihin bu cilvesine karşın polisin yine de altı aydan fazla soruşturma yapması gerekmişti polis bu şebekeyi ortaya çıkarmak için Faux-Pas-Bidet adı altında gizli bir örgüt gibi çalışmıştı. Yakalamak istediği casuslardan övgüsünü esirgemiyordu polis tutanakları. Özellikle şefi, ele avuca gelmez bir sihirbaz gibi nitelendiriyordu. Öyle anlaşılıyordu ki, Paris'in iki kapılı tüm evlerinin listesi vardı onda. Ona hem kızgın, hem de hayran olan polisler "**Hayalet**" adını taktılar. Sonunda bulunup, ele geçirilince, Filistin yolu ile Fransa'ya gelen Polonyalı bir Yahudi olduğu anlaşıldı. Yirmi sekiz yaşındaydı, **İzaya Bir** adını taşıyordu. Yardımcısı da onun gibi yirmi yedi yaşında ve Filistin yolu ile gelen bir Polonya Yahudisiydi, **Alter Strom** adını taşıyordu.

Mesleki teknikleri şaşkına çevirmişti Fransız polisini. Bir Hayalet yerine, Bay Herkes yakalanmıştı. Şebekenin şefi bir otelde kalıyor, ne ziyaretçisi geliyor, ne de postadan bir şey. Grupla bağlantıyı, herkesin onun sevgilisi diye tanıdığı genç bir kadın sağlıyordu. Göze çarpmayan ama etkili bir teknikti bu. Öyle sağlam bölümlere ayrılmıştı ki şebeke, ajanların çoğu polisten kurtulmasını bildiler. Onlar arasında Leopold Trepper ve çocukluk arkadaşı Alter Strom da vardı. Çok iyi yetişmişti Hayalet'in yanında. Birkaç yıl sonra onun peşine takılan Gestapo'nun adamları, Faux-Pas-Bidet'nin dosyasın-

da ilginç bilgiler bulabilirlerdi, ama bunu araştırmışa benzemiyorlardı. Leopold Trepper'i çok iyi tanıyorlardı ama Leiba Domb'u bilmiyorlardı.

Trepper, trene atlayarak polisin ağından kurtulmayı başardığı zaman yirmi sekiz yaşındaydı. Berlin'e varır varmaz, Sovyet elçiliği ile bağlantı kurdu. Birkaç gün bekledikten sonra, kendisine gösterilen bir trenle Moskova'ya gitmesini söylediler. Gara geldiklerinde, diğer yolcuların çıkmasını bekledi ve kendisi trende kaldı: gelip onu arayacaklardı. Ve aradılar da Trepper kendini nelerin beklediğini hiç bilmiyordu ama yeni bir görev almayı umut ediyordu. Bunu dört yıl bekledi. Birçok deneylerden geçmiş ve Hayalet karanlığında çalışmış olmasına karşı, Moskova için yalnızca bir acemiydi.

Krakov Üniversitesini terkettikten sekiz yıl sonra, Trepper derslerine döndü.

* *

Büyük Şef'in yaşamının birinci bölümü böyle bitmiş oldu. Polonya'dan Filistin'e, oradan Paris ve Moskova'ya geçerken, biz ondan bir çekirgenin taştan taşa sıçraması gibi sözettik.

Bununla birlikte bu yaşamın yalnızca dörtte birini kendi bütünlüğü ve gerçekliği içinde dürüstçe özetleyip vermek kolaydır. Bir örnek olmak üzere Trepper'in **Georgie de Winter** ile unutulmaz karşılaşması verilebilir. Georgie, Gary Cooper'a benzeyen büyük ama sarsak güzel bir Amerikalının kızıdır. Hollywood'da Paramount stüdyolarında dekoratörlük yapmakta ve artist olmaya çalışmaktadır. Belçika'ya annesi ile birlikte geri gelen Georgie, klasik dans öğrenimi yapan iyi bir aile kızıdır. Yirmi yaşındadır ve çok güzeldir. Bozulmadan kalan bir fotoğrafı göz kamaştırıcı güzelliğine, gözlerinin parlaklığına, eksiksiz beden çizgilerine tanıklık etmektedir. Yirmi yıl sonra hayatta kalanlar onun öyküsünü anlatmaktadırlar; Georgie'yi anımsamak, cehennem yolculuğunda güzel ve serin bir vahayı anımsamak gibidir.

Trepper otuz beş yaşındadır. Çok güzel birisi değildir. Sarı kıvrımlı saçlarıyla düzgün ve ilginç bir başı vardır, bakışları ünlüdür, orta boylu ve şişmancadır. Ayrı bir çekiciliği vardır; şiddet ve yumuşaklık karışımı bir tatlılığa sahiptir. "En büyük patron! diye kesin konuşuyor ressam Hoorickx. Bir boğanın canlılığına ve gücüne sahipti. -Onun baskısı her zaman duyulurdu, diye ekliyor Mignon. Öte yandan büroda

çalışan Bayan Queyrie ; "En iyi insandı! Dürüst insandı! diyor. Yazar Claude Spaak: "Sınırsız bir insanlığın tanıklığını yapıyordu." Trepper'de yatıştırıcı ve güven verici bir güç vardı. Onun varlığında herşey basitleşirdi.

Georgie bir pastaneye girer. Para öderken eldivenlerini düşürür. Trepper hemen davranıp onları kendisine verir. Bu kibarlıktan etkilenen Georgie onunla konuşur ve görüşmeyi kabul eder. Birkaç ay sonra Brüksel, Wehrmahct tarafından işgal edildiğinde, Georgie bir kız arkadaşı ile gezinmektedir. Kaldırımda yürüyen bir Alman subayı eldivenlerini düşürür. Bir adam koşar ve eldivenleri gülümseyerek kaldırıp ona verir, bu Trepper'dir. Georgie bunun gülünç bir alışkanlık olduğunu düşünür. Ona yaklaşmaz, çünkü yanlarında bir başkası varken, kendisiyle konuşulmasını Trepper yasaklamıştır. Neyse, buraya sonra geleceğiz...

Buluşmayı sürdürürler. Georgie onu, gördüğü gibi tanımaktadır: bira üreten iş adamı. Bu cana yakın şişman adamın önce Dombrova'dan kaçtığını, Filistinde taş kırdığını, polisin aradığı bir Hayalet olduğunu nasıl sezebilirdi? Ne Moskova'dan geldiğini bilebilir, ne de burada yaptıklarından kuşkulanabilirdi. Gerçekte neler yapmıştı?

1932-34 yıllarında Prodrowski Üniversitesinde derslere gitmişti. 1935 yılında Rus yahudilerinin çıkardığı **Gerçek** adlı gazetenin kültür sayfasını üstlenmişti. Öte yandan Kızılordu Akademisi'nde casusluk dersleri veren General Orlov'un öğrencisiydi de. 1937 yılında Fransa'da tutukluluğu sona eren Hayalet grubundan Strom, oradan döndü. Şebekenin dağılmasına yol açan olaylarla ilgili suçlamalarda bulundu. Herkese göre suçlu **L'Humanite**'nin yayın müdürü Riquier idi. Ama Strom bu kanıda değildi, olayın açıklığa kavuşması için Trepper'in Paris'e gitmesini önerdi. Paris'ten kaçışından beş yıl sonra **Sommer** adı altında oraya geri döndü. Strom'un akrabalarından birisinde kalırken, önce duruşmanın avukatlarından ikisini buldu: Ferruci ve ünlü sosyalist önderlerden Andre Philip. Sonra araştırmasını derinleştirdi ve birkaç ay içersinde Riquier'nin suçsuz olduğu kanısına vardı. Bu önemliydi, çünkü Komünist Partisi böylece safları arasında ajan barındırmak suçundan temizlenmişti. Ama Trepper daha iyisini de yaptı: gerçek olayı ortaya çıkardı. Bunu yapan, Sovyetler'in Amerika'daki şebekesinin eski şefi olan Hollandalı bir Yahudi'ydi. F.B.I. tarafından tutuklanmış, "yön değiş-

tirmiş', Moskova onu Fransa'ya gönderdikten sonra bile Amerikan servislerine bilgi vermeyi sürdürmüştü. F.B.I.dan Fransız güvenlik kuvvetlerine gelen haberi, bu kez Trepper, Lüksemburglu Majeris adı altında Moskova'ya gönderdi. Paris'te kesin belgeler toplamakta olduğunu şeflerine bildirdi. Beş ay sonra, bir tomar kağıt getirmek üzere Fransa'ya döndü: Hollandalı hainle Paris'te Amerikan askeri ataşesi arasındaki yazışmaların fotokopileri.

Georgie'nin Brüksel'de bir pastanede karşılaştığı ve işadamı sandığı kimse, şimdi orada "Büyük Şef" olarak bir şebekeyi örgütlüyordu.

* *

Yeniden karşılaştılar ve birbirlerinden hoşlandılar. Sonuç korkunç da olsa güzel bir başlangıç olabilirdi. Ama Georgie, tüm güzelliğini üzerinde taşıyarak beş aydan beridir şimdi ortalarda olmayan bir sevgilisinden gebeydi. Öte yandan Trepper, kötü günlerde kendisine yoldaşlık eden **Luba**'yı aldatmaya başlamıştı. Luba ile Filistin'de "Birlik" içinde çalışırken karşılaşmıştı. Onunla aynı yaştaydı. Onun gibi Yahudi ve Polonyalı'ydı. Gençlikleri Polonya'da benzer kara yoksulluklar ve gizli savaşımlar içinde geçmişti. O dönemde Trepper direğin tepesine çıkacağını, Luba da gündüzleri bir çukolata fabrikasında çalışarak, geceleri de ilköğretmen okuluna gıderek öğretmen olacağını sanıyordu. Luba, komünlst bir militan olarak, Botvin adında bir gencin yönettiği bir hücrede çalışıyordu. Bu sıralarda Polanyalı kışkırtıcı bir ajan, gizli komünlst partisini içten kırıp geçiriyordu. İki suikast hazırlandı, bir başarı elde edilmedi. Botvin'in yahudi hücresi onun hesabını görmeye karar verdi ve hesabını gördü. Trepper'le birlikte çalıştığı Filistin'den kaçmak zorundaydı Luba. Yapılmasına izin verilmeyen ve komünistlerin yönettiği bir gösteriye katıldı ve tutuklandı, hapse mahkum oldu. Filistin'li birisiyle yalandan evlenerek sınır dışı edilmekten kurtuldu. Fransa'ya gidip Trepper ile buluşmak istiyordu, bunun için geçici eşi olan Suriyeli bir Arap'ın pasaportunu kullandı.

Feleğin çemberinden geçmiş bir çiftin burjuva oyunlarına ve tatlı yollardan eş aldatma kurallarına uyulmayacağı kabul edilebilir. Ayrıca Trepper, Georgie'yi Luba'ya tanıştırmakta da gecikmeyecekti. Her şeyini gizlerdi ama aşkını değil. Luba ile iki çocukları Brüksel'in güzel bir apartmanında

onu beklerlerken, Trepper pastanede yerden eldiven topluyordu. Birinci oğulları 1931 yılında Paris'te doğmuştu, ama ana babaları Fransa'ya gizlice girdiklerinden kimlik çıkartılmamıştı, ikinci oğulları 1936 yılında Moskova'da doğdu. Bu çocukların adlarını bilen yok, hem biryerlerde kayıtlı da değiller. Bu olaylarda rol alacak çocuk ise, Luba ve Trepper' den olma değil: o sırada Georgie'nin karnında taşıdığı çocuktur.

Şunu bilmelisiniz ki, eğer yazar isteseydi Georgie ile Büyük Şef'in ilk karşılaşmalarını size son derece inandırıcı bir bölümde anlatabilirdi. Dansöz ile casus arasındaki yıldırım aşkı, anlatılmaya değer bir sahnedir. Öyleyse Georgie'nin o gün giydiği güzel elbise betimlenebilir. Trepper'in kendini nasıl tanıttığı ve konuştukları ilk sözler anlatılabilir. Ne yazık ki yazar bu karşılaşmada bulunmadığı için Georgie'nin tuvaletiyle iki sevgilinin sonradan aralarındaki konuşmaları hayali olacaktır.

Eski bir olay üzerine araştırma yapmak, biraz da Diplodokus (*) üzerine araştırma yapmaya benzer. Kemikler öteye beriye dağılmışlardır, eğer şansımız varsa uğraşır, aslına yakın bir iskelet kurarız. Ama ne yazık ki, insanlar bunu pek beğenmezler. Bunun üzerine iskelete hoş bir biçim vermeye çalışırız; üzerine insana çekici gelecek bir deri yapıştırırız, sonra bu iskeleti, tarih öncesini anımsatacak süslü bir ortama yerleştiririz. Sonunda halka sunduğumuz, tarih öncesi bir sürüngen olmaktan çıkar, bayağı bir deniz yılanı olur. Müzedeki örnek, panayırlardaki atraksiyonları da geride bırakır.

Casus, diplodokusların en kötü örneğini verir bize. Bir general ise, geçmişinde parlak izler bırakır. Onun bir üniforması ve bir işi olduğunu biliriz. Yaptığı savaşlar da bilinir; günlük buyrukları, haberleşmeleri ve çoğu zaman anıları yazılı olarak kalır. Örneğin Napolyon'u alalım, bir sabah karaciğer ağrıları ile uyandığını uydurmanın gereği yoktur; o günü olduğu gibi yazmak buna yeter, onun için sorun o gün ordusunu Tuna'dan geçirmektir.

Oysaki bir casusun rengi yoktur, koku yaymaz, tat vermez. O zorunlu olarak kendi sanatının uzmanıdır (eğer öyle

(*) İkinci zamanda yaşamış dev yapılı bir sürüngen.

olmasaydı, üzerine kitaplar yazılmazdı), yani Görünmez Adam'dır. Pratik olarak gününü nasıl geçirdiği, planları ve kaygıları bilinmez. Hareketleri bile göze çarpmaz: köşe bucak yerlerde buluşur, çaktırmadan çarçabuk konuşur ve başka bir köşeye doğru yönelir. Kimi zaman polis onu tutuklar ama yaptıklarını öyle bir anlatır ki, polisin elinden kolayca kurtulur.

Casusluk yapan kimse, göze hoş görünmesi için kendi dlplodokusunu boyamak zorunda kalır. İşini gözünü kırpmadan yapar. Zamanını küçük mutluluklar üzerine kurar. Eğer gizli servisin kutsallığı içinde ilgili olduğu şefi onu çağırmışsa, yapılan işler hemen anlatılır ve bu konuşmalar gizlice kayda geçer. Casuslukla ilgili tüm anlatılar hem çok geniştir, hem de çok canlıdır. Eğer bunun araştırmalarla kolayca ortaya çıkacağını düşünecek olsanız da, aslında birbirini tutmayan hoş çelişkiler ortaya çıkar. **Richard Sorge**'a ait birçok yapıt, bize onun düşüncelerini ve hareketlerinl ayrıntıları ile aktarmaktadır. Sevgilisi ile konuştukları anında yazılmış, jestleri bile belirtilmiştir. Kısaca dendikte bunlar, yazarın Cranz'daki telsizci Walter Schmidt'in hayali kişiliğini anlatmak için kullandığı teknik üzerine kurulmuştur.

Sorge lle karşılaştırma yapmak, burada beklenmeyen birşey değildir. 1939 yılında Trepper Belçika'da kendi şebekesini kurarken, Sorge Tokyo'da çalışmalarını sürdürüyordu. Büyük Şef, aradaki bu zaman farkını kısa zamanda kapatacaktı. Yazarın başvurduğu tüm casusluk uzmanlarına göre, bilgi toplamak bakımından Trepper'le Sorge birbirlerine eşittiler ama örgüt kurma konusuna gelince, Trepper çok üstündü. Bu iki usta casusun kişisel yazgılarına gelince, birbirinin aynısı olmadı. Sorge'un yazgısı kesin: casusluk yaptı, yakalandı ve asıldı. Büyük Şef'e gelince, onun öyküsü ayrı...

Eğer yazar, roman tekniğini kullanmadan bu öyküyü anlatma yolunu seçtiyse, bunun nedeni, ne bu tekniği bilmediğinden, ne de kişisel yetersizliğindendir. İnsanlarla ilgilenince, rahatsızlık çekmekten kurtulamıyoruz, işte üç yıl oldu Kızıl Orkestra ile ilgilenmeye başlayalı. Bu biraz da diplodokus avına giderken, her hangi bir sürüngene ait bir araya getirilmiş kemikleri bulmaya değil de, kutsal eşyalarla karşılaşmaya benziyor. Doğal olarak burada göze hoş görünecek boyalar kullanmak sözkonusu değildir artık. **Yazarın, Sov-**

yet casusluk şebekesine karşı özel bir bağlılığı da yoktur ama Kızıl Orkestra'nın erkek ve kadın kahramanlarının cesaretine karşı da bir saygı ve kendi aralarındaki acımasız yazgıya da sevgi duymaktadır. Alman askeri mahkemesi, ajan Kathe Voelkner'i ölüme mahkûm ettiğinde, o yumruğunu sallayarak ve gülümseyerek şöyle dedi: "Komünizme az da olsa hizmet etmiş olmaktan çok mutluyum." Bu gerçek, elmas gibi güzel ve sert cümleyi, değersiz bir eşya gibi kullanmak yazarın hoşuna gitmez. Yalnız bu sözcüklerin Kathe Voelkner tarafından söylendiği tartışma götürmez. Öyle ise yazar onun ağzından başka şeyler söylemeyecektir. Buna benzer biçimde, Georgie ve Büyük Şef'in çevresinde olanları anlatırken de süslemelere kaçmayacaktır. Bütün bildiği, birbirlerini sevdikleri, Georgie'nin Luba'yı kabul ettiği, Trepper'inde çocuk olmasını onayladığıdır. **29 Eylül 1939'da** çocuk dünyaya geldiğinde Trepper kliniğe büyük bir sepet orkide ile gitti. Çocuğun üzerine eğildi, hayanlıkla seyretti ve şöyle dedi: "Onu kendi çocuğum gibi seveceğim."

Bu, yüce bir yürekten gelen konuşmaydı. Ama İkinci Dünya Savaşı bir ay önce küçük Patrick'in üzerinde doğmuştu. Ve savaş zamanında bir casus tarafından varlığının üstelik resmi olarak onaylanması, bir kutsama olarak mı kabul edilmeli diye sorulabilir.

* *

Demek ki bu kitap bir bahse girmedir. Bu bahis önceden de yitirilmiş olabilir, çünkü casusluk öyküleri roman tekniği ile anlatılır, belki de anlatılanlara canlılık kazandırmak için bu yola baş vurmak gereklidir. Yazarın tanıttığı Walter Shmidt hayali bir kişidir. Eğer bu hayali varlık okuyucunun gözlerinde Büyük Şef'ten daha canlı olsaydı, bahis yitirilmiş olacaktı.

Yazar bu satırları, Utah plajından birkaç kilometre ötede, 6 Haziran 1944'te Amerikan 4.tümeninin karaya çıktığı Contentin'de yazdı. Büyük bir sadakatla oranın belediyesi bir müze kurdu ve o günle ilgili tüm belgeleri topladı: bölgenin en eksiksiz ve en heyecan verici müzesi de kuşkusuz budur. İçine, Amerika'dan gelme ve televizyonu andıran mühendislikle ilgili kutular konmuş. İçersinde kurşun askerler hareketli bir halı üzerinde yürüyorlar. İçinde tanklar ve gemiler bile var. Dalış yapan uçaklar da görmek olası. Burayı

seyre gelenler, eşyaları hızla seyredip geçiyor ama kurşun askerlere bakmaları bir türlü bitmiyor; arkadan itmedikçe yerlerinden kıpırdamıyorlar. Öyle zamanlar oluyor ki, 4 üncü tümenin eski askerleri müzeye giriyorlar, herkes gibi onlar da küçük askerlere hayranlıkla bakıyorlar. Bu biraz da diplodokus ile deniz yılanının öyküsüdür.

İşte yine karamsar bir hava. Ama yazar penceresinden baktığında, yeşil çayırın üzerindeki beyaz benekleri görüyor, bunlar içerilere doğru çekilmiş olan martılar. Ve eğer Prusyalı martıların huyları bilinmiyorsa da, yazar deneylerine dayanarak çayırlar üzerindeki beneklerin korkunç bir fırtınayı haber verdiğini biliyor.

TUHAF SAVAŞ

1914 yılında Kanada'da doğan Michael Dzumaga, Franko'ya karşı savaşan Uluslararası Tugay'a katıldı. 1937 yılında 43 671 numaralı pasaportla İspanya'ya geçti. İspanya'ya girer girmez pasaportu elinden alındı. Dzumaga'nın bundan sonraki yazgısı bilinmiyor, belki hemen öldü, belki daha bir süre yaşadı ama eğer Kanada'ya döndüyse, pasaportsuz dönmüştür. Bu pasaport Mikler adına değiştirildi ve Büyük Şef'e verildi. Dzumaga'nın durumu ise önem taşımıyor: Uluslararası Tugay'ın hemen hemen tüm Anglo-Sakson gönüllüleri,kendilerini Sovyet gizli servisinin hizmetine verdiler.

Büyük Şef, öteki adıyla **Adam Mikler** 1938 yılı sonbaharında Brüksel'e geldi. Ayağının tozuyla daha önce Filistin' de tanıdığı **Leon Grossvogel** adında bir yahudi iş adamı ile bağlantı kurdu. Grossvogel ise eski bir Strasburg'lu aileden gelmedir. Filistin'e gelip birkaç romantik gün geçirdikten sonra Brüksel'den yönetilen "Kauçuk Krallığı"nın buradaki temsilciliğine başladı; bu firma her türden kauçuk eşya yapar, birçok yerde de şubeleri vardır. Bizim ateşli komünist, Trepperin sunduğu tasarıyı üzerinde pek durmadan kabul eder. Trepper onun hizmetine on bin dolar sunar. Bu para şebekenin "örtünmesi" için yatırımlarda kullanılacaktır. "**The Excellent Trench-Coat**" firması böylece doğmuş olur. Altmış yaşlarında, şişman, dinç görünüşlü, kırmızı yüzlü, beyaz bıyıklı, yemeğe ve şaraba düşkün Belçikalı bir müdürü gözlerimizin önüne getiriyoruz: **Jules Jaspar.** Bu yaman bir müdürdür. Jaspar'lar, Belçikanın çok büyük burjuva ailelerinden birisini oluşturur. Jules'ün kardeşi meclis başkanıydı, Brüksel'de bir cadde, onun adını taşımaktadır. Kendisi ise uzun zaman Belçikanın Çin-Hindi'nde ve İskandinavya'da el-

çılığını yaptı. Böyle bir kişilik sahibinin kurduğu firmadan kimse kuşkulanmazdı. Elbette bizim saf Jules Jaspar, yaptığı işin sırrını bilmiyordu.

1939 yılında şebeke çalışmaya ve çarkın dişleri birbirine oturmaya başladı. İkinci Dünya Savaşı başladığında, Büyük Şef, Rusya'dan aldığı buyrukları yerine getirecek durumdaydı.

İlginç bir karşılaşma: Moskova'nın Trepper'e verdiği görev, Berlin'in Leverkuehn'e verdiği göreve çok benziyordu.

* *

1940 yılı Mart'ında Paul Leverkuehn'e ilginç bir görev verildi: bilinmeyen bir bölgeye keşfe gönderildi. Yirminci yüzyıldaki misyonlar, gizli misyonlar da olsalar, genel olarak öncekilere göre daha bayağıdırlar. Eğer söz konusu bölge, daha önce Marco Polo'nun geçtiği eski İpek Yolu ise ve Leverkuehn de biraz romantik bir ruha sahipse gözüpek ve kurnaz bir gezgin olduğunu kabul etmek gerekir yine de.

Polonya kırlarındaki son saldırılar altı ay önce bitti; Ladoga Gölü'nün çevresinden başka bir yerde Avrupa'da savaş yoktu; orada ise Fin ve Rus birlikleri tutsak düşmüşlerdi. Fransız ve Alman orduları, Ren'in birer yakasına yerleşmiş, bakışıyorlardı. Buna "Tuhaf Savaş" deniyordu. Leverkuehn'nin meslektaşları düşmanın savaş planlarını ve Maginot hattındaki ateş yuvalarını saptamaya çalışıyorlardı. İkinci Bürodaki hasımları ise Alman savaş planlarını ve Siegfried hattının ateş yuvalarını saptamaya çalışıyorlardı. Tuhaf savaşın daha sonra da cansıkıcı olmaktan çıkması için görünürde bir neden yoktu. Leverkuehn bavullarını hazırladı ve resmen Alman elçisi görevine başlamak üzere Tebriz'e gitti. Üzerinde bir tek dünya haritası taşıyordu ve bu harita milimetrik ölçeklere ayrılmıştı; keşfedeceği bölge ise "bilinmeyen yerler" diye beyaz bir nokta ile işaretlenmişti.

* *

1940 Mart'ında Alman-Sovyet paktı en yüksek noktasındaydı. Hitler ve Stalin, Polonya'yı ezmek için güçlerini birleştirmişlerdi; şimdilik alışveriş yapıyorlardı. Yüzbinlerce ton Rus tahılı Almanya'ya İngiliz donanmasının ambargosunu aşamayan her zamanki dışalımların yerini tutmak üzere gönderildi. Ama Rus buğdayından, Rus fosfatından ve Rus pamuğundan önemlisi Rus petrolü idi. Bu, yıldırım savaşının

candamarı ve Wehrmacht şeflerinin bitmeyen kaygısıydı. Kafkasya'dan Alman tanklarına değin uzanıp onları besleyen damarları Stalin kesmesin diye, Hitler hiç bir fedakarlıktan kaçınmıyordu hele Rusya'ya karşı savaş açmayı kararlaştırdığından beri Stalin erzak değiş tokuşu yaparken, karşılığında çok sayıda avcı uçağı, bomba, top ve makina elde ediyordu. Yine bu mart ayının otuzunda Führer Rusya'ya verilen savaş gereçlerinin Alman Ordusu'nun siparişlerine oranla önceliği olduğunu söyledi ve Stalin'e ağır kruvazör **Lützow** verildi. Dünyanın en büyük savaş gemisi olacak **Bismark** zırhlı gemisinin planlarını ona satmaya hazırlandı. Rus petrolüne karşı silah değiş tokuşunda bulunan Hitler, bu silahların yakında kendisine karşı döneceğini biliyordu. Bu çapta bir yok pahasına elden çıkarma tarihte az raslanır bir olaydır.

Rus petrolu Bakû'dedir. General Weygand'ın beşyüz bin Fransız askeri ile Suriye'de olduğu sanılmaktadır. Suriye'yi Bakû'den ayıran kestirme yol kuş uçuşuyla bin kilometredir. Sorun şudur: Weygand Bakû'ye bir hücum hazırlayarak oradaki kuyuları yıkmaya karar verirse, bu amacına erişmek için Karadağlar ona geçit verecek midir?

* *

Levernkuehn'in tanıması gereken bölge, kendisine büsbütün yabancı değildir. 1915 yılında Suriye, İran ve Kafkasya sınırlarını incelemeye giden Scheuber-Richter'in seferine katılmıştır; onlardan hayatta kalan yalnız kendisidir ve ikinci bir inceleme yapmak için seçilmiştir. Ama aradan yirmi beş yıl geçmiştir ve İran Şahı Rıza Pehlevi'nin yaptığı büyük çalışmalardan haberi yoktur.

Bir şoför ve bir tercümanla birlikte çöllere dalar. Hafif donanmış askeri birliklerin Karadağ'dan geçebileceğini hemen ortaya çıkarır. İpek Yolu boyunca güneye dönerken Ürmit gölü kıyılarını tanır, oradan Sakiz'e gelir. Sakiz'de gördüğü beton bir köprü yüreğini paralar. Bir mola sırasında şoförü ve tercümanı çevreyi dolaşmaya başlarlar; karşılaştıkları bir görünüm onları büsbütün sarsar: haydutlar iki Kürt'ü bir darağacına asmışlardır, artık daha öteye gitmek istemezler. Leverkuehn, Alman Genel Kurmayı'nın gözlerinin kendilerinin üzerinde olduğunu söyler ama adamları artık yolculuğu bitirmek isterler. Tebriz'e geri dönerler. Mola verdikleri yerde, kendilerinden sonra bir arabanın saldırıya uğradığını ve bir kişinin öldüğünü, iki kişinin de yaralandığını çok geçmeden

Leverkuehn öğrenir. Yakalanan saldırganlar, bunu Alman elçisini öldürmek için yaptıklarını söylerler. Leverkuehn, adamlarının korkaklığı için teşekkür eder ve durumu Berlin'e bildirir. Bu olay, hiç kuşku yok ki Berlin'dekileri pek etkilemez. Bununla birlikte Alman Kurmayı'ndakiler, eğer Weygand Bakû'ye saldıracak olursa, gerek insan bakımından, gerek maddi bakımdan hiçbir engelle karşılaşmayacağını anlarlar.

Leverkuehn'in yerinde aydınlattığı soruya, Büyük Şef birkaç bin kilometre öteden karşılık vermeye çalışır. Çünkü Stalin de, Hitler gibi kendi petrolünden - petrollerinden - korkar. General Weygand, 1920 yılında Varşova önlerinde Kızılordu'nun yolunu kesmiş adamdır. Antikomünist duyguları herkesçe bilinmektedir. Eğer Bakû'ya da varmak isterse, varır.

Trepper, Kremlin'in yüreğini hafifletecek yetenektedir. Hiç kuşku yok, Konsey başkanı Daladier, Rus petrolüne yapılacak yardım olanaklarının incelenmesini Genel Kurmaydan istemiştir. Bununla birlikte, karadan yapılacak ve başarılabilecek bir saldırı, kara kuvvetleri komutanı Gamelin tarafından bir an olsun göz önüne getirilmez. O ingilizler'den bir İngiliz-Fransız donanmasının ta Karadeniz içlerine değin gönderilmesini ister. Bu ise, Türkiye'nin Boğazları açmasını ve yansızlığını tehlikeye atmasını gerektirir. Askerler diplomatlardan, Türkiye'nin buna inandırılmasını isterler. Wehrmahct ise Paris'e girdiğinde, Fransız arşivlerinde bununla ilgili sonuçsuz yazışmaları ele geçirir.

Büyük Şef belki Moskova'ya güvence verdi ama Leverkuhen de Berlin'i uzun boylu kaygılandırmadı. Raporlarının Berlin'e varmasından üç hafta sonra, Alman orduları Danimarka ve Norveç'i istila ettiler. Savaşın bu beklenmedik hızlanışı, Bakû üzerine bir ani saldırı olasılığını ortadan kaldırdı. Bu yeni saldırılar Stalin'i hepten şaşırttı. Çünkü o İskandinavya'ya aylardır bir çıkarma yapılacağını bekliyordu ama bu çıkarmanın İngiliz-Fransız birliklerince yapılacağını sanmıştı. Peki görevi? Finlandiya'ya değin yolu açmak ve Kızılordu'ya karşı savaş hazırlığı yapmak!

Çok geçmeden Stalin nasıl bir gaflet içinde olduğunu gösterdi: Uzaktaki İngiltere'ye karşı öylesine bir kin ve kuşku besliyordu ki, hemen burnunun dibinde Almanya'nın kendisi

için tehdit edici bir güç durumuna geldiğini görmedi. Üstelik gelişmeler ve gizli servislerinden gelen raporlar da kendisini doğruluyordu. Bu durumda haklılığına daha çok inandı.

Anımsamaya çalışalım: 1940 yılı kışında İngiltere ve Fransa'nın yüreği Finlandiyalı kesilmişti. Eğer Maginot hattında yer altında iskambil oynayan askerlere hayran olmak zorsa, insan Finlandiyalı kayakçıların buluşu için heyecan duyabilir. Karda görünmeyen beyaz giysileri içinde kendi kendilerini gizlemekte, sessiz ve amansızca, Kızılordu'nun önünü Kuzey ormanlarında kesmektedirler. Yiğit Davut'un karşısına, Rusya Calut'un çirkin yüzü ile çıkmıştır. Stalin, dünya sahnesinde oynadığı Almanlar'ın yanında son darbeyi vurup kurbanın işini bitlren seyls rolünü, yakında yetenekli dublörü Mussolini'ye devredecektir. Yenilmiş olan Fransa'yı sonradan İtalya'nın arkadan vuracağı gibi, Stalin de Hitler'in ezdiği Polonya'nın geri kalan kısmını alır. İki ay sonra Finlandiya'ya saldırır. Bir lokmada yutması gerekirdi ama genel heyecan yüzünden boğazında kaldı.

Müttefik ülkelerde, o sırada halkın Rusya'ya kızdığı kadar Almanya'ya da kızıp kızmadığı sorulabilir. Fakat asıl geleneksel olarak komünizme karşı olan politik-askeri çevrelerde heyecan son kertesindeydi. Müttefik ülkelerin generalleri, burunlarının dibindeki açık düşmanları Almanya'yı bir yana bırakarak, "Rusya'yı kırmak" istiyorlardı. Şubat 1940 yılında General Weygand, Gamelin'e şöyle yazmıştı: "Finlandiya'da ve diğer yerlerde S.S.C.B.nin ezilmesini çok isterdim". Hükümet başkanı olan Paul Reynaud, savaş kabinesi önünde. Rusya'ya karşı koyma isteğini belirtir: ister Avrupa'nın kuzeyinde olsun, ister Karadeniz'de ister Kafkasya'da. "Gamelin bunu şöyle not eder: "Kabinenin hemen tüm üyeleri, bu savaşı tasasızca kabul etmişe benziyorlardı."

Müttefik Devletler, özel olarak donatılmış 57 bin kişilik bir orduyu savaşa göndermek üzere hazırladılar. Finli mareşal Manerheim'in anılarında belirttiğine göre, İngiliz genelkurmay başkanı General İronside, mart başında 15 bin kişilik bir orduyu hazırlayacağına dair kendisine güvence vermiştir. Bu ayın ikisinde Norveç ve İsveç, Bağlaşık devletlerin askerlerinin transit geçişlerine izin vermez. Ayın sekizinde Daladier, Mannerheim'e şöyle der: eğer Finlandiya Müttefik devletlerden resmen yardım isterse, göndereceği güçler İskandinavya'dan kendilerine zorla yol açarak geçeceklerdir. Yaşlı

ve akıllı Mannerheim bunu reddeder. Polonya'nın paylaşılmasında, Müttefik Devletler'in savaşa hazır 110 tümen askerle duruma seyirci kaldığını görmüştü, oysaki Doğuyu işgal eden Hitler, Ren ile Berlin arasında 23 tümenlik bir perde bırakmıştı. 1940 yılı kışı başından beri, Verdun'ün yiğit çocuklarını, ünlü "oturan nişancı" pozunda fotoğraf çektirir görüyordu. Finli mareşal, Müttefiklerin savaş üzerine olan düşlerine inanmıyordu. Ren kıyılarında eksiksiz bir edilgenlik örneği verirlerken, Ladoga Gölü kıyılarındaki savaş çabalarına güvenmiyordu. Martın ilk yarısında, Rusya ile ateşkes görüşmelerinin yapılmasını, Mannerheim kendi hükümetine salık verir; baharatlı bir yemeğin bize sunulmasını, tarih bizden esirger.

Hayalgücümüzü işletelim bir kez: Müttefikler, ya en güneyden (Bakû), ya da en kuzeyden (Finlandiya) Rusya'ya savaş açsalardı, bir yıl sonra Batı'da Führer'e karşı ister istemez savaş verirken, aynı zamanda Doğu Cephes'i üzerinde Hitler ile birleşmiş olacaklardı.

Eğer işler böylesine karışsaydı, artık her şeye cevaz verilirdi, en kötüye bile.

* *

Müttefiklerin Bakû ve Finlandiya ile ilgili tasarıları, bugün bize gülünç görünmektedir. Tarihin böylesi ceninleri günyüzü görselerdi ne olurdu bu ancak böyle şeylere meraklı amatörleri ilgilendirir. Ama o dönemde konu ile ilgili olarak elde edilen bilgilere, Kremlin her halde kesin gözü ile bakıyordu. Yıllardır Stalin, dört bir yana kendi uğursuz uyarısını yapıyordu: "İkinci Dünya Savaşı artık başlamıştır." Bununla birlikte onun politik görüşlerinde şaşılık vardı: Berlin, Roma ya da Tokyo onu kaygılandırsa bile, o her zaman uyanık gözünü Londra üzerine dikiyordu.

Büyük Şef'in tutanaklarını hiç bilmiyoruz. Sonraki çalışmalarına bakarak bir yargı verilirse, bunlar kesin, belgesel ve eksiksiz olmalı. Eğer bir gün bunlar Kremlin'in arşivlerinden çıkacak olursa, saygıdeğer Chamberlain'in planlarının Stalin'in gözünde neden Führer'inkilerden daha korkutucu olduğu anlaşılır belki.

Hem planların kendisi, Moskova'da da iyice bilinmiyor. Gestapo, Alman Komünist Partisini temizledi ve Sovyet şebekesini parçaladı. Stalin, Hitler'le bir pakt imzaladığından oyunun kurallarına uydu ve yeni bir casusluk şebekesinin

kurulmasını yasakladı. Rus servis şefleri, bu buyruğa uymamakla, canlarını tehlikeye attıklarını biliyorlardı. Buyruğa uymuyorlardı ama sakıngan davranıyorlardı. Gelecekteki bir eylem için ilk temelleri atmakla yetiniyorlardı. Paul Leverkuehn'in haritası üzerinde "bilinmeyen toprakları", gösteren beyaz lekeler Ruslar'ın haritalarında nerdeyse bütün Almanya'yı temsil edebilirdi.

Buna karşılık İngiltere, Büyük Şef'in şebekesince tam bir "çember içine" alınmıştı. Büyük Şef, hukuksal ve coğrafi nedenlerle Brüksel'e yerleşti. Belçika yasaları, özellikle casusluk bakımından zararsızdı; eğer ülkenin kendisine karşı bir çalışma varsa, cezalandırılıyordu. Gerçi Trepper'in misyonu, İngiliz adalarını Belçika'dan başlayarak kuşatıyordu. Burada Rus servislerinin her zamanki kılı kırk yarıcılığı kendini gösteriyordu. Alman gizli servisleri ise Londra'da casusluk yapmak isteyince, çok geçmeden yakalanıp hemen asılan birkaç zavallı ajanı paraşütle atıyorlardı. Ruslar, karşıtlarını geniş bir ağ içersinde sıkıştırmaya başladılar. 1939 yılı içersinde Trepper, İngiltere ile alış veriş halinde olan yedi büyük liman kenti üzerinde kendi ağını ördü: Oslo, Stokholm, Kopenhag, Hamburg, Wilhelmshafen, Ostend, Bulon. Bunların çoğunda "The Foreign Excellent Trench-Coat" firmasının acentalarını kurdu ve oralara ajanlarını yerleştirdi. Daha önce İskandinavya'da elçilik yapan Jules Jaspar'ın durumu ise, ilişkileri özellikle kolaylaştırıyordu.

* *

Böylece Almanya boş kaldı ve Büyük Şef'in şebekesi İngiltere'ye karşı çalışmaya başladı. Batıdaki Sovyet casusluk örgütü, tüm kıyı surları gibi zaptedilmemekle ünlüydü ve çok geçmeden karadan gelen birliklerce ele geçirilecekti: topları ancak denize doğru ateş edebiliyordu. Führer ise Rusya üzerine üç milyon insan göndermeye karar vermişti ama Büyük Şef'in Bulon'dan Oslo'ya değin tüm bataryaları Londra üzerine çevrilmişti.

Özet olarak dendikte, kötü başlıyordu, bu işler.

* *

10 Mayıs 1940'ta Wehrmacht Batı'ya saldırır.

Genç Naziler'e göre Fransa üzerine yapılacak askeri bir gezi, beklenmedik birşey değildir, çünkü Führer bunu onlara söz vermiştir. Verdûn ve diğer yerlerin eski kahramanlarından Franz Fortner için ise bu mucizedir. Zırhlı teğmeni Franz

Fortner, daha önce altı ayda ele geçirilen fakat birkaç ay içinde terk edilen yerleri bir saatte alır. Siperlerin pis kokusu içersinde ilerleyeceği yerde, düz yollarda yol alır ve eski yaraları güneş altında bronzlaşır. Savaşlar, birbirlerine benzemeden sürüp gider, bu sonuncusu ise, öncekilere göre önemli bir ilerleme sayılır...

Fortner, önce bozulan Fransız Cephesi'ne, sonra da denize doğru yapılan bir saldırıya katılır. Dunkerque önünde yüzbaşı olur, zırhlı bir birliğin komutanlığını elde eder. Mahkûmlarla tıka basa doldurulan arabaları yollarda batar; yürümeyen arabalarını hendeklere bırakmak zorunda kalan bir mülteci yürüyüş koluna yetişirler. Bu acıklı filonun ortasında sivil bir araba korunmasız ilerlemektedir, demek içindekiler mülteci değildir. Ayrıca savaştan da kaçmamaktadır: çatışmalara eşlik eder, araçların arasına sokulur, kurmayların çevresinde dolanarak onları gözler, bir benzin konvoyu ile birlikte en önlere geçer ve zaman zaman ateş altında kalır. Acaba Fortner onu görüyor mu? O bir savaşçıdır, güvenlik sorunları doğrudan doğruya onunla ile ilgili değildir. Hiç değilse henüz değildir. Zincirli kapıdaki Alman jandarmaları kağıtları kontrol etmek için arabayı durdurduklarında, hemen hazırola geçerler ve geçiş kağıtlarını imzalarlar. Şoför Durov, Brüksel'deki Bulgar elçisidir, Almanya ile flört eden diğer ülkelerin elçilerinden daha saygın bir kişiliğe sahiptir. Onun yanında Grossvogel oturmaktadır. Arkadaki sırada ise Büyük Şef vardır.

Araba Knokke-le-Zoute ile Brüksel arasında bir S.S.birliği ile giderken çukura düşer.S.S. albayı, Bulgar elçisinin hizmetine zorunlu olarak başka bir araba verir ve üç kişinin bavullarını diğer arabaya yüklemek için genç bir teğmene buyurur. Genç S.S. teğmeni, içinde telsiz bulunan bavulu dikkatle yerleştirirken, Trepper'in ona nasıl rahatlıkla baktığını gözlerinizin önüne getiriniz bir kez...

Öyle görünüyor ki, Durov şebekenin çalışmalarına katılmamaktadır. Kendisi, Grossvogel'in bir dostudur. Daha doğrusu bu Grossvogel, Petrov adındaki bir Bulgar ile iş ilişkisi içindedir, Durov'u da onun aracılığı ile tanımaktadır. Belçika'nın işgalinden birkaç gün sonra, Grossvogel işlerinin kötü gittiğini Durov'a açar. "Kauçuk krallığı"nın Ostende şubesini, bir Alman bombası yıkmıştır ve buna göre diğer mağazaların durumunu öğrenmek istemektedir. Durov, diğer mağazaların

sırayla dolaşılmasını önerir. Savaş bölgelerinden güven içinde geçmek için, sorumluluğu Bulgar elçisi üzerine alır. Bu garip kişi, sudan bir bahaneyle savaş alanında görünür.

Gezl 19 Mayıs'ta Belçika'da seferberliğin en civcivll günlerinde başlar. Kanada pasaportunu yakan Büyük Şef, ayrıcalıklı bir seyirci olarak Sedan bozgununu ve sonra Abbeville Savaşı'nı içinden pazarlıklı olarak görür. Fortner'in zırhlı birlikleri ile Dunkerque'e doğru yol alır ve kentin düştüğünü görür. Cebindeki not defterini yazı ile doldurur. Düşman tanksavarlarını ezmek için panzerlerle kullanılan gereçlerin yol alışı ile özellikle ilgilenlr. Üç arkadaş yolculuklarını bitirdikleri zaman, Büyük Şef Moskova'ya 24 sayfalık bir tutanak gönderlr: Hitler'in yeni tasarladığı ve uyguladığı savaş, yıldırım savaşıdır.

Bu tutanak da öncekiler gibi, Sovyet diplomatları aracılığı ile yerine ulaşır. Diplomatik bavullar, Trepper'i verici vasıtasıyla mesaj gönderme zorunluğundan kurtarıyor ama bağlantının yakında telsizle kurulması gerekeceğini hissediyor. Zaten bu nedenle savaş alanının içine değin gidiyor ve Knokke'de bir villada saklı olan telsizini alıyor.

Tam da Molotof, Hitler'i "Alman ordusunun görkemli başarısı" için kutlarken, Büyük Şef, Sovyet-Alman savaşının hazırlığını yapıyordu; kendi girişimi ile çalışmalarının yönünü 180 derece değiştirdi. Artık dikkatleri İngiltere'ye değil, Almanya'ya yönelik olacaktı.

Almanya, Fransa ile askeri bir antlaşma imzaladıktan sonra, Alman Ordusu deri değiştirdi ve ileri savaş hatlarından yaşlı subayları geri çekti. Kırk yedi yaşındaki Franz Fortner, tanklarından yoksun kaldı. Kendisini Belçika'daki karşı-casusluk örgütüne gönderecek olan Abwehr'in hizmetine girdi (*). Düşmanın adı, elbette Enteljans Servis idi ve Fortner'in görevi, Alman ordularının İngiltere'ye yapacağı çıkartma tasarısı olan "Seelowe operasyonu" nun gizliliğini korumaktı. Ama 1940 yılı yazında garip bir telgraf aldı: otuz kişilik güçlü bir kadro ile Brüksel'de Sovyetler'e karşı çalışacaktı. Hiç kuşku yok Sovyetler dost bir ulustu ama neyse... Gizlenme zorunluğu yüzünden, Fortner kendi adamlarını çok dikkatlice

(*) Abwehr:1925-1944 yılları arasındaki Alman Askeri İstihbarat Servisi.

inceler. Onlarda kuşku uyandıracak hiçbir hareket görmez, komüsyon hareket ettikten sonra, Berlin'e güvenilir bir tutanak gönderir.

Birkaç hafta sonra, Belçika'ya bir grup yeni konuk gelir. İyice İncelendikten sonra dikkatlice seçilmiş olan bunlar, Abwehr'i endişelendirecek bir belirti göstermezler. Bu yeni konuklar Alman dostu ama yansız ülkelerin diplomatları ve yüksek memurlarıdır: Macar, İspanyol, Bulgar, Romen vb. Alman ordularının yenilmezliğini ve savaş alanlarındaki ustalıklarını göstererek kendilerine çekmek isterler bunları. Şaşıran konuklara son savaş alanları gezdirilir. Ellerinde harita olan kurmay subayları, bilgili birer teknisyen gibi kazandıkları zaferlerin çözümlemesini yaparlar. Herşeyin açıkça anlaşılması için, her konuğa eksiksiz birer dosya verilir. Bir son saat konuğuna yakışır bir sessizlik ve siliklik içindeki davetliyi yanına alan Bulgar Elçis'i hele hiçbir fırsatı kaçırmamaktadır: bu konuk, Büyük Şef'tir.

Dunkerque'e giden yolda Durov'un arabasıyla Fortner'in tankının yanyana yol alması savaş sırasında bir rastlantı mıdır? Belki rastlantı olabilir ama kesin değil. Bu propaganda gezisinde, Büyük Şef'le onun gelecekteki avcısı, belkide ilk kez karşılaşıyorlar. Simgesel olarak bunu kendiniz yargılayabilirsiniz.

GÜNEY AMERİKALILAR BRÜKSEL'DE

Eylül 1965. "Bil" adı ile anılan Belçikalı ressam G.Hoorikcx, Paris'te Emil Zola Caddesindeki atölyesinde kabul ediyor beni. Orta boylu, çok ince, parlak kara gözleriyle ellisinde gösteren bir adam. Yaşı altmış altı, Gestapo hücrelerini ve Mauthausen toplama kampını iyi biliyor. Geçmişten konuşmaktan nefret ediyor. Son yapıtları atölyenin duvarlarına asılmış: çok güzel soyut tablolar. İçlerinden birisinin altına şunlar yazılmış: "Eğer kendimin değilsem, kimin olacağım?"

"1940 yılındaki çöküş, beni ta Tarbes'a değin sürükledi. Orada bir tersanede çalıştım. Almanlar geldiği zaman, herkes işleri asmaya başladı. Ben acemiydim ama Fransızlar nasıl davranacağımı bana gösterdiler ve hoş bir çalışma yaptık. Sanırım bu benim için en güzel anılardan birisidir.

"Sonra Brüksel'e döndüm ve eşimi ziyaret ettim. Ayrılmış olduğumuzu ama sonuna değin iyi dost kaldığımızı söylemeliyim; sık sık ona uğrardım. Savaştan önce yaptığım ziyaretlerimden birisinde evinde Carlos Alamo adında bir Urugaylı ile karşılaşmıştım. Çok güzel ve cana yakın bir gençti, dansör görünüşünden çok değerli birisi olduğunu hemencecik anladım. İki ya da üç kez birlikte yemek yedik.

"Tarbes'a döndüğümde, elbette eşimden haber aldım. Alamo ile birlikte yaşıyordu. Topluca göç sırasında Ostende'e sığınmış olduklarını bana anlattılar. Alamo orada bir mağazayı yönetiyormuş. Sanıyorum trençkot satıyorlarmış.

"Bunun sizinle ilgisi yok ama yine de anlatmalıyım: 1945 yılında sürgünden döndüğümde, eşimi kanserin kemirdiğini gördüm. Bana şöyle dedi: "Öleceğimi biliyorum ama senin geleceğini de biliyordum ve beklemek istedim. Birlikte bir şişe şampanya içelim. "O şişeyi birlikte içtik; bir sonraki gün eşim öldü.

"Carlos Alamo'yu yeniden gördüm. Yine bu sıralarda Rauch adında bir Çekoslovakla tanıştım. Onunla nerede karşılaştığımı şimdi pek çıkaramayacağım. Belki bir barda... ya da Saint-James Club'de.Rauch elli yaşında vardı. İri yapılı, çok ağırbaşlı ve bir kentli kibarlığının tüm özelliğini taşıyordu. Paltayıcı madde ile uğraşan bir Belçika firmasının Çekoslovakya temsilciliğini yapıyordu. Rauch, Alamo ve ben birlikte çıkmaya başladık.

"Çok geçmeden, Rauch politik düşüncelerimi yokladı. Benim Naziler'e karşı olduğumu anlayınca Entellijans Servisi adına çalıştığını bana açıkladı, benden yardım istedi. Elbette kabul ettim. Bilgileri Londra'ya Alamo'nun telsizi aracılığı ile ulaştırdığını bana açıkladı. Birçok yayına yardım ettim. Longchamp Bulvarı'nın köşesinde bir villada oturuyorlardı. Orada bir telsiz, bir iki kadın vardı; diğer şeyleri pek iyi anımsamıyorum şimdi.

"Ben çok iyi ingilizce konuşuyordum. Oysaki villada konuşulan kötü bir İngilizceydi. Bu ayrıntı benim kafamı karıştırdı, bunu Rauch'a açtım. Şöyle dedi: "Hayır, bunlar İngiliz değil, Amerikalı. Bunun için sevinmeliyiz, çünkü Amerika yan tutmuyor ve bizim için Amerikalılarla çalışmak çok daha güven verici."

"Alamo'nun Amerikan kökenli olduğunu söylemesi doğruydu ve anası hep New York'ta yaşardı, ama bütün bunlara inanmak yine de bana güç görünüyordu. Birgün, Urugay elçiliğine gideceğini söyleyerek benden ayrıldı. Kendisini izledim. Gerçekten elçiliğe doğru yöneldi ama tam içeri gireceği an yolun karşısına geçti ve uzaklaştı. Kendi kendime onun Amerikalı ve Urugaylı olmadığını söyledim; olay bir bulmacaya dönüştü. Rauch'un bu gibi olayları bana neden uydurduğunu özellikle anlamıyordum.

"Elbette elde ettiğim tüm bilgileri ona aktarıyordum." Genellikle bunlar önemli bilgiler değildi ama elimden geleni yapıyordum.

"Bu sıralarda -1940 yılı sonbaharında-Anvers'de dışardan kuru meyve getirtip satan kaynımı sık sık görmeye giderdim. İşletmelerine ve stoklarına savaş adına el konmuştu. Haftada iki ya da üç kez Anvers Havaalanı'na birer kamyon kuru meyve göndermek zorundaydı; havaalanı ise, Luftwaff'ın işgali altındaydı. Birgün kamyonu oraya kendim gö-

türmek istediğimi söyledim. Yükü boşalttıktan sonara kantine gittim ve Almanların konuşmasına katıldım. Onlara sordum: "Peki ama tüm bu kuru meyveleri ne yapacaksınız" Şöyle yanıt verdiler: "İngiltere için hazırlık bunlar."

- Nasıl!? - Evet, çıkartma hazırlığı yapıyoruz. Çıkartma başladığında, pilotlarımız hep havada olacaklar ve yemek yemeye zaman bulamayacaklar, onlara kuru meyve verilecek". Bu konuşmayı Rauch'a aktardım.

"Bir başka gün, yine Anvers'de bir ingiliz uçağı gördüm. Çok iyi anımsıyorum, o gün hava çok güzeldi. Uçak, General Motors fabrikasının üzerine dalış yaptı ve gözden yitmeden önce bir dizi bomba attı. Bombalardan birisi karoser atölyelerinin üzerine düştü, boya depoları ateş aldı, birkaç dakika sonra, tüm fabrika dev gibi alevler içinde kaldı. Aynı gün Anvers'de büyük alanda bir gösteriye katıldım: kadınlar kara bir bayrağın arkasında yürüyorladı. Bu bayrağın ne anlama geldiğini onlara sordum. Kara bayrağın her zaman açlığın simgesi olduğunu ve kadınların Almanya'ya patates gönderilmesini protesto ettiklerini söylediler.

"Öğleden sonra Brüksel'e döndüm, her iki olayı da Rauch ve Alamo'ya anlattım. Bir yayın hazırlamak üzereydiler ve verdiğim bilgileri ancak onunla birleştirebildiler. Daha sonra akşam yemeğini yedik ve çene çaldık. Gece yarısına doğru, genellikle olduğu gibi Moskova Radyosu'ndan yabancı yayınları dinledik. O gece biri kadın, diğeri erkek iki spiker vardı ve haberleri sırayla veriyorlardı. Pek iyi anımsayamayacağım, ya kadın İngiliz uçağını anlattı, erkek gösteri yürüyüşünü ya da tersi. Her neyse, bu beni çok şaşırttı! Alamo ve Rauch'a baktım. Sıkılmışa benziyorlardı. Sonra Alamo yerinden kalktı ve radyoyu kapattı, bana döndü ve korkutucu bir sesle şöyle dedi: "Eğer ağzını hiç açmazsan, çok kazançlı çıkacaksın!"

"Ertesi günü gidip Rauch'u gördüm ve kendisinden açıklama yapmasını istedim. Bana şöyle dedi: "Dinle, ben gerçekten Entellijans Servisi'ndenim ve bu Ruslar'ı gözlüyorum. Dikkat et: hayatımız tehlikede, senin ve benim!. Bu insanlar Almanlar'dan daha tehlikelidir!"

"Tüm bunlar, elbette Almanlar'ın Rusya'ya karşı saldırısından önceydi ve Sovyet-Alman paktı yürürlükteydi.

"Carlos Alamo'nun Rus olduğunu öğrendiğimde çok korkmuştum. Birkaç gün önce, hiç kimseyi tanımadığını ve

dınla birlikte bir akşam yemeği hazırlamıştım: birisi prenses Sherbatov ve öteki bugün benim eşim olan onun dostlarından birisiydi. Prensesin adını duyduğu zaman Alamo'nun nasıl yerinden fırladığı dikkatimi çekmişti ama başka şeylerede dikkat etmemiştim. Sonra ona kur yapmaya başladı ama çok beceriksizce ve biraz da kabacaydı. Ayrıca yemek yeme tarzı kötüydü, gerçekten çok kötü, iki kadın onunla çok alay ettiler Rusça tabii. Sonradan Anna, yani eşim, ona çok kötü davrandıklarını ağızlarına ne gelirse söylediklerini aktardı bana. Zavallı Alamo'nun Rus olduğunu ve Ben söylenenleri anlamış olduğunu daha sonra öğrendiğim zaman, onun için çok üzülmüştüm..."

* *

Aralık 1965. Gece saat onbirde Brüksel'e vardım. Saatin geçmesine karşın, yine de şansımı denemeye karar verdim: bu yolculuğun boşuna olup olmadığını anlamak istedim. Bana telefonda yanıt veren, Margarete Barcza oldu; beni kabul edeceğini söyledi. Bu saatte uygun olup olmadığını sordum, şöyle dedi: "Niçin şimdi olmasın? Ben geç de yatarım, erken de nasıl isterseniz." O gece sabahın dördüne değin onu dinledim.

1940 yılında yirmi sekiz yaşındaydı. Sarışın, düzgün ve iri yapılıydı, isteyerek giyimine aldırış etmezdi, Gestapoların gözüne bile çarpmazdı. Güzel gözleri zamana ve ağır hastalıklara karşı direnmişti. Canlı bir sesle konuşuyor, Brüksel'li aksanı belli oluyor.

"İlk kocam Ernest Barcza, benden onyedi yaş daha büyüktü. Ben aslen Çekoslovakım, oğlum René de 1932 yılında orada dünyaya geldi -o zaman tam yirmi yaşındaydım. Çok rahat ve iyi bir yaşayışımız vardı. Bizim aile dışarı şerbetçi otu satarak çok para kazanmıştı. Kısacası, bir milyoner kızı olarak, milyoner bir kadın gibi yaşıyordum ve bunun değişmesi için de hiç bir neden görmüyordum. Münih anlaşmasından ve Südetler'in Almanya'ya katılmasından sonra, Prag'a çekilmek zorunda kaldık. Bir yıl sonra, tam Hitler'in askerleri Prag'a gireceği sırada orayı terkettik ve Belçika'ya sığındık. Haklısınız Yahudi olduğumuzu söylemeyi unuttum.

"Brüksel'de, Beco caddesinde 106 numaraya yerleştik. Kocamla altıncı katta bir dairede kalıyorduk, ailem ise beşinci kata yerleşmişti. Elbette artık onlarla bir arada kalıyor sayılmazdık; bu arada en büyük eğlencemiz, aynı katta kaldığı-

mız Belçikalı çok kibar bir memurla briç oynamaktı.

"15 mart 1940'ta oyun bittikten sonra her zamanki gibi kocam uyudu ve o gece öldü. Bir damar tıkanması onu birkaç saat içinde götürdü. Bir buçuk ay sonra Belçika işgal edildi. Hava hücumları tehlikesi olduğu için aşağı zeminliğe inmek zorunda kaldık. Dördüncü katta oturan kiracı ile burada tanıştım. Vincent Sierra adında Uruguaylı bir öğrenciydi. Gerçekten pek güzel değildi: iri etli dudaklı, benden daha ufak sarışın birisiydi. Çok yardımsever, çok ikramcıydı-tatlı kaçık biri. Ayrıca çok iyi giyinirdi, çok parası vardı ve bunu harcamasını bilirdi-az görülen birşey. Kısacası, aramızda hızlı bir yakınlaşma başladı, öyleki ben ailemle birlikte Fransa'ya kaçmaktan vazgeçtim.

"Slegers Caddesi'nde çok görkemli bir apartmana yerleştik. Yedisi yatak odası olan, yirimi yedi odası vardı. Birisini jimnastik salonu yaptık, her sabah cimnastik yaptıktan sonra, bir masör geiir bizim masajımızı yapardı. Kentin dışında da ayrıca bir evimiz vardı. Yeniden güzel bir yaşamın içine girmiştim. Hemen hemen her akşam çıkıyorduk ve bol bol dans ediyorduk. Vincent çok iyi dans ederdi, ikimiz birlikte birçok yarış kazandık. Özellikle 1941'in yılbaşını çok iyi anımsıyorum; geceyi Namur gazinosunda geçirmiştik unutulmaz bir geceydi bu.

"1941 Martı'nda, Vincent öğrenciliği bırakıp iş adamı olmaya karar verdi. Simexco adında bir dış alım-satım firması kurdu. Burada en büyük güçlük, yasalarla gerekli kılınan sayıda hissedar bulmaktı. Bunu, birkaç tane Belçikalı dostumuzdan istedik. Bu nedenle eski komşumuz Bay Seghers'i görmeye gittiğimi anımsıyorum. Briçte dördüncü bir kişi arar gibi, bizim firmanın hisse senetlerinden almasını söyledim, kabul etti.

"Ek olarak kurulan bu dış alım-satım işi, Bay Rauch'u tümüyle sıkıntıdan kurtardı. Kendisi ailemizin eski bir dostuydu, onu Çekoslovakya'dan tanırdık ve Brüksel'de bulduk. Savaş, onun kendi işlni yapmasını engelliyordu -ne iş yaptığını da unuttum. Kısacası sıkıntı içindeydi. Vincent ile tanıştırdım; o da iş verdi. Ticaret müdürü ya da ona benzer bir görev verildi.

"Vincent, işleri çok iyi başardı. Çok çalışıyordu. Akşamları yorgun geliyor ve şöyle diyordu: "Senin yanına dönmek ne güzel...ciddi şeyler konuşmuyoruz...soru sormuyor-

sun...dinlendirici oluyor..."Doğrusunu isterseniz işten hiç konuşmazdı. Ama bir keresinde, dönüp almak zorunda olduğu bir paket bırakmıştı eve. Zil çaldı, kapıyı açtım, çok, çok güzel bir genç. Beni görünce şaşırdı, dili dolaştı konuşurken, geriye çekildi: "Bay Sierra burada yok mu?" dedi, sonra sıvıştı. Böyle güzel bir genci utanmış olarak görmek garip bir şeydi... Sonra bunun başka bir Uruguaylı Carlos Alamo olduğunu öğrendim.

"Gerçekte, aramızda önemli bir anlaşmazlık konusu vardı: her ikimiz de kaplanlar gibi kıskançtık. 1941 yılı başında Vincent kendi işleriyle ilgili olarak Leipzig Fuarı'na, sonra da Prag'a gitti. Bu benim için gerçekten dayanılmaz birşey oldu. Zamanımı elmas ve kürk mantolar alarak geçirdim ama birkaç gün içinde çok zayıfladım. Bana nişanlandığını söyledi, kızın bir resmini bile gösterdi. Ama Uruguaylı bir kızdı ve bunun için pek endişe etmiyordum. Brüksel ya da başka bir yerde karşılaştıkları, artık beni pek kaygılandırmıyordu. Haftada bir Paris'e gidiyordu, her zaman kendi işleri için; böylece haftada iki ya da üç gün evde olmuyordu. Bir keresinde ceketinin cebinde bir dansözün ona imzaladığı bir fotoğraf buldum: Nila Cara. Bu tehlikeliydi. Paris'te yalnız bir gece kalması için onu zorladım. Elbetteki iki gece üst üste yolculuk yapmak zorunda kalacaktı, ama olsun! Gece buluşmalarını Brüksel'in "Mulen Ruj" adlı gece klübünde ayarlardı. Orada olup olmadığını anlamak için telefon ederdim. Bu da onu çıldırtırdı!"

Bill Hooricky ve Margarete Barcza'nın öykülerindeki ortak kişi: Rauch. Elbet şansın da yardımı ile Kızıl Orkestra'nın iki ajanı arasında bağlantı kuran bu adamın adresi bizi şaşırtıyor biraz. Her yere el atmayı başaran Entellijans Servisini onun kişiliğinde kutluyoruz. Ve hemen kutluyoruz, çünkü Rauch, yavaşça ama temkinli olarak Büyük Şef tarafından harekete geçirilecek ve üstünlüğü kabul edilecektir.

* *

Robert Christen, İsviçreli, Brüksel'de lokantacı, altmış yaşlarında birisi, ufak, kısa boylu, yaygaracı bir adam:

"Ben bayım, her zaman geceleri çalıştım. Otuz yıl boyunca şarkıcı-komedyenlik yaptım. Savaştan önce burada, Brüksel'de "Broadway"ın canlandırıcısıydım. Her cumartesi sadık bir müşterimiz vardı, Uruguaylı bir öğrenci. Varyete ile çok ilgilenirdi; sonra kendisi ile tanıştık. Ben ona İsviçre'den

sözettim, o da bana nişanlısının, Montevideo'daki evinin, arabasının fotoğraflarını gösterdi. Almanlar geldikten sonra, patron Yahudi olduğu için "Broadway"kapandı. Ben de "Mulen Ruj"da çalışmaya başladım. Dinle bak, "Mulen Ruj"un "French-Cancan" balesini hiç bir zaman unutmayacağım: hepsi de Yahudi kızlarıydı. Daha önce kabare numaraları yaparlardı; ama işlerini yürüten erkek, Yahudi değildi, onlarla ilişiğini kesti, kendileri de birleşip bir topluluk kurdular. "Mulen Ruj"'da benim Sierra'yı yeniden gördüm. Genellikle iri yapılı, sarışın, bakışları soğuk olmayan bir kadınla gelirdi. Birgün Sierra, kurmakta olduğu firmanın hisse senedinden almamı benden istedi. Bu işleri bilmediğimi söyledim ama öyle üstelendi ki, sonunda kabul ettim. Bundan sonra bana yönetici delege görevi verildi. Bürosuna hiç adım atmadığımı söylemenin bilmem yararı var mı: beni, arasıra dostları ile geldiği "Florida"nın patronu yaptı ve benim yapacak başka şeylerim de vardı...

Brüksel'de: "Broadway", "Florida", "Mulen Ruj", güzel Rus kadınları ile yenen akşam yemekleri, Namur ve Spa gazinoları, tango yarışmaları, kürkler, mücevherler.

Paris'te: "Folies Bergere", "Paris Gazinosu", şarkıcılar ve hatta kabareler. Şimdi Paris'li olan Büyük Şef ve Georgie Winter'i oralarda çok görüyoduk. Karartma başladıktan sonra bile oralarda kalırlardı, çünkü bisikletle evlerine dönerlerdi ve buna işgalciler pek birşey demezdi. Önce Fontaine Caddesi'nde oturuyorlardı, sonra Prony Caddesi'ne geçtiler. Vesinet'de de küçük bir evleri vardı. Trepper lüks ve sıcak evleri isterdi. Güzel şeyleri, kitapları, tabloları severdi. Giydikleri, kendisiyle bir uyum sağlamazdı. Parfümlere bayılırdı, onları alır Georgie'ye sunardı. Edith Piaf'ın müziğine karşı tutkusu vardı, plaklarını alır biriktirirdi. Pahalı yemek yenen lokantalara giderdi. 1940-41 kışının sorunlarını, tantana içinde yaşayan insanlar bilmiyorlarıdı: karaborsadan ısınır, karaborsadan, giyinir, karaborsadan yerlerdi.

Capua ve onun zevkleri mi (*)? Hayır, bu ormanda uyuyan güzelin şebekesi -sihirli çubuğun kendilerine dokunmasını bekliyorlar.

(*) Capua: Anibal orayı elegeçirdiklen sonra kış mahallelerine yerleşti. Burası italyanın oturulacak en güzel yeriydi. Bunun üzerine Anibalın ordusu "Capua'nın zevkleri içinde uyumak"la suçlandı.

ALMANLAR BU GECE SALDIRACAKLAR

Trepper, 1940 yılı Ağustos'unda Georgie ile birlikte Paris'e geldi. Luba ve iki çocuğunu Rusya koruyor; Sovyetler'in Vichy elçisi, onları Marsilya yolu ile yeniden vatanlarına kavuşturdu. Böylece Büyük Şef, gelecekteki savaşımları için kendini özgür bulacak. Onun düşmanları Almanya ve zaman zaman kötü bir deniz dalgası gibi Avrupa'ya çarpan askerleridir. İngiltere'ye karşı çalışmak için en elverişli yer eğer Brüksel'se, Paris de Almanya'ya karşı en iyi merkezdir. Trepper oraya genel karargahını kuruyor ve yeni görevleri arasında bağlantıyı sağlayacak örgütü özenle yerleştiriyor. Moskova ona "Genel Vali" adını veriyor, yani Batı Avrupa'da tüm Sovyet casusluğundan sorumlu kimse.

Yanında en iyisinden iki yardımcısı var. Önce, işgalcilerin yahudiliğe karşı yasalara dayanarak servetini zorla elinden aldıkları Leon Grossvogel. İş alanındaki bilgilerini ve örgütleme yeteneklerini Trepper'in hizmetine sunacaktır. Birkaç hafta içinde şebekenin parasal sorununu güvence altına alıyor ve buluşmak ya da sığınmak için Paris'te bir düzine daire kiralıyor. İç bağlantıları hızla yerine getirecek ve "posta kutusu" görevini yüklenmek için kurallara sıkı sıkıya bağlı kalacak ajanlar tutuyor. Tüm altyapı örgütlenmeleri onun işidir. Grossvogel, başkalarının güvenle izleyeceği bir kahyadır. İnsanları etkisi altına alan toplumsal bir "Yüz"ü vardır: klasik müzik tutkunu, her zaman koyu renkler giyinen bu "büyük burjuva" ve ciddi adamdan kim kuşkulanır? Pardesü satar gibi aynı rahatlık ve titizlikle casusluk yapıyor, yalnız bu arada değişen mal oluyor, hepsi bu kadar... Bir kurmay başkanının niteliklerine sahip: ona amacın ne olduğu bildiriliyor, o da gerekeni yerine getiriyor.

Hillel Katz'a ne demeli? Eğer Trepper ona git Gestapo-yu teslimal derse, Katz bir şey sormadan buna boyun eğer. Abartıyor muyuz? Biraz bekleyiniz... Kısa boylu, yüzünün yarısını gözlüğünün kapladığı zayıf genç bir adam. Genel kanıya göre bir Fransız'a benziyor ama o da Trepper gibi Polanyalı yahudi. Filistin'de karşılaştılar, ünlü açlık grevini birlikte yaptılar, sonra Fransa'ya geldiler, Katz burada yapı işlerinde çalıştı. Kesin bir bağlılık ve tümüyle özveri. Kısaca her zaman acı çekmeden şehit düşen ve kurban gidenlerin yapıldığı örnek bir hamur. Küçük Katz'ın yaşamının cellat kılıcı altında son bulacağını şimdiden biliyorsunuz.

Leon Grossvogel ve Hilel Katz: Büyük Şef'in Yahudi "Bekçileri"dir.

* *

Belçika şebekesi uykudadır. Moskova ile telsiz bağlantısını, Hoorickx gibi hiç adı geçmeyen birisi sağlamaktadır. Bununla birlikte gerçek "kaynaklar" henüz kullanılmamakta ve aygıtın tümü, haber alma servislerinde dendiği gibi "uyumakta"dır. Servisin başında, yaşları otuzuna varmamış iki Rus vardır.

Herkes gibi Trepper de, Carlos Alamo takma adını taşıyan Mikhael Makarov'a sevgi beslemektedir. Önce bir kahramandır. Rus havacılığında üsteğmendir ama uçucu personelden değildir, Cumhuriyetçilere yardım etmesi için İspanya'ya gönderilmiştir. Birgün Frankocular hattı aşarlar ve cepheyi arkadan sarmaya başlarlar. Cumhuriyetçi piyadeler hemen havadan yardım isterler. Ama orada birtek pilot yoktur, Makarov bir uçağa atlar ve havalanır. Uçaklar arasında yaşaya yaşaya öğrenilen kulaktan dökme bir iki bilgisi dışında pilotluktan anlamaz uçuş sertifikası filan yoktur. Frankoculari havadan bulur, bombardıman eder, güçlük çekmeden geri gelir ve yere konar. Bu, tam Makarov usülü bir iştir.

1939 baharında Belçika'da ilk kez Trepper onunla karşılaştığında, bir kahvede birer bardak içki içmeye çağırır. Makarov konyak ısmarlar. Garson iki büyük bardak getirir, içine kendi ölçülerine göre azıcık içki koyar. Ama Makarov, bardağı doldurması için işaret eder. Garson önce şaşırır ve sonra onun bardağını ağzına kadar doldurur. Trepper'in ayaklarına neden vurduğunu anlamadan bardağın doldurulusunu zevkle seyreder. Sonunda sinirlenir, bağırır: "N'olu-

yor böyle? Ben ödeyebilirim!" Bu da tam Makarov'a özgü bir davranıştır.

Bir araba satın alır. Büyük Şef'e göre ise bir casusun arabası, insanın başına bela getirir. Özellikle bir kaza olursa insan polisle karşı karşıya gelir. Makarov yalnız ayağı gazda araba kullanmasını bilmektedir. Birgün, Trepper de yanındayken, direksiyon denetiminden çıkar ve bir ağaca çarparak araba ezilir. Trepper kendini hemen toparlar ve bu yıkımı sessizlik içinde düşünmeye başlar. Sinirinden tepesi atan Makarov ona bağırır: "Böyle sakin durmak için ne yapıyorsun? Bu olağan değil!" Trepper yavaşça yanıt verir: "Peki ne söylememi istiyorsun, aptal?" Bu yine Makarov'un usulüdür.

"Kauçuk Krallığı"nın Ostende ticaret şubesi yöneticiliği ona verilir. İşten anlayan birisi değildir, hesaplar kafasını karıştırır, sıkıntıdan canı çıktığı mağazaya arada bir gelir: bu da Makarov'a özgü bir davranıştır.

1940 Haziranında Belçika iyice karışmıştır. Trepper ondan Knokke-le -Zoute'te sakladıkları telsizi alıp gelmesini söyler. Ama Makarov'un zamanı yoktur: Ostende'dedir ve sevgilisi Bayan Hoorickx ile dolaşmaktadır. Knokke'a Trepper'in kendisi gitmek zorunda kalır...

Moskova'ya dikkat etmek zorundadır. Yazın sonunda oradaki servis şefinden bir telgraf gelir: yetersizliği anlaşılmış geri dönmesi istenmektedir. Makarov Trepper'e yalvarır: "Kariyerim bitti. Bir subay için bunun ne anlama geldiğini biliyor musun, gözden düşmek..." İntihardan söz eder. Trepper onu korur ve yeni bir şans tanınmasını sağlar. Makarov'u çok sever, gerçek bir kahramandır o.

Buna karşılık -ne gariptir- işlerini çok iyi yerine getiren binbaşı Gourevitch'i kimse sevmez. 1939 Temmuzunda Montevideo'dan Brüksel'e gelmiştir. Nisan 1936'da New York'ta kendisine verilen pasaport 4 649 numarısını taşımaktadır. 3 Kasım 1911 günü Montevideo'da doğmuş Vincent Sierra adına çıkarılmıştır.

Gourevitch'de Makarov gibi İspanya'daki Uluslararası tümende binbaşı rütbesiyle çarpışmıştır. O da Makarov gibi başarının tadına varmıştır. Havacılıkta değil ama denizaltında çalışarak. Birgün denizaltının motoru kendiliğinden durur ve saatlerce denizin dibinde kalır. İçindekiler umutsuzluğa düşer, sonra bir teknik adam motoru onarır. Bu dramatik saat-

ler boyunca Gourevicth hiç korkuya kapılmaz, hiç değilse o iddiadadır. Önce Büyük Şef'in örgütünde çalışmaya gönderilmemişti. Görevi Kopenhag'a gitmek ve orada bir şebeke kurmaktı. Kısa bir süre Brüksel'de kalacaktı, en çok birkaç ay içersinde ticaret yasalarını öğrenecekti ve yabancı dillerini geliştirecekti. Ama savaş patlak verdikten sonra, olduğu yerde kalması ve Büyük Şef'in hizmetine girmesi için buyruk aldı.

Beriki Gourevicth'nen hoşnuttu. Makarov-Alamo'nun tersine Gourvicth-Sierra Brüksel'deki ticaret işine iyice uydu. Lüks içinde yaşıyor, tantanalı bir görünüşe bürünüyor ve ilişkilerini çoğaltıyor. Calışkan ve kurnaz birisi. Hiç kuşku yok, Sierra iyi seçilmiştir.

Ama kimse onu sevmez -elbette kendisi için yanıp tutuşan Margarete'i saymazsak. Kendini beğenmiş, kabadayı taslağı ve blöfçüdür. Kızıl Orkestranın eski koroculari onun için hep birlikte şöyle diyorlar: "Kent? Ah! Ne berbat adam..."

Evet, Belçikadaki şebekenin başına Büyük Şef'ten sonra kendisi geçince ona "Küçük Şef" adı da verildi ama herkes için, Moskova için bile onun adı "Kent"tir. Bu takma adı kendisi seçmiştir. Bunun da ayrı bir öyküsü vardır. 1929 yılına doğru Rusya'da **Bir Casusun Günlüğü** adını taşıyan bir roman yayınlandı. Yazar N.G. Smirnov kurnazlığı, soğukkanlılığı ve gözüpekliği ile bilinen Edward Kent adında bir İngiliz casusunu anlatıyordu. Gourvicth onsekiz yaşındayken bu romanı okudu ve gözleri kamaştı. Hele şükür! şimdi bir istihbarat servisini yönettiğinizi gözlerinizin önüne getirin. Birgün, kendine James Bond takma adını almak isteyen kumral bir adam çıkagelse ve sizinle çalışmak istediğini söylese gülümseyerek ona teşekkür edersiniz, herhalde değil mi? Hayali edebiyatla uğraşmasını ona salık verirmisiniz? Kent'i işe alan adam ise hiç böyle tereddütler göstermedi. Slav ruhu belki de...

Brüksel'de, "Kent" takma adının aslı bilinmiyor. Eğer Gourvitch sevilmiyorsa, bunun kesin bir nedeni yok. Moskova'ya gidinceye değin, Kent'le Büyük Şef arasındaki bağlantıyı sağlayan Luba Trepper'i alalım örneğin, Canayakın ama işe yaramaz Makarov'a hayran olurken, çalışkan Kent'e karşı tahammülü yoktur. Lüksü sevmesinden ve fazla para harcamasından kaygılanır; ona göre böyle bir yaşamı seven bir

kimse, kendini tehlikeye atamaz. Gerçekte ise, onu hiç tanımazdı. Trepper onu dinler ama bunun için telaşlanmaz. Trepper, birgün Kent'i görkemli evinde ziyarete gider. Yüce beyefendi Kent, ona giysi dolabını ve içinde asılı elli kadar elbisesini gösterir. Trepper başını sallayarak mırıldanır: "Aferin! Çok güzel! Eğer senin yerinde olsaydım, tüm bunların resmini çekerdim... Senin için iyi bir anı olurdu bu ama bilmem, belki de bu fotoğrafa bakan sen olmazsın... "Kent bunun ne anlama geldiğini sezinlemez.

Alamo ve Kent: "Büyük Şef'in Rus "Genç Koruyucusu". Çoğunluk yoksul okullarda oluşmuş, bir bukalemun gibi ortama uyabilen ve gizli savaşımlardan gelme eski Yahudi yoldaşına olan inancı, bunlara olandan daha fazla. Bir Trepper, bir Katz boğulmadan lüks içinde yüzebilirler. Alamo ve Kent' e gelince, burada iş değişir. Onların hangi madenden yapıldığı ancak pratikle sınanacak.

Sınav günü yaklaşıyor. Waşington ve Londra'da biliniyor. Alman ordularının Polanya sınırında doğuya doğru dalmaya hazır durumda yığılı beklediğini gazetelerde beş sütun üzerinden veren ülkelerin başkentlerinde bu biliniyor. Sovyet "Genel Vali" si Alexander Rado'nun kendi kuvvet şeflerine verdiği alarm, Cenevre'de biliniyor. Alman saldırısını birkaç hafta önceden, 22 Haziran 1941'de olacağını bildiren Sorge' un bulunduğu Tokyo'da biliniyor.

Paris'te bilinlyor. Büyük Şef, mayıstan aylarca önce, Hitler'in taarruz amacıyla yığınak yaptırdığını Kremlin'e bildirmişti. Ludwig Kainz adında dahi bir Alman mühendisi ile ilişki kurmuştu. Bu adam, Polonya seferinden sonra, Almanlar'ın Bug üzerine kurduğu istihkamlarda çalışmıştı. Nisan 1941'de, onu kısa bir süre için çağırdılar. Her şeyin değiştiğini ve bir saldırı hazırlandığını hemen saptadı. Paris'e döndüğünde, mayısın sonuna kalmadan savaşın patlayacağına dair bir kasa şampanyasına Trepper ile iddiaya tutuştu. İddiayı yitirdi. Ama Kainz, olayın sadece bir ay gecikeceğini bildirdi. Arnavutluk ve Yunanistan'da başarısızlığa uğrayan Mussolini'yi kurtarmak için, Hitler Balkanlar'a el atıp elinde olmadan gecikmişti. Kainz haziran ayı için yine şampanyasına oynuyordu: ya yitirecekti, ya da iki kasa kazanacaktı.

Büyük Şef'in "kaynağı" yalnız bu değildi. Frasa'daki alman Ordusu'na yiyecek sağlayan dürüst bir Avusturyalı al-

bayla da sık sık ilişki kuruyordu. 1941 yılı ilkbaharında bu adam derdini Trepper'e açtı: sağlaması gereken yiyecekler hızla azalıyordu, Fransa'yı işgal eden askerler gidiyorlardı. Nereye gidiyorlar? Trepper, Fransız demiryolu işçilerinden aldığı yüzlerce tutanak sayesinde bunu biliyordu: doğuya, Polonya'ya doğru. Sonunda, haziran da, Paris barlarında binlerce bardak içki içtikten sonra, en büyük onaylama bir grup S.S. subayının ağzından alınıyor: Polonya'ya hareketlerini kutluyorlar ve daha sonraki Rusya bozgunu için kadeh tokuşturuyorlar.

Trepper Moskova'yı iki kez uyarıyor. Tutanaklar, Vichy' deki Sovyet Askeri Ateşesi General Susloparov vasıtasıyla gidiyor. İlke olarak Trepper onunla hiçbir bağlantı kurmamalı. Ama ne var ki, kavga için henüz donanmamışken, uğursuz saatin gelip çatmasından kaygulanıyor: telsize gereksinmesi var. Yönergeye uymadan, ataşeyi rahatsız ediyor. Bizim aptal asker Susloparov, savaş olmadığını söylüyor ve onun tasasını dağıtmaya çalışıyor...

21 Haziran akşamı Trepper Vichy'e gelir ve hızla Susloparov'un evine girer: "Hemen gönderilmesi gereken önemli bir mesaj var." Öteki böyle bir heyacanın nedenini sorar. Bu gece Alman Orduları'nın Rusya'ya saldıracağını açıklar Trepper. General kahkahayı basar: "Sen delisin, benim zavallı dostum! Bu düşünülecek gibi değil! Böyle birşey olamaz!Seni gülünç duruma düşürecek bu telgrafı çekmeyi reddediyorum!" Öbürü evet deyinceye değin Trepper üsteler. Telgraf yayına girer.

Büyük Şef çok yorgun düşmüştür, bir otel odasında uyumaya gider. Ertesi sabah otelcinin bağırışmaları arısanda uyanır:"Tamam beyefendi! Rusya ile savaşa girdiler!"

İki gün sonra Susloparov'un yardımcısı, dolambaçlı yollardan yolculuk ederek Moskova'dan Vichy'e gelir. Trepper, yaptığı uyarının dikkate alınıp alınmadığını ona sorar. Rus şöyle yanıt verir: "Aynı akşam Müdürü (Kızılordu'nun gizil servis müdürü), telgrafını alırken gördüm. Bunun hemen Patron (Stalin)'a gösterildiğini söyledi. Patron çok şaşırmış. Şöyle demiş: **"Trepper her zaman bize kendi politik görüşü doğrultusunda bilgi verir. Burada büyük bir İngiliz**

kışkırtmasının parmağı olduğunu nasıl olmuş da görememiş(*)

İngiliz kışkırtması? Bu sözler şimdi Rus Servis Müdürlüğünde çok iyi biliniyor. Nisan ayında bir Çek ajanda aldığı haberi Stalin'e bildirdi: Skoda fabrikası, yeni aldığı buyruğa göre artık Ruslar'ın ısmarladıklarını yapmayacaktı; öte yandan da Almanlar Sovyet sınırlarına yığınak yapıyordu. Bunun üzerine Stalin, tutanağın kenarına kırmızı kalemle şöyle yazar: "Bu haber, bir İngiliz kışkırtamasıdır. **Bu kışkırtıcıyı bulunuz ve onu cezalandırınız.**"Rus gizli servisinin dördüncü kısım şefi olan Binbaşı Ahmedov, suçluyu ortaya çıkarmak için hemen Almanya'ya gönderildi ama Alman saldırısı ona zaman bırakmadı. (**)

Londra ve Waşinkton bir yana, Moskova ona Cenevre, Tokyo ve Paris'ten bildirilen yakın bir savaşı, ilk top atışına değin yoksadı. Stalin'in İngilizler'e allerjisi mi? Elbette; Bakü ve Finlandiya üzerine müttelik devletlerin kopardığı yaygara da bunu ayrıca pekiştirdi. Bunun yanında hiç kuşkusuz Stalin'in yanlış politik hesapları da var. Stalin, uzun zamandan beri kapitalist ve faşist ülkelerin kendi aralarında yapacakları savaşlara katılmayacağını açıklıyordu: Kızılordu, onlar birbirlerini yiyip bitirdikten sonra harekete geçecekti. 1941 baharında, Stalin'e göre başaklar henüz olgunlaşmamıştı, İngiltere ve Almanya henüz tükenmemişlerdi ve Hitler, batıyı yenmeden önce doğuya saldırmak tehlikesini göze alamazdı.

Stalin yanıldı. Ülkesinin ödemek zorunda kaldığı ücret biliniyor: Paul Carel'in ünlü deyişiyle binlerce uçağın yerdeyken yok edildiği "Pearl Harbor hava saldırısı"; sonrası Rus orduları sıkıştırıldı, çembere alındı, dağıldı-artık Moskova yolu açıktı...

Tokyo'da ve diğer yerlerde de bunun bedeli ödendi: Sinirleri bozarak. Bir casus, yaşamı pahasına bir şeyi ortaya

(*) Bu olayı, Sovyet servisini bırakıp Batıya kaçan Binbaşı Ahmedov'un kendisi anlatmıştır. (Ekim 1953'te, Birleşik Devletler Senatosunun bir komisyonu önünde yaptığı açıklamalar).

(**) Gerçekte, Stalin "Trepper" değil, "Otto" demişti. Büyük Şef Moskova'da bu takma ad altında biliniyordu. Georgie'nin adı "Eddy", Katz'ın adı "Rene" Spaak'ın adı "Henri" idi. Trepper'in bilinen başka adları da var ama bir zorluk çıkarmamak için yazar bunların çoğunu yazmaktan vaz geçti. Aksi halde okuyucu da Gestapo gibi bu adlar karşısında işin içinden zor çıkacaktı.

çıkarıyor, çığlığını duyuruyor ama bu dinlenmiyor ve hiç bir işe yaramıyor, bundan daha sinir bozucu ne olabilir?

Klausen, Richard Sorge için şöyle diyor: "Richard kızgındı, ilk kez ikimiz birden kendimizi yitiridik. Richard şiddetle yerinden kalktı. Başını elleri arasında tutarak iri adımlarla odanın öbür ucuna değin gitti. Şöyle diyordu: Yeter artık! Bana neden inanmıyorlar? Bu zavallılar bizim mesajımızı nasıl bilmezler (*)?" Moskova bunu şöyle yanıtlıyor. "Aldığınız bilgilerin doğruluğundan kuşkulanıyoruz."

Öte yandan Trepper'de tüm sevinç duyguları ortaya çıkıyor, kızgınlık belirtisi azıcık olsun görülmüyor. Bu tarihsel haftayı yakından bilenler, onun çoşkusuna tanıklık ediyorlar; yüzü mutluluktan gülüyor, sözün tam anlamıyla sevinçten deli oluyor. Kuşkusuz Trepper bilirkişi Josef Stalin'in dediği gibi politik görüşten yoksun değildi. Kızılordu'nun soluk alması için, belki bir Sovyet-Alman paktının gerekliliğine inanmıştıda. Ama yalnız aklın sesini dinleyene derin duygularının çektiği acıyı ne dindirebilir, onun savaşımını kim durdurabilir? Trepper ve emektar muhafızlarının istihbaratta tam profesyonel olmadıklarını da anlamak gerekir. Casusluk edebiyatının, hangi müşteri olursa olsun, herçeşit görev yüklenen ve aletlerle donanmış üstün adamlarına benzemezler. Komünistlerde ya da başkalarıda bugün uzmanlık tutkusunun inancın yerini aldığı profesyonellerden de ayrıdırlar. Eğer onlara casus denecek olursa, onlar bu etiketi reddederler: devrimci olarak çalışıyorlar. O dönemin adamlarında Otta Braun yoldaşlarını ve kendini şöyle tanımlıyor: **"Bizler, çevrilen dolapların bürokratları değil devrimin romantikleriydik."** Trepper için, Filistindeki politik çalışmalardan geçerek Dombrova'daki ayaklanmalardan istihbarat çalışmalarına değin uzanan bir doğru çizgi vardır. Aynı kavga, ayrı cephelerde verilmektedi. Bu duygunun doğruluğu 1966 yılında yadsınabilir ama 1940 yılında Büyük Şef ve adamlarında bu duygunun varlığı yadsınamaz.

22 Haziran 1941 tarihi, şebeke için herkesin ölümle, işkenceyle karşılaştığı, kendi kendinden nefret ettiği, günahı ödenmez bir kavganın başlangıcını belirler. Bununla birlikte, bu perişanlık, belirsizlikten kurtulmanın verdiği rahatlığı da

(*) Nicole Chatel et Alain Guerin, Camarade Sorge, Julliard, 1965,p.87.

beraberinde getirir. Resmi görüşlere ve Sovyet-Alman paktına karşın, en büyük düşmanın Naziler olduğunu Brüksel'dekiler ve Paris'tekiler yıllardır biliyorladı. Ve sekiz aydan beridir, Belçika'nın ve Fransa'nın işgalinden bu yana bunu ölüm cezalarını haber veren sarı afişler üzerinde okuyorlardı, kendilerinin daha önce yaşadığı çoğunun ailelerini bıraktığı Polonya'daki ölü çukurlarından gelen kokulardan bunu anlıyorlardı. Kafaları ile öğrendiklerini, yürekleri de doğruluyordu.

Bu gibi insanlar için, 22 Haziran 1941 bir bayramdır.

Ve sonra, Trepper bir Yahudidir.

Yazar soruşturmasının başında, hangi kahramanın yahudi olduğunu mutlaka not etmek gerekliliğini pek düşünmüyordu. Bu bir çeşit teknik nedenlere dayanıyordu: gizli ajan olmanın tehlikeleriyle Yahudi olmanın tehlikelerini burada toplamayı gereksiz görüyordu. Günler ilerledikçe, bu görüşün yetersizliği ortaya çıktı. Büyük Şef'e neden şebekesinde çoğunluğun Yahudi olduğunu sorduklarında Trepper şöyle yanıt vermişti: "**Çünkü onların nazilerle görülecek özel hesapları vardı.**"

Himmler bunu iyice anlayacaktır."**Bu Yahudi süpürüntülerini temizleyiniz**" diye polislere yazılı buyruklar verilmişti. Bizim edindiğimiz bilgilere göre, bir kimseye ölünceye değin işkence edilme iznine imza atma cesaretini gösteren yalnız Reichsführer olayında görülmektedir. Bu, olayların basit bir ayrıntısı mıdır? Hayır, Gestaponun Kızıl Orkestra'ya, onun bağlantılarına, çalışmalarına ve polislerinin tepkilerine karşı planları böyledir: Herşey, düşmanlarımızın Yahudilik'i üzerine kurulmuştur, öyle ise onlar aşağılanabilir, becerikli insanlar olsalar bile. Bir Yahudi'yi yakalamak zordur; yakalanınca da eğilirler. Yazar, Gestapo'nun eski polislerine soruyor, bir ajanı umutla yakaladığınızda, adam tam arkadaşlarını ele verecek durumdayken, neden onları geri bırakmak tehlikesini göze alıyordunuz? Şaşıran polisler yanıt veriyordu: "Ama bayım, onlar Yahudi'ydi..."

22 Haziran 1941, İşgal altındaki Avrupa'da Gestapoların S.S.leri ve "Soylular Irkı" nın uğursuz Calyutu ile, Kızıl Orkestra'nın Yahudi piyadeleri ve şehit edilmiş bir halkın zavallı Davut'u arasında teke tek simgesel olarak boğuşmaya tutuşmaktır.

FRANZ FORTNER SAVAŞA GİDİYOR

Alman gizil servisleri argosunda bir şebekenin patronu, oksetra şefidir; çalgıcılarını bir araya getirir ve yönetir. Bunların arasında bir solist çok önemlidir: piyanist. Elbette, vericisi üzerinde-buna "müzik kutusu" da denir-piyano çalar.

PTX işaretini kullanarak, Cranz dinleme istasyonu piyanisti tarafından ortaya çıkarılanlar, Abwehr yöneticileri arasında tarihsel bir olay gibi değerlendirilmediği gibi, gizli vericileri ortadan kaldıracak bu konuda uzmanlaşmış ticaret şubeleri de bunun üzerinde durmadılar. Wehrmacht (Alman Ordusu), Rusya'ya girdiğinden bu yana, işgal altındaki Avrupa müzik çalıyor. Bu hayali senfonilerin dinleyicileri, henüz bir yere yerleştirilmedi ama bu rastlantı insanı düşündürüyor: Doğuya yapılan saldırı, müzisyenler için eğer bir sihirli sopanın vurması idiyse, bu dinleyicinin Moskova'da bulunma olasılığı vardı.

Mantıksal sonuç ve çok güven verici. Almanlar'a göre iyi başlıyor. Daha doğrusu, böyle daha iyi sürüyor. Durmadan bayram yapıyorlar. Polonya, Danimarka, Norveç, Hollanda, Belçika, İngiltere, Fransa, Yugoslavya ve Yunanistan' dan sonra, askerlerinin sırtını göstermek sırası Rusya'ya gelmişti. Führer önceden söylemişti: "Sovyetler'In temeli çürümüştür; tümünün yıkılması için, kapısına bir tekme vurmak yetecektir." Bundan sonra başka bir sorunla karşılaşılıyordu, giderek artan tutsaklar filosunu kanalize etmek. Bu zaferlerin yanında, birkaç casusluk şebekesinin ne önemi olabilirdi! Moskova'da dinleyecek insanlar azaldıkça, orkestralar da peşpeşe susuyorlardı. Bu andan itibaren, melodilerin zayıf sesleri trompetler tarafından boğuluyor. Alman radyosu yeni zaferleri "özel iletişim araçları" ile önceden duyuruyordu. Yardımcılarının yaptığı tanıklığa göre, Funkabwehr şefi, boşu

boşuna yapılan bu ajitasyonların kendi kendine susmaya bırakılmasını istemişti.

PTX'in bulunup ortaya çıkarılmasından birkaç gün sonra, Cranz istasyon'u yeni bir verici bulup ortaya çıkardı. Breslau uzmanları ile bağlantı kurup çalışan uzmanlar, bunun yerini bulmaya çalışıyorladı. Kaç kez işe yeniden başladılar, sonra tutanaklarını Berlin'e gönderdiler ama bunlar birer omuz silkeleme ile karşılandı. Uzmanlar yeniden çalışmaya başlıyorlar ve ilk hesabı yeniden gözden geçiriyorlardı. Onlara göre kuşkulanacak pek birşey yoktu: PTX tekniği ile çalışan bir gizli verici, Berlin'den yayın yapıyordu. Bu doğrulama, Abwehr'i bir elektrik şoku gibi sarstı. İşgal edilmiş Avrupa'nın vücudunun şurasında burasında birkaç çıbanın çıkması, pek tehlikeli değildi, hatta olağandı: zamanla bunların icabına bakılırdı. Ama Berlin'de bir piyanist, hem de kurduğu şebeke Nazi İmparatorluğu'nun merkezinde korkunç bir kanser yarası gibi işliyor. O günkü Rus yöneticileri, Kremlin duvarlarından üçyüz metre ötede gizli bir Amerikan yayınının varlığını ortaya çıkarsalardı, her halde Alman şefleri kadar şaşkınlığa düşmezlerdi.

Çünkü herkes biliyordu ki, Alman Komünist Partisi'ni Gestapo ortadan kaldırmıştı. Bu partiden -zamanında Avrupa'nın en güçlü partisiydi-geriye tecrit edilmiş, damgalanmış çok az sayıda birkaç hücre kalmıştı. O zamana değin Sovyet casusluk örgütü, sudaki balık gibi, komünist kitleler içinde harekete geçmişti. Eğer o olmasaydı, havasızlıktan ölürdü herhalde. Ama öte yandan, Sovyet-Alman Paktı'ndan sonra, Stalin'in açık oynadığı da iyice biliniyor. Gestapo, Rusya'ya sığınmış bir yığın Alman komünistini Guepeu'nun eliyle geri almaktan derin bir zevk duymamış mıydı? Bu temiz sevgi, hiç kuşku yok zamanla biraz bozulmuştu. İster Stalin ortaya atmış olsun, ister kendi öz girişimleri ile olsun Sovyet servis şefleri benzer bir örgütü Almanya'da yeniden kurmaya kalkıştılar. Ama ne bayağı bir atılım! Bu açıktan açığa Berlin'le alay etmekti. Örneğin Baltık ülkeleri maskaralığı...1941 yılında bu ülkeler Sovyet etki alanı içine girdikleri zaman, oralarda yaşayan beşyüz bin Alman'ı, Berlin yeniden vataşdaşlığa almıştı. Aralarından birkaç bin tanesi (*) anavatanlarına karşı casusluk yapmak için hareketlerinden önce Rus servisleri

(*) Heydrich'e göre vatanlarına geri dönenlerin oranı yüzde elliydi ama bu oran propaganda amacıyla şişirilmişe benziyor.

tarafından ya korkutulduğunu, ya da kendilerine çıkar sağlanacağını Gestapo'ya bildirmişti.Kaba olduğu kadar başarı şansından da yoksun olan bu yöntem, Sovyet istihbaratının umutsuz durumda olduğunu gösteriyordu.

Eğer böyle umutsuz olanaklar içine düşmüş idiyse, bu eski yöntemlerin başarısızlığa uğramasındandı. Hitler Rusya'ya saldırmadan önce, savaşın sorumluluğunu Rusya'nın üzerine atmak için, kötü niyetle de olsa, çok iyi bir dosya hazırlamıştı. Bu dosyada sınır çatışmaları, Rus uçaklarının Alman toprakları üzerindeki uçuşları, kötü niyetli diplomatik manevralar ve benzeri şeyler açıklanmıştı. Gestapo ve Güvenlik Servisi Şefi Reinhard Heydrich'e, Almanya'daki Sovyet casusluğu üzerine bir yazı hazırlaması için görev verilmişti. Buradaki amaç şuydu: Rusya aradaki pakta karşı öyle ağır bir suç işlemişti ki, Almanya buna karşı ancak savaşla karşılık verebilirdi. Tutanak, IV EL 17-41 g RS numarayla kayda geçti ve Avrupa'nın **Deutscher Auslander Dienst** gazetesinde yayınlandı. Fransızca'ya çevirisi, resmi belgeler arasında çok seyrek bulunacak bir biçimde, içtenlikle yapılmıştır.

"Paktın kararından bu yana, Ruslar'ın özel casusluk servisi, hemen hemen kışkırtıcı bir tarzda çalışmıştır. Alışılmış yöntemlerin dışında kendi hafiyelerini, Reich'daki Rus diplomatlarını bol bol kullandılar -ve onların başında Berlin'deki Rus elçisi gelmektedir. Bundan bir süre önce Schkwarzew elçisi, yerine Dekanosof gönderilmek üzere Berlin'den çağırıldı. Bu görev değişimi politik, ekonomik ve askeri bilgi edinme adı altında gizli haber toplamayı birden yoğunlaştırdı. Dekanasof, Stalin'in bir yakınıdır ve daha önce NKVD'nin (içişleri komiserliği) istihbarat bölümü müdürüydü ve Guepeu bunun özel casusluk bölümüdür. Ona verilen görev, güvenilir insanların kurduğu bir şebeke aracılığı ile Reich'in servislerine girmek, askeri güçler ve özellikle Reich'in operasyon planları üzerine bilgi toplamaktır. "Elçi danışmanı" adı altında çalışan sadık yardımcısı Kobuloff, yararlandığı diplomatik dokunulmazlığını utanmazca kullanarak casusluk alanında geniş çalışmalar göstermiştir. Rus casusluğunun Almanya'daki amacı, askeri bilgi edinmeden bağımsız olarak Reich hükümetinin politik güçlerini tanımak ve Almanya'nın birçok yerlerine gizli T.S.F. vericileri, yayın istasyonları yerleştirerek önemli haberleri uygun şifreli bir dille tüm Rusya'ya

ulaştırmaktır. 1940'tan beri parasal olanaklar kullanılarak casusluk alanında geniş bir hazırlık vardı. Ama Alman karşı servisleri, buna zamanında karşı koyabilmektedir."

Buradaki anlatım biçimi, ister istemez akla bazı soruları getiriyor-örneğin Alman karşı casusluk örgütüne, neden "karşı servis" gibi gülünç bir ad veriliyor? Sorun açıkça ortada: her yerde ve her zaman Nazi polisi, Sovyet oyunlarını bozmasını bildi. Moskova ajanlarını tutukladı ve telsizlerine el koydu. Rusya ile savaşın eşiğinde, Heydrich tertemiz bir Alman olarak Führer'ine güvence verdi: ne hafiyelik olacak, ne de casusluk.

Peki, ya Cranz uzmanlarının tutanağı? Heydrich'in tutanağı ile bunları bağdaştırma olanağı elbette yoktur. Abwehr' da kimileri teknisyenlere güvenilmesini söylerken, bir kısmı da telsizin yerini kesin olarak saptamadan Berlin'deki piyaniste inanılmamasını söylüyordu. Bununla birlikte her iki yanda, yani inananlar ve inanmayanlar, piyanistin Berlin'de olup olmadığını kesin olarak, açıklığa kavuşturmak için, ellerindeki gereçlerin geliştirilmesinde birleşiyorlardı.

Goering'in büyük mafyası olmaksızın işler daha çabuk ilerleyebilirdi. İngiltere savaşını kazanan adam, 1941 den itibaren fiziksel olarak dağılmaya başlamıştı. Yakında her iki elinde birkaç yüzük taşımaya başlayacak, boyanacak ve kendi isteği ile ehram giyecekti. "Demir adam" sonunda Neron'un bir kopyası olacaktı. Bununla birlikte 1933-39 yılları arasında, Führer'den sonra Almanya'nın en güçlü adamı o oldu. Gestapo şefi, kısa zamanda polis aygıtını kullanarak Himmler ve Heydrich'e ayrıcalıklar verdi ama kendi adını verdiği "araştırma enstitüsünü" titizlikle korudu. Hermann Goering Araştırma Enstitüsü" telefon-telgraf şebekesini ve yine bunun gibi Almanya'daki ve işgal altındaki Avrupa'daki radyo yayınlarını denetliyor. Başka yerlerde dakik olarak bilinmeyen yükseltici aygıtlar kullanıyordu. Bunun sayesinde gözden düşmüş olan Georing iktidarın önemli bir aracını elinde bulunduruyordu. Onu yerinden sökmek için yapılan tüm girişimler boşa çıkıyordu. Enstitü, gerektiğinde S.S.lerin hizmetine veriliyordu ama yalnızca Reichsmarschall'ın yetkisini artırıyordu. Wehrmacht'a bağlı olan ve buna göre S.S.lerin karanlık saygınlığından yararlanmayan Funkabwehr, Enstitüden yerl gelip yardım istediğinde, karşısında Goering' in bir kuruluşunu buluyor ve kapı yüzüne çarpılıyordu.

Sinir bozucu bir durumdu ama yıkıcı değildi. Radyo alanında, Alman tekniği dünyada birinci geliyordu, istenilen materyelleri üretebilirdi. Bir telsiz vericisinin yerini yaklaşık olarak bulmak için Funkabwehr'e önce uzak yerlerdeki yayınları ortaya çıkaracak aygıtlar gereklidir. Örneğin Cranz, PTX'in şu yerlerden birisinde bulunabileceğini söylüyordu: Kuzey Almanya, Hollanda, Belçika ve Faransa'nın kuzey yörelerl. Peki neden Patagonya olmasın? Avın başlayabilmesi için, hiç değilse bu kentln yerinin bulunması zorunludur. An cak bundan sonra, yayınları yakından bulabilen aygıt devreye girecektir.

Loeve-Opta-Radio Firması, elinde çok ilginç tasarılar olduğunu söyleyerek Funkabwehr ile görüşmeye başladı. Telsiz vericilerinin yerini yakından bulacak aygıtların başka bir güçlüğü vardı: hlçbir şey sezdirmeden gizli tutulması gerekiyordu. Polisin ve Funkabwehr'in elinde bulunan eski aygıtlar, bir kamyonetin içine konacak kadar büyüktü. Ayrıca, çapı bir metreyi aşan ve kamyonetin üzerine konması gereken borudan bir çember vardı üzerinde. Daha iyilerini bulmak gerekiyordu. Daha küçükleri yapılarak önce bavul büyüklüğünde aygıtlar elde edildi.

Bunu taşıyacak kimse, çevreyi dinlemek için ayrıca bir de kulaklık taşımak zorundaydı; öyleyse bavulla birlikte bir de nöbetçl bulunacaktı. Bunun üzerine, aygıtın yavaş giden bir arabanın içinde gizlenmesine karar verildi; deneyden olumlu sonuç alındı. Daha sonra, bir paltonun altında kemere asılacak kadar elverişli küçüklükte aygıtlar yapıldı. Kulaklığa gelince, sağırların kullandığı kadar göze çarpmayan küçükleri yapıldı. Funkabwehr için, bu dört yapraklı bir yoncaydı. Bundan sonraya, onaylanmış tasarıların gerçekleştirilmesi kalıyordu.

Hayal kırıklığı ve kızgınlığın peşinden artık sevinç geliyordu. Funkbwehr'in göz korkutucu buyruklarına karşın, bu yürüyordu ve durmuyordu. Sorumlu mühendisler, ara sıra beceriksizlik de yapsalar, bunu kendi istekleriyle yaptıklarını açığa vuruyorlardı. Etkinliklerini artırmak için durmadan servislerini yeniden örgütlüyorlardı ama durmadan yapılan bu köklü değişiklikler de kimi terslikleri beraberinde getiriyordu. Uzmanlar, Rus cephesine yolculuk için buyruk aldılar, onlar gittikten sonra, bu aygıtların yapılmasının kaçınılmaz olduğu

anlaşıldı. Gel gör ki şansızlık bitmiyordu: ellerine yanlış adres verilmişti. Bunların yarısı Funkabwehr'e, diğerleri de Luftwaffe Araştırma Enstitüsüne gittiler. Doğrusunu isterseniz hepsi de Goering'e gitmişti. Bunları geri almanın olanağı yoktu! Durum iç açıcı değildi.

Kızıl Orkestra'nın üç ajanı "Loewe-Opta-Radio" da çalışıyordu, içlerinde birisi yöneticiler arasındaydı; şebeke içindeki şefleri, "Hermann Goering Araştırma Enstitüsü"nün bir subayıydı. Haziranın sonunda anlaşılan ve Berlin'de olduğu sanılan verici üç hafta süreyle çalıştı, sonra sustu: Cranz'ın yanlışlık yaptığını söyleyenler, büyük bir rahatlığa kavuştular. Ağustosun başında, onbeş gün süreyle yeniden bir yayın yapıldı, peşinden tam bir sessizlik. Daha önce "Loewe-Opta-Radio" nun yaptığı gecikmeler nedeniyle sinirleri bozulan Funkabwehr şefleri, bu beklenmedik olay karşısında büsbütün sarsıldılar. Bir tek işaret, yıkıcı bir belirti olan PTX'in, yani Cranz'ın bildirdiği ilk vericinin karanlığı içinde yüzüyorlardı. 7 Eylül'e değin 250 tane bildiriyi yakalamışlardı, deşifre uzmanları bunları çözmek için uğraşıyordu. Bu vericinin yaptığı yayınlar sürekli bir üzüntü kaynağıydı ama uzakta değildi, Berlin'deydi ve keşke hayali bir vericinin gevezelikleri olsaydı. Belki de Berlin'de gizlenmiş olan hayali piyaniste karşı yapılan çalışmalar eksik kalıyordu ama çalışkan meslektaşları yakından izlenecekti. Cranz'a göre PTX'in yayınları Moskova ile bağlantı kuruyordu. Oysaki sinyal ritimleri, frekansları ve yayın saatleri Berlinli sanılan piyanistinkiyle aynıydı. Her iki piyanist de aynı okuldan yetişmişti. Biri yakalanırsa, belki diğerinin izlediği yol da bulunurdu.

Cranz, yavaş yavaş mengenesini sıkıştırıyordu. Önce Almanya ve Fransa elendi. Sonra Hollada. Geriye Belçika kalmıştı. Daha dakik olmak güçtü ama uzmanların belirttiğine göre PTX, Brugres'ün yakınında bir yerde bulunmalıydı. Abwehr'in yerel temsilcisine görev verildi, bu Franz Fortner'di.

Fortner hazırlandı. Daha önce Birinci Dünya Savaşı sırasında Alman servisleri adına çalışmış iki Belçikalı uzman yanına verildi. Fortner onlara, Bruges'deki "aşırılar"ın aralarına katılmalarını ve halkın gittiği kahvelere gitmelerini söyledi. Berlin telgrafı, vericinin yalnızca Moskova'ya çalıştığını bildirmiyor muydu? Fortner, kendine olan güveniyle, avın nerede

saklanması gerekiyorsa, araştırmasını da orada yapıyordu: Belçika komünistleri arasında. Ona göre kulaklar eğer doğru yöne çevrilirse, gizil çalan piyaniste teller de bulunurdu.

Moskova, Büyük Şef'e **Carlos Alamo** takma adını taşıyan **Mikhael Makarov'u** gönderdiğinde, bakınız nasıl davrandı. Her şeyden önce, "Kauçuk Krallığı" tarafından kurulmuş olan "örtü" nün yıpranmışlığından yararlanmak gerekiyordu. Makarov'un onbin dolar parası vardı. Trepper ona, Güney Amerikalı bir iş adamının dürüst bir firmaya ortak olmak istediğini bildiren bir ilan vermesini söyledi. O sıralarda, Ostende ticaret şubesinin yöneticisi olan Grossvogel'in eşi yerine başka birisinin alınmasını ve bu yorucu işten kurtulmak istediğini sık sık kocasına söylüyordu. Büyük Şef o sırada çıkan bir ilanı Grossvogel'e salık verdi; Bunu araştırmasını söyledi. Carlos Alamo'nun sunduğu para, Belçikalı'nın gözüne çarptı, onunla görüşmek istediğini gazeteye yazdı. Makarov, iyi bir "örtü" görevini yapacak olan yalnız terençkot ticaretinden anladığını Büyük Şef'e söyledi. Bunda karar kılındı ve Makarov Ostende ticaret şubesinde çalışmaya başladı.

Buradaki işlem, tıpı tıpına bir okul görevine benziyordu. Rus casusluk profesörleri, öğrenci Trepper'e Anglo-Sakson ülkesinde Sovyet ajanları arasında bağlantı kurmanın bir yolunu öğretmişlerdi. İki adam da aynı kulübe yazılıyorlar ama aynı **halka** içinde bulunmaktan dikkatle kaçınıyorlar. Bir gün, kulüp başkanı bir akşam yemeği hazırlar ve yemeğe iki geveze adam çağırır. Bunlar birbirlerini tanımazlıktan gelirken, kulüp başkanı onları tanıştırır. Buradaki yöntem açıktır; eğer polis, ajanları tutuklayacak ve onları suçlayacak olursa, en zararsız bir yerde tanıştıklarını katınlayabileceklerdir. Golfçuların oturduğu bir banketin üzerinde bile, başkan görüşmesini yapabilir.

Bununla birlikte Büyük Şef, öğrenci Trepper'in öğrendiği dersi daha da artırır. Çünkü Makarov ve Grossvogel, karşılıklı olarak şebeke ile ilişkili olduklarını hiç bilmemektedirler. Rus, kendi "örtüsünü" bayağı bir ticaret işinde bulduğuna inanmıştır. Belçikalı, gizlisi saklısı olmayan bir Güney-Amerikalı ile anlaştığına inanır. En zor işkencelere uğradıkları zaman bile, Grossvogel ve Makarov birbilerini ele veremeyeceklerdir: birbirlerini tanımıyorlardır.

Saf Fortner'in bulup ortaya çıkaracağı yuva, işte böyle bir şebekedir. Fortner'in Büyük Şef'le daha önce karşılaştığını biliyoruz ama besbelli ki daha onu tanıyamamış.

Bruges kahvelerinde yaptıkları görevlerden hiçbir sonuç alamıyorlardı. Onlara göre, burada bulunan komünistler hiçbir çalışmada bulunmuyorlardı; unutulmak istiyorlardı; Almanlar'ın Rusya'da peşpeşe kazandıkları zaferlerden sonra, akında Moskova'nın da düşeceğine inanıyorlardı. Franz Fortner bunu Berlin'e açıkladı. Ona gönderilen bir telgraf, vericinin Knokkee'da bulunması gerektiğini bildiriyordu. Knokke kahvelerini dolduranlar binlerce şişe içki içiyorlar ama son yayının nasıl geçtiğini patrondan sormuyorlardı. Aradan kırk sekiz saat geçtikten sonra Berlin'den bir telgraf daha geldi, eylem Gand'ın meyhanelerine taşındı. Orada da alkoller son damlaya değin içildi; sonra Fortner her zamanki gibi sonuçsuz tutanağını Berlin'e bildirdi. Bu kez şefleri diretiyordu. Telgrafın bildirdiğine göre, verici Gand Üniversitesi'nin bir yerinde gizlenmekteydi. Fortner, adı geçen üniversitede bir polis operasyonuna girişti ve laboratuvarların birisinde durdu: profesörlerinin çevresinde kümelenmiş fizik öğrencileri, kısa dalga üzerine uygulamalı çalışmalar yapıyorlardı. Meyhane kahramanlıkları, burada bozgunla sona eriyordu.

Burada olayları sınıflandırmak sözkonusu değil elbette. Bir alıcı sağlayan Fortner, gizli yayınları her gece kendisi bile dinlemeye başlar. Hiç kuşkusuz, elindeki araçların yetersizliği yüzünden, vericinin yerini bulma olasılığı yoktur ama bu ayrıntı üzerinde şefleri yeterince titizlikle durmuyorlardı. Öfkeli Berlin, "piyanistin" canını istiyor. Fortner'e durmadan telgraflar geliyor ve telefonda gözü korkutuluyordu; görevini yapması için ivedi davranması isteniyor ve sonuç almaya zorlanıyordu. Funkabwehr, vericinin hangi kentte saklandığını saptamak için artık kendini tehlikeye atmıyordu: Fortner'in Belçika'da olduğunu bilmek yetişiyordu.

Berlin'den atılan ok, buradaki görevlilere rastlayacaktı ama Belçika'da o denli çok küçük kahve vardı ki...

DİPLODOKUS KIPIRDIYOR

Kar yağıyordu, öyle sanıyorum -1965 yılı Şubat'ıydı- Constantin Melnik ve ben, Münih'teki Deutscher Kayser Oteli'nin salonunda oturuyorduk. Birkaç metre ötede Eden Wolf Oteli'nin ışıklı yazıları parlıyordu. Bu maddi yakınlık içinde konuşulacak şeyler vardı, çünkü O.A.S. (*) şefi Antoine Argoud Fransız gizli komandolarınca bu otelden kaçırılmıştı. Kendini yayıncılığa vermeden önce istihbaratla uğraşan Melnik, bu tür olaylarla ilgili sorulara ancak mırıldanarak yanıt veriyor. Onbeş dakika sessizce bekledikten sonra, sarışın genç bir kız otelin salonuna girdi ve resepsiyonda çalışan adamla konuşmaya başladı. Bu kız, koltuklarda kendini bırakarak oturan müşterilere yaklaştı ve Doktor Tilden'i aradığını söyledi. Melnik yerinden kalktı ve sarışın kızla birlikte gözden uzaklaştı. Daha sonra bana anlattığına göre kız onu yarım saat kendi arabasıyla Münih'in içinde dolaştırmış, daha sonra sakin bir yerde durmuş. Orada Melnik'in randevusu için bir başka araba bekliyormuş.

İstihbarat dünyasının ne denli garip şeylerle dolu olduğunu, ben bir roman kahramanı gibi yaşayarak tanımışımdır. Güzel sarışının oynadığı bu rol, casusluk filimlerinden mi alınmaydı, yoksa izini belli etmemek için tuttuğu doğru bir yol muydu? Bunu hiçbir zaman bilemeyeceğiz... Şurası gerçek ki, istihbarat ajanlarının kendi rollerini renkli duvarlar arasında oynamaları, insanı tahrik ediyor. Büyük Şef'in sırlarından birisinin her zaman uyanık durumda kalmak olduğu da bir gerçek: sanki polis, her zaman bir sonraki köşe başında hazır bekliyordur.

(*) Kuzey Afrika (Cezayir) Kuruluş Örgütü.

Münih'e bizi Franz Fortner'e götürecek yolu bulmak için geldik. Bize "bağlantı" yı sağlayacak olan, Almanların Hollanda'daki karşı-casusluk eski şefi Albay Giskes'di. Hiç kuşku yok Franz Fortner'in adresini biliyordu ama söylemek ister miydi?

Giskes, bugün ak saçları pembe teni ile uyum yapan dinç yaşlı bir adamdır; sanki pembe bir kayadan oyulmuştur. Münih'in büyük banliyölerinden birisinde, küçük bir göl kıyısında, küçük bir evde basit bir yaşam sürmektedir. Bizi içtenlikle karşıladı, yer gösterdi ve Reile'in de yanımıza geleceğini ilk anda söyledi; bu bizim için beklenmedik birşeydi. Albay Reile, Paris'te Lutetia Oteli'ni kendine karargah yaparak işgal altındaki Fransa'da Almanlar'ın karşı casusluk örgütünü dört yıl yönetmişti. Kısaca dendikte, Hollanda'nın Gskes'i ve Fransa'nın Reile'i duvarları posteki ile kaplı bu salonda bir araya geliyor, Batı'nın karşı casusluk eski prensleri ile bir zirve toplantisı yapmak için, Münih'te gelip aradığımız Belçika'nın Fortner'i eksik kalıyordu yalnızca.

Bununla birlikte ben, artık ne Fortner'i düşünüyordum, ne de Kızıl Orkestra'nın Büyük Şef'ini. Salonun şöminesi, ev sahibinden başka kimsenin ilgisini çekmeyen anılarla doluydu. Onlar arasında dışbükey küçük metalik şişeler, tabanca konan cepte kolayca taşınmıştı. Yaşlı adam için bunların ne anlama geldiğini biliyordum: "Kuzey Kutup Operasyonu" zaferinin birer simgesiydiler. Albay Giskes, İngilizler tarafından Hollanda'ya gönderilen bir telgrafı aldıktan ve "geri çevirdikten" sonra, Londra'yı öyle güzel bir tarzda yanıltti ki, peşpeşe paraşütle inen Hollanda ajanları, direnişçilerle karşılaşacaklarını beklerlerken, bir Alman komitesi tarafından karşılandılar. Şömine üzerindeki metal şişeler, bu trajedilerin tanıklığını yapıyordu. Bir adamın yaşamındaki en heyecanlı iki anı anımsatıyordu. Önce yola çıkış heyecanı, çünkü uçağa binerken kendisine bu viskiden verilmişti. Tabanca konulan cebe viski şişesini koyan adam, kendi varlığının doruk noktasına varmıştı. Bozguna uğrayan ülkesinden kaçtıktan sonra, oraya zafer hazırlamak için dönüyordu-seçkin bir şampiyon, kavgayı titizlikle yönetmesi için uçağa bininceye değin çevresinde dönülen bir kahraman. Bir saat sonra, en büyük umutsuzlukla karşı karşıya gelecektir. Alışık olduğu üzere şişe Giskes'in elindedir ve şişe elinden zorla alınmadan önce,

ona içkisini içmesi söylenir. Bundan sonra adam, idam sehpasına giden çetin yolu izlemeye başlar; şişe, Münih yolu üzerinde şömine ile bir aile fotoğrafı arasında gelip durur.

Bu hüzünlü anıları anlatmadan, ağzında bisküvi kemiren yaşlı adamla, "Kuzey Kutbu Operasyonu" kahramanı arasındaki bağlantıyı sağlamak biraz güç olurdu. Ama Oskar Reile ile birlikte, o dönemlerin tüm hayaletleri odaya giriyor. Yorgun bir yüz ve oynak gözleriyle iri ve zayıflamış bir insan. Kendisine yöneltilen bir sürü soruya, yavaş ve bir suçlu gibi kararsız bir sesle yanıt veriyor. Bununla birlikte Albay Reile, yüzlerce Fransız direnişçinin uğradığı sıkıntılara uğramamış. O da Abwehr'dendi -Giskes ve Fortner gibi- Müttefik Devletler savaşı kazandıktan sonra Gestapo'nun serserilerini ellerinde tutarak Abwehr'in çelebilerini serbest bırakmışlardı. Giskes gibi Reile de, yeni Alman Cumhuriyeti'nin gizli servisleri içinde görev almakta gecikmemişti.

Giskes'in hayaletlerinden sonra Reile'in hayaletleri. Çevremizde viski içen ve kuru pasta yiyen büyük bir kalabalık oluşturuyordu bunlar. Doğrusunu söylemek gerekirse, ilk dakikaların rahatsız edici bir biçimde geçeceğini gözlerimin önüne getirmiştim. Az çok ikiyüzlü sızlanmalar beklemiştim: "Savaş, büyük mutsuzluktur vb. "Yanılmışım. İki Alman ve Melnik, geçmişten söz etmiyorlardı. Ne Giskes'in "Kuzey Kutup Operasyonu" nu, ne de tüm şebekelerin Reile'in serası içine girdiği "Büyük Dük Operasyonu"nu akıllarına getiriyorlardı: günümüzden ve Kızıl Orkestra'dan konuşuyorlardı. Bu daha çok eski savaşçıların bir poker partisine benziyordu. Karşıda oturanın nasıl oynadığı sezinlenmeye çalışılıyordu; her kart temkinle oynanıyor, birisi bir ad söyleyince, diğeri de bir adres veriyordu-ya da vermiyordu.

Şaşkına dönmüştüm. Durum gizleniyordu, benden uzaklaşıyordu. Yazar kişiliğimle yalnız başıma kalmıştım: bir yazar belgesel araştırma yapıyordu ama diğer üçü gözlerimin önünde değişiyordu. Eski Abwehr'in yaşlı baylarında Giskes ve Reile'i görmeye gelmiştik ama daha birkaç ay öncesine değin hâlâ Batı Almanya servislerinde çalışan iki dinç ve yaman adamla konuşuyorduk. Costantin Melnik artık yalnızca bir yayımcı değildi: Cezayir savaşının son yıllarında istihbarat ve güvenlik konusunda başbakanlığın danışmanı olmuştu. Fransa'da, 1966 yılına değin, istihbarat servisleri doğrudan doğruya başbakanlığa bağlıydı.

Diplodokus, ilk kez burada yerinden kıpırdadı.

Aradan onbeş gün geçtikten sonra Batı Berlin'deydik ve Fortner'in kapısını çalıyorduk.

Kısa boylu, bodur, büyük burunlu, boynu kalın, fil kulaklı, yankılı bir sesle konuşan ve kendisine yumuşaklık kazandıran gülüşlü bu yetmişlik Franz Fortner'dir. Yirmi yıl önce sabahın erken saatlerinde yataklarından kaldırdığı ve kendini "Gestapo" diye tanıttığı insanlar üzerinde büyük etki bırakmış olmalı. Çünkü Abwehr çelebilerinin, Gestapo serserileri ile hiçbir benzerlikleri yoktu ama onlardan nefret etmiyorlardı ve gerektiğinde onların kara kuş tüyleriyle süsleniyorlar, onlar gibi davranıyorlardı: böyle daha ciddi oluyorlardı.

Geleceğimizi daha önceden bilen Fortner, konuşmaya hazır olduğunu söyledi. Acaba hangi noktaya kadar? Claude Spaak'ın adını verdiği zaman, hanımı şiddetle karşı çıktı ve ihtiyatsızlığından ötürü kocasını azarladı. Herkesten söz edilmesi, ona göre tehlikeliydi. Ama Claude Spaak'ın, Büyük Şef hesabına çalışan Belçika'lı ünlü devlet adamının kardeşi olduğunu biz bilmiyor değildik. Bize sorduğu birkaç soruya içtenlikle yanıt verdikten sonra, konuyu yeterince bildiğimizi anladı ve geri kalanları anlatmaya karar verdi; bununla birlikte adının kitapta geçmesini istemediğini özel olarak belirtti(*).

Demek söyleşi başlayacaktı. Peki ama hangi dilde konuşacaktık? O kendi Fransızca'sını unutmuştu. Biz ise teknik sözleri içerecek, sıfatların tam yerlerini bulacağı uzun bir konuşma yapacak kadar yeterli Almanca bilmiyorduk. Güvenebileceğimiz bir çevirmen önerdik. Fortner, böyle bir kimseye kapısını açamayacağını söyledi; güvenlik kaygısı, bilmediği bir kimseye kapısını açmayı kendisine yasaklamıştı. Bu durumda, görüşmeyi başka bir yerde yapamaz mıydık? Fortner'e göre Batı Berlin'deki otel odalarında olamazdı, çünkü buralara mikrofon yerleştirmek çok kolaydı. Özel bir daire? Bu da otel kadar tehlikeliydi. Bunlara karşın Fransız Konsolosluk'u, güvenli bir yer olabilirdi. Biz de bunu düşünmüştük ama ne yazık ki resmi bir yerde görüşme yapma hakkımız yoktu. Hava kararadığında biz hâlâ çene çalıyorduk. Ayrıca, bir villanın rahat salonuna oturmuştuk, bardaklarımızda vis-

(*) Yazar verdiği sözü tuttuğuna göre, Franz Fortner gerçek bir ad değildir.

ki, masanın üzerinde de pastalar vardı. Franz Fortner'i gözlerken, çimenlerin üzerinde bir diplodokusun dolaştığın gözlerimizin önüne getirmek, gerçekten kolay birşey değildi

Bununla birlikte güçlüklere karşın, başkaları tazıların nasıl istediği gibi yönetirse, Constantin Melnik de diplodokusu öyle kolaylıkla istediği yöne çekiyordu. Bayan Fortner ona kuşkulu bir göz attı; sanki salonda hiç beklenmedik şeylerin olmasını bekliyordu. Gerçi Melnik'in ününü bilmiyordu ama onun fiziksel görünüşü bunun için yeterliydi. Hiç anlaşılmayacak yüz çizgileri ve görünüşüyle ince uzun boylu, solgun renkli bir adam. Kanı, sıcaklığın ne olduğunu bilmiyor sanki. İleri doğru fırlamış olan elmacık kemikleri, ölüm sonrası kafatasının alacağı biçimi şimdiden insanların gözlerinin önüne getirebiliyor. Bir Moğol soyundan kalma eğri ve çekik gözleri hiçbir heyecanı ele vermiyor; hem onun heyecanlandığını söyleyecek bir kimse de ortaya çıkamaz. Duman rengi gözlük camları ise, ona büsbütün aykırı düşüyor. Yakınlarının söylediğine göre, göründüğü kadar kötü bir adam değildir. Benim bildiğime göre, bu kayayı heyecanlandırabilecek pek az kadın vardı.

İkimizden birimiz Fortner'e Paris'i önerdik ama bu hangimizdi unuttum. Orada evimizde olacaktık, görüşmelerin gizli kalacağına dair kendisine güvence verdik. Fortner buna hayır demekle başladı. Fransız toprakları üzerinde Sovyet ajanlarının başardığı birkaç tane kaçırma olayını peşpeşe saydı. Öte yandan da Paris'i yeniden görmeyi çok istiyordu. Tam kabul etmeye yanaşırken, eşi buna açıkça karşı çıktı, böyle bir yolculukta insanı nelerin beklediği bilinemezdi.

Ertesi sabah Batı Berlin'i terkettik, üzülmekten çok, şaşırmıştık. Kızıl Orkestra yıllar boyu Fortner'in avı olmuştu. Bu noktada roller tersine dönseydi, bizim için şaşırtıcı olurdu. Başarısız bir görüşme sayılmazdı bu, hem benim hoşuma da gitmişti ama Fortner'in anıları bize pahalıya mal olmuştu.

Fransa'ya döndüğümde ona uzun bir mektup yazdım, ilkbaharda Paris'in lirik havasını aşırı bir dille övdüm. Üç hafta sonra, Fortner Paris'in Orly Havaalanı'na indi alan bayraklarla süslenmişti: Almanya'ya karşı kazanılan ortak başarının yirminci yıl dönümü kutlanıyordu.

Bir teybin çevresinde yaptığımız iki çalışma arasında, Calvet'nin Saint-Germain Bulvarı'ndaki evinde ilginç bir öğle yemeği yendi. Melnik, yemeğe ayrıca iki kişi daha getirmişti

ve görünüşe göre öyle uysal yazarlara benzemiyorlardı; Forter'in gelişini duymuşlardı ve onunla birer görüşme yapmak istiyorlardı. Bana öyle geliyordu ki, benim araştırma ilginç bir noktaya varıyordu. Ben geçmiş zamanı incelemek istiyordum ama konu yeniden güncele dönüyordu. Bir atasözüne göre -sanıyorum Hint atasözü-bir kaplanın üzerine binmek sıkıntılı bir iştir. Ben de kendimi diplodokusun üzerinde rahat hissetmiyordum; hem ayrıca hayvan artık kıpırdamaktan ya da sürünmekten hoşlanmıyordu, sıçrıyordu.

Gizlemenin gereği yok, romantik dakikalar yaşadım. Akşam Münih'te Giskes'in evinde yapılan toplantıda, uykuyu unuttum gibi. Tarih öncesinden kalma dev hayvan iskeletleri arasında, canlı av hayvanları! Hayalimde canlandırdığım şebekeler içinde, kendimi casusların peşine düşmüş bir polis hafiyesi olarak görüyordum!... Aklı başında bir adam, benim içine düştüğüm şaşkınlığı anlayabilirdi. Daha güzel düşler görmek umuduyla, sonunda uyumaya karar verdim. Düş görüp görmediğimi bilmiyorum ama uyandığım zaman, burnumun dibinden on santim öteye bıraktığım cüzdanımın gece içeri giren bir otel faresi tarafından çalınmış olduğunu keşfettim. James Bond'la aynı kumaştan yapılmadığımızı, acı da olsa anladım.

Calvet'nin evinde zor çözülüyordu buzlar. On günden beridir, bayram ve törenler için bayraklarla ve meşalelerle süslü Paris'te Fortner ile birlikte dolaşıyorduk. Yaşlı Fortner için bir yenilgi sayılan bu anma törenleri, şimdi onu sürekli bir rahatsızlığın içine sürüklemişti. Şimdilik bana yardımcı olmasının, birlikte yenen yemeklerden daha haklı nedenlere dayandığını anlatmaya çalışıyor. Eğer diyorum, Büyük Şef bizimle olsaydı, konuşmaların nasıl değiştiğini görerek çok eğlenirdi. 1939 yılında resmen Fortner ile birlikte bize karşıydı. 1941 yılından sonra, bizimle birlikte Fortner'e karşıydı. 1945 ten bu yana, artık yer değiştirmeyen şebekeye karşı Fortner ile birlikteyiz. Savaş, savaşan insanların esnek zihinli olmasını istiyor ve Fortner belliki böylesi jimnastiğe alışık değildi.

Burada benim hoşuma giden de bu: Franz Fortner bir amatördür, her zaman da öyleydi. Dunkerque'den sonra zırhlı birliğinden ayrılması ve Hamburg'un merkezinde kimi adreslere gitmesi ondan isteniyor. Söylenen binaya gidiyor ve kapısında "Abwehr Servisi" yazan kapıyı çalıyor. İçeriye

çağırıyorlar. Kendini tanıtıyor ve yeni işinin ne olduğunu soruyor. Peki ama kapıdaki yazıda okumadınız mı? Okumadınızsa neden? Abwehr diye birşeyin olduğundan habersiz olduğunuzu mu söylemek istiyorsunuz? Evet ama kasıtlı değil. Peki, öyleyse karşı-casusluk örgütünde çalışacaksınız. Ben mi? Ama ben böyle bir çalışmadan habersizim. İngilizce konuşur musunuz? biraz... Peki Fransızca? Evet, biraz...Çok güzel, seni Brüksel'e göndereceğiz.

Yola çıkmadan önce ona teknik bilgiler, belgeler veriliyor. Elbette bu, Trepper'in Kızılordu Akademisi'nde derinliğine öğrendikleri gibi değil ama hiç yoktan iyidir. Ve casus avcısı, birden bire kendini yeniden canlanmış bulur: gerçekte ise, bu yeni mesleği, savaştan önce yaptığı yargıçlığa çok benzemektedir. Adi suç işleyenleri tutukluyor ve sorguya çekiyordu. Bundan böyle casusları yakalayacak ve onları sorguya çekecek. Bu kadar kolay mı dersiniz? Böyle olduğunu sanıyor ve yanılıyor. Bizim sorgu yargıcı, işe canileri tutuklamakla başlıyor, avına kelepçeyi taktığı zaman, casus avcılığı da pratik olarak bitiyor-hiç değilse öyle olması gerekiyor. Çünkü sorgu yargıcı bir tek adamla ilgilenir, önce onu dikkatle tutuklar, sonra da konuşturur. Karşı casusluk subayı ise, bir şebekenin peşindedir. Bir tek ajanı yakalamak zincirin bir halkasını bulmaktır; oysaki amaç, tüm zinciri bir anda çözmektir. Bunun için artık gizliliğini koruyamayan casusların izlemek, buluşmalarını gözlemek, onlarla "ikili" bir bağlantı kurmak, "kendinden yana çekmek" -bunlar yapılamadığı zaman da elbette tutuklamak.

Fortner, çalışmalarını henüz bu düzeye vardırmış değil. Şimdilik, avını Belçika kahvelerinde arıyor. Daha çok şeyler öğrenmek zorunda. Ne yapalım, öğrensin. Yitirilen zaman ve Büyük Şef'in usta adamlarına karşı gönüllü olarak karşı savaş açan Alman servisine yazık oluyormuş, olsun. Ve elbette kazanacak, çünkü başarmak zorunda. Bir grup yalnız insana karşı, korkunç Alman baskı aygıtına sahip. İster istemez sonunda Büyük Şef'in omuzuna ağır elini koyacaktır. O zaman ne yapacak?

Ona işkence yapmayacaktır. Hukuk eğitimi, ona bunu yasaklamıştır. Kendi hakkı, hatta görevi olarak bir casusu idama mahkûm edecek ama onun saçının bir tek teline bile dokunmayacaktır. Fortner, ayrıca şiddetten korkan namuslu bir adamdır. Bugün yetmiş üç yaşındayken, tutukluların du

rumlarının düzeltilmesi üzerine bir kitap yazarak günlerini geçirmektedir.

Savaştan önce sorguya çektiği suçlulara davrandığı gibi mi davranacaktı? O kadar bile değil.Calvet'nin evinde arada bir uzmanları bırakıyor,bana eğiliyor,gürültülü bir mırıltıyla söze başlıyor:"Subay subaya,vs",çavuşluk rütbesini aşamayan birisi için can sıkıcı olmayan bir yol. Eskiden şovalye kılıcı kuşanan ya da asker gömleği giyen birisi gibi apoletlerini takıyor.Her yönden hayranlık uyandıran bir insan olduğunu belirtmek için şöyle diyor:" "Subaya benziyordu". Oysa Trepper Kızılordu'nun general rutbesini taşıyordu ve buna aldırdığı yoktu ama Fortner bunu öğrendiğinde elinde olmadan tavrını değiştirmişti.

Fortner mesleğini öğrenecek ama tipik bir subay olarak da kalacaktı.İnsanlık açısından övülmeye değer bir durum bu. Meslek açısından ise insan kalmak onu yıkıma sürükleyebilirdi.Daha önce hasımlarından çok korkunç davranışlar görmüştü Büyük Şef. Polonya polisinin zalimliğini mi?Filistin'deki İngiliz polisleri mi?Hayaletlerin peşindeki Fransız karşı casusluk ajanları mı?Evet,fena değillerdi ama kendi şefleri daha iyi değil miydi?

Trepper,Hayaletler şebekesinde ki ihanetin sırrını aydınlığa çıkardıktan sonra Moskova trenine bindiğinde,bu yolculuğun nereye varacağını belki de kendi kendine sormuştur: Sovyet Askeri İstihbarat Servisi merkezinin bulunduğu Znamenski Caddesi'ndeki binaya mı,yoksa Stalin'in mezbahalarını örten Lubiyanka tutuklular mahzenine mi?
Bu sırada şebekenin düzinelerle şefi can sıkıntısı içinde Moskova'ya bağlıydılar, belkide öldürüleceklerini biliyorlardı ve bunun nedenini kendi kendilerine soruyorlardı...

Neden?Olay otuz yıl sonra aydınlığa çıkmamıştır. Başlangıçta S.S.Reinhard Heydrich yalan makinasını büyük bir gürültüyle çalıştırmaya başladı. Kızılordu komutanı Mareşal Tukhaçevski'nin Stalin'e komplo yaptığına dair asılsız belgeleri yayınlamaya başladı.Karmaşık yollardan Moskova'ya değin gönderiyorlardı bunları.Amaç ortadaydı: Sovyet yöneticileri arasında bir uçurum yaratmak; eğer ayılar kendi aralarında birbirilerini yiyecek olursa,bundan Nazi kurdu yararlanacaktı.Hiç ummadığı bir başarı elde eder Heydrich.Rusya'da temizlik dalgası başlar ve ordunun başları birer birer ortadan kaldırılır.S.D.nin uydurduğu yalan belgeler yüzünden midir

bütün bunlar?Pek o kadar değil.Stalin belki de manevrayı sezinlemişti ama çok popüler bir mareşalden ve yerinde duramayan bir Genel Kurmay'dan kurtulmak için oyunu oynamaya karar vermişti.Öte yandan Tukhaçevski'nin askeri bir darbe hazırlığı içinde olduğu da gerçeğe yakın görünüyordu.Kısacası,boşuna çaba harcıyordu Heydrich.

Bu olayların kökü karanlıktır belki,ama sonuç açık:Kızılordu bir vuruşta Stalin'in ağına düşüyor.Ordu kadrosunda olanlar, ya Sibirya'ya sürgün gidiyor ya da boynuna bir kurşun yiyordu.En ağırbaşlı uzmanlara göre Rus subaylarının yarısı bu yolla ortadan kaldırılmıştı.Otuzla kırk bin arasında insan. Baskının ilk hedefi,askeri istihbarat servisi oluyor.Olayların mantığına uygundu bu.Orduya ya da en azından gizli hizmetlere ayrılan bu servis korunduğu yarı gölge yerde ya komployа katılırsa?Önce üst rütbeli subaylar görevlerinden alınıyorlar.Sonra dışarda çalışan ajanlar Rusya'ya çağrılıyor,en çok kuşku duyulanlar,bunlardır:uzakta olmaları,gizli bir hareket için daha rahat hareket etmelerini sağlar.

Trepper böyle bir kumara mı katılıyordu,yoksa sadece görevi sona erdiği için mi geri geliyordu?

Burası bilinmemekle birlikte,birinci derecede bir önem de taşımıyor.Gerçek şu ki,Moskova'ya döndüğünde kan banyosu ile karşılaşıyor ve onun üstüne de bulaşıyor.Askeri istihbarat şefi Jan Berzin'in koruduklarından birisi olduğunu biliyoruz onun, Berzin ise yardımcısı Aleksandr Korin ile birlikte öldürüldü.Bunun üzerine Trepper'in ne dediğini de biliyoruz:"**Dostlarımın peşpeşe yok olduklarını görüyordum ve benim de kaçınılmaz olarak sonumun geleceğini biliyordum.Bürükseel'e gönderilmem canımı kurtardı.**" Bu tarihsel günlerin ayrıntıları biliniyor mu?Ah!gözlerimizin önüne getirmek zor değil bunu...Sonu gelmeyen bir korku.Suçunuzun ne olduğunu bilmeden sorguya çekiliyorsunuz.İki polisin arasında bir arkadaşınızla yüzleşiyorsunuz ve o sizi on yıldan beridir ele verdiğini rahatlıkla açıklıyor.Her zaman korku.Kurtuluş kapısını hangi sözler açar?Hangisi bodruma götürür? Bilinmiyor.Her yanıt,insanın canı ile birlikte son oyunda kumara sürdüğü paradır.İhbar çirkefleri.Ve korkaklık.X'in bildirdiğine göre beş yıldan beridir ona karşı devrimci düşüncelerinizi açıyormuşsunuz...X yalan söylüyor! Ben zaten onun emperyalistlere satılmış olduğundan kuşkulanıyordum.Herkes kendisi için yaşıyor.En zayıflar ve en şanssızlar,karanlık

mahzenlere götürülüyorlar.Ya da diğerleri,serbest bırakılanlar,hiçbir zarar görmedi mi onlar? Tıpkı eski dönemin gladyatörleri gibi arenaya fırlatıldılar ve kendi canlarını,ancak arkadaşlarının canlarını alarak kurtardılar.

Öyle ama gladyatörler ayaklandıkları ve bir ordu kurdukları zaman,mağrur Roma'nın seçkin gladyatörlerini yıllarca darmadağın ettiler.Çünkü verdikleri korkunç kavga onları,karşılarına çıkan askerlerden daha güçlü,daha esnek ve daha acımasız yapmıştı.

Trepper'i de öyle. Eğer fırtınaya tutulmadıysa,onun canı tehlikeye düşmediyse bile, şeflerinin ve yoldaşlarının öldürüldüklerini kendi gözleriyle gördü.Ölümden kaçınmak için dövüşmek zorunda kaldıysa,kanayan yaralarla da Moskova dan ayrıldı.

Bu onun görevi.Onun ruh özenine sahibolmayan bizlere göre bu cehennemi mevsim,onu daha da yetkinleştirmişti.Göçebe gençlik serüvenleri, Hayaletler öğrenimi ve Kızılordu Akademisi'nde aldığı eğitim ona yetmemişti.Artık gelecekteki korkunç olayları göğüsleyebilirdi.Moskova'ya gelen Trepper'di,Bürüksel'e dönen ise Büyük Şef'ti.

Onunla bol bol konuştuktan sonra,Calvet'nin güzel şampanyalarından içtik.Hiç kimse bizimkinin şerefine kadeh kaldırmayı akıl etmedi.Gerçi bu fazla kaçardı ya.Öğle yemeği ve Münih'teki küçük konferans başlı başına bir saygı gösterisiydi. Yandaki masada kırmızı yüzlü bir adam,zamanında kendisinin çok yaman birisi olduğunu anlatıyordu.

Az ötede iki kişi,iç ve dış ticaretten konuşuyorlardı.Ayrıca otelin sahibi ve garsonlar da vardı.Sorge'un kim olduğunu biliyorlar ama Büyük Şef'in varlığına değin gidemiyorlardı.1943'te Sorge'un şebekesini Japon polisi tümüyle ortadan kaldırdı.Batı'nın karşı-casusluk servisleri,bugün yine Kızıl Orkestra'ya karşı savaşıyorlar.Onun hakkındaki bilgilerin değeri bilinmemişti,hem de en önemli bilgilerin.

BERLİN'DEKİ BAŞARISIZLIK

1941 yılı Eylül sonunda Fortner'in verdiği tutanaklar Abwehr dosyalarında birikirken,Berlin'deki gizli yayınlar kesilmemişti.Yayın kendi fantazi sistemini kullanarak bir sessizleşip bir heyecan yaymaya başlıyordu,ama artık kuşkulanmanın yeri yoktu:piyanist Berlin'de çalışıyordu.

Bu rezaletin sona erdirilmesi için Funkabwehr kesin buyruk aldı.

Şurası gerçek ki,teknikle birlikte dünyamızdaki büyük heyecanların çoğunu artık hissedemez olduk.Örneğin avcılık,artık mızrakla yaban domuzu avlanıldığı dönemlerdeki gibi değil.Ne de olsa teknik en zalimce ve en eski avcılık tutkularının yerine başkasını getirdi:insan avı.

Piyanistin durumu,ormanda kıstırılmış geyiğin durumuna benziyor.İlke olarak her zaman aynı yöne yayın yaptığı için,başlangıçta bir hayvandaki hareketliliğe sahip değildi.-Buna karşılık büyük bir kentte gizlenince,gür bir ormanda saklanmış bir geyiğin yerini bulmak kadar işi güçleştiriyordu.Birine ya da ötekine rastlamak pek önemli değil:köpeklerin geylğin izini bulması,yayınlarını yakalaması,bağırtıları diğerlerinden ayırdetmesi gerekli.Radyo yayınları ve bağırtılar,bunlar sadece hava içindeki dalgalardır.

Bu dalgalar yakalanır.Dahası,yayınların yönlerini yakalayan kimi aygıtlar da vardır.Buna göre kaynaklar peşpeşe incelenir ve yayının yeri doğru olarak saptanır.

Diyelim ki siz Alman'sınız,Funkabwehr'de çalışıyorsunuz ve birgün işgal altındaki Paris'te bir vericiyi "ele geçirmek"için buyruk alıyorsunuz.Bunu nasıl başarırsınız?

Yayınları ortaya çıkaran bir ekibi örneğin Concorde Meydanı'na,diğer bir ekibi de Wagram Meydanı'na yerleştirirsiniz.Size gelince,büronuzdan bir yere kıpırdamazsınız.

Kullanacağınız silahlar?Paris'in bir planı ve sıfırdan üçyüz altmış dereceye değin işaretlenmiş iki tane selüloid plak.Her plağın ortasına birer ipek iplik bağlanır. Plaklar planın üzerine,birincinin ortası Concorde Meydanı,ikincinin ortası Wagram Meydanı ile çakışacak bir biçimde yerleştirilir.Siz hazırsınız.Şimdi çalışma sırası düşmanınıza gelmiştir.Piyanist yayına başlar başlamaz,sizin ekipler yayınları yakalar ve yönünü belirler,size bunları bildirirler.Eğer Concorde Meydanı' ndaki aygıt seksen derecellk bir yönelme saptarsa,bununla ilgili plağa bağlı ipek ipliği tutacak,plakla birlikte plan üzerinde bu seksen derecelik açıyı belirleyeceksiniz.İpliğin Champs-Elysees Bulvarı'na çıktığını,Etoile Meydanını geçtiğini ve Neuilly'de bir yerde yittiğini kabul edelim.Bu sırada Wagram Meydanı'ndaki ekip size sonucu bildirecektir: yüz altmış derece. Birinci iplikle olduğu gibi ikinci iplikle de bu işlemi yapacaksınız ama bu kez yüz altmış derecelik bir yönelme ile.Wagram Bulvarı'na doğru çıkar ve Paris'in güneyine doğru uzanır.

Ama bu iki ipek iplik blrbirlerini Etoile Meydanı'nda keserler.Artık avınızın bu kesişme noktasında,yani Arc de Triophe' un altında yuvalandığını biliyorsunuz.

Gerçek durum ise doğal olarak daha zordur.Önce Etoile bölgesindeki av alanınızı sınırlamak için bunun gibi bir sürü çalışma yapmanız gerekecektir. Sonra piyanistlerin devlet malı yapılar içinde,ya da tek tek evlerde saklanmayacaklarını da bilirsiniz:daha çok evlerin birbirine bitişik olduğu halk arasındaki evlerde gizlenirler.Genellikle bir tek ipek iplikle piyanistin yerlni bulma olanağı yoktur.Bunun için vericiye yakın bulunan elektirik alan değişimini kaydedecek"araştırma çantası"na başvurmanız gerekecek ve binanın yerini işaretleyeceksiniz.Eğer bu güzel aygıta sahip değilseniz ya da aygıtın kendisl yeterli olamıyorsa,yayın yapılan ortamda kuşkulandığınız binanın elektriğini kesmesi için yardımcı bir ekibe baş vurmanız gerekecek.Burada 1940 yılının bir avcısı olduğunuzu ve yayıncının transistörle çalışmadığını,bunun için elektirik akımını kullanmak zorunda olduğunu unutmamak gerekir.Böyle blr evi elektrikslz bıraktığınızda,elektrikle birlikte yayın da bir anda duruyorsa,aradığınız av,bu evin içindedlr. Artık avı yakalamak lçin köpeğinizi salmanız yeter.

Avdan yararlanacak olan av hayvanının zekâsıdır. Av hayvanı oyun alanını karıştırmaya bakar.Her piyanist,kendisine verilen bir dalga uzunluğu üzerinde çalışır,alıcı istasyon yayın saatlerinde bu dalga uzunluğundan yayınları bekler.-Bunlar ortaya çıkarıldıkları zaman,avcılar oraya tuzak kurarlar.Böylece piyanist,iz bırakıp giden geyik gibi avcılar tarafından çevrelenir.Buna karşılık o yolunu değiştirebilir,diğer bir deyişle dalga uzunluklarını değiştirebilir. Kurum artık çatallaşmıştır:vericinin cambazlık yapmaması için alıcı istasyonla piyanist arasında bir uyum sağlaması zorunludur. İşte size örnek olarak bir Sovyet radyosunun"yayın planı": sinyaller 43 metre dalga uzunluğu üzerine yerleştirilmiştir;Moskova ise alıcıyı 39 metre üzerinden kusurlu bulur,bunun üzerine piyanist yayınını 49 metre üzerinden yapar. İkinci bir kurnazlık yapılmaktadır:piyanist 43 metreden 49 metreye geçerken,avcılara yeni bir vericinin devreye girdiğini inandırarak onlara yollarını şaşırtacaktır.

Bu kurnazlıkları yapınca zaman kazanılıyor ama karşımızdaki eninde sonunda bunu sezinliyor.Durmadan dalga uzunluklarını ve sinyalleri değiştirerek bu cambazlıkları çoğaltmak gerekiyor. Teknik yönden böyle bir olasılık var ama insanın zayıf yanlarını da hesaba katmak gerekir.Piyanist bir robot değildir.İnsanın sinirlerini tüketen bir çalışma koşulu içerisine girerek çok karmaşık bir"yayın planı" içinde yitinme tehlikesi de vardır.İşin en basiti,yayın yerinin değiştirilebilmesidir.Avcılar yollarda yaptıkları taramaları artırarak çok sayıdaki piyanisti radyo vericisiyle birlikte polisin ağına düşürür.Sonuç:yayını yapanlar yerlerinden kıpırdamamalıdır;yerl değiştirilecek olanlar,radyo vericileridir. Eğer şebeke zenginse,her piyanistin birçok"müzik kutusu" olacaktır.Aksi halde piyanistler kutularını sırayla kullanacaklar,herkes kendi dalgası üzerinde yayın yapacaktır.Bu andan itibaren zaman etkeni araya girer.Böyle bir çalışmanın insanı"kebap olma"ya götüreceğini piyanist sezinlemeye başlar.Av köpeklerine gelince,avı yuvasında bastırmak için adımlarını sıklaştırırlar.

Arc de Triomphe vericisini ortaya çıkarmak için iki tane yer değiştirmeyen ekip kullanmıştınız.Yöntem ağır işliyordu:aygıtlarınız,bir yayın yapıldığı zaman onu yakalıyordu,-yerlerini değiştirmek ve bir sonrakini beklemek gerekiyordu.Bunun üzerine"Loewe-Opta-Radio" firmasının yaptığı oto-gonio'lardan birisini alıyorsunuz.Bu size hızlı hareket

olanağı sağlayacaktır.Ekiplerinizden birisi yerini değiştirmeyecek(örneğin bir kışlada yerleşecek),ötekisi ise dolaşacaktır.Bu size birtek değil,birçok yayın yerini bulmanızı sağlayacak,sonuca daha çabuk götürecektir.Eğer bir değil,birkaç araba ile dolaşacak olursanız,ortaya daha kısa zamanda ve daha çok yayın yeri çıkacaktır.Bir yayın kaynağını bulmanız için,size ortalama kırk dakika gerekecektir.

Kıstırılan piyanistler,yayın sürelerini azaltarak buna karşılık vereceklerdir. Siz kendi açınızdan onların değerli dakikalarını ve saniyelerini boşa harcamaya,yayınlarını karıştırarak yuvalarında kalmaya zorlayacaksınız.Onlar bir bildiriyi birkaç kez yayınlamak zorunda kalacaklardır.Bir devriye ağının çevresinde dolanıp duracaklardır.Sizin boz brandalı kamyonunuzu kolayca tanıyacaklar ama siz onu bir cankurtarana ya da ekmek kamyonu biçimine çevireceksiniz çok geçmeden... Öte yandan kuşkulandıkları serserileri yakalamak için av yerine polisleri salacaksınız.Ayrıca "Loewe-Opta-Radio"-firmasının bir kemere bağlanacak kadar küçülttüğü dedektör,artık sizin için sıkıcı olmaktan çıkacaktır. Vericinin yakınına vardığınız zaman,arabanızı durduracak,içindekileri yolda aylak aylak gazete okumak üzere dışarı salacaksınız.Eski "araştırma çantası"nın tersine,bu daha kullanışlı bir şeydir,çünkü kulaktan kemere bağlı aygıta bağlanan iplik pratik olarak görünmez.

Avın üzerine gitmek tehlikelidir. köpeklerin avla boğaz boğaza geldikleri sık sık görülür şeylerdendir.Baskına uğrayan piyanist,kendini elindeki silahla savunabilir.Daha esnek bir davranışla bir tuzak hazırlamış olabilir.Ya da adamlarınız masanın üzerinde ağzı açılmış konyak şişesi bulabilirler,bir yudum aldıktan sonra zehirlenerek ölürler.Gerçi bunlar avcılıkla ilgili tehlikelerdir,size kekre bir tad sunabilir.Birkaç adam yitirirsiniz ama başarı sizindir.1943 yılı yazında,çok acil olmadıkça,şebekeler Paris'in dışında yayın yapmazlardı,orada kale beyi siz olursunuz.

Av boruları çalmadan ve parlak giysiler giymeden sesizce ve kurnazca yapılan avlar da diğerleri gibi,yani avın ölümüyle biter.Direnişçilerle Alman polisi arasındaki karşılıklı savaşta av,herşeyin ona bağlı olduğu bir dövüş olduğundan sonucuda kesindir.Verici olmadan bir şebeke hiçbir şey yapamaz.Bununla birlikte kendi varlığını haklı çıkaran verici ay-

grt,tehlikeyi de beraberinde getirmiş olur,çünkü avcıyı peşinde koşturan odur.Abwehr'in şeflerine bir bakalım:Belçika'da bir Sovyet şebekesinin varlığından kuşkulanıyorlardı,Almanya'da ise böyle bir olasılığı hiç düşünmüyorlardı;onları harekete geçiren piyanistler oldu.Bir denizaltı su içindeyken çıplak gözle görülmez ama periskopunu dışarı çıkarınca görülebilir.Bir şebeke,periskopu dışardayken dolaşmak zorunda kalan bir denizaltına benzer,bu periskop vericisinin antenidir.

Avlanacak olan,bir insan olduğuna göre,bu acımasız bir avcılıktır.Büyük Şef'in yayıncılarından birisi vericisinin önüne oturduğu zaman,peşindeki avcıların ve sıkıştırılan mengenenin onun yüzüne nasıl yansıdığını görebilirsiniz. Telsizcinin durumu,düşmanın makinalı tüfekleriyle karşı karşıya kalacağını bilerek siperinden çıkan bir askerin durumu kadar ölümcüldür.Av köpeklerinin kendisinin peşinde olduklarını biliyor;kamyonetin adım adım ilerlediğini gözlerinin önüne getiriyor,kapının kilidine ateş edildiğini şimdiden işitiyor. Onun için gözüpeklik,oturduğu yerde kalmak ve yayını sürdürmektir.Hiç kuşuku yok,bu süngü elde hücuma geçmekten daha zordur.

Heyecanlı avcılık,trompet sesleri ve şamatadan soyutlanmış bir kahramanlıkla en büyük noktasına erişir.Büyük Şef'in yalvarmalarına karşın,Moskova'nın PTX piyanistini her gece **beş saat aralıksız yayın** yapmaya zorlayacağını söylediğim zaman-bunu yerine getirmemenin karşılığı yalnızca ölüm cezasıdır-bir piyanistin,geriye çekilirken cephanesini bırakan ve düşmanın ilerlemesini geciktirmek için olduğu yerde ölme buyruğu alan bir askerden daha büyük olduğunu anlayacaksınız. Üsteğmen Makarov, diğer adıyla Carlos Alamo, siz ki yalnız kibirli ve gösterişli eylemleri sevlyorsunuz, biz sizin İspanyol güneşine doğru yaptığınız uçuşlardan çok beş saat aralıksız olarak yaptığınız yayınlara hayranız.

Çılgınca bir avcılık, çünkü tüm bilgiler düşmana piyanist tarafından aktarılıyor, bu yarasından kendi kanının aktığını gören avcının durumuna benzemektedir. Verici ele geçirilirken kanama duracatır; piyanist konuşturularak şebeke ortaya çıkarılacak ve kanama da kesilecektir.

Gülünç bir avcılık, bazen 1941 yılı Ekim ayında, Berlin' de olan gibi...

Kötü bir başlangıç: " Loewe-Opta-Radio"nun yaptığı oto-gonio'lar Paris'e ve Varşova'ya gönderildi. Berlin operasyonu patlak verdiği zaman, Funkabwehr'in elinde hiçbir şey yoktu. Bu düşüncesizliğin sorumlusu o muydu? "Hermann Goering Araştırma Enstitüsün"den Funkabwehr'e bakarken insan acı acı gülüyordu. Ne olursa olsun, araba ile çalışmaktan vazgeçmek ve sabit aygıtlarla yetinmek zorunluluğu vardı. Bunun diğer anlamı, bol bol zaman harcanacaktır. Çünkü piyanistin kendisi, kurnazlık ve karşı-kurnazlık merdiveninin en üst basamağına oturmuştu: dedektörler, onun üç ayrı yayın yaptığını gösteriyordu. Bu da şaka olmasa gerekti.

Temel sorun: dedektörün iki ekipten oluşan uzmanları nasıl giydirilecekti? Onların kolayca tanınmasına yol açacak askeri giysilerle bırakılması söz konusu olamaz. Sivil giysiler mi giyecekler? Funkabwehr şefi buna kesin olarak karşı çıkıyor: böyle kural dışı bir giysi, disiplinin sonu olur, Alman Ordusu'nun içine hastalık mikrobu girmiş olur. Sivil giyinen bir askerin, kuralların öngördüğü saygıyı yerine getiremeyeceği kanısı kesindir. Böyle şeylere inanmıyor musunuz? W.F. Flicke, tarihin doğruluğu üzerine güvence verir. Bu halk şaşırtıcıdır. Sonunda uzlaştırıcı bir yol bulunur: telsizlerde çalışan uzmanlar, ordunun bu bölümündeki memurlar gibi giyineceklerdir.

Birinci gün, piyanist çalıştığı evin yanında büyük bir çadır ve çevresinde çalışan posta memurları görür. Gördükleri onu heyecanlandırmaz, çünkü posta yönetimi kablo döşetirken ya da onarım yaptırırken bu çeşit çadırlar kullanır. Yük taşınmasında kullanılan Wehrmacht'ın kamyonları bile piyanisti kuşkulandırmaz, çünkü taşıma araçları olmadığı zaman, yöneticinin ordudan yardım istemesi çok olağandır. Buna karşılık, işçilerin de resmi olarak giyinmelerini anlayamaz. Çünkü işçilerin her zaman mavi tulum giydiklerini görmüştür.

İkinci gün, piyanist ikinci yuvası olan çalıştığı eve gitmek üzere biraz erken yola çıkar. Yolda, yine çevresinde postacıların çalıştığı büyük bir çadır görür. Çadırın yanından çok yavaş adımlarla geçer ve kulağına mırıltılı bir ses gelir: "Evet üsteğmenim."

Üçüncü gün, üçüncü yuvasının bulunduğu mahallede yürürken, yine büyük bir çadırın önünde durur, çadırın çevreslnde postacılar çalışıyorlardır. Nöbetçiye benzeyen birisine yaklaşır ve ondan ateş ister. Adam ona çakmağı uzattığı sırada, piyanist içerden gelen telsiz alıcısının kendine özgü sesini tanır.

Dördüncü ve sonraki günler, yayınları ortaya çıkarmakla görevli ekipler boşuna beklerler. Çadırlarını sökmek, postacı giysilerini geri vermek ve öfkelerinden kudurmak üzere kışlalanna dönmek zorunda kalırlar. Sonuç başarısızlıktır. Funkabwehr'in ise yüreği geniştir.

Karşı casuslukta çalışan ekipler, Berlin'deki bu şebekenin şeytanca bir kurnazlıkla donatıldığını ve yönetildiğini düşünürler; herşey karışır ve altüst olur. Olaylar hızlandı. Heydrich'in tutanaklarında casus olduklarını öfkeyle belirttiği Sovyet diplomatları, savaş başlar başlamaz, Moskova'daki Alman elçilik personeli ile değiştirilmek üzere vatanlarına döndüler. Yola çıkmadan önce, Alman toprakları üzerine birkaç tohum serptiler ama bu, olaylar nedeniyle çarçabuk oldu.

Berlin'deki vericinin susması artık konuşmamak üzere mi? Funkabwehr'in bildirdiğine göre bütün bunlar aldatıcı bir plan gereği yapılıyor. Aslında bunlar, piyanistin yaptığı bir yanlışlık yüzünden oldu. Piyanist, Sovyet Elçiliği'nden bir görevlinin kendisine verdiği telsizi, yanlışlıkla "kuvvetli" akıma bağlar ve onu yakar. Verici onarıldığı zaman piyanist, bunaltıcı yönergenin karmaşıklığı içinde kendini yitirir. Usta bir müzisyen Için eşi bulunmaz şeydir ama bir aceminin gücünü aşar bu çalışma. Sovyet görevlisi ona birkaç denemeden sonra slnyalini ve yayının dalga uzunluğunu değiştirmesini söyler. Funkabwehr avcılarından uzak durmak gerektiği kendisine söylenir. Moskova için geçerli bir haberleşme, bilgileri aktaran bir radyo bağlantısıdır. Piyanist bunu başka türlü anlar; onun için tüm bağlantılar etkili bir iletişim sağlar; bir haber birkaç kez yayınlanmış olsa bile. Bu yanlış anlamanın kaçınılmaz sonucu şöyle olur: Moskova belli bir dalga üzerinden haber beklerken, piyanist boşu boşuna başka bir dalga uzunluğundan yayın yapar. Yeni bağlantı kuruluncaya ve bu kendisine açıklanıncaya değin bu sürer. Yayınlar yeniden başlar. Plyanist, kendisine verilen yönergeye uygun olarak altı dalga uzunluğu ve otuz tane sinyal kullanır. Başka

türlü dendikte, ilk altı ileşitim, ayrı ayrı dalga uzunlukları üzerinden verilir, yedinciye gelince, yeniden birincinin üzerinden verilir ve böyle sürer. Sinyaller için de bu geçerlidir. Bu sonuncular, dalga uzunluklarından ayrı bir ritmle yenileniyorlar, Funkabwehr'i şaşırtacak sabit bir dekalaj oluşturuyorlar. Yani otuzlu bir sinyal dizisi. Ama kimi aylar otuzbir gündür. Moskova santralı da diğer uyarılmış piyanistler gibi aylık ritmi bozmamak için otuz birinci gün yayın yapmazlar. Berlindeki piyanist bu uygulamayı bilmez ve ayın otuz birinci günü birinci sinyali kullanır. Sonuç: santral otuz ikinci gün dinlenmeye geçtiğlnde, kendl adamını bulamaz ve bizimki ayrı bir dalga uzunluğu üzerinden boşuna yayın yapar. Bağlantı kesilir.

Bu çıkmazdan kurtulmak gerekir. Moskova'da Sovyet servisleri merkezi, Almanya üzerine paraşütle usta telsizciler göndermeye karar verir. Ama bunların, polis ajanlarının sımsıkı denetiminden kurtulabilmeleri için, iyi bir eğitimden geçmeleri gerekir. Öte yandan Almanya, Rus havaalanlarına çok uzaktadır. Bunun İngiltere yolu ile yapılması istenir ama bu da üst düzeyde diplomatik görüşmeleri gerektirir. Antreman ve görüşmeler zaman alacaktır. Gerçi bu 1941 yılı Ekim'inde, Alman saldırıları başarılarını sürdürür ve Rusya'nın karşı koyduğu insan duvarını yarar. Sovyet tümenleri peşpeşe sıkışır, çembere alınır, yok edilir; Moskova yolu açılmıştır. Uçurumun kenarına gelen Kızılordu için şebekeler vasıtasıyla haberleşme, can çekişmekte olan birisi için oksijen kadar önemlidir. 10 Ekim'de, Kent'ten yardım istenir. Merkezden radyo dalgaları ile gönderilen bu haberin bir kısmını size de duyuralım. Bu haberin başında tören redingotu giymiş, beyaz eldivenli, başında sekiz köşeli silindir şapka -Alman celladı-bulunan bir kimse belirtiliyor; çünkü dikkatsizce gönderilen birkaç cümle yüzünden düzinelerle erkek ve kadın asıldı ya da boynu vuruldu:

"KLS de RT .10 10. 1725 wds qbt.

"Müdürden Kent'e.Kişisel.

Radyo bağlantısı zayıflığı yüzünden Berlin'deki buluşma için üç adres veriliyor ve yeri tanıtılıyor. Eğer bağlantı yeniden koparsa, haberleşmeyi siz üstünüze alınız. Berlin'de üçlü grup çalışması ve çok önemli haber gönderme. Adres: Altenburger sokak 19, sağdan üçüncü. Coro.- Fredericiastrasse 26 a, soldan ikinci. Wolf.-Kaisertrasse 18, soldan dördün

cü. Bauer. Bunu unutmayınız "Eulenspiegel". Parola:Müdür. Yirmi ekimden önce haber ulaştırınız. Üç istasyon için geçerli yeni plan. qbt ar.KLS de RTX."

Aradan üç gün geçtikten sonar, 13 ekimde, Berlin'deki şebeke Merkezden şu uyarmayı alır:

"RSK de BTR.1310.1425.54 wds qbt."

"Müdürden, Coro'ya gönderecek Wolf için Freddy'e. BRX'den gelen Kent'e vardı. Vericiyi yeniden düzenleyiniz. Bir başarısızlık olduğunda ya da haberleşme kesildiğinde, elinizdekileri bize aktarmak üzere Kent'e gönderiniz. Yürümeyen işleri ona veriniz. 15 iletim kanalını yeniden açmaya bakınız.09.00'dan başlamak üzere Merkez dinleyecek."

Bunun üzerine Kent, işleri yoluna koymakla görevli olarak Berlin'e hareket eder. Geçen nisan ayında, Margaret'i umutsuzluğa düşüren ve ona birkaç kilo verdiren bu Leipzig Fuarı yolculuğu sırasında Alman şebekesi ile ilişki sağlamış bulunuyordu. Bu kez şebeke şeflerinden iki tanesini, Berlin hayvanat bahçesinde görür. Birkaç gün içinde Berlin'deki piyaniste yedek bir verici sağlar ve savaştan önce Moskova'da radyo kurslarına gitmiş olan eski bir komünist militanla onu tanıştırır. Berlki piyaniste yeni dersler verecektir. Kent, Berlin'den sonra Prag'a değin gider. Yolda giderken Entellijans Servisinin adamı olan Rauch'un eşi ile bağlantı kurar. Biz bunları Kent'ten Maria Rauch'a giden bir telgraftan öğreniyoruz: trenin birkaç dakika durduğu Raudniz kıyısında karşılaşırlar ve wagon-restoran'ın yanında buluşmayı kararlaştırırlar. Kent'in Prag'daki görevine gelince, bunu ayrıntılarıyla bilmiyoruz. Bununla birlikte, öyle anlaşılıyor ki, Kızıl Orkestra'nın heryerde müzisyenleri vardı.

Kasım ayı başında, görevini yerine getirmiş olmanın verdiği rahatlıkla Brüksel'e döner. Ama kendisini kötü bir haber beklemektedir: Berlin'li müzisyen artık piyano çalamamaktadır. 21 Ekim'de, Kent Prag'a tam hareket ettikten sonra, Funkabwehr'in ekipleri onu avlamışlardır. Berlin sessizliği sağlamıştır. Moskova'nın buyruklarına uygun olarak, Berlin'deki şebekenin topladığı tüm haberler, Brüksel tarafından iletilecektir. Eline çabuk Kent, bunun gerçekleşmesi için harekete geçer: Almanya ile Belçika arasında zaten bir posta kurulmuştur. Bunun sonucu olarak Brüksel'dekiler daha çok çalışacaklardır. Telsizin önüne çivilenmiş olan zavallı Alamo, İspanya Savaşı günlerindeki hayallerini bir türlü bitiremez.

STARLİNGRAT'TA BULUŞMA

Berlin'deki şebekenin topladığı ama doğru dürüst gönderemediği bilgiler bu denli önemli midir? Bunun üzerinde duralım:

- "Coro'dan Müdür'e. Kaynak: Maria. Koenigsberg'den hareket eden ağır topçu birliği Moskova'ya doğru yol alıyor. Pillau kıyılarında gemilere binen ağır topçu birlikleri de aynı yöne hareket etti."

- "Coro'dan Müdür'e. Kaynak: Gustav.
Doğu cephesinde zırhlı birliklerin verdiği kayıplar, onbir tümeni donatacak kadar."

- "Coro'dan Müdür'e. Kaynak: Arwid.
Hitler 15 Eylül'den önce Odessa'nın alınmasını buyurdu. Güney kanadındaki saldırının gecikmesi yüzünden, Almanlar büyük kayıplar veriyor. Bir OKW subayının verdiği bilgi."

- "Coro'dan Müdüre. Kaynak: Moritz.
Plan 11, üç haftadan beridir yürürlüğe kondu. Görünürdeki amaç kasım sonuna değin Arkhangels -Moskova-Astrakan hattına varmaktır. Birliklerin tüm hareketleri, bu plana göre gerçekleştirildi."

- Coro'dan Müdür'e.
Propaganda birliklerinin tankları , 19 Ekim'den beri Briansk' da Alman birliklerinin 20 Ekim için öngörülen Moskova'ya girişlerini bekliyor.

- Coro'dan Müdür'e. Kaynak: Arwid aracılığı ile OKW.- Doğu cephesinde Alman birliklerinin çoğu, insan gücü bakımından çok ağır kayıplara uğradı. Bunların yerlerine gönderilen tam eğitimden geçmiş askerler ise ancak çok küçük bir oranda açığı kapatıyor. Genellikle askerler, dört ile altı aylık bir eğitimden geçtikten sonra buralara gönderiliyorlar." Gönderilen telgrafların sayısı yüzleri geçtiğine göre, buradaki ör

nekler de artırılabilir. Berlin'deki şebeke, Wehrmacht'ın saldırı planları konusunda, güç oranlarını ve yedek güç miktarlarını billyor. Paraşütçü birliklerinin nereye iniş yapacağını önceden haber veriyor. İnsan ve gereç bakımından düşmanın uğradığı kayıpları Moskova'ya bildiriyor. Hepsi bu kadar da değil: Almanlar'ın petrol ve kimyasal madde üretimi ve Reich fabrikalarından her ay çıkan uçakların sayısı üzerine de kesin bilgisi var şebekenin. Nazi Partisi'nin yönetim organları, hatta tezlerinden iç çatışmalarından haberdar olduğu Genel Kurmayda bile antenleri var. Ribbentrop'un gizli diplomasi manevraları üzerine de değerli bilgileri var. Hitler'in nereden nereye gittiğini de bir günlük bir zaman yakınlığı ile biliyorlar.

Yeni kararlar gereğince, bundan böyle önemli bilgiler Kent'in vericisiyle verilecektir.

Merkezin istediği bilgiler artık Brüksel üzerine yağıyor. Bunlardan kimileri Belçika ve Hollanda'da bulunan birliklerin hareketleri, işgalciler için çalışan yerel fabrikaların kapasitesi ve sivil halkın durumu üzerine. Ama bunların çoğu Belçika ya da Hollanda çerçevesini aşıyordu. Eğer Müdür, İsviçre'nin ordu gücü, Alman kimya endüstrisinin askeri olanakları ya da Alman ordularının verdiği kayıplar üzerine ayrıntılı bilgi istiyorsa, Brüksel'e yöneliyor:

- "Müdür'den Kent'e.

Bir Alman işgali olasılığı karşısında onlarla ilişki kurabilecek İsviçre ordusu üzerine bir rapora gereksinme var. Genel bir seferberlik durumunda ordunun gücü. Var olan istihkamların durumu. Silahların niteliği. Uçakların, zırhlı araçların ve topların nitelikleri. Çeşitli orduların teknik olanakları."

- "Müdür'den Kent'e.

Alman kimya fabrikalarının (savaşta kullanılan gazlar) üretim miktarlarını bildiriniz. Gerektiğinde fabrikalara sabotaj hazırlıkları üzerine rapor hazırlayınız."

- "Müdür'den Kent'e.

Schneider kaynakları iyi bilgi edinmişe benziyor. Bu günlerde Almanlar'ın genel olarak kayıpları üzerine verilen sayıları gözden geçirmesini isteyiniz. Silahlara ve kampanyalara göre ayrı ayrı değerlendirme yapınız."

Yine Fransa'da Büyük Şef'in topladığı bilgiler Brüksel kanalıyla Moskova'ya gönderiliyor. Bunlar da Berlin şebekesinin verdiği bilgiler gibi çok çeşitli ve değerli Müttefik Dev-

letlere bağlı casusluk örgütlerinin hiç birisinin uzaktan bile varamadığı Alman planlarının birer tanıklığını yapıyor bu bilgiler. Birkaç örnek:

- "Kaynak: Suzanne.

Kış karargâhları için Genel Kurmay'ın önerdiği hat ve kasım başında Rostov - Isium - Kumsk - Orel - Briansk - Dorogobusch-Novgorod-Leningrad'dan geçen bu hat üzerinde Alman ordusunun alması gereken durum. Hitler bu öneriyi reddetti ve Moskova üzerine eldeki bütün güçlerle altıncı saldırının yapılmasını emretti. Eğer saldırı başarısızlığa uğrarsa, geri çekilen Alman birlikleri bir anda donatımdan yoksun kalacaktır."

- "Kaynak:Emile.

İki yeni zehirli bileşik yapıldı: I) Nitrosylfluoride.Formül:HC2F.11) Kakodylisocyanide. Formül: (CH) 2ASNC."

- "Kaynak: Ninette.

Almanlar Kafkasya operasyonu için gemilerini Bulgar Ilmanlarında topluyorlar."

- "Kaynak: Berlin.

Yüksek rütbeli subaylar, bundan böyle Doğuda başarısızlıktan uzak toplu başarıya gidecek yıldırım savaşı üzerinde duruyorlar. Hitler'in İngiltere ile antlaşma yapması isteniyor. Önemli generaller savaşın daha otuz ay süreceğini düşünüyorlar ve sonra barış anlaşması umut ediyorlar."

- "Kaynak:Jacques.

Almanlar Doğu cephesi üzerinde seçkin askerlerini yitirdiler. Rus zırhlılarının üstünlüğü tartışma götürmüyor. Hitler'in stratejik planlar ve hedefler üzerine getirdiği sürekli değişiklikler, Genel Kurmayın cesaretini kırdı."

-"Kaynak:Paulette.

Alman subayları, İtalyan ordusu ile Faşist Parti arasında gerIlmin arttığını söylüyorlar. Bir hükümet darbesi olasılığı ortadan kalkmış değil ama hemen beklenmiyor. Almanlar böyle bir olasılığa karşı Münih ile İnnsbruck arasında askeri yığınak yapıyorlar."

- "Kaynak: Maria.

Yüksek rütbeli bir subay Berlin'e döndü. Askeri kadrodaki önemli kimseler Doğudaki savaşın gidişinden kuşkulanıyorlar. Goering bile askeri bir zaferden kuşkulanıyor. Garnizon-

larda ve askeri eğitim yerlerinde asker kalmadı. Hitler'in ölümü ve onun yerine geçen askeri diktatörlük üzerine Berlin'de spekülasyonlar yapılıyor."

- "Kaynak : Pierre.

Alman ordusunun tüm gücü: 412 tümen, bunların 21 tümeni Fransa'da ikinci hat üzerinde. Birliklerin sürekli olarak ayrılmaları yüzünden sayıları azalıyor. Güneyde ve Bordo dolayındaki Atlantik Duvarı civarında bulunan birlikler doğuya doğru hareket ediyorlar. Sözünü ettiğim üç tümen. Luftwaffe'ın tüm gücü, kara personeli de içinde olmak üzere bir milyon."

- " Kaynak: Jose.

Madrit'in on kilometre batısında Alman dinleme istasyonu İngiliz, Amerikan ve Fransız (kolonileriyle birlikte) radyo bağlantılarını dinliyor. "Stürmer" ticari firma adı altında gizleniyor. İspanyol Hükümetl bunu biliyor ve yardımcı oluyor. Bir subay ve onbeş siviller. Sevila'da bir şubeleri var. Bordo ve Paris yolu ile Madrit'ten Berlin'e doğru teleks var."

Brüksel nedir peki?

Önce, Belçika ve Hollanda'yı kaplayan ve bu ülkelerle ilgili her zamanki bilgileri direnme şebekelerine veren bir örgütün başı.

Sonra, Kızıl Orkestra denen olağanüstü casusluk aygıtının yüreği özellikle. Tüm Avrupa'ya yayılmış olan düzinelerle ajanları aracılığı ile topladığı bilgileri, radyo bağlantısı ile Merkez'e gönderiyor.

Alman top ateşi ve hava saldırıları ile sağırlaşan Moskova için, Brüksel'den gelen ses, umudun sesidir. Cepheler yarılır, setler peşpeşe düşer, hatalılık ülke üzerine dalga dalga yayılır, gelir Kremlin'in duvarlarına yanaşır ama Almanlar'ın en gürültülü başarı çığlıkları arasında küçük küçük çatlak sesleri duyan Brüksel'de bir dinleme istasyonu vardır: Hitler'in generalllerinin duyduğu kuşkular, birliklerin tükenmesi, araçların kullanılmaz duruma gelmesi. Ve o günlerde Führer, Berlin'deki kalabalık karşısında avaz avaz bağırır: "Bugün sizden hiçbir şey saklamadan söyleyeyim ki, Doğudaki düşmanımız yere serilmiştir ve hiçbir zaman bir daha doğrulamayacaktır." Derken Brüksel'den Moskova'ya giden ses, umutsuzluğa düşülmemesini bildirir.

Kızılordu Genel Kurmayı'na birçok taktik bilgiler bile verir ama düşmanın bozduğu ve yakından izlediği Sovyet generalleri bunu kullanmak için pek vakit bulamazlar; Almanlar öylesine üstündürler ki, Ruslar'ın haberleri olsa bile, bir sonraki saldırıya dayanacak güçleri artık kalmamıştır. Bu bilgileri etkili bir biçimde kullanmak için yeniden örgütlenme zamanını henüz bulamamışlardır. Ama 12 Kasım 1941'de gerekli zaman bulunur ve Brüksel'den gelen bir haber, bir kurmay subayının çöp sepetine atılacağı yerde, tarihe geçer. 12 Kasım 1941'de, bu önemli günde Doğu Cephesi'nin üç grubunun kurmay şefleri, Rus başkentine sadece yirmi beş kilometre kalmış olan zırhlı birliklerinin son saldırılarını kesin olarak kararlaştırmak için Orcha'da toplandıkları sırada Merkez, Brüksel'den şu haberi alır:

-"Kent'ten Müdür'e. Kaynak:Coro.
Kasım ayı için öngörülen Kafkas Plan III, 1942 yılı baharında uygulanacak.Birliklerin yerlerine yerleştirilmesi, 1 Mayıs'ta bitirilmiş olacak. Tüm lojistik güç, 1 Şubat'ta hazırlığını bitirecek. Kafkasya üzerine saldırı için savaşılacak başlıca yerler: Lozowaya-Balakeleja-Tschuğujev-Belgorod-Achtynka Krassnograd. Genel karargah Karkov'da. Ayrıtılı bilgi gelecek."

Moskova düşmeyecek. Beş gün içinde, 17 Kasım 1941' de, 44.üncü tümenin Moğol süvarileri, Mussino önünde yalın kılıç saldırıya geçecekler, Sibirya'dan gelen yeni birlikler arasında, Kremlin'den en çok elli kilometre ötede, yaptıkları kanlı saldırı dikkati çekecektir. Stalin bu birlikleri kendi başkentinin önünde toplayabildi, çünkü ajan Richard Sorge, Japonya'nın Rusya'yı arkadan, yani Sibirya'dan vurmayacağına dair güvence vermişti. Ve Rusya doğuda Moskova önlerinde çarpışırken, Kızıl Orkestra 12 Kasım'da gönderdiği tarihe geçecek bir telgrafla, 9 ay önceden uzak Volga üzerinde bir randevu yeri saptamıştı: Stalingrad.

Sorge, Moskova önünde bir bozgundan kaçınılmasına olanak vermişti. Trepper ve adamları, Stalingrad'da bir zaferi hazırladılar.

Funkabwehr, Berlinde'ki başarısızlığından sonra, PTX'in çalışmasını önemli derecede artırdığını saptadı. Gönderilen haberlerin sayılarında bir karşılaştırma yapıldığında, PTX'in

piyanistinin, Berlin'de çalışmaları engellenen arkadaşlarının da görevlerini yüklendiğini ortaya koyuyor. Cranz ve Breslau'daki sabırlı çalışmalar sayesinde, telsiz vericisinin Brüksel'de saklanmış olduğu şimdi kesinlikle biliniyor. Funkabwehr, hemen Fortner'e bir uzmanlar ekibi, oto-gonio'lar ve "araştırma çantaları" veriyor. Böyle bir güç gösterisi, tüm başarısızlık olasılığını ortadan kaldırıyor. PTX'in avlanması için bu kez iyi bir atılım var.

ATREBATLAR'A SALDIRI (*)

Ona her zaman PTX adı veriliyor ama o kendi ilkel sinyalini bırakalı aradan çok zaman geçti.Şimdi otuz kadar sinyal kullanıyor ve dalga uzunluklarıyla müzik çalıyor.Funkabwehr'in teknisyenleri iz sürmeyi artırdılar ama 17 Kasım'da ortaya çıkardıkları yeni durum,avcıların işini iyice karıştırmış olmalı:Bürüksel'de üç tane gizli verici vardı:her üçü de sırayla aynı sinyali ve aynı dalga uzunluğunu kullanıyorlardı.Bu koşullar içinde üç istasyondan biri diğerlerine göre daha fazla çalışıyor olsa da hangisinin PTX olduğunu ortaya çıkarmak olasılığı yoktu.

Keşif ekipleri 30 Kasım'da Bürüksel'e kaygılı bir hava içinde geldiler.Özdeş sinyal ve özdeş dalga uzunluğu kullanarak üç verici ile yayın yapmak kolay birşey değildi.Ayrıca piyanistlerin çok sayıda"sığınak"ları vardıysa,görevleri gerçekten çok çetin olacaktı.Buna karşılık yayınların gece yapılması,durumu kendilerinden yana sağlamlaştırıyordu.Karartma nedeniyle piyanistler gözcü kullanmadıklarından.Belçika'lı bir postacının üniformasını da sırtından çıkarıp almadılar...

Avcıların sürdükleri ilk izler, onları yıkıma götürdü. Operasyonu yöneten teğmen, ipek ipiikierin **hiçbir noktada kesişmediğini** görünce, kendi gözlerine inanamadı. Ortada insanı şaşırtan bir sır vardı. Koordinatları bilinen bir Alman yayın istasyonu üzerinde denemeler yapıldı ve aygıtların birçok yerlerinden bozuk oldukları ortaya çıktı. Oto-gonio'lar yepyeni olduğu için, "Loewe-Opta-Radio" firmasında kimi şeyle-

(*) Atrebatlar "Sezar zamanında Belçika'nın Gaule halkı. Başkentleri ise kendi adlarını verdikleri Arras'lı.

rin bozuk gittiği kanısına varıldı. Birçok yollar gözönüne alınarak yeniden avcılığa başlandı.

Üç piyanistin de yer değiştirmediği çok çabuk anlaşıldı. Bunlardan birisi Bürüksel'in Etterbeck ilçesinde saklanıyordu,İkincisi Uccle'deydi,üçüncüsü ise Leaken'de. Funkabwehr'in uzmanları,üç vericiyi de aynı zamanda"ele geçirecek"sabırlı araştırma yapmaya yöneldiler,ama buyrukları Abwehr'in yerel şefleri veriyordu ve bunların kararı başkaydı.Aylardan beridir Berlin,onları PTX yüzünden çok koşturuyordu, bu bir saplantı haline gelmişti. İstasyonun ortadan kaldırılması mı isteniyordu? Öyleyse Berlin'deki homurtunun bitmesi için hemen "avlanması" gerekir. Bu karabasan bir kez dağılınca, diğer iki piyanistin avlanması için her zaman vakit olacaktı

Teknisyenlerin belirttiğine göre,Etterbeck'deki verici birkaç günden beridir aralıksız olarak çalışıyor.Peşpeşe elde edilen bulgulara göre,piyanistin"yeri"bulunmuştu:mağazalardan yoksun dar ve iç karartıcı bir cadde saklanmıştı:Atrebatlar Caddesi.

Fortner anlatıyor:"Resmen,her zaman Gand'daki karşı-casusluktan sorumluydum ama Berlin,gizli yayınlarla ilgili işleri de izlememi benden istiyordu.Brüksel'e geldiğimiz zaman Brand Whitlock Bulvarı'nda,bir İngiliz kadının terkettiği görkemli bir daireye yerleştim.Evi iyi durumda bıraktığım için savaştan sonra bana yazıp teşekkür etmişti.Kapıcı kadın,benim işlevlerimin neler olduğunu doğal olarak bilmiyordu,karaborsacılık yaptığımı sanıyordu ve ona ara sıra sabun vererek bu kanısını güçlendiriyordum.

"Funkabwehr ekibinin gelmesiyle birlikte herşey değişti.Bunların gelişine değin hiçbir tepki göstermeden,her gece PTX'in tüm yayınlarını dinliyor ve yalnızca kayda geçiyordum."Araştırma çantası"nı yüklenip gelen teknisyen beni özellikle etkiledi.Bu çok tutkulu,kendine çok güvenen bir assubaydı.Gelir gelmez konuştu:"Onu ben ele geçireceğim."

"Keşifler hızla ilerliyordu.Tüm kenti gözden geçirmek için bir aygıt kullanıldığını bile anımsıyorum. Gerçekte ise,vericinin gecede beş saat çalışması bize çok yardımcı oldu.Şurası açıktı ki,Ruslar birşeyden kuşkulanmadan çalışıyorlardı.-Hem neden kuşkulanacaklardı ki?Bu denli dakik çalışan aygıtların elimizde olabileceğini kestiremezlerdi.Özellikle "araş-

tırma çantası"dünyada benzeri olmayan bir teknikti.Eski profesoneller bile,beklenmedik bir hayranlık göstermişlerdi.Öyle sanıyorum ki,bu aygıt Almanya'nın dışında ilk kez kullanılıyordu.

"Bunun gelişiyle Atrebatlar Caddesi'ne indik.Benim assubay,vericinin şu üç evden birisinde olabileceğini söyledi:99,101 ya da 103.Evlerde oturanlar üzerine gizlice araştırma yaptım.99 numarada,Alman sempatizanı olduğu bilinen bir alle oturuyordu.101 numarada ise,komşusundan öğrendiğime göre Alman ekonomik hizmetleri için çalışan Güney Amerikalılar oturuyordu.103 numaradaki ev ise boştu.Ben vericinin boş evde saklanması gerektiğini sezinledim ama bunun doğruluğunu mutlaka anlamalıydık.Oysaki bu evin arkasında ve aynı blokta,Todt Örgütü'nün adamlarının savaş sırasında zorla elde ettikleri ve içinde oturdukları bir villa vardı.Bu bilgi bize Bürüksel Konut Hizmeti tarafından verildi. Belçika'daki genel komutandan,bu iki adamın birkaç gün evlerinden çıkmalarını yasaklamasını istedim.Onlara konuyu anlattık:onlar da bir yerde konuşmayacaklarına ve dışarıya çıkmayacaklarına dair bize söz verdiler.Bundan sonra eve yerleştik:assubay kuşkulandığı evlerin hemen yanında dört ya da beş gece çalışma olanağı buldu.Sonunda,yayınların ortadaki,yani 101 numaralı evden geldiğini söyledi:bu evde Güney Amerikalılar oturuyordu.Geriye yalnız harekete geçmek kalıyordu.

"Her zaman kendine güvenen benim assubayın aksine olarak,iklsine birden saldırıya geçmenin uygun olmadığını ve temkinli davranmak gerektiğini söyledim.Danışmanlarım bana komünistlerin çok sert olduklarını söylemişti:kendilerine bir saldırı yapıldığında,ölünceye değin dövüşmeye kararlı olduklarını biliyorduk.Askeri yetkililerden on tane gizli jandarma kuvveti aldım.Acaba bu yeterli miydi? Bundan emin değildim.Oysakl Atrebatlar Caddesi'ne yakın Saint-Michel Bulvarı'nda bir kışla vardı.Orada en az elli yıldan beridir demiryollarını ve köprüleri koruyan eski muhafız askerleri kalıyordu.Komutan beni soğuk bir biçimde karşıladı ve yapacak hiçbir şeyi olmadığını söyledi.Bununla birlikte,donatım şeflerinden birisi bana yardımcı oldu ve yirmibeş adamını verdi.

"Vurmaya hazır durumdaydık. 12 Aralık'ı 13 aralığa bağlayan gece sabahın ikisinde baskın yapmayı kararlaştırdık."

Bil Hoorickx anlatıyor:

"Zamanla Carlos Alamo ile daha da yakınlık kurmuştum:öyle ki bir arada oturduğumuz bile oldu.Kişiliği benim çok hoşuma gidiyordu ve sonu gelmez konuşmalar yapıyorduk.En çok konuşulan konular neler diyeceksiniz bakınız bu sizi şaşırtacak:Fizikötesi konulardan çok konuşuyorduk.-Genç olduğum için,kolonilere protestan misyoneri olarak gitmek istiyordum.Resim çalışmalarına daimadan önce, kolonller lçin tıp öğrenimi bile yapmıştım.Bununla birlikte dindar birisi olarak kaldım ve Alamo ile büyük din sorunlarını konuşmak hoşuma gidiyordu.Bu onun için bir Tanrı esiniydi ve elbette Rusya'da bu gibi şeyler tartışılmıyordu.Alamo'yu dindar yaptığımı söylemeyeceğim ama ona bir çeşit "ruhçuluk"aşıladım.

"Bu demektir ki,Alamo istekleri ve zayıflıklarıyle birlikte bir insandı.Ona,Sumatra ya da Cavalı olduğunu sandığım çok güzel bir kız tanıştırmıştım.Adı Suzanne Schmitz.Onu kendine sevgili yaptı ve bizimle birlikte bile oturdu.Birgün bizi Atrebatlar'daki evde akşam yemeğine çağırdı.Ben oraya daha önce iki kez gitmiştim ve bunu Rauch'a söylemiştim.Rauch buna tepki göstermiş ve şöyle söylemişti:"Baksen, orada da bazı işler olduğunu bllmlyordum."Bu bilmemezllk beni ayrıca şaşırtmadı:Rauch'un bundan habersiz olduğu söylenemez ama o bana her zaman gerlde kaldığı izlenimini vermişti."-Yalnız bir kurt"tu O.

"Çağrıyı kabul ettim,oraya doğal olarak eşim Anya ile birlikte gidecektim.Ama bunu Anya'ya söylediğlm zaman şöyle dedi:"Buna olanak yok" bunu iptal etmelisin,Olga Sherbatov'un akşam yemeği için söz verdim."Alamo'ya telefon ettim,çok hayal kırıklığına uğradı ve gitmek için çok üsteledi.-Bununla birlikte dostumuz Olga'ya karşı bir hata yapamazdık.Bunun üzerine 13 Aralık akşamı Atrebatlar'daki eve Suzanne'ın yalnız gitmesi gerekti."

12 Aralık akşamı Büyük Şef Bürüksel'e geldi ve içinde her zaman kendisine hazır bir oda bulunan Kent'in evine gitti.Onun iyimser bir hava içinde olduğu söylenebilir:Japon uçakları beş gün önce Pearl Harbour'a baskın yapmışlardı ve savaşın gidişi yeni görünümler kazanıyordu.Yolculuklarda kullandığı üç bavulundan birisi elindeydi.Üçü de ayrı ayrı büyüklükteydi ama benzer biçimde ve benzer şıklıkta yapılmışlardı.Bavulun bir bölümü iki,dört yada altı elbise alıyordu;ki-

taplar,bir de ayakabı için bölme vardı.Onun bu bavullarını gören Margarete çok şaşırmıştı, çünkü Kent'in bavulları da bundandı ve ayrıca Alamo'nun da aynı bavullara sahip olduğunu saptamıştı.

Margarete,Trepper'i pek sevmezdi,çünkü kendisini kaygılandırırdı.Kent Leipzig'e hareket ettiğinde,gelip açıkça Slegers Caddesi'ne yerleşti ve Margarete'e kısa ama etkili bir kur yaptı.Üç günlük bu oyundan sonra ona doğrudan doğruya açıldı:"Vincent'e bağlı olup olmadığınızı ve size güvenip güvenemeyeceğini öğrenmek istemiştim."Trepper'in onu armağanlara boğmasına karşın,Margarete ondan ta baştan beridir kuşkulanıyordu. Kent'le birlikte çıktıklarında,onu kızlara götürdüğüne inanmıştı Margarete.Bir gün her üçüde Alman radyosunu dinlerken,onda dikkat çeken bir yan bulmuştu.Haberleşme bittikten sonra Trepper radyoyu kapatmış ve kendiliğinden Almanca bir dize okumaya başlamıştı.Margrete bu dili, Yiddish aksanını hemen farkedecek kadar iyi biliyordu.Onun için Kent'e şöyle dedi:"Ama o bir Yahudi."Kent ise güçlük çekmeden bunu yadsımıştı.

Büyük Şef Bürüksel'e **takma adı** Alamo olan Makarov'la buluşmak için geliyordu.Ah kör şeytan,sıkıntıdan patlayan Makarov ona dert yanıyordu:"Ben burada ne yapayım arkadaş? Sizin tüm işleriniz bana göre çok karma karışık!İnan ki bundan daha iyi işler yaparım!Bana bir uçak verseler,hiç değilse yararlı birşeyler yaparım..."

Ertesi gün 13 Aralık'ta, Atrebatlar Caddesi'nde buluşacaklardı.

Fortner:

"12 Aralık'ta,saat ona doğru benim assubay ve Abwehr'in üç subayı ile birlikte Todt'un adamlarının evine yerleştim.Bizimle birlikte altı jandarma da vardı,diğer jandarmalar ise,Flamanlar'ın bitişiğindeki 97 numaralı evde saklandılar.Kışladaki muhafızlar ise,yolu tutmaya hazırdılar.Makinalı tüfeklerle silahlanmışlardı,hem gürültü etmemeleri için de ayakabılarının üzerinden giyebilecekleri kadar büyük yün çoraplar verdim onlara.

"Benim planım basitti:ani bir saldırı.Ben iki jandarma ile birlikte Flamanların evine dalacağım,bir subay ve iki jandarma Güney Amerikalılar'ın evine girecekler: boş ev için de aynı hareket uygulanacaktı.Üçüncü subay ise,Atrebatlar Cad-

desi'ndekl muhafızların komutanlığını yapacak.Elimizde el fenerleri,küçük baltalar ve gerektiğinde çatıya çıkmak için yangın merdiveni var.

"Sabahın ikisinde yerimi alıyorum.Yarım saat sonra herkes yerini almış oluyor ve ben saldırı komutunu veriyorum.

"Beni iki jandarma ile birden bire karşılarında gören Flamanlar'ın solukları kesiliyor:vericinin burada olmadığını hemen anlıyorum.Benim sağımda,101 numarada Abwehr subayı bağırıyor:"Burası!Burası!" Silahlar patlıyor.Evden çıkmakta olan bir adamın üzerine jandarmaların ateş ettiklerini görüyorum.Peşinden muhafızlar saldırıyorlar.

"Ben hemen Güney Amerikalılar'ın evine dalıyorum.Giriş katında bir kadın,kamp yatağı üzerinde soyunmuş yatıyor.Aşağı yukarı yirmi beş yaşında güzel bir Yahudi kadın,tipik bir Yahudi.Birinci katta,benim assubayın ilgilendiği telsiz vericisi hâlâ sıcaktı.İkinci katta yatakta bir başka kadın var.İri yapılı,güzelce,yirmi beş-yirmi yedi yaşlarında tam bir Yahudi.Bağırdıklarını işitiyorum:"Ele geçirdik!Ele geçirdik!" Ve ben yeniden giriş katına iniyorum.Karşıki evin zemin katına girip saklanmaya çalışan kaçak ele geçirilmiş.Karşı koymuş,yakalanmış,üstükanıyor.Eksiksiz düzenlenmiş bir Güney Amerika pasaportuna sahip.Giriş katındaki kadına gelince,Sophie Poznanska adına bir Fransız kimliği gösteriyor.Bununla birlikte kötü bir Fransızca konuştuğunu kendisine söylüyorum:birden susuyor ve artık ağız açmıyor.Yaralı adam da öyle,çıt yok!İkinci kata yeniden çıkıyorum.Henüz merdivenlerdeyken,bir jandarma bana seslenip Poznanska'nın tuvalete gitmek istediğini söylüyor.Birisinin eşliğinde gidebileceğini söylüyorum.Kabul etmiyor.

İkinci katta kalan kadının adı Rita Arnould.Hıçkırarak bana şöyle diyor:"Bunun bitmiş olmasına seviniyorum.Bir dostun zorlamasıyla istemeye istemeye şebekeye girdim."Onunla önce Fransızca konuşuyorum ama bana şöyle diyor:"Bakınız,eğer Almanca konuşursak,bu daha kolay olacak.-Peki bu dili konuşmasını biliyormusunuz?-Elbette,ben Alman'ım,Frankfurt'ta doğdum."Herşeyi anlatmaya hazır.Onunla içmek için iki şişe şarap istetiyorum.

"Kısaca dendikte,bu zavallı Rita her zaman şansız bir kadınmış,acınacak bir yaratık.Babadan öksüz,Frankfurt'ta felsefe öğrenimine başlamış ve bu dönemde,İsidore Sipringer adında yakın bir dostunun kurduğu komünist bir hücrede ça-

lışmış.Hitler iktidara geldikten sonra Almanya'yı terketmiş,öğrenimini sürdürmek için gelip Bürüksel'e yerleşmiş.Ama burada da Arnould adında yaşlı bir mağazacı ile karşılaşmış,öğrenimini ve politik çalışmalarını bırakarak onunla evlenmiş.Eğer Arnould 1940 yılında ölmeseymiş,serüvensiz ve iyi bir ev kadını olarak ömrünü tamamlarmış.Ona hiçbir gelir bırakmamış.Zavallı Rita,o sırada kendisi gibi Bürüksel'e yerleşmiş olan Sipringer ile karşılaşmış.Ev işleri ve yemek gibi işlerde çalışması için ona Atrebatlar Caddesi'nde iş bulmuş.Rita'nın annesine bakması için de yeterli para kendisine ödeniyormuş.Hem bizim tarafımızdan işgal edilen bir ülkede,bizim zavallı güçlük çekmezmiş...

"Bakınız,açıkça söyleyeyim ki Rita'nın öyküsü beni heyecanlandırdı.Onun gerçekten suç ortağı olmadığına ve bu işe istemeye istemeye katıldığına inandım.Şansının açılmasına çalıştım:içeri tıkacağım yerde,bir otele yerleştirdim,bu konuda annesine güvence verdim.Ve aradan birkaç ay geçtikten sonra,İspanya'ya görevli olarak giderken,kendisine de oraya götürmeyi ve orada bırakmayı önerdim.Verdiği yanıt benim kanımı dondurmuştu.Yazgısından kaçamayacağını söyledi:"Neye yarar ki?Ben ihanet ettim nereye gitsem Sovyet servisi beni bulur."Aradan çok zaman geçmeden vuruldu.

"Evet...13 Aralık'a yeniden geliyorum.Konuşmamız sırasında Rita bana şöyle demişti:"Aşağıya dikkat et.-Dikkat edilecek ne var?İnin görürsünüz."Giriş katına iniyorum ve her yeri aramaları için jandarmalara buyruk veriyorum.Biri bölmenin üzerine vuruyor,Poznanska'nın kamp yatağının arkasının boş olduğu anlaşılıyor!Poznanska oraya yeniden uzanmış.Kendisine kalkmasını buyuruyorum.Reddediyor.Tutup zorla bir kenara itiyorlar,ve bu kısımda gizli bir kapı ortaya çıkıyor.Kapı,kırmızı bir lamba ile hafifçe aydınlanan küçük bir odaya açılıyor.Lambayı değiştiriyoruz,şimdi daha iyi aydınlanıyor.Bir de neler görüyoruz:bir kalpazan atölyesi!Sahte evrak düzenlemek için herşey var,boş pasaportlar,mühürler,formüller vb.Rafların üzerinde,içinde acaip sıvılar bulunan şişeler dizilmiş,bir de kristal taneleri dolu bardaklar.Rita bunların zehir olduğunu söyledi,analiz yaptırmak amacıyla Cologne'daki bir laboratuvara gönderdik biz de.Laboratuvar şefinin bana bildirdiğine göre,bunlar görünmez yazı yazmağa özgü mürekkeplermiş,pratik olarak anlaşılmazmış.

"Bu küçük oda içerisinde,yaşamımın en büyük şoklarından birisini duydum.Beni anlamaya çalışınız:bizim servislerin verdiği ve Berlin'den gelen doldurulmamış boş kimlikler vardı!İnanılacak gibi değildi.Demek her yerde eli olan dev gibi bir şebeke kurmuşlardı.Bundan sonra benim assubay vericinin yanında bulduğu yarı yanmış belgelerle birinci kata indi:hepsi de Almanca!Ne olduğunu anlayamıyordum...Rita'ya sordum,bana çok doğal bir biçimde yanıt verdi:"Elbette,burada çalışmalar Almanca yapılıyordu."Bu,her şeyi altüst etmişti... Burada ayrıca iki tane vesikalık fotoğraf da bulduk: her halde düzmece pasaport hazırlamak içindi.Rita'ya göre bunlardan birisi "Büyük Şef"adında birisinin,öteki "Küçük Şef"adında birisinirıdı (*).Fotoğraflar çok iyi ve çok net çekilmişti. Bunları incelerken garip bir duyguya kapıldım,sanki bu iki insanı daha önce bir yerlerde görmüştüm.Rita,Büyük Şef' le ilgili pek birşey bilmiyordu:buna karşılık Küçük Şef'in,Frand Whidlock Bulvarı'na yakın bir yerde oturduğunu biliyordu,yani benimle aynı semtte oturuyordu.Kendisinden daha iri sarışın bir sevgilisi varmış,büyük köpeklerini de alarak genellikle birlikte gezmeye çıkarlarmış.Bizim adamı aynı gün içinde bulmak için bu kadar bilgi yeterliydi.

"Sabahın altı buçuğuna doğru Atrebatlar Caddesi'ni terkettik ama oraya bir jandarma ile bir çevirmen bıraktım ve buraya kim girerse tutuklanmasını söyledim.

"Başarımızı bildirmek üzere doğrudan doğruya Bürüksel' deki Abwehr şefine gittim.Doğal olarak hayranlığını bildirdi ve Berlin'e bir tutanak yazmaya başladı.Peki ama bu şebekeye ne ad verecektik? Bildiğiniz gibi bizde,yani **Abwehr'de casusluk şebekelerine "orkestra"adı verilir.**Örneğin bizim Bastogne civarında çalışan bir Ardene'ler orkestrası"vardı.- Benim şef buna da "Rus orkestrası"adı verilmesini önerdi.- Ben de şöyle dedim:"Hayır,'**Kızıl Orkestra**,böylesi daha uygun düşer.

Biz yalnızca takma adı Camille olan ve yaralandıktan sonra ele geçen bir kimseyi tanıyoruz:Filistinli bir Yahudi,daha önce Enternasyonal Tugayın'da çalışmış,bir Fransız kadınla evli,Parls'te yaşıyor.Trepper onunla karşılaşmış ve piyano sanatını öğrenmesi için Atrebatlar Caddesi'nde staja

(x) Küçük Şef: Vincent Sierra'nın, Kent'in takma adıdır.

gönderilmiş.Camille gözü pek,atılgan ve ateşli birisiydi.Konuşmadan öldü.

Şebekenin şifrecisi Sophie Poznanska incelik isteyen bu uzmanlık konusunda çok başarılı birisiydi.Eğer şebekenin kodunu Fortner'e verseydi,bu Kızıl Orkestra için müthiş bir darbe olurdu.Sophie Poznanska konuşmayacak,Fortner'in kendislni kapattığı hapishane hücresinde intihar edecektir.

Bir otel odasında korunmuş olan Rita Arnould konuşmaya hazırdır.İlk görünüşte,şebekenin gizliliği içinde değildir.-Yemek pişiriyor ve yatak düzeltiyormuş...

Bununla birllkte,Küçük Şef'in izini birkaç saate bulmak için elde bu ipuçları vardı.Özellikle Atrebatlar Caddesi'nde kurulmuş tuzaklar vardı ve bu tuzakların içine ajanların gelip kendilerini atacaklarını Fortner haklı olarak umut etmekteydi.

İlk konuk,evin sahibi olduğunu söyleyen biridir ve kirayı almaya geldiğini bildirlr.Jandarma ve çevirmen ona kimliğini sorarlar ve Bürüksel Konut Hizmeti'ne telefon ederler.Adam gerçekten 101 numaralı evin sahibidir,onu serbest bırakırlar.

İkinci gelen,üstü yırtık pırtık,kötü tıraş olmuş ve pis kokan birisldir.Kolundaki sepetin içinde birkaç tane tavşan vardır. Patronu görmek istediğini ve ona her zaman tavşan sattığını söyler. Patronun görünmez bir kimse olduğu kendisine bildirilir, üsteleyince de kıçına bir tekme vurup kovalar.

Biraz sonra kapı üçüncü kez çalınır.Konuk içeriye alınır ve kimliği incelenir; adı Carlos Alamo'dur.Jandarma üzerini arar ve bir sürü kodlanmış bildiri bulur.Koluna kelepçe takılır.Carlos Alamo,şebeke üyelerinden çoğunu tanımaktadır ve Aterbatlar Caddesi'ndeki kodu kullanmıştır.

Dördüncü gelen konuk uysal birisi değildi.Boğuk bir sesle konuşuyor ve Aterbatlar Caddesi'nin yanındaki garajın saat kaçta açılacağını soruyordu.Hangi garaj?Almanların zorla işgal ettiği garaj.Kendisine içeri girmesi ve kimliğini göstermesi söylenir.Todt Örgütü'nün kendisine özel olarak verdiği bir kimlik gösterir.Jandarma ve çevirmen onu yanlarında alıkoymak isterler ama adam sıkılmıştır.Eğer hemen üstlerine telefon etmezlerse şiddete başvuracağını söyler.Jandarma Abwehr'e telefon eder ve onu serbest bırakalım mı diye sorar."Hem serbest bırakın!" diye bağırır subay.

Akşam üzeri esmer güzel bir kız da yakalanır,adı Suzanne Schmitz'dir.

Fayard Kitabevi'nin bürolarından birinde bir teybin çevresinde toplanmıştık.Melnik bir kenarda ilgisizce oturmuştu ve piposunu,insanı iğrendirecek bir gürültüyle çekiyordu.Ben ise,önümdeki kağıt tomarlarından başımı pek kaldırmıyordum.Fortner,bizim çevirmenin herşeyi iyice dinlediğini sanmış olmalı.Genç ve insan ilişkilerinde güçlük çekmeyen bir sarışın.Fortner bizden Alman olmayan bir çevirmen istemişti.Ruth Hamel Velantini adı bunu doğruluyordu:adı anglo--saksona benziyordu,soyadından Hamel Fransızdı,Velantini ise İtalyanı andırıyordu.Aslında ise Alman kökenliydi.Biz kendi açımızdan aldanıyorduk ama bu aldatma,Abwehr'den bir çelebinin kendini"Gestapo"dan diye tanıtırken yaptığı kadar zararsızdı.

Fortner,Ruht Hamel Volentini'ye Atrebatlar üzerine yapılan saldırıyı anlatırken,o mavi gözleri üzerine tüm hayranlıklan çekmesini biliyordu.Şimdilik sevgi ve anlayışla başını sallayarak yaşlı bayı dinliyordu.Şu tiksinç Melnik taş gibi duruyordu.Delice gülüşlerimi tutamayan ve en kötü aktör bendim içlerinde,çünkü Fortner tek düze bir ses tonuyla şöyle diyordu:"Elbette,çok önemli bir yanılgıya düşmüştüm:bulduğumuz fotoğrafları jandarmaya göstermeliydim ama ne yaparsınız...biz henüz amatördük ve bu mesleği öğrenmemiz gerekliydi..."

Zorla dışarı atılan tavşan satıcısının Büyük Şef olduğunu birazdan bize Franz Fortner itiraf etti.

13 Aralık akşamı Kent ve Margrete,Trepper'le birlikte gara gelirler ama Paris treninin arkadan yalnız kırmızı ışığını görürler.Üçlü grup Slegers Caddesi'ne geri gelir.Jandarmalar yolu tutmuştu ve Kent'in evinin önünde bir sürü araba duruyordu.Bir kahveye girerler ve telefon ederler,telefonun öbür ucundan Almanca bir ses gelir.Kent ve Margrete Belçikalı bir dostlarının evinde gizlenmeye giderler.Trepper ise bir sonraki trene biner.

Daha sonra anlattığına göre,şaşkınlık tüm duygularını alt üst etmişti.Uzun zamandan beri Bürüksel'de bir yıkımla karşılaşacağından kaygılanmaktaydı.Moskova'nın zorladığı gibi günde beş saat kazasız belasız yayın yapılamazdı.Trepper bu korkuyu atlatmak için,Longchamp Caddesi'ndeki vericiyi henüz yayından kesmişti ve gönderilecek haberlerin çoğunu Atrebatlar Caddesi'ndeki vericiye taşıyordu.Almanlar bu denli kısa zamanda nasıl bunu başarmışlardı?Klasik aygıtlara

göre daha uzun zaman gerekliydi bunun ortaya çıkarılması için...Ve eğer bir ihanet vardıysa,en kötüsü nerede durulacağını bilmemekti.

Aterbatlar üzerine yapılan akından sonra şaşkınlığın ve kuşkunun sonu gelmiyordu;bunlardan birisi,SS'lerden birisini kıçından vurmak oldu.Bununla birlikte,biz henüz piyesin bu bölümünde değiliz.

Brüksel,şebekenin yüreği,yıldırımla vurulmuştu.

ESNEK ÇEKİLME

1965 yılı Ağustos'unda Cevennes'e gittim.Yol dik yokuşlardan,kıvrımlı dar geçitlerden aşıyor, her zaman kurak ve çorak doğa içinde uzuyordu.Yanda aşağıda görülen mezar taşları,direnişçilerin Almanlar'a karşı verdiği kavganın tanıklığını yapıyordu.Bu gururlu köyler, Ondördüncü Louis'nin suvarilerince yerle bir edilmiş,çocuklar ve protestanlıktan dönmek isteyen kadınlar yakılmışlardı.Üzerinde acımasız bir tarihin varlığını taşıyan bu vahşi beldede,yirmi yıldan beridir zevkler ve bayramlar İçin yaratılmış bir kadın yaşıyordu:Georgie de Winter.

Kızıl Orkestra üzerine çalışmaya başladığımdan bu yana,Goergie de Winter'le ilgili az çok bilgiler edinmiştim-herkesin"güzel Goergie"diye tanıdığı.Ravensbrück'ten sağ salim kurtulduğu bilinlyor ama kamp dönüşü nereye gittiği bilinmiyor,izini yitirmiş.Onun gibi şebekeden geriye sağ kalanlardan kimisi onun Belçika'da olduğunu sanıyor,ama nerede?..Ben bu değerli tanığın yokluğuna katlanmaya razı olmuştum.Geriye bana sadece onu hayal etmek kalmıştı;bu romanın içinde güzel bir konu gibi duracaktı O.

Ama bir ay önce,sürgünde bulunan şebekenin eski adamlarından birisiyle ondan konuşurken,gülümsüyerek bana bir düğün davetiyesi uzattı.Bu davetiye,Georgie ile Polonyalı göçmen bir albayın evliliğini bildiriyordu. Düğün daveti Cevenneler'de bir yere yapılmıştı.

Şimdi oraya doğru sabırsızlık ve kaygıyla(çünkü düşle gerçeğin karşılaşması tehlikelidir) ve bu ziyaretin sonunda ortaya nelerin çıkacağını merak ederek yol alıyordum.

Uzun zamandan beridir Kızıl Orkestra'nın kimi istihbarat ortamlarında bir deniz yılanına döndüğünü biliyordum.Daha kesin söylemek gerekirse,eski Abwehr ve Gestapo üyeleri

arasında.Antikominist bir kaygının verdiği dindar ve karanlık bir tonla bu konuyu konuşuyorlar ya da yazıyorlar.Reich'in gizli servislerinden eski şef Walter Schellenberg,Kızıl Orkestra üzerine yazdığı bölümü şu sözlerle bitiriyor:"çalışmalarını savaşın sonuna değin sürdürdü.Bu sessiz kavga yalnız Almanya'da ve onun işgal ettiği ülkelerde değil,tüm dünyada artarak şiddetlendi (*)."

Paul Leverkuehn-Baku'ya giden yolu aramak için İran'a gıden bu Abwehr ajanını daha önce görmüştük-şöyle diyor:"mücadele (Kızıl Orkestraya karşı)henüz kesin olarak bitmedi,hiç kuşku yok yine bu örgüt daha önceki adamlarını benzer olaylarda eskiden olduğu gibi kullanıyorlar ve çalışmalarını sürdürüyorlar(**)."Flicke ise şöyle diyor:"Kızıl Orkestra elbette son sözünü söylemedi(***)."Bu konuda çok rahat konuşan Fortner de benzer görüşte.Kısaca dendikte,meşaleyi kendisinden sonra geleceklere ulaştırmaya çalışıyorlar:Batı karşı-casusluk servislerine.Bu meşaleyi,önceleri kuşkulu ellerle taşındığı için değil,alevin söndüğünden emin oldukları için bizimkilerin reddetiklerini sanmıştım.Daha sonra işin ayrıntılarına girince,böyle bir duruma pekde güvenmedikleri ve şebekenin eski adamları ve ilgilerini sürdürdüklerini anladım.Bu onların işi,onların görevi ve nihayet bir ulusal çıkar sorunuydu.Bununla birlikte,polis endikatörlerinin gözüpek grupları içerisine girmek için de pek istekli değildim.

Az çok boş olduklarını bildiğimiz ve boşu boşuna çalım satan kimseleri de biraz araştırmak hoş oluyordu.Çünkü ben soruşturmalarım için açık bir yüzle gidiyordum.Karşılaştığım her tanığa kartvizit ve onların dilini açacak olan armağanlar yerine son kitabımdan bir tane veriyordum,çünkü bu kitapta Constantin Melnik'in adı yer yer geçiyor.Kızıl Orkestra'nın uzatmalıları için bu ad,eskiden cüzamlıların boynuna takılan çıngırak gibidir.Sonunda da bir kitap yazacağımı söylüyordum ve verilen her yanıtın yayınlanacağını da onlar biliyorlardı.

(*) Walter Schellenberg, Le Chef du contre-espidnnage nazi par-
(**) Faul Leverkuehn, German Milliltarly Intelligence, Praeger, 1954,p.183.
(***) W.F.Flicke, Spionagegruppe Rote Kapelle, Verlag Welsermülh Wels, 1957.

Sabırsızlığım geçti,tasam artık pek ağır değildi ama tedirginliğim duruyordu:Georgie beni kabul edecek mi? Yirmi yıl önce sevilmiş bir kadını hiçbir zaman görmeden ve işitmeden ilk kez görecek olan bir adamın kavrayışı ile Lasalle'a doğru yol alıyordum...

Laselle,dar ve uzun bir yol boyunca uzanıyordu,yolun her iki yanında karanlık mağaraların kapısı görünüyordu:evler.Bu tehlikeli yolu geçiyor ve Cevennes'deki en zor araba yarışlarının yapıldığı akrobatlk yola ulaşıyorum.Üç kllometrelik bir yol vadinin yamacında ve sur gibi birbirlerine bitişik evlerin bulunduğu bir yerden geçiyor.Hort'lar köyüne geldiğimde,vadinin içine inen ve sonra karşıki tepede üç dört eve doğru çıkan girintili çıkıntılı yolu geçmek yarım saat gürdü. Sondan bir önceki ev,Georgie'nin.Bir istihbarat şebekesinin plak hizmeti gören bu manastırı pek iyi seçemiyorum ve Georgie sadece bir "posta kutusu" bile olsa,postacıya acıyorum...

Bir damın tutunmasına yaraması için yapılan duvarlarıyla alçak ve basık bir ev.

Mahzenden dağa açılan bir yeraltı yolunu bana gösteriyorlar: eskiden buralarda oturanların dragonlardan kaçmasına yarıyormuş. Kapıyı boşuna çalıyorum ve geri dönmeye hazırlanırken bahçede pantolan giymiş genç bir kadının yavaş adımlarla geldiğini görüyorum. 1940 yılında yirmi yaşında olan Georgie'nin, Jacqueline Kennedy gibi çarpıcı bir havası var.

Bir kalp krizi geçiren kocası, Montpeller'de hastanede yatıyormuş.

Evde bir köpek, birkaç kedi ve bir diplodokus var. Diplodokusun rahatlığı içinde konuşmak için, diğerlerini dışarı koyuyor. Georgie sürgünden döndükten sonra Belçika'ya annesini görmeye gitmiş. Belçika'da güvenlik kuvvetleri peşine düşmüş, tutuklamış ve sorguya çekmiş. Fransa'da karşı casusluk örgütü olan D.S.T. onunla çok ilgilenmişti. 1962 de! Marsilya'dan D.S.T. müfettişleri iki arabaya doluyorlar ve Georgie'yi Iki gün sorguya çekmek için alıp götürüyorlar. Öf-

kelenen halk gizli birşeylerin döndüğünden kuşkulanıyor, belki bir ya da birkaç cinayet. Georgie nereye giderse göz altında bulunduğunu ve bulunacağını öğreniyor.

Kör şeytan.

İnce yapılı, uzun boylu, bu yaz gününde bile omuzlarını örten uzur kara saçları var. Parlak, canlı gözler. Sesi, ilk gençlikteki gibi değişmemiş. Gestapo'dan ve Ravensbrück Toplama Kampı'ndan kurtulan bu kadında, çocuksu sesi kadar hiçbir şey çarpıcı değil.

"Savaş başladıktan az sonra Eddy -sizin Trepper diye adlandırdığınızBirleşik Devletler'e gidip yerleşmemi bana salık verdi, yol paramı ödemeyi bile önerdi. Ama ben onu terketmek istemiyordum, jandarma onu aradıktan sonra bile yazgısını paylaşmayı tehlikeli bulmuyordum. Bu, 1940 yılı Mayıs'ında Almanlar Brüksel'e saldırdığı sırada oluyordu. Belçika'lı bir jandarma bize geldi ve benimle birlikte yaşayan "yabancı" ile ilgili sorular sordu. O zaman Eddy'nin gerçek çalışmalarını bilmeden, iş olsun diye birşeyler uydurmak gerektiğini hissettim: düzme bir adla düzme bir uyruk söyledim. Kimi kuşkuların bilincinde miydim? Belki ama o dönemde bunu pek araştırmıyordum.

Hayran olduğum Paris'e gitmek içi can atmıştım. Orada gerçekten görkemli bir yaşamımız vardı. Bu adamda bulunan kibarlığı, inceliği ve dikkati siz bilmem gözlerinizin önüne getirebilir misiniz? Yolculuğa çıktığı zamanlar, benimle olmadığı her akşam için konserde ya da tiyatroda bana yer ayırtırdı. Beni armağanlara boğardı. Ve doğal olarak bizimle birlikte getirdiğimiz oğlum Patricke'e çok ilgi gösterirdi. Bu dönemde-Pearl Harbour baskınından önce-oğlum Patrick için, Amerika Birleşik Devletleri elçiliğine, "American Aid Society" tarafından dağıtılan yardım paketlerini almaya giderdim. Orada çalışanlar bana Amerika'ya gitmemi öğütlüyorlardı ve Eddy'nin kendisi de çoğu zaman orada yaşayabilecek kadar çok dolar getirir, gitmemi önerirdi. Ama ben onu çok seviyordum ve onun için ölmeye hazırdım. Benimle birlikte iken sınırsı bir sevecenliğe sahip olmakla birlikte, onun acımasız birisi de kesilebileceğini hissetmiştim. Bir gün, birisine çok kızgın olarak eve girdi, uzun zaman kendi kendine konuştu, sonra birden bire yatıştı ve sakin bir sesle şöyle dedi: "pekâlâ, geberip gidecek bu adam..." Bunun beni ne kadar çok etkilediğini bilmenizi isterim.

"Beni birkaç tane dostu ile tanıştırdı -çok değil. Hillel Katz'ı çok seviyordum, çok tatlıydı; bir de klasik müziğe tutkun olan sade ve kibar birisi Leo Grossvogel'i seviyordum. Her ikisi de Eddy'nin kişiliğinin mutlak etkisi altındaydı. Sanki Eddy patrondu ve onlara kendinizi ateşe atın dese, atarlardı.

"Bununla birlikte bana hiçbir zaman işlerinden söz etmezdi. Kısaca dendikte, çok kapalıydı. Meraklı olmamakla rahattım ama sanırım bugün artık eskisi gibi davranmam. O zaman ben yirmi yaşındaydım o da hemen hemen kırk yaşındaydı, beni etkiliyordu. Ve onu kendime bağlamamak ve sorun yaratmamak gerektiğini hemen başta anladım. Ele gelmez birisiydi, tıpkı su gibi. Hem neler yaptığını anlamak gibi bir niyetim yoktu, bunlar beni ilgilendirmiyordu. Ben çok genç, çok rahattım, birbirimizi seviyorduk, yaşamanın tadına doyulmuyordu.

"Amerika Birleşik Devletleri savaşa girince, ben de Amerikalı olduğum için tutuklanabilir ve bir kampta göz altına alınabilirdim. Bunun üzerine Eddy bana Entellijans Servisi adına çalıştığını söyledi ve Elisabeth Thevenet adına düzenlenmiş bir düzmece kimlik verdi. Kısacası bu benim için önemli değildi. Böyle çalışmış yada terençkot satmış, bunlar benim duygularımı azıcık olsun değiştirmezdi.

"Yaşam böyle sürüp gidiyordu ama bu düzmece kağıtlarla beni tutuklayacaklarından korkuyordum. Bir gün bunu ona söyledim: "Bir gün beni götürecekler ve kendimi hapiste bulacağım." Benim ve senin gibi insanlar herşeyden sıyrılırlar" diyerek omuz silkti. Her zaman için çok sakindi ve kendini tutmasını bilirdi. Onun heyecanlandığını bir kez gördüm: Seine Nehri'nde sandal gezisi yapıyorduk. Kayığımız neredeyse devrilecekti ve ben bir ağacın dalına tutunarak dengeyi yeniden sağladım. Eddy'nin rengi sapsarıydı, bana yüzme bilmediğini açıkladı. Ayrıca hiçbir spor da yapmazdı. Manyak denilecek kadar ince bir adam adına bu beni şaşırtıyordu.

"Benim düzmece kimliğime dönelim, bir keresinde az kalsın yakalanıyordum Saint-Michel İstasyonu'nda metrodan inerken oldu bu. Kapıda sivil polisler yolu kesmişlerdi. Yanlış durağa gelmiş gibi yaptım ve metronun planına yaklaştım. Elbette gelecek olan trene binecektim. Ama içlerinden birisi bunu anladı. Üstlerinden birisine söyledi. O da git onu bana getir dedi. Bana pek rahat görünmediğimi söyledi. Yalancı

kimliğimi çıkarırken ellerim titriyordu. Kimliğime baktı bana bağırdı: "Bu mu? Bir bakalım! Neuvilly'de mi doğdunuz, Kuzeyde? Arkadaşım da oradan, o da Neuvilly de doğdu. "Arkadaş dedliği kimse, oraya pür neşe gelen birisi. Ben ise çok korkmuştum. Elbette bana Neuvilly'li insanlardan sözetti. Ancak bütün bunlardan oradan çok erken ayırldığımı söyleyerek kurtulabildim. Bunun üzerine çok üstelemeden beni serbest bıraktılar. Ah, ne çok korkmuştum.

O sıralarda Fontaine Caddesi'nde oturuyorduk ama Vesinet'de de küçük bir evimiz vardı. Clinchy Meydanı'nda bir yerde hergün gidip dans dersi alıyordum, çünkü daha sonra kendi başıma yaşayabilmem için Eddy üsteleyip duruyordu. Yabancı diller de öğreniyordum. Akşam -hemen hemen her akşam- yemekleri bir lokantada yiyorduk ve daha sonra da bir kabareye ya da şarkılı bir yere gidiyorduk, şarkıcılara karşı bir tutkusu vardı. Ne güzel bir yaşam sürüyorduk? Hiçbir zaman bu denli mutlu olmadığımı söyleyebilir..."

Paris, Brüksel ve Berlin'den sonra gelen geride bir cephe midir? Teğemen Makarov, diğer adıyla Alamo kendi hücresinde çürürken, şifreci Sophie Poznanska kendi hücresinde asılırken, Paris dans edilecek ve tıkınılacak bir yer midir? Elbette hayır. Eğer Brüksel, Atrebatlar'a yapılan hücuma değin Kızıl Orkestra'nın yüreği idiyse; Berlin bu orkestranın beyni Idiyse- bir elektronik beynin ustalığıyla haberleri toplayıp seçen bir beyin Paris de şebekenin beyin-motor merkezidir; Büyük Şef'in buyruğuna göre posta Paris'ten çıkar ve tüm Avrupa'ya dağıtılır; Moskova'ya gönderilen ve oradaki Baş'a ajanının ne yaptığını izlemesini sağlayan raporlar ise Paris'te toplanır.

Paris'te yaşamın zevkleri? Hiç kuşku yok burada çok değişik şeyler vardır ama dikkatlice yapılan bir gözlem, burada en azından iki toplumsal kümenin olduğunu ortaya çıkarır: politik ya da ekonomik işbirlikçiler ve Direnme'nin üst kadrosunda olanlar. Ortak bir nokta var: her biri bir yan tuttu, onlar için savaş sürüyor. Hemen hemen tüm Fransızlar ateşkesi imzaladılar, o zamandan bu yana, kendi sıkıntılarının içersine dalmış düşünüyorlar. 1940'tan 1944'e değin en büyük ulusal sorun, AH karnesinin onurlu birşey olup olmadığını öğrenmektir. trenlerde, bekleme kuyruklarında, bürolarda yiyecekten başka birşey konuşulmaz. Bu bir ulusun

zarara uğramadan yenilmesidir. Ama -bu geriye sıçramanın bir anlamı vardır- gıda ile ilgili sonuçların ortadan kalkması için, ateşkesin getirdiği güvenliği reddetmek yeter. Eğer insan dövüşürse, karnı da doyar. Böylece işbirlikçilere ait olan karaborsa küçük lokantalara (bunlar Naziler'in zırhlı trenlerini yürüttüler), Direniş şeflerine (onları raydan çıkarmaya çalışanlar) ve zengin Alman subaylarına (ister zorla ister gönülle lokomotifi ısıtıyorlar) yaklaşıyorlar. Yemeğin çekiciliği şu önemli noktaya dayanıyor: yemeğin parasını gerektiğinde canlarıyla ödeyeceklerini davetliler biliyorlar. Yemekten sonra subaylar için Rus ya da Amerikan topu, diğerleri için Almanlar bir yaylım ateşi açar ya da sonradan gelenler bir temizlik yaparlar.

Kurmaylar düzeyinde, Direnişçiler için açlık sorunu diye birşey yoktur. Remy -temizlerin en temizi -1940 yılında üç günde yemeğe harcadığı paranın, Parisli bir ailenin bir aylık giderine eşit olduğunu hesaplar. Artık durum açıktır: düzmece belge edinmeden ve sabit bir ev adresi göstermeden, gizli savaşçılar resmi yemekhanelere giremezler ve yiyecek karnesi elde edemezler. Açlıktan kırılmanın dışanda işkence ve ölüm tehlikesini göze almak, dürüstlüğü doğruluyor. Büyük Şef'in sarı şalgam yemediği doğrudur, yerindedir ve kurtarıcı bir davranıştır. Ve son olarak da teknik bir açıklama: kimileri için, özellikle Trepper için "örtü", belli bir yaşama biçimini içermektedir. Buraya sonra yeniden döneceğiz.

Paris cephe gerisi değildir: Büyük Şef'in savaşı yönettiği yeri üstür. Brüksel'den döndüğünden bu yana, Fortner'in yardığı cepheyi kapatmaya çalışmaktadır.

İlk sorun: Kent. Luba Trepper'in hakkı vardı. Barış zamanında adam özgür kalınca iyi çalışıyor ama yaşamını tehlikeye atmak için gerekli sağlam karektere sahip değil. Genç, ufak ve, Smirnov'un yazdığı kitabın başını döndürdüğü ama Atrebatlar üzerine yapılan akından sonra, sinirlerinin dayanamadığı biri. Elenmeye aday olan Kent'i, Trepper serbest Fransız bölgesi olan Marsilya'ya gönderir. Oraya gittiğinde "Foreign Excellent Trench-Coat"un eski müdürü Bay Jaspar'ı bulacaktır. İkisi bir olup acaba neden bağımsız vericileriyle bir şebeke kurmazlar? Serbest bölge buna izin verecektir, çünkü burası diğer yerlere göre daha az denetlenmektedir. Bununla birlikte Büyük Şef fazla umut beslemekten

sakınır. Kent tartılmıştı ve hafif bulunmuştu. Eğer isterse, Marsilya'dan kendisine yeni bir çalışma alanı sunabilir; şimdilik orası bir yolun başlangıcıdır. peki Margarete Barcza? Trepper onun bu sessizliğini büsbütün acıklı bulur. Kent onu öyle sever ki, kendisinden çok onun için korkar. Onun yüzünden sıkı çalışmaz ve zaman yitirir. Trepper onun İsviçre' ye gönderilmesini Kent'e önerir, orada savaşın sonunu barış içinde bekleyecek ve aşkları için en uygun zaman bulunacaktır. Kent bunu reddeder, Marsilya'ya onsuz gitmeyecektir. Büyük Şef bunu kabullenmek zorunda kalır.

Kent, Brüksel'den "kopmayı" başırır. Orada çok tanıdığı vardır ve sessiz sedasız gidecek olursa, bu kuşku uyandırabilir. Tanıdıklarını dolaşır ve gidişi ile ilgili akla yakın açıklamalar yapar. "Florida" mağazasının patronu Robert Christen şöyle anlatıyor." 1940 yılı aralığın sonu, beni evde görmeye geldi ve şöyle dedi:'Dinle Robers, Fransa'ya gitmem gerekli, Gestapo beni arıyor...-Gestapo! Peki neden? Almanya Birleşik Devletler'e savaş açmış bulunuyor, benim ülkem de Amerika ile birlik olacaktır. Almanlar bundan kuşkulanıyorlar ve tüm Uruguaylılar'ı toplamaya hazırlanıyorlar..' Ona kendisini anladığımı söyledim ve iyi şanslar diledim. Geri dönünceye değin bir sandığını saklayıp saklayamayacağımı sordu. Kabul ettim, doğal olarak..."

Paris ilk konaktır. Kent oraya doğru yoldan gider ama Margarete ve oğlu René sınırdan kaçak geçmek zorundadırlar, çünkü kimliklerine "Yahudi" damgası vurulmuştur. 20 aralıkta Oceanic Oteli'nde buluşurlar. Kent sinirli ve tedirgindir ama çiftler Paris gecelerini dolaşmadan vazgeçmezler. René'yi otelin kapıcısına bırakırlar. 29 Aralık'ta Kent, Margarete ve René'yi Treppere'e bırakarak yalnız başına serbest bölgeye hareket eder. Trepper onları önce Alhamra'daki matineye gönderir, ertesi gün de gidecekleri yola bırakır. Kendisinin gitmesi kolay değildir. Margarete ve Rene en az onbeş derecelik bir sıcaklıkta durmadan dokuz saat yürürler; peşlerine köpekler takılır, ateş edilir. Bitkin düşerler ve bir çiftliğe giderler. Bir ekmek kamyonu gelir onları alır ve gara götürür. Margaret 31 Aralık'ta Marsilya'ya varır. Bayan Jaspar, böyle debdebeli bir kadının gelip evine yerleşmesinden hoşlanmaz ama hasta düştüğünde Margarete ona öz verileriyle bakar; araları düzelir. Kent Marsilya'ya gelince,

kendisi ve sevgilisi için yeni kimlikler çıkarır ve oraya ona göre yerleşir. Abbé-de-Epée'de bir eve taşınırlar.

Şebekenin Belçikalı başka bir üyesi tehlikededir: Rita Arnould'un "Romeo" adı verilen sevgilisi: İsidore Springer, bu adı kadınlar ona vermiştir. Saklanması için Büyük Şef onu Lyon'a gönderir. Romeo güzel ve güçlü bir erkektir, Uluslararası Tugay'ın eski askerlerindendir, Belçika, ordusunda subayken 1940 yılında yiğitlik madalyası almıştır, Anvers'de elmasçılık yapmaktadır. Böyle geçmişe sahibolan Romeo' nun geri hizmete uyamayacağı açıktır. Lyon'da kıpırdamaya başlayacaktır.

İkinci sorun: tutuklananlar. Susacaklar mı? Konuşurlarsa, neler söyleyeceklerdir? Şebekenin geleceği, onların kelepçe vurulmuş zavallı ellerine bakmaktadır; Trepper karşısındaki oyuncunun elindeki kozları bilmeden kendi oyununu sürdüremez. Beş tutuklu ile ilgili bilgi edinmek için özel bir grup kurar. Tutuklular şunlardır: Alamo, Sophie Poznanska, Camille, Rita Arnould ve sonra çabuk bırakılacak olan Suzanne Schmitz. Adamları, Saint-Gilles Hapishanesl'nin kimi gardiyanlarını satın alırlar. Ajanları sayesinde sorguların yapıldığı saatleri, sürelerini, tutukluların moral ve hücre içindeki durumlarını öğrenir. Rita'nın gevezelik ettiğini, Alamo ve Camillee'nin sessiz durduğunu, Sophie'nin intihar ettiğini bildirirler. Abwehr'in olduğu binada casusluk yaparlar ve günlük çalışmaları izledikleri konusuda güvence verirler: alışılmışın dışında yaptıkları ilk çalışmada, bir tutuklunun konuştuğunu öğreneceklerdir.

Bir yandan çatlaklar kapatılırken geriye Belçika'daki şebekenin yeniden örgütlenmesi kalır. Gel gör ki Kent ve Alamo artık kavganın dışında kalmışlardır ve Trepper'in yeride Paris'tir. Belçika'da komutayı kim eline alacaktır? Moskova' nın verdiği yanıt: Binbaşı Constantin Yefremov. Peki Belçika' ya paraşütle mi inecektir? Hiç de öyle değil, iki yıldan beridir orada yaşamaktadır. Büyük Şef onun varlığından haberlidir, bir ya da iki kez onunla karşılaşmıştır ama Başkan onu yedekte tutmaktadır. Kent'in bıraktığı yeri o alacaktır. Merkez bu atamada yanlış davranmaktadır ama iyi yoluna konulmuş bir işte o yumuşak başlı olmalıdır.

Yefremov Belçika'ya girdiğinde, örgüt kendi etkinliğini daha önce göstermişti. 1939 yılı Eylül'ünde İsviçre'ye gelir.

22 Haziran 1937'de New York'ta ona verilen pasaport 20 268 numarılıdır ve 3 Kasım 1911 de Vasa'da doğan Eric Jerntroem adlı Finli bir öğrenci adına düzenlenmiştir. Yefremov sınır kapısına geldiğinde savaş başlamıştır, bu yüzden Belçika polisi dikkatli davranır. Çünkü İsviçre'de eğlenmiştir ve pasaportunun süresi iki aydan beri bitmiştir. Son beş yıllık geçmişi ile ilgili bir belgeyi doldurması istenir ve yeterli yanıtı polise verir. Bununla birlikte polis araştırmasını derinleştirir ve isvlçre'ye yazarak Yefremov'la ilgili bilgi ister. Yanıt uygundur: "Merkezde fişli değil." Demek uyanık davranan Yefremov, İsviçre polisinde kuşku uyandırmamıştır. Ama Belçikalılar inatçıdır, New York'taki Finlandiya elçisine yazıp Eric Jernstroem'in uyruğunu sorarlar. Yanıt şöyle gelir:" Jernstroem 1932'den beri Amerikada kendi halinde yaşamaktadır ve sadık bir Finlidir. Bu açıklama artık Belçika polisine güvence verir ve bizde de hayranlık uyandırır, çünkü Yefremov'un hiçbir zaman ABD'ne ayak basmadığını biliyoruz. Eğer merkez, New York'daki Finlandiya konsolosluğunda bile bir ajan bulundurmasaydı, bu soruşturma tümüyle işleri karıştırırdı. Bu serüvenin iyice değerlendirilmesi için, New York'ta Finli ajanın Sovyetler'in Brüksel casusluğunu yaptığı dönemde, Rus ve Fin ordularının Ladoga Gölü çevresinde çatışmakta oldukların burada anımsamak yerinde olur...

Yefremov bir seksen boyunda, sarışın ve mavi gözleriyle çok güzel bir gençtir; düşünceli ve melankolik bakışlarıyla romantik bir şairi anımsatır insana. Gerçekte, üçüncü derecede askeri mühendistir, yani binbaşıdır ve ayın zamanda kimya uzmanıdır. Brüksel'e gelir gelmez Politeknik yüksek okuluna yazılır ve çalışkan bir öğrenci gibi yaşar. Müdür'ün eylem ateşine atmak için koyduğu buzluktan Büyük Şef onu çıkardığı zaman, aklı başındaYefremov'un Alman polis servislerinde hiçbir kuşku uyandırmadığı belli.

İkisi, Brüksel'de şebekenin bir ajanın evinde karşılaşırlar. Büyük Şef, yeni yardımcısına yüklenmesi gereken görevleri verir, giderlerini karşılamak için yüzbin Belçika frangı öder ve ihtiyatlı davranmasını söyler. Şebeke altı aylık bir süre için çalışmalarını azaltmıştır. Fortner'den kurtulan iki verici, yeni bir habere değin sessiz duracatır; posta çalışmaları en aza indirilmiştir; iç düzende sert önlemler alınmıştır. Yefremov bu buyruklara boyun eğer. Gerçekte çok iyi uzlaşan bir kimsedir; belki de biraz fazla. Kısaca özetlemek gerekir-

se, Büyük Şef onu gevşek bulur. Yalnızca kavga arayan Alamo'dan ve hiçbir şeyinin eksik olmasını istemeyen Kent'ten sonra, Moskova ona hemen kibar bir genç göndermiştir.

Genç nöbetçi, elbette diğerlerini aratmayacaktır.

"ONLAR GÜÇLÜLER, ÇOK GÜÇLÜLER"

Atrebatlar'a yapılan baskından sonra Moskova, bir dans salonunun önünde müzikçileri işitmeden pencereye yapışıp içeriyi seyreden adam gibidir: dans edenlerin hareketleri ne kadar gülünç görünürse, edindikleri bilgileri Moskova'ya ulaştıramayan ajanların çalışmaları da o denli gülünçtür.

Berlin mi? Amatörcülük ve onun piyanistlerince işe yaramaz hale getirildi, Funkabwehr'in dikkatini çekti. Brüksel mi? Fortner'in oto-gonia'ları her zaman caddelerde dolaşıyor. Paris mi? Büyük Şef'in vericisi yok. Sovyet elçisiyle yurduna dönen General Susloparov, kaç kez vereceğini bildirdiği vericileri vermeden sıvıştı.

Ne yapmalı?

En büyük umut ve en yüksek düşünce: Fransız Komünist Partisi. İlke olarak Trepper'in onunla ilişki kurmaya hakkı yok. Sovyet servislerinin bu kesin kuralı, istihbarat şebekeleriyle, yerel komünist partilerini birbirlerinden ayıran su geçirmez bir bölmedir. Bununla birlikte, her kural gibi, bunun da istisnası vardır. "Müdür-elçi" ile Parti'nin özel bir görevlisi arasında yıllık bir bağlantı kurulmuştur. Karşılaşmayı her zaman Merkez belirtir. Trepper'de bir buluşma listesi vardır. Eğer Mont Blanc temsilcisinden bir kartpostal alırsa, oradaki Parti görevlisi ile buluşmak gerektiğini bilir. Ya buluşmanın tarihi? Bunu elde etmek için, posta mührü üzerinde belirtilen tarihe, önceden kararlaştırılmış bir rakam eklemek yetişir, saat ise değişmez.

Eğer koşullar gerektirirse, iki görevli daha sık görüşmek için kendi aralarında anlaşabilirler -söz gelimi aylık görüşme. Ama bunun için de Moskova'nın izni gereklidir. Bu işler öyle pek de basit değildir.

1941 yılı Aralık'ında Trepper'in yıllık buluşmasını yaptığını biliyoruz. Atrebatlar'a yapılan baskından önce mi, sonra mı? Bu bilinmiyor ama buluşmanın yapıldığı kesin. Buluşmanın 13 Aralık'tan önce gerçekleşmiş olma olasılığı var, aksi halde Büyük Şef sorunları daha çabuk yoluna koyabilirdi. Ancak şubat 1942'de, yani Atrebatlar'daki yıkımdan iki ay sonra Trepper yalnızlığını gidermeye çalışırken Parti ile bağlantı sağlayacaktır. Buna göre buluşma 13 Aralık'tan önce olmuştur ve iki görüşmeci daha sık buluşmak için kendi aralarında anlaşmışlardı.

Yitirilmiş iki ay. Altmış gün içinde Moskova en değerli bilgileri tüketirken, kaynak da kurumuştu. Hızlı çalışma ile güvenlik her zaman bir araya getirilemiyor. Güvenlik uğruna harcanan bu iki ay sizi güç duruma soktu mu? Bunu yapmaya hakkınız var ama bir başka fırsatta Moskova'nın ivedi haber almak için yüz kadar insanı kurban ettiğini de kabul etmeniz gerekir: üç şefin adresinin bulunduğu Berlin'deki şebekeyi hemen gidip düzeltmesi için Kent'e gelen telgrafın redingotlu, beyaz eldivenli kibar bir bayı, Nazi cellandını, yorduğunu daha önce söylemiştik.

Parti'nin özel görevlisi, önceden belirtilen bir işareti eline alarak şubat ayında yapılacak olan buşma yerine gelir, bu Paris'te az okunan bir gazetedir. Orta boylu, esmer, genç ve kibar birisidir. Takma adı, Michel'dir. Trepper ona dileklerini sunar. Önce, iki aydan beridir biriken haberlerin Moskova'ya gönderilmesini, Parti üzerine almalıdır. Alışılmışın dışında bir yöntem ama durumun ivedi oluşu bu isteği haklı çıkarıyor. Zorunlu olan sürekli ilişkinin kesitiye uğramaması için, şebekeye hemen yeni bir telsiz vericisi sağlanmalıdır.

Birkaç gün sonra özel görevli Trepper'e Moskova'nın yanıtını getirir. Başkan ona, daha önce gördüğümüz gibi, Yefremov ile bağlantı kurmasını ve Belçika şebekesinin başına geçmesini buyurmaktadır. Bir istisna olarak şebekenin komünist vericilerine haftada iki ya da üç yüz şifreli haber emanet etmesini kabul etmektedir-bu az ama Parti'nin vericisi zaten çok yüklü çalışmaktadır. Trepper'in gereksindiği yeni vericiye gelince, komünist teknisyenler ona bir tane sağlamalıdır.

Fernand Pauriol sahneye girer. Parti'nin bir çeşit piyano virtüözüdür, "müzik kutusu" uzmanı, radyo bağlantıları büyük ustasıdır. Bunu nasıl başarmıştır? Bilmiyoruz. Bir gazete-

cidir, **Rouge-Midi**'nin eski başyazarıdır ve **Humanite**'nin Marsilya muhabiridir. Esmer, aynı zamanda ciddi ve açık anlatımlı düzgün bir yüzü vardır, bir delikanlı gibi gülümser, bakışları sıcaktır. Kendi yaptığı bir telsizi Trepper'e verir. Bu aygıt, haberleri Moskova'ya değin yetiştirecek kadar güçlü değildir ama Londra'ya yetiştirebilmektedir. Haberler Londra'dan alınır orada bulunan Sovyet elçiliği aracılığı ile Moskova'ya gönderilir. Geriye bir radyo bulmak kalıyor. Bunu bulmak, verici bulmaktan daha az zor. Trepper'in Paris'te çalıştırmayı düşündüğü Camille tutuklu bulunuyor. Bununla birlikte ona telsiz vermeden giden Susloparov, piyano çalacak ama kuşku götürür bir çift'in adını vermişti: Sokol'lar. Rus-Polonya asıllı iki komünist, yeniden yurtlarına dönmek için Sovyet delegesine yazılmışlar. Meslekleri: radyo onarmak. Umut verlciler.

Bununla birlikte Büyük Şef onlara dört elle sarılmaz ve Parti ile "bağlantı" sında onlar üzerine bir soruşturma yapılmasını ister. Kısa süre içinde yanıt gelir: çiftler Belçika'dan gelmişler ve komünist çevrede tanınmıyorlar. Bunun üzerine Belçika Kominist Partisi'nden bilgi istenir. Yanıt olumludur: Salt özveri ile çalışan iki militadır.Politik çalışmalarından dolayı Belçika'dan kovulmuşlardır. Peki ama radyo onarmak gibi bir mesleğe delice heves neye? Belçika'lılara göre Hersch Sokol doktordur,eşi Myra ise toplum bilimleri doktorudur.Delice heves mi?Hayır,bir kurnazlık,"göçmen insanlar"olmaktan kurtulmak ve anavatana dönmek için dindarca bir yalan.

Hersch,1908 yılında Byalistock'da doğmuş.Bu bir Rus kentiydi.1918 yılında Polonya'lı oluyor ve Varşova her şeyi bir yana bırakarak Rusça öğrenimi yasaklayıp oraya Polonyalı öğretmenler gönderiyor.Eğitimde hastalık.Yahudi azınlık bir mûsevi okulu kuruyor ama tüccar bir aile olan Sokol'lar çocuklarını bir Alman lisesine göndermeyi yeğliyorlar.Son derece canlı ve tatlı bir çocuk olan Hersch,onaltı yaşındayken orta öğrenimini bitiriyor.Bundan sonra tıp öğrenimi ile müzik öğrenimi arasında bir duraksama geçiriyor,çünkü üstün bir piyano çalma yeteneği vardır.Tıp daha ağır basar.Bunun için Cenevre'ye gider,iki yıllık öğrenim için fakülteye yazılır.Sonra Güney Afrika'ya göç etmiş bir akrabasıyla karşılaşır; akrabası onu orada çalışmaya çağırır,kendisi de kabul eder.İyi İngilizce konuşmak için yeniden altı aylığına İngilte-

re'de bir koleje yazılır.Bundan sonra Johannesburg ve akrabasının işi:hazır kadın glysisi.Hersch bunu çok iyi başarır,hazır giysi alması için onu Paris'e gönderirler.Orada bir yıl kalır.Akrabasıyla arası açılır.Yohonnesburg'da ırkçılık egemendir-bu dayanılır şey değildir.Tıp öğrenimini bitirmek için Brüksel Üniversitesi'ne döner.Çocuk hastalıkları uzmanı olmak ister.İşte bu sırada Vilna'nın gettosunda doğmuş ve sonra çok saygın bir öğrenim olan toplum bilimleri doktorası yapmış olan Myra ile evlenir.Kısaca dendikte,iki parlak meslek ama Belçika'da yabancıdırlar.Hersch burada çalışamaz,Myra'ya ise hiçbir önerisi yoktur.Hersch tıbbî aygıt satan bir yerin temsilcisi,Myra ise sosyalist bir milletvekilinin sekreteri olur.Önlerindeki çıkmazı daha önceden görerek öğrenimlerinin son yılında Rusya'ya geri dönmek için başvurmuşlardır.Moskova'da konut bulunmadığı gerekçesiyle bu istekleri geri çevrilir.1935'de yeniden başvuru ve yeniden red.Sosyalist anavatana gidemezler ama oldukları yerde politik kavgaya girerler ve Belçika Komünist Partisi'ne yazılırlar-öğrenciyken aşırı sol örgütlere katılmışlardır.Özellikle kültürel çalışmalar yaparlar.Hersch, Marksçılık üzerine konferanslarını artırmak için gittiği her yerdeki değişiklikten yaralanır.Gel gör ki Belçika dünyanın tüm ülkelerinde olduğu gibi,kendi toprakları üzerinde yabancılara politik çalışmaları yasaklamıştır.1938 yılında Sokol'lar kovulurlar ve Fransa'ya sığınırlar.Savaşın ikinci gününde,Hersch yabancı Lejyon'a katılır.Fransa'nın yenilmesinden sonra terhis edilir.Yahudi,-komünist,parasız ve mesleksiz olunca,işgal edilmiş Fransa'da ne yapabilirsiniz?Oradan gitmeye çalışırlar.Hersch ve Myra,ülkelerine dönmek için üçüncü kez Paris'teki Sovyet konsolosluğuna giderler,bu bir ölüm kalım sorun olduğu için,"meslek"bölümün karşısına Hersch radyo onarıcısı diye yazar.Teknisyen ve radyo onarıcısı sıkıntısı çeken Rusya,-belki şimdi kolayca konut bulabilir.Oysaki bununla ölüm yargılarını imzalarlar.

Trepper,Sokol'larla bağlantı kurmaya çalışır.Yalnız Myra'yı bulur.Hersch ise, yabancı Yahudiler'in kapatıldığı Pithiviers Toplama Kampı'na konulmuştur.Büyük Şef vazgeçebilir ama vazgeçemez.Bir insanda zor bulunur üç niteliği bunlarda bulur: zeka,gözüpeklik ve inanç.Bu iki insanı yol kenarında bırakma olanağı yoktur;savaşmak,bunların hakkıdır.Bunlar pi-

yanist olabilirler.Myra hemen işine koyulur.Peki ama Hersch'i kamptan nasıl çıkarmalıdır?

Fert'e-Choisel, Chevreuse Vadisi'ndeki köylerden birisidir ve diğerlerinde olduğu gibi,çok özenle bakılmış tiyatral bir dekoru vardır;geyik derisi ve kadife giymiş Parisliler her hafta sonu buraya gelip kendi kendilerine temsil verirler.1965 yılı 28 Nisan'ının bu çarşamba günü yollar bomboştur,pencereler kapalıdır ve bahçedeki çiçeklerin canları sıkılmaktadır.Şu Spaak'ların evini bulmak ne serüvenli bir iş!

En güzel evlerden birisi bu-demek istediğim yalnız oturmak için.Bir gülle uğraşan bahçıvan,başını bile çevirmiyor.Oradaki bir kadın beni ingilizvari döşenmiş bir odaya alıyor,yerde halı var.Kitaplık duvarlardan birine dayalı.Çalışma masasının karşısında Magritte'in bir tablosu asılı:gürçeküstücü bir görünüm içinde iki güzel çocuk.Bir köşede pikap duruyor.Alçak bir sehpa üzerinde pipo ve tütünü; tütün tabakaları odanın stratejik noktalarına konulmuş.Camlı kapıdan,-belki de bir ırmağa doğru inen çimenler görünüyor."Tüm bunlar yalnızca düzen,güzellik,lüks, sükunet ve tadalmadır."

Claude Spaak'ın tanımı eğer kardeşini tanırsanız üç kelimeye indirgenebilir onun tümüyle zıddı. Claude kuru ve ağırbaşlı bir yazar olduğu kadar,kardeşi Paul-Henri de pembe,-şişman bir polltikacı.Bir pipo seçiyor ve geçip yerine oturuyor.Saçları kırlaşmış.Çenesinin ucunda kısa kesilmiş bir sakal var.Rahat ve sakin bir sesle konuşuyor.Sözcükleri seçiyor ve anlattıklarını iyi sıralıyor-nede olsa kendi mesleği bu.

"Belçikalı dostlarımız,kendilerine yardım edelim diye bizi Sokol'lara gönderdiler.Kominist çalışmalardan dolayı Belçika'dan kovulmuşlardı.Bu dediğim,elbete savaştan önceydi.Ben ve eşim,solda bir gurup aydının arasına katılmıştık,-yardım da buradan istendi.Burada Choisel' de uzun zaman oturdular.

"Eşim onları çok seviyordu.Bana gelince,biraz fazla sekter ve biraz sıkıcı buluyordum ama ideallerine,salt saflıklarına ve inançlarına hayranlık duyuyordum.Çok temiz ve çok iyi insanlardı.Sovyet-Alman paktı,onların bilincini gerçekten karıştırdı.

"Eyfel Kulesi'nin yanında küçük bir ev bularak buradan ayrıldılar ama biz onları yine sık sık ziyarete gittik.Bir gün-1941 yılı başında-Myra bize.kocasının yabancı Yahudi

olduğu için tutuklandığını söyledi.Pithiviers Toplama Kampı' ndaydı.Bununla birlikte oradan kurtulma umudu vardı.Çünkü Harry-biz ona Harry derdik-Polonya'da bir kentte doğmuştu ve burası da Kızılordu'nun denetiminden geçmişti.Gerçi--Sovyet-Alman Paktı nedeniyle Almanlar,Sovyetler'in işgal ettiği yerlerde doğan Polonya Yahudiler'ini serbest bırakıyorlardı.

"Myra,kocasının da bu sınıflamaya girdiğine dair Sovyetler'in Paris elçiliğine başvurur.Aslında,doğduğu kent Sovyetler Birliği'ne katılınca,sanırım kendisi de Sovyet vatandaşı oldu.Kamp yetkililerini inandırmak için bir kez daha Harry'e yazılı kanıt götürmek gerekti.Myra, benden Pithiviers'e gitmemi istedi.Belgeleri Harry'nin eline teslim etmek için çocuklarının başına yemin ettirdiğini anımsıyorum.Elçilik ona yeni bir yazılı kanıtın verilemeyeceğini söylemişti.Demek ki bu kağıtlar,Harry'nin kurtuluşu için son şanstı.Yitirmek ya da yanlış bir yere vermek,onu ölüme terketmekti.

"Yoksul insanların, tutukluları ziyarete gitmek için tıka basa doldurduğu bir trene binmiştim.Korkunç denecek kadar yoksuldular.Pithiviers'de hazır bir otel odası yoktu.Ertesi sabahı beklemek için,doğrusunu isterseniz bir genelevin küçük bir odasında geceledim.Ertesi sabah,çoğunluğu kadın olan bin kadar ziyaretçi kampa doğru yöneldik.Jandarmaların çevrelediği uzun bir kortej oluşturuyorduk.Çevresini üç metre yüksekliğinde dikenli tellerin çevrelediği engebeli bir arazi üzerine geldik,oraya dolduk.Karşıda,tampon bölge'nin ötesinde,elli metre kadar genişlikte dikenli tellerle çevrili ikinci bir"kafes"vardı;burada aşağı yukarı beşyüz kadar tutuklu ezilmişti.1941 yılından bu yana çok şey öğrenmiştik,bize korkunç gelen çok şey okumuş ya da işitmiştik ama bu şokun benim için Dante'nin evrenini keşfetmek olduğunu anlamalısınız.Tüm yoksul insanlar,delilere benziyorlardı.Bir kafesten(tel örgüden)diğerine bağırarak konuşuyorlar,ellerinin ucunda paketleri uzatıyorlar,kadınlar inliyorlar ve ağlıyorlardı...Görülecek şeydi...Kafesler arasında jandarmalar ilgisizce dolaşıyorlardı...Bu jandarmalardan birisine sesimi duyurdum ve durumu anlattım.Belgeyi Harry'e götürmeyi kabul etti.Duraksadım Myra'ya verdiğim sözü anımsadım.Ona şöyle dedim:Ellerinlz arkasında onun yaşamını taşıdığınızı bilmelisiniz.'Bana şöyle yanıt verdi:'size namus sözü veriyorum,bu kağıdı ona teslim edeceğim.'Buna karşılık olarak getirmiş ol-

duğum bir paketi reddetti.Bu yerinde bir davranıştı:Onun bir paketle gittiğini görenler,ayaklanırlardı.

"Bekleme yarım saat sürdü,bu toplu histeri ortamında yarım saat beklemek,sizi temin ederim ki yaşamımda sayılıdır.Sonra benim jandarma geldi ve defterden koparılma bir küçük kağıdı bana uzattı,üzerinde şu yazılıydı:'Teşekkür.-Harry.'Bir mucizeyle karşılaşmışcasına bir duyguya kapıldım."

Claud Spaak'ı dinlerken bir başka mucizeyi gözlerimin önüne getiriyordum.Çünkü Trepper de Alamo'yu Moskova'ya... gitmek derdinden kurtardığında -orada disiplin cezası, belkide rütbesinin geri alınmasını bekliyordu-bir çeşit mucize olmuştu.Bu anda ise Alamo artık Brüksel'in bir tutukevinde ölüm cezasını beklemektedir.Eğer Moskova'ya gitseydi,çok istediği bu uçak ona verilebilirdi ve Stuka'lara saldırmak üzere olurdu.Anlaşılmaz bir mucize bu.

Claude Spaak'ın kurtardığına inandığı Hersch Sokol, kampın kapısından serbestçe çıkarken buna kendisi de inanır.İşkencelerin sınırına değin gelen can çekişmeler için kısmen kolay olan bir ölümü-gaz odasını-terkeder.Bu ölümcül değişmeyi yitirene acımalı mıdır?Hiç savaşmadığı halde başına bu tür olaylar gelen insanların çoğunun yazgısının işkenceden ve ölümden daha zor olduğunu artık anlamaya başlamalıyız.Hersch Sokol,savaşmak üzere Pithiviers'i terkeder.

Ölüm tamburalarının sağır yürüyüşü eşliğinde anlatılarımı yazıyorum,bir İngiliz lordu gibi giyinmiş korkunç kuklaları oynatıyorum ve tıpkı Yazının Ölüm Meleği gibi,bende ölmesi gerekenlerin kanlı birer çapraz işaret koyuyorum.Bizi terkeden yalnız Sophie Poznanska'mı?Sabırlı olunuz,kurşuna dizilenleri,asılanları ve boynu kesilenleri duyacaksınız,eti koparılarak işkence edilenlerin çığlıklarını işiteceksiniz.Ama siz haklısınız,ben haksızım:darağaçları dikmek ve idam sehpaları kurmak yerine,yedi aylık delice bir çalışma için bir tek kurbanı yeterli görmek gerekir.Fransız direnmesinde büyük şebekelerden birisinin şefi bir gün bana şöyle demişti:"en çok kayıp veren bir örgütü yönetmiş olmaktan onur duyuyorum."Trepper,bunun zıddı olan bir hesaptan onur duyuyordu.İyi bir şebeke serüvene atılmaz.Ve Berlin grubunun yan-

lışlarına karşın Atrebatlar'daki yenilgiye karşın,Kızıl Orkestra Hersch Sokol'un piyanosuyla birlikte kendi senfonisini çalmayı sürdürür.

Bu senfoni Berlin'in kulaklarını tırmalar.

Peki Atrebatlar'daki vericinin ele geçirilmesi? O suya indirilen bir kılıç darbesidir.Fırtına geçer geçmez çalışmalarına yeniden başlacak olan Iki piyaniste korku vermek yerine,Brüksel'de üç tane vericiyi birden"ele geçirmek" gerekiyordu.Hem örgüt olduğu gibi kalacaksa,bir tek vericiyi ele geçirmek neye yarar?Fortner,işini iyice planlayacağı yerde,avını görür görmez üzerine saldırdı.Atrebatlar Caddesi'ndeki 101 numaranın şebekenin yuvalarından birisi olduğunu biliyordu.Peki neden bu evin karşısında bir"siper"yapmadı ve oraya girlp çıkan kuşkulu ziyaretçilerin resimlerini çektirmedi?Neden şefi buluncaya değin arkalarına adam takmadı?Operasyonun bilançosu ortada:Rita Arnould,gevezelik ediyor ama pek birşey bilmiyor,Alamo ile Camille susuyorlar,Poznanska ise kendini öldürdü.Sonuç,değersiz bir av tablosu...

Yeni bir av için Abwehr köpeklerini yeniden ayaklandırıyor.Avın yitirilen izini bulmaya çalışacaklar ama bu kez daha sabırlı davranarak.Ve adamlar uçtuklarına göre,geriye yazılar üzerine eğilmek kalıyor:Alman dinleme servislerinin aylardır kaydetikleri PTX'in telgrafları.Funkabwehr'in onlara verdiği Abwehr'in"kod çözücü"sünden umut kesiyorlar.Şifreli yazının gizemini nasıl ortaya çıkarmalı?Başlıca yol"alfabetik Frekanslar".Eğer yazı, Fransızca olarak kaleme alınmışsa,-genellikle **a** ve **e**'nin **x** ya da **z** olduğu biliniyor.Öyle ise bir istatistik hesabı yapılarak şlfreli yazının içinde hangi mektubun olduğu ortaya çıkarılır.Bu yapılırsa,geriye kalanları ortaya çıkarmak kısmen kolaylaşır.Gel gör ki Sovyet şebekesi,özellikle karmaşık bir teknik kullanmaktadır:çok şifreli bir anahtarla birlikte bir kod.Bu sistem sayesinde,kuşku uyandıracak ilk şifreler yenilenmeden beş bin telgraf şifrelenebilir.

Funkabwehr bundan vazgeçmez.Çünkü Wehrmacht katılamayacağını bildirir,o kendi kendine"kod çözücüsü" yapacaktır.Kludow adında(*) bir uzman alırlar ve bunu öğretmesi için ona onbeş tane matematik ve filoloji öğrencisi verirler.Ele geçirilen telgraflara gelince,onlar Bürüksel'de duruyorlar.Funkabwehr onların hemen gönderilmesini ister.Brüksel

(*) Yazarın verdiği takma ad.

bu isteği güler yüzle yanıtlar:bunlar çözülemeyecek durumda olduklarından,saklanmasında bir yarar görülmemiş ve ateşe atılmıştır.Hay aksi şeytan.Demek herşey yitirildi.Hayır,yitirilmedi,çünkü Alman dinleme servisleri ilke olarak telgrafların bir nüshasını saklamak zorundadırlar.Funkabwehr,PTX'i dinleyen dört istasyona hemen bir subay gönderir.Göteborg'da onbeş kadar telgraf bulur,diğerlerini kağıt olarak kullanmışlardır.İkinci istasyonda tüm telgrafların Stuttgrat'a gönderildiği bildirilir,çünkü orada anahtarlı ve anahtarsız şifreleri çözmek için bir okul kurulmuştur.Bunun üzerine Stuttgrat'a gider ve birkaç mesaj bulur.Üçüncü istasyonda pek birşey bulamaz,hemen hemen hepsi atılmıştır.Cranz'da subayı,içi telgraf dolu büyük bavulların bulunduğu bir mahzene götürürler.Bunlar bir kağıt fabrikasına gitmek üzere hazırlanmışlardır.Birkaç gün aramadan sonra,bizim subay Berlin'e elinde kağıt tomarı ile gelir.Üç yüz kadar telgrafı yokolmaktan kurtarmıştır.Bunlar,"kod çözücüleri"nin başarılı bir çalışma yapması için yeterli değildir.

Bununla birlikte,Atrebatlar'da vericiyle birlikte bulunan belgeleri de Kludov'a verirler.Camille bunları bir sobaya doldururken,bir Alman jandarması ele geçirmişti.Yarısı yanmış olan bu kağıtları Kludov inceler ve bunlardan birisinin çok şifreli bir anahtarı temsil ettiğini görür.Demek PTX'in telgrafları Atrebatlar'da şifreleniyordu.Birkaç günlük inatçı bir çalışmadan sonra,Kludov anahtar kelimelerden birisini bulmayı başarır.Şansa bakınız ki bu özel bir addır ve şifreci Sophie Poznanska'nın kullandığı bir kitabın adıdır.Demek ki Sovyet şebekeleri, Ikinci bir örneği Merkez'de bulunan bir kitabı şifre olarak kullanıyorlar aslında.Funkabwehr için gün ağarmaya başlar.Çünkü bir yandan telgrafların Atrebatlar Caddesi'nde şifrelendiği biliniyor,öte yandan şifrelemede kullanılan kitabın adı biliniyor.Öyle ise yapılacak şey,Atrebatlar'da kalan kitabı geri almak ve kod için nasıl kullanıldığını inceleyerek ortaya çıkarmak.Bundan sonra,kurtarılan telgrafların gizemleri çok geçmeden ortaya çıkacaktır.

Berlin'den Fortner'e telefon edilir ama Fortner'in verdiği yanıt biraz can sıkıcıdır.Araştırmacıların Atrebatlar'da yalnızca birkaç gün kaldıklarını,sonra orayı terkettikelerini söyler.Tanımadıkları Iki kişi el arabasıyla gelmişler ve oradaki kitapları görmüşlerdir.Evde hiçbir kitap kalmamıştır...

Kahrolası Fortner!

Ya Rita Arnould?Kitaplara göz gezdirmiş olmalı?Belki de adlarını yazmıştır?Rita,Poznanska'nın masasının üzerinde birçok kitabın olduğunu söyler ve bunlardan yalnız beşinin adını anımsar.Belçika ya da Alman kitaplıklarında bunlardan dördü bulunur:o ünlü kitabın adı bunların arasında yoktur.-Beşinciyi almak için Paris'e özel bir görevli gönderilir:**Profesör Wolmer'ın Mucizesi**,yazan Guy de Teramond.Kitap bulunur!1942 yılı Haziran'ı başında,Kludov ve ekibi,üç yüz kadar PTX telgrafına hevesle saldırırlar.

Şans dönmeye başlar.

Berlin buna pek sevinmez.Aslında Berlin şaşkına dönmüştür,tüm bu heyecan verici olayların yıkıcı bir ortamda geçtiğini anlamak gerekir.Önce Berlin'deki hayalet verici.-SonraAtrebatlar'da bulunan Alman belgeleri ve şu kız,şu Rita Arnould rahatlıkla ne söylemişti:"Elbette,çalışmalar Almanca yapılıyordu."Demek ki Reich'in bağrında,tüm Alman polis servisleri ile eğlenen bir casusluk hücresi var.İşte bu dönemde Führer itiraf eder:"**Bolşevikler bizden bir alanda üstünler,casuslukta.**"Ve S.S.İstihbarat servisi şefi Schellenberg şöyle yazar:"Karşı casusluk çalışmalarımız üzerine durmadan(Hitler) bilgi istiyordu.Ona göre Rus gizli servisleri,İngilizlere ya da diğer ülkelere göre son derece bilinçli ve belki de en verimli bir biçimde çalışıyor.İlk kez sezgisinde yanılmıyordu.1941 yılı sonuna doğru,Almanya'da ve işgal altındaki ülkelerde hızla yayılan Rus casusluğuna karşı hemen karşı çalışmalara geçilmesi için buyruklar vermişti."Reichführer Himmler'in kayda geçen telefon konuşmaları,Haydrich ile Kızıl Orkestra üzerine sonu gelmez konuşmalar yaptığına tanıklık etmektedir...

Abwehr'de ve Gestapo'nun S.S.leri arasında yüzler sararmıştır,pek gülünmez ya da acı acı gülünür;ister istemez şöyle mırıldanırlar:"**onlar güçlüler,çok güçlüler,**"

* *

Baltık ve Silezya komandolarından eski savaşçı,bakan Rathenau'nun öldürülmesinde suç ortağı,cezasını çektikten sonra **Cehennemlikler**,**Küçükler**,**Kent**, sonra **İşkenceci** adlı kitapların yazarı ve kimine göre yaşayan Alman yazarlarının en büyüğü Ernst von Salomon'u hiç kuşkusuz tanıyorsunuzdur.Naziler onu gözlüyorlardı;onu zaman zaman içeri bile tıkıyorlardı ama hangi rejim olursa olsun Salomon'u günün birinde içeri atardı.İhtiyatlı davranmak için başvurduğu

yol, onu daha kötüsünden korudu. Bu koruyuculardan birisinin adı İlle'di.Genç,güzel,hoppa ve Yahudi'ydi-Gestapo bu son niteliği bilmiyordu.Yakınlık kurduğu birçok insan arasında cana yakın bir çift fardı:Harro ve Libartas Schulze-Boysen.

"Harro bizi dostlarından birisinin evine çağırdı,ünlü dinb limcl Adolf Harnack'ın yakın akrabalarından Bay Harnack'ın evine.Bay Harnacak ve Amerikan kökenli eşini daha önce Rus elçiliğinde görmüştüm,onları tanıyordum.Harnack'lar,-büyük ve iyi döşenmiş bir dairede oturuyorlardı.İlle ve ben bir saat kadar oturduk,sonra kalktık.Konuklar daha kapıdan çıkarken ya da biz henüz kapıdan çıkar çıkmaz görüştüğümüz insanlar üzerine dedikodu yapmak gibi kötü bir alışkanlığımız vardı.Bu kez daha kapıdan çıkar çıkmaz İlle başladı.Şöyle dedi:

"- Bunlar korkunç insanlar!Sırtlarını rahatça şömineye dayıyorlar,ellerinde birer fincan çay ve size rasgele şeyler anlatıyorlar...rasgele şeyler!Her cümle onların başını götürebilir!"

"Ben susuyordum, o evde konuşur gibi konuşuyordu." Şöyle dedi:

"- Bazı uğursuz şeyler hissediyorum!Sanıyorum kendi duygularımla övünebilirim.Artık oraya hiç dönmeyeceğimize dair bana söz ver!Durup duruken canımdan olmak istemiyorum!Hayır,İstemiyorum!"

"Ben susuyordum,onun böyle düşünmüş olması İyiydi.-Keşke her zaman böyle düşünseydi! Yeniden söze başladı:

"-Bu çok hoşuma gidiyor.İnsanlar toplanıyorlar,seçkin insanlar,iyi giyinmişler ve "uzaktaki ilişkiler"den konuşuyorlar,bunun ne olduğunu biliyor musun?"

"Biliyordum ama ses çıkarmıyordum.Sonra şöyle dedi:

"-Aptallardan söz eder gibi Hitler'den,Himmler'den,Rosenberg'den ve Frick'ten konuşuyorlar:Harnack'lar ve Schulze-Boysen'lerden başka kimseyi hiç görmemiş olan bana bunları anlatıyorlar..."

"Yolun orta yerinde durdu,bir eliyle bir fincan çayı karıştırır gibi yaptı ve şöyle dedi:

"- Bana anlatıyorlar:'Bakınız bayan,bunu çok güvenilir bir kayanaktan alıyorum;Zurich'ten doğru haber alıyorum...Elbette bildiklerimizi birbirimize aktarıyoruz!Sonra beyefendi bir başkasına göz kırpıyor ve "bağışlayınız bayan,bir dakika için"diyor,ayağa kalkıyor ve ötekine sarı bir zarf verirken

şöyle diyor:"son derece gizlidir"ve sonra bir daha göz kırpıyor!Ve ben olduğum yerde kala kalıyorum,bana öyle geliyor ki artık soluk alamayacağım,berikinin ve ötekinin kim olduklarını öğrenmek için heryere başvuruyorum.Sonra birisinin bakan danışmanı,ötekinin yardımcısı, bir üçüncünün S.S. ve dördüncünün de diplomat olduğunu öğreniyorum...De bakayım, bütün bunları anlıyor musun?

"- Evet,evet,öyle işte,diyorum.Haydi gel (*)!"

Harro Schulz-Boysen ve Arvid Harnck,Berlin'deki şebekenin şefleridir.O akşam konuklarıyla birlikte birkaç ajanlarını da evlerine çağırmışlardır. Üçüncü Reich'in tüm av köpeklerl,ciddi tavır takınarak sarı zarf değiştlren ve göz kırpan seçkin deliler karşısında başarısızlığa uğramışlardır.

22 Mayıs 1942 de,Doğu Prusya'daki Rastenburg Genel Karargahında bir öğle yemeği arasında Adolf Hitler şöyle der:"**Bugün kendini casusluk çalışmalarına verenler ya yüksek sosyeteden çıkıyor ya da Proleteryadan.Orta sınıfın insanları ise kendilerini bu gibi çalışmalara vermek için çok ağırbaşlı kalıyorlar.Casusluğa karşı savaşmanın en etkili yolu,buna kendini verenlerin,yakalandıklarında başlarını kurtarmak için hiçbir şansa sahibolmadıklarına inanmalarıdır.(**).**"

(*) Ernst von Salomon,le ouestionnaire,Gallimard, 1953,p.389.
(**) Adolf Hitler,Libre Propos,Flammarion,1954.tom I,p.138.

S.S.LER İMDADA YETİŞİYOR

Franz Fortner, Atrebatlar'daki tuzağa düşen genç Endenozyalıyı çabuk bırakmıştı: Suzanne Schmitz şebekeden değildi. Tutukevinden çıktıktan birkaç gün sonra, Carlos Alamo'dan aşağıdaki mektubu aldı; mektuptaki yazı yanlışlarını düzeltmeden veriyoruz:

St gilles tutukevi
Kısım C Hücre 193

Sevgili Susone,

Kendi isteğimin dışında ve size verdiğim sıkıntı için beni bağışlayınız.

Benim tutukluluk durumum çok ciddi göründüğünden, bunun ne kadar süreceğini ve sonucun da ne olacağını önceden söyleyemem. Bununla birlikte durumun bilincinde olduğumdan kendimi rahat hissediyorum ve iyi olduğumu söyleyebilirim. Eğer ki Bill'e, kendisinden 2-3 paket kadar sigara beklediğimi söylerseniz, çok iyiliğe geçer. Tütün sorunu,burada en zor olanı ve burada içmemek son derece zor birşey.

Eğer Bill'in şimdiki adresini bilseydim sevgili Suzonne, sizi oraya kadar yormaktan kaçınırdım...

Size en iyi dileklerimi iletirim ve hep sizi düşündüğüme inanmanızı isterim.

SİZİN CARLOS ALAMO

EK. Bana öyle görünüyor ki, buradan yazabilmek için zarf ve kağıt olması gerekiyor ve bu yüzden sizin yanınızda bir dilenci gibi oldum, Suzone.

EK. Bana öyle geliyor ki, ben ancak bir kişiye yazabilirim. Herkesin içinden ben sizi seçtim. Bunun için bana

kızmayınız. Gare du Midi otelinde olduğunuz zaman size görünmek istemedim, çünkü kaç günden beridir traş olamamıştım ve görünüşüm kibar bir insanınkine benzemiyordu. Benim sonum için kaygılanmayınız. Ben kaderci bir insanım ve eğer bana birşey olursa-bu benim yaşamımın kitabında olandır. Tanrı ne yapacağını bilir.

Şimdi bir saat sizinle birlikte olmak isterdim... İyimser olduğumuza göre biz birbirimizi bir daha göreceğiz, değil mi? Bu an için Almanlar benimle çok dürüsttüler.

Hücrem yeterince iyi,yazık ki orada yalnızım. Okuyacak birşeylerim olsaydı...Hoşçakal,sevgiyle öperim. Carlos.

Fortner'in bir işkenceci olmadığını daha önce söylemiştik: "Bu an için Almanlar benimle çok dürüstler. "Onun biraz da saf birisi olduğunu biliyoruz: mektuba hiç ilişmeden gönderir ve Suzanne'ın gidip göreceğl şu esrarengiz Bill üzerine hiçbir soruşturma yapmaz. Dahası: tutuklu Bill Hoorickx'in konuşmasından sarsıldıktan sonra ondan bir incil ister. Merkezin her gün okumadığı bir kitabı bir komünist, güzel bir Endonozyalı aracılığı ile birisinden ister ve Fortner bu kişiyi merak etmez.

Mektup, daha sonrakllerde olacağı gibi Carlos Alamo imzasını taşımaktadır. Ama tutukevinde uzun bir sessizlikten sonra Suzanne Schmitz'e "Michel Makarov-Carlos" imzalı bir mektup gelir. Suzanne bundan hiçbir şey anlamaz. Büyük Şef ise bunun anlamından korkar.

Alamo'yu gözetim altında bulunduran uzmanlar, onun başka yere gönderilmesini kararlaştırırlar: bilinmeyen bir yere gitmek üzere Salnt Cllles Tutukevi'ni terkeder. Trepper,-Rus'un tam kimliğini elbette bilmemektedir, yalnızca onun takma adını bilmektedir. Telsiz aracılığı ile bunu Moskova'ya sorar: "Makarov kimdir? "Yanıt:"Alamo". Demek ki konuştu. En azından kimliğini açıkladı. Acaba başka neler açıkladı? Bürüksel şebekesinin ajanları? Berlin grubu tarafından gönderilen bilgilerin çoğuna şifre hizmeti gören **Profesör Wolmar'ın Mücizesi** adlı kitap üzerine kurulan kod? Büyük Şef,belki de dayanılmaz işkenceler yapılmıştır diye düşünür ama yanılmaktadır. Alamo Berlin'e götürülmüştür, büyük S.S.lerden Karl Giering'in evinde barındırılır, yedirilir, içirllir, hoş tutulur.

Walter Schellenberg:" (Hitlerin buyruğu üzerine) Müller'in Gestapo'daki güvenlik servisi ve Canaris'in karşı-casusluk servisi ile birlikte, Himmler benim yabancılar üzerine yaptığım istihbarat servisini yakından gözlemeye başladı. Bu operasyon-ki "Kızıl Orkestra"adını almıştı-Haydrich tarafından düzenlendi."

Durum karışık (Nazi devletinin Bizans yapısı içerisinde herşey karmakarışıktır) ama önemli. Bu sıralanan adlardan yalnız birisi olabilir: Himmler, Reichführer S.S., Hitler'den sonra Almanya'nın en güçlü adamı; Heydrich, S.D.nin şefi, yani tüm Alman polisinin; Müller, "Gestapo-Müller" deniyor, çünkü Gestapo'yu demir pençesinde tutuyor; Schellenberg, S.S.lerin istihbarat şefi; Amiral Canaris, Wehrmacht'ın casusluk ve karşı-casusluk servisi olan Abwehr'in patronu.

Schellenberg, Müller'I kıskanır, ondan nefret eder ama iyi de geçinir, çünkü Heydrich, her fırsatta onu korkutmakla birlikte korur görünmektedir, o da Heydirch'e hayran olan Himmler karşısında hem zayıf, hem güçlüdür; bunun sonucu Heydirch üzerinde etkisi olan Müller ve Schellenberg'i ona karşı kullanmakta kararsızlık geçirmez. Bununla birlikte Heydirch, Müller ve Schellenberg hiç değilse bir noktada birleşirler: Canaris'e karşı kin. Bu İçteki bir anlaşmazlık mıdır? S.S. lerin tüm örgütlerini Abwehr'in geleneksel askerlerine teslim eden ve (aynı zamanda) ona onlarla karşı çıkan kutsal savaşın yanında zayıf bir çatışma.

Her ülke, istihbarat servisleri arasındaki bu gibi yarışlara tanık olur. Ama S.S.lerin Abwehr'e karşı savaşımı özel bir durum göstermektedir: yol darağacına gitmektedir. Bu danışıklı bir döğüştür. Kimi Abwehr ajanlarının gizlice yaptığı bir anlaşmadır, Canaris'in hasımlarıyla ilişki kurmasıdır...Çıkış yolu biliniyor: 1944 yılı Şubatı'nda Abwehr'in S.S.ler tarafından ele geçirilişi, yıkılması ve şeflerinin asılması. 9 Nisan'ın soğuk şafağında küçük Amiral Canaris, Müttefikler'in top sesine uyularak çıplak bir solucan gibi asılacaktır. S.S.ler işkenceyi artırmak için, son derece ince bir piyano telini kullanacaklardır.

1942 yılı başında kızgın Führer'In verdiği buyruk üzerine, bu günahkâr hasımlar İşbirliği etmek zorunda kalacaklardır. Büyük Şef'in örgüsünü dağıtmakla yükümlü **"Kızıl Okestra Komandosu"** adı altında karışık bir grup kurulur. Oysa Büyük Şef için, daha önce birlikte çalışmamış tüm Alman ser-

vislerinin çok tehlikeli saydıkları bir düşmana karşı dağınık düzen savaşmaları kadar güzel bir hareket olamaz.

Albay Remy yazıyor: "Gestapo'nun en büyük şefi Himmlerin, Abwehr şefi Amiral Canarls'e karşı durmak bilmeyen savaşımı bugün artık ayrıntılarıyla biliniyor.(*) Bu üstünlük yarışından biz çok yararlandık.(**)

Büyük Şef'in kendisi bundan yararlanamayacaktır.

Yine Remy yazıyor: "Eğer ele geçersek, oyunun kuralı kurşuna diziimemizi gerektiriyordu: Abwehr bu fırsatı kaçırmıyordu ve biz bunda ayıplayacak birşey bulamıyorduk. Bununla birlikte onun subaylarının çoğu sorgularını dürüstçe yapıyordu öyleki birçok mahkeme verdikleri bilgileri örnek olacak nitelikteydi. Gestapo'yla ise durum değişikti. Belirtmellylm ki onların insanlık dışı yöntemleri daha etkiliydi.

"Kızıl Orkestra Komandosu"nun S.S.leri insanlıktan çıkmasını blleceklerdir. Bununla birlikte savaşa tüm işkence araçlarının en korkuncu olan bir silahla geleceklerdir: deney ve bilgi.

Fortner, sık sık Berlin'e gidip bilgi veriyordu. Orada bir çeşit ün kazanmıştı, yemekhanede onu parmakla gösteriyorlardı, meslektaşları ona "Kızıl Orkestranın başı" diyorlardı. Tüm bunlar insanın hoşuna gidecek şeylerdi. Ama birgün üstleri, onu beklenmedik bir haber için çağırdılar: S.S.'lerle işbirliği yapacaktır. Bu haber Fortner'i serseme çevirir. Abwehr'in herhangi bir çelebisini çevireceği gibi. Bu serserilerle birlikte çalışmak! Onlarla arasındaki uzaklığı ne de dikkatle korumuştu. Kimi subaylar Gestapo'dan öyle ürkerdi ki, onları kendi tutukevlerine bile sokmazlardı. Onlara, yani tutuklulara şöyle derlerdi: "Ben ki Abwehr'denim, hiçbir durumda saçınızın bir teline bile dokunmayacağımı biliniz. Bizde böyle şeyler yapılmaz. Yalnız bakınız ama, eğer konuşmamakta inat ederseniz, sizi Gestapo'ya teslim etmek zorunda kalırım. İşte o zaman, sevgili dostum, olacakları gözlerinizin önüne bir getirinlz... Sonunda nasıl olsa konuşacağınızdan, biz çelebiler arasında içten bir konuşmanın daha doğru olacağına inanmıyor musunuz?" Kısaca dendikte, bu etkili ve

(*) Remy, Memoires d'un agent secret de la France libre, France-Empire, 1959,t.l.p.327.
(**) a.g.y.t.ll.p.413.

pislik saçmayan bir işbölümüydü; oysaki birlikte çalışmaktan kötülük gelebilirdi.

Fortner, "Kızıl Orkestra Komandosu" şefi S.S.Karl Giering'in saptadığı buluşmaya giderken tasalıydı. Karşısında çok uzun boylu, çok zayıf, ölü yüzlü ama iyi bir adam bulur; ona elini uzatırken gülümser ve boğuk bir sesle şöyle der: "Bildiğiniz gibi ben eski bir polisim, yoksa S.S. değil: birlikte çalışmak için evet diyor musunuz?"

İki adam senli benli konuşmaya başlarlar.

Glering, Almanya'nın en iyi polislerinden birisidir -çoğuna göre en iyisi. Ne zaman Hitler'e bir suikast hazırlansa, bu soruşturmayı yürütecek kimse olarak o lâyık görülür. Naziler'e olan bağlılığından mı? Hiç değil: Giering için Hitler, devletin şefidir. Sosyalist ya da komünist bir devlet başkanına da aynı tutkuyla bağlanacak bir kimsedir. Onun da felsefesi, tıpkı yardımcısı Willy Berg gibidir: "Kayzer zamınında polistim, Weymar cumhuriyeti zamınında da ben polistim, Hitler zamanında da polisim, eğer Thaelmann da (*) iktidarı alırsa yine polislik yapacağım. "Alman polisi topluca S.S. lerin içine boşaltıldığı zaman, bu iki kafadar Himmler'in sürüsü içinde kara üniformayı giyer ve toplumda bir basamak yükselir. Elbette önemli bir yükselme değildir. Kuşkulu bir evin önünde "yuvalanmak" için bir papaz ya da dilenci kılığına girerek bir köşede gülümsemektir belki. Polisle birlikte uzun zaman kaldınız mı, onun adamını darkafalılığa karşı korursunuz. Mide bulandıncı kokulardan çok görülür, çok bilinir ve koklanır poliste. Giering, "üstün adam Naziler" üzerine tutulan kirli fişlere sahiptir ve bu konuda yanılmamaktadır. Akıllarını şeytanın çeldiği S.S.lerden olduğu kadar, tanrıya inanan Abwehr çelebilerinden de uzaktır. O ise hiçbir şeye inanmaz, özellikle insanlara, gerçek bir polistir. Onun gerçek evreni, tutuklularıda konuşurken sandöviç yenen soğuk ve döşemesiz bürolardır. Abwehr, genel olarak zavallı düşmanlarına saygı duyar; S.S.ler ise onların kanının fışkırdığını görmekten hoşlanır; Glerlng ise onların yalnızca suçlarını açıklamalarını ister. Yeri geldiğinde çok zeki ve kurnazdır. Eskiden onunla birlikte çalışanlar açıklıyorlar: "O en iyidir." Eski hasımları ise şöyle diyor. " O en tehlikeli olanıydı."

(*) Alman Komünist Partisi başkanı.

Yardımcısı ve sırdaşı Willy Berg de onunla aynı hamurdandır: eğer deyim yerindeyse, Iki kardeş ruhturlar. Moskova'da o ünlü Sovyet-Alman Paktı'nın imzalanacağı yolculuk sırasında Berg, Ribbentrop'un özel koruyucusuydu. İplik gibi ince uzun Giering'le zıt ve komik bir görünüm içinde kısa ve yuvarlaktır. Tıpkı Don Quichotte ve Sancho Pança gibi kolkola, arsızca bakışlarla ve alaylı gülüşle sahneye girerler. Önlerinde açılan uçsuz bucaksız eylem alanına karşın, "Heini" Himmler onlara Yahudiler'in temizlenmesi gerektiği üzerine parlak söylevler çeker, onlar buna azıcık olsun kanmazlar.

Ayrıntılara girince ilginç şeylerle karşılaşırız: Giering umutsuz hastadır ve bunu kendisi de bilmektedir. Bir kanser tümörü boğazını kemirir ve sesi bir sarhoş gibi çıkar. Gariptir ama doktorlar ona şu iki şeyi salık verirler: kahve-alkol. O da her ikisinden şaşılacak kadar içer. Her kahve içişinde yanında konyak şişesini de bulundurur, kahve ise ya sobanın üzerinde ya da bir elektrik ocağının üzerinde her zaman hazır bulundurulur. Kızıl Orkestra'yı dağıtabilecek Giering ile, Giering'i öldürebilecek kanser arasındaki yarışmanın hızını da göz önünde bulundurmalıyız ayrıca.

Atrebatlar'da yakalanan ajanların en önemlisi elbette Alamo'dur. Ağzını açıp Fortner'e birşey söylemedi. Giering onun Berlin'e getirilmesini buyurur. Ona işkence yapabilir, çünkü onun Komando'sunda bu konuda usta uzmanlar vardır. Giering ilke olarak işkenceye karşı değildir ama bunun etkili olmasını ister. Adamının gücünü ölçer: saf bir adamdır, çoşkuludur, kurbanlığa adaydır ve kahramanlığa susamıştır. Eğer ona işkence yapıldığını Enternasyonal duyarsa, bu iş yatar. Öyleyse onu okşamak ve ona sevecenlik göstermek gerekir. Konyak şişesinin yanında çene çalmaya başlarlar. Alamo İspanya'da çalıştığını ağzından kaçırır. Hangi orduda çalışmıştır? Sorun burada! Havacı olarak çalışmıştır elbette. Uçak konusuna girilince Alamo artık kendini tutamaz. Giering çarkı çevirmeye başlar. Aynı akşam Alamo hücresini terkeder ve polis binasına taşınır. Ona iri yapılı melankolik birisini tanıştırırlar, bu Luftwaffe'ın eski pilotlarındandır, bir bacağı keslimiştir ve aynı zamanda Giering'in oğludur. Sonraki günler havacılık üzerine ateşli konuşmalar yapılır. Bunda

bir kötülük yoktur. Alamo havacılık konusunda içini dökmekle yetinir. Ne Brüksel'deki şebekeden söz eder, ne de kodlardan. Söylediklerinde bir hayır yoktur, Giering onu yeniden Saint-Gilles Tutukevi'ne gönderir. Bununla birlikte usta-polis yine de iyi çalışmıştır.

FORTNER YİNE İZ SÜRÜYOR

Fortner mesleğinde ilerler. O an için Bürüksel'de pek bir çalışma göstermez. Glerlng'e göre umut Rita Arnould'dadır,yeniden ona dönmek gerekir. Fortner'in Rita ile kurduğu yakınlığı, Giering bir kurnazlık olarak kabul eder. Ve bir kadın olduğuna göre, Rus'a göre daha iyi işlenir...

İnsanı kaygılandıracak yalancı adlar vermiştir.: "Büyük Şef", "Küçük Şef", "Profesör" vb. Bunların yanında bir de birkaç kişinin eşkali. Sevgilisi Romeo Springer'ln adresini bilmiyordu ama Brüksel borsasına sık sık gittiğini biliyordur. Fortner orada boşuna araştırma yapar: kuşlar iz bırakmadan uçmuşlardır. Ama öte yandan yararlı bir ihbar alır: eğer Springer ile ilgileniyorsa,borsadaki daktilo kısmının kadın şefini gözlemelidir. Fortner bu kadının,Belçika Ticaret Odası'nın Paris'teki bürolar dan birisinde çalışan bir kadının resmi haberler götürdüğünü ortaya çıkarır. Buna göre şebekenin bir kolu da Fransa'ya mı uzanmıştır? Fortner mektupların fotokopilerini alır ve sonra yerlerine ulaşması için geri bırakır. Bu kadın "posta kutusu"görevini yüklenmiş olmalı. Artık gözlemeye başlarlar. Aterbatlar Caddesi'nde kurulmuş olan düzme belge atölyesinde çalışan ajan üzerine de Rita'yı sorguya çeker. Rita onun eşgalini verir, Yahudi olduğunu bilmektedir ama adresini ve gittiği yerleri bilmemektedir. Belirtiler zayıftır ama Fortner bildiği bir ülkede bulunmaktadır. İyi bir kalpazan bir günde yetişmez, yetişirken polisinde dikkatini üzerine çeker. Fortner yargıç olduğu zaman, onlardan kaç tanesini yargılamıştı. Belçika polisine başvurur ve bir dosyada Abraham Raichman adında Polonya Yahudisi'nin savaştan önce gizli çalışan komünistlerin para basmaları için onlara gereç verdiğinden kuşkulu tutanağı vardır. Bu dosyada verilen eşkalle, Rita'nın söyledikleri birbirini tutmaktadır. Şimdi Raichman'ı nasıl bulmalı? İşte buruda yazgısı ilk kez ona göz kırpar.

Yardımcılarından Weigelt (*), Belçikalı bir polisin Abwehr'e düzmece belgeler temin edebileceğini söyler, böyle birisini tanımaktadır. Bu önemlidir, çünkü adamları sık sık kimlik değiştirmek zorundadır ve Belçika polisi bu konuda yeterince güvence vermemektedir kendilerine. Peki bir kimlik kartının fiatı ne kadardır? Bin frank. Fortner pahalı bulur ama Weigelt, polisin komünist şebeke ile bağlantı kurmasından başka yararlar da sağlayacağını söyler, Fortner kabul eder.

Polis müfettişinin adı Mathieu'dür,"ilişki" kurduğu kimsenin adı Ise Abraham Reichman.

Örneğin Giering ile bir klasik S.S. birbirine ne kadar benzemezse,Raichman,ile Alamo da birbirilerine o kadar benzemezler.

Alamo bir Sovyet subayıdır,bize ikinci Büroda bir subay nasıl sevgiyle çalışırsa,o da bir şebeke için öyle çalışır.Hiç üzülmeden kendi elbiselerini çıkarmış ve üniformayı giymiştir.Raichman'ın giysisi ise,"Nessos'un Gömleği"dir.(**) Derisini de birlikte soymadan onu sırtından atamaz. Devrimci bir militandır,bir profesyonel suikastçıdır: Komintern'den gelmektedlr.

Savaş başlayıncaya değin,her ülkede bir Komünist partisi vardır, bunlar ulusal kadro içinde kendi olanaklarına göre savaşım verirler. Uluslararası planda Ise,genel saldırıyı bütünlüştirmek için yerel eylemleri örgütleyen Komintern vardır. Kısacası Komintern, dünya devriminin genel kurmayıdır. Üyeleri, partinin en iyi ögelerinden seçilir, bunlar bir aristokrasi oluşturur, iyi yanlarının yanında kusurları vardır. Bunlar, dünya devrimini yalnız Sovyetler Birliği'nin güçlenmesi için kurban eden Stalin'in gelişi ile blrlikte düşerler. Stalin'in yaptığı ilk temizlikler'ln başında Komintern'de yapılan temizlik gelmektedlr.

Elbette bunun üzerine Sovyet gizli servisleriyle Kominter şebekesi arasında büyük yarış başlar. Birlnciler Stalin'e sıkı sıkıya bağlıdırlar, Rusya Için çalışmaktadırlar, tüm dünya proleteryasının hizmetindedirler. Genellemeyi burada da yapmak gerekir: merkezir ajanı olan Trepper, Komintern'in ajanı olan Raichman'dan çok, yine onun gibi Merkez'in ajanı olan Alamo'ya doğal olarak daha yakındır; ama o bu dar sı-

(*) Yazarın verdiği takma ad.
(**) Nessos'un Gömleği: İnsanın sırtından atamadığı kötülük.

nıflandırmadan uzak durur. Kent ile Alamo Brüksel'e geldikleri zaman, Merkez'in verdiği buyrukları Trepper'e anlatırlar,bu buyruklardan birkaçı: kadınlarla hiçbir serüvene girilmeyecek ve gece kulüplerinden uzak durulacak. "Çok güzel, der Trepper, siz kendi kadınlarınızı Moskova'da bir depoya mı bıraktınız? Hayır mı? Ne can sıkıcı! Bakınız ben ne düşünüyorum: eğer bir kadın hoşunuza gidiyorsa, durmayınız. Temkinli davranın yetişir. "Bu Komintern stilinde verilen yanıt, Merkez'in hoşuna gitmeyecektir. Elbette her iki örgütün davranışları birbirine benzemez. Merkez'In adamları soğuk ve iş yapan teknisyenlerdir, Komintern'In ajanlarına güzellik uğruna çalışan ve geleneksel romantizmden vazgeçmeyen aktörler gözüyle bakarlar. Merkez'de, işadamları gibi giyinirler, Komintern'de ise isteyen istediği gibi giyinir, omuzlarına değin saç bırakabilir.

Savaş gelir, Komintern'in ajanları muharebeye büyük aksilikler içinde girerler. Şansız bir örgüte katılırlar; içlerinden çoğu, Kremlin ile ideolojik çatışmaya girer.

Onları kullanırlar ama göz altında bulundururlar. Eğer birisinin başına birşey gelecek olsa, yardımına koşmazlar.

Tutuklanmış olmak, en büyük yıkıma uğramaktır. Ama bu uçurumun da basamakları vardır. Örneğin Alamo, onun durumu basittir: bir Rus subayıdır, ülkesi Almanya ile savaşmaktadır. Öyle ise kendisi de Almanya'ya karşı savaşacaktır. Bir S.S. bile bunda ayıplanacak bir yan bulamaz. Oysa bir Komintern ajanının arkasında suikastlara girişmek, politik grevler hazırlamak, silahlı ayaklanmalara katılmak gibi uzun olaylar zinciri vardır. Ve özel olarak bu Almanya'da Kominter üyeleriyle-Hitler gelinceye değin-polisler, sonra da Naziler arasında teke tek dövüşler olmuştur. Caddelerde bitmeyen kavgalar, adam kaçırmalar, işkence, cezadan kaçma, bireysel adam öldürme ya da kitle üzerine yaylım ateşi açma: bütün bunların sonunda insanın görecek çok hesabı oluyor ve en büyük öfkeler, iç savaşlar sırasında ortaya çıkıyor. "Kızıl Orkestra Komandosu"nun bir kasabı hele bir yerine otursun: Alamo henüz bunun yabancısıdır. Eğer Sovyet ajanı Yahudi' yse bir hazine demektir. Hele bu kimse ayrıca Almanya'da Komintern için çalışmışsa, sevinçten düşüp bayılmak işten değildir. Bizim tutuklu bunu bilir ve morali bozulur. Gestapo mahzenlerine bir küçük kral gibi karşılanmak, hiç de içaçıcı bir şey değildir.

Gerçi Komintern ajanları başkalarına göre daha kolay yakalanırlar. Uzun ve gürültülü çalışmaları, rasgele bir polis tarafından bile tanınmalarına yol açmıştır; Belçika'da, Fransa'da ya da Hollanda'da bir polis bürosunda, eşkalleri, ilişkileri ve kimi zaman alışkanlıklarıyle birlikte fişienmişlerdir ya da kendileri için bir dosya tutulmuştur. Kent ve Alamo, eğer deyim yerindeyse" bakire"dirler. Böyle bir geçmişleri yoktur.Diğerleri ise, adli sicile çok işlenmişlerdir.

Alman saldırısı başladıktan sonra Komintern şebekeleriyle klasik istlhbarat servislerinin Moskova tarafından kaynaştırılması akıllıca bir hareket miydi? Hiç kuşkusuz, Kremlin şeflerinin elinde bir seçim olanağı yoktu. İçlnde bulundukları umutsuz durum, onları her çareye baş vurmaya zorluyordu, çürük dallara bile tutunuyorlardı.

Bununla birlikte, insan gerçekle karşı karşıya kalınca, tüm genelleştirmeler geçersiz oluyor. İşkence ya da ölümle karşılaşınca, "gizli servis"ten olmak ya da "Komintern"den olmak diye birşey kalmıyor. Burada ortaya çıkan insanın kendi gücü ya da kendi zayıflığıdır. Çok uzun bir yeraltı çalışmasından sonra yorgun düşmüş olabilir, tehlikeli işlerden dolayı yıpranmış olabilir, güvendikleri tarafından aldatılınca hayal kırıklığına uğramış olabilir, ideolojik kavgalardan ve bunun sonucu yapılan temizliklerden bıkmış olabilir. Bunların tersine bin kez su verilmiş çelik bir jilet gibi de olabilir.

Kızıl Orkestra'ya yardımcı olan Komintern üyelerinden birisine yaptığım ziyareti yorum yapmadan size aktarıyorum:

"Menilmontan yokuşunun başında bir kışla-ev vardı. Beton merdivenll, çimento ile sıvanmış koridoru ve kontrplakla yapılmış bölmeler. Tüm çlrkinliği ile bir insan kovanı.

"Brun'ler (*) üç kişiydiler, bir oda ve bir mutfaktan oluşan küçük bir evde yaşıyorlardı. Bayan Brun yuvarlak,ufak tefek ve hareketli bir kadındı. Kocası ise ona göre iyice yaşlıydı. Gözlük takardı, ak saçlarını arkaya doğru tarardı, yüzü cilalanmış gibi parlak ve kırış kırıştı,sesi boğuktu. Yaklaşık on sekiz yaşında bir oğulları vardı, sevdiği şarkıcıların resimlerini duvarlara asardı. Üç kat aşağıda bulunan bana değin gelen pikabının sesini kısmaya razı olurdu. Sessizlik insanı şaşırtacak gibiydi.

(*) Yazarın verdiği takma ad.

"Bana mektubumu aldıklarını ama çok şaşırdıklarını söylediler: "Direniş örgütünde çalışmak mı? Ama ben direnişe hiç katılmadım ki." Durumumu anlatıyorum. Genel bir şaşkınlığa düşüyorlar. Brun: "Ah. Benim direniş hareketi içindeki çalışmalarımdan mı söz etmek istiyorsunuz?" Zorunlu çalışma servisine katılmayı reddetmiş. Büyük bir iş. Bu heyecanlı olayı bana anlattılar. Brun, direnişçi bir arkadaşını arabada saklayarak Alman engelinden aşırıp kaçırmış. Fransız polisi Brun'i tutuklamak için evine gelmiş. Çünkü evine bir direnişçiyi almış, gizlemiş. Polise şöyle demiş: "peki, sizi izleyeceğim ama altıncı katta oturduğuma bir sürü merdivene ve evdeki yığınla adama dikkat ettiniz mi? "Polis üstelememiş.Bu insan kovanının içinde baba Brun bir bağırsa başına neler gelebileceğini düşünmüş olmalı polis. Brun'lerin destanından bir başka sayfa: fasulye satın almak için bisikletle köye gönderilişleri;dönüşte bir Alman engeline raslamışlar. Büyük, çok büyük bir iş. Aradan yirmi yıl geçtikten sonra, torbanın içindekinden kuşkulanıp kendilerini sorguya çeken erin kafasını hâlâ unutmamışlar...

"Görünüşe bakılırsa, boş yere geldim. Ama ben yerimden kıpırdamıyorum ve bir katır gibi inat ediyorum, bildiğim şeyi on kez yineliyorum: Brun bir şebekeye katıldı; Gestapo belgelerinde onun adını gördüm, arkadaşları bunun doğru olduğunu bana söylediler...

"Ve birden bire çözülüyor. Belki de şu mesajlardan söz etmek isteyeceğim? Pekala. Bunu anlatmak gerekiyor! Evet, mesaj götürüyordu, işte hepsi bu...ama bana daha fazla bilgi veremez, adları da sayamaz: bu olaylar eski, çok eski...

"Bayan Brun"un başı nasıl? Mesaj mı taşıyordun? Bayan Brun çok şaşırıyor. O kocasının yalnızca zorunlu çalışmaya gitmediğini biliyordu, bu çok yerindeydi ama alın size,şimdi de kendisine direnişçi bir koca sunuluyor. Hayran ve kızgın: neden bana bunun hiç sözünü etmedin? Omuzlarını silkiyor: neye yarardı ki? Bu öyle kadın işi değil!

"Demek mesaj taşıyordu. Onları bisikletin gidonu içine saklıyordu ve Etampes ile Orleans arasındaki yolu böyle alıyordu, orada yol kenarında oturmuş gibi yapıyor ve belgeleri paslı bir konserve kutusunun içine koyuyordu. Buna "ölü

mektup kutusu" tekniği deniyordu, ayrıca ajanların birbirileriyle karşılaşmalarını da önlüyordu. Uzmanlar, bunun İkinci Dünya Savaşı sırasında Rus servisleri tarafından icat edildiğine inanıyorlardı, aldanıyorlar.

"Peki ama ona bu mesajları kim veriyordu? Elbette bunun bir adı vardı, takma ad? Bu hiçbir zaman bilinmedi...Bu adamla kim tanıştırmıştı? Hiç anımsamıyor...Arkadaşlar mı?...Nasıl oldu bu tanışma? Anlaşılmaz bir unutkanlık. Hiç duyulmuş gibi değil: sizi bir torba fasulye ile yakalayan Alman nöbetçisinin başını anımsıyorsunuz da, belki de sizi ölüme götürecek olan adamın sarışın mı,yoksa esmer mi olduğunu anımsamıyorsunuz? Elbette, çok garip...Peki bu mesajlar size nerede veriliyordu? Bir evin içinde, bu yanda ya da o yanda? Buralarda bir yerde ama şimdi artık neresi olduğunu unuttum. Bu mesajlarda neler yazılıydı? Hiç bilmiyorum...Bildiğiniz gibi pek meraklı değilim...

"Eğer bunların hepsi böyle idiyse Trepper bunlarla çalışmış olmaktan mutluluk duymalıdır."

Abraham Ralchman böyle birisi değil. Yaptığı işler bakımından çok büyük,karakter olarak çok küçük. Komintern'in kurduğu "**passApparat**" masal dünyasına o da katılmıştı. Bu, 160 kişinin çalıştığı, otuzbin mührün kullanıldığı,baskı ve fotoğraf çoğaltma makinasının bulunduğu düzmece belge hazırlamak için Berlin'de kurulmuş gerçek bir fabrikaydı.-Bunlardan ortalama iki bin pasaport ve on bin kadar da çeşitli belge hazırlanıp çıkmıştı. Karşı casusluk merkezlerinin arşivcileri genel olarak rahat konuşuyorlar ama "pass-Apparat"yı anımsayınca rahatsız oluyorlar: "Tarihte benzeri olmayan bir kuruluş", adres, dakiklik ve hayal gücü bakımından olağanüstü". Aradan yirmi beş yıl geçtikten sonra, Berlin "**ayakkabıcıları**"nı hâla heyecanla anımsıyorlar. **Rus servisleri argosunda düzmece belge hazırlayana ayakkabıcı, bu belgelere de doğal olarak ayakkabı deniyor.** Bunun nedeni? Örneğin ayakkabıcıların kullandığı biz, düzmece belge hazırlamak için de kullanılıyor.

Üyeleri tüm Avrupaya dağılmış olan "pass-Apparat"tı dağıtmak için, Gestapo'nun çok çalışması gerekmişti.

Trepper ayakabıcı Raichman'a değer veriyor ama aynı zamanda ondan kuşkulanıyor da: kendini beğenmiş, tedbirsiz ve başkalarını küçük gören birisi. Servisi böyle bir ustadan yoksun bırakmanın olanağı yok ama onun doğru yürü-

mesini sağlamak için de dizginleri kısa tutmak gerekiyor. Büyük Şef Brüksel'de olduğu sürece herşey iyi gidiyor. Ama Paris'e giderken kendi yerine Kent'i-şu genç adamı-bırakırken, Raichman'ın tepkisi şöyle oluyor: "Nasıl? O mu benim şefim olacak? Peki ama o hiçbir şey bilmiyor ki!" Atrebatlar üzerine yapılan baskından sonra Kent'in yerini Yefremov alır. Bu da Raichman'ın üzerinde ağırlığı olmayan acemi birisidir. Bir gün Raichman, Direniş için çalışan bir Belçikalı polis müfettişi ile görüştüğünü Yefremov'a bildirir. Mathieu ona şöyle demiştir:" Düzmece belgeler mi hazırlıyorsunuz? Bunlar neye yarar? Ben size onların gerçeklerini vereyim! "Yefremov durumu Büyük Şef'e bildirir ve ne yapmak gerektiğini sorar. Hemen yanıt gelir: "Bilmediğimiz iyi ayakkabıyı giymektense, bildiğimlz kötü ayakkabıyı giymek daha iyidir. İlişkiyi kesiniz. "Yefremov sözünü Raichman'a dinletmek için çok gençtir. İlişki kesilmez.

Brüksel'deki Abwehr, Mathieu'ye "Carlos" takma adını verir: Güney Amerikalılar adı altında kaynaşan birtakım insanların peşinde değiller midir? Alman servisleri kimi zaman kendilerine pahalıya mal olan böyle şakalar yaparlar. Karşı casusluk örgütünün savaşmasında yeraltı şeflerden biri Albay Verneuil, bir gün tanımadığı bir ajan tarafından davet edilir.Parola: "sizi uzun zamandır bekliyorduk bayım"dır. Verneuil düşünür taşınır ve paroladan huylanır. Buluşmaya gitmez zevkle pusu kurmuş Gestapo ise boşuna bekler durur. Eğer şebeke, Belçikalı bir polisin"Carlos"adı altında Abwehr için çalıştığını duysa, endini ortaya çıkmış sanır ve Mathieu'nün maskesini indirir. Ama bu sefer Abwehr yaptığı bir şaka için üzülmeyecektir çünkü hiçbir şey dışarı sızmamıştır.

Mathieu bu görevin tam adamı çıkar. Mathieu için Fortner'in Alman subayı-tipinde birisiydi" diye tanımlayan sözleri hiç de şaşırtıcı değildir. Geniş omuzlu, dinç yapılı ve son derece Aryen bir tiptir. Moraline gelince, elbette bu Alman üslerine ya da kurbanlarına göre değişiyor. Fortner'e göre savaşın sonunda Mathieu'nün ihanetini cezalandıran oniki kurşun, kanlı bir haksızlıktır. Heyecandan kısılan bir sesle, ölümünden sonra onunla ilgili şu şaşırtıcı sözleri söyler: "O büyük bir Avrupalı'ydı."Ona saygı için arkasından Robert Schuman'ın dua müziği çalınması eksik kalır.

Mathieu şaşılacak işler görür. Uyanık polis, meraklı old ğunu bildirerek durmadan ortalığı karıştırır. Raichman'ın buy-

ruğu altında çalışır, hepsi bu...Verdiği kimliklerin kullanılmasına gelince, bunlarla hiç ilgilenmiş görünmez. Bu safça görünüş,onun başansını sağlar: kendisinin şebekeye değin gitmesine gerek yoktur, şebeke ona gelir.

Kent Fransa'ya kaçmadan önce "Florida"nın patronununun evine bir sandık bırakmıştı, onu anımsıyor musunuz?

Robert Christen: "Birkaç hafta sonra, Nazarin Drailly beni ziyarete geldi. Sierra'nın beni işe aldığı firmanın ticaret müdürüydü kendisi. Sandığı almak için geldiğini söyledi. Ben de şöyle dedim ona: "Olamaz! Sierra onu bana emanet etti ve kendisi dönünceye değin sandık benim evimde kalacak, "Drailly'nin canı sıkıldı, sonra bana olanları açıkladı: "Beni dinleyiniz, büyük bir tehlike ile karşı karşıyasınız...Bu sandığın içinde ne olduğunu biliyormusunuz? Bir telsiz var! "Başımı ne gibi belalı işlere soktuklarını bu olayla anlamış oldum. Ah, bu ne önemli bir işti. Beni iyice avuçlarının içine aldıklarını söyleyebilirim!"

Raichman'ın girişimi üzerine, şebeke telsiz için Christen'in evinden daha güvenilir bir saklanacak yer buldu: Mathieu'nün villası. Müfettiş, telsizi evinin garajında saklamayı önerir. Raichman, yeri bir gözden geçirdikten sonra kararını verir. Aygıtı incelemek için Berlin'den bir uzmanlar grubu gelir. Aygıtı sökerler, her parçanın ayrı ayrı fotoğraflarını çekerler, üzerinde iz bırakmamak için de ellerine eldiven takarlar. Fortner'e göre, aygıtın niteliği onları şaşırtır. Ruslar'ın yaptığı telsiz vericileri Alman telsizlerinden daha üstündü, İngiliz ajanlarının kullandıklarından bile üstündü.

Bu incelemeden sonra, telsiz yeniden yerine konuldu. Abwehr, onun yerinden alınacağını sevinçle bekler. Bir daha sefere, Brüksel'e bir piyanist gelir, artık Funkabwehr'in teknisyenlerinden yardım istemenin gereği kalmaz.

Öte yandan şimdilik Bürüksel'de sessizlik sürer. Kızıl Orkestra'nın piyanisti, yalnızca Hersch Sokol'dur.

Büyük Şef onun için kaygılanmaktadır. Yeni bir Atrebat saldırısından korkar, önlem alınması için Moskova'ya yalvarır; Merkez'in kesin kurallarına karşı dikilir: önce verilen bilgiler için, sonra ajanların güvenliği için. Sokol'un yaptığı yayının yarım saati geçmemesini ister ama bu istek boşunadır: Yayın süresini azaltmak için haberleri en özet biçimde veren Büyük Şef'in aksine, Başkan durmadan piyaniste soru listeleri gönderir, onu çalışma içinde boğar.

Hiç değilse Berlin şebekesinin topladığı haber yığını artık iletilmesin. Moskova'nın bildirdiği paraşütçüler sonunda gelecek mi? Evet ya da hayır. 1942 yılı Mayıs'ında, Erna Eiffler ve Wilhelm Fellendorf, bir Rus bombarduman uçağı ile Doğu Purusya üzerine inerler. -İngiltere üzerinden geçerek gelmekten sonunda vazgeçilmiştir. Her ikisi de,yeraltı çalışmalarında saç ağartmış kimselerdir. Erna Almanya'da Fransa'da Hayaletler'in yönettiğine benzer bir şebekede çalışmıştır. Daha sonra bu hanım sırasıyla Viyana'da, Şangay'da, Hollanda'da ve İngiltere'de çalışmıştır. Uluslararası Tugay'ın eski subaylarından Fellendorf Çekoslavakya'da, Belçika'da ve Hollanda'da çalışmıştır. Sovyet casusluk okullarından birisinde birkaç ay süren yoğun bir çalışmadan geçerler. Bundan sonraki görevleri casusluk yapmaktır: her ikisinin de daha önce yaşadığı ve güvenilir dostlar edindiği Hamburg'a gidecekler, orada Berlin şebekesi ile bağlantı kuracaklardır.

Paraşütçüler, yere inerken telsizlerini yitirmelerinin dışında, program öngörüldüğü gibi gerçekleşir. Tehlike içinde Almanya'ya geçerler, oradan yerlerine ise pek engelle karşılaşmadan varırlar. Bununla birlikte Berlin'le bağlantı kurmak uzun süser. 1942 yılı Haziran ayında bile, Erna Eiffler ile Wilhelm Fellendorf Hamburg'dadırlar. Şurası gerçek ki, bağlantı kurma işi, diğerlerine göre daha az ağrılı bir iştir. Toplanan bilgilerin bir kısmı, teknik güçlüklere ve Funkabwehr'in doğurduğu güçlüklere karşın tek tük gönderilir. Mesajların çoğu, özel ulaklarla Amsterdam'a, oradan da Kızıl Orkestra'nın Hollanda'daki görevlileri tarafından telsizle Moskova'ya gönderilir. Bürüksel'de çalışanlar, istemeyerek yattıkları uykudan kalkar kalkmaz, onların yardımına yeniden koşulacaktır.

Buna karşın, Sokol yoğun bir çalışmanın içinde boğuşmaktadır: Büyük Şef'inFransız şebekesi öyle boyutlara ulaşır ki, bu bilgileri aktarmak için birçok piyaniste gereksinme doğar. Hersch Sokol yakalanmasının an meselesi olduğunu bilmeyecek kadar budala değildir. Ama yine de kulaklıklar kulağında, sağ işaret parmağı vericinin manivelası üzerinde, kılı bile kıpırdamadan yayınını sürdürür. 9 Haziran 1942'de, uzun bir aramadan sonra Gestapolar kapısından içeriye dolarlar ve onu vericisinden koparıp alırlar. Myra onunla birlikte götürülür. Önce, onların bir Fransız örgütüne katıldıkları sanılır. Kızıl Orkestra için çalıştıkları ortaya çıkarılınca, Giering onları Berlin'e gönderir. Fortner onlarla karşılaşır ve nasıl tel-

siz vericisi olduğunu Sokol'a sorar. Yanıt şöyledir: "Bir kahvenin terasına oturmuştum ve piyano çalar gibi parmaklarımla masanın üzerine vuruyordum. Yanımda bir müşteri de gülümseyerek aynı şeyi yaptı, sonra bana yaklaştı ve telsizcilik yapıp yapmayacağımı sordu, çünkü böyle bir çalışma için yetenekli görünüyormuşum. "Fortner'in tepesi atar: "olamaz, çünkü sen bir çocuk doktorusun, buna inanmak için çocuk olmak gerekir! "Sokol yanıt vermez ama "Kızıl Orkestra Komandosu"nun sorgucuları onun dilini çözmek için uğraşırlar. Paris'te olanları anlamak için, Sokol onlara hiçbir umut vermez. En dayanılmayacak işkenceleri uygularlar. Sokol susar. Sonra Myra'ya dönerler. Myra konuşmaz. Umutsuzluğa düşen komando,kendi gözde tekniğine döner: tabancanın namlusu Hersch Sokol'un alnına dayanır, eğer konuşmazsa, kocasının öldürüleceği söylenir. O da Trepper' in takma adlarından birisini söyler: **Gilbert.**"

Hepsi bu kadar. Sokol'lar, Büyük Şef'in radyo kodunu bilmektedirler ve onun yakın yardımcısı Hillel Katz ile bağlantıları vardır.

* *

Claude Spaak:

"Harry'nin Pilhiviers'den salınışından sonra, çok geçmeden eşim bana şunu söyledi: "Myra ile karşılaştım. Artık onların evine öyle habersiz gitmemek gerekiyor: gizli bir iş sürdürüyorlar. "Ara sıra Myra ile görüşüyordu. Bir gün Myra, evimize saklamak üzere eşime altın bir çubuk vermiş. Ben de doğal olarak bunu kabul ettim ama eşime de şöyle dedim: "bizim ya da Sokol'ların başına birşey gelebilir, bu altın çubuğu gerektiğinde nereye vereceğimizi bilmeliyiz."O da dediğimi doğru buldu. Bunun için Myra ile görüştü. Kendisini "Henri" diye tanıtacak birisine verecektik.

O tarihte, Palais-Royal'ın karşısında küçük bir evimiz vardı; yazar Colette bizim komşumuzdu, "**Henri**"-sizin Trepper dediğiniz-birgün oraya geldi. Kırk beş yaşlarında gösteriyordu. Dinç görünüşlüydü, Rus aksanıyla konuştuğu açıkça belli oluyordu. Büyük bir insancıllık izlenimi veriyordu insana ve kesin bir güven duygusu uyandırıyordu; iyilik yüzünden okunuyordu.

"Çok sinirli görünüyordu. Bana şöyle dedi: "Dostlarınız tutuklandılar. Londra'da Sovyet elçiliğinin aldığı mesajları yayınlıyorlardı. İşin en kötüsü Yahudi, Rus ve casus olmala-

rı. "Bu biraz da bir doktorun bir hastasına şöyle demesine benziyordu: "Kansersiniz, veremsiniz ve bağırsaklarınız da tıkanmış..."

"Araya giren sessizlikten sonra, ona altın çubuğu vereceğimi söyledim: "Hayır, ona gereksinmem yok, dedi. Aldırmak için birisini göndereceğim."

"Ve birden gitti."

Brüksel'de Funkabwehr'den kurtulan iki telsiz, Moskova ile bağiantıyı yitirmemek için yapılan kısa yayınların dışında sesini kesmlştl. Sokollar'ın yakalanmasından sonra, Büyük Şef onlardan blrlsinin hizmete sokulmasını Yefremov'a söyledi.Atrebatlar'a yapılan baskının üzerinden altı ay geçmişti: Brüksel'deki işlerin artık pek parlak olmadığını Trepper çok iyi biliyordu.

PROFESÖRLER KONUŞUYOR

Berlin'de Kludow ve öğrencileri mesajların şifresini çözmek için aralıksız çalışırlar. Ellerinde üçyüz telgraf vardır. Teramond'un **Profesör Wolmar'ın Mucizesi** adlı kitabından başlayarak doksan yedi telgrafın şifresini çözerler. Diğerlerine şifre görevi yapan kitabın, Balzac'ın **Otuz Yaşında Kadın** olduğunu Funkabwehr hiçbir zaman öğrenemeyecektir. Ele geçirilen servetin üçte ikisi, elenince son şans olan üçte bire heyecanla saldırırlar.

Elbette yazılar, Teremond'un anlatısını cümle cümle izleyerek şifrelenmemişti. Kitabın kullanılan pasajları, Moskova ile önceden anlaşılan bir sistemin işlevine göre seçilmişti ve Funabwehr'in böyle bir sistemden haberi yoktu. Her telgraf için uygun gelen cümleyi bulmak gerekiyordu demek ki. Kimi zaman tallh yaver gidlyordu ama kimi zaman da bütün kitabı taramak gerekiyordu. Büyük sabır isteyen bu uzun ve yorucu iş, "kod çözücüsü"nün tüm şansını oluşturuyordu. Öte yandan kitabın özelliği güçlükleri artırıyordu. Profesör Wolmar'ın Mucizesi'nin iyi bir kitap olmadığını da açıklamak gerekiyor. Teramond 1910 yılında yazmıştı bu kitabı. Şebeke tarafından seçilmesi, her halde birinci sayfasındaki açıklamadan kaynaklanmış olmalı: "Bu kitap **Monde İllustre** dergisinin parasız ekidir, ayrıca satılmaz. "Piyasada satılmayan bir kitap, daha açıkcası yalnız abonelerde bulunacak bir kitap. Abwehr, Paris'e bir uzman gönderip eski kitapçıları uzun uzun araştırdıktan sonra bulabilmiştir kitabı. Sonrasının ise ayrı bir öyküsü var, çünkü Kludow tüm öğrencilerine kitabı hemen hemen ezberlemelerinl buyurmuştur. Çok yetenekli bir cerrah olan Profesör Wolmar'ın ileri sürdüğü bir kuram vardır: "Olağandışı tüm olgular, beyne bağlı maddelerce üretilmiştir. Öyle ise (suçluları) bilinçli, dengeli ve sorumlu birer Insan yapmak Içln,onların zeka ve istemlerini uyuşturan beyln kısımlarını temlzlemek gereklr. "Birkaç çalışmadan

sonra, "buruşuk", "soysuzlaşmış yaratıklardan birisi", "kimi zaman uygarlığın içinde karşılaşmaktan korktuğumuz döküntülerden birisi" dediği ölüm yargısı giymiş bir katil üzerinde deneylerini yapar. Üzerindeki işlem bitti sanılır ve "bağışlanmış" cani yine zındanına gönderilir. Ama oradan kaçar, öldürücü ve yararlı buluşlar yapan bir çeşit **üstüninsan** olur. Profesör'e nasıl teşekkür etmelidir? Kayzer'e şu telgraf gönderilir: "öbür gün, saat dörtten önce, sllahlarınızı bırakmazsanız, tüm Almanya'yı havaya uçuracağım. "imza "Fransa. "Guy de Teramond şu sonuca varır: "Karşı konulmaz bir ayaklanmaya, Almanya imparatorunun, bakanlarını, süpürdü, evrensel kardeşlik coşkusuna katılarak bir an önce barış istedi."

Büyük Şef'ten Başkan'a giden telgrafları anlamak için, "buruşuk"tan Kayzer'e giden telgrafı sökmek acıydı ama Kludow'un ekibi, bu tüm duygusal engelleri aştı 1942 Haziran' ından başlayarak her gün PTX'in telgraflarından iki yada üçünü çözüyorlardı. Telgraflarda neler vardı? Kludow ve adamları bunu hiç merak etmiyorlardı. **Tüm "kod çözücüleri" gibi sözlerin kendisine bakmaktan anlamı görmez oluyorlardı. Onlar için başarı, telgraflardaki gizli anlamı ortaya çıkarmak için üstlerindeki örtüyü kaldırmaktı, buradan Almanya'nın bozgunu anlamı da çıksa, bu onları ilgilendirmez.**

Ama bunlar Abwehr'i ilgilendirir. Abwehr'in şefleri korkuya düşerler. Flicke'in bize anlattığına göre, Kludow'un onlara gülümseyerek verdiği yazıları, yürekleri sıkılarak alır ve bürolarına giderlerdi. Berlin'deki gizli telsizlerin varlığı çok kaygı vericiydi. Rita Arnould'un söyledikleriyle, Atrebatlar'da bulunan Almanca belgeler Insanın içini karartıyordu. Telgraflardan çözülen yazılar, gözönüne getirilebilecek tüm yıkımların aşıldığını ortaya çıkarıyordu.Şöyleki: politik, ekonomik ve askerî hiçbir şey yoktu ki Rusya tarafından ayrıntılarıyla bilinmemiş olsun. Tüm zamanların en dehşetengiz polis devleti, Moskova'nın gözünde camdan yapılmış bir ev gibiydi.

Haziranın ilk yarısında, Bürüksel'de bir telsizin yeniden çalışmaya başladığını Cranz bildirir. Abwehr duraksamaz: şebekenin merkezini ortaya çıkarmak için uzun uzun soruşturmalara zaman yok! Birkaç gün içinde-28 Haziran 1942 deWehrmacht'ın zırhlı birlikleri kesin bir saldırı için harekete

geçecekler. "Mavi harekat"Stalingrad'a değin sürecek ve oradan Kafkasya petrollerini ele geçirecek. Kış seferinin tersliklerinden ve Rus karlarını boyayan Alman kan sellerinden sonra artık Berlin'de herkes biliyor ki bu son büyük saldırı yazgılarını saptayacak: savaşın son perdesi Voronej ile Stalingrad arasında oynanacak. Belki de canalıcı önemdeki "mavi harekat"ın sırlarını Moskova'ya bildiren mesajlar öyle havada bırakılamaz.

Franz Fortner anlatıyor:

"Berlin bize yeni bir vericinin çalışmaya başladığını bildirdiğinde, bu bizim için beklenmedik acı bir şey oldu. Mathieu'nün garajında saklanan telsiz vericisini hiçbir ajan gelip almamıştı, demek kurduğumuz tuzak hiçbir işe yaramamıştı; Atrebatlar'da yaptığımız gibi herşeye yeniden başlamak gerekiyordu.

"Radyogoniometri ekipleri Brüksel'e yeniden geldiler, "araştırma çantası"nın her zaman kendine güvenen uzman çavuşunu yeniden yanıma aldım. İlk günler Funkabwehr kendi ölçü sistemini kullandı. Verici Atrebatlar'da olduğu gibi tüm gece çalışıyordu ve bu da bizim görevimizi kolaylaştırıyordu; size inanılmaz gibi gelebilir ama gerçek. Ruslar'ın davranışlarını hiçbir zaman anlamadığımı açığa vurmalıyım... Bunu işlerinin çokluğundan mı yapıyorlardı? Az çalışan bir piyanist, tutuklanan bir piyanisten daha iyi iş görür. Öyle sanıyorum ki, telsizleri ortaya çıkarmak için yaptığımız gelişmeleri onlar bilmiyorlardı. Başka açıklayacak birşey bulamıyorum. Ya da vericilerde çalışanları, soğukkanlı bir tutumla kurban ediyorlardı...

"Kısaca demek gerekirse, vericinin Laeken kasabasında olduğunu hemen ortaya çıkardık. Ne yazık ki, onların çalıştığı yere, elektrik verilmiş demir bir yoldan geçilerek gidiliyordu. Elektirik alanını mı bozuyordu ne, benim uzman assubay "araştırma çantası"nın burada çalışmadağını söyledi. Bunun üzerine, bunlardan etkilenmeyecek bir aygıt için Funkabwehr'e başvurduk. Bize üzeri örtülü bir kamyonet gönderdiler. Karartmadan sonra çalışmaya başladığımız için, gözcülerden pek çekinmiyorduk. Buna karşılık bizden ne yaptığımız sorulabilirdi, bundan kaçınmak için elimden geleni yapıyordum. Gece sokaklarda gürültü çıkararak dolaşan ve polisin buna izin verdiği bir arabanın çevrede bırakacağı etkiye pek aldırmıyordum.

"Doğal olarak bu başarısızlığa uğramadı.

" Birinci gece bir jandarma devriyesi ile karşılaştık. Hepimiz de sivil giyinmiştik ve hepimizde Mathieu'nün edindiği "gerçek düzmece kimlikler" vardı. Jandarmalar kimliklerimize baktı ve bu saate dışarda ne yaptığımızı sordu. Karaborsa eşya sattığımızı sezdirmeye ve onlara hoş görünmeye çalıştım ama kamyonun içindekilere bakmak için üsteldiler. Böyle birşey olamazdı: telsiz dedektörü ortaya çıkardı. Şoförün omuzlarına vurdum, o da jandarmaları iterek tüm hızıyla hareket etti. O gece jandaramaları ekmeyi başarmıştık ve av da bitmişti.

"İkinci gece yine benzer sıkıntılar. Mahallede, Luftwaffe'ın bir kışlası vardı. Nöbetçi kulübelerinin önünden birkaç kez geçince, nöbetçiler huylanmışlar ve üzerimize atılmışlardı. Bizi nizamiye karakoluna götürdüler, kimliklerimizi sordular, açıklama yaptım, doğruluğunu araştırmak için üstlerime telefon edildi, bunlara çok sinirlenmiştim...

"Tüm bu olaylar yüzünden zaman yitirdik ama verici daha önce olduğu gibi gecede beş saat yayın yapıyordu ve gizlendiği evi bulduk. Altında bir oduncu ile başka bir mağazanın bulunduğu büyük bir binaydı bu. Benim uzmana göre, verici üst katlardan birisine yerleştirilmiş olmalıydı. Bundan daha kesin bir saptama yapmak onun için kolay değildi. Neyse, zaten bundan sonrası bana kalıyordu.

"Atrebatlar'da olduğu gibi yanıma çok insan almaya başladım. Bir kuş bile uçurtmamak gerekiyordu, gereğinden çok temkinli davranmayı yeğ tutuyordum. Bir yandan bana yirmibeş sivil jandarma verildi. Öte yandan Luftwaffe kışlasına dönüp yapacağım işi açıkladım. Buradaki havacılar çok gençtiler, kolay heyecanlanıyorlardı; bu olay onların hayranlığını uyandırdı ve hemen hizmetime girdiler. Baskının 30 Haziran gecesi saat üçte olmasına karar verdim.

"Parlak bir ay, geceyi aydınlatıyordu. Havacılara, oduncunun deposunda saklanmalarını söyledim. Saptadığımız saatte çıkacaklar ve yolu tutacaklardı. Ben jandarmalarla birlikte, apartmanın giriş katındaki bir daireye yerleştim. Kiracıyı uyandırdığımda bizi çok iyi karşıladı, kahve sundu ve konuştu. Saat üçte harekete geçeceğiz. Her katta iki jandarma tetikte bekleyecek. Merdivenleri hızla çıkmaya başladık. Birden bire çatı katından bağırmalar geldi: "Geliniz, geliniz! Burası! "Çatı katına daldım. Burası küçük bölmelere ayrılmış.

Işık olan yerlere koşuyorum ve orada benim iki jandarmayı buluyorum-yalnızlar. Bölmeleri aramaları için onlara buyruk veriyorum ve yeri incelemeye başlıyorum. Küçük bir masanın üzerinde verici hâlâ sıcak duruyor. Yanında Almanca yazılmış bir tomar kağıt var. Hemen hemen her yerde, Alman kentlerinden gönderilmiş kartpostallar yayılmış... İnsanın soluğu kesilir. Yerde bir ceketle bir çift ayakkabı duruyor. Demek bizimki kendini güvenlik içinde hissediyordu ve rahat hareket ediyordu. Peki ama nereden kaçmış olabilir? Başımı kaldırıyorum ve çatıya açılan bir yer görüyorum. Güm! Silah sesi. Hemen kendimi koruyorum ve yoldan gelen sese kulak veriyorum: "Dikkat! Bacanın yanına oturmuş."

"Belgeleri alıp aşağıya iniyorum. Benim havacılar yolu tutmuşlar ama arabanın kapısını kendilerine sığınak yapmışlar, çünkü damdaki kaçak onların üzerine ateş ediyor. Çatıdan çatıya atladığı iyice ayırdedilebiliyor. Her elinde bir tabanca var ve her sıçrayıştan sonra bir kez ateş ediyor. Onu aşağıya indirmek isteyen benim gençlerin sinirlendiklerini hissediyorum. Onlara "dikkat edin" diyorum, "canlı olarak ele geçirmeliyiz."

"Bizimki son evin çatısına geliyor ve orada sıkışıp kalıyor. Ama orada çatıdan içerlye girip birden yokoluyor. Bir kadının imdat diye bağırdığı işitiliyor. Biz de ona yoldan bağırıyoruz: "neler oluyor."Bir adamın odasından geçip merdivenlere daldığını söylüyor. Eve değin koşuyoruz ve tüm katları arıyoruz: hiç kimse yok. Korkmaya başlıyorum. Ama havacılar mahzene iniyorlar ve ters dönmüş bir banyo teknesi buluyorlar, çevirince altına saklanmış olan bizim adam ortaya çıkıyor. Kızgın ve sinirli havacılar ona dipçikle vurmaya başlıyorlar. Onlara durmalarını söylüyorum ve tutukluyu gizli jandarmanın olduğu yere götürüyorum. Çıldırmış gibi bir hali vardı. Kırk yaşlarında gösteren, tıknaz, gergin yüzlü ufak tefek bir adamdı. Herşeyi ile bir işçiye benziyordu. Beni pek etkilemediğini söylemek istiyorum.

"Bana sorduğu ilk şeyler, Abwehr'den mi, yoksa Gest po'dan mı olduğumdu; korkmamasını söyledim. Fransızca konuşuyordu ama kötü bir Fransızca, zorluyordu. Sonra bana ellerini önden kelepçelememizi söyledi-biz arkadan kelepçelemiştik. Şöyle dedim: "Ah, hayır. Biz bunu biliriz, üzerime atılmak ve bana vurmak için bundan yararlanacaksınız. "Böyle bir ereğinin olmadığını söyledi ama ben yine kuşkulu

davrandım. Bununla birlikte ona bir jest yapmak için tabancamı üzerimden çıkardım ve şöyle dedim: "Gördüğünüz gibi silahsızım, artık korkacak bir şey yok." Dipçik darbelerinden dert yandı; bunun kendisinin hatası olduğunu, erlerin kendileri ateş edemezken, üzerlerine ateş edilmesini sevmediklerini açıklamak zorunda kaldım. Sakinleşti ve Almanca çene çalmaya başladık, bu dili çok iyi konuşuyordu.

"Sonunda kimliğini açıklaması için soruşturma yapacağımı söyledim. Odada olan iki jandarmaya canı sıkılmış gibi baktı. Onlara odayı terketmelerini hatırlattım, kelepçesini çıkardım ve şöyle dedim: "Başlayınız, burada ikimizden başka kimse yok, tam bir güvence içinde konuşabilirsiniz. "Gözle görülür bir biçimde rahatladı; adının Johann Wenzel, 1902 de Dantezig'de doğmuş olduğunu söyledi. Yani bir Alman! Ve sonra ekliyor: "İstediğiniz gibi konuşacak birisi olmadığımı daha baştan söylemeliyim. Benden hiçbir haber, hiçbir açıklama beklemeyiniz. "ona şöyle diyorum:"Haydi, haydi, akıllıca birşey değil bu" ama ağzından bir söz daha almanın olanağı yok. Bunun üzerine onu Saint-Gilles Tutukevi'ne tıkıyorum.

"Sözlerimi bitirmek için, giriş katındaki kiracı ile ilgili neler ortaya çıkardığımızı da size anlatmalıyım -bu cana yakın adamın bize kahve sunduğunu biliyorsunuz. Aslında, bizi elinden geldiğince oyalamak istiyormuş. O da şebekede çalışıyormuş ve Wenzel onun evinde konukmuş. Onu aramak için geri geldiğimizde , elbette kaçıp gitmişti. Adı Schumacher idi.

"Wenzel'i götürdükten sonra gidip şeflerime bilgi verdim. Onlar da haberi hemen Berlin'e bildirdiler. Yirmi dakika sonra Berlin'den telefon geldi ve büyük bir heyecanla bize şunu bildirdiler: "Savaştan önceki Alman Kominist Partisi'nin en önemli şeflerinden birisini yakalamışsınız, Komintern'in gizli çalışan bir şefini. "Bu onlar için öyle büyük, öyle inanılmaz bir tutuklama görünüyordu ki, aynı kişi olduğuna pek inanmıyorlardı.

"Birkaç gün sonra Berlin'in Gestapolar'ı Wenzel'i isteler. Wenzel bundan delice bir korkuya kapıldı, çünkü Gestapo'nun onunla görülecek eski hesapları vardı. Wenzel'i Gierıng ve adamları ellerine aldılar. Ona altı ya da sekiz hafta işkence ettiler, sonra Bürüksel e gönderdiler. Wenzel'i yeniden gördüğümde tanıyamadım. Bir insan çürüğüne dönmüştü.

Gestapo'ya ne biliyorsa özellikle kodunu ve takma adını söylemişti: "**Profesör**". Radyo bağlantılarında büyük bir uzman olduğu ve gizli çalışmaları sırasında birkaç piyanist yetiştirdiği için ona bu ad verilmişti (*).

Giering, onun artık bizim hizmetimizde çalışacağını söyledi bana.

"Neyse, ben şu ünlü 30 Haziran gecesine dönüyorum yine. Sabahın yedisine doğru eve döndüğümde çok bitkindim. Vericinin yanında bulduğum belgeleri üstüme almıştım. Wenzel'in göndermeye hazırlandığı ya da yeni aldığı telgraflardı bunlar. Yazılar çok uzundu, hemen hemen hepsi kodlanmıştı doğal olarak ama içlerinden iki ya da üçü açıkça okunacak gibiydi. Yorgun olmama karşın, onlara birer göz atmaktan kendimi alamadım. Bunlardan birisi Berlin'de bir adresi bildiriyordu ve Almanlar bunu ne pahasına olursa olsun ortaya çıkaramazlardı. Moskova "Almanlar" demiyor, onun yerine "Fritz" (Alman askeri) ya da "Boche" (argoda 'Alman'demek ç.) diyordu -ve bunlara benzer şeyler. Diğer yazılar beni birden uyandırdı. İnanılacak gibi değil!

"Almanlar'ın uçak ve tank yapımı, savaşta verdiği yitikler ve yedeklerimiz üzerine çok ayrıntılı bilgiler vardı. Kafkaslar üzerine yapılan saldırının tüm ayrıntılarını bile biliyorlardı. Birliklerimiz yeni harekete geçmişti, cephelerinden yüzlerce kilometre ötede çarpışıyorlardı hâlâ ama harekatın tüm planları, savaşa katılan birliklerin sayısı, bu birliklerin nelerden oluştuğu, araçları -kısacası herşey orada açıklanmıştı. Gerçek bir yıkım bizim için!

"Doğal olarak Berlin'i uyarmak gerekiyordu. Onlara telefon ettik ama bize inanmayı reddettiler. Bunun üzerine aynı gün araba ile yola çıktım ve doğrudan doğruya Abwehr'in merkezine gittim. Telgrafları bir evrak çantasının içine koymuş, koltuğumun altına almıştım. Binanın girişinde muhafız komutanlığı yapan subay çantayı açmamı istedi, içindekileri incelemek istiyordu. Reddettim ve üsteleyince de tabancamı çekip ona çevirdim: "Eğer bu çantayı almaya kalkışırsanız, ateş ederim" dedim. Doğal olarak bu heyecan yarattı ve beni rahat bıraktı. Sonra kapıda yarım saat bekledim, ben orada beklerken, yüksek rutbeli subay da Brüksel olayı ile ilgileniyormuş. Bununla birlikte dosyayı ona göstermeyi red-

(*) Özellikle Alamo, Camille ve Sophie Poznanska'ya piyano öğretmişti

dettim ve Amiral Canaris'in yardımcısı olan albay Bentivegni'yi görmek istediğimi söyledim. Beni onun odasına götürdü, ben de belgeleri albaya verdim. Bentivegni yazıları okuduktan sonra, beni hemen Mareşal Keitel'e götürdü. Mareşal, Kafkasya ile ilgili telgrafları görünce yıldırımla çarpılmışa döndü. Böyle birşeye aklı ermiyordu, inanamıyordu (*). Açıklanmaması gereken adrese gelince, Luftwaffe'ın önemli kişilerinden ve Berlin'deki kadro arasında çok tanınmış birisine aitti: ortada büyük bir rezalet söz konusuydu..."

"Mavi Operasyon" la ilgili daha önce bir rezalet olmuştu. Bundan birkaç gün önce, 19 Haziran'da, aynı zamanda 23 üncü tümenin kurmay subayı da olan Binbaşı Reichel ileri hatları incelemek için bir keşif uçağı ile havalanmıştı. Bindiği Stroch vuruldu ve Ruslar'ın ele geçirmiş olduğu bir yere düştü. Reichel'in yanında bir harita ve gelecek saldırının ilk evresini gösteren daktilo edilmiş bir yazı vardı. Uğradıkları bu olaydan deliye dönen zırhlı birliğin kurmay kurulu Stroch ve içindekileri geri almak için derhal saldırıya geçtiler ama uçağın yıkıntısını buldular içi de boştu. Reichel ve pilot ortada yoktu ama bir keşif kolu yüz metre kadar ötede yere gömülü iki kadavra buldu. Kadavralardan kimliklerini tanımak güçtü ama onlar olduğu sanılıyordu. Reichel'in ne evrak çantası vardı ortada ne de haritalar, demek bunlar Ruslar'ın eline geçmişti.

Hitler, Sovyet casusluğu fobisi içinde, baharda yapılacak saldırı ile ilgili olarak çok sıkı önlemler aldı: Yönergeler, yerel komutanlara ağızdan söylenecekti, her çeşit yazılı buyruk kesin olarak yasaktı. Reichel'in üstleri daktilo edilmiş not yüzünden birkaç yıl ağır cezaya çarptırıldılar ama bundan duyulan tatmin soruna temelden bir çözüm getirmiyordu. Ne yapmak gerekirdi? Genel Kurmay Başkanı Keitel, saldırının ertelenmesini savunuyordu. Mareşal von Bock ve General Paulus, her türlü gecikmeye karşı koyuyorlardı: öyle bir yere gelinmişti ki, saldırmaktan başka birşey kalmamıştı. Hitler buna yeşil ışık yaktı.

(*) Moskova'nın Alman "kaynakları"na dayanarak çalışan İsviçre'deki Sovyet şebekesi aracılığı ile - ve de eksiksiz bir biçimde- "Mavi Operasyon" üzerine de bilgi edindiklerini burada ayrıca belirtelim.

Saldırıdan önceki gece, Sovyet hoparlörleri, Fransa'dan gelen ve Eyfel Kulesi'nin amblemini taşıyan 23 üncü zırhlı tümenin askerlerini uyandırdı. Bu onlara ölümcül bir uyarıda bulunmak içindi:

"23'üncü zırhlı birliğin erleri, Sovyetler Birliği sizi selamlar! Paris'teki güzel yaşam sona erdi. Burada daha önce neler olduğunu arkadaşlarınız size bildirmiş olmalı. Çok geçmeden bunu siz kendiniz de anlayacaksınız..."

Kendi köşelerine çekilmiş olan Macar İkinci Ordusu'nun adamları'da, kendilerine bağıran bir sesle uykularından uyandırıldılar:

"Macarlar! Yarın şafak vakti Oskol'u aşacağınızı biliyoruz...Önünüzde hiçbir şey bulamayacaksınız. Biz seçeceğimiz yere göre ve istediğimiz zaman karşı saldırıya geçeceğiz. Rusya'ya yapacağınız yolculuktan dolayı hoşnut kalmayacaksınız. Mareşal Ketiel'in buyruklarına boyun eğen ve sizi buraya gönderen yöneticilerinize kahredeceksiniz..."

Ve 24'üncü zırhlı birliğin erleri de, saldırıdan önceki gün kendilerini bekleyen alınyazısını öğrendiler:

"24'üncü tümenin tank erleri, komutanlarınızın size dediği gibi bizi Voronej'in güneyinde bulamayacaksınız. Bizi orada çembere almak umuduna kapılmayınız, artık orada olmayacağız. Ekmeğinizi, cephanenizi ve benzininizi tutumlu kullanınız. Çünkü yakında biz sizi çembere alacağız. Ve içinizde en şanslı kimse, kendi kafasına bir kurşun sıkmak için tabancasında bir mermi bulunduran kimse olacaktır."

Alman askerlerinin morali bundan etkilendi ama yüksek komuta kendi soğukkanlılığını koruyordu: "Bu Reichel'in yüzünden oldu." Peki sonraki yenilgiler, bütün bunları Ruslar'ın eline geçen bir yazı ile açıklama olasılığı yoktu...

Almanlar'ın 1942 de yaptığı yıldırım saldırılarını, Kafkaslar ve Stalingrad üzerine yaptıkları son saldırıları anlatmak gerekir mi? Savaşın başladığından bu yana ilk kez Alman Kurmay Başkanlığı manevralarının peşpeşe bozulduğunu görüyordu. Alman zırhlı birlikleri, düşmanlarını ezmek için onlara saldırıyor ve yalnızca boş alanları çembere alıyordu bu ilk kez oluyordu; Sovyet şefleri peşpeşe yer değiştirerek ve iyi bir savaş düzeni tutturarak, savaşı istedikleri yere ve istedikleri zamana göre götürüyorlardı -bu da ilk kez oluyordu. Paul Carell'in Barbarossa Harekatı üzerine yazdığı eşsiz kitaptan kısa bir alıntıyla yetinelim: "(Rus) güçlerinin bu yığı-

nağı, Timoçenko'nun sözün tam anlamıyla , Hitler'in omuzu üzerinde haritaya baktığını kuşkuya yer vermeyecek bir biçimde gösteriyordu ve Timoçenko Alman planına gereken karşılığı veriyordu: Alman kuzey kanadının başlıca birliklerini Voronej'de tutuyor, diğer bir deyişle Oskol ve Donetz'den ağır güçleri çekip üzerinden gerisin geriye geçmek üzere zaman kazanıyordu. Nereye gitmek için? Doğrusu merak uyandıracak bir durum,evet Stalingrad'a doğru (*)."

Kent'in 12 Aralık 1941'de verdiği tarihsel mesaja dayanarak, Kızılordu'nun daha o zaman Stalingrad'da buluşmaya hazırlandığını biliyorduk.

* *

Berlin'deki adresi ortaya çıkaran telgraf, Abwehr ve Gestapo şefleri arasında ne denli büyük bir heyecana yol açtıysa, "Mavi Harekat" üzerine gönderilen telgraf da Genel Kurmay'ın yüksek subayları arasında o denli büyük heyecana yol açtı. Peki ama bu adres gerek miydi? Kimi haberlere göre gerçek daha karmaşık olarak ortaya çıkıyordu. Alman havacılığı üzerine gönderilen telgrafın içeriği doğruya çok yakındı ve bunu ancak üç tane hava subayı bilebilirdi; yapılacak bir soruşturma da suçluyu hemen ortaya çıkarmaya yeterdi. Öte yandan Fortner, telgrafın adresi verdiğine dair inat ediyordu. Tartışmanın önemi yoktu, önemli olan Gestapo'ya doğru bir adres verip vermediği idi. Ve telgrafın kendisi de önemli değildi: Fortner Berlin'e geldikten birkaç gün sonra, Kludow Berlin şebekesi üzerine kesin bir açıklama yaptı.

Onun "kod çözücüleri" ilk önce Kent'in yaydığı mesajlar üzerine çalışmışlardı. Ortaya çıkan üzücü olaylardan belki de usanmış olan -ya da diğerlerine göre daha kurnaz birisi- Abwehr'in yöneticilerinden birisi, Kent'e gelen telgrafların deşifre edilmesini Kludow'dan ister. Şebekelerin yapısını aydınlatmak için bilgi edinme umuduna kapılır.

14 Temmuz 1942'de Kludow, Sovyet gizli servislerinin Berlin'deki Bastille'in; toza çevirir: Başkan'dan Kent'e gönderilen o meşum telgrafı "sökerler": Derhal Berlin'de buluşma bildirilen üç adres vb."

(*) Paul Carelli, Oparation Barbarosse, Robert Laffont, 1964,p.459.

"Kızıl Orkestra Komandosu" hemen ava çıkar.

S.S. lerin istihbarat servisi şefi Walter Schellenberg **Anılarında** şöyle yazıyor:

"Mayıs 1942'de Haydrich'in öldürülmesinden sonra, Kızıl Orkestra'nın koordinasyon ve denetimi işini Himmler üstlendi. Onunla Müller arasındaki durum, çok kısa zamanda gerginleşti (*). Öyle ki, ben ve Müller, Himmler'in yanında karşılaştığımız zaman, benden çok daha yaşlı olan Müller' den, bizi yalnız bırakması için rica edilirdi. Müller bu durumu kabul edecek kadar anlayışlı birislydi ve ne zaman söyleyecek zor bir şeyi olsa, kendisinin yerine beni gönderirdi. Birgün, alaylı bir gülümseme ile şöyle dedi:

"- Sizin başınızı, benim Bavyeralı yüzüme yeğ tutuyor...bu açık!"

"Temmuz 1942'de,Kızıl Orkestra üzerine bir rapor hazırlamak için Himmler her ikimizi de Doğu Prusya'daki Büyük Karargah'a gönderdi.

"Bu raporu hazırlamak için, ancak birkaç saatlik zamanımız vardı. Yeniden bir araya geldiğimiz zaman, Kızıl Orkestra üzerine raporun hangi noktada olduğunu bana sordu; benim rus casusluğu üzerine hazırladığım raporlar, ona çok daha derin bilgiler sunan belgeler gibi görünüyordu. Böyle birkaç pohpohlama yaptıktan sonra, bu raporu ikimiz adına yalnız benim Himmler'e sunmamı istedi. Bu çalışmanın yalnız yüzde otuzunun benim payıma düştüğünü söyleyerek, kendisinin sunmasının daha iyi olacağını bildirdim.

"- Hayır, dedi, o sizi dinler, beni ise herhalde sepetler!"

"Bu dönemde, Müller'in neden böyle davrandığını anlayamamıştım. Öyle sanıyorum ki, Rus gizli servislerine karşı yaptığı bu çalışmayı bırakmayı çok düşünüyordu ama bu sorun üzerine yeniden geleceğiz.

"Büyük Karargah'a geldiğim zaman, Himmler'in aynı zamanda Canaris'i (*) de çağırmış olduğunu duyarak çok şaşırdım. Olayı aynı gece Hitler ile tartışmak istiyor ve herhangi bir soruya yanıt verebilmek için hepimizin elinden geleni yapmamızı arzuluyordu. Himmler o gün özellikle keyifsiz bir görünümdeydi. Müller'in kendisiyle karşılaşmaktan kaçındı-

(*) Müller, Gestapo Şef; Canaris, Abwehr (askeri istihbarat) şefi.

ğını her halde anlamıştı. - Hitler'e hitaben yazılmış olan raporun ilk satırlarını okumaya başladı ve hemen onları elinden geldiğince eleştirdi. Bu raporda, dedi, gerçek açıkça gizlenmiş. Abwehr ve Funkabwehr'in yaptığı çalışmalar dürüstçe ortaya konmamış.

"- Siz mi yoksa Müller mi, bu rapordan sorumlu?" diye pis pis sırıtarak sordu.

Sorumlunun ben olduğunu bildirdim.

"- Ben onu iyi tanırım, dedi Himmler. Tipik birisidir! Kendi çalışmalarını daha iyi göstermek için, başkalarının çalışmalarını kötülemek. Bu bayağı bir davranış-benim yerime bunu ona söyleyebilirsiniz."

"Herşeyi iyice karıştırmak için Canaris'i çağırttı ve Abwehr'in karşı casuluk radyo bölümü ile yaptığı ortak çalışma üzerine ayrıntılı bilgi istedi. | Müller'in kimi gerçekleri kendi adına biraz değiştirdiğini giderek daha iyi anlıyordu. Himmler, benim bu hikayede hiç rolümün olmadığını unutarak iyice kabalaştı:

"- Size söylediklerimi kelimesi kelimesine Müller'e aktarmanızı buyuruyorum" diye sözlerini bitirdi.

"Führer, kendisine verilen bu rapor ve ihanete o kadar sinirlendi ki, ne Canaris'i ne de beni görmek bile istemedi."

Bu alıntı içinde belirtilen iki önemli şey var. Birincisi, Gestapo kendi raporlarında gerçeği yansıtmıyor. Müller'in Berlin'deki grubun, Gestaponun Wenzel'den elde ettiği itiraflar sayesinde ortaya çıkarıldığını ileri sürüyor. Müller'e göre, eğer"Profesör" kendi kodunu vermeseydi, Kludow 10 Ekim 1941 tarihli telgrafı çözemeyecekti. Ne büyük palavracılık: Wenzel, elbette Atrebatlar'dakilerle hiç ilgisi olmayan kendine özgü bir koda sahipti ve öyleyse bu telgrafı "çözmeye" yardımcı olamazdı. Müller bundan yalnızca kendisi için bir övünme payı çıkarıyor ve tavus kuşu gibi kabarıyor. Öte yandan Gestapo'nun kendi tutanaklarını çok daha dramatik durumlarda, daha önemli ve daha karanlık nedenlerden dolayı da değiştirdiğini birazdan göreceğiz.

Gizli servislerin iki şefi tarafından kendisine sunulan rapordan Führer'in duyduğu heyecanı alt üst olursa da unutmadan not edelim...(*)

(*) Shellenberg, aynı kitap, s.354.

...geçen 7 Haziran'da Führer'in Rastenburg'da verdiği yemekte yaptığı konuşmadan:

"Adaletin ihanet cezalarını değerlendirme tarzı, beni ayrıca çileden çıkarmıştır (...). Sonuçta, eğer olağan mahkemeler ihanet olaylarındaki yargılarında iyi kalplilik göstermekte diretirlerse, hainlerin kurşuna dizilmesi için bir S.S. müfrezesine görev vermek zorunda kalacağımı Gürtner'e (adalet bakanı) bildirdim (...). Bir savaşın zafer ile bitmesi için yüküml!ü olan ve genel olarak dendikte, bir halkı zor bir dönemde yöneten bir kimse kuşkuya hiç yer bırakmayacak şekilde şöyle davranmalıdır: bugünkü koşullar içinde topluluğun dışına çıkan bir kimse, topluluk tarafından tasfiye edilecektir (*)."

(*) Adolf Hitler, aynı kitap, cilt 1, s.153

AMSTERDAM'A AKIN

Franz Fortner Berlin'de zor saatler geçirdikten sonra, Belçika'da kendi makamına döner. Soruşturma bitmemiştir ama çok uzamadan bitmelidir: Atrebatlar akınından sonra Fortner izleri yitirip yolları da kapalı görünce , bu kez Raichman'ı ileri sürerek bir "atılım" yapar. Şebeke içindeki çatlak bir türlü giderilememiştir. Doğal olarak bunun içine zorla atılmak söz konusu değildir, tersine,Büyük Şef'in ajanlarını içinde bulundukları şatolardan çıkarmak için, yavaşça ve incelikle hareket etmek gerekir.

Herzaman olduğu gibi çalışmalar yine kötü başlar. Wenzel'in üzerinde, sevgilisi Germaine Schneider'in adını veren mektupları bulunur. Kadın, Alman gizli jandarması tarafından yakalanır ama "Profesör"le ilişkisinin yalnızca duygusal olduğunu söyler. Ona inanırlar, serbest bırakırlar, o da ortadan yok olur. "Papillon" ve "Odette" takma adlarıyla tanınan Germaine Schneider'ln, Kızıl Orkestra içinde rol alan Komintern ajanlarından Wenzel ve Raicmanla birlikte çalıştığı çok geçmeden bilinir. Otuz dokuz yaşındadır ve yine gizli çalışmalara katılan Franz Schneider adlı bir İsviçre'li ile evlidir. Germaine, 1920 den beri Brüksel'de oturmaktadır. 1929 da politik ajtasyonları nedenlyle oradan kovulur ve kısa bir aradan sonra yine Belçika'ya gizlice döner. Oturduğu ev, yolculuklara çıkan komünist elebaşıların "uğrak yerleri"nden birisidir: orda Maurice Thorez, Jacques Duclos vd. görülmüştür.Savaş başladığından bu yana Belçika ile Almanya arasında özel ulaklık yapmaktadır. Almanya'da toplanan haberlerin çoğu, Alman polisinin kendi eliyle budalaca bıraktığı bu çark vasıtasıyla Belçika'ya aktarılmıştır.

Elden kaçan Schumacha ve Germaine Schneider'le birlikte alarmın verileceği ve güvenlik önlemlerinin en yüksek noktaya çıkarılacağı açıktır...

Bunlar yapılır ama aynı zamanda Fortner'in şansına çatar. Son anda Brüksel'deki ticaret şubesinden soruşturma yapan Büyük Şef, Yefremov'a yeni bir kimlik altında gizlenmesini söyler. Yefremov, Abwehr'e bilgi veren Müfettiş Mathieu ile konuşan Raichman'a yönelir.

Franz Fortner:

"Söz konusu olan, genç bir öğrenci adına hazırlanmış bir kimlik kartıydı. Doğal olarak Mathieu bir fotoğraf istedi ve bana gösterdi. Sarışın genç bir çocuktu, güzel ve açık yüzüyle gerçekten canlı birisiydi. Mathieu kimlik kartını getirdi ve bunu kendi eliyle öğrenciye vermenin daha doğru olacağını söyledi. Raichman, Brüksel'in ortasındaki botanik bahçesinin köprüsünün üzerinde, 30 Haziran günü saat 12-13 arası bir randevu hazırladı.

"Benim de oraya iki araba dolusu jandarmayla gittiğimi bilmem söylemeye gerek var mı. Mathieu'yü biraz öteden izliyorduk, birkaç dakika bekledikten sonra ince ve çok uzun bir gencin geldiğini gördük -en az blr seksen boyunda vardı ve bizim beklediğimiz adamdı. Köprünün ortasında Mathieu'ye yaklaştı ve müfettiş de ona kimlik kartını verdi. İşte tam bu sırada biz araya girdik. Kaçmaya çalışmadı, hem böyle bir şansı da yoktu. Ama bir görseniz, öfkesinden nasıl bağırıyordu. Karşı koymak için bağırıyordu ve karşı koydu da. Bu ani baskını anlıyamıyordu. Kendisi Finliydi ve ülkesinin askerleri bizimle birlikte savaşıyordu. Kendisiyle ilgili haberler edinseymişim. Ve hemen kendi elçileriyle görüşmek için diretiyordu. Bunları dinlemekten kafam şişmişti... sonunda şöyle dedim: "Beni dinleyiniz, böyle bir skandalın yararı olmaz. Eğer gerçekten Finli iseniz, sizi serbest bırakacağımızı bilmelisiniz."

"Eiçiliğine telefon etmesi için izin verdim. Telefonu henüz kapanmıştı ki, elçiliğin iki temsilcisi büromda göründüler, öfkelerinden deliye dönmüşlerdi; bana bir söz bırakmadan bağırıyorlardı: "Ama bu utanç verici bir şey! Bu genç adamı biz çok iyi tanıyoruz, dürüst bir durumu vardı, Brüksel Ünivesitesi'nde uslu bir öğrenciydi!" "Eric Jernstrom'un gerçekte bir Sovyet ajanı olduğuna inanmak için ciddi nedenlere dayandığımızı, tüm bunları aydınlatacağımızı ve araştırmanın sonuçlarını kendilerinin de öğreneceğini söyleyerek onları yatıştırdım...ama neler neler." "Ne denirse den

sin, Fortner'nin bu olayın diplomatik bir skandala yolaçmasından korktuğuna bahse girerim. Gestapo hazırladığı tutanakta, Yefremov'u göreve hazırlayan uzmanlara kompliman yapmaktadır:"Gömleğinin son düğmesine değin, eksiksiz bir gizli görünüme bürünmüştü."

Yefremov'un hiç göze batmayan "örtü"sünü hangi ince ayrıntıların sağladığını bilmiyoruz ama bunu aşağı yukarı anlamak için Sovyet servislerinin tekniğini iyi biliyoruz. Benzer durumlarda nelerle karşılaşıldığına bakarak, Fortner'in öğrencisinin cebinde neler bulmuş olabileceği söylenebilir: Finlandiya'daki düzmece adresine yazılmış bir telgraf, eski ve yırtık bir tramvay bileti -bir Finlandiya tramvayı, Helsinki' de bir kütüphaneye giriş kartı, Finlandiya da bir eczaneye yazılmış bir reçete vb.

Olayın kahramanlarının bundan sarsıldıkları sanılacaktır ama Fortner'in sıkıntısı -eğer böyle bir şey olmuşsa- çok uzun sürmeyecektir, Yefremov ise dayanıklı birisi değildir.

Bu olayın üç yorumu vardır.

I) "Kızıl Orkestra Komandosu"nun eski bir üyesine göre Yefremov'un "çevrilmesi", dünyanın en basit harekâtıydı: Ukrayna'lıydı, öyle ise antisemitik eğilimliydi. Tüm şeflerinin Yahudi olduğu kendisine gösterilecek ve bu ayak takımı için kendi kendini kurban etmenin aptallık olduğu söylenecektir; o da bunları doğru bulur.

2) Fortner'e göre, Giering tarafından Brüksel'e salınan İşkence ekibi, tüm yeteneklerini tutuklu üzerinde denedi. Tutuklu birkaç gün dayandı, sonra çöktü.

3) Abwehr'in bir başka subayına göre, Yefremov çok kolay ezildi. Rusya'da ailesi ve özellikle çok sevdiği genç eşi vardı. Diplomalı mühendisti, lokomotif uzmanıydı ve çok vatanseverdi. Wenzel'i ele verdi diye Merkez'e haber vereceklerini söyleyerek Yefremov'u korkuttular, oysaki bu doğru değildi. Vatanında eşi ile birlikte değerini de yitirecekti. Sovyet yetkilileri misilleme yaparak, eşini tehlikeye atabilirlerdi. Yefremov, aşkını görevine yeğ tutacaktır.

Kimileri, yıkılışlarını kolaylaştıran eksiklikleriyle belirli durumlarda başkalarına göre daha mı dayanaksızdırlar, yoksa insanın içinden gelen köklü bir zaaftan ötürü mü bu kadar çok zayıf nokta hasmın önüne gelmektedir? Birkaç hafta önce Grossvogel gözlerinin önünde eşinin ve küçük kızının

kurşuna dizileceği söylenerek korkutulduğunda, görmüş geçirmiş bir iş adamının rahat sesiyle şöyle demişti: "Rica ediyorum, kurşuna diziniz. Sokol, ne Giering'in adamlarının kırbaçları altında, ne de buzlu su banyosunda dayanıksızlık göstermişti. Grosvogel ve Sokol, hiç kuşkusuz eski savaşçılardandı. Bununla birlikte kendisine "Profesör"denilen Wenzel de, Gestapo'nun köleliğini kabullenmeden önce eski savaşçılardandı.

Bunun bir kuralı yok. Gestapo'nun başladığı yerde, insan bitiyor, öyle ise mantık da kalmıyor. İşkencecilerin kırbaçları altında kanayan yetmiş kiloluk et, artık tümüyle bir insan değildir, tümüyle bir hayvan da değildir, bir kahraman ya da bir hain olacak birşeydir. Son değişim çoğu zaman şaşırtıcı olur, kimi zaman kavranılır gibi değildir ama önceden görülemez. Böyle bir yargıda bulunmayacağız, çünkü yargılama hakkına sahibolmak için, Giering'in adamlarının sopalarla beklediği kafesin içine insanın kendisinin girmesi gerekir. Bizim hayranlığımızı kazananlar ve bizim kabul ettiğimiz insanlar, konuşmayanlardır; onların sayesinde biz kendimizi daha büyük hissediyoruz. Arkadaşlarını ele veren diğerlerine gelince, ele düşenler isterlerse onları yargılarlar...

Franz Fortner:

"Yefremov, Brüksel şebekesinin başında bulunan Kent' in yerine kendisinin geçtiğini bize itiraf etti. Bu şebekenin telsiz bağlantıları üzerine özel bir soruşturma yaptık. Üç tane telsizleri vardı: birisi Wenzel'in kullandığı, diğeri Mathieu'nün evinde saklanmış olan, üçüncüye de Ostende'de yedekte tutuluyordu. Yefremov onun piyanistini bize söyledi, Belçika'lı bir denizçiydi. Onu yakaladık ama telsiz vericisi yoktu ve nerede olduğunu da bilmediğini ileri sürdü. Funkabwehr tarafından saptanan üç tane vericiden bir tanesini ele geçirmemiştik; bildiğiniz gibi Mathieu'nün evinde saklı bulunan hiçbir zaman çalışmamıştı. Diğer ikisinden birisini Atrebatlar Caddesi'nde, birisini de Wenzel'in çatı katında ele geçirmiştik. Yefremov'a göre, şebeke Ostende vericisi için hiçbir yedek piyanist tutmuyordu. Demek şebekenin gizli yayınları kesilmişti, elbette bu bizim için büyük bir rahatlıktı.

"Yefremov, Hollanda şebekesi ile olan "bağlantı"sını da bize açıkladı. Doğrusunu isterseniz, bu şebekenin varlığını şimdiye değin bilmiyorduk. Amsterdam ile Brüksel arasında-

ki posta bağlantısını sağlayan, Lunette takma adını taşıyan küçük bir Yahudi'ydi -yine bir Yahudi! Yefremov'un yardımıyla onu yakaladım. Korkudan titriyordu ve hemen benim hizmetime girmeyi kabul etti. Amsterdam'a birlikte gideceğimizi, eğer iyi davranırsa serbest bırakılacağını, yok eğer kaçmaya kalkışırsa doğru darağacına gideceğini kendisine söyledim. Uysal davranacağına dair bana söz verdi.

"Bunun üzerine benim Lunette (gözlük) ve üç jandarma ile birlikte Hollanda'ya hareket ettim. Oradaki karşı casusluk şefi, Abwehr'den Giskes adında bir albaydı. Yefremov'un açıklamalarını ona aktardım, birşeyler bilip bilmediğini kendisine sordum. Şöyle dedi: "Evet, burada bir Rus vericisinin olduğunu biliyorum ama itiraf edeyim ki bununla ilgilenecek zaman olmadı: boğazıma değin "Kuzey Kutup Harekatı"nın içine dalmışım."

Bu cümlede duralım ve Albay Giskes'in yirmi yıl sonra şöminesinin üzerinde göreceğim viski şişelerini toplamak üzere olduğunu varsayalım. O, Abwehr'in Funkspiel ya da "radyo-oyunu" dediği şeyi yapıyordu. İnsan için etkili ve heyecan verici olan bu harekât, piyanist avının bir çeşit taçlandırılması -tanrılaştırılmasıdır. Yakalanan av, öldürülmekten çok, "döndürülür" ve bir tuzak olarak kullanılır. Düşmanla kurulan böyle bir ilişki sayesinde gizli köşelerine girilir, örgütünün perdesi kaldırılır ve telsizcileri tutuklanır. Funkspiel'den birkaç ay sonra Giskes'in av tablosu çok etkileyicidir: elli üç tane ajan İngiltere'den gelir gelmez yakalanır, on sekiz piyanistin Londra lle bağlantısı "döndürülür", İngiltere'nin paraşütle gönderdiği binlerce silah anında ele geçirilir... Bu bir zafer midir sonuç olarak? Tarihte o zamana dek başarılmış en güzel Funkspiel'midir? İşte bu o kadar kesin değil. İşin kötüsü bu konuda hiç bir zaman kesin bir şey söylenemeyişl. Düşmanı aldatmayı gerçekten başardılar mı? Yoksa hepten yanıldılar mı? Silah, para ve özellikle de adam gönderdikleri doğru ama gizli servisler el kirletmesini biliyorlar: bu onların mesleği. Belki de bile bile gözden çıkarma sözkonusudur. Peki böylesine kalleşçe bir manevradan beklenen çıkar ne? Düşman zehirlemek. Eğer Londra, "dönek" piyanistlere Hollanda kıyıları ve Alman savunması üzerine sorular soruyorsa, Giskes bundan, Müttefikler'in Hollanda'ya çıkartma yapacağı sonucunu çıkartacaktır - ve yanılacaktır. Ayrıca bir Funkspiel "beslenmiş" olmalıdır; çünkü "dönek" piyanistler

haber göndermeyi keserlerse, Merkez alarma geçecek ve oyun duracaktır. Demek ki onlara içeriği dikkatlice hazırlanmış yazılar yayınlatılır: azıcık gerçek, çoğu yalan. Bununla birlikte, eğer konuşulan kimse dümene konmassa, Funkspiel'den yarar bile sağlar: çünkü kimi zaman yalan gerçeğe varır, sizi inandırmaya çalışırlarken, sizden gizlediklerini söylemek zorunda kalırlar.

Aldatılmış gibi görünmeyi sürdürmenin üçüncü nedeni: Funkspiel zaman ve insan bakımından pahalıya mal olmaktadır. Aldatılmış olmak için çalışan bir Merkez'in işi daha basittir: "dönek" plyanlstlere her zamanki gibi alışılmış sorulardan göndermek yetişir. Ama bu Funkspiel'in başında bulunan bir kimse için ne bunaltıcı bir çalışmadır! Doldurmak zorunda kaldığı bu dipsiz fıçılar onu, "gerçek olacak" haber kırıntıları toplamak için resmi örgütlerin ayağına düşürür. Askerler gibi memurlar da her zaman Funkspiel'in esnekliğini anlamadıkları gibi, işlemin gizliliğini tehlikeye sokmasının onları aydınlatma olasılığı da yok, bilgi verirken surat asıyorlar, çok şey açıkladıklarını söylüyorlar; eğer bir başka şebeke adına çalışılıyorsa, "döndürme"nin gereksiz olduğunu inanmış gibi söylüyorlar. Amaçsız ve tüketici resmi cimriliklerin sonunda oyunun ustası, Fukspiel'in açlıktan öldüğünü görmekten titrer. Sahneye konan düzmece suikastler ve sabotajların dışında beslediği onsekiz vericisiyle birlikte zavallı Albay Giskes'in kaygılarını gözlerinizin önüne getiriniz. Londra ne zaman bir paraşütle inmeyi bildirirse, "kabul komiteleri" kurulur, sonra serbest bırakılan bu ajanların denetlenildiklerinden kuşkulanmamaları için, onları uysal bir kukla gibi oynatmak gerekir... Ve ayrıca Rus vericisiyle de mi uğraşmak zorunluluğu? Giskes bunu yapamaz: tüm zamanı ve tüm adamları "Kuzey Kutbu Harekatı"na adanmıştır.

Evet Londra'nın gönderdiği elli üç tane ajanı yakaladı. Peki ama Sovyet piyanistlnln yanıltıcı mesajları yüzünden Doğu cephesinde kaç tane Alman askeri öldürüldü? İngilizler'in havadan yaptıkları indirme sayesinde otuzbin plastik bomba, üçbin otomatik tabanca, beşbin tabanca, üçyüz makinalı tüfek, ikibin el bombası, beşbin şarjör, yetmiş beş telsiz ve çok miktarda para ele geçirdi. Peki ama Berlin'de toplanan, Amsterdam'a aktarılan ve oradan da Moskova'ya gönderilen haberler sayesinde Kızılordu kaç tane tank, kamyon ve uçak tahrip etti? Sözün kısası, "Kuzey Kutbu Hareka-

tı" Abwehr için bir zafer miydi, yoksa alman karşı casusluğunun Hollanda'da körü körüne üzerine atıldığı devasa bir tuzak mıydı?(*)

Funkspiel'den söz etmek için bir neden daha var ama bunu çok üstelemeden unutulmaması için yapıyoruz, çünkü bu istihbarat teknisyenleri için ilk sırada görünmüyor. Bir Funkspiel insanların yaşamını kurtarır. "Dönek" piyanistleri öldürmek ve onların yerine Alman uzmanları koymak olasılığı yoktur, çünkü her piyanist kendine özgü bir yayın yapar, meslek argosunda kendi "imzası" vardır ve Merkez'de konuştuğu kimse tarafından iyice tanınır. Giskes'in elliüç tane tutuklusu güvence içindedirler; Londra'yı uzun zaman aldattığını sanır, yararlı olmaktan çıktıkları zaman, Funkspiel'in sonunda öleceklerdir (**).

"Kuzey Kutbu Harekatı" bizim konumuz değil. Ama kendisine "Profesör" denilen Johanne Wenzel, çok geçmeden Almanlar hesabına piyano çalmaya başlayacaktır. Bir Funkspiel'in ne olduğunu açıklamak elbette yararsız olmadı.

Fortner: "Giskes, istediğim gibi hareket etmekte beni serbest bıraktı. Gestapo'nun binasına yerleştim ve Lunette'i Amsterdam sokaklarında yalnız başına bıraktım. Bundan yararlanıp kaçabilirdi ama şöyle bir söz vardır: hiçbir korkusu olmayanın hiçbir şeyi yoktur. Ve onun verdiği sözlerden çok, korkusuna güveniyordum.

"Amsterdam'da birçok "posta kutusu" biliyordu, bunlar pek yarar sağlamazlardı. Benim amacım, kendisinin bağlantı kurduğu şebekinin şefini yakalatmaktı. Bunun üzerine, onunla her zaman görüştüğü bir eve gitti ama adam orada

(*) Eldeki bilgilere göre, Londra Giskes'in dümenini kısa zamanda kavradı, ama kanmış göründü. Tabii bu, bekki de varlığını bile bilmedikleri Sovyet ajanını korumak için değil hasımlarını "Kuzey Kutbu" hareketına büsbütün sarmak içindi. Öte yandan Giskes'in ruhu bile duymadan yeni bir şebeke oluşturulur ve savaşın sonuna dek açığa çıkmaz. Ayrıca Londra'nın Berlin'i müttefik çıkartması konusunda aldatmayı başardığı hemen hemen kesindir. Londra'nın "döndürülmüş" piyanistlere gönderdiği sorular ikinci cephenin Hollanda'da açılacağı izlenimini uyandırıyordu.

(**) Albay Giskes'in onları ölümden kurtarmak için büyük çaba harcadığını burada söylememek haksızlık olacak ama Gestapo ondan daha güçlü çıktı.

değildi: kapıcı birkaç günden beridir gelmediğini söylemiş. Lunette gelip bunu bana söyledi, şefin sık sık uğradığı başka bir ev de biliyormuş. Kendisini hemen oraya gönderdim ama yine bir başarısızlık: orada da kimse yok. "Bu kötü, dedim kendi kendime, Lunette'i arabamda gördüler ve alarmı verdiler". İkinci apartmana kendi kendime gittim ve bir verici buldum. Bu önemli birşey sayılırdı. Lunette'e birinci eve dönmesini ve kapıcıya bir haber bırakmasını söyledim: aynı gün, saat beşte, şimdi adını anımsayamayacağım bir kahvede buluşacaktık.

"Kahve çok büyük ve kalabalıktı, denetlemesi çok zordu. Öte yandan çok adamla birlikte gitmek istemiyordum, çünkü bizlmkl tehlikeyi sezebilir ve sıvışırdı. Bunun üzerine buluşmaya iki sivil jandarma ve Gestapo'nun Amsterdam şefl ile birlikte gittim. Onların üçü geçip içeriye otururken, ben her zaman cebimde taşıdığım 6,5luk Mavzer'imin kabzasından tutmuş, kaygılı ve gergin bir durumda dışarda kaldırımda beklemeye başladım.

"Lunette saat beşe beş kala geldi ve daha önce bir çiftin oturduğu bir masaya yerleşti. Onun peşinden ben de girdim ve yanındaki bir masaya oturdum. Hollandalılar bana yer vermek için sıkışmak zorunda kaldılar: kahvenin ağzına değin dolu olduğunu daha önce söylemiştim, bu da işimizi zorlaştıracaktı. Lunette bir kahve ısmarladı, ben de ısmarladım. Kahvelerimizi acele etmeden içiyorduk ama ortalıkta kimse de görünmüyordu. Ben umudu kestiğim bir sırada Lunette birden bire kalktı ve çok iri, çok güçlü ama gevşek görünüşlü birisine yaklaştı. Lunette'le aynı masaya oturdular ve her ikisi beş dakika kadar süren bir konuşmaya daldılar. Benim adamlarım ne yapmalıydı? Ateş üzerinde durur gibiydim. İki jandarma onu yakalamaya ve kelepçeyi koluna takmaya kalkıştı. Bizimki karşı koydu, yardım istedi ve kahvede kaynaşma başladı. İşler iyi gitmiyordu, tanınmamak için dikkatli davranmak gerekliydi. İçerde bağırıyorlar, çok gürültü ediyorlardı; tutukludan yana olan müşteriler, jandarmaları ölümle tehdit ediyorlardı, kendilerine yol açmak için jandarmalar silah çekmek zorunda kaldılar. Bu sırada tehdit savuran küçük bir küme dışarda kaldırımın üzerine toplanmıştı, neredeyse küçük bir ayaklanmaya dönecekti olay. Hava çok elektriklenmişti. Sonunda kendimize yol açtık ve adamımızı Gestapo'nun binasına götürdük.

"Orada sorularımı yanıtlamayı kabul etti. Gestapo'nun adamları ona vurmaya başladılar, onları engellemeyi beceremediğimden -ne de olsa onlar kendi evlerindeydiler- oradan uzaklaşmayı yeğledim. Daha sonra Komando'nun onu tümüyle çökerttiğini öğrendim. Adı Anton Winterink'di. Sonradan Kızıl Orkestra'ya geçmiş Komintern'in eski üyelerinden birisiydi. Tüm grubu ele vermiş, Funkspiel yapmayı bile kabul etmiş.

Hollanda'lı Kruyt'un kimin tarafından ele verildiğini bilmiyoruz. Sonradan komünist olmuş eski bir Protestan papazıydı, Rusya'ya sığınmıştı, gönüllü olarak özel bir görev almıştı, Moskova'da casusluk dersleri almıştı. Kruyt, Yefremov'a yardım etmek için gönderilmişti. Şefleri onun bir denizaltı ile İngiltere'ye göndermişler, o da orada çetin paraşütçülük dersleri görmüştü. Hepsinin babası, bir çoğunun da dedesi yerinde olacak bu adama ordakiler şaşkınlıkla bakmışlardı, çünkü o zaman altmış üç yaşındaydı. Başka bir Sovyet ajanı ile birlikte bir İngiliz bombardıman uçağına biner, haziranın sonunda aysız bir gecede, üstü sarılı ve sol bacağına bağlı bir telsizle Belçika'ya atlar. Kendisiyle birlikte aynı ekmeği yiyen ve Moskova'daki stajdan ta son ana değin birlikte olduğu yoldaşı, La Haye'in dış mahallelerinden birisinin yakınına düşer. Kruyt, sağ salim yere inmeyi başarır, paraşütünü gömer ve karanlığın içine dalar. Üç gün sonra, birisi kendisini Gestapo'ya teslim eder. İşkenceye uğrar, işkencecilerin dikkatsizliğinden yararlanarak, o ana değin yanında sakladığı zehirli bir hapı yutar. Derhal midesini yıkarlar ve zehirlenmeden kurtarırlar. Ve sonra sorgu yeniden başlar: "La Haye üzerine paraşütle inen kimdi?" Yine çıt yok. Bunun üzerine işkenceci Alman omuzlarını silker ve şöyle der:"Bildiğin gibi biz onu ele geçirdik, bir evin üzerine inerken öldürüldü. "Bunun üzerine Kruyt'un yüzünde ilk kez altmış üç yaşındaki bir adamın yorgunluk, işkence ve ihanet acısı belirir. Şöyle mırıldanır:"O benim oğlumdu."Onun gömülmesine katılması kabul edilir, sonra kendisini bir duvara dayarlar ve kurşuna dizerler.

Eğer yiğit insanlar için bir cennet varsa, Kruyt oraya mutlaka gitmiş olmalıdır.

BRÜKSEL'DE SON DARBE

İkinci büronun bir üyesi ve Direnme hareketinin eylemci bir üyesi Gestapo tarafından yakalandı, saatlerce sorguya çekildi ama ağzını açıp birşey söylemedi. Bundan usanan Alman, yardımcısına bir işaret yaptı, yardımcısı hemen odadan çıktı. Çok geçmeden bitişikteki odadan bir banyo küvetine suların aktığını andıran sesler işitilmeye başladı. Bunun üzerine Fransız subayı omuzlarını silkti ve şöyle dedi:"Demek öyle, ciddi ciddi konuşmak istediğinizi daha önce söylemeliydiniz."Ve konuşmaya başlar. Konuşma bir satranç partisi kadar sürer. Önemli taşlarını korumak için birkaç piyon kurban edince yeniden sessizliğe bürünür ve artık kendisine de daha fazla soru sorulmaz.

Bu adam bir profesyoneldi. Yefmerov ve Kruyt ise birer amatördüler. Bu olayın hemen hemen tüm kişileri birer amatördürler. Bunlar için ölçülü olmak yoktur: ya kahramanlığın doruğuna varırlar, ya hainliğin en alçak noktasına inerler; bir kez kaymaya başladılar mı, yokuşun orta yerinde durmasını bilmezler. Bir profesyonel için kahramanlık ve hainlik sözlerinin anlamı yoktur, onlar satranç oynarlar. Bir satranç oyuncusu, eğer birkaç piyon yitirirse, bu onu incitmez, önemli olan kral ve kraliçeyi kurtarmaktır. Bir amatör ise, bunun aksine olarak kendi ideali için savaşım verir; bu ideal, şebekenin şefinde olduğu kadar, en küçük ajanda da kendini gösterir. Ayrıntılı bir hesap yapmazlar; eğer söylemek gerekirse, kendi zayıflıklarının pratik sonuçlarını hesaplamazlar. Ya tümden bağlı olurlar, ya olmazlar. Bir kimsenin adını verince, bunu hainlik saydıklarından, geri kalan tüm adları da verirler. Bir amatör, bir profesyonele göre daha yüksekten düştüğüne göre, ister istemez daha aşağılara yuvarlanır. Kendi kendinden nefret etmiş bir kimse, iğrençliklerin içinde zevkle yuvarlanmaya başlar. Bu konuda

aldanmayalım: bu davranışta kendi kendini cezalandırma ve kimi zaman da mazoşizm vardır. Amatör kendi cezasını kendi verir. Eksiksiz bir kahraman olmadığına göre, onun için geriye kalan salt bir korkak olmak, pis bir hain olmak kalır. Bu onun sisteminin bir mantığıdır. Çok büyük bir baskıya boyun eğen zavallı bir şeytan olduğu aklına gelmez. Yefremov tutuklandıktan sekiz gün sonra, Komando'nun adamlarına hainliğini şöyle dile getirecektir:"Sizin yerinize ben çalışacağım. Onların hepsini iyi tanıyorum, tuzağa düşeceklerinden hiç kuşkunuz olmasın..."

* *

Birinci buyruk: Ukraynalı'nın yaptığı hainliğin şebeke tarafından ortaya çıkarılmasını engelleyiniz. Ona bir mektup yazdırıp Raichman'a gönderiniz. Wenzel'in yakalanmasından sonra geride bıraktığı boşluğu gidermek gerekiyor ama bu, sükunet geri gelir gelmez yapılmalıdır, biçiminde bir açıklama yaptırınız.

İkinci buyruk: şebekeyi yok etmek için Yefmerov'u ivedilikle kullanınız; öyle ki, Büyük Şef dağılmakta olan güçlerini toplamak için buna zaman bulamasın.

Yefmerov, Lunette'ten sonra Danilov'un adını verir. Bu olayın dördüncü Rus subayı olan Anton Danilov'dan daha önce söz etmeliydik. Paris'te Sovyet elçiliğinin perdesi altında istihbarat toplayan Danilov, 1939 yılında Belçika'ya gelir. Bilmem ki onun için neler anlatmalı? Şebeke'nin ve Komando'nun eski adamları onu benzer biçimde küçümsüyorlar:"Danilov mu? Zayıf, bayağı ve alçağın birisi..."İkinci derecede ulak olarak kullanılmıştı. Öyle anlaşılıyor ki biraz piyanistliği de vardı. Zavallı Danilov: ne sahnedeyken, ne boynu vurulduktan sonra ilgi çekti. Bir casus yamağıydı, tıpkı işçi yamakları olduğu gibi.

Germanie Schneider de Komando için ilginç birisidir, onun elini Trepper'e değin uzatabilir. Uysal Yefremov, onunla bağlantı kurmasını Raichman'dan ister. O da buna peki der ve Germenie'e şu açıklamayı yapar:"Şebeke karıştı, bunu yadsımanın ne yararı var? Büyük Şef'in kendini kurtarmak için sıvışacağından emin olabilirsin. Onun yerine biz küçük ajanların başı belaya girecek. Almanlar'la birlikte çalışmalıyız hiç değilse. Sen onlara yararlı olabilirsin. Kocan bile onlar için önemlidir."Germenie düşünmek için zaman ister ve hemen Büyük Şef'e haber verir. Yefremov'la bağlantıyı kesme-

si ve Lyon'a gitmesi için buyruk alır. Kimlik yüzünden, Germanie hemen Belçika'yı terkedemez ama Yefremov'un bilmediği bir yerde saklanır. Bir an için kurtulur, bunun üzerine Komando, kocasını hedef olarak alıp saldırıya geçer. İsviçre'li şebekenin tam içinde değildir - daha doğrusu kıyısındadır. Trepper onun saklanmasını gereksiz bulur. Oysa yanılmaktadır: Schneider çok şey bilir. Eşi aracılığı ile Yefremov'un Komando'nun hizmetinde olduğunu da bilir. Bununla birlikte garip bir durum vardır: Raichman onu Yefmerov'la birlikte çağırdığında, bu buluşmaya gider. Bu size anlaşılmaz gibi mi görünüyor? Herşeyi aydınlatmak gibi bir savımız olmadığı gibi gerçekte de Franz Schneider'in hareketi de bize anlaşılmaz görünmektedir. Kimilerine göre, Yefmerov'un gerçekten düşmanın hizmetine girip girmediğini anlamak için bu buluşmaya gitmiştir. Bu biraz da Fransa'da Komünist Direnme Örgütü'nün insanda hayranlık uyandıran, büyük ve benzeri olmayan şefi Kovalski'yi andırmaktadır. Buluşmalarına hiçbir önlem almadan gider Kovalski, adamları kendisi için kaygılanırlar, ilkel bir güvenlik sistemi uygulaması için onu zorlarlar. Buluşma için öngörülen evin düşman tarafından ele geçirildiğini anlamak için pencereye bir havlu asılmasına karar verirler. Birgün Kovalski havluyu görür ve hemen içeriye dalar; Gestapo avcılarının tuzağından mucize kabilinden kurtulan Kovalski, durumu dostlarına anlatmak için merdivenleri dörder dörder geri iner:"Havlu oradaydı, demek bir çıngar vardı, bunun gerçek olup olmadığını anlamak istedim."Eğer büyük patron Kovalski böyle davranmışsa, Franz Schneider neden böyle yapmasın?

Tutuklanan ve sorguya çekilen Franz Schneider, Berlin-Brüksel yolu üzerinde çalışan bir Alman'ın adını ve adresini açıklar. Bununla birlikte eşinin nerede olduğunu bilmediğini söyler. Bunu Wenzel'e sorar, onun haberi olmalıdır! Wenzel gerçekten ya hiç bilmiyordur ya da söylemek istemez, Germanie'in izi iyice yitirilmişe benzer.

Raichman olmasaydı, belki de ortaya çıkmazdı. Raichman, Müfettiş Mathieu ile bağlantı kurar ve kaçak bir ajan için kimlik kartı ister. Ona verilen fotoğraf, Germanie Schneider'in fotoğrafıdır. Mathieu kimliği hazırlar ve ajanla buluşmak istediğini Raichman'a belirtir. Daha önce Botanik Bahçesinde Yefremov'un başına gelen darbeye o da uğrar.

Neler oluyor? Yefremov'un yakalanmasından hâlâ Raichman'ın haberi yok mu? Franz Schneider, Ukrayna'lının ihanetinden haberi olduğu halde Raichman'a kendisiyle Yefremov arasında bir buluşma saptamaya geldiğinde uyarmayı ihmal mi etti?Peki ya Büyük Şef? Onun özel gözetleme grubu kendisine artık Brüksel olaylarından haber vermiyormu, yoksa Belçika'daki şebekeyi,kılı bile kıpırdamadan kendi yazgısına mı terketti? Trepper, Yefremov'un ele geçirildiğini, bundan üç gün sonra da evine geldiğini, bazı kağıtlar yüzünden tehlikesiz sıkıntıları olduğunu kapıcıya söylediğini, kopan bağlantılarını yeniden düzeltmek için büyük çaba harcadığını -kurabileceği her türlü bağlantı için- biliyor. Bu duruma göre Ukrayna'lı düşman safına geçti demek. Eğer Büyük Şef,Raichman'a haber vermediyse, hiç kuşku yok ona büyük kuşku ile bakıyor: Mathieu ile bağlantısını koparmak bir yana, aksine tam sağlamlaştırmıştır ve her türlü ihaneti yapabilir.Peki ama Franz Schneider'in ayının pençesine düşmesine neden izin verdi? Franz'ın eşini neden Raichman--Mathieu ölümcül çarkının içine attı?

Çünkü bir bozgunla karşı karşıyayız. Bozguna uğramış bir ordunun generalinin tersine, Büyük Şef birliklerinin az çok nerede olduğunu ve düşmanın nereye dek saflarını yardığını bilir. Ama onun durumu da kurtarıcı buyruklar vermeye elverişli değildir, çünkü bağlantıları kopmuş durumdadır. Bu, eksiksiz bir tekniğin cilvesidir. Düşmanın ilk saldırıları çok sıkı kapanma bölmelenme sayesinde tehlikesizce savuşturulabilir. Ama öte yandan düşman belirleyici bir darbe indirirse, şebekenin o nazik mekanizmasını kırmayı, başarırsa işte o zaman şebekenin o çok sıkı bölmelenmişliği, düzeni yeniden sağlamayı engeller, dişliler birbirileriyle yeniden uyum sağlamaz olurlar. Öyle anlaşılıyor ki, Trepper, Germanie Schneider, kocası ve diğerleriyle bağlantıyı yitirdi. Onların tehlikeye gittiklerini görüyor ama uyarmak için birşey yapamıyor. Ötekiler kör ve sağırlar, bu tehlikeyi seziyorlar, buna can atıyorlar, yalnızlığın ve korkunun verdiği şaşkınlıkla kendilerini bunun içine bırakıyorlar. Franz Schneider, Gestapo ile karşılaşacağını bıldığı buluşmaya gidiyor, çünkü kuşku ve sıkıntının kafasını kurcaladığı kendi yalnızlığı içinde hemen hemen herşey ona kapalı kalıyor. Şebeke ile bağlantısını koparmış olan Germanie, kocasının ve sevgilisini yakalayan bir Gestapo tarafından izleniyor ve bu durumda kendi güvenliğini

kuşku götürür bir müfettiş olan Mathieu'nün elleri arasına bırakıyor...

Bununla birlikte, bir araç olarak kullanılan Raichman birçok hizmet yaptıktan sonra artık işe yaramaz duruma gelmiştir. Fortner ve Mathieu, buluşmaya boşuna giderler. Raichman buluşmaya yanında Germenie olmadan yalnız gelir. Bu, Büyük Şef Germenie'i uyardığı için midir? Germenie, gereğinden çok kuşkulu davrandığı için midir? Bunları hiç bilmiyoruz. Komando da bunları bilmiyor, ama ona göre Mathieu belki ateşe atılmış olabilir. Oysaki, şebeke Raichman'ın iyi niyetinden kuşkulanacak olursa, artık onu çalıştırmaz ve tutuklar.

"Bu, diye anlatıyor Fortner, çok ufak, kapkara korkunç bir caniydi -bir Yahudi! Çalışmalarını hemen bizim hizmetimize verdi. İnsanı rahatsız edecek kadar köle ruhluydu ve bizi iğrendiriyordu. Ama ne yaparsınız, bu konuda titiz davranmıyorduk,ne de olsa işimize yarıyordu..."

"Gestapo'nun Yahudi ve zayıf bir kimse diye nitelediği Raichman, çok geçmeden sevgilisi Malvina Gruber'i de ele verdi, o da kendisi gibi bizim hizmetimize girdi."

1934'ten beri Sovyetler'in hizmetinde çalışan bir ajan, ister istemez herkesi tanır. Tutsak Ralchman, hiç kuşku yok bilinçsizce Mathieu'ye araç olduğu kadar şimdi de iyi işe yaramaktadır. Sürdüğü izler, Komando'nun bir numaralı ve vazgeçilmez düşmanı olan Büyük Şef'e değin uzanabilir.

Çek ve tombul bir ana olan Malvina'ya gelince, onun da belli bir görevi vardı. İsviçre'de çalışan Sovyet grubunun ulaklığını yapıyordu ve Fransız-İsviçre sınırını bu amaçla belki bin kez geçtiğini itiraf etti. Ve yakalandıktan hemen sonra, Küçük Şef'le ilgili önemli bir haberi Komando'ya verdi. Atrebatlar'a yapılan baskından sonra Kent, sevgilisinin Paris'e değin yalnız gitmesini sakıncalı buldu ve yanına Malvina'yı taktı. Sonrasını düşünmeyen Margaret, yolculuğunun Marsilya'ya değin süreceğini buna açıkladı. Komando, bu iki sevgiliyi bulacak ve onlara bu düşüncesizliklerini ödetecektir.

Bununla birlikte Paris ve Marsilya'ya saldırmadan önce, Brüksel'deki temizliği bitirmek gerekiyor.

Franz Fortner:

"1940'da Fransa'da kazanılan zaferden sonra Reich'in yetkili kimseleri, işgal edilen yerlerde ticari girişimler yapmaları için yansız ülkelere çok ilginç önerilerde bulundular. Her

türlü donanıma ve eşyaya gereksinmemiz vardı ve Fransız, Belçika'lı ya da Hollandalı iş adamlarına hangi ölçüde güvenip ortak iş yapabileceğimizi bilmiyorduk. Bunun tersine, yansız ülkelerin karasız olmaları için hiçbir neden yoktu. Ayrıca, yenilen bir ülkenin herhangi bir vatandaşına göre de daha büyük güvence veriyorlardı.

"Başka yerlerde olduğu gibi Brüksel'de de bu yan tutmayan işletmeler akla gelen her türlü kolaylığı elde ettiler. Tüm Avrupa içinde telefon ya da telgrafla haberleşebiliyorlardı; bunların yönetlcileri bir yere gidecekleri zaman gerekli olan **ausweis'ı** * alıyorlardı. Sanki, savaş onlar için yoktu.

"Bununla birlikte biz elbette ihtiyatlı davranıyor ve onları gizlice gözlüyorduk. Bunlarla ilgili olarak bir keresinde, müdürü Güney Amerikalı bir işadamı olan Simexco üzerine soruşturma yapmaya gittim. Simexco firması, Brüksel'in en önemli firmalarından biriydi, Wehrmacht ile çok önemli ticaret yapıyorlardı ve yöneticileri durmadan dolaşıyorlardı. Bende kaygı uyandıran şey, onların durmadan Berlin,Prag, Paris ve başka yerlere olağanüstü bir biçimde telgrafla haberleşmeleriydi. Telefon ve telgraf haberleşmelerinin denetlenmesini Abwehr III N servisinden istedim. Kuşku uyandıracak hiçbir şey ortaya çıkmadı. Simexco, en ciddi firmalardan birisiydi ve ayrıcalığının elinden alınması için ortada bir neden bulunmamıştı.

"Kaygımın azalması için bu yeterli değildi. Kalkıp Brüksel'deki donatım subaylarını görmeye gittim, çünkü bunlar Wehrmacht ile yapılan tüm ticaret işlerini yönetiyorlardı. Yetkili subaya Simexco üzerine kanısını sorduğumda bana yüksek sesle şöyle dedi: "Ah! çok iyi, çok çalışkan insanlar. Keşke hepsi bunlar gibi olsalar. Çok iyi iş görüyorlar, ayrıca hepsi de bizimle iyi görüşüyor. Buradaki tüm işadamları ile gerçekten kişisel olarak iyi ilişkilerimiz var. Bizi çoğu zaman akşam yemeklerine çağırıyorlar ve krallara yakışır bir biçimde karşılıyorlar..."

"Doğrusu bu kişisel görüşmeler beni kaygılandırdı. Donatımcıların,alış veriş yaptıkları kimselerle birlikte yemek yemeleri gibi bir adet yoktu, böyle şeyler yapılmaz. Simexco, böyle içli dışlı yakınlık kurmak için, herhalde büyük çabalar harcamış olmalı. Peki ama ne amaçla?

(*) Belge

"Donatım subayına, firmanın yöneticileriyle biraz konuşmak istediğimi söyledim. Bana, Güney Amerikalı'nın Fransa'ya gittiğini, onun yerini Belçika'lı Nazarin Drailly'nin aldığını ama işletmenin en önemli adamının Paris'te çalışan bir işadamı olduğu sanıldığını söyledi. Bu adam Brüksel'e sık sık geliyormuş, özellikle firmanın kazancını toplamaya geliyormuş ve bizim ordonat subayı ile sık sık karşılaşıyormuş. Ondan çok övgüyle söz ediyordu, çok az rastlanır birisiymiş, dinamik, işgören ve Alman davasına inanmış gözüpek bir yandaşmış. Bunun üzerine, onun fizik yapısını bana anlatmasını söyledim. Durumu hemen anlamışsınızdır, o bizim adamı tanıtırken, ben soğuk terler dökerek onu dinliyordum. Sonunda, Atrebatlar'da bulduğumuz iki fotoğraftan birisini cebimden çıkardım ona göterdim: "Bu adamı mı?" Evet, ta kendisiydi: Büyük Şef... Güney Amerikalı'ya gelince, elbet o da Kent'in kendisiydi...

"Korkudan nasıl dona kaldığımı, nasıl dehşete kapıldığımı gözlerinizin önüne getiriniz. **Sovyet ajanlarını artık banliyö kahvelerinde aramıyordum ama onların Alman subayları arasında olacağını da bilmezdim.** Özellikle en iyi bilgi edinebilecek yer olan Donatımda! Simexco ve diğer alış verişler sayesinde Belçika'daki Alman askerlerinin sayısını, onların nasıl donatıldıklarını ve Atlantik Duvarı'nın yapılmasını (firma onun yapılmasında doğrudan doğruya çalışıyordu) biliyorlardı. Bundan başka donatımda çalışanlar, görevleri gereği çok geziyorlardı, çok insanla karşılaşıyorlardı ve bir sürü şeyden haber alıyorlardı..."

Margarete Barzca: "Vincent'dan ne istenildiğini söyleyebilirim; yanında çok alkol bulunduruyordu. Ama kendisi acınası Alman subayları gibi içmezdi. Hemen hemen her akşam gelirlerdi: firmanın kendilerine açık olduğunu, orada iyi yemekler yendiğini, daha iyi içildiğini, güzel kızlarla karşılaşacaklarını -adlarını vermeyeceğim o biçim kızlar...- bilirlerdi. Bitmeyen bir bayramdı bu!"

Kimi haberlere göre Simexco, Yefremov bildirmeseydi Franz Fortner'in önsezisinin kurbanı olmayacaktı. Trepper, Yefremov'a nasıl çalışacağını söylediği zaman, Simexco'nun varlığını bildirmiş ama onun yanına yaklaşmamasını buyurmuştu, çünkü firmanın başında bulunan Kent'in uzun çalışmaları yüzünden, durum tehlikeli olmaya başlamıştı. Yefre-

mov, Simexco'nun izini belirtmiş olmalı. Şurası gerçek ki, firmanın ortaya çıkarılması, Yefremov'un itiraflarıyla aynı zamana rastlıyor. Öte yandan da Fortner'in izlediği yol, firmaya gidiyordu. Kent'in evinde ticaretle uğraştığını gösteren hiçbir belirti bulunmasaydı bile, Atrebatlar'a yapılan baskından sonraki ilk soruşturmalar, Alman ekonomik servisleri için çalışan "Güney Amerikalılar'ın" 101 numarada oturduğunu göstermişti.

Yefremov'un verdiği haber, belki de daha önce başlatılan araştırmanın sonuçlanmasına yaradı.

Simexco'nun maskesi düşmüştü, artık ne yapmak gerekirdi?

"Firmanın ortakları üzerine bilgi toplamaya başladık, diye ayrıntılara giriyor Fortner. Bunlar yuvalandıkları yerlerde görünürde kuşku uyandırmayan Belçikalı işadamalarıydı. Kendime Donatım'da çalışan bir subay süsü vererek işgalci askerlerimize mektup kağıdı almak için Simexco'ya gittim. Beni ticaret müdürü Nazarin Drilly karşıladı. Tavırları insanda azıcık olsun bir kuşku uyandırmıyordu. Herhangi bir müşteriye iş yapan ve sıradan bir tüccar gibi davrandı bana. Üstelik mektup kağıdı da satmıyorlarmış, bizim iş de böylece suya düşmüş oldu. Daha çok şey öğrenmek için o an kimseyi tutuklamadık, bunun yerine firmayı gözlemeye ve telefonlarını dinlemeye başladık. Ama ben size bu soruşturmada karşılaştığım son şaşkınlığımı -hem de ne büyük- anlatmayalım.

"Brüksel'e geldiğimde, Abwehr'le aynı binada kalmayı bir acemilik olarak düşünmüştüm, bu durumda peşlerinde olduğum kimseler beni kolayca tanırlardı. Başka bir yerde bir büro tutmak ve orda başka bir ad altında adamlarımla görüşmek daha doğruydu. Royale Caddesi 192 numarada ticari işler yapan bir binada Riepert adı altında iç-dış ticaret yapan bir büro kiraladım. Ve siz Simexco'nun nerde olduğunu biliyor musunuz? Royale Caddesi 192 numurada! Benimki ile aynı katta,benimkine bitişik ve öyle ince bir bölme ile ayrılmıştı ki, birimizin sesi ötekinden işitilirdi! Ayrıca benim konuşmalarımı saptamak için mikrofon da yerleştirmiş olmalılar... Atrebatlar'da bulunan Büyük Şef'in ve Küçük Şef'in fotoğraflarını gördüğümde neden garip bir duyguya kapıldığımı ve "daha önce görmüş" olduğumu şimdi anımsıyor musunuz? Durum açık, merdivende on kez onlarla karşılaşmıştım! Onlarla merdiven sahanlığında karşılaşıyor ve birbirimize

şapkalarımızı çıkarıyorduk! Atrebatlar olayından sonra artık onlara Royale Caddesi'nde rastlamadığımı da ekleyeyim, elbette onları tanıyabilirdim. Ama bu inanılmaz bir şey, değil mi? Gerçekten inanılmaz bir olay! **Eğer insan bunu bir romanda okusa, çok ileriye gitmiş diye yazarı kınarız...**"

Gerçekten inanılmaz, hem Fortner'in düşündüğünden daha inanılmaz bir olay. Çünkü sonuna değin o Simexco'nun ne olduğunu, Simexco da "Riepert, iç-dış ticaret" tabelasının arkasında neyin gizlendiğini bilmiyordu. **Aylar boyunca Sovyetcasuslukörgütüve Almankarşı-casuslukörgütü,birbirlerini bilmeden aynı katta birlikte kaldılar!**

Raslantı, aktörlerin beceremeyeceği kadar olağanüstü oyunlar koyuyor sahneye...

SATILIK

EMMANUEL MIGNON, 22 Kasım 1917 de Saint-Nazaire'de doğdu, ama on sekiz yaşından beridir Paris basınında yayın Işçiliği yapıyor, sistematik kuşkunun ve alaycılığın bir din durumunda olduğu Croissant semtinde gazeteciler derneği üyesi, çoğu ağarmış olan uzun saçları, porselen gibi ince ve solgun cildi, saçlarının aklığı ile hoş bir zıtlık oluşturan kara kaşları var; Emmanuel Mignon'un gözleri keskin, dudakları alaycı ve dili slvrldir; son olarak dendikte, Paris'teki işgalcllere, nasıl olursa olsun, sonsuz güçlükler çıkaran insanlardan birisi olan Gavroche'un küçük oğludur...

"1941 de burada, Huchette Caddesi'nde oturuyorduk. Taşındığımız zaman ben ve eşim birbirimize şöyle demiştik: "burası bakımsız bir ev, küflenmeyelim ve ötesi de önemli değil." Sonuç olarak yirmi beş yıldır buradayız ve nasıl olsa alıştık.

"Simex'deki işimi bana evin kapıcısı bulmuştu. Kapıcı kadın komünistti, benim duygularımı ve bir iş aradığımı biliyordu; dostlanndan Katz, ona çalışacak birisini sorduğunda beni düşünmüş. Hayır! Şöyle olmuştu: işi önce başka bir kiracıya önermiştl ama büro işi onu ilgilendirmiyordu, ben bu fırsattan yararlanmış oldum. Simex'in kuruluşuna yardım ettiğimi söyleyebilirim. Kartvizitlerin baskısı, ticari kayıtların yapılması vb. İle ben uğraştım. Önce -demek bu Eylül 1941 oluyor- Champ Elysees de Lido'nun üstünde bir binaya yerleşmiştik. İki tane büro ve küçük bir hol vardı.

"Beni önce Jaspar karşıladı; altmış yaşında gösteren, epeyce şişman ve tam bir "büyük burjuva" görünüşünde bir adam. Ama o uzun zaman blzimle birlikte kalmadı: Marsllya' da kurulacak şubenin müdürlüğünü yapmak üzere oraya gitti. Sleera (Kent) de oraya gltti ve onu bir daha görmedik.

Oraya gitmeden önce sık sık ziyaretimize gelirdi. Tipik bir Brezilya'lıydı, herkes gibi kibardı, varlıklı bir ailenin çocuğuna benzerdi, anlayacağınız her zaman güzel kızlarla dolaşırdı. Gilbert (Büyük Şef)'i de görüyorduk, pipo ağzında, kibar ve şen bir Belçika'lıydı. Sonradan, doğal olarak onun Belçika'lı olmadığını öğrendim ama insan bu konuda aldanabilir, çünkü tüm konuşması ve anlatımı çok tipikti, nasıl... Sıradan bir adam değildi şu Gilbert. Onun etkisini her zaman üzerimizde duyardık. Önemli olmayan bir konuda sizinle konuştuğu zaman bile, dikkatlice dinler, çok şey anlamaya çalışırdı. Grossvogel de bizimle çalışırdı ama o büroda çok az görünürdü, her zaman dolaşırdı, mal aramaya çıktığı söylenirdi.

"Jaspar gittikten sonra, Alfred Corbin Simex'e müdür oldu. Uzun boylu, bıyıklı bir adamdı; ilk görünüşte çekingen birisine benzerdi ama size güvendiğini hissetiği zaman rahat hareket ederdi. Çok, çok yurtseverdi Corbin! Politik bakımdan radikal partinin sol kanadında olduğunu söyleyebilirim."

Robert Corbin beni yatağına uzanmış olarak karşıladı, kendisini oraya çivileyen siyatik ağrılarıydı. O da iri yapılı, alnı açık ve kardeşi Alfred'le aynı bıyığa sahip. Hint ordusundan emekliye ayrılma bir İngiliz binbaşısının tüm görkemini ve kibarlığını üstünde taşıyor. İngiliz giysisinin Paris'te bir kalesi olan Royale Caddesi'ndeki "Creed"de uzun zaman çalıştığı da bir gerçek...

"Savaştan önce ben ve Alfred, Mantes'in yanındaki kendi işimizle uğraşıyorduk. Kümes hayvanları için yem üretiyorduk. 1940 tan sonra durum kötüleşti, hele "Creed"e Almanlar tarafından el konmasıyla oradaki işimi de yitirdim. Oysaki Alfred, 1940 daki kampanya sırasında askerlikten tanıştığı birisine -Katz adında- dostluk bağlarıyla bağlıydı. Arkadaşı ona, yeni kurulmuş olan bir iç-dış ticaret firmasında çalışmasını söylemişti. Alfred önce çok duraksadı ama sonunda kabul etti, bunu yalnızca parasal nedenlerden dolayı kabul etti, çünkü ona sunulan koşullar çok ilginçti..."

Vladimir Keller, 24 Nisan 1965'te, saat sekizde benimle Maliye Bakanlığının bir ek binası önünde buluşacaktı. Yanında büyük bir kurt köpeği ile birlikte ("Keller? Ah, şu köpekli adam!" demişti bana bakanlığın odacısı) tam satinde geldi. Şu koca yaratığı gezdirmekten dönüyordu ama insan onun ikisini bir arada görünce acaba adam mı hayvanı gezdiriyor,

yoksa hayvan mı adamı dolaştırıyor diye kendi kendine sorabilir. Keller çok ufak ve ince birisi ama iri kafası kendisine dev gibi bir hava kazandırıyor, anlayacağınız bir yapı yanlışlığı var. Kafatası kemikleri her yandan dışa fırlamış, alnı top, yanaklar çıkık, şakakları dağ tepeleri gibi engebeli, üçüncü zamanda parçalanan yeryüzünün görünümü böyle olmalı herhalde. Gözlerinin ikisi de aynı yükseklikte olmadığından, garip bir görünüş veriyor. Bunların sonucu olarak basit bir insan görünümünden kurtuluyor. Bu yüzle birlikte sıcak ve dostluk saçan bir gülüşü var. İsviçre'li bir baba ve İngiliz bir anadan Rusya'da doğmuş,Alman aksanı ile Fransızca konuşuyor.

Keller, kurt köpeği ve ben birlikte bakanlığa girdik. Memurların boşaltıp gittikleri bina, insana her zamankinden daha karanlık geliyordu. Koridoru hoş bir biçimde aydınlatan birkaç lamba vardı, derin bir sessizlik hüküm sürüyordu ortalıkta. Köpek ya sıkılıyordu ya da yaramazlık yapmak için ileri atılıyordu ve Keller sendeliyordu. Issız koridorlarda böylece epeyce yürüdük; zorla soluk alıyordum ve şaşkınlık içindeydim. Sonra asansörle altıncı katta çıktık, burada da giderek daralan koridorlarda yeniden koşuşturmaya başladık. Sonunda hepsi de birbirine benzeyen kapılardan birisinin önünde durduk. Bayan Keller her halde bizim patırtımızı duymuş olacak ki, kapıyı kendiliğinden açtı. Bir banyo gözüme çarptı. İçeriye girmemi söylediler. Ama şimdiye değin benim varlığımdan habersiz olan koca hayvan birden havlamaya ve salyalı ağzıyla bana doğru atılmaya başladı. Keller bana bağırdı ve durmamı öğütledi, ben hemen fırlayıp kaçtım. İkisi bir olup hayvanı yakaladılar ve bitişikteki odaya soktular. Bundan sonra içeriye girebildim ve kendimi bir sandalyenin üzerine bıraktım; Bayan Keller'in çalıştığı bakanlığın üzerindeki bu lojmanlar beni yeniden şaşkınlığa düşürdü. Bunlar Fransız bürokrasisinin benzersiz özelliklerindendir. Normal kişiler tadına varmaz.

"1941'de, Le Havre'da bir garajda mekanikçi olarak çalışıyordum. Ama Almanlar'ın gelişi ile birlikte onlara çevirmenlik yapmaya başlamıştım. Bu işimi seviyordum. Kendi kendime şöyle dedim: "Sen bir İsviçre'lisin, savaş belki seni ilgilendirmiyor ama sen Fransa'da yaşamayı seviyorsun, Almanlar elbette hep burada kalacak değiller ya, onlarla çok

içli dışlı olmak doğru olmayacak, sonra Fransızlar bana gücenirler." Bir dostum, Paris'te Simex adında bir firmadaki iş olasalığından bana söz etti. Bu firmanın Almanlar'la çok iş yaptığını ama kazancın Fransız tutsaklarına yardım için verildiğini bana baştan söyledi. Bu duruma göre söylenecek birşey yoktu. Bunun üzerine Paris'te Simex'e gittim ve orada Bay Grossvogel tarafından karşılandım. Bir Alman ya da bir Alsaslı'ya çok benziyordu, insanda başarılı bir işadamı izlenimi bırakıyordu -Belçika'da pardesü kralı gibi birşey olduğunu da bana ayrıca söylemişti. Bana karşı çok dostça ve iyi davrandı. Çevirmenliğimi gösterebilmem için arkadaşım bana Almanca yazılar vermişti. Yaptığım çevirileri Bay Grossvogel'e gösterdim, onları beğendi ve beni hemen orada işe aldı. Bu, 2 Eylül 1941'de olmuştu. Ertesi gün geldiğimde, onun yerini cana yakın ve güzel bir adam olan Bay Corbin almıştı.

"Bay Mignon benden önce oradaydı. Belli bir görevi yoktu ve herşeyden biraz yapıyordu. Telefona yanıt verdiğinde teşrifatçı olduğunu söylüyordu.

"Bay Katz'ı bir ya da iki kez orada gördüm, sık sık gördüğüm Bay Gilbert'di. Onun Belçika'da işleri olduğu bana söylenmişti. Şurası bir gerçek ki, bir Belçika'lı gibi eksiksiz konuşuyordu. Ben onun Belçika ile Fransa arasında döviz kaçakçılığı yaptığından kuşkulanmıştım ama bu beni ilgilendirecek birşey değildi. Her zaman güzel sözler söylemesini bilen cana yakın bir adamdı. Onun varlığı insanı gerçekten etkilerdi. Onun gücünü üzerimizde duyardık. Onu bir kez keyifsiz görmüştüm , bana şöyle demişti: "Ah, Bay Keller, acaba ben çok yaşayacak mıyım?... bizim ailede çoğunluk genç yaşta ölür..."

"İş yerine çok giden gelen vardı. Orada her zaman bulunan Bay Corbin, Bay Mignon, Matmazel Cointe ve bendim. Matmazel Cointe. Bay Corbin'in kişisel sekreteriydi ama daha çok onun sözü geçerdi. Anlayacağınız gibi daha çalışmaya başlar başlamaz, Simex'de en önemli kişinin Bay Corbin değil, Suzanne Cointe olduğunu sezinlemiştim..."

*

Suzanne'ın kızkardeşi Catherine Cointe, çalıştığı terzinin hemen yanındaki George-V kahvesinde, öğle yemeği tatliini bana ayırarak buluşmayı kabul etti. Beni tanıması zor olmayacaktı: kara bir yağmurluk sırtımda, başımda kara bir bere ve elimde de küçük kara bir çanta ile oraya gelecektim. Gö-

rüşme bu yas rengi lle olacaktı. Ama ne var ki, mevsim yazdı, güneş kahvenin terasını ısıtıyordu ve Champ-Eiysee'de turistler kaynıyordu. Çevremizdeki güzel kızlar, bizim oluşturduğumuz yalnız bir çifti farketmeden çapkın arkadaşlarıyla konuşup gülüşüyorlardı -Katherine karalar giymişti ve gözlerinden yaşlar dökülüyordu, ben ise ona sorular yöneltiyor ve söylediklerini durmadan not ediyordum- sonra bize birer göz atıp pek şaşırdılar. Konuşmalar bir masadan ötekine yayılmaya başladı; bizim hüzünlü havamız sudaki halkalar gibi yayılıyordu. Bana tuhaf tuhaf bakmaya başladıkları zaman, bir polis ya da usta bir şarkıcı olmadığımı anlatmak için çevreme gülümsemeye başladım. Rahatsız edici bir durumdu. Eski acıklı günleri içinde kendini yitiren Catherine, olup bitenlerden habersiz durumdaydı.

"Biz üç kardeştik -Iki kız ve bir oğlan. Polonya kökenli olan anamız büyük bir kadındı, bizi çok sıkı bir eğitimden geçirdi. Babamız da general olduğuna göre, anlayacağınız gibi geleneksel yurtseverlik anlayışı içinde yetiştik. Savaştan önce Besançon'da oturuyorduk, orada bir garnizon vardı. Babamız bize kaleyi gösterir ve şöyle derdi: "Almanlar saldırdığı zaman, askerlerlmle birlikte oraya gireceğim ve onlara karşı koyacağım." O zaman şöyle sormak zorunda kalıyorduk:" Peki cephane kalmadığı zaman?" Yanıt verirdi: "Teslim olmaktansa, kendimi öldürürüm!"

"Eğer bunu size anlatıyorsam, Suzanne'ın komünizm üzerine konuşmasının nasıl bir etki bıraktığını anlatmak içindir. Sizin de tanıyabileceğiniz bir kimsenin, sinema yönetmeni Jean-Paul Le Chanois'nın etkisiyle komünist oldu. Elbette tümüyle bizden ayrılmadı, yakın aile bağlarını koruduk ama ana babamız için bu gerçekten üzücü oldu.

"Suzanne çok iyi bir müzik eğitimi görmüştü, savaştan önce müzik öğretmenlydl, kendisinin kurduğu ve komünist bir örgüt olan "Paris Müzlk Korosu"nu yönetirdl. Ama 1940 yenilgisinden sonra piyano dersleri vererek artık geçimini sağlama olanağı yoktu. Bunun üzerine stenografi dersleri aldı ve Slmex tlcaret firmasına girdi. Bu lşe nasıl ve kimin aracılığı ile alındığını pek lyi biliyorum. Hem bu işinden bize pek az söz ederdi. Örneğin kimi zaman şöyle derdi: "Ah! Atlantik Duvan Için yine onlara bir sürü pis şey satacağız! "Birtakım gizli işler yaptıklarını ben üstü kapalı olarak anlıyordum. Onun mutluluğu bana çok anlamlı görünürdü. Anlayacağınız

gibi Suzanne çok coşkulu davranıyordu ve hemen hemen bir bağnazdı. Onun birşeye canla başla bağlanması gerekiyordu. Le Chanois yüzünden bağlandığı bu şey komünizm olmuştu ama pekâlâ Kurtuluş Ordusu'na da girebilirdi. Komünist Idealini, aileden gelen vatanseverlik geleneği ile bağdaştırabildiği için, Almanlar'a karşı verdiği mücadele onu mutlu kılıyordu. Simex'de çalıştığı ve canını tehlikeye attığı bu dönemde olduğu kadar hiçbir zaman mutlu olmamıştı. O bunu çok iyi biliyordu ama ben onu bu dönemde ne endişeli, ne de sinirli gördüm."

*

Jean-Paul Le Chanois, beni bir film şirketinin bürosunda kabul ediyor. Elli yaşında var, kafası dazlak, canlı ve çevik birisi, zekası ilk anda göze çarpıyor, dünyü olaylarına karşı açık bir ilgi duyuyor ki bu da sinemacılar arasında az görülür bir durum.

"Suzanne ile tanıştığım zaman o ondokuz yaşındaydı, ben ise onbeş. İyi bir eğitim görmüş, kafalı ve güçlü bir kişiliği olan yetenekli bir kızdı. Cortot'nun eski öğrencisiydi, iyi bir müzisyen için müzik eğitimini yetersiz görüyordu, bu onun yaşamında bir üzüntü olarak kaldı ama aynı zamanda gerçekçiydi, parası olmadığı için müzik öğretmenliğine boyun eğdi.

"Ona aşıktım -öyle aşıktım ki, sonunda bir delikanlı olan benle ilgilenmeye başladı. Ben onun sayesinde kendi burjuva ortamımdan -Victor Hugo'nun "halkın rahat kısmı" dediği -kurtuldum. O dönemde kendisi Nietzche'nin etkisi altındaydı, amcalarından birisi ona tanıtmıştı.

"Ancak bakaloryamı ve filoloji lisansımı verdikten sonra Suzanne'ın sevgilisi oldum. Ben ailemden ayrıldım ve onunla yaşamaya başladım. Bu iki yıl sürdü, iki yıllık mutluluk, çünkü çok iyi anlaşıyorduk. Bu benim için olağanüstü birşeydi, bir çocuğun düşünün gerçekleşmesiydi. Ve sonra birbirimizden ayrıldık, çünkü gençtik ve yeni deneylere susamıştık -bu da olağandı. Bununla birlikte iki dost olarak kaldık.

"Rus devrimi beni çok etkilemişti,"Fransız İşçi Tiyatrosu" ve Prevert'in "Ekim Grubu" gibi çalışmalara katıldım. Suzanne'ın da buralara getirmeye başladım. Önce felsefi bir gözle baktı bu çalışmalara, sonra pratiğe döndü ve başlardaki Nietzche'cilliğe tümüyle sırt çevirdi. İşte bu dönemde kendi halk korosunu kurdu ve sonuna dek yönetti.

"1939 yılında ben de bu koroya girmek istedim ama reddedildim, çünkü astımım vardı. O zaman Carpeau'da küçük bir dairede oturuyordum. Üç oda içiçeydi ve birisinden merdivenle dışarıya açılırdı. Çok garip ve çok hoş bir evdi bu. Bir gün baktım Suzanne da aynı binaya taşınmış -ne büyük sürpriz. Bunu büyük bir sevinçle karşıladık ama bunun can sıkıcı bir yanı da vardı, çünkü her ikimiz de "garip savaş" ın yasadışı çalışmaları içindeydik. Bu yüzden sık sık karşılaşmamaya karar verdik. Sonra ayrı ayrı oradan göç ettik ve yeniden Carpeau Meydanı'na döndük. Bu arada elbette herşey değişmişti. Direnme Hareketi ile birlikte komünistler ulus hareketinin içine girmişti. Aragon'un da yazdığı gibi üç renge bürünmüştük. Ben geri dönüşümde gizli bir şebeke kurdum. Suzanne da bir ticaret firmasına girdiğini ama bu firmanın başka şeylerle uğraştığını üstü kapalı olarak söyledi. Bunun üzerine yine güvenlik nedenlerinden dolayı seyrek görüşmeye başladık, hem evin kapıcısı da Petain'in deli gibi hayranıydı. Suzanne bana Simex'dekl işinden çok az söz etmişti. Yalnızca şunları anımsıyorum: Wehrmacht'a mal temin ediyorlardı, bunlann arasında Rusya'da savaşanlar için kayak da vardı..."

Emmanuel Nignon:

"Simex, eğlenceli bir yerdi, orda neşe içinde çalışırdık. Firma yalnız karaborsa iş yapardı. Bize eşya satmak isteyen her çeşit adam gelirdi, biz de bunları Almanlara satardık. Her zaman satın alırlardı. İnanılır gibi değildi, gözlerini kapayarak mal alırlardı. Bir keresinde Doğu halıları gelmişti, birçok balya hem de. Birincisini açtık, bir göz atınca, içinde güve bulutunun hareket ettiğini gördük. Balyayı hemen kapadık ve hepsini olduğu gibi Todt'a satmaya karar verdik. Üzerinde durmadan satın aldılar. Evet, Todt örgütünün bizim başlıca müşterimiz olduğu söylemeliyim. Onun sahipleri tüm malların bize karaborsadan geldiğini bilirlerdi ama bundan rahatsız olmuşa benzemezlerdi. Tüm bu dalevereli işlerin pek iyi olmadığını bana söyleyeceksiniz ama ben de zaten bu nedenle orada çalışıyordum. Ben ve eşim, "Martin Ailesi" direnme hareketine katılmıştık. Şefim bana Simex'den Almanlar'a giden tüm malların ve bu malları verenlerin adlarını saptamamı söylemişti, savaştan sonra onların hesabı görülecekti. Dünya ne garipdir: ben de raporlarımı Charbonnier adında

birisine vermiştim, meğer o da Gestapo adına çalışan bir ajanmış -Kurtuluşta kurşuna dizildi. Firmayı korkunç bir işbirlikçi olarak tanıtan benim raporlarım doğrudan doğruya Gestapo'nun bürosuna gitmiş. Simex'in gerçekten ne olduğunu artık şimdi iyi biliyoruz: ne hoş şey, değil mi?

"Bir keresinde artık kullanılmayan bir demiryolunu birisi bize satmak istedi. Biz de onlara devretmek istedik. Rayları aldılar, traversler de yakacak odun olarak satıldı. Hatta bir el arabası dolusu odunu da Cointe'in Carpeau'daki evine ben taşımıştım...

"Onlara ayrıca binlerce benzin bidonu satmıştık. Önce iyi nitelikte bidonlar bulunuyordu, sonra ancak delik bidonlar bulabiliyorduk, bunları onarmak gerekiyordu. Çalışmaları gözlemek için şantiyeye ben gidiyordum. Dağ gibi yığılmış olan bidonlar arasında dolaşıyor ve lehimlenecek yerlerini bir tebeşirle işaretliyordum. Lehimciler geliyorlar ve bilerek deliğin tam yanını lehimliyorlardı. Bana göre hava hoştu ama kendi kendime şöyle diyordum: "Olacak gibi değil, sonunda birşeyler olacak..." Hiçbirşey olmadı! Delik bidonlar vagonlara dolup Almanyaya doğru gidiyordu; bu gerçek bir mutluluktu bizim için ve kimse de bundan şikayetçi olmadı! Eğer Ay'ı satmak isteseydik, Todt bunu bizden satın alırdı!

"Tüm bunlar Corbin'i rahatsız ediyordu. Bu işlerde çok ileri gidildiği hissediliyordu ve Corbin karaborsa dolaplarına deli oluyordu. Bunda çok ileri gitmenin yakışık almayacağı ileri sürerek elinden geldiğince bu işleri dizginlemeye çalışıyordu. Keller ise bunları hoş karşılıyordu, hiç kuşku yok bu işlerden yüzde aldığı içindi. Keller iyi bir adamdı ama insanın sinirine dokunan bir delice huyu vardı: Almanlar'a her telefon edişinde, konuşmasına **Heil Hitler** diye başlıyordu. Bu onun korkusundan dolayı yaptığı birşeydi.

"Kimi zaman garip şeyler de oluyordu. Bir gün ak saçlı ve yaşlı bir Yahudi, göğsünde sarı yıldızı ile Simex'e iş istemeye geldi. Baba Corbin, hiç hayır demesini bilmezdi, onu işe aldı. Ertesi sabah yaşlı adam bir elinde kocaman bir yazı makinası ve bir koltuğunun altında da büyük kitaplarla geldi. İç-dış ticaret konusunda bir uzmandı, gümrük yasalarını biliyordu, kitaplar ise kodları gösteriyordu. Şu zavallı ihtiyar çalışma isteği ile doluydu, yararlı olmaya çalışıyordu ama Todt'a içi güve dolu halıları satmak için gümrük yasalarını bilmek gerçekten gerekli değildi. Adam böylece bütün gün

boşu boşuna yazı makinasının önünde duruyor ve kitaplarını karıştırıyordu. Kimse onu kasıtlı olarak boş tutmuyordu, bir kez siz de düşününüz,ona ne denebilirdi ki? Ve bir sabah artık gelmedi, ne olduğnu da hiçbir zaman öğrenemedik...

"Tüm bu dolaplar çevrilirken, firmanın altın içinde yüzdüğünü elbette düşünebilirsiniz ama hiç de böyle değildi. Çok kazanıyordu ama ortada hiç para yoktu. Kasa dolduğu zaman Katz ya da Grossvogel hemen geliyor, tüm mangırları temizliyordu. Sözde "mal almak" için bunu yaparlardı. Ama çok ilginçtir, bunun ikisi hiçbir zaman mağazaya mal almazdı...

"Simex'de bunun gibi insanın merakını çeken bir sürü şey vardı. Örneğin Marsilya'daki mağaza ile mektuplaşmalar PTT aracılığı ile yapılmazdı. Trende bir vagon-restoranda çalışan birisinin aracılığı ile haberleşme sağlanırdı. Jaspar ve Sierra'dan gelen mektupları o Champ-Elysees'ye bırakırdı, onlara gidecek mektupları da ben bu adamın evine bırakırdım. Şu yoksul ve yaşlı adam, Meaux Caddesi'nde kötü bir evde otururdu... Bakınız, bu dolap da diğerleri gibi bana şaşırtıcı görünmezdi: kendi kendime derdim ki, şu karaborsa ile ilgili mektuplarda o kadar kötü şeyler yazılı olmalı ki, sansürden kaçırmak zorunda kalıyorlar..."

Büyük Şef'in "Simex'deki adamımız" dediği Suzanne Cointe bir yana, orada çalışan hiçbir kimse firmanın gerçek rolünü bilmiyordu. Gözlerinin üzerinde bir bantla şebekeye giriyorlardı; Büyük Şef bu bantı çözdüğünde, geriye dönmek için artık vakit çok geç oluyordu. Güvensizlikten gelen bir yöntem mi? Suçlanması gereken bir iki yüzlülük mü? Bunu Trepper'in kendisi anlatıyor: "Önemli anlarda: iş yapacaklarına güvendiğim kimseleri seçiyordum." Öyle ama işkence ya da ölüm anı geldiğinde, insanın gözleri bağlı olarak girdiği bir iş uğruna gözüpek karar vermesi çok zor olsa gerek...

Siemex'in bürosu, 1941 yılı sonbaharında Lido'nun üzerinde açılır. Yirmi metre daha aşağıda, yine-Champs-Elysees'nin kaldırımı üzerinde-Albay Remy de aynı zamanda Ermitage sinemasının binasında kendi şebekesinin merkezini kurar. Burasıda Lido'nun binası gibi gayet kullanışlıdır: ticaret merkezi görünümündeki önyüzü güven vericidir, labirent gibi karmaşık koridorları ve özellikle birçok giriş çıkış yeri vardır. Bununla birlikte peşine Gestapo takılmış olduğu için

Remy, şebekesinin merkezini sık sık değiştirmek zorunda kalır. Birkaç yer dolaştıktan sonra, yardımcılarından birisi, yurtsever bir albay olan Levy'nin kendilerine bir daire kiraya vermeyi kabul ettiğini söylemiştir.

"İki kat yukarda oturan ev sahibi ile, diye yazıyor Remy, kapıcının aracılığı ile görüşecektik. Bizim oraya yerleşmemizle, onun başına gelecek ölüm tehlikesini ondan gizlemek söz konusu olmazdı."

Ve Albay Levy'ye durumu açıklıyor:

"Apartmanınızda kiralayacağımız daireyi ne amaçla kullanacağımızı dostum Prevost size kısaca açıklamış. Varlığını Almanların çok iyi bildiği ve birkaç kez fena halde çarptığı şebekenin merkezini buraya kuracağım. S.S. generali Oberg'in Paris'e yeni geldiğini ve şebekeyi ortadan kaldırmak için buyruk verdiğini öğrendiğimi sanıyorum. Bizim merkezimiz çok hareketli olacak ve bizi ziyarete gelecek insanları ben buraya kabul etmek zorunda kalacağım, başka gidecek yer de kalmadı (*)."

Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır. Bununla birlikte bir yargıya varmadan önce nedeni iyi anlamak gerekiyor. Remy, albay Levy'nin ünlü bir yurtsever olduğunu biliyor, onun varlığını olaya katıyor ve etkisinden yararlanıyor. Hepsi bu kadar ve bu da çok şey değil ama ajanlarının canlarıyla oynamak, hatta şebekenin varlığını korumak için Albay'ın sağlam inancından yararlanmayı yeterli sayıyor: oyunun kuralı böyle, Büyük Şef ise, böyle kurallara dayanmıyor. O, dünyanın tüm Corbin'lerini (Corbin:karga) aldatmaya hazır, yanlış çıkabilecek bu güvenme yüzünden şebekeyi tehlikeye atmaktansa onları gözleri bağlı olarak darağacına gönderiyor.

Sonuç olarak dendikte, her iki şebekenin adamları arasında hiçbir ortak yan yok. Birbirlerinden yirmi metrelik bir uzaklıkla ayrılıyorlar ama sanki ayrı ayrı dünyalarda yaşıyorlar. Simex'in adamları, kuşkusuz sonunda Remy ile birleşecekler ama şimdilik caddenin karşısına geçip Todt örgütünün bulunduğu Marbeuf sinemasına gidiyorlar

Bunun aksine olarak Simex ile, Henri-Martin Caddesi'nde 101 numaraya yerleşmiş olan Fransız Ekonomik Servisi

(*) Remy, aynı yapıt, cilt II,s.III.

arasında büyük bir kaynaşma var. Simex ağır materyeller üzerine iş yaparken, Ekonomik Servis Almanlara dokuma, kahve ve sağlık maddeleri temin ediyor. Anlayacağınız gibi herşey resmi yolların dışında, karaborsadan alınır. İşgalci yetkelerin uyguladığı ekonomi-politik çok ustacadır: temel maddeleri daleverell yollardan almak ve yenilmiş ülkelere resmi yollardan satmak. Karaborsacılar, Vichy Hükümeti'nin nezdindeki Alman delegeleriyle çalışmalarını böyle yürütürler.

Buna karşılık Simex ile Fransız Ekonomik Servisi arasında oldukça benzerlik vardır.

F.E.S.'nin patronunun adı Masuy'dur, banyo işkencesini icatetmekle tanınmaktadır; ticaret çalışmaları eşgidişli olarak Gestapo ve Abwehr'in hizmetinde çalışmaktadır. Henri-Martin Caddesi'nde kahve torbalarının arasında Almanlar hesabına işkence yapıldığı gibi, Champs-Elysees'de Doğu halıları balyaları arasında müttefik Devletler hesabına bilgi toplanır.

Todt'un Paris'li yöneticilerine gelince, eğer delik benzin bidonlarını ve kusurlu malları kolayca kabul ediyorlarsa, bunlara gözlerini kapatmak için önemli denecek kadar çok rüşvet aldıkları içindir. Büyük Şef, onların hepsini satın almıştır.

BİR AŞK HİKAYESİ

"Her yerdeler bayım! Ülkeyi işgal etmişler, gerçek bir salgın bu! En güzel yerler, en şık villalar, her şey onlar için. Size söyleyeyim, onlar bölgenin kralları..."

1943 yılında mıyız? Almanların varlığından deliye dönen bir yurtseverin içten gelen çığlığı mı? Hayır, 1966 yılındayız ve Saint-Tropez'deki "Yahudi işgali" ne karşı Doktor Darquier'nin ilenmesi, Kardeşi Jean Daquier, savaş sırasında Yahudi İşleri Komiserliği yapmış. Bu görevdeki kendi öncülüne göre antisemitliğe inanmış ama ilk sürgünlerden sonra Hollanda'lılar gibi modaya uymuş ve Amsterdam duvarlarına sloganlar yazmış: "Pis ayaklarınızı, bizim pis Yahudiler'in üzerinden kaldırınız." Kendi tasarılarında canı sıkılan Gestapo, gerçek bir zindancıyı bu görevde görmek istemiş. Kurtuluş'tan sonra ölüm cezasına çarptırıldığına göre, Jean Darquier çok iyi işler çevirmiş olmalı. Ama daha önce davranıp Pireneler'i aşmış ve yargı kendisinin yokluğunda verilmiş. Bugün kendisine İspanyol Genel Kurmayı'nda bir görev verilmiş olarak Madrid'de yaşıyor, kardeşi ise Saint-Tropez'in tepelerine iyice yerleşmiş ve Yahudi tehlikesini anlatmak için durmadan kaz gibi vak vak ediyor.

Yetmiş yaşına varmış olan Doktor Darquier kuru bir ihtiyar, ak saçları perçem gibi alnının üzerine değin dökülmüş, sinirli ve konuşkan, karamsar ve çirkin sözler onun ağzından, bir volkandan lavların saçılması gibi saçılıyor ve çevresindeki güzellikleri yok edip gidiyor, çünkü villası körfeze bakıyor ve bir cennet bahçesinin içinde duruyor. Ve ben Yahudiler'i değil, Anna de Maksimoviç'i konuşmaya geldim onunla.

"Anna? Ah, ne insandı o! Yüz kilo ağırlığında ve bir seksen boyunda. Doğanın bir gücü. Saçları sarı ve dağınık, yüzü yuvarlak, gözleri donuk mavi, neşeli, her zaman çok neşeli...

Anlayacağınız gibi pek kadınsı değil. Ama fizik gücü, inanılır gibi değil bayım! Saldırgan hastaları yola getirmek için hiçbir zaman yardım istemezdi; onlara, kollarını bağlı tutacak deli gömleği giydirmezdi: adamcağızı taburenin üzerine oturtur, krizinin geçmesini beklerdi. Belki yüz kilo gelmezdi ama hiç değilse doksan, doksan beş kilo gelirdi. Doğanın bir gücü. Size az sonra ırza geçme olayını anlatacağım...

"Kendisi sinir hastalıkları uzmanıydı ve Choisy-le-Roi'da bir kliniği vardı. Zaten ben de kendisini bu vesile ile tanımış oldum. Nasıl bir gündeydi? Şimdi bunu anımsama olanağı yok. Çalışmalarının doğru yürütülüp yürütülmediğini anlamak için haftada iki kez kliniğe uğramamı benden istemişti. Bu gibi yerlerin iyice denetildiğini biliyorsunuzdur. Öyle aileler vardır ki, birisinden kurtulmak için hastalık uydurup ona deli raporu çıkarırlar. O dönemde, yani savaştan önce, ben Paris Tıp Fakültesi nöroloji kliniği şefiydim ve Anna için bir kefil görevini yerine getirebilirdim. Hem o ayrıca evinde de tehlikeli olmayan delilere ve büyük sinir hastalıklarına bakardı.

"Komünist devrimi sırasında onun ailesi ile birlikte Rusya'dan kaçtığını biliyormusunuz? Babası, çarın ordusunda çok tanınmış bir generaldi (*). Bu kaçışlarını Anna bana birkaç kez anlatmıştı. Babası birisiyle birlikte bahçeden çıkıp gidinceye değin, kendisi elinde balta ile kapının arkasında durur Kızıllar'ı beklermiş. Ben Anna'yı tanıdığımda babası ölmüştü ama anası sağdı ve o da olağanüstü bir kişiliğe sahipti. Gerçek bir "ana"ydı. Çocuklarının üzerinde sınırsız bir etkiye sahipti, Anna'nın kardeşi Vasili ile bir iki kez karşılaşmıştım. Kısa sakallı, ufak tefek esmer birisiydi. Kaba bir kimseydi. Hiç Rus'a benzemezdi. Ya da daha çok "esrarengiz Slav"lardandı... Ne demek istediğimi anlıyor musunuz?

"Oysaki Anna, gerçek bir Rus insanıydı. Çok serbest konuşurdu, bayım. Bana anlattığı öyküler...İnsanın yüzünü kızartırdı! Açık saçık Rus öykülerine bir başladı mı (bizimkiler onlarınkinin yanında gülsuyu gibi kalır), nereye gideceğimi bilmezdim. Doğru söylüyorum, ne yapacağımı bilmezdim. Ama dikkat: şen ve tasasızdı, kendi mesleğinde de çok güçlüydü. Sert ve kabaydı ama hastalarına karşı çok iyiydi.

(*) 1914 yılında Almanya'ya ordusunun başında ilk giren Rus generali, baron Maksimoviç idi.

"Ve çar yanlısı. Ah evet, çar yanlısıydı. Çar, gerçekten "halkın küçük babası"ydı. Rusya'nın eski rejime dönmesini canı gönülden dilerdi."

Vassili ve Anna, komünizmin bir kenara ittiği soylu iki Rus göçmeni; Paris bunlarla kaynıyor. Gerçi Maksimoviç'ler, yurt özlemiyle yanan ve ayağa düşen aristokrat taksi şoförleri ve ucuz balalaykacılar gibi değiller, onlara hiç benzemiyorlar. Bunlar, geçmişe sırtlarını dönen ve geleceğe yönelen ikinci göçmen kuşağına aitler. Yaşlı Genaral Pavel de Maksimoviç perişanlık içinde ölürken, çocuklarının bakımını Mgr. Chaptal üzerine alır, korunması gereken her ırktan ve her ulustan göçmenler o dönemde Paris'te toplanırlar. Bu sayede Vassili Merkez Okul'a girer, sonra maden mühendisi olur. Anna tıp öğrenimi yapar ve sinir hastalıkları uzmanı olur. Bir kız kardeşleri daha varmış ama ancak bu olayda hiçbir rol almadığı için onu hiç tanımadık.

1936 yılında ondan fazla politik örgüt, Paris'e göç etmiş olan "Beyaz Ruslar"ın kurduğu ilişkiler üzerine tartışmaya girerler. Onların çoğu koyu çar yanlısıdır, diğerleri faşizme ya da sosyalizme yakınlık duyarlar, kimileri de faşizmle komünizmi birbiriyle kaynaştırmaya çalışır. Bunların hepsi de hayali ve önemsizdir. En ılımlı bir değerlendirmeye göre bunların üçte birisi ya Fransız polisine, ya Nazi servislerine ya da Sovyet istihbaratına hizmet ederler. Bunlardan birisi da Savunmacılar Birliği'dir.

Plotre Volodin adında üyelerinden birisinin tanıklığını buraya aktaralım:

"1936 yılında Savunmacılar Birliği, toplantı, balo vb. gibi şeyler yapmak için Dupleix Caddesi'nde küçük bir yer kiraladı. Örgütün parası, yaptığı harcamlara ancak yetişiyordu. Bir gece iri ve güçlü, kırk yaşlarında bir kadın güzel bir araba ile geldi ve Savunmacılar'a örgütlerini çok ilginç bulduğunu söyledi. Bir akıl hastalıkları kliniğini yönettiğini, Birlik'e paraca yardım yapma olanağına sahip olduğunu ekledi. Onun gelişinden sonra lokal yeniden boyandı ve yerlere halı döşendi. Sonra üyeler için bir bülten yayınlandı. Birlik'in üyeleri zaman zaman on, onbeş dolar tutarında para alıyorlardı. Harcamalar ve aylıklar, kliniğin geliri ile karşılanıyordu.

"1939 yılında, "Anna'nın parası iyi kokmuyor" ve başımıza işler açılır diye kıpırdanmalar başladı ama bu asılsız haberlere kimse diyecek bir şey bulamıyordu."(*)

Savunmacılar, Anna'nın parasının kokup kokmadığını ve kendisini hiçbir zaman bilemediler, çünkü hemen hemen hepsi savaş başladığı gün Fransız polisince tutuklandı ve kuşkulu yabancılar oldukları için Vernet Kampı'na tıkıldı. Birkaç ay sonra Vassili de Maksimoviç de tutuklandı; ikinci başkan Anna ise, mesleği sayesinde gözaltına alınmakla kurtuldu, çünkü kliniğin delileri ve sinir hastaları ona gereksinim duyuyorlardı.

Eğer Anna'nın paralarının kokusunu biz bilmiyorsakda ki Savunmacılar olsun Doktor Darquier olsun doğrudan ilgililler de bilmiyorlardı. İspanyol cumhuriyetçi askerlerinin yaralarını sardığını biliyoruz.

Verne Toplama Kampı, Pirene'lerden ve İspanyol sınırından otuz kilometre ötede Ariege'de kurulmuştu. Elli hektar genişliğinde ve dikenli tellerle çevrili çok geniş bir yer, Eylül 1939 da yapılan topluca tutuklamadan sonra, bir çeşit insan deposu haline geliyor. Orada İspanyol cumhuriyetçileri, Rus göçmenleri (çar yanlısı, sosyalist ya da faşist), Fransız komünistleri, kamu haklarından yoksun bırakılanlar ve bir de Gestapo'nun pençesinden mucize kabilinden kurtulanlarla Hitler'in toplama kamplarından kaçarak canlarını kurtaranlar bulunuyor. Bu kaçaklar Fransız makamlarını rahatsız etmeyen ve belki de dünyanın en antinazi insanlarıdır. Fransız yetkilileri savaşın kazanılması ile uğraşırken, böyle önemsiz şeylerle zaman yitirmektense, polisin "kuşkulu" etiketini yapıştırdığı her çeşit insanı kampa doldurmak gibi bir yola başvurmuşlardı.

Baron Vassili de Maksimoviç, onyedi yaşına değin Petersburg'da bir prens gibi yaşamış, daha sonra da Mgr. Chaptal, onun göçmenlik koşullarını yumuşatmıştı. Merkez okulda okurken ve mühendislik diplomasını hazırlarken, yurttaşlarını kızdıran karışıklıklara sırtını dönüyor ve rahat bir yaşam olasılığına hazırlandığını sanıyordu. Rusya'daki olayların alınyazısını değiştirdiği Vassili, tarihin içine Vernet Kampı'nın kapısından girer. Açlığı, soğuğu ve aşağılanmayı

(*) David J. Dallin, Soviet Espiunage, Yale University Press, 1955, n.158.

kampta keşfeder (*). Çelişkiler orada da sürüp gitmektedir: Hitler'in en amansız düşmanları, yine Hitler'le savaşan Fransa tarafından oraya kapatılmıştır. Gestapon'un, Wehrmacht'ın başarılı yolunu izleyerek gelip Vernet Kampı'nı bulduğu ve insanları bir et yığını gibi alıp götürdüğü inanılmaz günleri yaşar; Fransız gardiyanlarının şefi Mareşal Petain, diğer ülkelere "onurlu barış" diye kekelerken, Vassili'nin varlığı Gestapolar'a bildirilir.

Hiç kuşku yok Vassili artık dersini almıştır: zaman insanı politika ile ilgilenmeye zorluyor, çünkü politika herkesle ilgileniyor.

Gestapo'dan sonra Vernet'ye bir Alman komisyonu gelir; görevleri, Üçüncü Reich'a hizmet edebilecek güvenilir tutukluları alıp götürmektir. Komisyona Albay Hans Kuprian başkanlık etmektedir. Albay bir çevirmene gereksinme duyunca, ona Vassili önerilir, o da bunu uygun karşılar. Bu Vassili için iyi olur, Kuprian'a dostlukla bağlanır. Albay eskiye bağlı bir subaydır ve delicesine monarşisttir. Ona göre Almanya'yı kötü yetişmiş zorbalar ele geçirmiştir, öte yandan Baron Maksimoviç de serseri çeteler tarafından Rusya'dan saygısızca kovulmuştur (ki bunlar Hitler çetesiyle bir pakt imzalamışlardır), bu iki adam birbiriyle iyi anlaşır. Görev bitince, Kuprian Vassili'yi serbest bırakır, Paris'te buluşmak üzere sözleşirler, orada ona uygun bir iş bulacaktır.

Maksimoviç, 1940 yılı Ağustos'unda artık tenhalaşmış Paris'te kız kardeşi ile buluşur.

Darquier:

"1939 yılında, doğal olarak ben de kendimi savaşın içinde buldum, beni bir cankurtaranın içine alıp götürdüler. Tutukladılar, kısa süre içinde serbest bırakıldım, Kasım 1940'da Paris'e geri döndüm ve Choisy'e gittim. Kliniği bahçesinde bir Alman birliği konaklamıştı. Anna'nın odasına girerken birden şöyle dedim: "Demek Almanlar burada?" Yerinden fırladı ve kızgın bir sesle şöyle dedi: "Dikkatli olunuz". Gerçekten bir Alman hemşiresi peşimden içeri giriyordu. Bu "fareleri" siz de bilirsiniz. Olanları gözlemek ve ihbar etmek için her kliniğe yerleşmişlerdi. Anna'nın kardeşi Vassili o günler ora-

(*) Vernet'nin eskilerden Arthur Koestler, tutukluların yürekler acısı yaşam koşullarını bir kitapta anlatmıştır. (La Lie de la terre, Calmann Levy).

daydı. O günlerle ilgili olarak küçük birşeyi daha anımsıyorum: büroda Rus gazetesi **İzvestia** açıkta duruyordu."

Kasım 1940'da İzvestia Gazetesi rahatça Paris'te bulunabilirdi; Alman-Sovyet Paktı yürürlüktedir. Peki ama amansız bir çar yanlısı olan Anna, bir Bolşevik gazetesi okumanın tadını mı çıkarmaktadır? Darquier'yi rahatsız eden budur. Belki de haklıdır. Bir gazete, bir dua kitabı değildir. Ve sonra, esrarlı bir hava Anna'ya hiç yakışmamaktadır... Açık kalpli, rahat ve tasasız, gözleri parlayan, saçları dağınık, kahkahayla gülen, sırtınıza yumrukla vuran ve her zaman açık saçık şeyler anlatmaya hazır şeytan Anna! Bolşevikler'in peşinde olduğu babası kaçtıktan sonra Anna, balta elinde bekleyen onaltı yaşında dev yapılı bir kız olarak mı kalır? Savunmacılar Birliği'ne yaptığı parlak yardımlar, kimin hesabınadır? İspanyol cumhuriyetçilerinin yaralarını sarması insancıl nedenlerden midir, yoksa politik midir? Ülkesinden yalnız haber almak amacıyla mı İzvestia'yı okumaktadır? Basit görünüşlü iri bir kadın için bir sürü soru işareti var.

Buna karşılık "esrarengiz Slav" kardeşi Vassili, belirsizlikten uzak bir karar verecektir çok geçmeden: Büyük Şef'in hizmetine girmeyi önerecektir.

Durumu iyice açık açık mıdır? Hayır, bu Trepper'in düşüncesi değildir! Fransız Komünist Partisi ile "bağlantı"sını sağlayan Michel tarafından ona önerilmiştir. Oysaki Maksimoviç uzun zamandan beri Merkez'in bir ajanı olsaydı, komünist çevreler ona özen gösterirlerdi. Demek öncelikle yeni göreve alınmış birisi söz konusu, öyleyse kuşkulanmak gerekir. Ya geçmişi? Beyaz Ordu'nun arabasıyla Rusya'dan çıkmış bir baron generalin oğludur, Paris'te bir başpiskopos tarafından karşılanır ve Sovyet düşmanı bir ortamda gelişir... Açıkça söylemek gerekir ki, Vassili'nin kişiliği Büyük Şef'in diğer adamları arasında yabancı kalır Katzlar, Sokol, Grossvogel ve başka çayırlardan gelmiş koyunlar. Yoksa düşman koyun ağılına bir kurdu mu sokmaya çalışmaktadır? Trepper hemen merkezden bilgi ister. Karşılık şöyledir: eğer ilginç olanaklar sağlıyorsa, Maksimoviç'i kullanınız ama çok temkinli davranmayı da elden bırakmayınız. Bu belirsiz ve basma kalıp bir yanıttır. Gerçekte, şebekenin şefinden kim daha iyi karar verebilir? Moskova'nın rolü, özellikle savaş zamanında, adayın bir dosyasının olup olmadığına bakmak için Komintern'in dev gibi fiş kutularını araştırmaktır. Dosyası

yoksa, ya da inceyse, karar şebeke şefine bırakılır. Bu büyük sorumluluk aynı zamanda onun pslkolog, karşısındakinin ağzından söz almasını bilen, biraz kâhln ve de çok şanslı olmasını gerektirmektedir. Çalışmaya aldığı adamların geçmişlni, kişiliklerinin güçlü ve zayıf yanlarını bilmek zorundadır. Ama kimi zaman bilgiler eksik ya da yanlıştır, Anna'da görüldüğü gibi çelişkilidir. Eksikleri gidermek, çelişkileri güdülerine ve deneylerine dayanarak çözmek, Müfettiş Mathieu'nün "yeni ayakkabıları"nın (düzmece evrak) kuşku götürür birer armağan olduğunu sezinlemek, Sokol'un benzeri olmayan bir kimse olduğunu önceden anlamak, Alfred Corbin'in gözlerinin bağlan çözüldüğünde duraksamayacağını kestirmek gerekir.

Sovyet istihbarat kuramcısı General Orlov bir şebeke şefinin bir romancıya benzeyeceğini bilgiççe yazabilmektedir: kişileri harekete geçirdiği gibi onları ayıklar da. Romancı, kendisine karşı yapılacak eleştirller pahasına mantıksal bir olaylar örgüsü kurar, kahramanlarına, onların psikolojilerine uygun düşecek davranışlar yaptırır. Eğer şebeke şefi de aynı kurallara uymazsa, çok geçmeden kendini adamlarıyla birlikte darağacında bulur. Çünkü romancı, kahramanlarını kendi imgelerine göre hareket ettirmek şansına sahipken, şebeke şefi "gerçek varlıkların duygularını ve hareketlerini yönetir (*).

Büyük Şef, Maksimovlç'in tüm yönlerini inceler ve evet diye gözüpek bir karar verir. Şebeke içinde kuşkular ve karşılıklı kararsızlıklar, iki adım ileri bir adım geri gitmeler böylece başlar, yararlı bir işbirliğl olarak görünür ve şebekenin tarihinde tatlı bir dönem başlar. Çünkü otuz dokuz yaşında olan ama şimdiden şişmanlamış ve bacakları hastalıktan şişmiş olan Baron Vassili de Maksimoviç, Kızıl Orkestra'nın Kazanova'sı olma belirtisini kendinde taşımaktadır.

Margarete Hoffman Scholz Almandır, kırk dört yaşındadır ve hiç de güzel bir kadın değildir. Yirmi beş yıldan beridir güzel prensini beklemektedir. Büyük Şef'in romanını yazan keşke Balzac olabilseydi ama Margarete lçln bu daha ziyade Delly'dir. Hannoverli ileri bir aileden gelmektedir Margarete.

(*) General Orlov, Handbook of Intelligence, Michigal University Press, 1964.

Amcalarından birisi Albay Hartog, Paris'te General Heinrich Stülpnagel'in kurmay kurulunda **Gross Paris**'in komutanlığını yapmaktadır. Margarete, Wehrmachr'ın hizmetinde yardımcı eleman olarak Paris'e çalışmaya gittiğinde, babası küçük kızını gözlemesi için bu amcaya görev verir. Ama Margarete'in duyarlılığı, bu başıbozuk askerler için bir tehlike değildir, Albay Hans Kuprian'ın sekreterliğini yapmaktadır. O da kendisi gibi kibar ve seçkin birisidir... Kırk beş yaşına ayak basması ve gerçekten güzel olmaması, onun bu mutluluklarına engel değildir. Vernet'nin kapısı Margarete'e kolayca açılır, çünkü Kuprian'ın komisyonu ile birlikte o da oraya gitmiştir. Oradaki aşağılık şeyleri, acıları ve çirkinlikleri değil, yalnız Vassili de Maksimoviç'i görür. Ve Margarete de onun gözünü boyar. Zavallı Maksimoviç'in fil gibi bacakları şişkindir, hiç kuşku yok yüzü çok zayıftır ve bir köylü gibi giyinmiştir ama o kötü giysilerin altındaki baronu Margarete sezinler. Vassili onun bakışlarına karşılık verir ve belki de işi konuşmaya değin ileri götürür, Hannoverli matmazel için bu kadarı yeterlidir. Bir Balzac, bir Delly olmayan yazar, Margarete'in yüreğindeki kopan fırtınayı betimlemekten vazgeçer. Vernet'yi terkettiği zaman, sözün tam anlamıyla aşktan deliye dönmüştür.

Kuprian ile birlikte Paris'e geri döner ve Genel Kurmaydaki görevine yeniden başlar. Kendini canla başla işine veremez ve tedirgin ruhu günde yüz kez aynı soruyu sorar: "Gelecek mi?" Albayın verdiği söz doğru çıkar ve o gelir ama önce Alman servisleri için çalışma onu pek çekmez. Kuprian onun mühendisliğine uygun bir iş sunar: Cassel'de Henschel fabrikaları! Büyük korkular ve acılar... sonra mucize: Vassili bunu reddeder. Mutluluktan şaşkına dönen Margarete, hiç kuşku yok Vassili'nin bunu kendisinin yanında kalmak için yaptığını sanır. Zavallı kadın, aşkının Büyük Şef'in ricasına boyun eğdiğini öğrense, hayal kırıklığına uğrayacaktır. Büyük Şef, Onun Paris'te kalmasının Cassel'de olmasından daha yararlı olacağını söyler. Ona şöyle der: "Bir istihbarat grubu kurunuz. Beyaz Ruslar'ın, aristokrat Fransızlar'ın ve katoliklerin arasına giriniz, Alman subayları ile yakınlık kurunuz, bunların yanında vebadan kaçar gibi özellikle solcu çevrelerden uzak durunuz. "Maksimoviç için en uygun "örtü" gerçekte kendi kişiliğini korumasıdır: aristokrat bir Rus göç-

meni olarak Trepper gibi karaborsacı rolü oynamalı, iyi bir yaşam sürmeli ve Paris'teki gizli lokantalarda Todt'un adamlarıyla yiyip içmelidir.

Aşklar çiçeklenmeye başlar. Vassili, Alman karargahının bulunduğu semtteki Majestic Otel için bir serbest giriş çıkış yazısı alır. Her akşam oraya Margarete'i aramaya gelir. O günün nasıl geçtiğini Margarete ona anlatır. Belleğine güvenmez, kimi şeyleri ona anlatmamış olabilir, bunun en basit yolu, elinden geçen belgelerin birer kopyasını sevgilisine getirmektir. Arkadaşlarının elinden geçen belgelerin de birer kopyasını edinir. Fransa'daki ordugâhlar üzerine tutulan son derece gizli raporlar bu yoldan Büyük Şef'in eline geçer. Bu konu bitince, Büyük Şef Margarete'in sevgisini başka alanlara yöneltmesini Maksimoviçten ister. Margarete kendini Fransa'da konaklamış olan askeri birliklerin servisiyle ilgilenmeye verir. Trepper yeterince bilgi toplayınca, usta kılavuz Maksimoviç, sevgilisini üçüncü bir çalışma alanına yöneltir: Margarete, Abetz'deki Alman elçiliği sekreterliğine girer. Ateşli çalışma isteği nedeniyle en önemli belgeler bile ona güvenilip verilir. Onun aracılığı ile Moskova, Fransız Hükümeti ile yapılan alışverişleri, Fransız halkının duygularını, Alman tasarılarını ve karşılaşılan güçlükleri öğrenir. Düpedüz kendi ülkesine ihanet ettiğini anlamayacak kadar aptal mıdır Margarete? Bunu doğrulayacak birşey yoktur. Hiç kuşku yok, çocukluğundan beridir yoksunluğunu çektiği sevgiyi bu aşkla doyurmaktadır. Kendini tutkularına terketmiş bir kadının yüreğinde anlaşılmaz şeylerdir bunlar.

Bu arada insanı düşündüren şeyler var. Söz gelimi Margarete'in amcası, Maksimoviç'le olan aşklarını gözden kaçırıyor. Kendi evinde gibi rahat davranıyor. Genel Kurmay'ın güvenlik subayları kaygılanırlar ve bir savaş içinde olduklarını, çalışmalarını son derece gizlilik içinde yürütmesini Margarete'e söylerler. Ne güzel iş! Margarete'in daha basit arkadaşları bile Vassili için deli olurlar, çünkü o seçkin bir kimsedir, kadınlara karşı kibardır, her zaman için birisine bir demet çiçek, ötekisine bir kutu şeker götürür - ne de olsa bir barondur. Bir barondan kuşkulanılır mı?

Genel Kurmay'ın subayları bunu bir an için bile akıllarına getirmezler. Bu adamların çoğu soyludur, iyi eğitim gör-

müştür, Nazillk'e karşıdır, seçkin insanlardır. Bolşevik serserileri ile dostluk anlaşması yaparken, İngiliz centilmenlerine karşı savaşan bir rejime karşı ağız birliği etmişlerdir. Vassili de onlardan birisidir, onun çağrılarını kabul ederler, çevrelerinde bulundururlar ve birşey gizlemeden önünde konuşurlar. Bir gün monarşist General Pfeffer, Fransa ile askeri anlaşmayı imzalayan subaylardan birisinin ve diğer önemli kimselerin, bu arada Albay Hartog'un önünde bir söylev çeker. Sonunda Rusya ile savaş başlamıştır, yanındakiler General'i tebrik ederler ama o şöyle der: eğer İngiliz-Amerikan savaşı sürecek olursa, Sovyetler'in hesabı görülemeyecektir. Sonuç: tüm Alman ordularını Rusya üzerine salmak için bunlarla anlaşmaya varılmalıdır. "Anlaşma?" der Maksimoviç, "peki Führer?" Pfeffer'in yanıtı kesindir "Führer ister evet desin, ister hayır."

Demek Maksimoviç'e güvenleri vardır.

Anna birşeyler kırıp dökmek ister. Olay çıkarmak, kavga etmek ister. Bir gün, bin kişiyi zehirlemek için Büyük Şef'ten yeterince curare (*) ister, sonra da açıklar: ya bu fırsattan yararlanıp Fransa'daki tüm Alman subaylarını zehirleyecektir, ya da bu fırsat ele geçmez. Onu yöntemsizlik içinde bulan Trepper, bu tür Şekspirvari düşlerden vaz geçmesini, yangın bombası yapmak için kandırdığı Vassili'yi de bundan caydırmasını ona buyurur. Çünkü Vassili'nin başka önemli bir işi vardır: onun sayesinde Alman genel karargahının içine girilmiştir. Anna aracılığı ile de Vatikan'dan politik bilgiler edinirler: başpiskoposla ve tüm entrikaların içinde bulunan papaz Valensin ile dostluğu vardır onun. Bunlardan başka sık sık Doktor Darquier'yi görmektedir, onun kardeşinin aracılığı ile hükümet içindeki gizli haberleri öğrenmektedir.

"Maksimoviçler için, diye anlatıyor Doktor Darquier, büyük dönüm noktası, Rusya'ya karşı Alman saldırısı oldu. Eskisi gibi çar yanlısı olarak kaldılar ama delicesine Alman düşmanı kesildiler: kutsal Rusya'ya saldırıldığı an, tüm çocukları onu savunmaiıdır - bunu anlamak çok kolay. Anaları bunu onlara her fırsatta söylerdi; anaları onlara karşı çok otoriter bir eğitim uygularmış, onlar da buna harfiyen uyar-

(*) Amerika yerlilerinin oklarına sürdüğü şiddetli zehir.

larmış. Ah! Şu Anna'ya bir kez bakınız, görünüşte pek ileri gitmezdi. Almanlar'ın bir telefon kablosu, kliniğin bahçesinin içinden geçerdi; göreceksiniz, bu kablo durmadan kesilirdi! Bilirdim ki bunu o yapıyor, kendisine söylerdim: "Lütfen bu çocukça şeyleri yapmaktan vazgeçiniz, yoksa sonu iyi olmayacak!"

"Onun casusluk numarasına gelince, açıkça söyleyeyim ki buna bir an bile inanmamıştım. Buna sadece gülerdim, hepsi bu kadar. Ah, esrarengiz tavırlar takınıp Mata-Hari rolleri oynayışı görmeye değerdi doğrusu... Çok komikti. Kendi kendime şöyle derdim: "Eğer gerçekten casusluk yapıyorsa, buna inandırmak için kendini zorlamaz." İşin mantığı da bunu gerektirmez mi? Biliyor musunuz bunun bir oyun olmadığını ne zaman anladım? 1955 ya da 56'da. Evime polisler geldi. "Evet, dedim kendi kendime, bu yine kardeşim için," çünkü her yıl iki jandarma gelir ve kardeşimden haber olup olmadığını sorar beni usandırmaya başlamışlardı. Ben de onlara şöyle derim: "Kardeşim İspanya'da, durumu iyi, size güle güle! Ama bu polisler kardeşim için gelmiyorlardı: Louise adında birisini soruyorlardı, Anna'nın kliniğinde çalışıyormuş. Louise mi, hiç anımsamıyorum. Onlarla biraz konuştuk ve polisler bana Anna'nın öyküsünü anlattılar. Onu 1942'den beri hiç görmemiştim, demek gerçek roller oynuyormuş. Şaşkına döndüm bayım, ah, şaşkına döndüm. Benim adımın da geçtiği raporun bir sayfasını bana gösterdiler. Sayfanın altında şöyle yazıyordu: "Öyle anlaşılıyor ki, Doktor Darquier bilerek Kızıl Orkestra'ya katılmamıştır. "Gülüyorsunuz, haklısınız bayım, çok yaman insanlarmış. Bu adamlarla birlikte gönüllü olarak çalışabilmişim, anlaşılır gibi değil! Bir Yahudi örgütünün içinde. Çünkü bu örgütte çok Yahudi varmış, öyle değil mi? Ve ben onlarla birlikteyim, akıl alacak şey değil. "Makslmovlç" adına bir kez bakalım, Yahudi adına benzemiyor mu? Kendi kendime soruyorum bayım, kendi kendime soruyorum... Öte yandan bana diyeceksiniz ki, çar generallerini Yahudiler arasından seçmezdi... Neyse, bunları hiçbir zaman bilemeyeceğiz, araştırma yapmak gerekir...

"Evet, Anna'yı 1942'den bu yana görmedim. Klinik artık iyi çalışmıyordu, işler gevşemişti, sonunda ırzına geçilen kızın anasına satıldı. Ah evet, şu ırza geçme olayını size anlatmalıyım: olayı ortaya çıkaran Anna oldu. Bir gün en çok onsekizinde genç bir Alman askeri şu kliniğin bahçesine yerleşmiş

olanlardan - kliniğe, oradan da erken gelişmiş olan küçük bir kızın odasına giriyor. Tak! Kızın ırzına geçmeye başlıyor. Kız bağırıyor, Anna oraya koşuyor ve olayı gözleriyle görüyor. Hiç telaşlanmıyor, yardım çağırmıyor bayım: askeri bir boynundan yakalıyor, bir kıçından, çekip alıyor (sonra öğrendiğime göre henüz birşey olmamış kıza) ve merdivenden aşağı fırlatıyor! Bizim çapkın giysilerini istemeden kaçıyor. Akşam olay yayılıyor. Subayları özür dilemeye geliyor ama Anna bu olayı komutanlığa bildireceğini söylüyor. Diğeri bunun cezasının asılmak olduğunu bildiriyor. Anna daha fazla diretmiyor. Ertesi günü bayım, çocuğa verilen cezayı seyrettik. Almanlar çocuğu iki kolundan iki ağacın arasına astılar ve bayım, bayıltıncaya değin kırbaçladılar.

"Anna kliniği işte bu kızın anasına sattı. Orayı yaşlılar için bir huzur evine çevirdiler. Sonra Anna'yı hiç görmedim, bu polislerin gelişine değin de ondan konuşulduğunu duymadım. Hani benimle ilgili küçük notu da o zaman görmüştüm; inanılır gibi değil... Gülüyor musunuz, bayım?...

Buna hâlâ gülüyorum, Doktor Darquier.

Kliniğin delileri ve sinir hahtaları kendi hallerine terkedilmezler. Groize yakınında Billeron Şatosu'na yerleştirirler. Dinsel tarikatlardan birisi 1940 yılına değin onlarla ilgilenir, sonra toptan sürgünle birlikte rahibeler, bir daha geri dönmemek üzere giderler.

Bu bir şatodan çok, "soylu evi"dir. Hiçbir kulesi yoktur, çevresini yüksek ağaçların sardığı güzel yapılı büyük bir evdir. Karşıda, yapının üstüne bir at nalı asılmıştır. Az ötede ağaçsız bir yerde iyice işlenmiş taşlardan yapılı süslü küçük bir kilise vardır, buranın ilk sahipleri sanatın değerini sanki yalnız tanrı için korumak istemişlerdir, çünkü esas yapı ile büyük bir zıtlık oluşturur. Şatonun kapısındaki demir kapıya, bir kilometre uzunluğunda ve yanlarında yüzyıllık ağaçlar dizili bir yoldan girilir.

Buranın bekçileri, Bayan Maksimoviç'in anılarını taze olarak saklamaktadırlar. "Çok, çok büyük bir kadındı, çok az raslanır insanlardan birisiydi. Tüm servetini Devrim sırasında Rusya'ya yitirmişti ama bize şöyle diyordu: "Orada olayların nasıl geçtiği bilindiği zaman, başımıza gelenler tümüyle olağan görünüyor. Bu böyle bitmeliydi."

Vassili ile kızkardeşi de unutulmamış. Dev yapılı Anna, sırtında mor dantelli uzun bir mantoyla burada dolaşırken ta-

rikat mensubu birisine benzermiş; elbette onun böyle inançları yoktu ama görmeye değerdi doğrusu.

Sinir hastaları bu yeşillik ve sessizlik içinde sükunet bulurlarmış. Onlardan başka Margarete Hoffman Scholz'un getirdiği konuklar ve Paris'te yorgun düşen Alman subay eşleri dinlenmeye gelirlermiş.

Onlardan birisi de Kathe Voelkner'dir. 1941 yılı yazında bir gün şatoya giden bu görkemli ve uzun yolu geçer. Oraya dinlenmek için değil, bir sınavdan geçmek üzere gelir.

1906 yılında Dantzig'de doğmuş bir Alman vatandaşıdır; babası sosyalist bir resim öğretmenidir. Gür kül rengi sarı saçlarına karşın bayağı bir yüzü vardır ama kasları iyi gelişmiştir ve kıvrak bir bedeni vardır, akrobat dansözlük yapmaya başlamıştır. İtalyan sevgilisi Johann Podsialdo ile birlikte yaptıkları Avrupa turnelerinde, yollarda sevgilisi ona iki çocuk kazandırmıştır. Küçük aile bir gün Leningrad'da beş parasız kalakalır. Onlara bakarlar, Kathe'a öğrenim olanağı bile tanırlar. Vatan değiştirir. Bu günlerde hiç kuşku yok, Sovyet gizli servisine girer. Yeniden Avrupa'yı dolaşmaya çıkar ama bu kez Merkez'in verdiği bir görevle ve Nazi Almanya'sından dikkatle sakınarak. 1937 yılında Paris'e gitmesi söylenir, orada bir gece kabaresi ile anlaşır ve iki yıl dans eder. 1939'da savaş başlayınca, tutuklanmaktan korktuğu için sevgilisi ve iki çocuğu lle gizlenir. Gizlilik içinde geçen bu yaşam süresince Podsialdo ile birlikte steno-daktilo öğrenirler. 1940 yılında Kathe ortaya çıkar ve savaşı kazanmış olan vatandaşlarına hizmet etmeyi önerir. Yeri Millet Meclisi'nde bulunan Çalışma Servisi'nce işe alınır. Podsialdo'nun işi kendisine göre hafif kalır ama Kathe, örgütün müdürü Doktor Kleefeld'in sekreteri olur. Onun tüm güvenini kazanır, çünkü bir Alman'dır ve Fransız polisinden kaçmak için bir yıl saklanmıştır...

Maksimoviç, Vernet'den döndükten sonra, Çalışma Servisi'nin sattıklarını öğrenmek için oraya gider. Kathe ile karşılaşır, onunla söyleşir, bir yakınlık başlar aralarında ve sonunda acaba kendileriyle birlikte çalışabilir mi diye düşünür. Yoksa aldanıyor mu?

Maksimoviç onu Billeron'a çağırır. İri Anna ile ufak Kathe, onbeş gün bahçede dolaşarak konuşurlar. Kathe gidince, Anna kardeşine şöyle der: "bana kalırsa onda iş var." Vassili kuşkulu durur. Yalnızca yangın bombalarının düşünü

kurduğu dönemden bu yana çok yol almıştır. Kathe'i Paris'te bir daha görür ve Anna ile yeniden kolkola gezmesi için onu yine Billeron'a gönderir. Bu kez yapraklar sararmaya başlamıştır ve eşarpları ağaç daliarına takılır, çünkü 1941 sonbaharı gelmiştir. Anna'nın yargısı olumludur, bunun üzerine Vassili Kathe'tan Büyük Şef'e söz etmeye karar verir.

Görüşmeleri, Atrebatlar'a yapılan baskından sonra yer aldığı için Trepper çok dikkatli davranır, bir sızmadan çekinir. Kathe, eskiden Sovyet servisi için çalıştığını elbette Maksimoviç'e anlatmamıştır, yalnız Nazilerden kaçtığını anlatmıştır. Aşağıda söyleyeceğimiz nedenden ötürü, Trepper Merkez'e onunla ilgili hiçbir haber sormaz. Oradan gelecek olumlu bir yanıt onun kuşkularını gidermeyecektir: Kathe, Eylül 1939'da Merkez'le bağlantısını koparıp görünmez olmuştur, Temmuz 1940'ta, Doktor Kleefeld'in bürosunda çalışmak üzere yeniden ortaya çıkmıştır. Yeniden çalışmak için önünde bir yol mu açılmıştır, yoksa düşüncesini değiştirmiş ve yenenlerden yana mı olmuştur?

Büyük Şef, büyük bir nehre atılmak için asla duraksamaz ama işi tehlikeli yoldan çözmeden önce bir geçit arar. Kathe'ı da çalışmaya almadan önce çevresinde iyice dolanmıştır. Önce onunla karşılaşmadan kadını görür. Sonra Anna aracılığı ile her yanı ayna döşeli bir lokantaya çağırır. Kendisi yandaki masaya oturur, onu aynalardan inceler. Hiçbir kuşku belirtisi yoktur. Artık ikinci evreye geçilebilir: Kathe ile karşılaşmak. Bu, birçok çıkışı olan bir metro girişinde olacaktır. Kathe, Büyük Şef'in dış görünüşünü ve onunla konuşacağı ilk sözleri Vassili'ye sorar. Vassili, ne birini verir, ne ötekini, onun kendisini tanıdığını açıklar - kadın şaşırır. Bu durumda, eğer Kathe bir provokatör ajansa, aynı Gestapo' nun polislerine bildiremeyecektir ve Trepper'in ona yaklaşmasını bekleyecektir, bu arada Trepper çevrenin kokusunu almak için zaman kazanacaktır. Kadını evinden çıkışından buluşacakları yere gelinceye değin gözlemesi için Katz'ı görevlendirir. Eğer onu izleyen birileri varsa, bunu gizli bir işaretle şefine bildirecektir. Metronun girişinde yardımcıları, uzun pardesülü ve tirolien şapkalı bayların ortaya çıkışını gözlemek için stratejik noktalarda beklemeye başlarlar. Buluşma çok iyi geçer: Kathe hizmet etme isteğini bildirir. Bundan sonra üçüncü evreye geçilir: deneme. Ondan mühürler,

yazı örnekleri istenir. Bunları getirir. Bunun üzerine çalışmaya alınmış kabul edilir ve ciddi işlere geçilir. Kathe, belge vermeye başlar ama Trepper'e değil, şebeke dışından birisi olan Bayan Giraud'ya. Kathe ile metroda karşılaşır ve Doktor Kleefeld'in yazdığı raporları bir gazetede sarılı olarak ondan alır. Bayan Gireaud, evine dönmeden önce en az altı saat dışarda dolaşacaktır, kendisine böyle buyurulmuştur ve sadık Katze her zaman onun peşindedir. Sonra belgeleri üç gün evinde tutacaktır, bundan sonra da kendisi değil, kocası belgeleri Büyük Şef'in kapısına götürecektir...

Çok uzun iş, değil mi? Ama gerçek. Eğer tüm şebeke şefleri böyle hareket etselerdi, Naziler'in ölü çukurları öylesine derin olmazdı.

Kathe aracılığı ile Hitler planındaki işçi sorunlarını ve onun için öngörülen çözüm yollarını Moskova öğrenir: işgal altındaki Avrupa'yı tutsak durumuna getirmektir. Kleefeld herşeyi bilmektedir: her ülke için saptanan işçi sayısı, Almanya için ayıracakları sayı ve sanayi için tanınan öncelikler - önemli bir bilgi. İşçi bulmadaki güçlükleri ve makiler içine kaçıp saklanan büyük insan kitlelerini anlamakta geç kalmayacaktır. Çünkü bu önemlidir.

Öte yandan Kathe, daha iyi işler yapar. Wehrmacht'ın Konut Servisi'nde çalışan bir Fransız'ı şebekeye getirir. İlk görünüşte ilgi çekmeyen birisidir. Gerçekte, belki de Büyük Şef'in hiçbir zaman elde edemediği en önemli adamdır bu. Ama biz bunun iyice aniatılmasını Franz Fortner'e bırakalım: büyük kulakları, iri burnu ve kalın sesiyle Kızıl Orkestra'ya çalışan bu saf devin öyküsü diğerleri gibi değildir...

Bir gün Vassili de Makslmoviç bir sıkıntısını Trepper'e açar (kaç zamandır çenesini süsleyen sakalını sinirli sinirli okşadığını biliyoruz), dedikodu başlar. Eğer resmi bir onaylanma olmazsa, Margarete ile olan ilişkisi değişecek ve bunun platonik bir aşktan öteye gitmediği çok geçmeden dillerde dolaşacaktır. Maksimoviç'in durumu sarsılacak ve Paris sosyetesinde gözden düşecektir. Trepper evlenmesini söyler ama Maksimovlç işi bu kadar ciddi tutmadığını ve başka bir yol bulunabileceğini söyler: bu işi birkaç ay daha sürdürmek için nişanlanmak. "Ve göğün buyruğuna göre, diye ekler Rus, bizde nişanla evlenme arasında birleşmek söz konusu değildir."

Moskova'nın bundan haberi olmalıdır. Büyük Şef, Başkan'dan izin rica eder. Başkan bunu yerinde bulup onaylarken, Paris sosyetesine davetiyeler dağıtılır. Düğün çok tantanalı olur: en güzel aristokrat Rus göçmen kızları, Paris'teki en mağrur Alman subaylarının kollarında dans ederler. Şampanyalar su gibi akar ve sevgili çift haşmetli generaller tarafından tebrik edilirler.

Bu düğün belki Maksimoviç için acıklı bir gün olabilir ama biz Büyük Şef'in pencerelerin önünde durmasını, içerdeki salonlarda nasıl dans edildiğini orkestrada çalan müziğin neleri gizlediğini, hizmetçi kadınların taşıdığı ve parasını kendisinin ödediği şampanyaları görmesini isterdik. Bu güzel kadınlar ve yakışıklı subaylar, onun isteği ve onun harcadığı paralarla buraya toplandılar. Onun, dünyada en çok diş biledikleri bir Yahudi komünist olduğunu bilmeden hem de.

Ama Büyük Şef'in başını ağrıtan ve yüreğini sıkan işleri vardır ve aldatılmış insanların dans ettiklerini seyredecek zamanı yoktur.

"SAKİN OLUN"

Durumu gözden geçirelim.

Şu 1942 yılı yazı Brüksel ve Amsterdam'ın düşüşleriyle geçer ama Paris kalesi ele geçirilmez görülmektedir. Çevresini gözcüler kuşatmıştır, sağlam bölmelere ayrılmıştır ve gelecek saldırılara hazırdır.

Grossvogel sayesinde gereksinmeler güvence altına alınmıştır. Şebekenin adamlarını ağırlamak için o kadar ev ya da oda hazır bekler. Ayrıca Vesinet'de küçük bir ev ve Verviers'de bir villa vardır. Billeron Şatosu da geri üs olarak hizmet görür: hasta ve yorgun ajanlar, gizli çalışan komünistler ve Alman subaylarının eşleri, Berry'nin temiz havasını yanyana solurlar. Billeron sınırdan birkaç kilometre içerdedir ve maskesi düşüp kaçmak isteyen ajanlar için bir çıkış kapısıdır; bölgenin kılavuzları güvenlik içinde onları serbest bölgeye ulaştırırlar.

Corbin'in çiftliğinde yeterince kümes hayvanı ve yumurta yetiştirilir; Simexco'nun Belçikalı ortağı Thevenet, Paris için yeterince tütün ve sigara üretir.

Parasal kaynağa gelince, bunun eksikliği çekilmez. Belçika, Hollanda ve Fransa'daki şebekelerin tüm giderleri iki firmadan karşılandıktan sonra Simex ve Simexco'nun kazançları 1941 yılında 1.616.000 frank, 1942 yılında 1.641.000 franktır. Trepper bu harcamaların tam bir hesabını tutar, çünkü her şebeke şefinin olduğu gibi kendisinin de bilançoyu Moskova'ya sunmak zorunda olduğunu bilir. Kendisine ve adamlarına ödeme dolar üzerinden yapılır. 1939 yılında Büyük Şef ayda 350 dolar alır. Eşi ve çocukları Moskova'ya gidince, bu para 275 dolara iner. Kent, Alamo ve Grossvogel önce ayda 175 dolar alırlar, sonra bu para 225'e yükselir. Ama 22 Haziran 1941'den başlayarak en büyüğünden en küçüğüne değin tüm ajanlar ayda 100 dolar olarak eşit ücret

alırlar, çünkü artık savaştadırlar ve seferberlik durumunda askerler gibi kabul edilirler. Elbette şebeke için yapacakları harcamalara bir sınır konmamıştır.

İlk bakışta harcamalar çok görülmez. 1941 yılında 1 Hazirandan 31 Aralık'a değin Brüksel 5.650 dolara, Paris 9.421 dolara mal olur. 1942 yılında 1 Ocak'tan 30 Nisan'a değin Fransız şebekesi 2.414 dolar, Belçika şebekesi 2.042 dolar harcar, bu arada Kent, Marsilya'daki grubu için 810 dolar para alır. 1942 yılında 1 Mayıs'tan 30 Eylül'e değin harcamaların frank olarak karşılığı Fransa için 593.000, Belçika için 380.000 ve Kent için 185.000 dir.

Burada söz konusu olan günlük harcamalardır (ajanların ücretleri, ev kiraları vb.). Şebekenin parasal durumunu tüm olarak öğrenmek için buna Alman subaylarını ayartmak için ayrılan paraları, Maksimoviç'in nişan harcamalarını, Billeron Şatosu'nun giderlerini vb.ni eklemek gerekir. Büyük Şef, Simex ve Simexco aracılığı ile Almanlar'ın ceplerinden aldığı paralardan yine Almanlar'a verdiğine göre, hesapsız harcama yapabilir. Kızıl Orkestra'yı Üçüncü Reich besler, Kızıl Orkestra da onu bir kanser gibi yer. Ve Almanlar Kızıl Orkestra'yı öyle besler ki, bir ara Moskova Büyük Şef'i Batı'daki tüm Sovyet Şebekelerinin bankası gibi görmeye başlar...

Trepper, hesaplarını Verviers'deki evin duvar saati içinde saklar. Parasal bir sıkıntıya düşüldüğünde bunu karşılamak için Katz'ın evinde reçel kaplarının içinde bin dolar karşılığında altın durmaktadır. Claude Spaak, Sokol'ların kendisine verdiği altın çubuğu her zaman kendisinde tutmaktadır. Simex ve Simexco'nun maskeleri düşse bile, savaşın sinir sistemi bozulmayacaktır.

Şebeke, kurduğu güçlü üst yapı sayesinde eşsiz görevler yerine getirir. Simex'in rolünü biliyoruz: Todt örgütünün içine girmek ve işgal altındaki Avrupada Wehrmahct'ın yaptığı büyük çalışmalardan bilgi toplamak; Vassili Maksimoviç'in rolü: Paris'te Alman Genel Karargahı'nın içine girmek, askeri birliklerin hareketini haber almak, askeri atamaları, Wehrmacht'ın moralini ve onun içinde Hitler'e karşı gelişen hareketleri ve Fransız hükümeti ile ilişkileri öğrenmek; Kathe Voelkner'in rolü: İşgalciler çalıştıracak işçi sorununu nasıl çözüyorlar; Anna'ya gelince, Vatikan Politikası ve Fransa'da içişleri üzerine bilgi edinlyor; Lyon'da Romeo Springer, Bel-

çika'lı eski bakan Balthazar ve Amerikan elçisi ile ilişki kurmuştur, bunlardan ilginç haberler toplamaktadır.

Hepsi bu kadar değil.

Şebeke, Paris'te Alman telefon santraline iki ajan yerleştirmiştir. Bunlar Fransız başkenti ile Berlin arasındaki konuşmaları dinlerler ve en önemli olayları Büyük Şef'e rapor ederler.

Komintern'in örgütü de şebekenin hizmetindedir. Onun başında kırk dört yaşında, ince uzun boylu ve güzel kara gözlü bir Yahudi vardır: Henrry Robinson. Gestapo, onunla ilgili raporunda şöyle yazmaktadır: "Almancayı, İngilizceyi, Rusçayı, Fransızcayı ve İtalyancayı anadili gibi konuşan bir Alman Yahudisi. Bir sürü kimlik kullanıyor ama bunlardan hangisinin gerçek olduğu bilinmiyor. Arkadaşı Humbert-Droz ile birlikte Komünist Gençlik'in kurucusu. 1922 yılında Komintern'de Fransız Komünist Gençlik'in temsilcisi. 1923'te, Fransız işgali altında bulunan Rhenanie'de Politik-Askeri İşçi Örgütü'nün şefi. 1924'te Orta ve Batı Avrupada Politik-Askeri İşçi Örgütünün teknik şefi. 1929'da, Fransa'da Sovyet istihbarat servisleri müdürü General Muraille'ın yardımcısı. 1930'da Avrupa'da Kızılordu'nun IV. kısım istihbarat servisleri şefi. 1940'da Batı Avrupada, eylem ve askeri kısım şefi."

Özgeçmişi elbette bütünüyle doğru değil (Robinson Merkez hesabına birkaç görev yapmakla birlikte sonuna değin Komintern'e bağlı kalıyor) ama güzel özetlenmiş: yeraltı çalışmalarında saç ağartmış bir adam. Yaşça Büyük Şef'ten az büyüktür, Trepper bu ülkeye gelip Fantomas ile ilişki kurmadan üç yıl önce o, Fransa'daki Sovyet casusluk servisleri şefi General Muraille'in yardımcısıdır. Robinson, Fransız çevrelerinde ilişki kurmaya çalışır ve bunları geliştirirken, Büyük Şef, Rusya ve Belçikada'dır. Durum böyle olmakla birlikte Robinson Büyük Şef'in komutası altına girer Büyük Şef Robinson'un değil: Çünkü Büyük Şef, dünya savaşının ön plana çıkardığı Kızılordu'nun hizmetinde çalışmaktadır. Öteki ise, gözden düşmekte olan ve Stalin'in sapmacılıktan kuşkulandığı, ayrıca Merkez'in genç teknokratları için de artık etkisiz ve kullanılmayan Komintern için çalışmaktadır. Trepper'e Komintern grubu ile birleşmesini emrederken Başkan uyarı-

larını daha da artırmaktan geri durmaz çünkü Robinson, Kremlin ile siyasal anlaşmazlık içindedir, politik bakımından açık değildir, Fransız İkinci Bürosu'na bilgi vereceğinden korkulur. Kısacası "kullanırken çok dikkatli olun" demiş.

General Susloparov, "Barbarossa"dan hemen önce iki adamı buluşturur. Robinson herhalde burukluğunu içine atarak Belçika'lı ve Fransız ajanlarını Kızıl Orkestranın, kendi özel muhbirlerini de Büyük Şef'in buyruğuna verir hemen. Fransız yöneticilerinin arasına girmiştir ve Alman Yüksek Komutası içinde birçok kaynağa sahiptir. Bu ajanlar Trepper'e önemli haberler getirirler: General Giraud'nun kaçışı ve bu olayın sonuçları, Dieppe çıkartması, Müttefikler'in Fransa üzerine yaptıkları bombardımanın sonuçları, Kuzey Afrika üzerine İngiliz-Amerikan ortak çıkartması hazırlıkları vb.

Vassili ve Anna Maksimoviç'in grupları, Kathe Voelkner, Romeo Springer, Robinson: tüm bu hücreler bir fabrika gibi düzenli haber toplarlar. Buna ajanların bireysel ilişkileri sonucu çevrelerinden rastlantı sonucu edindikleri bilgileri de eklemek gerekir. Örneğin Büyük Şef, Fransız Gönüllüler Lejyonu'nun Alman üniforması giyerek Rusya'ya karşı savaştıklarını, onlara bakıcılık yapan bir rahibin kızkardeşi olan Mayolde Lupe'den öğrenir. Engisizyon keşişlerinin güzel bir örneği olan Mgr Mayol de Lupe'nin, Rusya'da Fransa'nın onurunu savunmak için apar topar gamalı haç bayrağının altında bir araya gelmiş olan bu paralı askerler arasında iyi bir yeri vardır. Rahibenin anlattıklarının özünü çapkınlıklarla ilgili konuşmalar oluşturur ama bahse girerim ki laf arasına ağbisinden öğrendiği birtakım bilgiler de sıkışır.

Bu arada Büyük Şef'in gerek Simex aracılığı ile, gerek akşamları birlikte çıktığı Alman subayları ile kurduğu ilişkileri de anımsamak gerekir. Bir sürü bilinçsiz haberciler... ya da bilinçli. Todt'un mühendisi Kainz'in, yakında "Barbarossa'nın olacağını Büyük Şef'e söylediğini anımsıyor musunuz? O tarihte Kainz yalnızca tedbirsiz davranmıştı - bu Avusturyalı hiçbir zaman Hitler Rejimine yakınlık duymamış olsa bile. Kiev ve Ukrayna'ya görevli olarak gönderildiğinde, 29 ve 30 Eylül 1941'de 33.771 Yahudi'nin erkek, kadın, çocuk - Baby Yar Deresi'nde - Kocakarılar Deresi - öldürüldüğünü gördü. Onların kum yığınlarının üzerine getirilişlerini, sonra sırtlarındaki torbaları ile birlikte yol kenarlarına oturuşlarını, bir saat sarkacının salınımları ile birlikte zamanın yok olup gitmesi gi-

bi kardeşleri makinalı tüfeklerle öldürülürken, kendilerinin de alınıp götürülmelerini nasıl beklediklerini gördü. Kırk sekiz saat içinde 33.771 insan varlığının öldürülmesi: Nazi dehşetinin en büyüğüdür; Treblinka ve Auschwitz ölüm fabrikalarında hiç bir zaman bu sayıya varılmamıştır. Ludwig Kainz bunu görmüş ve Yevtuşenko'nun yirmi yıl sonra yazacağını o zaman hissetmiştir:

"Yaban otları Baby Yar'da hışırdıyor.

Ağaçlar uğursuzca bakıyor,

Tüm sessiz çığlıklar burada, Yargıçlar gibi. Ve ben kendi kendimi bulduğumu

Saçlarımın yavaş yavaş ağardığını hissediyorum.

Ve ben kendim

Kocaman sessiz bir çığlığım

Burada binlerce binlerce insanın üzerinde.

Burada öldürülen her yaşlı adam benim.

Burada öldürülen her çocuk benim.

Hiçbir şey bana

bunu unutturamayacak (*).

Baby Yar'dan sonra Kainz de bizimdir.

Moskova bunlardan hoşnut olabilir. Büyük Şef, çalışma gücü ve yeteneği sayesinde Fransız şebekesinden de tüm haberleri alarak bir haber alma örgütü için en büyük amacına varır, düşmanın tepesine tırmanır. Pfeffer tipi Hitler'e kar-

(*) The Poetry of Yevgeny Yevtushenko, translated by George Reavey, Calder and Boyars, p.145-149.

şı subaylar üzerine Maksimoviç'ln hazırladığı raporların Moskova'nın Wehrmacht'a karşı açtığı propaganda kampanyasını kolaylaştırdığını biliyoruz. Eskiye bağlı Alman subaylarının psikolojisini ve onların rejime karşı tavırlarını Kremlin pek bilmiyor. Maksimoviç'in aydınlattığı Kremlin, Paris'te toplanan bilgilere dayanarak Stalingirad'ın yenik mareşalı Paulus'un başkanlığındaki "Özgür Alman Komitesi" adıyla bildiriler hazırlar. Aynı biçimde Alman politikasının Ukrayna'ya, Tatarlar'a, Kazaklar'a ve diğerlerine ulusal bağımsızlık verme çabalarına karşı Anna ve Vasili'nin -bu arada Robinson'un da Rus göçmenleri arasında önemli çalışmaları vardır. Paris'teki aristokrat göçmenler, onlar aracılığı ile bu yalancı Alman politikasını öğrenirler: söz konusu, yenmek için bölmek, sonrada tutsaklaştırmaktır. Moskova, Büyük Şef aracılığı ile onların kanılarını ve tepkilerini öğrenir ve Almanlar'a karşı kullanır. Bu konuda bir sürü örnek verilebilir.

Öte yandan Kızılordu Genel Kurmayı da ganimetten payını alır. Wehrmacht'ın tasarıları ve büyük stratejik hedefleri üzerine genel bilgi toplamanın dışında, Batı'dan Rusya'ya hareket edecek birlikler, daha yüklerini hazırlamadan -kimi zaman generalleri bile haber almadan- Kızılorduca biliniyordu.

Birliklerin yer değiştirmesinin önceden bilinmesi önemlidir. Ama bu yer değiştirmeler, birliklerin niteliğine, gücüne ilişkin bir fişle eksiksiz olarak bildirilirse çok daha yararlı olur. Fransız Direnişi işte burada büyük başarıya erişir. Düşman başına tırmanmadaki güçsüzlüklerini tabanında yayılmayla kapatıyorlar: binlerce ve binlerce gönüllü ajanları sayesinde en olmadık yerlere giriyorlar ve en küçük bilgileri bile değerlendirerek bir parça ordan, bir parça burdan biraraya getiriyorlar. Sonunda bütün tablo en küçük ayrıntılarına dek ortaya çıkıyor.

Büyük Şef'in uzman gruplan ince ayrıntılara değin İnemezler: çavuşlarla değil, pantolonları kırmızı şeritli generallerle dostluğa aldırırlar, hem onlar yeterince çok da değildirler. Ama direniş şebekelerinin diğer patronları gibi Trepper de elinin altında raslantıya bağlı bilgi toplayan ajanlar bulundurur. Tüm bağımsız savaşanlar, partizanlar, komünist parti-

sinden olanlar, savaşçı Yahudi örgütleri, yabancı direniş grupları -bir kannca yuvası- Kızıl Orkestra için çalışırlar. Wehrmacht'ın kamyonları tuzağa düşürüldüğünde, düşman postacıları kaçırıldığında subayların ve askerlerin üzerinde çıkan yazılar önce inceleniyor, bunlarda genel çıkarı ilgilendiren bilgilere rastlanıyorsa Büyük Şef'e aktarılıyor." Almanlar'a çalışan"yani Wehrmacht'ın içine giren örgütlerin kurduğu ve edindiği bilgilerin ayıklanması da ayrı. Bunlar Alman askerlerinden ve subaylarından bilgi sızdırmak için onlarla dostluk kuran genç militan kızlardır. Bir raporda açıkça yazıldığı gibi incelik gerektiren bir görevdi: "Bunların işi, kendilerine aşırı istekle bakan ve gözleri başka birşeyi görmeyen erkeklerle idi. Onların güvenini kazanırken araya belli bir uzaklık koymak gerekiyordu ve "erotik bölge"den "politik bölge"ye geçiş pek de kolay olmuyordu." Hiç kuşkumuz yok.

Toplanan tüm bilgiler Merkez'in eline geçmez -Fransa'nın tüm piyanistleri buna yetmez- ancak en önemlileri iletilir. Özellikle Rus sınırındaki birliklerin durumu bildirilir. 23. tümenin piyade askerleri yani "Eyfel Kulesi Tümeni", Paris'te güzel yaşamın artık son bulduğunu Kızılordu hoparlöründen böylece öğrenebilmişti. Kendinizi bir kez bu küçük askerlerin yerine koyunuz... Fransa'yı ve onun tatlı havasını terkediyorlar, bildiklerinden daha korkunç olan bir düşmanla karşılaşmak için Avrupa'yı geçiyorlar, hücuma geçecekleri gece hoparlörlerle ve bildirilerle durumlarının bilindiğini öğreniyorlar... Beklenmedik acı! Korkunç bir açıklama! Demek ta baştan beri düşman onları şeytanca gözlüyordu. 23.tümenin küçük askerlerini, kendilerine olan güvenleri tarafından öldürülecekler.

Kızıl Orkestra'nın kendi şefine bu 1942 yılı yazında verdiği yeterli bilgi ve gurur, istihbarat tarihinde pek görülmüş değildir... Şurası da gerçek ki, yine bu yaz, Büyük Şef'in sıkıntısının başlangıcı olmuştur.

Önce savaş iyi gitmemektedir. Yirmi beş yıl sonra, bir gözümüzle Alman Genel Kurmayı'nın "Mavi Harekat" saldırısını ve öteki gözümüzle de Stalingrad'ı görüyoruz ama o zaman Trepper'in görüş alanı bu denli açık değildi. Herkes gibi o da Alman ordularının Kafkasya'ya doğru ilerleyişini, Rommel'in Afrika çöllerinde İngilizler'i sıkıştırdığını ve Japonların Pasifik haritasını giderek sarıya boyadıklarını saptar.

Sonra, her zaman ve her zamankinden daha çok bir sorun vardır: görev aktarma sorunu...

9 Haziran'da Hersch Sokol yakalanmıştır, aynı ayın sonunda Wensel, Fortner'nin eline düşmüştür. Nöbeti kim devralacaktır?

Bunu Kent yapabilir. Onun bir vericisi vardır ve sekiz aydan beri Marsilya'da göze batmadan çalışmıştır. Ama ne çalışma! "Tatlı bir yaşamdı, diye anlatıyor Margarete Barcza. Düşlerim artık gerçekleşiyordu, benden hiç ayrılmıyordu. Öğleden sonralarını plajda geçiriyorduk. Eğer hava kapalı olursa, sinemaya gidiyorduk, evde dans ediyorduk ya da sayfiyedeki evimize gidiyorduk. Ara sıra Bay Jaspar ile iş konuşmaya gidiyor ve birer bardak birlikte içiyorlardı. Peş peşe yapılan bu görüşmeler beni çıldırtıyordu. Onu kolayca kandırabileceğimi sanıyorsunuz ama onun aklı sanki başka yerdeydi. Birbirimizi seviyorduk, mutluyduk, başka ne isteyebilirdik ve geriye kaygılanacak ne kalıyordu? Oğlum Rene bizimleydi ama hiçbir sorun yaratmıyordu, aksine Vincent onu kendi çocuğuymuş gibi seviyordu. Evet bu güzel bir yaşamdı ve bir tek şey diliyorduk: sürmesini.

"Bunun için Vincent'in bir planı vardı: kimseye haber vermeden İsviçre'ye gitmek ve orada savaşın sonuna değin beklemek. İsviçre'ye gitmek için parası ve vizesi ile birlikte pasaportu vardı. Ama benim, doğal olarak yoktu. Bu duruma göre benim Haute Savoie'ya gidip yerleşmemi, kendisi İsviçre'ye gittikten sonra beni de oraya almayı istiyordu. Bunu reddettim. Birkaç gün içinde olsa kendimi ondan ayırmak mı, bu gücümün üstündeydi. Savaşın nasıl olsa birgün biteceğini düşünerek rahatça Marsilya'da kaldık. Daha güven içinde olmak için, artık onbir yaşına gelmiş olan Rene'yi pansiyona yerleştirelim diye Vincent beni zorladı. Eğer başımıza beklenmedik bir kaza gelirse, o açıkta kalmayacaktı.

"Vincent'i yeniden çalıştırmak için Trepper bize birkaç kez geldi. İkisi bir odaya giriyor, yavaş sesle konuşuyor ve ben girerken susuyorlardı. Bu beni deli ediyordu! Hatta bir keresinde Trepper'i kapı dışarı ettim! Çok kızdı, çünkü tam öğle yemeğinden önceydi, bağışlayınız! yiyecek sorunu. Ona bundan vermemek gerekiyordu. Ağzının tadını biliyor ve obur!

"Vincent da onun gibiydi... İnsan öyle sanıyordu ki, Belçika'ya ve Fransa'ya gelmeden önce hiç yemek yememişti.

Çoğu zaman lokantada iki üç tabak et yemeğini birden ısmarlardı -ve yine de doymazdı; eve döndüğümüzde, kendisine hazır birşeyler getirmemi isterdi. Bir acayipti billa..."

Kent şebeke için yitirilmiştir. Vericisini kullanmak için bin güçlük çıkarır, durmadan arızalar ileri sürer, öyle ki, Büyük Şef ona özel teknisyenler gönderir, onlarda kısa zamanda vericinin çalışmaya hazır olduğunu bildirirler. O zaman Kent çalışmak için surat asar. Şebekenin haberlerini onun vericisiyle göndermek için, ona güvenme olasılığı yoktur. Merkez, Büyük Şef'e kızar ve yardımcısının çalışmamasından yakınır. Onun moralini büsbütün bozmamak için, Trepper telgrafları Kent'e göstermez: Küçük Şef'in kendi başarısızlığı içinde ayağını uzatarak oturması ve karşı casusluk örgütünün dikkatini çekmeden pisboğazlık etmesi daha iyidir.

Robinson'un da bir telsiz vericisi vardır. Ama Komintern'de saç ağartmış bu adam, onu kullanacak düzeyde birisi değildir, çünkü Almanlar'ın onu ortaya çıkarmasından korkmaktadır. Bununla birlikte Robinson'un Kent'e göre iyi bir yanı vardır ve Büyük Şef'i boşu boşuna oyalamaz, piyano başına oturmayı açıkca reddeder ve hiç kimse onu bundan caydıramaz.

Geriye Giraud'nun kartını oynamak kalır.

Pierre ve Lucienne Giraud, birisi otuz dört, öteki otuz iki yaşındadır; onları bu çalışmanın içine eski dostları Katz sokmuştur. Önce ilişki kurma hizmetinde çalışırlar, örneğin Büyük Şef'le onun komünist partisinden "bağlantı"sı olan Nichel'i ve Kathe Voelkner'i görüştürdüğü gibi. 1942 yılı baharında, Sokol ve Wenzel'in henüz yakalanmadığı bir dönemde, Grossvogel bu çifti Paris yakınında Saint-Leula-Foret'ye yerleştirir ve Parti'nin telsiz uzmanı Pauroil onlara bir telsiz verir. Giraud'lar henüz bu işin acemisidirler. Sokol ve Wenzel yakalandıktan sonra Trepper'in bunlara verdiği haberleri, bunlar Merkez'e ulaştıramazlar. Bunun üzerine Giraud'lar, ajanlar arasında bağlantı kurma görevine geri dönerler, Büyük Şef'de, Atrebatlar'dan sonra olduğu gibi Parti'nin yardımını istemeye koşar -komünist vericilerinin çalışması çok yüklü olduğundan, onların yardımı pek az olur. Başarısızlıklarından çok üzülen Giraud'lar, bunu gidermek için çabalarlar. Telsizi çalıştırabilecek ve kendilerinin yakından inceledikleri bir kimse vardır: Valantino Escudero, İspanya'dan Fransa'ya gelmiş bir sürgündür; Fransız makamları önce

onu tutuklamış, sonra da serbest bırakmıştır. Escudero, Paris'te bir Alman firmasında elektrisyen olarak çalışmaya başlamıştır. Grossvogel, onların üçüne Peck'de bir villa kiralar. Yazın sonunda yeni bir girişim için Trepper onlara yeşil ışık yakar. Ama onlar henüz yayına başlamadan önce, Gestapo onlan gözler ve doğrudan doğruya gidip bahçede yere gömülü vericiyi bulur. Giraud'lar kaçarlar. Kurtuluştan sonra 1946'da Paris'te izlerine rastlanır ama adres bırakmadan yeniden uçup giderler. Ne gariptir, Escudero Gestapo tarafından rahatsız edilmemiştir. Kurtuluştan sonra İspanya'ya gider, çok geçmeden eşi de kendisini orada bulur. Eski cumhuriyetçi askerlerden Valentino Escudero'nun 1945 yılında Franko'nun ülkesine dönmesi için, politik düşüncesini değiştirdiğine dair bir güvence gerekir. Gestapo'nun doğrudan doğruya gelip telsizi bulmasını, onun ihbarına bağlamıyoruz ama varsayım insana doğru görünüyor.

Bu son şansızlıktan sonra, Trepper kendini yeniden vericiden yoksun bulur. Oysaki onsuz yapamayacağı da bir gerçektir. Aslında onun sıkıntısı bu engelden kaynaklanmıyor, Bürüksel ya da Amsterdam'ın düşüşü de ona bundan fazla sıkıntı vermez -ya da kaçınılmaz olarak düşen Berlin.

Onun sıkıntısı Moskova'dır.

Büyük Şef'in "Barbarossa"yı bildiren alarm çığlıklarını, Kremlin dinlemeyi reddeder, Japonya'da Sorge, İsviçre'de Rado ve diğerleri benzer biçimde terslenirler.

General Susloparov, Trepper'e söz verdiği telsizi temin etmez, zaten ondan fazla birşey beklemez, çünkü onun görevi bunu merkeze bildirmektir. Merkez ise savaşa inanmadığından bir yanıt vermemiştir.

Savaş başlayınca, Başkan'ın verdiği buyruklar eskisinin aksine artar. Büyük Şef'in uyarmalarına -yalvarmalarına- karşın, plyanistler gecede beş saat yayın yapmak zorunda bırakılırlar, oysaki yakalanmalan için yirmi dakikalık bir yayın süresi yeterlidir. Alamo, Wenzel ve Sokol Merkez'e boyun eğdikleri için Gestapo'nun eline düşmüşlerdir. Savaş zamanlarında bu her zaman böyle olmuştur: obüs topundan kurtulmak için hafifçe kenara çekilmek yettiği halde, şefler askerlerin oldukları yerde ölmesinden memnun olurlar. Onların delice hevesleri, kendilerinden önceki bürokrasiyi azaltmaz, aksine artırır. Başkan, telsizcileri el bombası atan askerler gibi kullanır ama gönderdikleri telgrafları yirmi dört saat yanla-

nn a saklamalarını ister: Merkez bunları yanlış kaydetmiş ya da yanlış deşifre etmiş olabilir. Ve böylece bile bile tehlikeye koşarlar! Bu gibi aptallıkların dünyanın her yerinde resmi ellerle yapıldığı bir gerçektir.

İlk sakatlık, Kent'ln Berlin'de üç şebeke şefini ziyarete gitmesini buyuran telgrafla başlar. Şaşkına dönen Büyük Şef kendi ken ine şöyle der: "Böyle birşey olamaz! Bunlar delirmişler!" Bir telgrafla bildirilen üç önemli adres ele geçebilir, deşifre olabilir -gerçekten de öyle oldu... Brüksel'e ivedi olarak gönderilen adreslerle birlikte neden blr de zehirli hap göndermezler? Bu çok ivedl bir iştiyse, adresler üç ayrı kod kullanarak üç ayn telgrafla gönderllebilirdi ve bu durumda tehlike de o ölçüde azalırdı. O günden sonra Büyük Şef, Başkan'ın protestolarına karşın, kendi "kaynak"larının adreslerini artık Moskova'ya bildirmez-Sovyet istihbarat geleneğine karşı saygısızca bir girişimdir bu-, birçok ajanların kimliklerini bile gizler (bu nedenle Kathe üzerine hiçbir bilgi sormamıştır). Dahası: telsiz yayınları yeniden başlandığı zaman, Ister en önemli haberler olsun, ister ele geçmeleri şebekenin yıkımına yol açsın, en önemli raporların komünist partisinin vericlleriyle gönderir. Böyle ihtiyatlı davranmanın başka bir yararı vardır: çünkü bu raporlar Başkan'dan başka kimselerce de okunur: Trepper, Pauroil'a teslim eder, o, Komünist Partisi şefi Jacques Duclos'ya aktarır, Moskova'da, Komintern'ln patronu Dlmitrof'un servisleri tarafından kayda geçilir; bu servisler Başkan'a olduğu kadar, Sovyet Merkez Komltesi'nin sınırsız gücüne boyun eğer.

Ama Kent'e gönderilen telgraftan sonra, Büyük Şef Merkez'in tedbirsiz davranışından yine kuşkulanmaya başlar ve merkeze güvenmez.

Atrebatlar'a yapılan baskından sonra, ivedi güvenlik önlemleri alınır: Kent, Marsilya'ya gönderilir, kuşku altındaki ajanlar Lyon'a çekilir, Brüksel şebekesi altı aylık uykuya yatar. Merkez öfkelenir ve neredeyse ihanetle suçlamaya kalkışır; bu denli küçük şeyler lçin kendini yitirmemesi Trepper'e söylenir ve Kent'in Brüksel'e dönmesi istenir. Trepper yanıt verir: kendisi olayların lçindedir ve durumu merkezden çok daha lyi değerlendirmektedir. Kent Marsilya'da, Remo Springer Lyon'da kalacaktır. Bunun üzerine Moskova, Yefremov' un yönetimi altında Belçika şebekesinin hemen çalışmaya geçmesini buyurur. Trepper,Yefremov'un gücünü ölçmüştür

ve onun buyruğu apayrıdır: Ukraynalının tüm çalışmaları barlarda geçecek ve birlikte eğlendiği Alman askerlerinin birbirlerinin numaralarını kaydedecektir.

Yefremov, Fortner tarafından ele geçirilir. Trepper hemen Moskova'yı uyarır. Müdür yanıt verir: "Biliyoruz. Bir döviz sorunundan başının belaya girdiği bize telsizle bildirildi, bu soruri çözüldü ve kendisi serbest bırakıldı. Bunu Büyük Şef de biliyor ama "serbest" bırakılması için Yefremov'un ödediği ücreti kestiriyor: şebekenin ele verilmesi. Bunu Merkez'e nasıl inandırmalı? Grossvogel ve Pauriol, olayı aydınlatmak için Bürüksel'e giderler. Durum açıktır ve kanıtlara dayanmaktadır: Yefremov ihanet etmiştir. Büyük Şef durumu Merkez'e bildirir. Başkanın yanıtı: "Korku sizi şaşırtıyor. Yefremovla hemen bağlantı kurunuz." Trepper, Grossvogel ve Pauriol buna acı acı güler.

Wenzel yakalanmıştır. Büyük Şef merkezi uyarır. Yanıt: "Yanılıyorsunuz. Wenzel yayını sürdürüyor ve bize çok iyi haberler gönderiyor."

Hollandalı Winterink yakalanmıştır. Merkez'in Trepper'e yanıtı: "Siz delisiniz. Bize yakalandığını öne sürdüğünüz zamandan önce nasıl iyi haberler gönderiyor idiyse, yine öyle iyi haberler gönderiyor. Soğukkanlılığınızı koruyunuz!"

Büyük Şef, eğer hâlâ delirmemişse, delireceğini hissediyordur. Geceler boyu, Moskova'nın inanılmaz mesajlarına bir açıklama arar, bu korkunç kuşkuyu ortadan kaldırmaya çabalar: Merkez'de, Almanlar'ın çıkarlarını koruyan ve şebekeyi içten yıkmak isteyen bir yada birkaç hain vardır. Peki ama buna kim inanır ve kimden umut beklenir? Eğer Merkez'in içine sızma varsa, herşey yitirilmiş olmaz mı? Başka bir varsayım: belki de Başkan, Atrebatlar'da Fortner tarafından yapılan baskında Trepper'in kendisinin ele geçtiğini düşünüyordur. Herşeyden önce, onun düştüğü tuzaktan kurtulması için gösterdiği ustalık, gerçek görünmesi için Moskova'nın gözünde çok güzel olmalıdır. Eğer Başkan, Trepper'in Gestapo'nun eline düştüğüne inanıyorsa, Merkez, onun elinden aldığı tüm haberleri elbette yalan olarak kabul etmelidir. Peki Merkez bunu neden açıkça bildirmez? Bunları ortaya çıkarmak için neden Alman oyununun içine girmez? Ve sonra, eğer Büyük Şef, Gestapo adına çalışacak kadar alçaldıysa, Yefremov, Wenzel ve Winterink'i ele vereceği de açıkça ortadadır. Böyle bir varsayım incelendiği zaman, he-

men çürüyor. Merkez'in durumu Büyük Şef'in açısından tutarlı görünmüyor.

Ortada bir tek gerçeklik var: Moskova, cephe değiştiren ajanların yaptığı çok ustaca yayınlarla aldatılmıştır. Trepper, Funkspiel'in mekanizmasını anlamıştır ve bunun güçlüğünü sezinlemektedir: düşmana yalan haberi inandırmak için onlara yeterince gerçek haber verme iznini yetkililerden koparmak. Yefremov, Wenzel ve Winterink'in gönderdikleri, yetkililerin bu izni ile oluyor ve Moskova da onları kutluyor. Oysaki bu üç adamın yakalanmadan önce gönderdikleri haberler, Wehrmaht'ı yüreğinden vuracak niteliktedir. Funkspiel böyle bir oyunu sürdürdüğüne göre, onun büyük ve beklenmedik amaçları olmalıdır. Hiç kuşku yok Büyük Şef'in kendi şebekesiyle övünebilir ama Funkspiel'in yöneticilerinin bu şebekeyi yıkmak için büyük oyunlara girmesi de ona gerçek görünmemektedir.

Funkspiel'in gizlediği başka şey vardır -ama ne?

Sır Brüksel'de yatmaktadır, orada Komando kendi Büyük Şefini darmadağın etmiş, yıkmıştır. "Karşı casusluk gurubu" artık yakalananların başına gözcü ya da gardiyan dikmiyor, Giering'in dosyalarını okutuyor. Trepper, derdi başından aşkın da olsa, Vassili de Maksimoviç'i tehlikeli bir işin içine atar. Nişanlısının amcası Albay Hartog, Paris'teki Alman kurmay subayları ile Brüksel'deki kurmay subayları arasında ilişkiyi sağlamaktadır: belki de Komando'nun Fransa'ya gelişini ve özellikle amaçlarını biliyordur... Vasilli, amcasının kendisini sevmediğini bildiği halde, ateşin üzerine cesaretle atılır. Onu kurtaran da bu hoşnutsuzluk olur: çekingence yapılan birkaç ziyaretten sonra -Hartog'un önünde maskesini düşürmeden- Albay'ın sekreteri Matmazel Kreuziger, bundan böyle güzel konuşmalarıyla Albay'ı rahatsız etmemesini ona söyler...

Büyük Şef'in beklemekten başka geride yapacağı birşey kalmaz.

BERLİNLİLER'İN SONU

İnsan sanki düş görüyor. Hiçbir romancı kendi romanında Berlin grubunun düşüşünü, bir olaylar dizisi gibi aniatmayı göze alamaz. Bu grup, nasıl belirsiz ve fantazl yaşadıysa, öylecede bitti.

14 Temmuz'dan beri Gestapo, şebekenin başlarını bulmaya başlamıştır: Harro Schulze Boysen, Luftwaffe' de subay; Arvld Harnack, İktisat Bakanlığı'nda görevli: Adam Kuckhoffa, tanınmış yazar ve "Prag-film "film şirketinin müdürü. Schulze-Boysen ve Harnck, tüm Berlin'de tanınmış ve rejimin seçkin insanları ile iyi görüşen kişilerdir. Reich'in iyice koruduğu sırların Moskova'ya nasıl aktığı şimdi daha iyi anlaşılıyor. Gestapo'nun iki Kriminaldirektor'u Panzinger ve Koppkow, soruşturmayı kendi ellerine alırlar. Büyük Gestapo-Müller'in buyruğu ile bu göreve gelen bu iki adam, komünizme karşı savaşımda eski iki uzmandır. Alman yeraltı partisinin işini bitirmişler, üyelerini ya darağacına göndermişler ya da toplama kampalanna. Onlar için Kızıl Orkestra şebekesini bozmak, Berlin banliyösünde bir komünist hücresini ele geçirmekten daha kolaydır. Araya adam katmak yok, buluşmalarını telefonla hazırlarlar; mesajlarını posta ile gönderirler: partinin tabandaki militanları bile bu süper-casuslardan daha çetin cevizdirler. Gestapo'nun elindeki kara liste gün geçtikçe uzar, Panzinger ve Koppkow için olmamış meyveyi koparmak söz konusu olmaz. Çünkü tüm şebeke, geçkin bir meyve gibi ellerine düşecektir.

29 Ağustos Cumartesi günü, Funkabwehr'in binasında kaynaşma başlar. Kludow ve genç adamları, çalışmak için daha üst kattaki geniş odalara çıkarlar. Bu çalışmalar, herhalde öğrencilerin çalışmaları gibi hoş bir hava içinde geçer. Ama yukarıya yerleşince Kludow piyonunu öne sürer: yitirilen bu cumartesiyi kazanmak için pazar günü çalışılacaktır.

Herkes bundan rahatsız olur. Bundan rahatsız olmayan belki de yalnız Horst Heilmann vardır. Konu, ekibin bu delî dolu ve en çalışkan Nazi'sine göredir. Ertesi günü dostlarıyla birlikte bir sandal gezisi yapacaklarını tasarladıkları için, onları bu çalışmasından haberdar etmesi gerekir. Kludow'un bürosuna yeni kurulmuş olan bir telefonu kullanır ve Berlin'deki bir numaraya telefon eder. Hizmetçi patronlarının evde olmadığını söyler. Horst bir haber bırakır, kendisini hemen aramalarını söyler. Kadına Kludow'un telefon numarasını bırakır, çünkü kendisinin telefonu yeni bürosuna bağlanmamıştır.

İnsanların ve halkların alınyazısı, belki de balistik yasaların uydugu yasalara boyun eğmektedir: aynı zamanda düşüşün de başladığı en yüksek noktasının hangi aya ve hangi güne rasladığını saptamak, pek ender bir olaydır.

Öyle zaman olur ki, sanat tanrıçası Tarih, Epinal'in görünümüne bürünür. Böylece tarih, Hitler İmparatorluğu'nun en yüksek aşamasına 30 Ağustos 1942 yılında vardığını yazar. Führer'in gücü hiçbir zaman bu denli çok toprağı ve insanı, o gün olduğu kadar egemenliğinin altına almamıştır. Almanya, hiçbir zaman tüm dünyayı avucunun içine almaya bu denli yaklaşmamıştır. Ama bu, alevlerin de bacayı sarmaya başladığı birgün olmuştur.

Rommel, bir dizi savaşın içindedir. "Çöl Tilkisi", kendisine Kahire, İskenderiye, Nil Deltası ve Süveyş'i kazandıracak olan bir saldırı için güçlerini bir araya getirmiştir - defterine "en büyük fetih"diye yazmıştır. Tüm bu hazırlıklar, ileri karakoldan en az yüz kilometre kadar beride ve gizlilik içinde yapılır. Tankçılar, kendi tanklarının altında yatarlar ve Mısır'ın cehennem gibi yaz sıcağında tere batarlar. Havanın kararmasını beklemektedirler. Karanlıkla birlikte serinlik ve kırmızı hücum işareti gelecektir. İçi fırın gibi yanan tanklarının ve insansız çöllerin içinde binlerce kilometre yol almışlardır. Aylardan beridir kendilerinden daha çok sayıda ve daha iyi silahlanmış olan bir düşmanla savaşmışlardır. Nice arkadaşlarını uzun yol boyunca peşpeşe ölü olarak bırakmışlardır. Ama yarın, Kahire'nin barlarında eğlenecekler, İngiliz Birası içecekler ve sarı tütünden yapılı sigaralar tüttüreceklerdir.

Rommel, Çerek'e Roma'dan daha çok yakındır; Çerek, Berlin'e göre iki kez daha yakındır. Eşsiz Alman Ordusu! Ve bir Kafkas ırmağı olan Çerek. General von Kleist'in Bakû pet-

rolüne saldıracak. Üç Rus tümeni, topları ve otomatik silahlarıyla ırmağı güneyden çevirmişlerdir. tanklarına karşı son engel bu ırmaktır. Kleist, bir alay askerini ırmağı geçmek üzere ileri salar. 30 Ağustos 1942 ve saat öğleden sonra üçü gösteriyor, sıcaklık ise elli derecedir; Hamburg'un 394. zırhlı piyade birliğinin askerleri hücumbotlarına atlarlar ve düşman sularına doğru ilerlerler. Çerek, ikiyüz elli metre genişliğinde ve coşkun akan bir ırmaktır.Irmağa düşen her Rus topu, suları sütun gibi havaya fışkırtır ve hücumbotlar suyun üzerinde hop iner, hop kalkarlar. Makinalı tüfekler, dalgaları biçer; teknelerin üzerinden seker, köpüklü dalgaların içinden fışkırınca insanların canına saplanır. Buna rağmen Hamburg'lular güney kıyısına varırlar, tırnaklarını yere saplarlar, yamaca doğru tırmanmaya başlarlar, bir direnme merkezi oluştururlar, Sovyetler'in ilk karşı saldırısına direnirler. Bakü yolunun son engelini aşmak için, akşam köprü başına varmak kendilerine yetecektir. Askerler on beş ay önce yola çıkmışlar ve çok yol katetmişlerdir. Kışın kalın kar tabakası, baharda çamurlar içinde dövüşmek zorunda kalmışlardır. Ne ölüme aldırdıkları vardır, ne sakatlanmaya, savaş onları çılgına döndürmüştür. Ama yarın, zırhlı araçlarının depolarına Kafkas benzini dolduracaklardır.

Şu 30 Ağustos Pazar günü, Hitler Ukrayna'daki Vinnitza genel karargahındadır. Tahta barakalar, içeriyi dışardan daha çok ısıtmaktadır. Führer sıcağa dayanmaz. Doğu Prusya'da Rastenburg'da daha serin olan evine dönmek için daha çok beklemeyecektir. Bununla birlikte Çerek'in aşılması ve Afrika Korps'un büyük saldırısı, belki de ona o günün Ukrayna sıcağını unutturacaktır. Gözleri dönmüş, ağzı kurumuştur ve hiç kuşku yok tüm zamanların en şaşırtıcı askeri serüveninin yalnız onun isteği ile ateş ve kanla yazıldığı haritalarının üzerine eğilmiştir. Kleist ile Rommel'in Bağdat'a yakın bir yerde buluşacaklarını şimdiden gözlerinin önüne getiriyor; sonra bunların ikisi birlikte, Japon Ordusu'nun kendilerini beklediği Hint Okyanusu'na doğru ilerleyecektir. Kulaklarına,S.S. tankçılarının söyledikleri şarkıların vahşi sözleri gelmektedir:

Dünyanın yorgun kemikleri
Bizim karşımızda titriyor.

Hitler, düşlerinin gerçekleştiğine inanır. On gün önce Dieppe üzerinde Kanadalılar'ın yaptığı saldırıda, ölüler çakıl taşları gibi dağılmışlardır. Hitler, gerçek bir saldırıyı geri püskürttüğüne inanmıştır. Batıda, uzun zaman kimse kendisine dokunmaz. Doğuda ve Afrikada kesin darbeyi vurmak üzeredir. Dünya İmparatorluğu eline teslim edilmiştir.

Berlin'de hava, Kafkasya'dan daha az sıcaktır, Ukrayna ve Mısır'dan daha az sıcaktır. Bu, yalnızca yazın az rastlanır günlerinden birisidir. Savaşın dönüm noktasına vardığından habersiz olan Berlin'liler kentin çevresindeki ormanlarda rahatça eğlenirler. Bunların çoğu kadın, çocuk ve yaşlılardır ama bunların yanında uzmanlar, başkentte çalışan subaylar, izine gelen askerler de vardır ve düş görüp görmediklerini kendi kendilerine sorarlar.

Wannsee üzerindeki yelkenli kayıklar, savaştan önceki zamana göre daha azdır ama insanlar daha iyi eğlenirler. Kimileri kayıkların ılık tahtaları üzerine uzanmıştır, gitarlar ve armonikalar kulakları sağır edercesine gürültüyle çalınır, şarkılar bir kayıkta biterken diğerinde başlar, burada yalnız güneş, barış ve mutluluk vardır.

Eğer Balzac burada olsaydı: "Ama iyi bir gözlemcinin gözlerinden kaçmazdı..." diye yazardı.

... İnsanlar bir kayıktan diğerine geçerken, görünüşe göre bunda çapkınca bir erek yoktur, kadınların patates pişirdiği mangalların çevresinde toplananlar, birbirlerine dostca sokulmuşlardır, birbirinden uzaklaşan bir kayık diğerine doğru yönelirken, çapkın çapkın bakan bir güzelin sandalına, amiralinden buyruk almaya giden bir denizci gibi yaklaşır.

İstihbaratçılar, teknisyenler. gizli ve karanlık iş uzmanları, duvar rengi yelkenlerimizin önünü örtünüz: Amiral Schulze Boysen'in tertiplediği bir konferanstan yararlanarak burada eğlenlyorsunuz. Çünkü o, şebekenin **otuz** üyesini Wannsee üzerinde toplamıştır.

Olay Gestapo'nun raporlarına geçmeseydi ve sonradan bu olaya tanıklık edecek Günther Weisenborn hayatta kalmasaydı, insanın buna inanacağı gelmezdi.

30 Ağustos akşamı Hamburg'lular, Çerek Irmağı'nın güney kıyısı boyunca kazdıkları siperlere girerler, Sovyetlerin karşı saldırısına beş gün direnirler. Sonra sırtlarını Doğuya çevirirler, ırmağı geçerler ve savaşın son gününe değin sürecek olan batıya doğru yürüyüşe başlarlar.

Mısır göklerinde kızıl füzelerle ve el bombalarıyla "Çöl fareleri" bir kez daha İngiliz ordusuna saldırır. Saldırıları Montgomery tarafından açık bir biçimde durdurulmakta ve kendilerine uzun süreli bir ceza hazırlanmaktıdır. Askerler arkalarını Piramitler'e dönerler ve bu kez önlerinde dikenli teller bulacaklarını uzun sarp bir yolda kaçmaya başlarlar.

Wannsee üzerindeki eğlence yelkenleri iskelelerine, içindekilerde Berlin'e dönerler. Bu güzel günle birlikte, dünyadaki tatlı yaşamları da biter. Güneşin esmerleştirdiği boyunlarına artık ya idam ipinin ilmeği geçecek ya da giyotinin bıcağı inecektir.

Ertesi gün 31 Ağustos, saat dokuza doğru çalan telefonla Kludow çalışmasını bırakır. Funkabwehr'den Flicke'in anlattığına göre telefonu açar ve şunları iletir:

"Schulze-Boysen telefonda. Benimle mi konuşmak istiyorsunuz?"

Kludow afallar, çünkü Abwehr şefleri maskeleri düşürülecek kimselerin adlarını gizli kalmak koşulu lle söylemiştir.

"Alo? Bağışlayınız... İyi anlayamadım...

- Schulze-Boysen. Benim hizmetçi az önce, sizin haber bıraktığınız söyledi. Sizi hemen aramam gerekiyormuş. Acaba ne konusunda?

- Alo? Evet, bilmem ki...

- Alo, sizi dinliyorum...

- Efendim, acaba sorabilir miyim, adınız, Y ile mi yazılıyor, yoksa İ lle mi?

- Y lle yazılıyor. Her halde yanılmış olacağım . Siz beni aramadınız mı?

- Hayır, sanmıyorum...

- Benim hizmetçinin yanlışlığı olacak. Telefon numarasını yanlış yazmıştır. Özür dilerim.

- Rica ederim."

Kludow, az önce telefonda Schulze- Boysen lle konuştuğunu kendi üstlerine söylediği zaman, yorucu çalışmaların profesör'ün sinirlerinin çok gerdiğini artık kulağına bir takım

sesler gelmeye başladığını sanırlar...Soğuk birşeyler içmesini kendisine söylerler ama o kendini iyi hissetiğini bildirir ve diretir.Schulze- Boysen'e adının nasıl yazıldığını sorduğunu da şeflerine söyleyerek onları inandırır. Kludow onun adını bilmediğinden bu yana, "İ yada Y" sorunu onun için bir saplantı durumuna gelmiştir. Kludow şaşkınlık geçirirken, soru ağzından bilinçsiz olarak çıkmıştır.

Bu hem inandırıcı, hem de çok kötüydü. Hiç kuşkusuz, Gestapo'nun kendisini izlediğini haber aldı ve bunu iyi anlamak için Funabwehr'e telefon etti. Kludow'un sorusu da onun ortaya çıktığını onaylamış oldu.

Bu haberi alan Koppkow ve Panzinger, soruşturmalarının baltalandığını söyleyip yırtınırlar. Tüm örgütü yakalamak için kurdukları örümcek ağı yırtılmıştı. Hemen harekete geçmek zorunda kalmışlardı.

Schulze- Boysen o gün öğleden sonra ele geçirilir. Hava kuvvetleri bakanlığından onu dışarı çağırmak için Koppkow bir kurnazlık düşünür, çünkü bir skandaldan kaçınmak gerekir. Koppkow onu yolda tutuklar ama yabancılarla gizli işbirliği söylentisi meslektaşları arasında yayılır. Eşi Libertas birkaç gün sonra bir yolculuk dönüşü tutuklanır. Harnack çifti, 3 Eylül'de tatil yaptıkları yerde tutuklanır.

Tutuklamalar başladıktan bir hafta sonra, Gestapo'nun bulunduğu binanın mahzenlerinde yüz onsekiz kişi birikir. Bunlar arasında Kludow'un değerli bir yardımcısı ve Kızıl Orkestra'nın etkin üyesi Horst Heilmann da vardır. Çünkü Wannsee üzerinde su eğlencesi adı altında toplantı yapacak kadar deli olan Schulze Boysen, Abwehr'In içine değin adam sokmuştur. Dahası, onunda yüreğinin içi olan yazıları deşifre etme servisinin için... İnsanı şaşırtan bu şebeke şefinin eleştirilecek yanı olduğu kadar övülecek yanı da çoktur. Onun her boyaya boyandığını göreceğiz. Genç Horst Heilman, yaşlı politikacının gittiği yoldan gider. Komünist Gençlik'in eski üyelerinden, Komünist Partisi üyesi, Naziler'in safına geçer ve onlara olan sıkı bağlılığını söyler: orada önce Abwehr'in radyo merkezinde, sonra son derece gizli olan yazılarn deşifresinde çalışır. Burada Schulze–Boysen ile karşılaşır; bu onun için yeni ve de son dönemeçtir. Çünkü ölünceye değin ona bağlı kalır. Son durum tartışılır. Kimilerine göre Hellman 29 Ağustos cumartesi günü, büronun yukarıya taşınması sırasında şefinin ortaya çıkarıldığını öğrenmiştir.

Onun telefon edişi, tehlikeyi bildirmek içindir, yoksa Wannsee üzerindeki buluşmaya gelmemesi için değil. Telefon ettiğinde hizmetçiye haber bırakamaz mıydı? Cumartesi ya da pazar akşamı işini bitirdikten sonra Schulze-Boysen'e kendisi gidemez miydi? Schulze-Boysen, Wannsee Irmağı üzerinde geçen günden sonra, Berlin'li dostu Hugo Buschmann'ın evine gider, sabahın dördüne değin onunla çene çalar. Buchmann'a göre o gece "yorgun, gergin ve sinirli"dir. Eğer Gestapo ağının yavaş yavaş daraldığını hissediyor idiyse, bu durumu olağandır. Ama o gece Zagrepli bir diplomatla görüşmek için Buchmann'ın aracı olmasını istemiştir, demek yakalanmak üzere olduğunu bilseydi, böyle bir şeye girişmezdi. Öyle anlaşılıyor ki, Heilmann ona haber vermemeştir. Çünkü Schulze-Boysen'in Buchmann'ın evinde olduğunu bilmiyordur; peki boşuna mı beklemiştir? Hayır, hiç kuşku yok ki Heilmann, Kludow'un yaptığı ilerlemeleri biliyordu ama Başkan'dan Kent'e giden mesajlar "çözülürken" hangi adımda durulacağı kendisinden gizleniyordu: gizlilik, Abwehr'in üst basamaklarından dışarı çıkmamıştı.

Tutuklanmış yüz onsekiz insan. Panzinger ve Koppkov ilk sorgularından sonra yapının iki sütun üzerinde durduğunu öğrenirler: Arvid Harnack ve Harro Schulze-Boysen.

Arvid Harnack'ın Kısa Özgeçmişi

1901 yılıda, birkaç kuşaktan beridir devlet ve düşün adamı yetiştiren bir ailede dünyaya gelir. Babası Otto Harnack profesördür ve edebiyat konusunda yetkin bir kimsedir. Amcalarından birisi, Hıristiyanlık tarihinin en iyi uzmanlarından birisi olarak çok tanınmıştır. Yakın akrabalarından çoğu, devlet yönetiminde birinci derecede görevler almışlardır.

Arvid,1918 yenilgisinden sonra bir süre aşırı ulusçu örgütlerde çalışır, sonra artık değişmemek üzere komünist olarak da kalır.

1927 yılında Rockfeller Bursu'ndan yararlanır ve sol partilerin ekonomisini ve tarihini incelemek üzere Birleşik Devletler'e gider. Orada bir kitap yazar: "Birleşik Devletlerde İlk Marksist Sendikal Hareket." Winsconsin de öğrenci iken, Mildred Fish adında genç bir edebiyat öğretmenini sever. Onunla evlenir ve birlikte Almanya'ya dönerler.

1931 yılında Berlin'de "planlı ekonomi inceleme odası"nı kurar ve orada birkaç düzine ilerici insan bir araya gelir. Grup yalnızca bilimsel çalışma ile uğraşır. Ertesi yıl, yani 1932'de, Berlin'deki Sovyet Elçisi bir inceleme gezisi düzenler, içinde Harnack'ında bulunduğu yirmi dört üye bu geziye katılır. Harnack bu yolculuk sırasında Komintern'in iki üyesi olan Otto Kuusinen ve Osip Piatniski ile tanışır. Yüksek ölçüde özverisi ve yeteneği göze çarpmıştır: kendisine sorarlar: Moskova için çalışırmısın? Yanıt olumludur.

1933 yılında Nazller İktidarı alınca, Harnack çalışmak üzere İktisat Bakanlığı'na girer. Rusya ile yapılan ekonomik serviste çalışır, bu da ona sık sık Berlin'deki Rus Elçiliği'ne gitme olanağı sağlar. Eşi Mildred kendini edebiyat çalışmalarına vermiştir. Walter Edmond'un **Drumş along the Mohawk** ve Stone'un **Lust for Life** adlı romanlarını Almanca'ya çevirmiştir. Berlin Üniversitesi'nde Amerikan Edebiyatı üzerine ders vermesi için öğretim görevlisi atanır.

1937 yılında Harnack'lar Birleşik Devletlere bir gezi yaparlar. Oradaki dostaları, Nazi Almanyasına dönmemeleri için kendilerin zorlarlar ve Birleşik Devletlerde yerleşmelerine yardım edeceklerini söylerler. Harnack böyle bir çözüm yolunun kaçmak sayılacağını ileri sürer ama yeterince bir neden de gösteremez. Öyle ki, Almanya'ya geri döndükten sonra dostları onun Naziliği seçtiğine inanırlar.

1939 yılında Moskova'ya giden Alman ekonomik delegasyonuna katılır. Berlin'e dönüşünde Birleşik Devletler'le yapılan ekonomik işler servisine getirilir.

Savaş başladığı zaman Arvid Harnack, İktisat Bakanlığının en önemli görevlilerinden birisidir. Bu arada savaşla ilgili üretim de içinde olmak üzere, isterseniz Alman ekonomisi ile ilgili aklınıza gelebilecek her çeşit bilgiyi hemen ondan edinebilirsiniz.

Harro Schulze - Boysen'in Kısa Özgeçmişi

1912 yılında monarşiye bağlı aristokrat bir aile içinde dünyaya gelir. Alman ulusunun övündüğü Amiral von Tirpitz'in küçük yeğenidir. Babası deniz binbaşısıdır ve Birinci dünya Savaşı sırasında bir geminin komutanlığını yapmıştır. İkinci Dünya Savaşı sıradında ise, Hollanda'daki Alman birliklerinin genel kurmay başkanıdır.

Harro, onyedi yaşındayken tutucu ve ulusçu olan, aynı zamanda ailesinin geleneksel anlayışını ve duygularını temsil eden "J.Orden" örgütüne girer. Ama üniversitede okuduğu yıllarda bu örgütten uzaklaşır, ayrıca hem naziliği, hem komünizmi reddeder, kendisine göre artık modası geçmiş bir toplumun yapısını tümden değiştirmek için "üçüncü bir yol" aramaya başlar. Her çeşit politik görüşe sahip olanların birlikte çalıştığı "Karşıt" Dergisi'ni yayınlamaya başlar.

1933 yılında Hitler iktidara gelirken, komünistlere dergisinde yer verdiği gerekçesiyle S.S.ler tarafından tutuklanır. S.S.lerln "özel tutukevine kapatılır ve kendisine kötü davranılır. Ailesinin girişimi üzerine serbest bırakılır.

Bundan sonra havacılık okuluna girer ama orada başarılı olamaz ve uçuş izni alamaz. Bunun üzerine kendini yabancı dil çalışmalarına verir. Danimarka, İsveç, İtalyan, Fransız ve Rus dillerini öğrenir.

1936 yılında Libertas ile evlenir. Libertas, ünlü bir Alman allesinden gelmedir, Kayzar ailesinden Prens Phillppe von Eulenburg'un küçük kızıdır; babası, adı eşcinselliğe karıştığı lçin imparatorluk sarayını sarsmıştır.

Dile karşı yeteneği ve Luftwaffe şefinin desteği sayesinde Harro kısa zamanda "Hermann Goering Araştırma Entitüsü" ne girer. Yeni durumunun kendisine verdiği olanakları kullanarak bu dönemde Sovyet İstihbarat Servisi ile işbirliği yapar. Onlara özellikle İspanya'ya frankocuların saldırılarıyla ilgili bilgiler verir, bu bilgilerin cumhuriyetçilerin işine çok yaradığı sonradan anlaşılır. Öte yandan bir dostu 1937 yılında "Araştırma Enstitüsü"nde görevi gereği Sovyetler Birliği üzerine topladığı bilgilerle ilgili soru sorar kendisine. Dostu, onun Rusya üzerine olan yakın bilgisine şaşırınca, Schulze-Boysen kahkahayı basar ve kasasından (çünkü konuşma onun evinde geçmektedir) bir tomar fotokopi çıkarır. Kağıtlann üzeri sirilik yazı lle yazılmıştır. "Görüyor musun, der Schulze-Boysen, biz Tukhaçevski'nln kendisinden bilgi alıyoruz! "Daha sonra dostu Tukhaçevskl'nin duruşması üstüne ve Kızıl Orkestra'nın bununla ilgili çalışmalanndan bilgi edinir; mareşalın düşmesinde, Schulze-Boysen'in verdiği bilgilerin yardım ettiğine inanır.

Schulze-Boysen kendi şebekesinin temellerini 1936 yılında atar. Güvenilir altı dostunu bir araya getirir ve Kızıl Orkestra'nın Berlin bölümü bu çekirdekten oluşur.

1940 yılında "Araştırma Enstitüsü"ndeki çalışmalarının dışında, Luftwaffe'nln içinde de bir çalışma grubu oluşturur. Buradakilerin görevi, Luftwaffe'nln askeri ateşeleri tarafından tüm elçiiiklere gönderilen gizli raporlar üzerine bilgi edinmektir.

Eşi Libertas, Propaganda bakanlığında kültür filmleri servisinde çalışır.

Sovyet-Alman savaşı başladığı zaman, Schulze-Boysen en önemli askeri bilgileri bu arada özellikle hiçbir servisinin kendisine gizli olmadığı Luftwaffe üzerine edindiği haberleri Moskova'ya göndermeye hazırdır. Kendisi ve eşi, tüm Berlin'in tanıdığı bir çift oluşturmuşlar ve sürdürdükleri eğlence dolu yaşamlarıyla, rejimin en önemli kişileriyle ilişki kurmuşlardır.

GÖMÜLMEYEN İKİ ÖLÜ İÇİN MEZAR YAZITI

Eğer sizin başlıca ilginiz casusluk tarihi üzerine ise, bu bölümü okumadan geçebilirsiniz, çünkü konunun aslını nasıl olsa biliyorsunuz: özgeçmişler üzerine bilgiler ve Moskova'ya gönderilen haberlerin özellikleri.

Yok eğer bu olayın iki kahramanı için yakınlık duyduysanız ya da onları merak ediyorsanız; dinbilimci Harnack'ın yeğeninin ve Amiral von Tirpitz'in küçük yeğeninin Sovyet servisleri hesabına kendi başlarına çalışmaya başlamaları sizi şaşırtmışsa; bu adamları devindiren ve kendi vatandaşlarını kan seline boğduran güçlerin neler olduklarını soruyorsanız; bu iki adamın basit ama gerçekte çok etkili bir şebekenin başları olduklarını öğrenmek istiyorsanız; o zaman birtakım kuru olayları ve tarihleri bizimle birlikte izleyiniz. Merkezde çalışan birisi, arşiv için iki fiş hazırlayacaktır: ajan "Arwid" ve "Coro"nun hesapları görülmüştür, bunlar onların takma adlarıydı. Artık söz konusu olan iki ajan değil, iki adamdır.

İnsan fizik görünüşlerini anlamakta güçlük çekmiyor: fotoğrafları iyi çekilmiş. Harro, Kuzey Avrupalı ırkının çok güzel bir örneğidir: iri yapılı, sarışın, mavi gözlü ve enerjik görünüşlü. Onu hüzünlü bir dille anlatan Fortner şöyle diyor: "bununla birlikte iyi bir Alman subayı tipiydi. Eşi Libertas'a gelince, tutuklanır tutuklanmaz onunla ilgili bir buyruk verildi: onun sorgusu her zaman iki komiserin yanında yapılacaktır, çünkü öylesine güzel ve etkileyici bir kadındır ki, birisi ile başbaşa kaldığında onun gönlünü kapabilir... eşler birbirlerine benzemezler. Arvid, tepkisiz ve kendini çalışmalara adamış düşüncell bir insanın yüzüne sahiptir. Az konuşan, ağır başlı, pek el kol işareti yapmayan ve kolay kolay heyecanlanmayan bir tiptir.

Polisler, izinde oldukları bir kimsenin portresini çizmek için nasıl şurdan burdan topladıkları bilgileri bir araya getirirlerse, biz de onlar hakkında daha çok bilgi edinmek için, onlarla birlikte savaşan ya da onlara karşı savaşan kimselere başvurduk.

Tuhaf bir araştırma oldu bu.

Abwehr'in ve Gestapo'nun eskileri, portreleri yaklaşık olarak çiziyorlar. Onlardan birisine göre Teğmen Herbert Gollnow, Kızıl Orkestra içinde nasıl rol aldı:

"Gollnow, Hava Kuvvetleri istihbaratında çalışıyordu, Havacılık Bakanlığı ile bağlantıyı sağlıyordu ve orada Schulze-Boysen ile karşılaşmıştı. Bu genç basit bir aileden gelmeydi ve sert bir terbiye altında büyümüştü. Babadan öksüzdü ve anasını çok seviyordu, anası da ona çok bağlıydı.

Gollow'un belirgin özelliği, gözünün yükseklerde olmasıydı. Oraya varmak istiyordu. Ona göre Berlin'de boşu boşuna zaman yitiriyordu. Madalya ve rütbe cephede kazanılıyordu, yoksa bakanlığın koridorlarında değil. Onun cepheye gönderilmesini SchulzeBoysen'den başka kim sağlayabilirdi? Gollow, böyle bir kimseyi görmek için can atar, önemli ilişkiler içinde olan bu kimse de onunla ilgilenmeyi kabul eder. Schulze-Boysen, elbette Gollnow'u yerinden almayı bir an için gözlerinin önüne getirmez, çünkü onun Berlin'de kalması çok daha yararlıdır. Ona bol bol vaatlerde bulunur, yaldızlı bir gelecekten söz eder ve onu, Dışişleri Bakanlığı Akademisi'ndeki konferanslara çağırır. İlk adım böyle atılır. İkinci adım, Gollnow'u bir yabancı dili iyice öğrenmeye inandırmaktır. Örneğin İngilizce öğrenmek, gerçek ilerleme için kaçınılmaz olarak gereklidir. Schulze-Boysen, Berlin gazetelerinden birisine küçük bir ilan verip bir öğretmen aramasını ve seçme yaparken kendisine yardım edeceğini ona söyler.

"İngilizce dersi vermek için iki aday çıktı. Birincisi yaşlı bir öğretmendi, elbette çok para istiyordu. Schulze-Boysen, Gollnow'a şöyle bir öğütte bulundu: "Sen git öbürünü gör, belki daha ilginçtir. Diğeri bir kadındı, adı Mildred Harnack'tı. Gollnow gidip onu aradı ve çok sıcak bir biçimde karşılandı. Kadın ona şöyle dedi: "Ben Amerikalıyım, öğleden sonra seninle bir fincan çay içerken İngilizce konuşmak çok hoşuma gidecek. Gollnov, evin lüksünden ve para konusu üstü kapalı olarak geçen bir yüksek sosyeteden geçen bir kadının karşısında bulunmakdan utanmıştı. Kadın gülümseyerek el

hareketi yapmış ve şöyle demiş: " Bunu düşünmeyiniz. Sizden para almak söz konusu olamaz, ana dilimi konuşma fırsatı bulacağım için çok mutlu olacağım."

"Gollnow, yaptığı ziyareti Schulze-Boysen'e anlatınca, Schulze-Boysen onun omuzuna vurdu ve bağırdı: "Bulunmaz birşey! Güzel bir kadın ve parasız ders! Sen çok şanslısın Herbert!"

Gerçekte, sözlerin nasıl söyleneceğini öğrenmesi için ağzına bakmasını buyuran Mildred'in karşısında elinde bir fincan çayla dimdik otururken hiç rahat değildi. Basit bir ortamdan doğrudan doğruya orduya geçmişti ve kibarlık gerektiren bir yerde sıkılıyordu. Onun en güç anlarından birisi, her zaman sert görünüşlü olan Arvid Harnack'ın bir ders sırasında birden bire içeriye girmesi oldu. Zaten Gollow, kadınla saatlerce başbaşa kalmasını, kocasının bundan rahatsız olmamasını garip bulmuştu. Ona öyle geliyordu ki, kadının kibarlığı, dil öğretmenliğinin sınırını aşmıştı. Harnack'ın salona girişini gördüğünde, önce tatsız birşeyin olacağını sanmıştı; daha sonra yüksek sosyeteden olan insaların garip davranışlar gösterdiğine inanmaya başladı. Harnack kendisini iyi karşılamış, İngilizce dersleri ve ordudaki görevleri üzerine sorular sormuştu. Gollow kızarmış, görevi ile ilgli açıklama yapmak hakkına sahip olmadığını söylemişti. Bu sözlere gülen Harnack şöyle der: "Bakınız, ben de İktisat Bakanlığında oberreglerungsrat'ım, gizli şeyleri saklamaya alışığım. Golinow ona İnanır ve Abwehr için çalıştığını söyler. Konuşma yavaş yavaş ilerler ve askeri durum üzerine döner; Harnack Doğu cephesi üzerindeki hareketsizliği beğenmediğini söyler -bu 1941-42 yılı kışında geçer. Hiç endişelenmeyinlz, diye ona güven verir Gollnow, yakında kıpırdama başlayacaktır... -Beni şaşırtıyorsunuz, eğer bir saldırı hazırlığı olsaydı, bundan benim de haberim olurdu!

- Beyefendi, bu durumlara belki ben sizden daha yakınımdır." Ve Gollow, bildiklerini saymaya başlar: Kafkas kökenli tutuklular düşüncelerinden caymıştır ve onlardan kurulu bir piyade alayı Sovyetler'e karşı savaşmaktadır. Yapılacak yeni bir saldırı sırasında bu Kafkaslılar, Sovyet sınırından içeriye ve kendi ülkelerine paraşütle iniş yapacaklardır. Daha sonra öğrendiğimize göre, Ruslar bu saldırı ile ilgili tüm planları ele geçirmişler. Ama kurmaylar, düzinelerle planlar yapmaktadır. Ve bunların çoğu hiç kullanılmadan çekmece-

lerde küflenmektedir. Sabotajlar düzenleyen bu Kafkaslılar olayı çok önemlidir, petrol üzerine yapılacak saldırının bir varsayım olmayıp uygulanmaya geçildiğini Moskova'ya kanıtlamaktadır.

"Diğerleri Golinow'un kullanılır bir kimse olduğunu görünce, onunla ilişkiyi hızla ilerlettiler. Önce Mildred ve sonra Schulze-Boysen'in eşi Libertas onunla yatmaya başlar. Ayrıca bu iki kadın da kendi aralarında sevişirler; öyle ki, Golinow baş döndürücü sahnelere katılır. İki kadın onun aklını çelmek ve en basit bir ödevini bile yapmasını unutturmak için hiçbir güçlük çekmezler. Düşünün iki güzel kadın en azından çok güzeldir Libertas, ikisi de kültürlü ve son derece aristokrattır -ikisi de kendini ona verir! Hiçbir zaman aklının köşesinden bile geçmemiş zevkleri ona tattırırlar! Buna karşılık, Golinow ne biliyorsa tek tek anlatır. Bildikleri de öyle az değildir. Bu dönemde Abwehr, Rus sınırından içeriye sabotajcı komandolar göndermektedir. Onlardan hiçbiri geri dönmez. Bunun nedeni Gollnow'dur. Schulze-Boysen şebekesi yakalanıncaya değin, Sovyet karşı-casusluk örgütü insanı hayran bırakacak kadar iyi çalışır ve gerçekten hiçbir yanılgıya düşmez!... Golinow'un kendisi de A.B.D. -Portekiz arasında uzun yolculuk yapan uçaklara karşı girişilecek sabotajlar üzerine, İngiltere'deki ajanlarımız aracılığıyla Ruslara istihbaratta bulundu. "Ondört nokta geceleri" ne katılmak hakkını elde etmek için kendi anasını onlara teslim etti! "Ondört nokta geceleri" mi? Schulze-Boysen takımının hazırlandığı bir çeşit sürpriz partilerdi bunlar. Buna yalnız Berlin'li zenginler katılırdı: yüksek rütbeli memurlar, subaylar ve aristokratlar. Kadınlar, ancak ondört yerlerini her yıl karneyle verilen kumaşlarla örterlerdi. Bu ondört nokta çok şey tutmazdı dolayısıyla hemen hemen çıplaktılar. Tüm bu partiler, elbette sonunda hep bir arada yatmakla biterdi.

"Bu toplu sevişme yöntemlerini yalnız kadınlar uygulamazdı. Deşifre servisinin iki genç adamı olan Heilmann ve Traxl, Schulze-Boysen ile yatıyorlardı! Heilmann onun için deli olurdu. Onun peşinden cehenneme değin gidebilirdi - gerçi gitti de. Ve bu alanda yalnız da değildi. Libertas kadınlar arasında ne denli başarılıysa, Harro da erkekler arasında o denli başarılıydı."

Margaret Boveri: "Mildred'in ince sarı saçları vardı, bunları arkaya doğru tarardı, mavi gözlerini doğrudan doğruya karşısındakinin üzerine dikerdi, öyle bakardı. Benim gözümde eksiksiz bir "Amerikalı püriten"di (*).

Arvid'in yeğeni Axel von Harnack: "Mildred'in parlak gözleri ve aydınlık bir bakışı vardı. Sarı saçlarını düz tarar, yüzünü iki yandan kapatırdı. Sıcak bir görünüşü vardı, bununla herkesin sevgisini kazanırdı. İçten ve dolayısız davranışları, son derece basit süslenişi ve sürdüğü yaşam tarzına uygun düşerdi (**).

Otto Meyer (***): "Schulze-Boysen eşcinsel mi? Kadınlarla öylesine çok ilişkisi vardı ki, erkeklerle yatmak için nasıl zaman bulabildiğini bilemeyeceğim. Libertas'a gelince, çok serbest bir yaşam sürdüğü doğrudur. Anlaşılmaz bir kadındı, çok inceydi, diyebilirim ki hemen hemen ölü gibiydi. Dostlarım, onların evinde aşırılıklarla biten gecelere katılırlardı. Dikkat ediniz, onlar birbirlerini severlerdi. Aşk evliliği yapmışlardı. Son derece düzensiz yaşamları, sürekli olarak korku ve sinir gerginliği yaratan eylemlerinden dolayıdır denilebilir; belki de haber kaynaklarına inmek için bunları soğukkanlı bir biçimde yapıyorlardı. Mildred, ne güzeldi, ne de seksi ama tatlı bir havası ve insanın ilgisini çeken bir zekası vardı. Herkes gibi onun da ilişkileri vardı. Bununla birlikte temiz ve dürüst davranırdı. Onun en büyük aşkı, işleriydi. Schulze-Boysen de işlerine bağlıydı, ikisi birlikte şebekenin belkemiğini oluştururdu."

Ernest von Salomon: "Harro eşcinsel mi? Hiç bilmiyorum. Olabilir. Peki sonra? Libertas ile onun cinsel konularda birbirlerini tümüyle serbest bıraktıkları doğrudur, ama bunda olağan olmayan ne var? Onlar, Berlin'de iki savaş arasında ortaya çıkan bohem yaşama biçimini sürdürüyorlardı. Bunu anlamak için o dönemi yaşamak gerekir. O zaman, bir kimsenin en yakın arkadaşının eşiyle yatması tuhaf kaçmazdı, bu çok basitti. Mildred Harnack'a gelince, anlattıklarına göre

(*) Margaret Boveri, Treason in the Twentieth Cetury, Putnam's Sons, 1963, p.256.

(**) Axel von Harnack, Arvid und Milfred Harnack, Die Gegenwart, 31 Ja 1947.

(***) Üçüncü Reich döneminin yüksek görevlilerinden, yazar burada tak ad kullanmıştır.

Hitler'i ayartmak umuduyla ona yaklaşmış. O da ona bakmak lütfunda bulunmamış, Mildred'in bitmeyen kini buradan geliyormuş. Demek genç subayları baştan çıkarmak ve başka fantezi ilişkileri için düzensiz bir yaşam sürmüş, ben buna bir an olsun inanmıyorum, çünkü bu işleri yapamayacak kadar çirkindi!"

Şebekeden hayatta kalanlara göre, ajanlar kendi aralarındaki lişkileri gizlemek için, bunları aşk ilişkileri biçiminde gösterirlerdi. Gestapolar'ın pis suratlarını görmekten nefret ederlerdi. Ve ölümlerini yüceltecek şeylerden öncelikle kaçınırlardı.

Bizi görülmemiş uygunsuz davranışlar ve polisin yaptığı gibi alçakça suçlamalar önüne götüren bir çeşit heyecanı burada bırakalım. Burada insanı iğrenç bir biçimde büyüleyen birşey var. Böyle bir yaklaşım bir çıkamaza götürse bile, bu yola girmek belki de yararsız olmamıştır: biz bu yolda karşıt savlar arasındaki çatışmaları, birbirlerini herkese karşı rezil etmek isteyenleri ve kurallara bağlı kalmak isteyenleri bulduk.

Otto Meyer ve Ernst von Salomon'un haklı oldukları açık: Berlin şebekesinin erkekleri ve kadınları bir araya geldiklerinde, bize abartılarak anlatılan karikatürlerine de, ilk Hıristiyanlar'a da benzemiyorlardı. Sonuç olarak dendikte, onlar ne melekti, ne şeytan. Yoksa kuşkuya düşerdik.

Harnack'ın durumunda insanı fazla etkileyen birşey yok. Onun eski politika arkadaşlarından birisi olan Reinhold Schönbrunn anlatıyor: "Fanatik, katı, çalışkan, çok enerjik, etkin birisi olan Harnack pek sevilen birisi değildi. Hoş ve neşeli birisi değildi. Her zaman çok ciddi, şakadan pek anlamayan birisi. İlkelerine ve görüşlerine sıkı sıkıya bağlıydı ama son derecede de sadık birisiydi. Eşi Mildred, bu özellikleri kendisi ile paylaşırdı."

Arvid'in yeğeni Axel von Harnack, Schönbrunn'nünkine çok yakın bir taslak çiziyor: "Arvid'in parlak bir zekâsı ve düşünmeye eğilimli bir yapısı vardı. Tartışma sanatında bir uzmandı ve her zaman tartışırdı. Ödünsüz tartışmak onun için doğal birşeydi; özellikle kendisinden daha zayıf biriysiyle tartışırken alaycı kesilirdi. Tutkulu birisiydi ve kendine güveni, başladığı bir işi bitirmek üzerine kurulmuştu."

Eski Gestapolar bile Harnack'ın zekasını ve ciddiliğini kabul ediyorlar. Onun "ondört nokta geceleri" biçimindeki

yaşamasını anımsatmaktan kaçınıyorlar. Bir budala olmayan Panzinger, saatlerce onunla politik ve ekonomik konuları tartışmıştı. Yargıçlar bile onun bilimine ve erdemlerine saygı duymuşlardı...

"Çok serüvenci, nükteci ve zeki birisi olduğu kadar atılgan, dizginsiz, dostlarını sömürmeye eğilimli, doğuştan devrimci ve fanatik birisi."

Acımasız ve kabul edilmeyecek bir portre: yazarı, Schulze-Boysen ve arkadaşlarını yargılayan mahkemenin başkanı Alexander Kraell. Ulusal özelliği ve görevleri, onu sert olmaya zorlamıştı. Alien Dulles'in çizdiği portrede ise tersine övgü var: son savaş sırasında Hitler'e karşı direnenlere cesaret vermek amacıyla Roosevelt onu İsviçre'ye göndermişti.

"Schulze-Boysen başlangıçta hem Naziler'e karşıydı, hem komünistlere, birincileri çok burjuva bulurdu, ikincileri çok bürokratik. Kendi kanılarını göstermek için karma bir politik görüş ileriye sürdü: ona göre ne sol vardı, ne de sağ; politik partiler doğru bir çizgiyi değil, tümden kapalı olmayan bir çemberi oluşturuyorlardı. Komünistler ve Naziler, doğal olarak bu açık çemberin iki ucuna yerleşmişlerdi. Gençti, sarışındı ve kuzey kökenliydi. Alman gençlik hareketinin bir ürünü." Her zaman kara bir örme yelek giyerdi, devrimcilerle, gerçeküstücülerle, ayak takımından kimselerle ve "yitirilmiş kuşak"ın kötü ün yapmış kimseleriyle dolaşırdı(*).

Naziler'in yıkılışına ve müttefiklerin zaferine bu denli çok yardım etmiş bir kimseye karşı soğuk ve küçültücü şeyler söylenince, insan ister istemez şaşırıyor. C.I.A.nın gelecekteki şefi, bir antikomünist ve "fanatik doğmuş" olan Dulles, SchulzeBoysen'de Sovyet ajanlığından ve nefret edilecek bir yanından başka birşey görememiş miydi?

Peki Alman Direnişi -resmi, onaylanmış-, Berlin şebekesi için bunun anlamı ne? Hiç. Onu bilmiyor bile. Dahası: inkâr ediyor.

Şurası gerçek ki, bu direniş daha çok sağdan gelmeydi, oysaki Schulz-Boysen gerçekte soldaydı. General Beck'in çevresinde birleşmiş olan yaşlı baylar "Beyler Kulübünde" oturuyorlardı, Schulze-Boysen gibi işçi mahellerine gitmiyorlardı; Doğu'nun değil, Batı'nın kurtuluşunu bekliyorlardı. Bununla birlikte arada derin bir uçurum yoktu: Hitler'e karşı su-

(*) Allen Dulles, Germany's Underground, Mac Milan, 1947, p.100.

ikastın kahramanı Kont von Stauffenerg, İngiliz ve Amerikalılar önerilerine kulaklarını tıkasalardı, Moskova ile anlaşmaya -ve bu yolda çok öteye gitmey-hazır değil miydi? Suikastan birkaç gün önce, komploya katılmak isteyen yeraltı komünist şefleriyle bağlantı kurmamış mıydı?

Şurası gerçek ki, sağ muhalefetin saygıdeğer kibarları, kendi eylemlerini en yüksek düzeyde fizikötesi bir plana yerleştirmek eğilimindeydiler. Örneğin "Alman halkının ahlâksal ve dinsel yeniden doğuşu için, kinin ve yalanın ortadan kaldırılması için, Avrupa halkları ortaklığını yeniden kurmak için çalışıyorları. Böyle yüce düşler gören insanlar, hiçbir zaman casusluk çalışmalarının yapıldığı salonlara inmek alçak gönüllülüğünde bulunmadılar. Bunun az çok dışına çıkan bir örnek var ama o da fizikötesi yanılgıya düşecek nitelikte birisi, çünkü sözünü ettiğimiz Albay Oster'in anlattığına göre onların içinde en temizl ve en etkilisi yine kendisi: Abwehr'de Canaris'in yardımcısı ve onun "korkusuz ve kusursuz şövalyesi" Albay Oster, tıpkı Schulze-Boysen gibi Alman askeri sırlarını düşmana aktarmıştı. Verdiği haberler, hiç kuşku yok batılı hükümetlerce ciddiye alınmadılar. Eğer bu haberler ciddiye alınsalardı -Oster öyle sanıyordu- Schulze-Boysen'in verdiği bilgiler nasıl Doğuda bol bol, Alman kanı akıttıysa, onun verdiği haberler de Batıda öyle Alman kanı akıtacaktı...

Oster ve dostalırının görünüşe göre, Alman çocukları Rus silahlarıyla değil, İngiliz ve Fransız silahlarıyla öldürülmeliydl; bu görüş belki daha doğru ve daha koruyucuydu. Bunu kabul edelim.

Alman Direniş şeflerinden Ulrich von Hassel'in Anılan' nın adı **Bir Başka Almanya**'dır. Yani Naziler'in ve kavgacıların olmadığı bir Almanya. Hiç kuşku yok, Schulze-Boysen buna katılıyordu. Bununla birlikte o "bir başka Almanya" ya, yani Pankow'un Doğu Almanya'sına katılıyordu; eğer cellat onu öldürmeseydi, bugün o orada yaşıyor olacaktı.

Bununla birlikte Schulze-Boysen'in düşüşünün çevresindeki büyük sessizlik çok şaşırtıcıdır. Halk kitleleri, yüksek politika ve onun incelikleriyle pek Ilgilenmezler. Sonuç ne olursa olsun, hain haindir. Bu halkın gözünde Schulze-Boysen bir casustan ve bir hainden başka birşey değildir, bu da onun şanslı yanıdır. Bununla birlikte Richard Sorge de bir casustur ve efsanevi bir kişiliği vardır. Ona hak verilmese bile, çalışmaları hayranlık uyandırmaktadır. Alman Direniş ha-

reketi içinde hiçbir zaman rol almadı ama ona "tüm zamanların en büyük casusu" adı verildi. Moskova önünde Sovyet zaferlerine yardımcı olan o ünlü telgrafına herkes hayran olur ama Schulze-Boysen'in Stalingrad'da Alman bozgununun kolaylaştıran telgrafına kimse şaşmaz.

Böylece Gestapo'nun eskileri, kanlı parmaklarıyla yoğurdukları çamurdan çirkin birer heykel yaparlar. Kahramanın mermer heykeli çevresinde ise birkaç kişi-aileden ve sadık dostlardan- sinirli sinirli dolaşır; halk ise hiçbir şey görmemek ve işitmemek için gözelerini ve kulaklarını kapatır.

Neden?

* *

Önce, Schulze-Boysen ağırbaşlı değildir, onu ciddiye almamalıdır. O bir burjuva bohemidir. Sarı saçları, sırtına giydiği kara kazakla değerlenir. Ve sıradan barlarda sabaha değin süren tartışmalara girer: gerçeküstücü şiirler -en sıkıcı olanı da gerçeküstücü polltika. Komünistlerden yana mı? Bürokratlardan yana mı? Naziler'den yana mı? Hayır, çok burjuva bir yönde. Vay canına! Ernest von Salomon: "Eskimiş ve kabuk bağlamış bu dünyayı havaya uçurabileceğini söylüyordu. ulusal devrim partizanıydı ama Naziler'in aksine o bunu küçümsediği kitle ile birlikte değil, seçkin bir tabakayla yapmak istiyordu. Hitler, onun gözünde bayağı bir kimseden başka birşey değildi." Demek ki, sanatçı stüdyosunda uyumaya gitmeden önce, dünyayı birkaç dostu arasında havaya uçuracak. Ailesi, onun gençlik çılgınlıkları yaptığını, bir gün Amiral von Tirpitz soyundan geldiğni ergeç anımsayacağını, aile ocağına ve geleneklerine yeniden döneceğini düşünüyordu belki de. Hitler küçük burjuvası olmaksızın ailesi haklı olabilirdi...

Daha önce onu S.S.ler yakalamışlar, bir kömür ocağına atmışlar ve "yuvarlak masa politikası"ndan anlamayan bir takım hayvanlar onu iyice ıslatmışlardı. Schulze-Boysen'in alınyazısını bellrleyen kesin dönemeç burasıdır. Kömür ocağı sözü, katı ve sert bir kitle önünde kırılgan kalıyor. Hem de kızgın bir kitle önünde. Çektiği acıları ve uğradığı aşağılanmaları hiçbir zaman unutmayacaktır. Bunu asla bağışlamayacaktır. Şişkin yüzü ve yaralı kulaklarıyla yolda Salomon'a raslar ve ona şöyle der: "Öcümü buzdolabına koydum. Ve şimdi, bu insanlara karşı dahi iyi savaşan kimselerle birlikteyim." Altı yıl sonra Hugo Buchmann'a şöyle diyecektir:

"1933'de S.S.ler beni tutukladılar, sonra birkaç kez daha oldu bu. O zamandan beri bir tek amacım var: öç almak (*)!"

O dönemde Klaus Fuchs da S.S.lerin hışmına uğramıştır. Almanya'yı terkeder, Müttefik Devletler'in hesabına çalışır, atom üzerine çalışmalarda, bomba yapımındaki sırları Ruslar'a verir, yakalanır ve yargılanır. Ama Fuchs, basit bir dayağa göre çok büyük yıkımlarlarla karşılaşmıştır. Babası bir toplama kampına kapatılmıştır; anası kendi canına kıymıştır; sonra kızkardeşlerinden birisi kendini trenin altına atmıştır. Fuchs'un çektiği acılar karşısında insan saygıyla eğilir. Ne yapmış olursa olsun, aklanması için bir neden vardır. Schulze-Boysen'e gelince öyle mi? İlk gerçeği S.S.lerin yumruğundan öğrenen düşçü bir adam ve kötü duruma düşen sözügeçer varlıklı bir babanın oğlu. Ailesi, onu bu kötü durumdan çabuk çekip alır, çünkü sağlığı bozulunca Berlin Polis Şefi ona bir ekip gönderir. Yüzü şişmiş, ruhu örselenmiş bir biçimde kömürlükten çıkarken, şair ve amatör politikacı olmak düşlerini arkasında bırakır. Buradan çıkınca komünistlerle birleşir -inandığı için değil, çünkü "bunlar, o insanlara karşı daha iyi savaşıyorlardı". Öğreti onu ilgilendirmiyordu; 1939 yılında Marx ve Lenin'le ilgili hemen hiçbir şey bilmiyordu. Sorge ve Harnack'ın sağlam ideolojik görüşleriyle onun ortak bir yanı yoktu. Gerçekte bir tutkusu vardı: S.S.lerin yüzünde bıraktıkları acıları silmek.

Oysaki bu önemsiz temel üzerine çok etkili bir makina kurar. Tıpkı azıcık yakıtla büyük işler yapan bir motor gibi. Olaylara atılış nedeniyle, etkileri arasındaki zıtlık çok kolayca anlaşılıyor.

Öfke insanı kör edebilir; aydınlatabilir, arıtabilir de. Schulze-Boysen, görmesine karşı olan tüm engelleri koparıp atar. Bundan böyle dünyaya tam bir açıklıkla, hemen hemen bilimsel olarak bakar. Schulze Boysen'in 1933'ten önce azar azar değişen saçma politikasına gülmemek elde olmadığı gibi, 11 Ekim 1938'de önceden sezip babasına yazdıklarına da inanmak öyle güç; "En geç 1940-41 yılında bir dünya savaşının çıkacağını size bugünden bildiriyorum ama büyük bir olasılıkla önümüzdeki ilkbaharda. Onun peşinden Avru-

(*) Hugo Buchsmann, De la Resistance au defaitisme, Les Temps modernes, no 46-47,p.266.

pa'da sınıflar savaşı başlayacak. Yeni savaşın ilk iki yerinin Avusturya ve Çekoslovakya olacağını iyice biliyorum."

Üçüncü ülkenin -Polonya'nın-savaşa girdiği ve bu vesileyle dünya savaşının başladığı gün, Schulze-Boysen kendi yaşgününü kutluyordu. Hugo Buchmann: "Orada yazarlar, aktörler, ressamlar, film yapımcıları, doktorlar, avukatlar, güzel kadınlar vardı bir yaşgününden çok, savaşın başlamasını kutluyorlardı. Ne hayal bu adamlarda! Hemen hemen hepsi Üçüncü Relch'ın sonunun geldiğine inanmıştı, buna son derece inanıyorlardı... Bu arada bir hava subayının Naziler'in sözü edilirken çenesi titriyordu ve yalnız o karşı çıkıyordu: ona göre küçük burjuva Hitler'in yıkılması kaçınılmazdı ama bu sonuca öyle kolay kolay varılmayacaktı. Bu subay, Schulze-Boysen'di. Sonra yeniden dans etmeye başladı ve çok iyi dans ediyordu. Kadınlar ona hayranlıkla bakıyordu. Dans bitince onu yeterince alkışladılar. beni bir köşeye çekti ve yazılarımdan birisini konu ederek şöyle dedi:"... Polonya batacaktır ama bu geçici bir durum olacaktır. O zaman Doğu'ya giren ordular ve uçaklar yokolacaklar...Bu insanlar -rahat rahat çene çalan topluluğu gösteriyordu -Doğu'nun askeri gücünün büyüklüğünü belirtiyorlar. Önce İlgiltere askeri bakımdan güçlenmelidir. Ne İngiltere'nin, ne Fransa'nın hemen hemen hiç uçağı yok. Bununla birlikte ilkbahara değin soluk almak için zamanları var, çünkü Polonya'daki hareketin sonu o zamana değin sürer. Şu Hitler delisi, Polonya'yı yuttuktan sonra İngiltere'yi de kolayca yeneceğini sanıyor. **Mein Kampf**'ın planını izleyerek, sonunda saldırgan güçlerini Batı'ya çevirme olasılıklarına sahibolacağını hayal ediyor. Hayır, ingilizler iyi dayanmalıdır. Ödün vererek bundan kurtulamazlar. Bir gün, güçler arasında bir denge kurulacaktır. O zaman tüm Avrupa'da burjuva düzeni sarsılacaktır, çünkü bu burjuva güçleri tükeninceye değin savaşacaktır (*)."

Açık bir çözümleme ama özellikle eylem bakımından yatışmasız. Tüm enerjisi, tüm öfkesi salt "şu İnsanlar"a karşı. Savaş patladıktan sonra "şu insanlar" onun vatandaşları kardeşleri olsalar bile. Hitler'e karşı olanlar onun ezilmesini isterler ama Almanya'nın yenilmesini istemezler. Ve tüm bu büyük eziyetler yalnızca sağ muhalefete ve "Beyler Klübü"-nün gerici ulusçularına karşı değildir. Sol kanatta olan Hugo

(*) H.Buchmann, aynı kitap, s.264.

Buchmann: "1933'ten önce politik eylem içinde olan kişisel dostlarıma kaç kez sordum: "Savaşı yitirmemizi istiyor musun, istemiyor musun?" Hemen hemen her zaman ürkekçe bir kararsızlık geçiriyorlar, sonra da hayır diyorlardı (*)."

Almanya'da kimi insanlar bu çelişkilerin üstesinden gelmeyi başardı; Naziler'in sonunun kendi ülkelerinin yenilmesinden geçtiğini kabul ettiler. Ama bu yenilginin hızlanması için hiçbir şey yapmadılar. Bıçağı ellerine alacak ve onları sırtlarından vuracak ruh güçleri yoktu. Schulze-Boysen hançerini, Gestapo gelip elinden aldığı güne değin kullandı. Hem de duraksamadan ve içinde bir rahatsızlık duymadan. Ve yüreği, ruhun acımasız diktasına karşı hiçbir zaman başkaldırmadı. Ah, eğer bu kitabın yazarı Alman olsaydı, Schulze-Boysen'in yaptıklarına sinirleri dayanmazdı; bu trajedi üzerine ve tüm trajediler üzerine bol bol ağlardı; ve Harro, bir gün bir dostuna dediği gibi ona da şöyle derdi: "Siz kolay ağlayan bir küçük burjuvasınız." Ve bu haklı bulunurdu. Peki ama gözlerinden bir damla yaş dökülmeyecek kadar kızgın olması gerekir miydi? Bununla birlikte Kızılordu'yu Stalingrad'daki buluşmaya göndermekten ve kurmayların planları kadar önemli stratejik bilgileri onlara aktarmaktan zevk almıyordu. Abwehr'in Sovyet sınırından içeriye gönderdiği paraşütçülerin adlarını belki de yüzlerini Schulze-Boysen biliyordu; çelik bir kafeste taşınan koyunlar gibi oniann uçaklara blnlşini, sararmış ve ciddi yüzlerini, yanlarında taşıdıklan patlayıcı maddeleri gözlerimizin önüne getirebiliriz...Evet, Hitler' in savaşı yitirmesi için, onların ve başkalarının ölmesi gerekliydi. Bu, Avrupa'nın kurtuluşu için ödenen bir ücretti. Ama burada söz konusu olan Schulze-Boysen'dir, yoksa Avrupa değil: kömürlükte atılan tokatiarla daha havada iken makinalı tüfeklerle taranan genç insanlar arasında ortak bir ölçü var mı?

Belki de biz öç almanın nedenlerini gösterirken aşırıya kaçtık -belki de kendlsi*Salomon ve Buchmann'ın yüzüne kendi öfkesini bağırırken abartıyordu. Elbette o fırtınaların yarattığı adamdı, bu fırtınalar da ona kendi canlılığını kullanmayı gösterdi. 1933'ten önce o, durgun bir deniz üzerinde kıpırtısız duran bir gemi gibiydi, denize açılması için Nazi köpeklerlnin onu ısırması gerekiyordu. Ya rüzgâr başka yönden

(*) H. Buchmann, aynı kitap, s.273.

esseydi, Schulz Boysen başka bir limana doğru mu gitmeye hazırlanırdı -hangisi olursa olsun, yeterki bütün hızıyla oraya hareket etsin? Eğer koşullar ona kızıl bir gömlek yerine S.S.lerin kara gömleğini giydirseydi, sinyalin rengine bakmaksızın yine aynı yöne mi giderdi? Bu tutarsız bir davranış ve üzücü bir hafiflik olurdu...

Arvid Harnack ve Harro Schulze-Boysen; Harro tüm yanıtları bilen ve artık kendine soru sordurtmayan birisidir; bir öfkeli, sonuna değin yakan, belki de öç alıcı ve kendi yara izini dünyanın üzerine kazımak isteyen birisi. Ve bunun ikisi bir yıl boyunca ölülerin ve yaralıların serildiği yollarda bir yandan öte yana koştular, ama gözleri pek, ama sızlanmalara kulaklarını tıkayarak, kan ve gözyaşlarına gözlerini kapatarak; birisi tarih yönünde dikkatlice yürüyerek, öteki kendi küçük öyküsü ile uğraşarak.

Aradan yirmi beş yıl geçtikten sonra hâlâ yalnızlarsa; eğer insanların belleğinde adları kalmıyorsa, ve onların yaşam öykülerini okuyan gençler, onlar için heyecanlanmıyorsa, belki her ikisinde de biraz insanlık kıt olduğu içindir.

1942 yazı sonunda, Alman karşı casusluk örgütü, Brüksel ve Amsterdam'dan sonra Berlin'i de temizlemiş oldu. Sovyet şebekesinin önemini ve etkinliğini gördükten sonra öfkeden kuduran Nazi şefleri, bu başarı ile yatışacak gibi değildiler. Çünkü ortada Prag'dan, Madrit' ten Berlin'den – heryerden-haber toplayan, onları Brüksel ve Amsterdam'dan Moskova'ya telsizlerle gönderen ve şefleri Paris'te saklanan bir şebeke vardı. Ve tüm bunlar, sınırların hiç aşılmaz diye bilindiği, Avrupa'nın daha önce hiç görülmedik bir polis baskısı altında bulunduğu bir dönemde oluyordu. Bu örgütü kuran ve çalıştıran adamı en kısa zamanda yakalamak için Gestapo ile Abwehr birleşti. Bu olay üzerine günü gününe rapor hazırlanması için Hitler, Himmler'i zorluyordu. "Kızıl Orkestra Komandosu" Büyük Şef'i yakalamak için Brüksel ve Berlin'deki karargahlarını bıraktı, gitti Paris'e yerleşti.

Bunların başında usta-polis Karl Giering vardır. Kendisi ile birlikte yirmi tane güçlü ve seçkin adamı vardır; Büyük Şef'in yakalanması için, Paris'te Gestapo ve Abwehr servislerinde çalışanlara ve onların yerli yardımcılarına sınırsız ödüller verilecektir. Şimdi size Abwehr temsilcisi Franz Fortner'e kendi meslektaşları üzerine sorduğum soruları ve onun verdiği yanıtları yorum yapmadan sunuyorum:

"Willy Berg?

- Giering'in sağ kolu, aşağı yukarı elli yaşında. Çok küçük bir adam, bir cüce denebilir. Çok katı birisi, insaf arama. Gerçek bir kasap:

-Richard Voss?

-Yapıca Berg'in aksi: çok iri, dik omuzlu, sarı saçlı. Kasabın teki.

-Otto Schwab?

-Evet, ufak tefek bir adam...Uzlaştırıcı bir karakteri vardı. Kurnazlığı güce yeğ tutardı.

-Ella Kempka?

-Oh, sekreter...çok güzel bir sarışın...hiç heyecanlanmadan tüm sorgulara katılırdı; daha önce Berlin'de Gestapo'nun merkezinde çalışmıştı, orada başka işkenceler görmüştü...

-Eric Jung?

-İnce uzun, sportmen yapılı. Bana karşı her zaman dostça davranırdı. Tutuklulara karşı çok başkaydı... bir kasap!

-Rolf Richter?

-Sert! Müthiş sert! Kadınlara karşı bile acımasız birisi..."

İKİNCİ BÖLÜM

BÜYÜK ŞEF

SİMEKS FİRMASI KUŞATILIYOR

Komando örgütü, Paris'te Saussaies caddesinde bulunan Fransız Emniyet binasına yerleşti. Brüksel'li kalpazan Abraham Raichman, daha ilk günden çocuklarını Trepper'in peşine taktı. Gestaponun umut taşıyıcısı, kendisine karşı olan güveni artırınca arkadaşı Malvina ile kente taşındı. İstediği gibi dolaşmakta serbest bırakıldı; bir tek zorunluk taşıyordu: her sabah Fortner'e bilgi vermek. Bu görüşme İtalyanlar bulvarı, Viel kahvesinde oluyordu; iki adam düzenli olarak kahvaltılarını orada yapıyorlardı.

Raichman, tanıdığı "posta kutuları"nı dolaşıyordu. Her seferinde Büyük Şef'le acele görüşmek için haber bırakıyor, buluşmak için saat bile veriyordu. Söylenen yerde ve günde, Giering oraya çok erkenden geliyor ve büyük balığı tutmak umuduyla polis tuzağını kuruyordu. Ama gel gör ki, Trepper görünmüyordu.

Komando, başka birinin yolunu bekliyordu: Belçika Ticaret Odası Paris bürosunda çalışan Simone Pheter. Onun ve onun yazdığı Brüksel Borsası mektupları sayesinde Belçika ve Fransız şebekeleri kuşku uyandırmadan mektuplarını gönderecek resmi bir "örtü" bulmuştu. şimdiye değin Komando mektup değiş tokuşunu gözlemekle yetinmişti ama şimdi eyleme geçmek zamanı gelmişti. Brüksel'e bir mektup yazıldı ve Simone Pheter'den patronu ile Belçika'ya yeni gelmiş bir ajanı buluşturması istendi -bu ajan Raichman olacaktır. Simone, aldığı mektubun düzmece olduğundan kuşkuya düşmez. Mektubu aldığı kimse ile buluşmak için Paris'te bir lokanta adı verir. Söylediği lokantaya erkenden gider ve lokantanın gözlendiğini anlar. Şefi gelmeden birkaç dakika önce yalandan bir sinir krizine tutulur. Müşteriler çevresine toplanırlar. Sonra gelen patronu, olanları görür, tehlikeyi sezer ve sıvışır. Bu Leon Grossvogel'dir.

Raichman'a düzenli olarak ödenen ihanet ücretleri acaba boşa mı gidiyordu? Elbette hayır. O Paris şebekesini iyi tanımıyordu ve bu nedenle içine girmeyi başaramıyordu. Buna karşılık Brüksel şebekesinden kaçanların toplandığı Lyon'da çok başarılı olacaktır, orada Germaine Schneider, Romeo Springer ve Wenzel'in yakalanması sırasında Fortner'e kahve sunan adam Schumacher vardır. Raichman onların hepsini tanımaktadır ve bağlantı kurması kolay olacaktır. Serbest bölge olan Lyon artık Komando için bir engel değildir, çünkü bir ay önce, yani eylül 1942'de Fransız hükümeti ile yapılan görüşmelerin sonunda burası Alman karşı casusluğuna serbest bölge olarak tanınmıştır. Bu işin yoluna konulması için, Paris'e Amiral Canaris'in kendisi gelmiştir. Bu anlaşma sayesinde Abwehr'in ve Gestaponun ikiyüz seksen ajanı, Fransız polisince hazırlanan kimliklere gerek kalmadan aradaki sınırı serbestçe geçmeye başlarlar. Bunların çoğu, Lyon'da daha önceden tutulmuş olan evlere yerleşirler. Bunların başlıca görevi, Lyon bölgesinde gizlenmiş ve İngiltere'ye doğru yayın yapan yirmi kadar vericiyi ortaya çıkarmaktır. Ama onlar bu fırsattan yararlanarak Raichman'ın yardımıyla son kalıntıları temizleyeceklerdir. Marsilya'ya gönderilen ekibe gelince, orada Kent'i ve Malvina'nın burada saklandığını bildirdiği Margarete Barcza'yı yakından kovalamaya başlarlar.

Bunlar, Büyük Şef'e göre küçük balıklar! Onbeş aylık bir araştırmadan sonra onunla ilgili neler biliniyor? Atrebatlarda bulunan fotoğrafı ve Myra Sokol'un söylediği Gilbert takma adı. Wenzel ve Yefremov'un bildirdiklerine göre de Paris'te çalışıyor. Başka hiçbir şey yok. Üç tane verici merkezi (Brüksel, Amsterdam, Berlin) dağıtıldı, ondan fazla ajan yakalandı ama sıkı önlemler, usta-casusa giden yolları kapatıyor!

Hiç değilse Simex'ten geçilebilir...

Giering, Brüksel'de Simexco üzerine yaptığı gözlemlere dayanarak Parls'teki Simex'i tanıyor, çünkü iki firma arasında yoğun bir mektup alış verişi var. Bu kuşkularının kesinlik kazanması için, firmanın 16 ekim 1941 tarihli ve 285 031 S.nolu kaydına Paris Ticaret Mahkemesinde bakması gerekiyor. Firmanın sahiplerinden birisi, Yefremov'un adını verdiği ve Büyük Şef'in teğmenlerinden Grossvogeldir.

Ama ticaret sicilinde kayıt aramak ya da polise bilgi vermek burada söz konusu değildir, çünkü düşman heryeri sarmıştır ve yerin kulağı vardır. Bunun üzerine Fortner ve Giering, Slmex'le ilgili bilgi edinmek için Todt Örgütü'nün bürosuna gitmeye karar verirler. Giering, burada "dikkat" demek gereğini duyarken, Fortnerde tıpkı Tenten'deki polis hafiyeleri Dupont kardeşlerin küçüğü gibi "ben daha fazlasını söyleceğim: dikkat demiş olmalı! Gerçekten de Todt'u ziyarete giden bu iki kafadar sanki Tenten'in peşindeki ünlü şapşallar Dupont kardeşlerin Gestapo versiyonudur.

Fortner:

"Tanınmak için herşey yapmaya ve en küçük şeylere değin dikkat etmeye karar verdik. Çünkü bu kez sözkonusu Büyük Şef'ti! Doğal olarak sivil giyindik ve Todt'un bürosuna gittik, orada bu örgütün Gestapo ile bağlantısını sağlayan subay Nikholay'ı sorduk. Durumu çaktırmamak için kendimizi Paris'e iş yapmaya gelmiş ve bu konuda bilgi toplamak isteyen bir Alman firmasının iki temsilcisi gibi tanıttık. Sormayın, kuşkuyu elden bırakmamak gerekiyormuş! Örneğin kimliklerimizi kendisine verdiğimiz odacının Büyük Şef'in ajanı olmadığından emin olmalıyız. Bekleme odasında, koridorlarda, bürolarda bile Fransızlar. Benle Giering ise herkesten kuşkulanıyoruz.

"Neyse, beklememizi söylediler. Saatlar geçti. Giering sabırsızlanmaya başladı. Bu denli çok bekledikten sonra kapıcı bize Nikholay'ın çok meşgul olduğunu ve yeniden gelmemiz gerektiğini söyledi. Kızmaya başladığımız yüzümüzden belli oluyordu.

"Ertesi sabah Todt'a geri döndük ama bu kez önlem almıştık: Giering'in cebinde **Gross Paris**'in komutanı general von Stülpnagel'den alınmış ve ivedi bir iş görüşmesini gösteren bir yazı vardı. Yine kendimizi ticari işler temsilcisi olarak odacıya söyledik, o da bizi yeniden bekletmeye başladı. Ama benle Giering buna aldırış etmedik, kızmaya başladık ve geldiğimizi hemen Nikholay'a bildirmesi için onu zorladık. Bizden ayrılıp yürümeye başlayınca peşinden gittik, büronun kapısını açınca içeriye girmek için onu ittik. Öte yandan Nikholay da kapıyı kapatmaya çalıştı ama hop! araya ayağımı koydum, artık kapatma olası değil! S.S. üniforması içinde rengi kıpkırmızı kesilen Nikholay, Giering ona yazıyı gösterinceye değin bize küfürler yağdırdı. O zaman bu herifin su-

ratını görecektiniz! Birden bire sakinleşti. Saygılı bir tavır takındı. Hatta korkmaya bile başladı. Giering onu hazırola geçirdi ve konuşacağımız şeylerin aramızda kalacağına dair yemin ettirdi. Ah! Nikolay'ın yüzünü bir görecektiniz...

"Bundan sonra cebimden Trepper'in fotoğrafını çıkardım ve ona sordum:

"- Bunu tanıyor musunuz?

"- İyi tanıyorum. Dehşet birisi!"

Giering ve ben birbirimize baktık.

"- Yani ne demek istiyorsunuz?

"- Söyleyeyim, dedi Nikholay, bu bir iş adamı, bir yıldan beridir kendisiyle önemli işler yapıyoruz, özellikle Atiantik Duvarı ile ilgili. Bize çok iyi hizmet ediyor, çok çalışıyor...Çok sevdiğim birisi."

"- Onu görmek istiyoruz, olabilir mi?

"- Bu çok kolay. Serbest bölgede dolaşması için aldığı **auswesis**'in süresi yakında bitiyor, bunu yenilemek için çok geçmeden bana başvurur."

"Neyse, ona birkaç soru daha sorduk, Simex'in en büyük övgüsünü ondan işittik: ciddi bir firmaymış, işgalci otoritelerle yakın işbirliği yapıyormuş. "Brüksel'de olduğu gibi...Bize verdiği sözü kendisine bir daha anımsatarak oradan ayrıldık. Büyük Şef'le buluşur buluşmaz bize hemen haber verecekti.

"Biliyor musunuzu şu aptal Nikholay ne yapıyor? Ve bize danışmadan, bizi uyarmadan! Trepper'in gelip kendisini görmesini bekleyeceği yerde,**ausveis** süresinin bitmekte olduğunu ve bunu yenilemesi için Todt'a gelmesini ona yazıyor!Ah! Sormayınız,, bu kez olta biraz büyük geldi... Bu arada şunu da belirteyim ki, bizim Büyük Şef'in peşinde olduğumuzu Nikholay bilmiyordu. Her halde önemsiz bir iş peşinde olduğumuzu sanmıştı.

"Başka bir yol bulmak zorunda kalmıştık. Ama ne? Ona çaktırmadan nasıl bir bağlantı sağlayabilirdik? Bunu uzun uzun düşündükten sonra bir çözüm yolu bulduk. Nikholay ile başladığımız küçük oyunu sürdürecektik. Bizi Simex'e iki işadamı gibi tanıtacak ve onlarla ortak iş yamamızı önerecek. Bunun için çok dikkatlice bir plan hazırladık. Mayence' ten Paris'e endüstride kullanılan elmastan almaya gelmiş olacaktık. O dönemde bu elmaslar çok değerliydi ve çok zor

bulunurdu. Bir elmas bir buçuk milyon franktı, bu para herkese çekici gelirdi.

"Bu işin Simex firmasıyla nasıl görüşüleceğini Nikholay'a sorduk. Bize şöyle dedi: "Bundan daha kolay ne var. Burada Todt'ta Bayan Likhonin adında birisi çalışıyor. Simex'in adamlarıyla iyi görüşüyor. Siz işte bu kadınla görüşmelisiniz."

"Biz ihtiyatlı davrandık ve onunla görüşmeden önce hakkında, küçük bir araştırma yapmayı yeğ tuttuk. Sonuç olumlu çıktı: iyi bir kadındı, çok iyi bir kadın. Paris'te son çar yanlısı askeri ateşeden dul. Bir beyaz Rus. Todt'da herkes onun övgüsünü yapıyor. Ayrıca oğlu da orada çalışıyor. Çok iyi insanlar. Bayan Likhonine ile elmas işlerini görüştük. Heyecanlandı doğal olarak, bunu Simex ile görüşeceğini bizi söz verdi. Benle Giering korkak tüccar rolü oynarken tüm olanaklarımızı ortaya koyduğumuzu sözkonusunun büyük bir iş olduğunu ve bize bir güvence verilmesini ona anlatmaya çalıştık. Kısaca dendikte, sözleşmenin müdürün kendisiyle imzalanması gerektiğini önerdik. Bize peki dedi ve geciktirmeden görüşeceğini ekledi."

1942 yılı sonbaharında Simex artık yerinde değildir. Hinoğlu hinlere yataklık eden Lido binası, artık Alfred Corbin'in hoşuna gitmiyordu. 1942 yılı şubatında, mağazanın her türlü işine koşan adamı Emmanuel Mignon yeni bir yer arama görevini yüklenir. Bu çok kolay olur, çünkü bu dönemde Paris'te heryerde "Kiralık" yazıları görülür. 20 Şubat'ta Simex kendisine küçük gelen iki odasını boşaltır ve Haussmann bulvarında 89 numaralı apartmanın üçüncü katındaki görkemli daireye taşınır.

Savaş salması olarak işgal edilen ikinci katta bir Alman servisi çalışmaktadır.

Alfred Corbin, müdürü olduğu firma ile ilgili gerçeği birkaç ay önce öğrenmişti; Mignon ise, firma ile ilgili gerçeği bu taşınma sırasında Trepper'in yardımcısı Katz'dan öğrenir. Mignon'a şebekeye girmesini önerir, Mignon ise zaten "Martin ailesi"şebekesine çalıştığını söyler ve orada kalmasına karar verilir: böylece gizli eylemin her iki yana da bağlılık kuralı yürürlüğe girer. Öte yandan Emmanuel Mignon'un Simex'le yaptığı işbirliği çok geçmeden sonuç verir: Eylül ayında bilinmeyen nedenlerden dolayı ortada görünmez.

"Ondan haber alamıyordum, diye anlatıyor Bayan Mignon sarışın, gözleri mavi, güzel ve yumuşak yüzlü bir kadın; canlı ve hareketli - ondan habersizdim, özellikle de parasızdım. Bir hafta bekledikten sonra gidip Bay Corbin'i görmeye ve kocamın yerinde çalışıp çalışamayacağımı ona sormaya karar verdim. Bana verdiği yanıtta bunu diğer yöneticilere bildirmesi gerektiğini söyledi ve parasal sıkıntıdan kurtulmam için bana bin frank borç verdi. Sonra bu parayı hiç geri istemedi. Çok kibar ve gerçekten olağanüstü güzellikte bir adamdı. Aradan kırk sekiz saat geçtikten sonra, işe alındığımı bildiren bir yazı geldi bana.

"Bunun üzerine Simex'e girdim ve orada kaldım, çünkü "Martin ailesi" şebeke şefi binbaşı Dacoy, gözleme çalışmalarımı sürdürmek için üsteliyordu. Kocamın Katz ile neler konuştuğunu elbette ben bilmiyordum; görünüşe bakılırsa Darcy de bilmiyordu. Doğrusu bu benim pek hoşuma gitmiyordu. Çünkü hep dövüşmek istiyordum. Almanların üzerine el bombası fırlatmak, onlara suikast yapmak, işte benim sevdiğim şeyler bunlardı. Darcy'nin söylediğine göre Simex'te çalışmak, dağlara çekilmekten çok daha yararlıydı. Tüm raporlarımı şu Charbonnier'ye versem bile, şu Gestapo herife! Neyse...

"Simex'deki yaşam ilişkileri çok iyi, çok içtendi. Saat dokuza doğru ilk ben geliyordum. Daha sonra, saat dokuz buçuğa doğru Keller gelirdi. Onu çok severdim. Tatlı ve cana yakın bir adamdı. Çok bilgiliydi. Matamazel Cointe ise hiçbir zaman saat ondan önce gelmezdi. Kuru mizaçlı, titiz ve hırçındı; tırnaklarının ucuna değin yaşlı bir kızkurusuydu. Kendine göre iyi bir yanı da vardı, sesi; çok güzeldi. Bütün gün şarkı söylerdi. En sevdiği müzik, Smetana'nın **Satılmış Nişanlı**'sıydı. Bay Corbin ise büroya en son gelendi, saat on buçuğa doğru. Gelirken genellikle bize yemek de getirirdi, çünkü bir çiftliği vardı ve orada hayvan yetiştirirdi. Sigara da getirirdi. Onun sayesinde hiç sigarasız kalmazdık.

"Bayan Likhonine'i bir ya da iki kez ancak gördüm. Ben Simex'e çalışmaya girdiğimde o kendisine olan güveni yitirmişti, çünkü Keller bana mektupları ona teslim etmememi söyledi. Onları ya Matmazel Cointe'a vermeliydik, ya da Kel-

lerin kendisine. Bayan Likhonine, gerçekten insanı her zaman etkileyecek bir kadındı. Çok soylu, yaşlı olmasına karşın çok güzel ve kibar. Kocam onun, Todt Örgütü'nden Kessmeyer'in metresi olduğunu bana söylemişti."

Keller anlatıyor:

"Bayan Likhonine güzeldi ama yaşlı olduğu da belliydi. O bana, serüven heveslisi birisi gibi görünürdü. Todt'un müşterilerini o getirdiği için, mağaza için önemli rolü vardı. Bununla yalnız o uğraşırdı, başka hiç kimse bu alana girmezdi. Bakanız işler nasıl yürürdü, hem de çok basit. Simsarlar gelir, satmak istediklerini bize önerirlerdi; onlarda herşey bulunurdu. Bay Corbin bunları bir dosyaya geçirirdi. Sonra ben alır Almancaya çevirirdim. Matmazel Cointe ise daktiloya geçerdi. Bayan Likhonine bu listeyi Todt'a sunardı, ben ise başka Alman firmaları ile görüşürdüm.

"Bay Gilbert çoğu zaman beni zor işlere sürerdi. Bizde bulunmayan malları Almanlara önermemi bana söylerdi. Onlar da bunlardan hoşlanır ve almaya kalkışırlardı, ben ise işin içinden sıyrılmak için bin dereden su getirirdim. O dönemde Bay Gilbert'i anlamazdım. Böyle ağırbaşlı bir adamın baş vurduğu bu yol beni şaşırtırdı. Sonra bizde bulunmayan şeyleri de neden Almanlara önerdiğini anladım: onların gereksinmeleri ve tasarıları ile ilgili önemli bilgiler ediniyordu böylece... Bay Corbin de beni birtakım işlere koşardı. Beni kaç kez Lyon garında çalışan demiryolu işçilerinden haber getirmeye gönderdi; bu garın karşısında bulunan bir meyhaneye gelen mektupları da gider alırdım; meyhaneci mektupları bir gazetenin içine sarar ve bana öyle teslim ederdi. Ben ise, yapılan karaborsa işlerin sağlama bağlanması için böyle davranıldığını sanıyordum... Daha ötesini de araştırmıyordum.

"Ayrıca bu durumumdan da yakınmıyordum. Düzenli ve az bir ücret alıyordum ama bunun yanında alınan ve satılanlardan da yüzde beş komisyonum vardı. Ve bu, önemli bir para ediyordu. Bay Corbin'in bize cömertçe verdiği yiyecekleri ve sigaraları saymıyorum. Burada çalıştığım süre içinde en iyi karaborsa lokantalara gidip yemek yedim. Birşeyden yoksun kaldığımız söylenemez.

"Birgün, kendime bir giysi diktirmek için Opera caddesinde büyük bir terziye gidiyordum. Terzinin üstüne giydiği tek parça ve güzel bir kumaştan bir elbise vardı, bu benim hoşuma gidiyordu. Aynı kumaştan ben de bir elbise kendime ısmarladım. Teslim edilirken kumaşın yeni olmadığını ve terzinin kendisinin giysisi olduğunu anladım, benim ölçülerime göre yeniden değiştirilmişti. Bu olayı Bayan Likhonine'e anlattım, bana şöyle dedi: "Bana o terzinin adını ver, benim Gestapoda dostlarım var, onunla ilgilenirler. "Bunu işitince soğuk soğuk terledim ve ondan sonra ona başka bir gözle bakmaya başladım.

"Bundan sonra kendisi Belçika'ya tatile gitti. Bir sürü faturanın ödenmesi sürüncemede kalınca, Bay Corbin beni Todt'a gönderdi. Todt'un adamları bana şöyle dediler: "Bakınız hele! Bu paralar Bayan Likhonine'e çoktan ödendi. "Onun böyle dalavereler çevirdiğini öğrenen Bay Corbin çok kızdı ama o geri döndüğünde bu yaptığını yadsımadı. Aksine, kendisinin çalışmasına el attım diye beni suçladı: "Todt, orası benim alanım!" dedi.

"Bu olaydan sonra Simex'e daha seyrek gelmeye başladı; zaten hava da iyice değişmişti."

Fortner:

"Bayan Likhonine, önceden konuşulduğu gibi bize hemen yanıt getirdi ama olumsuz bir yanıt. Simex'in patronu sözleşmeyi imzalayamayacakmış. Kalbinden hastalanmış ve dinleniyormuş. Garip bir durum. Ama öte yandan Trepper'in yüreğinin rahatsız olduğunu ve sık sık Ardenne Şatosuna dinlenmeye gittiğini Nikholay da doğruluyordu. Bunun üzerine oraya bir ekip gönderdik: kimse yok! Bayan Likhonine'e şöyle dedik: "Bu hoş bir durum değil, biz daha fazla bekleyemeyeceğiz; bu iş olacak mı, olmayacak mı?" Ertesi gün çok sevinçli geldi: "İşler yolunda, dedi, sözleşmeyi imzalamak için falan gün Brüksel'e gidecek." Evet, Bürüksel'i biz önermiştik. Elmaslar Anvers'de olduğuna göre, bu öneri uygun düşüyordu. Aslında ise biz orada harekete geçmeyi yeğ tutuyorduk; kendimizi evimizde gibi hissediyorduk. Paris öyle büyük ki...

"Giering ve ben, Büyük Şefi Brüksel Güney garında trenden inerken tutuklamaya karar verdik. Garın çevresi öyle bir sarıldı ki, kuş uçamaz; bir Gestapo takımı da bizimle binek yerinde bekliyor. Tüm bunlara karşın, açıkça söyleyeyim ki treni beklerken çok heyecanlıydık. Büyük Şef'in öyle kolay kolay teslim olmayacağına ve bize ateş açacağına inanmıştık. Giering bile keyifsiz duruyordu.

"Tren geldi, yolcuları gözden geçirdik - kimi görelim? Bayan Likhonine! Yalnız! Ne hayal kırıklığı... Ona yaklaştım, bana şöyle dedi: "Üzgünüm. Kendisi gelemedi. Ama bana sözleşmeyi imzalama yetkisini verdi. Eğer siz her zamanki gibi alış verişe hazırsanız, ben yarın Anvers'e gidip elmasları getireceğim."

"Bu öneriyi elbette kabul etmedim. Kadının peşine adam taktım. Doğru Simexco'ya gitmişti.

"Onu yine kaçırmıştık."

Keller:

"Daha sonra beni şaşırtan olayı anlamanız için, Todt ile ilgili faturaların öyküsünü size anlatmalıyım. Bu dediğim Almanlarla yapılacak elmas satışından sonraydı. Bayan Likhonine geldi ve bana bir haber verdi: "İyi bir haber: Todt'da sizin için tüm müşterilerin listesini hazırlamış olan bir subay var. Doğru benim oğluma gideceksiniz, o sizi sözünü ettiğim subaya götürecek." Kulaklarıma inanamıyordum; işlerine karıştım diye beni o kadar kınadıktan sonra, şimdi de kendi eliyle beni kendi çalışma alanına sokuyordu!

'Bunun üzerine kalkıp Todt'a gittim, orada Likhonine'in oğlu ile görüştüm, o da beni söz konusu subaya götürdü. Kapıda bir yazı vardı: "Gestapo ile ilişki subayı." Subayın adı Nikholay'dı, çok cana yakın birisine benziyordu. Beni, bürosunun içinde bulunan içki büfesine götürdü ve bardağımı viski ile doldururken, açıklamasını yapmaya başladı: "Yasak bölgede yapılan sur lar için çok önemli şeyler ısmarlayacağım, yani Atlantik Duvarı için. Eğer siz oraya gider, oradaki yetkililerle konuşursanız daha iyi olur. Bunun için size bir **ausweis** gerekli ama bunu ben sizin yerinize sordum, yakında hazırlanacak. Kimliğiniz üzerinizde mi?"

"Kağıtlarımı ona uzattım. Onları inceledi, sonra bana garip bir biçimde baktı ve ekledi:" Bak sen... baba İsviçreli, ana İngiliz, Rusyada Doğmuş... "Bana verilecek ausweisle ilgili bilgileri bir kağıda doldururken, inandırıcı bir yüzle çok güç bir durumda olduğunu söyledi. Ailesi bir bomba hücumu sırasında ölmüş. Ayrıca önemli parasal açıkları varmış. Önce uzun uzun kapalı konuştu, sonra acaba Simex'in patronu kendisine geçici olarak bir yardımda bulunabilir mi diye sıkılgan bir tavırla sordu. Hava biraz ağırlaştı. Ben de şöyle dedim: "Beni dinleyiniz, bunu ben bilemem ama patrona bunu her zaman sorabilirim." "Çok iyi, diye yanıt verdi, Sizin ausweis de hazır olunca ben size haber veririm."

"Bu görüşmeden birkaç gün sonra, üniformalı bir grup Alman askeri delege olarak Simex'e geldi. Onları ben karşıladım. Daha önce onlara makinalar sattığımızı, bunlara şimdi yedek parça istemeye geldiklerini söylediler. Beklenmedik bir istekti bu, bilmem anlıyor musunuz? Biz, nereden geldiğini, nereden aşırıldığı nı bilmediğimiz bir takım malları şüpheli insanlar aracılığı lle alır, sonra Almanlara satardık. Satış sonrası ile ilgilenecek bir servisimiz yoktu. Neyse, onlara istediklerlni bulmaya çalışacağımı ama bununla ilgili hiçbir söz veremeyeceğimi söyleyerek konuyu kapattım. Bunun üzerine bir asker şöyle dedi: "Özür dilerim efendim, bir dişim ağrıyor, acaba dlş doktoruma telefon edebilir miyim? "Ona telefonu gösterdim, bir numara çevirdi ve gerçekten diş ağrısından söz etti. O an Için hiçbir kuşkuya düşmedim. Ancak şimdi kendi kendime soruyorum: bunlar telefonumuzu dinlemek için bir oyun çeviriyorlardı ve o an bir deneme yaptılar, ya da buna benzer başka birşey vardı.

"Nikolay'ın bana söylediklerini, ben de Bay Corbin'e aktardım ama işln nasıl çözümlendiğini bilmiyorum. Bu dönemde Bay Corbin artık aynı adam değildi. Sinirli, gergin ve kaygılı olduğu hissediliyordu. Kimi zaman odasındaki büyük haritanın önünde durur ve bana şöyle derdi: "Ah Keller, buradan uzak, bilinmeyen bir yerde olmak için neler vermezdim ki.." Ücretim de yine bu sıralarda arttı. "Keller, demişti bana, iyi bir yaşam sürmenizi istiyoruz.Şaşırmıştım.Çünkü ben hiçbir zaman bu denli çok para yüzü görmemiştim.Sanıyorum beni kendilerine daha çok bağlamak için bunu yaptılar."

Raichman'ın girişimlerinden sonra **ausweis**'i yenileme çağrısı yinelenir, elmas işi ile ilgili görüşmeler suya düşer,

Nikholay'a para verme işi ise Büyük Şef'e karşı hazırlanmış dördüncü tuzaktır. Gestaponun Todt'taki adamını para ile satın alacaklar diye Büyük Şef'in sevineceğini uman Giering ve Fortner, bu paranın Corbin eliyle verildiğini görürler. Nikholay kırkbin frank'ın karşılığında ona bir kağıt imzalar. Öyleyse Trepper ona bir şantaj yapabilir. Sonunda onunla karşılaşacaklar mıdır? Giering ve Fortner'in en büyük umudu budur. Ya bu düşündükleri olmazsa, ya Büyük Şef oltaya takılmazsa, artık Simexco ve Simex'in işini bitireceklerdir. Artık sabırları tükenmiştir.

Ama her ikisi de şu küçük noktayı bilmezler (Glering ölünceye değin bilmeyecek, Fortner lse bu kitabı okuyuncaya değin): Maria Likhonine onlara ihanet etti. Daha ilk anlarda sıcak göz yaşları dökerek durumu Büyük Şefe açıklar: "Almanlar beni size karşı gönderdiler, sizi ele vermemi istiyorlar..." Temiz insan Trepper onun sırtına vururken şöyle der: "Kendinize geliniz, bunlar pek önemli şeyler değil..."

Önemlidlr, bunu kendisi de bilir. Mengene, ticari "örtü" nün üzerine kapanır. Simex ve Simexco onsekiz ay boyunca en kapalı Alman çevrelerine girmelerine ve Gestaponun beklediği sınırları istedikleri glbi aşmak için kullandıkları **ausweis**'i elde etmelerine yaramıştı. Bu iki firma, casusluk tarihinin belki de en zengin bilgilerini toplamıştı. Ama mağazayı kapatmanın zamanı gelmişti. Artık kişisel güvenlik kalmamıştı. Trepper, Katz ve Grossvogel Simex'e uğramaz olmuşlardı. Corbin ve orada çalışanlar, bunların nereye gittiklerini bilmiyorlardı. Bir hokkabaz bir tavşanı insanın gözleri önünde nasıl yok ederse, Trepper de olağanüstü blr oyun çevirerek Gestaponun elinden öyle kaçmıştı. Peki şebekeye ilk girenlerden Suzanne Colnte? Peki, şebekeye gözleri kapalı olarak giren Jules Jaspar, Alfred Corbin, Trepper onların gözlerini açtıktan ve darağcını gözlerinin önüne getirdikten sonra ne olacaklardı? Çok iyi bir para karşılığında çalışacağına ve bu mllyonları Fransız tutukluları için harcayacağına inanan Keller? Ve "Martin ailesi"nin Simex'deki gözü Juliette Mignon?

Trepper çoktan beridir Marsilya'daki şubesinin stratejik çekilme planlarını hazırlıyordu. Jaspar ve Kent Kuzey Afrikaya geçecekler Cezayir'de yeni bir büro açacaklardır. Paris'te çalışanlar oraya seferber olabllir ve kendilerine bir sığınak bulabilirler. Gerçekte, geçen Haziran ayında Cezayir'e gltmek için Jaspar bir vize elde etmiştir. Kent ise, elinden geldi-

ğince yerinde kalmaya çalışır, çünkü Margarete yüzünden Marsilya'yı terketmek istemez.

8 Kasımda Amerikan birlikleri Cezayir'e çıkartma yaparlar ve Simex'e imdat kapısını kapatırlar. Wehrmacht, serbest bölgeyi istila eder.

Bir hafta sonra Kent ve Margarete Baroza tutuklanırlar.

Tutuklanma çiftlerin kendi evlerinde olur. O gün, alışılan saatte kapıcı kadın onların zilini çalar, alış verişten gelmektedir. Margarete gözetleme deliğinden dışarı iyice bakar ve onu tanıdıktan sonra kapıyı açar ama içeriye dalan beş kişi onu iterek eve girer. Bunlar Fransız polisleridir. Şafaktan beri, aşağıda evin mahzeninde beklemektedirler.

Kent taş kesilir; Margarete ise ağlamaya başlar. Polisler de sanki yalnız onunla ilgilenmektedirler; bağırmaya başlarlar: "Ta kendisi, casus. "Sonra evi aramaya koyulurlar, çekmecelerden birisinde garip bir şema bulunca sevinçten çığlık atarlar: "İşte, işte, Atlantik Duvarı'nın planları!" Margarete ağlamasına ara verir ve bunun bir moda mecmuasından kesilmiş örgü patronu olduğunu söyler, sonra yine hıçkırmaya başlar.

İki tutuklu Saint-Charles garındaki polis müdürlüğüne götürülürler, orada üstleri aranır. Margarete'in üstünü arayan kadın, mantonun cebinde bir kestane bulur. ("Kestanelere bayılırım, ne hoş olurlar. Bunu geçen Eylülde, çok mutlu bir günümdeyken toplamış, cebime koymuştum. Böyle bir günde onu yeniden görmek bana acı veriyor.") Polislere gelince, kestaneyi bir pense ile tutar ve "aman dikkat, diye bağırırlar. Her halde içinde patlayıcı madde vardır!" Poliste herkesi bir heyecan sarar. Dikkatlice bir paket yapar, bilinmeyen bir yere gönderirler.

Kent ve Margarete, ilk gecelerini orada, buz gibi bir beton üzerinde geçirirler. Ertesi gün, yani 13 Kasımda Gestaponun ellerine teslim edilirler.

Tutuklama işini Fransız polisi yerine getirmiştir, sorgu işini ise Gestapo yürütür. Cankurtaran ya da ekmekçi kamyonu görünümüne bürünmüş arabalar haftalardır Kent'i ve dostunu bulmak için Marsilya sokaklarında arama yapmışlardır. Bu Alman ekibinin başında S.S.lerden Boemelburg vardır. O da Giering gibi eski bir polistir ve günümüzde "Interpol" rolünü yüklenmiş olan eski "Uluslararası polis örgütünün" bir üyesidir. Boemelburg'un elindeki tek işe yarar

şey, Küçük Şef'in Atrebatlarda bulunmuş olan fotoğrafıdır. Bununla birlikte, Brüksel'den onlara geriye kalan bilgilere göre, Margarete'nin göze çarpacak kadar iyi giyindiğini bilmektedir. ("O zamanlar, dolaptan büyük bir şapka çıkarıp başıma giymeye bayılırdım.") Kent'in ise, olağanüstü denecek kadar obur olduğu ünlüdür. Lokantalardaki garsonlar, böyle obur bir müşteriyl kolay kolay unutmazlar. Evinde bulunan şeyler arasında elli çift ayakkabı ve beşbin puro da vardır. Bu stokun nedeni sorulduğunda Kent yanıtını verir: "Yarın bunları bir daha bulabileceğimizi kim bilebilir?" Öyle anlaşılıyor ki, sosyalist bir ülkede yokluk içinde geçen bir gençlikten sonra, kapitalist bir ülkede gördüğü bolluk onun başını döndürmüştü. Yine öyle anlaşılıyor ki, böyle bir şöleni bir daha görme fırsatı bulamayacaktı.

13 Kasım öğleden sonra Kent ve Margarete, Gestapo' nun iki arabasıyla Marsilya'yı terkederler. Boemelburg, Kent' in olduğu arabadadır, yardımcısı ise Margarete ile birliktedir. Bunlardan başka altı tane de Fransız polisi arabalara biner. Hepsi de iyice silahlanmışlardır, çünkü Boemelburg, tutukluların kurtarılması için şebekenin bir tuzak hazırlamasından çekinir. Gerçi Alman ordusu kaç günden beridir serbest bölgeyi de işgale başlamıştır ama henüz herşeyi denetecek durumda değildir. Bütün yol boyunca Fransız polisleri, makinalı tüfeklerini ve tabancalarını yolun iki yanına doğru ateş etmeye hazır tutarlar. Boemelburg (ki fransızcayı çok iyi konuşmaktadır) onlarla konuşmaya çalışır; onlar ise sanki bu işle ilgileri yokmuş gibi inadına sessiz dururlar.

Lyon'a geldiklerinde akşam olur, elkonulmuş bir otelde konaklarlar. Kent ve Margarete'i bir odaya kapatırlar, kaçma tehlikesini önlemek için tüm giysilerini alırlar. Kent çok sakindir. Sevgilisinin sorularını yanıtlar:" Kaygılanma. Sakın kaygılanma!" Margarete'e göre bu olay, Kent'in Uruguaylı olması yüzün den başlarına gelmiştir. Fransız polisi kendisini casuslukla suçlamıştır ama bir casus olmadığını elbette kendisi iyi bilmektedir - kendisi olmadığına göre, Kent neden bir casus olsundu?

Kervan, ertesi günü öğleden sonra Paris'e varır. Tutuklular Saussaie'ler caddesindeki tutukevinde kapatılır. İkisi yine aynı odaya konur ama bu kez gardiyan sabaha değin Margarete'e şiir okur.

Üçüncü günün sabahı, arabalar Brüksel'e doğru yola çıkarlar. Marsilya'lı polisler, Alman muhafızlarla yer değiştirirler. Kent ve Margarete, doğrudan doğruya Breendonk büyük tutukevine götürülür. Doğduğundan beri hep halı üzerinde yürümeye alışmış olan Margarete, ağır demir kapıların uğursuz bir gıcırtı ile arkasından kapandığını görünce fenalık geçirmeye başlar. Bayılır. Yeniden kendine geldiğinde, doktorun şu sözlerini işitir: "Eğer onu içerde tutarsanız, uzun zaman yaşayamaz."

Yine bir hücreye konurlar ama gündüzleri her iki saatte bir değişen iki gardiyan başlarında durur, geceleri ise bir Gestapo ajanı hücrede kendileriyle birlikte yatar. Konuşma hakları ellerinden alınmamıştır, ne var ki ancak havadan sudan şeylerden konuşabilirler. Kent yine çok sakindir. Kendisine hiç kaba davranılmadan birkaç soru yöneltilir, o kadar.

Birkaç gün sonra onları Brüksel'deki Gestapo binasına götürürler. Orada büyük kara bir mercedes arabaya yerleştirirler. Sağ arka kapının kulpu dıştan kalın bir iple iki tampona birkaç kez iyice sarılarak bağlanır, böylece açılmasına olanak bırakılmaz. Kent'e arkada sağ yana oturması söylenir. Margarete ortada yer alırken, bir Gestapo ajanı onun soluna yerleşir. Önde şoförün yanına bir başka Gestapo şefi yerleşir, yüzünü ve otomatik tabancasını tutuklulara doğru çevirir. Tüm yolculuk boyunca da bu rahatsız edici oturuşunu bozmaz. Mercedes, Brüksel'deki Gestapoların ailelerine gönderdikleri paketlerle doludur. Şoförün ve tabancalı muhafızın dışında herkesin kucağında paketler vardır.

Hava kararddıktan sonra Berlin'e varırlar. Mercedes, önce Gestaponun merkez binasının önünde durur. Kent, bodrum kata götürülür ve orada bir hücreye kapatılır. Birkaç adım ötede, daha önce Berlin hayvanat bahçesinde tanıştığı Harro Schulze-Boysen ve Arvid Harnack yatmaktadır. Araba daha sonra Margarete'i Alexanderplatz'daki tutukevine götürür. Onu boş bir hücreye koyarlar. Orada yeniden fenalık geçirir ama gardiyanlar buna aldırış etmezler. Sonunda ot şiltenin üzerine uzanır, yüzünü gözyaşları kaplar, tüm bedeni titrer durur. Dünyanın neden böyle birden bire korkunçlaştığını anlamaz, kendi sıcak göğsüne karşı Kent'in göğsünü arar. Bu tıpkı, masmavi bir gökte birden bire ortaya çıkan ve gelip kendi mutluluklarını çarpan bir yıldırıma benzemektedir.

GİLBERT NEREDE?

18 Kasım sabahı, saat dokuz buçuğa doğru Nikholay Keller'e telefon eder: "Yasak bölgeye geçiş için **ausweis**'iniz hazır, uğrayıp almak ister misiniz? "Kalkıp hemen Todt'un bürosuna girer. Nikholay onu kollarını açarak karşılar ve kendisine yapılan parasal yardımda oynadığı rol için teşekkür eder. Keller, yasak bölgede gidip göreceği müşterilerin adreslerini alır, diğeri ise kaçamak yollu bir hareket yaparak şöyle der: "Hemen gitmeyiniz... ben önce onlara haber vermeliyim..." Ve yeni bir müşterinin öğleden önce Simex'e geleceğini sözlerine ekler.

Simex'e demir kaynağı aramaya gelen Jung adında birisidir. Keller böyle birşeyi bulmalarının olanak dışı olduğunu söyler. Bu ziyaret ona biraz garip görünür: adam yerinde duramamakta, odayı çok dikkatlice incelemekte ve masanın üzerinde bulunan kağıtları gözden geçirmektedir.

Bu sırada, yan odada Alfred Corbin kardeşi Robert'i içeri kabul etmektedir. Bu ziyaretçinin ise, ağbisinin gizli çalışmalarıyla hiç ilgisi yoktur. Alfred'i böyle "yılgın ve başına bir iş gelmiş gibi" görünce şaşırır. Onu ilk kez böyle bir durumda görmektedir. Onu kapalı ve özel yaşamını dışa vurmayan birisi olarak tanıdığı için birşey sormaz.

Alfred Corbin korku içindedir. Bir gün önce karşılaştığı Büyük Şef, ona Kent'in tutuklanma olasılığını bildirmiş ve hemen kaçmasını söylemiştir. Corbin kaçması için bir neden göremez: "Niçin kaçayım? der. Bana karşı hiçbir kanıtları yok ki! Beni bir kişi ele verebilir, Kent. Ama sizin ona tam bir güveniniz var, değil mi?" Berlin şebekesiyle ilk ilişkileri kurarken yapılan yolculuk sırasında Kent'i Leipzig fuarına götürmüştür. Trepper beklenmedik bir sessizliğe bürününce Corbin yine sorar: "Ona güveniyorsunuz, değil mi?" Büyük

Şef omuzlarını silkerek yanıtlar: "Bakınız, Gestapo, bu Gestapodur. Gözden uzak olmanız gerekli." Corbin kaçmayı reddeder. Bu, başkalarının dürüstlüğüne inanan dürst bir adamdır: Kent onu ele vermeyecektir bu namussuzca bir davranış olur; elde kanıt olmadan Gestapo onu tutuklayamaz - bu bir haksızlık olur.

Ama yine de korkar. Bir Alman subayını öyle yemeğine götürüp götürmeyeceğini kısık bir sesle kardeşine sorar. Sonra kardeşini buna zorlamak istemez. Vazgeçer. Keller'I çağırır, bunu ona söyler: "Bu iki beyl siz yemeğe götürünüz."

Keller, Nikholay ve Jung'ü, bodrum katın birinde karaborsa çalışan iyi bir lokantaya götürür. Masaya henüz oturmuşlardır, Iki Alman İsviçreliye sataşmaya başlar: "Saatçllik yapan korkak insanlar ülkesi vb." Bir İsviçre vatandaşı olan Keller, duraklar. Ülkesine karşı neden böyle anlaşılmaz bir saldırı yapılmaktadır? Gerçekte, kimliğini inceleyen Nikolay, ondan çok kuşkulanmıştır. Doğrusunu isterseniz babası İsviçreli, anası İngiliz ve doğum yeri de Rusya olan bir kimsenin vatandaşlık durumu ne olabilir? Kommando Alman, böyle bir kimliğin düzmece olup olmadığını bile kendi kendine sormuştur. Keller'in önünde İsviçre'ye saldırmak, böyle bir psikolojiden kaynaklanmaktadır; eğer gerçekten İsviçre vatandaşı Ise, ulusal gruru incinecek ve buna karşı çıkacaktır. Keller, kendisine karşı yapılan aşağılanmaya ses çıkarmadan başını önüne eğer, yüzü biraz kızarır, isteksizce yemeğini yer. Çünkü "müşterilerle bozuşmak hakkına sahip değildirler". Ama yemeğln sonuna doğru diğer ikisinin sataşkanlığı çok kabalaşır; Keller hesabın ödenmesini Nikholay'a bırakır. Soğuk bir çehre lle onlardan ayrılır. Nikholay, yarın Alfred Corbin ile birlikte Todt'a gelmelerini Keller'e söyler; öğleden sonra saat dörtte. Alman, tam saatinde gelmesini Keller'den ister.

Öğleden sonra, mağazanın kapanma saatine doğru Bayan Mignon kapıyı "otuz yaşlarında, sarışın, kaçamak bakışlı, herkes gibi tedirgin" bir ziyaretçiye açar. Ziyaretçi, önce Bay Gilbert'i sorar, sonra mağazanın müdürünü görmek istediğini söyler. Birkaç dakika bekleme odasında durur ve garip bir görünüme bürünür: "İnanılır gibi değil, sanki korkuyordu. Yolu gözler gibi durmadan pencereden bakıyordu." Gittikten sonra Bayan Mignon endlşelenlr ve bu endişesini

Matmazel Cointe'e bildirir. Matmazel onu sertçe bir tavırla yerine gönderir ve kendini ilgilendirmeyen şeylere karışmamasını salık verir. Günün rahatsız edici ikinci olayı bu olur. Ertesi gün Suzanne Cointe, giriş çıkış merdivenlne ikinci bir kilit yaptırılmasını Bayan Mignon'a söyler; hem de 18 Kasım sabahı ilk iş olarak. Kilit hemen yerine takılmaz. Matmazel Cointe buna çok kızar; Bayan Mignon bunun bu denli ivedl olduğunu bllmediğini söyler, ayrıca "ateş bacayı sarmamıştır" ya. Bunun üzerine Suzanne Cointe her zamanki ciddi bakışlarıyla bakar: "Benim küçük Mignon'um, burada senin bilmediğin şeyler olup bitiyor" der.

Saat altıda Bayan Mignon, Haussmann Bulvarı'ndaki büroyu anlaşılmaz bir sıkıntı içinde terkeder. Öğleden sonra yapılan garip ziyareti, orada bulunmayan Bay Corbln'e bildiremediğine üzülür.

O akşam, Suzanne Coínte yemeği ailesi ile birlikte yer. Birkaç günden beridir anası ve kız kardeşi onda alışık olmadıkları bir sinirlilik görürler. Suzanne onlara bir açıklama yapar: "Başımızda bir takım olaylar var. Şu Rus kadın bizi sattı!" İki kadın ise, Simex'in yaptığı pek dürüst olmayan şeylerin Bayan Likhonine tarafından Almanlara bildirildiğini sanırlar. Çünkü Suzanne sık sık onlara şöyle demektedir: "Onlara bir yığın pis şeyler satıyoruz..."

Yemek biter, Suzanne evden çıkar, son kata uzanan demir merdiveni zorla çıkar, Jean-Paul Le Chanois'nın zilini çalar. Ciddi ve gergindir.

"Sana hoşçakal demeye geldim...

-Neden? Gidiyor musun?

-Hayır ama Simex'de çok önemli şeyler dönüyor. Tehlikeli bir son olacak. Seni öpmek istedim gitmeden..."

Birbirlerine sarılırlar.

Ertesi gün, 19 Kasım şafak vakti Faulus'un Altıncı Ordusunun bir noktada ilerlediği, halâ düşmanın elinde bulunan Stallngrad'ın son yıkıntılarının son savunucularını yerinden sökmek için saldırıya geçtiği Rus cephesinin üzerini kalın bir sis tabakası kaplamıştır. İşte bu sisierin ve soğuğun içinden, saldırıya hazırlanan bir ordunun çıkardığı binbir çeşit gürültü bize kadar geliyor ve kulaklarımızı sağır ediyor. Alman orduları, kar fırtınaları içinde boğulmuş olarak Moskova'ya son saldırılarını hazırladıklan zaman onların seslerini işitmiş, Kent'e giden mesajı, Brüksel'de Alamo lle birlikte kayda

geçmiştik. Yine geçen Haziranın dokuzunda, Hersch Sokol'un olduğu villada son kez yayın yapılırken, Alman ordusunun kış uykusundan çıktığını ve saldırıya geçtiğini duymuştuk. Birkaç hafta içinde - 15 Ağustosa değin - neler işitmedik ki: çöl sıcaktan ve kuraklıktan insanları kavururken, Rommel Nil Nehri'ne doğru saldırıyordu; Hamburglu askerler Çerek Irmağı üzerinde, Schulze-Boysen ise adamları ile birlikte Wannsee Irmağı üzerindedir. Simex, işte bu günlerde sıkıntılı bir gece geçirir; palet tıkırtıları yeniden işitilmeye başlar; silahlar bu günlerde doldurulur, insanlar fısıldaşır. Bir tankın kulesi gürültüyle kapatıldığında, assubaylar gürültü ederler - bir ordu binbir gürültüyle uyanmakta, gerinmekte ve saldırıya hazırlanmaktadır. Tarihçiler, bu büyük olayları sonuna değin yazarken, dünya savaşının hareket ritmiyle, Kızıl Orkestranın hareket ritmi arasındaki benzerliklere takılacaklar ve bunlar başka bir yerde film yapımcıları tarafından sanki hazırlanmış sanacaklar. Buraya değin şebekede görülen her bozgunun, Axe ordusunun bir başarısına, bugün bizimkilere çarpacak yıldırımın da, Hitlerin asla görmediği bir yenilgi anına rastladığını (kendisi Alp dağlarının üzerindeki Berchtesgaden'deki kartal yuvasında, Don nehri ve Paris üstündeki sislerden habersiz uyumaktadır) uğursuz bir haberci bize bildirmektedir. Şu 19 Kasım 1942 günü şafak vakti, Kızılordu yerinden çıkar, Alman ordusunu Stalingradın kuzeyinden vurur, savunma hatlarına girer, Paulus'un arkasından elli kilometre ilerler, Führer'in yerinden kıpırdamasını reddettiği ordunun çevresini sarar. Artık savaşın alınyazısı belli olmuştur.

Bu sırada Kızıl Orkestra'nın sesi giderek kısılır, müzisyenlerin sayısı ise giderek azalır. Kızılordu'nun büyük bir gürültüyle Berlin'e doğru yürümeye başladığı günlerde, Kızıl Orkestra müzisyenlerinin boyunları vurulur, kurşuna dizilir ya da asılırlar - ama Kızılordunun ilerlediğini gören müzisyenler artık içleri rahat ölebilirler.

19 Kasım günü sabah saat onda, Simex'in kapısının zili çalar. Bayan Mignon gider kapıyı açar. Ziyaretçi, dünkü sarışın adamdır. Yanında ondan fazla sivil giyinik başkaları da vardır.

"Bay Corbin burada mı?

-Demek bugün onun adını biliyorsunuz. Ve dünya kadar adamla birlikte geldiniz!

-Peki, peki; zaten gelişinizden belli.

-Rica ederim, siz odanıza giriniz!"

Gestapo'nun Fransız yardımcıları oniki odaya birden yayılır ama yalnız Suzanne Cointe'ı bulurlar. Alfred Corbin ve Keller dışarı gitmişlerdir ve bu sabah Simex'e gelmeyeceklerdir. Yüzü sararan Matmazel Cointe, kişisel eşyalarının aranmasına ağzını açmadan yardımcı olur. Titremesi için bir neden olmayan Bayan Mignon, sözle yaptığı sert bir çıkışla polislere karşı çıkar:

"Bu yaptığınız çok çirkin şeyler! Almanlar neyse, anlamak kolay... ama siz beni iğrendiriyorsunuz. Hepimiz Fransız değil miyiz?

-Ne demek istiyorsunuz? Verilen buyruğu yerine getirmek gerekir"vb.

Daha önce haber vermek zahmetine katlanmadan, çete iki kadını tutuklar götürür. Merdivenleri inerken Matmazel Cointe döner, Bayan Mignon'a şöyle der: "Küçük sarışın için hakkınız varmış."

İkisini birbirinden ayırırlar. Bayan Mignon'u emniyet müdürlüğüne götürürler. Orada kaldığı dört gün içinde durmadan odasından dışarı bağırır, haksızlığa uğradığını söyler, ilenir; öyle ki, serbest bırakıldığında herkes rahat bir soluk alır.

Suzanne Cointe, Saussaie'ler caddesindeki tutukevine götürülür.

Alfred Corbin ve Vladimir Keller, Marbeuf sinemasına doğru giderler. Saat dörde çeyrek vardır. Keller rahat değildir ve üçüncü kezdir patronuna şöyle demektedir: "Hayır, şurası açıkça belli, şu Nikholay benim hoşuma gitmiyor. Bir Gestapo subayı aynı zamanda ticaretle uğraşıyor, ne yaparsınız, bu bana garip görünüyor..." Corbin düşüncelere dalmıştır, ona güven verici birşeyler mırıldanır.

Gazete bayileri kulübelerine **Paris-Soir**'ı asmışlardır. Çarpışan Alman birlikleri, Stalingrad yıkıntıları içinde ilerlemektedirler. Almanlar Bizerte'yi işgal etmişlerdir. Franco seferberlik ilan eder. Mareşal Petain, bağlaşıkların Kuzey Afrikaya yaptığı çıkartmayı bu akşam anlatacaktır. Bununla birlikte en önemli haberler Fransız kamuoyuna verilmiştir. Mareşalın konuşması en büyük harflerle gazetede sunulmuştur: "1943 yılı başından itibaren sigara karneleri süresiz olarak ertelenecektir." Ve birinci sayfada iki sütun üzerinden verilen haber: "Kuzey Afrikadakl en büyük payımızı yitiriyoruz."

Rond-Foint'dan geçerken Keller'le Havre'dan tanıdığı bir oto tamircisini kalabalığın içinde görür. Ona yanaşır, her zaman olduğu gibi pratiktir, zor bulunur bir araba parçasını ona önerir. Öteki bunu hemen kabul eder. Alış veriş orada biter. Keller Cobin'e yetişir. Marbeuf'e doğru yeniden yola koyulurlar.

Dörde beş kala Keller durur, yoldaşının yüzüne bakar.

"Bay Corbin, gerçekten oraya gidiyor muyuz?

-Elbette gidiyoruz."

Büyük salona girerler. Her zaman olduğu gibi kalabalıktır, özellikle Alman askerleri çoktur. Keller, salonun sonunda bulunan asansöre doğru yolaçar. Corbin peşinden gelmektedir. Keller asansörün kapısını tuttuğu anda, kendisini çağıran bir ses işitir: "**Herr Keller?**" Arkasını döner. Hatta tam dönüş bile yapmadan, kelepçe bileklerine takılır. Aradan yirmi beş yıl geçtikten sonra, Vladimir Keller bu el çabukluğunu hala hayranlıkla anmaktadır. Koltuğunun altına koyduğu çantasını alırlar. İçinde son komisyonlardan aldığı paralar vardır: yüz otuz sekiz bin frank. "O dönemde bu çok büyük bir paraydı."

Karşısında "Kızıl Orkestra Komandosu"ndan Jung elindeki tabancayı kendisine karşı doğrultmuştur. Solunda dört tane üniformalı asker otomatik tabancalarını doğrultmuşlar, çıkış yerini kapatmışlardır.

Jung, Corbin ve Keller'i bu çıkış yerine doğru iter, kaldırımda bekleyen bir arabaya bindirir. Araba birden hareket eder. Keller'in elini asansörün kapısına uzattığından bu yana on saniye geçmemiştir.

Alfred Corbin'in rengi sapsarı kesilmiştir. Başı arkaya doğru devrilmiş, gözleri yarı kapalı, kendi kendine mırıldanır: "Zavallı küçük Denise'im, artık babasız kalacak..." Şoförün yanında oturan Alman geriye doğru döner ve ona seslenir: "Biraz ağırbaşlı olunuz! Yanınızdaki arkadaşınıza baksanıza, hiç değilse o sesini çıkarmıyor."

Keller şaşkındır. Corbin'e ne demeli? Delinin biri. İsviçre'liye göre Gestapo burnunu Simex-Todt ilişkisine sokmuştu, tutuklanmaları bu yüzdendi. Corbin'in cümlesi, durumun sandığından da ciddi olduğunu ona düşündürdü.

Araba, tutukevinin kapısından içeri girer, avluda durur. Jung, Keller'i kendi odasına götürür.

"Oturunuz!"

Henüz oturmuştur ki yüzüne bir tokat yer:

"Kalk! Güzel yaşam artık bitti."

Alman, ona ceplerini boşaltmasını söyler, ve hemen ekler:

"Önce bana yasak bölgeye geçiş için aldığınız **ausweis**'ınızı veriniz."

Alır ve dikkatlice bir inceler, sonra sert sert bakarak şöyle der:

"Ah! bunu kullanmadınız mı?.."

Ausweis bir tuzaktı. Kendisinden kuşkulandıkları İsviçrelinin onu gizli işlerinde kullanacağını ummuşlardır. Ama Keller'in onu henüz dün aldığını Jung'un bilmesi gerekir...

"Gilbert nerede?"

Keller bilmiyordur. İki tokat ve yumruklar yer.

"Gilbert nerede?"

Keller bunu hiç bilmediğini söyler. Jung bir çekmece açar, içinden bir sicim çıkarır ve tutuklunun bacaklarını onunla bağlar. Sonra bir sopa alır; bunu sicimin arasından geçirecek, etlerini koparıncaya değin arasında döndürecektir. Buna "çevirme" işkencesi denmektedir. Ama buna başlamadan önce, Alman bir masa üzerinde duran radyoyu sonuna değin açar. Radyoda İngilizce konuşulmaktadır: bu B.B.C.nin sesidir. Keller, bağırmasının dışardan işitilmemesi için bunun yapıldığını anlar. Avazı çıktığı kadar bağırır:

"Bunun önemi yok!"

Şaşıran Jung, radyonun sesini kısar.

"Nasıl? Ne dediniz?"

"Özel bir fizyolojiye sahibolduğumu ona açıkladım: hafif ağrılara karşı duyarlıyım ama belli bir noktadan sonra artık hiçbir şey duymuyorum. Bir tokat, evet bu yanağımı acıtır. Buna karşılık, beni öldürünceye değin kırbaçlasanız, "uf"demem. Bunu doktorlara anlattım, çok seyrek bir olay olmakla birlikte, bunun bilimsel bir açıklamasının yapıldığını bana söylediler. Bunu o zaman Jung'a anlattım. Sonunda gözü korktu, artık ne yapacağını bilmiyordu..."

Obersekretar düşünür, sonra yine bunu uygulamaya karar verir. Sopayı bacaklara sanlı sicimin arasına sıkıştırırken Keller'e şöyle der:

"Gestapoda insanlık dışı davranılıyor diye çoğu zaman bizi ayıplıyorlar ama bu doğru değil. Burada, yani Saussaei'

ler tutukevinde, Fransızların bize bıraktığı tüm işkence aletlerini kullanmıyoruz bile..."

Çevirmeye başlar. Sicim, Keller'in bacaklarına gömülür. Jung'un rengi kızarır, yüzünün damarları şişerken, Keller boş boş tavana bakar. Alman'ın soluğu kesilir, sonunda işkenceden vazgeçer. Sicimi çözer, Keller'e ayağa kalkmasını söyler, ona bir tokat ve bir yumruk atarken şöyle der: "Dün yemek parasını bize ödettiniz ya, işte bu küçük zevkinizin karşılığı (*)."

Akşam saat sekize doğru Keller ve Corbin, Gestapo'nun bir arabasına bindirilir. Arkaya yan yana oturmuşlardır. Önde şoförle birlikte bir subay vardır. Hava kararmıştır. Karartma yüzünden yollar karanlık tünellere dönmüştür. Şoför yolunu yitirdiğini söylemeden önce yollarda epeyce dolaşır. O sırada karanlığın içinde bir yaya belirir - çok ciddi görünüşlü yaşlı bir bay elleri arkasında yürümektedir. Subay arabadan çıkar ve Fresnes yolunu sorar. Yaya arabaya bir göz atar ve içinde kelepçeli tutukluları görür, bağırır:

"Beni ilgilendirmez! Bilmiyorum!

-Kiminle konuştuğunuzu biliyor musunuz? Bir Alman subayı ile. Eğer sözümü yanıtlamazsanız, sizi de alır götürürüm!

-Kes be! Kim aldırır senin tehditlerine."

"Yaşlı adam öfkelenmişti, diye anlatıyor Keller. Onlara hakaretler yağdırıyordu. Sesini yükseltti, yükseltti, öyle ki şoför subaya yardım etmek için arabadan çıktı: kavga başlamıştı. O zaman kendi kendime şöyle dedim: "Kaçmanın sırasıdır!" Bize yetişmek için ne yapabilirlerdi, üç metre ötesi görülmüyordu. Kelepçeler ise önemli değildi. Bir anda Racoua aklıma geldi. Simexle çalışan bir demir tüccarı. Benim bildiğim Racoua, kelepçeleri kesmek için bir an duraksamazdı. Bay Corbin'i dirseğimle dürttüm ve kaçalım diye bir işaret yaptım. Başını salladı, kaçmak istemiyordu. Ben ise özellikle onu düşünmüştüm. Kızı Denise üzerine söylediği sözler aklıma gelmişti. Kötü bir duruma düştüğünü, kendini büyük tehlikeye attığını düşünüyordum. Ama yerinden hiç kıpırdamadı. Bununla birlikte o henüz işkence görmemişti.

(*) Yazar, Jung'la ilgili izlenimlerini Keller'e sorduğu zaman, beriki önce uzun uzun düşünür, sonra yanıtlar: "bana ne dürüst göründü, ne namuslu."

Gördüğünüz gibi, tüm iyi niteliklerine karşın Bay Corbin bir eylem adamı değildi. O bu işlerin adamı değildi..."

Dışardaki kavga kısa sürer. Kızgın ihtiyar, küfürler savurarak karanlığın içinde uzaklaşır. Şoför yolunu bulur. Keller ve Corbin ayrı ayrı hücrelere konulur. Elleri arkadan kelepçelenir, bu durum ise uyumalarını güçleştirir. Giering ise her türlü tehlikeden uzak durmak istemektedir, çünkü intihar edebilirler.

Fortner ve Giering yeniden işe koyulurlar. S.S.ler Paris'teki Simex'de temizlik yaparken, Abwehre'in adamları Brüksel'de Simexco'da çalışmalarını sürdürürler. Küçük işler için asla polis baskınına gerek görmezler: Fortner için bürosundan çıkması ve yandaki kapıyı çalması yetişir. Orada kendi halinde çalışan birisini bulur; dosyalarda tehlikeli sayılacak hiçbir şey yoktur. Duvarları inceler, hiçbir mikrofon bulamaz. Fortner, bunların kendisi gelmeden önce kaldırılmış olduğuna inanır. Önemli bir ip ucu elde edemez. Bununla birlikte Simexco'nun ortaklarının ve orada çalışanların adları ve adresleri vardır; istediği zaman onları bulacaktır.

Denise Corbin, Cernuschi caddesi 15 nolu evlerinde babasını beklemektedir. Yalnız başınadır: anası, kent dışında kendi anababasına gitmiştir, o gün değil, ertesi gün dönecektir.

Denise, Jules-Ferry lisesinde felsefe bakaloryasını hazırlamaktadır. Babasının yaptığı çalışmalardan hiç haberdar değildir. Alfred Corbin'in askerlik arkadaşı olan Katz, ara sıra evlerine gelmiştir. Şu pek ciddi adam Trepper, işleri tartışmak için iki üç kez evlerine gelmiştir. Aradan yirmi beş yıl geçtikten sonra Büyük Şef'ten söz eden Denise şöyle demektedir: "Babamın yanında çalışan adam..."

Akşam saat sekiz olmuş, Alfred Corbin evine dönmemiştir. Denise, amcası Robert'e telefon etmeye karar verir. Duyduğu endişeyi ona bildirir. Amcası sorar: babasının ne zaman nerede olacağından kendisi mi ilgilenmektedir? Evet, babasının öğleden sonra Todt'ta bir randevusu olduğunu söyler. Pekâlâ, öyleyse oraya takılmış kalmıştır, belki de yemeğe davetlidir.

Denise ders çalışarak gece yarısına değin bekler, sonra uykudan göz kapakları kapanır. Altı saat sonra telefonun zili ile yataktan fırlar. Telefon eden amcasıdır: Alfred döndü mü? Kız babasının odasına değin gider, kimse yok, yatak bozul-

mamıştır. Robert saat sekizde Simex'in önüne gelmesini yeğenine söyler.

Büroya girmek için önce o semtin komiserliğinden izin istemeye giderler. Komiser izin veremeyeceğini ama buna karşı çıkmayacağını da söyler. Robert Corbin sonra bir çilingir bulur, mağazanın kapısına götürür. Kapının üzerinde mühür yoktur. İçerde herşey düzenlidir. İçeriyi kısaca inceleyen amca ve yeğen, evlerine geri dönerler.

Öyle aşırı bir kaygıya kapılmazlar. Simex'in çok özel ticari işler yaptığını billyorlardır, bunlardan birisinde aksilik çıkmıştır, Alfred Corbin'in son zamanlardaki sinirliliği de ancak böyle açıklanabilir. Denise, babasının son zamanlarda sık sık anlattığı bir borç para verme olayini amcasına aktarır. Hiç kuşku yok verdiği parayı geri alamayacağından kaygılanmaktadır. Ama eğer bugün Todt'la bir sorunu varsa, bu para anlaşmazlığı çözmeye yardımcı olacaktır; sizden kırk bin frank borç para alan bir kimse, öyle kolay kolay direnemez.

Robert Corbin, bir karaborsa işinin iyi gitmediğini sanmaktadır. Simex'e bir kez daha gidip dosyaları saklamayı düşünür ama onları yerlerinde bulamaz. Yalnız kardeşinin adres defterini çalışma odasında bulur.

O gün Bayan Corbin yolculuktan döner. O da tıpkı kayını gibi, kızı gibi, Alfred'in bir casusluk şebekesine katılmış olabileceğini azıcık olsun aklına getirmemektedir. Buna karşın kocasının ortadan yok oluşu, onu delice bir paniğe kaptırır. Henüz yol çantasını açmadan tüm kağıtları, ticaret mektuplarını, kuşkulu gördüğü ne varsa ateşe verir.

Kapının zili çaldığı zaman mangalın külleri henüz sıcaktır. Gelenler, Gestaponun Fransız yardımcılarıdır. Ve dün Simex'e gelen aynı adamlardır. Güven verir bir biçimde konuşurlar: Alfred Corbin önemsiz bir karaborsa işi yüzünden tutuklanmıştır, çok geçmeden sorun çözülecektir. Bayan Corbin ve kızına gelince kaygılanmaları için bir neden yoktur. Kendilerinden birkaç gün evden dışarı çıkmamaları istenir sadece. Bu iyi niyet gösterisinden sonra ekip çeker gider ama iki polis giriş kapısının önündeki holde nöbete dururlar.

Komando, bu haberi duyduktan sonra Büyük Şef'in geleceğini ve kendini tuzağa atacağını umut eder.

Alfred Corbin ve Keller sorguya çekilirler. Onlara bir tek soru sorulur ama belki yüz kez yinelenir: "Wo ist Gilbert?

Gilbert nerede?" Bilmediklerini söylerler. Giering buna hiç inanmaz. Berlin'den kendisine bir işkence uzmanı göndermelerini ister. Bu arada beklerken adamları geleneksel "dayak"la yetinirler. "Birkaç tokat, diye anılarında yazacaktır Corbin, doğrusu pek önemli değildi. "Keller'e gelince, o küçük fizyolojik özelliği, en istekliierin bile cesaretini kırar.

Fransız nöbetçileri üç gün boşu boşuna Corbin'in evinde nöbet bekledikten sonra, Komando'nun Alman ajanları, özelllkle Eric jung, bu nöbetl kaldırır. Rejim bu Iki kadını serbest bırakır: Robert Corbin ve eşi istedikleri gibi gelip görürler, onların alış verişlerini yaparlar ve birlikte yemek yerler. Bununla birlikte Almanlar, Bayan Corbin'in üzerine ustaca bir psikolojik baskı uygularlar. Artık karaborsanın hiç sözünü etmemekte, yalnızca casusluktan dem vurmaktadırlar. Evet, Alferd Corbin'in suçsuz olduğuna elbet inanmaktadırlar. Dramları, cezayı blr başkasının yerine çekmelerinde ileri gelmektedir, Gilbert'in yerine. Savaş zamanında, yargı organı böyle küçük Işlerle Ilgilenmez! Bayan Corbin'e çok acırlar. Gerçekte onun Ilgilendiği, Gilbert'i birisi bulsun da, kim bulursa bulsun. Onlar ise yalnızca kendi görevlerini yapmaktadırlar. Eğer başaramazlarsa, ucunda ölüm yoktur ya. Gilbert yakalanmazsa, onun yerine Alferd Corbin'in canına okurlar...

Sinirleri bitkin ve içi kan ağlayan Bayan Corbin evin içinde dokunaklı sesiyle dolaşırken herşey ona kocasının yokluğunu, kocasının tehlikede olduğunu ve onun suçsuzluğunu anımsatır -o bundan emindir. Jung'e ve diğerlerine bağırır: "Size bildirmem gereken birşey olsaydı, bildiridim... Ama hiçbir şey bilmiyorum! Hiçbir şey!"

24 Kasım sabahı saat onbirde, önemsiz bir olayı anımsar. Birgün Gllbert evlerinde iken diş ağrılarından sızlanmıştır. Alferd Corbin ona ailenin diş doktorunun adresini vermiştir: doktor Maleplate,Rivoli caddesi no 13. Böyle küçük bir bilgiyi neden muhafızlardan saklasın. onun gözünde Gilbert, kocasıyla önemsiz işler yapan birisidir. Kadına göre, Gilbert kocasının hizmetinde çalışır ama diğer kuşkulu Işlerden kocasının haberi olmamıştır eğer ondan kuşkulansaydı, eğer Gllbert için gönüllü olarak çalışsaydı, kendisinin bundan mutlaka haberl olurdu. Buna göre bayan Corbin, Gilbert'in hayatı lle kocasının hayatı arasında niçin bir kararsızlığa düşecekti?

Kadının verdiği bilgiyi belki -herhalde- bir profesyonel de verirdi. Büyük Şef'in dişlerinin ağrıdığı günden bu yana altı ay kadar bir zaman geçmiştir ve herhalde doktorla da işi kalmamıştır. Peki ya doktorun adresi? Bu ise, bir satranç oyuncusunun hiç düşünmeden kurban edebileceği bir piyondur. Gilbert'in Gestapo'nun eline geçmesi ve oyunun bitmesi için bu binde birlik bir şanstır.

"24 Kasım sabahı, diye anlatıyor Doktor Malaplate, her sabah olduğu gibi Leannec hastanesinde çalışıyordum. Öğleye doğru beni telefonla çağırdılar. Telefondaki benim teknisyendi. Bana "hemen eve dönmek gerek" dedi. Nedenini sordum ama söylemek istemedi: "Size hiçbir şey söyleyemem ama gelmeniz gerekli. "Dışarı çıkmak için hastane müdüründen izin istedim.

"Metroda içimi kurtlar kemiriyordu. Bunun nedeni babamdı. O da diş doktoruydu; o zaman bu klinikte birlikte çalışıyorduk. Epeyce yaşlanmıştı; telefonda bana gerçeği söylemediklerine göre, kalbinden ciddi bir rahatsızlığı olmalıydı.

"Saat yarıma doğru metronun Saint-Paul durağından yukarı çıkarken, benim teknisyeni elinde bir demet çiçekle beni beklerken buldum. Hemen eve gitmesi gerektiği için durduğu yerde duramıyor, sinirli sinirli oynuyordu: kızının yaş günüymüş. Bana haberi verdi: "Gestapo evinizde, sizi bekliyorlar." Derin bir soluk alırken kendi kendime şöyle dedim: "Eğer hepsi bu kadarsa..."

"İki kişiydiler, sivil giyinmişlerdi. Birisi iri yarı, öteki ufak bir adam (Giering ve Fortner). Hastaların geliş saatlerini yazdığım defteri almamı ve hafta içinde hangi hastaların geleceğini okumamı söylediler. Söyleneni yaptım. Görünüşte hiçbir tepki göstermeden adları dikkatle dinliyorlardı. Bitince, şöyle dediler: "Yeniden başlarmısınız, lütfen. "Bunun üzerine listeyi yeniden okudum ama bu yetmedi. "Üçüncü kez okuyun, lütfen dediler. O zaman bir yanlışlık yaptığımı anladım ve onlara açıkladım: "Bugün öğleden sonra saat iki için Bayan Labayle'ın adını yazmıştım, bir meslektaşın hanımı. Gelmeyeceğini bana telefonla bildirdi, ben telefonun saatini bir başka müşteriye verdim. Ama defterden onun adını silmeyi ve yerine Bay Gilbeber'inkini yazmayı unutmuşum."

İşleri ne kadar çok olursa olsun, Büyük Şef her 24 Kasım'da Neumarkt'an geçerdi -hiç değilse düşüncesi ve yüre-

ği ile: babası 24 Kasım'da ölmüştü ve zaman onun bu acısını hafifletmiyordu.

Gestapo'nun Simex'de yaptığı temizlik, ister istemez onun üzüntüsünü artıyordu. Bununla birlikte, bunlara engel olmak için neler yapması gerektiğinin de bilincindeydi. Alfred Corbin ve Suzanne Cointe'ı uyarmıştı. Eğer kaçmak için hiçbirşey yapmadılarsa, Corbin bunu boş düşünceleri yüzünden yapmamıştır ama özellikle her ikisi de ailelerinin düşmanın eline bırakmamak için bireysel kurtuluşlarından vazgeçmişlerdir. 19 Kasım akşamı Keller ve Corbin'in ellerine kaçma fırsatı geçiğini Büyük Şef elbette bilmiyordu. Eğer bilseydi, Corbinin gösterdiği edilgenliği anlardı: kendi yerine eşini ve kızını onların eline atacaksa, Fresnes yolunda kaçmak neye yarardı? Demirci Racoua kelepçeleri kesebilirdi ama dünyada hiç kimse Corbin'in aile bağlarını koparamazdı.

Bayan Mignon ve Keller için durum başkadır. Onlar hi bir şey bilmezler. Onlara tehlikeyi bildirmek yanlış olur, çünkü suçsuzluklarına gölge düşer -bu suçsuzluklarını sonunda Gestapo'ya kabul ettireceklerdir,

Sovyet ordularının Don üzerindeki başarısı, Büyük Şef' in içe dönüklüğünü hafifletmeye belki de yetmektedir. Bununla birlikte savaş alanında görülen beklenmedik başarılar, onun kaygısını azaltmamaktadır.

Merkez tam bir mantıksızlık içindedir. Wenzel, Yefmerov ve Winterink'in yakalanmasından dört ay sonra, onların gönderdiği mesajiara inanır. Trepper'in uyarmaları etkisiz kalır. Batıdaki Sovyet casusluk şebekesinin şefi S.S. Giering' den daha az dinlenmektedir.

Funkspiel'in tuzağına düşmekle zaten tehlike başlamıştır. Oysaki aylardan beridir Funkspiel'in bir amaç olmadığını, daha büyük manevralar çevirmek için Komando'nun bunu bir platform olarak kullandığını Trepper inandırıcı bir biçimde açıklamaktadır.

Anna de Maximoviç'in yaptığı çalışmalar anlaşılmıştır. Bu önemlidir, trajiktir - olağandır. Komando onunla ilişki kurarak ortaya çıkarmıştır. Bu durum insanı deli edecek gibidir, çünkü ilk görünüşte anlaşılır gibi değildir. Anna'nın maskesinin nasıl düşürüldüğünü Trepper bilmez. Biz biliyoruz: Maksimoviçler üçlü bir buluşla ortaya çıkarılmıştır. Önce Fransız polis arşivlerinde bulunan dosyaları. Vasilli ile ilgili evlenme işleminin tam yerine gelmesi için Margarete, Wehrmacht'tan

izin ister, Abwehre giderek onların dosyalarını araştırır. Fransız istihbaratı, Anna'nın solculara yakınlığını ve İspanyol cumhuriyetçilerini tedavi ettiğini saptamıştır. Kludow ve ekibi elçi Abetz'in birçok raporunun özetlerini veren telgrafları deşifre etmişlerdir: Bunun ucu Margarete'e yani Vasilli'ye dek uzuyordur. Son olarak da bir telgraf, bir Alman kenti olan Hamm'ın müttefikler tarafından bombardıman edilişini bildirmektedir, telgrafın içeriği şöyledir: "Bizim güvendiğimiz kimse zararlara baktı, önemli bir yıkım yok. "Yapılan araştırma, Margarette'in evlenme izni aldıktan sonra Almanya'ya gittiği ve Hamm'dan geçtiği gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Soguya çekilen koca kız, sevgilisine bununla ilgili bilgi verdiğini açıklar.

Komando'nun, iki Rus'u yıldırım gibi çarpmaları gereki di. Gestaponun her zamanki yöntemi budur. Nedense Vasilli'ye dokunmazlar ve Anna'ya hemen özel bir elçi gönderirler: ona olağan üstü bir önerlde bulunurlar: eğer Giering'l Büyük Şef'le görüştürürse kendisinin yaptığı gizli çalışmalara dokunmayacaklardır.

Bir görüşme!

Anna durumu Trepper'e bildirir, o da kendisine kaçmasını söyler, Anna Billeron'a gider ve ordan serbest bölgeye geçer. Onu orada Kent'le birlikte aynı zamanda tutuklarlar ama Büyük Şef'in bundan haberi yoktur. Vasilli böyle bir olasılık düşünür. Kızkardeşinden haber alamayınca kaygılanır, zavallı bacakları ise her zamankinden çok şişmiştir, Trepper'e şöyle der: "Eğer gelip beni ararlarsa, tutuklayacakları zaman intihar ederim: hemen öbür dünyaya gitmeyi yeğlerim. "Büyük Şef'in yanıtı şöyle olur: "Hayır. İstersen bu dünyayı terk et ama seninle birlikte bu ltierden de götürebildeğin kadar götür."

Bir görüşme... Eğer başka bir öğe gelip Trepper'in kaygılı şaşkınlığına eklenmeseydi bu tuzak karşısındakini almak yerine koymak şeklinde yorumlanacak kadar safçaydı. Komando, Nikholay aracılığı ile ona iki tuzak kurar: **ausweis**in yenilenmesini önermek ve Corbin'in verdiği kırk bin frankla S.S. lerin yoldan çıkarılması. Her iki tuzakta da başarılı olamaz. Üçüncü tuzak: endüstri elmasları satın almaktır. Ve üçüncü başarısızlık. Glerlng'ln bunu herkesten iyi bilmesi gerekirdi. Çünkü Büyük Şef Nikholay'a bizzat telefon ederek "Simex, Gestapo'dan başka herkesle iş yapacak demişti!

Dolayısıyla artık ısrar etmemeleri gerekirdi. Oysa ederler. Corbin ve adamları tutuklandıktan sonra, Giering Trepper'le elmas işini görüşmekten vaz geçmez, Likhonine aracılığı ile bunu onunla tartışmak ister -hem de Berlin'de!

Herşey öyle geçer ki, sanki Komando Büyük Şef'i tutuklamak değil de, onunla ilişki kurmak istemektedir. Peki ama hangi amaçla ve hangi manevraya hizmet etmek için?

Trepper 22 Kasım'da, Fransız Komünist Partisi ile bağlantısını sağlayan Michel ile karşılaşır. Ona Giering'in şaşırtıcı önerisini söyler, eğer olayı yüksek düzeyde aydınlatmaya yarayacaksa, Berlin'e gitmeye hazır olduğunu Moskova'ya bildirmesini ondan ister.

Ertesi gün 23 Kasım'da, Merkezden yanıt gelinceye değin çalışmalarını durdurmaya karar verir. Şebeke uykuya yatırılır: çalışmalar askıya alınır, görüşmelere son verilir, ilişkiler yasaklanır -herkes kendi köşesinde saklanacaktır. Akşam, Katz ve Grossvogel ile son bir kez buluşur. Onlarla birlikte Başkana son bir telgraf kaleme alır ve hiç inanılmamış olmanın umutsuzluğunu açıklar: "Durum saat be saat ağırlaşmaktadır. Kent'in tutuklanma olasılığı var. Simex'in işi bitirildi. Ama bütün bunlardan daha kötüsü Yefmerov, Wenzel ve Winterink'i hala bizden yana sanmanız. Gestapo'nun sizin orada benden daha güçlü olduğu açıkça ortada. Üçlü ayrıca şebekenin ve "dönek" piyanistlerin uğradığı yıkımlarla ilgili gerçekleri Moskova'ya bildirmek için jacques Duclos'ya uzun bir metup yazar. Bundan başka ne yapılabilir ki?

Katz'ın ertesi gün Marsilya'ya gitmesine karar verilir, orada güvence içerisinde saklanabillr.Grossvogel'in Vichy'de saklanacak yeri vardır. Trepper her ikisine de şu büyük buyruğu verir: "Eğer şanssızlık kapınızı çalar yakalanırsanız, Komando'nun oyununu ve ne yapmak istediğini ne pahasına olursa olsun öğrenmeye bakınız."

Kendi kişisel hazırlıklarını yapmıştır. Sevgilisi Georgie, Vesinet'deki küçük evde gizlenecektir. İki ay önce,Patrick'e korunacak bir yer bulmak için onu inandırmıştır.Çocuğu önce bir panslyona koyarlar, ama bakım o kadar kötüdür ki, geri almak zorunda kalırlar. Sonra Queyrie'ler diye bir aile bulurlar. Onlar Patrick'e kendi çocukları gibi bakarlar, çocuk Komando'nun yetişemeyeceği bir yerde sanılır.

Ama Büyük Şef, Auvergne Dağları'na gitmeden, gizli çalışmalarını öteden yönetmeye başlamadan önce, diş ağrı-

larının kesilmesini ister. Bugün son kez Doktor Malpalate'in evine tedaviye gidecektir. Çok meşgul olduğu için son tedavi 24 kasıma değin gecikmiştir.

"Gilbert'in adına gelince, diye anlatıyor Doktor Malpalate, hiçbir özel tepki göstermediler ama birisi bana sordu: "Müşterilerinizi iyi tanıyorsunuz, değil mi? -evet, biraz.- Peki, başlayınız, randevu listesini alınız, her adla birlikte meslekleri de söyleyiniz. Müşterilerinizle ilgil fiş de tutuyormusunuz? Hayır-Zararı yok. Başlayınız... "Bunun üzerine can sıkıcı okuma işine başladım, her müşteri ile ilgili biraz bilgi veriyordum. Gilbert'le ilgili olarak onu bana Corbin'lerin gönderdiğini biliyordum yalnızca. Bana göre Belçika aksanı ile konuşan sıradan bir işadamıydı,her zaman koltuğunun altında bir evrak çantasıyla gelirdi. Bilseniz cana yakın bir adamdı ama kendinden pek söz etmezdi.

"Bana teşekkür ettiler ve gittiler ama beş on dakika sonra geri geldiler. Bu kez üç kişiydiler. Sonra öğrendim ki, binanın altında bulunan kahvede bir konsey kurmuşlar. Bana şöyle dediler: "Gilbert'i tutuklayacağız. -Ne isterseniz yapınız, size kalmış bir iş.- Ah, hayır, hem olmayacak. Siz de bizimle işbirliği yapınız, bu sizin de hoşunuza gider."

"Bana planlarını açıkladılar. Yardımcımı gönderecektim, kapıyı ben kendim açacaktım, onu yerine oturacak, tedaviye başlayacaktım. Tam o sırada onlar onun üzerine atılacaklar, ben ise köşeye çekilecektim. Bu benim güvenlik açımdandı, onlar birbirlerine karşılıklı ateş açabilirlerdi. Sinirleri gerilmeye başlamıştı bile, onlar bunu bana açıklarken telefonum çaldı. En iri olanı tabancasını çıkardı ve bana bağırdı: "Bu ne? "Ona şöyle dedim:"sakin olunuz,- bir meslektaş. "Arkadaş bana o akşam başka bir kliniğe viziteye gitmemiz gerektiğini söylüyordu, ben de peki deyip kapattım.

"Yardımcım gelince, onu babamla birlikte eve gönderdim -üstteki dairede oturuyorduk.Sonra kapı ikinci kez çaldı. Bu yaşlı bir kadındı ve babamın müşterisiydi Onu bekleme odasına oturttum. Hayır, yanılıyorum. Bu yaşlı kadın benim yardımcımdan önce gelmişti. Saat ikiye yaklaşıyordu ve Gilbert çok geçmeden gelecekti. Öğleden sonra ilk gelecek müşteri oydu."

Giriş kapısının karşısında uzun bir koridor var. Bu koridorun sağında bir tek oda var, teknisyenin işliği. Solda ise sırasıyla bekleme odasının kapıları, baba Malaplate'ın eski

odası, son olarak da Doktor Malaplate'ın odası. Giering teknisyenin odasına bir adam yerleştirir: bunun görevi Büyük Şef'in geriye kaçışını önlemektir. Giering, Fortner ile birlikte koridorun sonunda ve doktorun kapısının arkasında pusuya yatarlar. Trepper'i bir önceki odadan içeriye alması için doktorla anlaşırlar. Koridor, son odanın önünde kıvrılmaya başlandığı için, pusuya girenlerin görülmesine olanak yoktur.

Dışarda Komando ve Fransız yardımcıları tam bir hazırlık içindedir. Evin her yanını denetim altına almışlardır.

Trepper, doktorun evine girerken duyduğu rahatsızlığı daha sonra anlatacaktır. Kendisine olağan gelmeyen şeyler vardır. Yaşlı kadının dışında bekleme odasında hiç kimse yoktur, çünkü her zaman orası doludur. Doktor kendisinin yandaki odadan içeriye almıştır, koridor kapısı her zamanınkinin tersine kapalıdır.

"Onu koltuğa oturttum. Kendini rahatça olduğu yere bıraktı. "Kör şeytan, diyordum. kendi kendime, ona ağzını aç demek ne işe yarayacak? Onun canını "acıtmanın"sırası değildi. Onunla çene çalarken, alet seçer gibi numara yapmakla vakit geçiriyordum. Kendisi ise gülümseyerek bana şöyle dedi: "İyisiniz ya? Radyodan haberleri dinlediniz mi?"Sırtımdan soğuk soğuk terler boşanıyordu, çünkü aynı anda kapı arkasından kelepçelerin hazırlandığını, kulağıma gelen tıkırtılarından işitiyordum...Zaman böyle geçiyordu, ağzını açtım ve bir parça pamuk yerleştirdim, diş oyma aletini ayarlamaya başladım ama o an ikisi birden içeri girdiler. Silahlarını onun üzerine doğrultular. Ellerini kaldırırken şöyle dedi: "Silahlı değilim."Rengi sapsarı kesilmişti ama sakindi. Almanlara gelince, tüm söyleyebileceklerim ikisinin de korku içinde olduklarıydı!"

Fortner onları doğruluyor: "Dişçi titriyordu, benle Giering ise çok sinirliydik. Ah, bir bilseniz, içimizde en sakin oydu. Karşı koymadı. Giering kelepçeleri takarken kendisi bize şöyle dedi: "Aferin, iyi bir çalışma. "Ben ise alçak gönüllü bir biçimde yanıt verdim: Bu, iki yıllık bir araştırmanın sonucu."

Giderken, Doktor Maleplate tutukluya seslenir: "Bunda benim hiç bir kabahatımın olmadığını bilmenizi isterim. "Trepper:" Elbette hayır! Size gücendiğimi aklınıza getirmeyiniz."

Bunun peşinden kibarca bir tartışma başlar, çünkü dişçinin ücretini ödemek ister ama doktor bunu kabul etmez.

Büyük Şef onun elini sıkar, bileklerinde kelepçelerle Giering ile Fortner'in arasında uzaklaşır.

Georgie'nin akşama doğru onunla rendavusu vardır. Akşam yemeğini birlikte yiyeceklerdir. Kadın onu boşuna bekler. Trepper ona kaç kez söylemiştir: "Her an tutuklanabilirim. Kendini buna hazırlamalısın. Yerinde kıpırdama, özellikle beni aramaya kalkma."

Kaygılarına karşı koyamayan Georgie onu aramaya başlar. Katz'a telefon eder. Montparnasse'da "sigara içen köpek" kahvesinde buluşmaya karar verirler. Oraya gittiğinde, Katz'ı **Potemkine**'i okurken bulur. Kısa ve insanın yüreğini daraltacak bir konuşma aralarında geçer. Katz şöyle der: "Onun tutuklanmış olduğunu söyleyebilirim. Diğerleri yeni tutuklandılar. Ben ise izleniyorum. Eşim ise klinikte doğum yapmak üzere..."Zavallı Katz, bu çocuğu hiçbir zaman göremeyecektir. Ve Georgie'nin önünde babasını yitirmiş bir çocuk gibi durur. Büyük Şef'in buyruğuna uyarak o akşam Marsilya'ya gitmesi gerekir. Gitmez. Yılan tarafından büyülenmiş kuş gibi refleksleri durur, yılanın öldürücü ısırmasını bekler.

Georgie ise olayların önünde kendisini yitirir. Trepper'i aratmak üzere hizmetçi kadını Cherche-Midi Tutukevi'ne gönderir. Niçin Cherche-Midi? Çünkü birkaç gün önce büyük oyuncu Harry Baur'un oraya kapatıldığını gazetede okumuştur...Eğer habercinin kişiliği gözönüne alınırsa, tedbirsiz bir hareket, hatta düşüncesizce. Hizmetçi kırk yaşlarında bir zencidir ve biraz da ırkçıdır. Ona göre Almanlar aşağı bir ırka mensuptur ve bu ırktaki insanlar düşüncelerini tam olarak açıklayamazlar. Hizmetçi başarısız bir araştırmadan dönünce, onu tüm tutukevlerine gönderir ama boşuna. Sonra Georgie "ekose kumaştan, çok güzel renkli ve o dönemde başkalarının gözünde biraz lüks" olan mantosunu giyer, Paris'in içinde dolaşmaya başlar. Bu manto ile Saussaie'ler Caddesi'nden geçer. Komando onu yalnızca bu çok güzel mantosundan tanımaktadır.Giering hep "ekose mantolu kadını" aratmaktadır. Alfred Corbin'in evine gidip orada kurulan tuzağa düşebilir ama bir rastlantı sonucu -sadece şans!- Robert Corbin'in evine gider. Bayan Corbin tutuklama dalgasını ona bildirir. Sonunda Katz'ın evine gider. Kapıcı onu tanır ve yerinden fırlar: "Yukarı çıkmayınız. Gestapo yukarda!"der. Ordan çıkar oğlu Patrick'in bulunduğu Queyrie'ler ailesine

gider, kocasının tutuklandığını bildirir. Sonra ekler: "Göreceksiniz bundan kurtulacaktır. Arkadaşları ona boşuna yakar top" demiyorlar."

DÜŞÜŞ

Büyük Şef konuşuyor:

"Arabada! diye anlatıyor Fortner, benim Abwher'den mi yoksa Gestapo'dan mı olduğumu sordu. Alman ordusunda daha önce bir subay olduğumu söyledim ona. Rahatlamışa benziyordu. ekledi: "Benim için bu bitti. Size bazı şeyler söyleyeceğim." Doğal olarak ben ve Giering, umutsuzca yapılan bu açıklamadan sonra şaşırmıştık. Büyük Şef, eğer bizimle ortak çalışmayı kabul etseydi, bu , Batı'daki Sovyet casusluğunun sonu olurdu. Durum böyle olunca, daha ilk konuşmalardan itibaren insanca bir ilişki kurmaya çalıştım. Kahve sigara içerek onun yaşamından, ailesinden söz ettik. Çok serbest konuşuyordu. Onu rahatlıkla dinlemek için kendimi zorladığımı söylemeliyim. İyi, sakin ve sade bir adamdı. Karşımda sanki anılarımızı birbirimize anlattığımız eski bir arkadaşım vardı."

Kısa özgeçmişini anlattıktan sonra akşam ders başlar. Şaşkın Komando önünde, Trepper casusluk sanatı üzerine bir konferans verir: grupları kesin olarak birbirinden ayırmak, takma adlar kullanmak, merkezi yönetimden kaçmak (çünkü bir kişinin birçok kimse ile görüşmesi tehlikeli olur), piyanistlerle şebekenin geri kalan kısmını birbiriyle görüştürmemek. Klasik önlemler: günlük aramalarda başınıza iş açmaması için hiç silah taşımamak; arabadan vazgeçmek; banliyöde oturmak çünkü takipler tenha yerlerde merkezin kalabalığa oranla daha kolay göze çarpa; postadan büyük paketler almamak, mektup yerine kartpostal göndermek; çünkü kendisine kart gelen bir kimse kuşku uyandırmaz, üzerini örtmeden elden ele belge vermemek (dolma kalem, kibrit kutusu, gazete içinde vermek); ajanlar arasındaki görüşmeleri daha çok pazar ve diğer tatil günlerine denk getirmek, böyle günlerde polis daha azdır ve pek dikkat etmez;

basit ve herkesin girip çıktığı yerlerde buluşmak: kütüphane, eczane, spor yapılan yerler, sandal gezilerinde -Trepper mevsiminin dışında olmamak koşuluyla derken, Gestapo bu sözleri titizlikle kayda geçer. Son olarak da Fortner'i hayrete düşürecek ve yeraltı örgütlerinde çalışmaları avlamakta ustalaşmış ama karşı casuslukta hâlâ acemilik çeken Giering ve Barg'e yeni şeyler öğretecek kurnazca teknikler. Örneğin buluşmaları saptamak için telefon kabinlerindeki yıllık rehberleri kullanmak. yer daha önceden bilindiğine göre, geriye günü ve saati saptamak kalır. Telefon rehberinin önceden belirlenen bir sayfasının dördüncü satırına ajan bir söz yazar: buluşma saat dörtte olacaktır, bir başka sayfada altıncı satırda bir kelime çerçeve içine alınır: haftanın altıncı günü; demek buluşma bu cumartesi saat dörtte. Bu sistem sayesinde iki ajan arasında önceden görüşmeye hiç gerek kalmaz.

Büyük Şef'in konferansından sonra Abwehre, soruşturmaların geri kalan kısımlarını hızlandırmak için Reich'in makamına bir rapor gönderir: "Daha önce Batıda edindiğimiz tüm deneylerin bir değeri yok. Öyle anlaşılıyor ki Ruslar yakında çalışmalarını uzmanlarla yürüteceklerdir. Bu nedenle Sovyet ajanlarının yetişme ve yerleşme kuramlarını öğrenmek, Abwehr için bir zorunluluk haline gelmiştir."

Bir olayın saptanması: "Batıdan edinilen deney", casusluk kurallarını hiç bilmeyen, gönüllü kimselerin direnme şebekesine karşı yaptığı bir zarardı. Onların arasında en iyisi -Remy- ajanlarından **bir tanesinin** yaptığı ihanetin bilançosunu verebilir: "60 tutuklama, 52 sürgün, Kamplarda 14 ölü, tutukluyken bir ölü, iki öldürme, iki yitik. Bu listenin eksik olduğunu söyleyebilirim. "Ve hain, birinci derecede önemli bir ajan değildi! Ne Yefmerov'un, ne Raichman'ın bu denli çok kötülüğü olmadı. Kızıl Orkestra kendi içinde ayrı ayrı gruplara ayrıldığından ve tek merkezden yönetilmediğinden kangren tüm organizmaya yayılmaz ve hiçbir ajan -Büyük Şef ayrı- bu denli zarar veremez.

Birkaç ay sonra Remy, Gestapo tarafından yakalanan bir ajanın kendisiyle görüşmek istediğini öğrenecektir: "Gaspard'ın serbest olduğunu ve benimle görüşmek istediğini gözlerimin önüne getirdim. Serbest... Onun dürüstlüğüne güveniyordum ama bir **Alman tuzağından** da kuşkulanıyordum. Gaspard kaçtı, bundan eminim. Ama onu terketmek

söz konusu olamaz. Buluşma onikiye onbeş kala Eiffel kulesinin altında. Champ de Mars, rahatça konuşmak için çok uygun bir yer. Eğer bir kimse sizi gözlerse, bundan hemen haberiniz olur. Ve hemen evimin yanı, orada çok görüşürüm."

İki yanılgı ve tehlikeli bir iddia. Birinci yanılgı: evinin yanında buluşmak. Çok meşgul olan şebeke şeflerinin bu yolu seçtiklerini Gestapo bilmektedir. Bir ajanı "döndürdükten sonra" araba içinde onu saatlerce daha önce buluştuğu yerlerde gezdirirler. Çok geçmeden daha önce konuştuğu kimseleri oralarda görecektir. İkinci yanılgı: Champ de Mars'ın seçilmesi: Gaspard kaçak olduğuna göre, böyle büyük bir meydanda tehlikesizce nasıl dolaşacaktır? Büyük iddia ise şu sözlerle dile geliyor: "Onun dürüstlüğüne güveniyordum. "Dua eder gibi Remy bu sözleri sık sık kullanmaktadır. Ajanların yakalandığını bildikten sonra, bir tanesini evine kabul eder (üçüncü yanılgı): "Ev değiştirmek, dostlarımın dürüstlüğünden ve cesaretinden kuşkulanmak olurdu.

Yerimden kıpırdamayacağım. " Daha sonra ama benzer koşullar altında şunları söyleyecektir:" Geceleri hep tutuklanacağımı düşündüğümden, sekiz günden beridir hiç eve girmedim...Oturduğum daireyi terketmeyi iyice düşündüm ama bunu göze alamadım. Bu davranış, tutuklu bulunan dostlarımın bana karşı olan güvenini yitirmeme yol açar."

Bu bir çeşit "mistik gruplaşma"dır ve herhalde Merkez'in anlayışına ters düşecektir. Remy'nin istihbarat açısından usta ve eksik yanlarının neler olduğunu gördük. Bununla beraber, kendi ekibiyle birlikte dalgalara ve fırtınalara karşın gemiyi limana ulaştırmayı bilmiştir. Kendisinin ve adamlarının teknikle olmayacak şeyleri de yaptıklarını bilmemiz gerekir, ayrıca. Gözleri bir yıldızın üzerinde olan bu insanların deneysizlikleri onları şu seçimi yapmak zorunda bıraktı: bir kahraman ya da bir hain olmak. Çoğu zaman bir hain değil, bir kahraman oldular.

Trepper yol ayrımına gelmiştir.

Büyük teknik hüneriyle Komando'nun gözünü boyayabilir. Giering'in S.S. lerinin kendi gücünü ellerine aldıklarını öne sürer. Pazarlığa mı başlamıştır? Uyuşmaya mı başlamıştır? Yoksa başarısızlığın önemli bir kısmı mı başlamaktadır? Ama o Büyük Şef'tir, onlara tüm kaleyi teslim edebileceğini bilmektedirler, öyle birkaç piyonla yetinmeyeceklerdir!.

Hain olmak ya da kahraman olmak?

Ertesi gün, yani 25 Kasım'da Alfred'in eşi kızı Denise ile birlikte tutuklanır. Robert Corbin tutuklanır. Bir gün önce Giering, iki kadını Robert Corbin ile karşılaştıracağını söyler. Görüşme 25 kasım saat üçte olacaktır. Komando'nun bir arabası gelip onları alacaktır. Gestapo tam zamanında gelir. Bayan Corbin battaniye alayım mı diye sorar. Gereksiz olduğun söylerler: "Ne yapmak için? Hemen geri geleceksiniz. " Robert Corbin'in eşi kocasıyla birlikte gitmek ister, hayır derler, o sadece iki hanıma eşlik edecek.

Gestapo'nun arabası, üçlüyü Fresnes Tutukevl'ne getirir. Robert Corbin'in kolları arkadan kelepçelenir ve boş bir hücreye atılır.Pencereye gerilmiş olan kara bir çarşaf gün ışığını örter ama içerde bir elektrik ampulu yanar. Akşam çorba dağıtmakla yükümlü olan diğer tutuklular, kapısında kırmızı bir pankart'ın olduğunu, bunun çok ciddi bir anlam taşıdığını kendisine söylerler. Bununla ilgili olarak şöyle diyecektir: "Bundan hiçbir şey anlamadım. Sanki gök tepeme düşmüştü."

Ama bu yıkım, Trepper yüzünden olmamıştır.

Yine bu 25 Kasım günü Simexco'nun üyeleri Belçika'da tutuklanırlar. Florlda'nın farfara patronu Robert Christen, aradan yirmi dört yıl geçtikten sonra halâ öfkesinden titreyecektir: "Size şerefimle temin ederim ki, hiçbir zaman, bir an bile direnişe katılmayı düşünmedim. Gestapo'nun benim iyi niyetimi anlamaması utandırıcı bir durumdur. Saint-Gilles Tutukevi'nde yayıncı Henri de Ryck'ı, işadamı Jean Passelecq ve Charles Drailly'yi, avukat ve firmanın hukuk danışmanı Beublet'yi, bir sigara fabrikasının sahibi Louis Thenevet'yi bulacaktır.Henri Segher, Margerete Barzca'nın oyununa dördüncü, firmanın kuruluşuna da altıncı eleman olarak katıldığı için bir hücreye atılır. Firmanın müdürü Nazarin Draillly, fırtınadan kaçar. Onun güvenilir bir yerde saklanmasını çok dikkatlice hazırlayan dostu Matmazel Ponsaint'in evine gider. Öte yandan Drailly'yi eşi ele geçmiştir. Çünkü Matmazel Pansaint ona bir paket getirdikten sonra kaçmayı tasarlamıştır. Paketi alır ve yakalanır. Bu sırada Gestapo Nazarin Drailly'de yakalanmaktadır.

Eski ve yakın dostu Grosvogel aracılığı ile şebekeye katılmıştır. Bayan Drilliy ise, Kauçuk krallığı"nın bir şubesinin yöneticiliğini bile yapmıştır. Nazarin de Alfred Corbin gibi

büyük fırtınayı önceden sezmişti; Trepper onun İsviçre'ye geçişini hazırlamıştı. Drailly, kendi adamlarıyla anlaşmadan kaçamayacağını biliyordu, onların çekecekleri acıyı dikkate almak zorundaydı. İşkenceye dayanacak gücü olmadığını sandığını Büyük Şef'e söylemişti. Kurban edilmesi ise ne eşini kurtaracaktı, ne de Simexco'nun ortaklarından kardeşi Charles'ı.

Bayan Grossvogel de şu 25 Kasım günü tutuklandı. Uzun yıllardır arzuladığı bir çocuğu dünyaya getirmekte olduğu klinikte kendisini arayıp buldular. Kocası, şebeke üzerinde dolaşan kara bulutları ona bildirimiş, klinikten bir an önce çıkması ve kendisi için hazırladığı gizli yerde saklanması için ona yalvarmıştı. Çocuğun ilk sağlık muayeneleri yapılmadan kaçmayı reddeder. Gestapo onu Saint-Gilles'de bir hücreye koyar. Çocuğunun kendisi ile birlikte kalmasına izin verir.

Bill Hoorickx, birkaç gün sonra yakalanır. O geceyi bir kabarede geçirmiştir. Sabaha doğru bir S.S: subayı ve bir manga Alman jandarması tarafından bir dostunun evinde yakalanır. Gestapo, adresini bildiği Rauch'ü tuzağa düşürmek için Hooricx'ih ona telefon etmesini ister. Telefon eder; karşısına Rauch çıkınca bağırır: "Kaç! Ben yakalandım! "Muhafızlar üzerine hücum eder ve canına okurlar. Rauch yine de ertesi günü yakalanır. Şebekede geçici bir rolü vardır ama oğlu önemli bir "kaynak" oluşturmuştur. Mühendislik öğrenimi yapmış olan bu genç Çek, Wehrmacht'da görev almış ve Atlantik duvarının yapılmasına katılmıştı.Brüksel'e her izinli gelişinde , babasına bir tomar belge getiriyordu.

Belçika şebekesi böylece kesin olarak ortadan kalkar. Ama onun yokolmasında Trepper'in hiçbir payı yoktur.

Gestapo, Simex'in Marsilya'da kurulan şebekesine de gider. Orada Jules Jaspar, eşi ve genç bir hanım olan sekreter Marivet tutuklanır. Belçika vatandaşı, eski elçi ve firmanın ikinci müdürü olan Bay Jaspar Sovyet istihbarat şebekesi adına çalıştığını o an Gestapo'dan öğrenir. Rengi kıpkırmızı kesilir ve bağırır: "Ah, alçaklar, ben ise Entelliansiya Servisi adına çalıştığımı sanıyordum."

Trepper, belki de onu şebekeye böylece bağlamak için yalan söyledi ve bile bile Moskova ile Londra'yı birbirine karıştırdı; bununla birlikte eğer saf Bay Jaspar artık Majestele-

rinin İngiliz servisinde çalışma fırsatı bulamayacaksa, bu onun kabahatı değildir, çünkü Gestapo bu iş yerinin adresini, Paris'teki ana büronun dosyalarında bulmuştur.

Bundan sonra Lyon grubu düştü.Ateşli Romeo Springer'in buyruğu altında çalışan grup, onun Belçika'lı eski bakan ve Amerikan elçisi gibi ilginç kişilerle ilişki kurduğunu biliyordu. Kendi çabalarıyla bir telsiz kuran Lyon grubu, haberleri doğrudan doğruya Moskova'ya aktarmaya hazırlanırken, Gestapo onları çarptı. Orada yakalananlardan Otto Schumacher'in evinde daha önce Wenzel yayın yaparken yakalanmıştı. "Profesör"ün metresi Germaine Schneider kaçmayı başarır ama Paris'te Komando tarafından yakalanır. Romeo, ellnde silahla kendini savunur, mermileri bitince elegeçer, diğerleri ile birlikte Paris'e gönderilir, tutukevinin demir parmaklıkları arkasında volta atmaya başlar: boşluğa fırlatılmış gibidir, hiç konuşmaz. Her zaman için cesurdur.

Sahnede kısa bir süre görünen Lyon şebekesinin sonu böylece gelir. Onun gidişini Trepper değil, Raichman hızlandırır.

Alman belgeleri Katz, Grossvogel, Vasilli de Maksimoviç ve Robinson'un tutuklanmalarını Büyük Şef'in hesabına yazmıştır. Önce Filistin'den beri eski yoldaşı ve en sadık dostu Katz'ı ele verir. Gireing'in buyruğu ile Katz'a telefon eder, metro durağında buluşmak ister. Küçük Katz, orda tutuklanır, Trepper'in yanına konur. Beriki açıklar: "Katz, bu baylarla çalışmamız gerekiyor. Oyun bitti. "Çünkü Sovyet servisleri argosunda casusluğa "oyun" denmektedir. Sonra Vasilli'yi ele verir; sonra sıra şebekenin kurmayı Grossvogel'e gelir. Yorulmaz örgütçü Grossvogel, geride kalanların ortalık yatışıncaya değin güvenlik içinde saklanacağı yerler bulmuştur. Bu planların içine bir tek varsayımı almaz: kendi şefinin ihanetini.

Bir hain.

* *

Fortner:

"Maksimoviçlerin ilk sorgularına ben katılmadım ama Giering'in adamlarının çok sert olduklarını biliyordum, özellikle Anna'yı sorguya çeken Rolf Richter'in. Onları yumuşatmak için her türlü yola başvurdular. Sanıyorum anlıyorsunuz, Kızılordunun bir subayı olan Trepper, bize karşı çalıştığı için ayıplanamazdı. Çünkü kendi ödevini yapıyordu. Peki ya

Maksimoviç, çar yanlısı bir generalin oğlu! Ona şöyle dedim: "Siz Beyaz Russunuz, komünistlere nasıl yardım ettiniz?" Verdiği yanıta bakınız: "Ukrayna'ya bağımsızlık vermek istediklerini gazetelerde okuduğum güne değin Almanlarla birlikteydim. Herşeyden önce bir Rusum. Bir Rus, ülkesinin parçalanmasını kabul etmez. Bana kalırsa, akla yatkın görünüyordu.

"Masimoviçlerin yıkıldıkları söylenemez. Bu aşırı olur. Ama sonunda ağızlarını açtılar. Anlayacağınız gibi büyük bir rezalet! Paris'teki tüm Alman kurmayı bu kirli işe karışmıştı. Elçisiyle, çalışma servisiyle! Düşününüz bir kez, kimlerle ilişki kurmuşlar...

"Gİering soruşturmayı sürdürmeyi bana bıraktı, çünkü Wehrmacht ve askeri yönetimle ilgili ne varsa, Abwehr'in alanına giriyordu, S.S. ler buralara burnunu sokamazdı. Böylece onun adamlarıyla arayı uzak tuttum. Maksimoviç, şebekenin içinden bize Volkner'i verdi. Raichman'ın Paris'ten boş evrak kağıtları aldığını biliyorduk. Maksimoviç, bunların Sauckel Örgütü'nde çalışan bir kadın tarafından doldurulduğunu bize açıkladı. Söz konusu olan kimsenin Voelkner olduğunu çok geçmeden ortaya çıkardım. O sırada Paris'te değildi, patronu İle birlikte tatile çıkmıştı. Döner dönmez bürolarına gittim, onu eğilmiş bir kasa açarken buldum. "Siz Matmazel Voelkner misiniz? - Evet, niçin geldiğinizi biliyorum: beni tutuklamaya.-Doğru. Bana şu anahtarı veriniz ve birlikte geliniz. "sarışın ve ufak tefekti ama kasları gelişmişti ve çok canlıydı. Patronuna onun yarın döneceğini söyledim, o İse benimle sert bir tartışmaya girdi: "Siz delisiniz be! Bu kızın yanına kimse yaklaşamaz vb. sözler. "Ben:"Sakin olunuz,sakin olunuz tutuklanmadığınız için kendinizi mutlu sayınız: sizin Voelkner bir casus. "işte bunun aracılığı ile Podsialdo adında İtalyan ile yaşayan kızın adresini buldum. Hemen oraya koştuk ama İtalyan orada yoktu. Voelkner onu sordu, yanıt alamadı. Evlerine döndük ve komşularına sorduk. Bakınız bir kadın ne dedi: "İtalyan mı? Ama o Almanlar için de çalışıyor! "Onu böylece bulduk; Voelkner'den başka bir serviste çalışıyordu.

"Bu kadın, Atrebatlarda şifreci Sophle Ponzanka'ya benziyordu. Bize hiçbir şey söylemedi- hiç! Ama Podsialdo bize herşeyi anlattı: tüm Avrupa'ya yapılan yolculuklar, Leningrad'da kalmalar vb. Zayıf ve zavallı bir tipti bu Podsial-

do. Evlerinde bulunan bir yazı makinasında dostunun çoğu zaman gizli raporlar yazdığını, bu raporların kopyalarını bile bulabileceğimizi bize açıkladı. Eve Voelkner ile birlikte gittik; yazı makinasını bulunca hareketlenmeye başladı, bunun üzerine ellerini arkadan bağlamak zorunda kaldık. Bağırdı: "Bu beni rahatsız etmez!" -Hop! büküldü ve ellerini öne getirdi. Ne yaparsınız, bir cambazdı...Hepimiz güldük ve kelepçelerini çıkardık.

"Podsialdo, Wehrmach'in Paris'teki Lojman Servisi'inde birisiyle ilişkisi olduğunu da bize açıkladı. Bir Fransız. Kurşuna dizildi ama bize yaptığı kötülükler...**Yolcu-jeip**'lerle meşgul oluyordu, "**jeip**" sözü, "**jeder einmel in paris**" sözlerinin ilk harflerinden oluşuyor, yani (herkes bir kez Paris'te) demek. Diğer bir deyişle, her Alman askerlerinin güzel Paris'i bir kez gezmesini sağlamakla görevli bir servis. Bir çeşit propaganda, çünkü birliklerin morali bakımından bu iyi birşeydi. Bu noktayı iyi not ediniz: bu ziyaretler tek tek yapılıyordu, bir birliğin tümü cepheden çağrılmazdı. Böylece Paris servisi, hangi birliğe bağlı hangi askerin nerden gelip Paris'in bir semtinde iznini geçireceğini bilir. Bunun ne demeğe geldiğini kavrayabiliyormusunuz? Bu demektir ki, hiçbir önemi olmayan bu küçük Fransız sayesinde Trepper, Alman ordularının savaş düzenini büyük ölçüde kestirebiliyordu. Ah,bayım, casusluk bu! İlke olarak Fransız'ın listelere bakmaya hakkı yoktur. Listeleri doldurmakla görevli iki assubayı elde eder, onlara da bırakırlar. Bu ikisi sekizer yıllık kürek cezasına çarptırıldılar.

"Yalnız bunlar değildi: Maksimoviç'in nişanlısı Margarette altı yıl ceza yedi. Ve Masimoviç'lerle işbirliği yapan yüksek subayların çoğu ağır cezalara çarptırıldılar. Ne olaylar! Genel Karargah'ın güvenlik sonunları ile yükümlü General Schaumberg'i görmeye gittim. Beni dinledikten sonra ifrite döndü: " onları burada balta ile keseceğim."Ah yazık! Tehlike artık geçmişti...Hatta aramızda bin çeşit kutsal ittifak oluşturduk, çünkü safları sıklaştırmak gerekiyordu. Eğer Berlin tüm gerçekleri öğrenseydi,her halde çok kan akardı. Yukarıya hafifletilmiş raporlar göndermek için kendi aramızda anlaştık; öyle ki, Paris'teki subayların hangi ölçüde casusuluk olaylarına karıştıklarını hiçbir zaman öğrenemediler..."

Voelkner'in evinde Fortner bir papağan bulur. Onu komşulardan birine verir ve gülerek şöyle der: "Bu sizin. Bu

kuş artık hep sizde kalabilir, çünkü öteki geri gelmeyecek..."Bununla birlikte Voelknar'in ondört yaşınraki oğlu Berlin'de "nazi partisinin bakım evine" gönderilir. Orada "Yeniden eğitim"den geçtikten sonra, anasını öldürenlerin hizmetinde bir kimse olmaması için hiçbir neden yoktur.

* *

Kent çöküyor.

"Beni Gestapo'nun binasına götürmeden önce" diye anlatıyor Margarete, dört gün hücrede bıraktılar. Kent de oradaydı. Beni ilk kez yorgun ve berbat bir yüzle görüyordu, ne saçlarım taranmış, ne süslenmiş; zavallı dostum. Beni böyle görünce çok sarsıldı...Yanımızda bulunan Gestaponun adama durumu anladı ve ona şöyle dedi: "Sizinle bir pazarlık yapalım: sizi bütün gün onunla serbest bırakacağız, siz de akşam konuşacaksınız. "Vincent kabul etti. Böylece onu bütün gün görebiliyordum. Ama öbürleri kuşkuyu elden bırakmıyorlardı: Düşünebiliiyor musunuz? Onunla her ayrıldıktan sonra gelip ağzımın içine bakıyorlardı, çünkü Vincent beni öperken ağzımın içine bir mesaj bırakabilirdi! Burada bile bana karşı iyi davranıyorlardı. Wily Berg, eni sık sık ziyarete gelirdi. Ah, şu Gestapo ne domuz suratlı bir herifti. Ama onu daha yakından tanıyınca zavallı ve mutsuz bir adam olduğunu görüyordunuz... Ve bir gün perişan bir durumda hücreme geldi. "Sonuncu çocuğumu da gömmekten geliyorum" dedi. On yaşında küçük bir kızmış. Şeker hastasıymış. Sonra eşi intihara kalkışmış. Zavallı adam, insan ona yinede acıyordu..."

Böylece, her akşam ayrıldıklarında Margarete'i öpen Kent geceleri ihanetle uğraşır. Schulze-Boysen ve Harnck'la olan ilişkllerinin doğruluğunu Gestapo'ya söyler. Zaten onu bu amaçla Berlin'e getirmişlerdir. Alfred Corbin'in Leipzig'e gidişlni anlatır. Bürüksel şebekesi üzerine bir sürü açıklama yapar. Bu açıklamar ancak daha önce bilinenleri onaylamış olur ama Kent'in köle ruhluluğunu ele verdikçe onu ilgiyle dinlerler. Bu 1942 yılı sonunda Gestapo şeflerinin daha önce Kızıl Orkestra üzerine olan hayallerini, Komando gerçekleştirir. Yıkılan örgütün yıkıntıları üzerine, karşı casusluğun başyapıtını kurmak isterler. 24 Kasım akşamı Giering Büyük Şef' in ele geçirilişinde bulunduğunu Hitler'e bildirir. Führer onu candan kutlar. Giering sarhoş sesiyle ona bu güzel haberi verirken, Himmler telefonda sevinçten çığlık atmıştı. Sonra

ona şu buyruğu verir: "...ve şimdi, onu Paris'in en derin mahzenine atınız ve zincire vurunuz -böylece hiç kaçamasın!" Elbette bu sözün gelişi. Reicführer ve adamaları, tutsağın kişileğine göre ona bir görev vermeye hazırlanırlar. Batı Avrupa'daki Sovyet casusluk şebekesi şefini bir köşede küflendirmek için ele geçirmemişlerdir.

Kasım ayının son günü Kent Paris'e gönderileceğini öğrenir. Orada Büyük Şef'le Küçük Şef yeniden biraraya gelecekler, şimdiye değin hiç görülmemiş bir biçimde Funkspiel'e araç olacaklardır.

Kent kabul eder. Trepper daha önce bunu onaylamıştır.

BERLİNLİLER iyi dayanıyorlar.

Berlin tutukevlerinde yüz on sekiz tutuklu var, bunlardan en önemlileri Gestaponun kendi mahzenlerinde. Gençler ve yaşlılar, işçiler ve kadınlar, askerler ve öğrenciler, komünistler ve gericiler. Sanki her toplumdan ve her toplumsal sınıftan birer temsilci seçilmiş, delege olarak gelmiş, öylesine karmakarış. Sanki barış zamanı gece geç saatte eğlenceden dönenlerle, yine o saatte çalışmaya gidenleri polis yığın halinde toplamış getirmiş. Ve bu, kardeş şebekelerin yöntemli olarak yıkılmalarının aksi bir görünümü içinde. Brüksel ve Paris'te Gestapo'nun yerinden söktüğü her taş, duvarın bir parçasını da birlikte yıkıyordu ama geri kalan sağlam duruyordu. Burada ise şebekenin iki sütunu devrilince, tüm yapı yıkıldı. Gestapo, bu yıkıntıyı özenle sınıflamaya çalışıyor.

Yüz on sekiz insan, yoksa yüz on sekiz ajan değil. Bunlardan kaçı telsiz vericilerin, Trepper ve Kent'le olan ilişkileri ve Rus toplarında Alman askerlerinin olduğu yerleri gösteren yüzlerce mesajları biliyor? En az beşi, en çok on beşi. Paraşütçü Erna Eiffler ve Wilhelm Fellendorf aylar öncesi Doğu-Prusya üzerine indiler ve o zamandan bu yana Hamburg'da hareketsiz kaldılar ve şimdi on beş dok işçisi komünistle birlikte yakalandılar. Yine ajan Albert Hössler ve Robert Barth, Schulze-Boysen ele geçmeden birkaç gün önce henüz Moskova lle yeni bağlantı kurmuşken yakalandılar.

Peki ama Albay Gehrts'in bilerek casusluk yaptığı söylenebilir mi? Politik olarak yeri sağdadır, hatta aşırı sağdadır. Birinci dünya savaşı sırasında hava teğmeni, sonra gazeteciliği denemiş ve tutucu **Tagliche Rundcshau**'ün yöneticisi olmuş. 1935 yılında havacı üniformasını yeniden sırtına giymiş, aldığı görevlerde yükselmiş ve 1942 yılında Luftwaffe'ın

özel görevler servisinde binbaşı olmuş. Bulunduğu görev gereği çok çeşitli ve en gizli haberler onun elinden geçiyor. Özellikle Doğu Cephesi üzerine yapılacak hava hareketini önceden haber veriyor. Resmi olarak paraşütçülerin taşınmasında görev alıyor ama paraşütçüler daha uçaktan atlarken hemen ölüyorlar. Gehrts, her ne kadar komünizme karşı da olsa, daha işin başından Rusya'ya karşı savaşmanın delice bir çılgınlık olduğunu düşünüyor. Meslektaşlarından çoğu da böyle düşünüyor ama onun kadar ihanet etmiyorlar. Ama Schulze-Boysen, insanalara bağlanmak konusunda bir ustadır; adam toplamak konusunda bir dahidir. Gehrts boş inançlara bağlı, gizli şeyleri anlamaya meraklıdır, iskambil ve kahve falı için deli olur. İskambil falcısı Anna Krause ile tanışır, Çünkü bu şebekenen iskambil falcısı da vardır. Falcının müşterileri arasında yüksek subaylar ve memurlar, işadamları vardır. Şimdiden konuşurken tüm geleceklerinden haber verir, araya bir de sarışın ya da esmer bir kadınla karşılaşacaklarını katar, (herekese uygun düşecek sorular ona önceden hazırlanır) işlerinden söz açar. Gehrts onun boyunduruğu altına girer: bir casus mudur yoksa aldatılmış mıdır?

Tutukluların çoğu direnişçilerdir (Hitler'e ya da Nazilere karşı içten direnen Almanlar ç.) Onların arasından altmışı, şu 1941 yılının unutulmaz gecesinde duvarlara Nazilere karşı afiş yapıştırmak için Berlin caddelerine yayılırlar, onları ellerinde tabancalarıyla üniformalı subaylar korurlar, harekatı ise Schulze-Boysen yönetir. Göebels'in Alman kamu oyuna Rus halkının yoksulluğunu anlatmak için açtığı "Sovyet cenneti" sergisine karşılık vermek için bu afişlemeyi hazırlamışlardır. Ertesi sabah Berlinliler Schulze-Boysen'in yanıtını şaşkınlıkla okurlar: "Nazi cenneti: Savaş-Açlık-Yalan-Gestapo-Artık ne zamana değin sürecek?"

Şu genç insanlar, gece olunca uzun yolculuktan dönen yorgun yolcular gibi Berlin caddelerinde yürüyorlardı. Bavulları öylesine ağırdır ki, çoğu zaman soluk almak için durmak ve onu yere bırakmak zorunda kalırlar. Bavullarını yeniden ellerine aldıkları zaman yere anti-nazi bir slogan çizilmiş oluyordu.

Ayda iki kez çıkan **İç Cephe**'nin yazarları, basımcıları ve dağıtımcıları vardı; bu gazete özellikle Almanya'da çalışan yabancı işçilere sesleniyordu; Almanca, Rusça, İtalyanca, Polonyaca, Çekce ve Fransızca baskılar yapıyordu.

Telefon kabinelerinin içine, tren ya da tramvay kanepelerinin altına, posta kutularının içine konan anti-nazi bildiriler vardır.

Nazilik ideolojisine hiçbir zaman katılmadığı halde, Nazilik sitemi içinde yer alanlar için kaçamak olarak hazırlanmış broşürler vardı ve akla uygun yargılarda bulunuyorlardı: "Nazi partisinin doğuşu?" "Kaçınılmaz savaşı kim çıkardı?"; "Direnişe katılın"; "Savaş niçin yitirildi?" Bu yazılardan en iyisi, Alman ordularının Rusya'da bulnuş nedenlerini belirten ve Büyük Ordu'nun bozgun nedinini tarihten belgeler göstererek anlatan, kendi ordularının geleceğini sezinleyen "Napolyon Bonapart" yazılarıdır.

Rejimin haksız yere cezalandırdığı ve toplama kamplarına kapattığı Yahudiler, kamplardan kaçtıktan sonra İsviçre'ye ve İsveç'e ulaşmalarını sağlayan gizli yollar vardı.

Ve son olarak da ulusal ölçüde bir sabotaj kampanyası vardı ki, hazırlıklar tam biterken Gestapo tarafından ortaya çıkarıldı.

Bütün bunların en çılgını, Sovyet istihbarat "kaynakları"nın üçünden ya da dördünden birisi Harro Schulze-Boysen, şapkasını eğmiş, güzel üniformasını giymiş, tabancası elinde, beş saat sonra polis tarafından yırtılacak olan afişleri duvarlara yapıştıran bu cesur ve genç insanların önünde onları korumak için yürür. **İç Cephe**'nin denetiçisidir. O ki, Rus Genel Kurmayı için birkaç askeri birilik değerindedir ama kendini polisin insafına, bildiri dağıtanlardan birisinin tanıklığına ve yabancı işçilerden birisinin ihanetine bırakır; zaten bu yabancı işçilerden çoğu kendi istekleriyle Reich'ın hizmetinde çalışmaya gelmiştir. Onu korurlar. Sakıncalı ve gizli çalışan Harnack, bu çılgınlıkları kesmesi için ona yalvarır, o ise bunda inat eder. Profesyonel bir istihbaratçı olmayan Hugo Buchmann sağduyusuna dayanarak şöyle demek zorunda kalır: "Propaganda ile çok önemli gizli yayın çalışmalarını birbirinden ayırmak gerekir, dedim Hugo'ya. Böyle bir propagandanın er geç ortaya çıkacağını deneyler göstermiştir. Çok büyük görevleri tehlikeye atmak olur. Harro söz veriyordu ama hiçbir zaman sözünde durmuyordu. Bu ikisini sonuna değin sürdürdü." Acaba Schulze-Boysen kayasının bazı insani kusurlara mı gereksinmesi vardı? Belki de bu müthiş görevini yerine getirirken çevresinde yaşamlarını basit sonuçlar uğruna tehlikeye atanların cömertliğine, çoşkusuna ve

saflığına gereksinmesi vardı. Vatanında bulduğu gudubet yüzü yırtıcı bir biçimde çekiçlerken, ona yeni ber çehre vermeye çalıştığını kanıtlamak için belki de şu önemsiz kanıtlara -bir bildiri, bir broşür- gereksinmesi vardı...

Gerçek ajanlar ve gerçek direnişçilerle birlikte olmak, Ernest von Salomon'un arkadaşı İlse'i ürpertmişti: "Bir şöminenin yanına sırtlarını dayamışlar, ellerinde birer fincan çay ve size rastgele şeyler anlatıyorlar...şeyler! Her cümle başlarını götürebilir. "Kimileri hücrededir. Kimileri (dört ya da beşi) tedirgindir, sorguya çekilmiştir; kuru bir tabure üzerine oturmuşlardır, artık ellerinde çay fincanı yoktur ve çok şey anlatmazlar; her akşam yemekte Schulze-Boysen'in Nazilere karşı kızgınlığını dile getiren sözlerden başka birşey de pek bilmezler- ama bunu da bin ya da ikibin Berlin'li bilir..."Harro' nun sakıncalı davranmasını isterdim, diye yazıyor Buschmann. Ama korkunç derecede tedbirsizdi. O dönemde Berlin sosyetesinde politik hikâyeler anlatmak çok modaydı. Harro kendini bundan alamazdı. Havacı üniforması ile oturuyor, bakanlık üzerine, hareketler üzerine, tutuklamalar vb. üzerine heyecan yaratan delice şeyler anlatıyordu. Bu kibar hanımlar ve geveze bayanlar şafak sökünceye değin çene çalıyorlardı, ama tüm kadınların taparcasına hayran olduğu bu çekici subayı kendi aralarında konuşmayı da unutmuyorlardı. Onunla ilişki kurmanın ne denli tehlikeli olduğunu bilmiyorlardı.

"Ve onun da kadınlarla.!

Peki Gestapo ne yapıyordu? "Araştırma Enstitüleri"ne açıkça karşı olan Schulze-Boysen'in Goering tarafından orduya salık verildiğni anlıyoruz. Ayrıca Nazilerin iktidara gelip yerleşmelerini ve orada kendilerini terörle savunmalarını tek nedene bağlamak yanlış olur: önce haklı olduklarına çok inanıyorlardı; kendi devinimlerinin ve çoşkularının bilincindeydiler; er geç en zalim muhaliflerini bile kazanacaklarını sanıyorlardı. Ve deneyler onları doğruladı: sonunda yola gelmeyen kaç bin kişi toplama kamplarına kapatıldı, kaç bin kişi partinin işaretini üzerinde söktü, kaç bin kişi gamalı haçı yere attı? Üçüncü Reich'ın yüksek görevlilerinden doktor Meyer'e göre bir Alman özelliğini hesaba katmak gerekir: başkalarına güven, kalleşliği önceden görme yeteneksizliği. "Schulze-Boysen subay üniformasını sırtına giydiği andan itibaren güvenilir birisi oldu. Bir Alman subayından kuşku du-

yulmaz. Bir kimse, aynı amanda hem hain, hem de sırtına Alman üniforması giymiş olamaz."

Harro ve dostalarının çenelerini tutmamalrını, Gestaponun öknemsemediğini kabul edilim. Tüm ülkelerde, tüm rejim altındaki salonlar karşı çıkış yerleridir. Heryerde kibar hanımlar ve geveze baylar, bir gün önce birlikte yemek yedikleri yöneticileri oturur şafak sökünceye değin çekiştirirler. Berlin'de olanlar, başka yerlerde olanlardan pek farklı değildir. Hem Meyer'e kalırsa: "Rejimin tüm niteliği ve Gestaponun etkinliği bugün abartılıyor. Abartma çok olağan, çünkü herkes, özellikle Almanya'da nazilerden acı çektiğini ileri sürerek bir çıkar gözetmektedir. Herkes sanki oniki yıl boyunca her an Gestapo'nun gelip kendi kapılarını çalmalarını beklemiş. Bu doğru değildir. Özellikle Berlin'de geniş bir serbestlik vardı. Rejimle alay etmeler, dizginsiz konuşmalar, "ondört nokta geceleri" gibi ünlü toplantılar bakınız, yöneticilerin bulunduğu ortamda bu tür hayaller pek bayağı karşılanırdı."

"Naziler söz konusu olduğunda çenesi titreyen" bir S hulzeBoysen'in Berlin salonlarında yaptığı alayların aşırıya kaçtığını kabul edelim... Peki ama Berlin caddelerine yayılan altmış tane afiş yapıştırıcı altı dilde yayımlanan **İç Cephe,** kentte dağıtılan binlerce bildiri, bol bol dağıtılan broşürler: bunun için kaç kadın ve erkeğin gizli çalışması gerekli. Kendini iyi gizlemesini bilmeyen bir şebekeyi ortaya çıkarmak için bir kanıt bulmak, Moskova ile bağlantılarından bir tanesini ortaya çıkartmak yetişirdi.

Ah, kelimelerden korkmayınız: Gestaponun gözlerini kapadığını söylemek çok şaşırtıcı ve olağandışı olur. Böyle söylemekle birşey açıklanmış olmaz. Örneğin Remy'nin şebekesi Schulze-Boysen'inkine göre çok iyi bir tekniğe sahipti ama onun olağan bir biçimde yakalandığını kim biliyor? "Ötekiler güçlük içinde çalışırken ben niçin kendimi koruyayım? Bana güvenilerek verilen ve benim boyumu aşan görev elbette iyi yürütülmelidir. Bundan başka da gördüğüm birşey yok. Yalnızdım, silahsızdım, daha pişmemiştim, bu yüzden korkuyordum, hep korkuyordum." Schulze-Boysen ve Harnack her halde uzun zaman Bakire Meryem gibi kalmayacaklardı ama onların -tıpkı Remy ve diğerleri gibi! -bu kadar zaman hayatta kalmaları bize bir şeyi telkin ediyor: istihbarat eksiksiz bir bilim olmadığı gibi, en iyi ajanın yazgısı, tıpkı en kötünün olduğu gibi, sonuçta tanrıların ellerinde duruyor.

Öyle ise okullar neye yarıyor?

Örneğin Alman şebekesinin düşüşüne engel olmak, Merkezin görevini bilmeyen memurlardan birisinin yanılgısı yüzünden düşmek. Eğer bir ip cambazı kendini geçici heveslerinin yazgısına terketmişse, iplerini direğe sağlam bağlamalıdır. Ve böyle şeyler okullarda öğrenilmez. Kelimelerden korkmayalım: Sovyet servisleri Başkanın bir telgrafta üç adresi birden bildirmesi, SchulzeBoysen ve adamlarının uzun süre anlaşılmaz bir biçimde kendilerini Berlin'de korumaları ve sonunda Moskova'nın yeteneksiz şefleri yüzünden kurban olmaları bir rezalettir insanı isyan ettirir. Gestaponun onları ortaya çıkarması için, Merkez'in onları parmakla göstermesi gerekmişti.

"Stalin, Stalin, tek suçlu oydu." diye yazıyor Mareşal Eremenko Rus askeri yenilgisi ile ilgili olarak. Berlin'deki şebekenin yıkılması üzerine aynı şeyleri de Başkan söyleyebilir. Diktatör'ün politik körlüğü, Sovyet servislerinin Berlin'e uygun örgüt yerleştirmelerini engellemiştir. "Barbarosa Harekâtı" başladıktan sonra da Merkez herkesi kendi canını kurtarmaya bırakmıştır. Kent'e gönderilen telgraf 10 Ekim tarihlidir. Bundan birkaç gün sonra, yani 19 Ekim'de dünyanın çeşitli yerlerine yayılan telsizlerle Moskova arasındaki bağlantılar kopar; o gece Moskova'dan buyruk almakta olan kimi piyanistler, bir grup şifre içinde bağlantılarını yitirirler; ancak altı hafta sonra yeniden bağlantı kurabililer -Moskova'lı teknisyenler, şifrecilere bir açıklama yapmadan kaldıkları yerden başlarlar. Anlaşıldığına göre bunun nedeni Alman zırhlı birliklerinin Moskova'ya doğru ilerlemesi ve Merkezin Kuybişev üzerine kurulmasıdır. Hareket buyruğu yüksek subaylara oniki saat önceden verilmiş, daha alttaki subaylara hiçbir şey önceden bildirilmemiştir. Böyle bir durumda beyin kendini yitirirse, diğer organlar arasındaki bağlantının kopmasına neden şaşmalı?

Bununla birlikte Kent, nisan 1941'de Leipzig'e giderken Berlin grubu ile ilk ilişkiyi sağlamıştı. Bu, "Barbarosa"dan önceydi. O zaman Başkan güvenlik kuralları, kimlik belirtilmesi ve parolalı olarak bir görüşme düzenleyecek zaman bulabilmişti. Peki o zaman Brüksel'li uzmanlarla Berlin'li amatörler arasında iletişimi sağlama için neden bir sistem yerleştirmedi? **İşte yanılgı burada.** Elbette bunun da bir tehlikesi vardı: şebekeler birbirleriyle bağlantı kurunca, birisi ortaya çıkarıl-

dığında diğeri de ortaya çıkabilirdi. Ama teknik kurnazlıklar bunu engelleyebilirdi (mektup kutuları, birbiriyle görüşmeden ilişki sağlayan gruplar vb).

Sonra, elbette bunları yapmaya zaman olmadı. Kendilerine sorduğumuz tüm istihbarat teknisyenleri karşı çıkmadan Başkan'ın telgrafını kabul ediyorlar; Alman tankları Kremlin'den görülecek kadar yaklaşmışsa canı cehenneme güvenlik önlemlerinin eğer Berlin şebekesinin kurban olması Moskova'yı kurtarmaya yardımcı oluyor idiyse, ölmesi önemli değildi. Ayrıca Sovyet casusluk şebekesinin zenginliği, böyle ölümlere izin veriyor; Schulze-Boysen ve adamlarının yerlerine hemen başkaları gelecektir.

Demek kurban edildiler. Tıpkı bir generalin orduyu kurtarmak için kurban ettiği arka güçler gibi. Akla yakın geliyor. Belki de kurban olmayı onlar kendileri kabul etmişlerdir. Bununla birlikte kurban edilmiş bir piyade bizi sadece heyecanlandırırken, yazgıları kanımıza dokunmaya devam ediyor. Bilindiği gibi- kendilerinin de bildiği gibi- bir asker üniformayı giyip oyuna girince, kurban olmaya adaydır. Ajanın işi ise ölümden de tehlikelidir: işkenceye uğramak; daha kötüsü: arkadaşlarını, sevdiği eşini ve çocuklarını bile ele vermek.

İyi dayanıyorlar.

Komiser Koppkow ve Panzinger, herkese bulunduğu yere göre acı çektirir. Merdivenin en alt basamağında "salon devrimcileri" vardır. Kendi alışkanlıklarına uygun olarak çekinmeden gevezelik ederler. Evet, kimi zaman İngiliz radyosunu dinlerler; Goebbels'in ve metreslerinin -hatta Führer'in bile-sarhoş soytarısı Doktor Ley ile alay ederler. Ama hiçbir şebekeye katılmamışlardır. Böyle birşeyi Berlin'de hayal bile etmemişlerdir. Ajan olmadıklarına dair yemin ederler. Bu doğrudur: yalnızca "kaynak"tırlar. Sosyetede göze çarpmak için açıkladıkları gizil şeylerin Moskova'ya ulaştığını nasıl bilebilirlerdi? Schulze-Boysen ve Harnakck'ın adamları nasıl kendilerini ilgilendirmeyen şeylere burunlarını soktukları için cezalandırılırsa, bunlar da gevezelik ettikleri için cezalandırılırlar. Goering'in korunmuşluğundan kuşkuya mı düşmek gerekiyor? Ve Harnack'tan da, profesyonel bilinci yeniden canlandıran örnek görevliden? Çok büyük bir şaşkınlık...

Direnişçilere gelince, gözlerini lamba ışığı yakar, buz gibi hücrelerden sonra aşırı ısıtılmış odalara konulurlar, ke-

lepçeler bileklerini yırtacak kadar sıkılmıştır, arada bir dayak yedikten sonra bitmez tükenmez sorgulara çekilirler. İçlerinden birkaçı yıkılır, çoğunluğu ise yaşamlarını inadına korumak için iyi dayanır. Örneğin ünlü drama yazarı Günther Weisenborn, SchulzeBoysen'in buyruğu üzerine Alman radyosuna girer, gizli konferanslara katılır. Naziler tarafından sansüre uğrayan Stalin'in Churchill'in ve Roosvelt'in konuşmaları onun sayesinde bildiriler halinde Alman kamuoyuna dağıtılır. Bunu yadsır. Sonra bir kadının kendisini Panzinger'e bildirdiğini öğrenir. Güvenini yitirmez, çünkü Alman yasalarına göre bir kimseye ceza vermek için iki tanık gereklidir. Ama bu kez heykeltraş Kurt Schumacher de onu suçlar. Kendisi bunu bir soruşturma sırasında öğrenir. Hücresine döndüğünde yatağının çarşafından uzun bir şerit yırtar, intihar etmeye hazırdır. Kurt Schumacher yanındaki hücrede kapalıdır. Aralarında bir metre kalınlığında bir duvar vardır. Weisenborn bir kalem alır ve duvara vurmaya başlar: **a** için bir vuruş, **b** için iki vuruş, **c** için üç vuruş, vb. Heykeltraş birbirini tutmayan vuruşlarla yanıt verir. Ne olduğunu anlamıyordur. Wisenborn bir gözü gözetleme deliğide, yüreği sıkışmış, bir gardiyanın ortaya çıkmasından korkarak sabaha değin vurur. Sonra tükenmiş ve umutsuz bir biçimde kendini yatağına atar. İkinci akşam yeniden başlar. Birden öte yandan düzenli vuruşlar gelir. Weisenburg vuruşları çevirir:

"Anlıyorum.

Şaşırır, Schumacher ile iletişimi sürdürür:

"Kararınızdan vazgeçmelisiniz. Bana karşı ikinci tanık olmanız ölüm cezası anlamına geliyor.

- Bilmiyordum. Çekileceğim."

Weisenborg bunun yeterli olup olmadığını, yasalara uyulup uyulmayacağını bilmez, onun bildiği sonuna değin savaşmaktır (*).

Casusluk şebekesinden olanlara işkence vardır -gerçek işkence.

Heinrich Kummerov, çektiği aşırı acı yüzünden gözlüklerinin camını kırıp yutar. Ölümden geri döner. Bileklerini keser, zamanında yetişirler. Bir tel parçasıyla ayak parmaklarının arasını yara eder, iyice oyar, kendini kangrenden kurta-

(*) Konuşma, Eric H.Boehm tarafından **We Survived** adlı kitabında yayınlanmıştır, Yale University Press, 1949.

rırlar. "LoeweRadyo-Opta"nın en iyi mühendislerinden birisidir; bu firma telsiz araştırma aygıtlarını çok ustaca bozup piyasaya çıkarıyordu. Kummerev'un hesabında ayrıca önemli istihbarat verme de vardır: gece uçan uçakları yakalamak için geliştirilen aygıtın planlarıyla, yeni ikonoskopik bir bombanın planları.

Tesviyeci Walter Husemann açık bir pencereden fırlamak ve S.S Panazinger'in üzerine atılmak ister; tam zamanında yakalanır. Çünkü Husemann'a, iki kişiyi ele vermesi için iki dakikalık bir süre verilmişti.

Johann Sieg ve Herbetr Grasse intihar etmeyi başarırlar.

Frieda Wesolek'e gelince, bir tabanca namlusu küçük oğlunun boynuna dayanır.

Schulze-Boysen ve Harnack'ın vücudu mor-ötesi ışınlarla vahşice yakılır ama ağızlarını açıp konuşmazlar. Bilimin başarısızlığı önünde onları ortaçağ işkence odasına götürürler. **Littre** sözlüğü, ayaklara yapılan bu işkencenin tanımını yapıyor: "Bir çeşit işkencenin adı, suçlunun bacakları iki odun arasına sıkıştırılır, oduncu kamalarının üzerine vurularak sıkıştırma artırılır. "Gestapo, ağaç kamalar yerine vida koyarak bu yöntemi yenileştimiştir. Bacaklarla birlikte kolları da işkencenin arasına alarak bunun etkisini artırmıştır. İşkenceye uğrayan bu iki kişi, hiç kuşku yok acı çekince bağırırlar ama konuşmazlar.

Libertas Schulze-Boysen'e bildiklerini söylerse, hayatının bağışlanacağı bildirilir. Hemen hemen herşeyi bilmektedir ve tüm bildiklerini anlatır. Koppkow'a unutup söylemediklerini de, Gestapo'nun gerçekte bir "koyun"u olan ve birlikte tutuklu bulunduğu Gertrud Breiter'e söyler. Libertas başkalarının başını yakacak mektuplar vermeye kadar işi ileri götürür, öbürü de bunları dışarı çıkarabileceğini söyler; mektuplar gider polis dosyasını kabartır. Sorgusu tek kişi tarafından yapılamayacak kadar güzel, maceracı ve aynı zamanda biraz deli dolu olan Libertas, elbette tatlı bir yaşam sürmek için yaratılmıştı ama testi dibinden çatlar. Tutukevinin din adamı olan papaz Poelchau onun için şöyle yazacaktır: "İradesi zayıf, çok düşüncesiz, bir şeyi eleştirmekten yoksun, çok etki altında kalan bir kişiydi." Bir zarar görmeden serüvenlerden kurtulacağını sanırdı her zaman.

Doğrusunu söylemek gerekirse, Panzinger ve Koppkov onları konuşturmaktan vazgeçebilirlerdi. Onlar hiçbir zaman İMısır tarihçilerini hiyeroglif yazıları önünde durdukları gibi şebekenin yıkıntıları önünde durmadılar. Örneğin Schulze--Boysen işkence altında ses çıkarmadı ama tutuklanmadan önce telefonda bol bol konuşmuştu ve telefonu dinleniyordu...

* *

Yargıç A.Krael anlatıyor: "Böylesine bir casusluk şebekesi hiç ortaya çıkarılmamıştı. Çeşitli bakanlıklarda önemli görev alanların bu şebekede çalışması, bir bomba gibi patladı. Hitler, ivedi ve sert cezalar verilmesini bildirdi (*)."

Führer bunun salt bir gizlilik taşımasını da istemişti. Olay, "devlet gizemi" diye nitelendirildi. Bundan basitçe söz etmek, ölüm cezasına çarptırılmaya yetiyordu. Gestapo şeflerinden birisi şöyle diyor: "Böyle bir olayın yayılmasına izin verilmezdi." Suçlananlar ne Yahudiydi ne de kötü işler yapanlar ya da başarısız kimseler. Aksine söz konusu olanlar seçkin kimselerdi (**)."Radyo ya da gazetelerde hiç bir haber verilmez. Schulze-Boysen'in meslektaşları onun dışarıya görevli olarak gittiğini sanırlar. Ekonomi bakanlığı onun aylığını ödemeye devam eder, bakanın kendisi Funk, yardımcısının hainliğini ancak son anda öğrenir. Ama Funk bunu antenlerinin duyarlı olmasıyla işitmemiştir, çünkü haber kulaktan kulağa yayılır; Direniş'in yüksek üyelerinden U.von Hassel bile günlüğüne şöyle yazmıştır: "Hava bakanlığında ve diğer kısımlarda geniş bir komünist darbe hazırlığı ortaya çıkarıldı. Görünüşe göre bağnazlar (rejime olan öfkelerinden). Bu rejimi yıkıp yerine bolşevizmi getirmek için bir örgüt kurmak istemişler (***). "Salonlarda, bakanlık odalarında, karargah koridorlarında, pis kokusu aniden Üçüncü Reich'ı saran bu çıbandan söz edilir. Herkes, herşeyi kendisinin bildiğini söyler; bilinmeyen kısımlar uydurulur; olay masallaşır ve kuşku durmaz-gizlilik iyi korunmayınca karşılığı böyle ödenir. Berlin, Volga üzerinde ve Stalingrad'da olanlardan büyük korkuya düşüş, titremeye başlamıştır bile... Berlin'deki zehir-

(*) 1948 yılında Manfred Roeder'in açık soruşturması yapılırken M.Kraeli'in yaptığı tanıklıktan.

(**) G.Welsenborn, Der lautlose Aufstand, Hamburg, 1953.

(***) Ulrich von Hassel, D'une autre Allemagne, Edilions de la Baconnlere, 1948,p.263.

le. Alman ordularını saran ölümcül hastalıklar arasında bir bağlantı nasıl kurulmaz? Abwehr şefi amiral Canaris'in yerinde söylenmiş şu sözlerini yinelerler. "**Bu şebeke Almanya'ya iki yüz bin askere malolmuştur.**" Stratejik sonuçları da bir yana.

Acımasız ve ivedi bir ceza: bu Führer'in isteğidir am eğer halk bunu bilseydi, hiç kuşku yok onun da dileği bu olurdu.

Nazilerin büyük yırtıcı hayvanları daha az acelecidir, hiç değilse daha az serttirler. Tutsakların çevresinde dönerler, üzerinde yarış işareti taşıyan kara koyunları sert bakışlarıyla sayarken, aynı zamanda kendi yandaşlarını da aklamaya çalışırlar. Uzlaşmaya en çok yanaşan Goering'dir: Hava Kuvvetleri'nin birçok subayı şebekeye katılmıştır, Schulze-Boysen ise bunların şefliğini yapmıştır. Tehlikeyi sezen Reichmarchal, sert tepki gösteriyordu. Daha sonra Nurenberg hücresinde "Anılar"ını yazan Ribbentrop, Goering ile ilişkilerini anlatmak için şunu yazacaktır: Führer ve Goering ile birlikte olduğum zaman, Goering Hitler'in tüm dikkatini çekerdi, ben yok olurdum; konu dış politika alanında olunca, bu bana çok üzüntü verirdi. Goering, Hitler üzerindeki etkisini çok iyi kullanırdı. Klesheim Şatosu'nda geçen bir sahneyi çok iyi anımsıyorum. Hava Kuvvetleri'nden birçok subayın adının karıştığı Kızıl Orkestra diye bilinen bir şebekeyi Hitler'e "ölçülü olarak" anlatmak istiyordu. Goering sorumluluğu Dışişleri Bakanlığı'nda çalışan suçsuz bir memurun üzerine yükledi. Bu bakanlıkta çalışan personeli sevmeyen Hitler, her zaman olduğu gibi Goering'in görüşüne katıldı. Gerçeğin anlaşılması için şiddetle karşı çıkmak zorunda kaldım (*)."

Derhal cezalandırma. Hitler olağan mahkemelerle yapılan yargılamalardan bir sonuç alınacağını sanmaz, yüksek subaylardan kurulu bir Askeri Mahkeme öngörür. Buna karşılık sanıklar için hemen bir Halk Mahkemesi gönderilmiştir. Tutukluların yaşadığı her gün, her saat, Hitler'i bir küfür bir rahatsız eder; bunu bir an önce bitirmek ister.

Gestapo bu ivedilikten kaygılanır. Diğerlerine de örnek olmasından korkar. Kendi bir yarar sağlamadan önce tutukluların elinden alınma alışkanlığı bir yer ederse, artık kendisinin çalışma olanağı kalmaz. Ve belki de tüm casusluk şebe-

(*) J. Von Ribbentrop, De Londles a Moscou, Grasset, p.41

keleri ve direnme örgütleri içinde en kolay yıkılanı Kızıl Orkestra'nın Berlin şubesi olmuştur. Himmler kendi hesabına mezbahaya birkaç kara koyun fazla götürmek ister -eğer olası ise nefret ettiği rakibi Dışişleri Bakanı Ribbentrop'un damgasını taşıyanları. Böylece adı hiçbir skandala karışmamış Nazi rahibi Martin Bormann ile yalnız kalacaktır. Hitler üzerindeki güçlü etkisini koruya Goering ile görüşmeye başlar. Boğazına değin çamurun içine giren büyük mareşalın çalışma arkadaşlarının üstüne çamur sıçratmakta çıkarı vardır. Goering, Hitlerin makamına gider, orada kendisinin görüşü üstün gelir: Kızıl Orkestra'nın sanıkları Halk Mahkemesi tarafından değil, Hava Kuvvetleri Askeri Mahkemesi tarafından yargılanacaktır. Bu, Gestapo'ya birkaç aylık zaman kazandıracak ve Stöbe'ün yolundan yararlanacaktır.

Takma adı "Alte" (Yaşlı) olan Ilse Stöbe, Dışişleri Bakanlığı, danışma servisinde bir memurdur ve Moskova hesabına koruyucu melek, elçi Rudolf von Sheliha'nın danışmanıdır. Ilse, inanmış bir komünisttir, açık bir kişidir. Estetik açısından bu çiftleri biraz ucuz gösterir, çünkü ürkünç bir kimse olan Scheliha'nın stilinde, bu kadın bayağı bir Mata-Hari'dir. Kadın, atlar ve kumar en büyük tutkularıdır.

Scheliha'nın aylığı ile eşinin drahoması, ilk zamanlar haremlerini ve ahırlarını geçindirir ama kumar yüzünden sıfırı tüketirler. 1937 yılında beyinlerine kurşun sıkmayı düşünürler; Silezyalı eski bir aileden gelen soylu birisi için tek çözüm yolu, oynadıkları oyuna karşılık iyi yürekli intellijansiya Servisinin ve Merkez'in ödediği paralar olur, böylece canlarını kurtarırlar. Londra hesabına yaptıkları sonraki çalışmaların ayrıntıları bilinmiyor. Moskova'da Merkezde kendisine ödenen yüksek paralar yüzünden ün kazanır; Sovyet servisleri ise cimridirler ve inancı uğruna çalışanları, para için çalışanlara yeğ tutarlar. Ama o sırada Scheliha Varşova elçiliğinde danışmandır, orada önemli bir rol oynamaktadır. Almanların Sovyetlere karşı Polonya ile işbirliği için harcadıkları çabalar üzerine bilgi toplamıştır. Bu raporlara karşı kendisine altı milyon beş yüz bin lira ödenir.

Savaştan önce Scheliha Berlin'e çağrılır ama Moskova'lı kasadarlar ona para öderken şaşkınlıklarını sürdürürler. 1941 yılı şubatında toplam otuz bin mark öderler. Sovyet elçisi para çıkınını Ilse Stöbe'e bırakır, o da ona Scheliha'nın raporlarını aktarır. Dört ay sonra "Barbarossa'yla birlikte Rus

diplomatları evlerine geri dönerler; bunun üzerine Müdür yeni bir iletişim sistemi bulmak zorunda kalır. Kent'ten yardım ister. 28 Ağustos 1941'de, üç adresli ünlü telgraftan altı hafta önce, Kent Berlin'de oturan "Alte" ile bağlantı kurmak ve Schulze-Boysen'in grubundan ayrı olarak onunla telsizle görüşmek için buyruk alır. Başkan bu buyruğu yazdığı zaman Alman zırhlıları Moskova duvarları önüne henüz varmamıştır, beş yüz kilometre ötede güneye, Ukrayna'ya doğru ilerlemektedirler.

Schulze-Boysen-Harnack ve Stöbe-Scheliha ile işlerini yürütmek için Kent'e bir kişi yetişir. Schulze-Boysen'in amatör piyanistine bir uzman piyanist tanıştırdığını, amatörün ondan yararlı birkaç ders aldığını anımsar. Söz konusu olan kimse eski denizci telsizcilerden Kurte Schulze'dur. Kent ona bir kod verir ve bundan böyle Scheliha'nın tüm tutanaklarını yayınlaması için Ilse Stöbe'le tanıştırır.

"Alte" ın adresini veren telgraf, diğerleri gibi deşifre edilir. 12 Eylül 1942'de Stöbe diğer arkadaşlarıyla tutukevinde buluşur. Suçlayıcı yazıların bulunmasına karşın yine de birşey açıklamayı reddeder. Sorgusu sürdürülür. Bundan amaç yalnızca onun ağzından birşeyler almak için değildir. Himmler ve Goering zaman kazanmak isterler: başka bir telgrafın ele geçirilmesinde daha çok umutları vardır. Evet, Başkan "deşifre edilmez" iyilerin de iyisi bir kod bulduğuna görünüşe göre inanmıştır. Onlar giderek bunu böyle sanırlar, işlerinin daha karmaşık bir duruma girmesi için yalnız buna inanmaları yetişir. Ana ve babalarının kendilerine ihanet ettiğini, üstün tuttukları çocuklarının düşmanları hesabına çalıştığını gülük çekmeden öğrenirler. Baş yapıt sandıkları şifre servislerinin her hangi bir matematikçi tarafından yapılacağını da öğrenince çok şaşırırlar.

Eylül başında Prag'daki Alman dinleme istasyonu şu telgrafı yakalar ve çözer: "Berlin Charlottenburg 37 Wielandstrasse'a Köster'in geldiğini "Alte" a haber verin."

Gestapo'dan bir kadın Ilse Stöbe'ün dairesine yerleşir. İki polis karşıdaki evin bir odasında pusuya yatarlar. Belkide bekledikleri yere "Köster" düşecek ve Dışişleri bakanlığını Kızıl Orkestra skandalına karıştıracaktır.

Ama Stokholm'da belgeler ortaya çıkar ve birbirlerine tuzak hazırlayan Nazi kurtlarının planlarını yıldırımla çarpmış gibi suya düşürür.

SCHULZE-BOYSEN'İN SON MÜCADELESİ

30 Eylül'de gemi kaptanı Eric Schulze Hollanda'dan gelir, oğlunu görmek üzere Gestaponun binasına girer. Diğer tutukluların yakınları buna benzer bir izin için çok yalvarmışa benziyorlardı ama dilekçeleri acımasızca geri çevrilmişti. Sanıklar kimse ile görüştürülmüyordu. Babalarından daha önce sayılan şefleri gelip onları görebilirdi. Bugün hâlâ Abwehr ve Gestapo'nun eskileri arasında anlatınlan masallara göre ateşli vatansever Eric Schulze, oğlunun tutuklandığı ve onun dövülmek istendiği haberini alır almaz tabancasını çeker, ona güçlükle engel olurlar.

İşte onun anlattığı:

"Panzinger'in çalışma arkadaşı Komiser Koppkow, beni binanın birinci katındaki bir odaya götürdü, burası her zaman kullanılan bir yere benzemiyordu. Duvara dayalı bir kanape, iki koltuk ve küçük bir masa, yani çıplak bir oda. İki dakika yalnız bekledim. Gizli bir kapı açıldı ve Harro, Koppkow ve diğer bir komiserle birlikte göründü. Sanki yürüme alışkanlığı yokmuş gibi ağır ağır adım atarak ilerledi ama dik duruyordu ve elleri arkadaydı, onların arkadan bağlı olduğunu sandım ki bu da olağan değildi. Yüzü sanıldığından da sarıydı, çok zayıflamıştı, gözleri çukura kaçmıştı. Bu bir yana, görüşmeye hazırlanmış bir adama benziyordu. Kurşuni bir elbise ve mavi bir gömlek giymişti. Bir elinden tuttum, koltuklardan birisine doğru yürüttüm, ben de hemen onun yanındaki koltuğa oturdum. Sonra iki elini birden tuttum ve konuşmamız bitinceye değin kendi ellerimin içinde sakladım. Ellerini böyle tutmam ikimiz arasında içten yapılan bir konuşmaya benziyordu.

"İki komiser masaya oturdular ve bizi gözlediler. Onlardan birisi konuşmaları yazıyordu sanıyorum.

"Bir baba olarak kendisine yardım etmek, kendisi için dövüşmek, nasıl yardım edebileceğimi sormak ve niçin tutuklandığını öğrenmek için geldiğimi Harro'ya söyledim. Berlin'de bulunan anasının ve kardeşinin de aynı zamanda neler düşündüklerini ona aktardım. Kendisini görmeleri için onlara izin vermediler. Sakin ama kesin yanıtlar veriyordu: ona yardım etme olasılığı yoktu, bu umutsuz bir kavga olurdu. Yıllardır nedenlerini çok iyi bilerek ülkesine ihanet etmişti. Diğer bir deyişle o günkü rejime karşı elinden geldiğince savaşmıştı. Bunun sonuçlarını da çok iyi biliyordu ve buna dayanmaya iyice hazırdı.

"O ana değin sessiz duran iki komiserden birisi, Panzinger'in bana daha önce sözünü ettiği ve anlaşıldığına göre Gestapoyu çok kaygılandıran bir olay üzerine soru sordu: ellerindeki bazı belirtilere göre Harro tutuklanmadan önce, kendisi ve arkadaşları ortaya çıkarıldıklarında güvenliklerini sağlamak amacıyla son derece gizli ve önemli belgeleri -bunların Nazilerin suçlarını açıklama olasılığı var- yabancılara vermiştir. Şimdiye değin Harro bununla ilgili olarak bir açıklama yapmayı reddetmiştir ama belki şimdi konuşmaya hazırdır (*)."

İşte tuzak buradadır. Schulze-Boysen çok gizli ve çok tehlikeli birkaç dosyayı Stocholm'deki dostlarına aktardığını sezdirdiğinden bu yana, Nazi yöneticileri arasında büyük korku başlamıştır. Artık başlarının üzerinde asılı duran Demoklesin kılıcı değil, içi çamur, kan ve bok dolu bir kovadır: kendi elleriyle işledikleri cinayetler, işkenceler, toplu cezalandırmalar ve ölüm kampları. Bu pisliklerin onların üzerine dökülmesi, şimdiye değin melek gibi bilinmeyen ama şu 1942 yılında bu kadar da iğrenç olduğu sanılmayan yüzlerini kirletmesi Schulze-Boysen'e bağlıdır. Onlar bunu bilirler, ve bundan korkarlar. "Bir düğmeye basmam bana yetti" diye tehdit eder Harro. Belgeler Londra'ya da gitmiş olabilir, Moskova'ya da, bilinmiyor. İçindekilerde bilinmiyor, yalnızca varsayılıyor.

(*) Bu tanıklıklar Haziran 1951'de Der Stern adlı Alman dergisinde yayınlanmıştır.

Adetleri olduğu üzere yaptıkları ilk iş fiziksel terör. "Schulze-Boysen'e bunları açıklatmak için her türlü yola başvurunuz" diye Goering Gestapoya buyruk verir. Nazi adaletinde bunun anlamı, tutuklu kırbaçlanabilir demektir. Schulze-Boysen'e uygulanan işkence sorgu kurallarına uygun olarak onun dosyasına geçmiştir. Korkunç bir soytarılık ve boşuna maskaralık: mengene işkencesinin yıkmadığı adama birkaç kırbaç ne yapar ki?

Schulze-Boysen'in derisini yakanlar, şimdi onu yumuşatmak isterler: babasının ziyaretine bunun için izin verilir.

"Onların bu isteğini kesin bir biçimde reddetti. Konuşmamızı kendi isteğimizle ve içtenlikle bitirdik ama komiserlerin karşısında ben ve Harro kendi derin duygularımızı dışa vurmadık. Bununla birlikte içimde biriken acı en sonunda kendini gösterdi, kalkarken ona şöyle dedim: "Önünde sana açılmış olan yol, çetin bir yol. Onun ayrıca üzücü olmasını da istemem. Ben gidiyorum. " Harro da ayağa kalktı. Tam önümde durdu ve bana gururla baktı ama ilk kez gözlerimizden yaşlar geldi. Ona yalnız şunu söyleyebildim: "Seni her zaman sevdim. " Bana yavaşça karşılık verdi: "Bunu biliyorum. " Ona elimi uzattım, kapıda dönüp ona bir kez daha baktım ve bir baş işareti yaptım.

"İkimiz de birbirimizi son kez gördüğümüzü duygularımızdan anlıyorduk."

Ilse Stöbe'ün kapısı çalınır. Gestapo kadın koşar ve açar. Kapının eşiğinde genç bir adam belirir. Yavaş bir sesle sorar:

"Eski bir tanıdığı arıyorum...

-Evet?

-**Eski** bir tanıdık.

-Giriniz, benim."

Genç adama bir zarf uzatır ve uzaklaşır. Karşı binaya yerleşmiş olan iki polis, onu yakalamak için zaman bulamazlar. Bu habercinin kim olduğunu, nereden geldiğini ve kimden buyruk aldığını kimse bilmeyecektir.

Zarfın içinde bir kağıt, onun da üzerinde bir şu cümle vardır: "Köster belki 20 Ekim'de gelecektir. Köster-Scheliha arasında bağlantıyı kurunuz."

Gestapo Dışişleri Bakanlığı'na koşarak gider, orada Rudolf von Scheliha'nın İsviçre'de Constance yakınında olduğunu öğrenir. Hiç kuşku yok kaçtı. Stöbe'un tutuklanması onu uyarmış olmalı. İsviçre'de çalışan Alman ajanları tarafından gözlenir. Panzinger'in kendisi Constence'a gider. Ama Scheliha'yı zorla nasıl getirecektir?

21,22 Ekim ve sonraki günlerde hiç kimse Stöbe'ün evine gelmez. Ayın 22'sini 23'üne bağlayan gece Doğu-Prusya üzerinde bir Rus bombardıman uçağı görülür; bomba atmadan geri döner. Köster gelmiştir.

Sonra Gestapo bir İsviçre ajanından şu şaşırtıcı haberi alır: "Scheliha eşyalarını hazırlıyor ve Almanya'ya geri gelmeye hazırlanıyor." Demek bu yolculuk kaçmak için değildi? Esrarlı haberi getiren mektuba rağmen suçsuz olmasın? "Alte"ın tutuklandığını haber alan Sovyet servisleri, Gestapoyu yanlış bir yola sevketmek için bunu yapmasın? Yoksa İsviçreli ajanın verdiği haber yanlış mıdır? Komiser Panzinger gider Constance'ın karşısına yerleşir, diplomatın geleceğine pek inanmadan gözlemeye başlar.

26 Ekim saat beşe doğru, Stöbe'ün evinin karşısında pusuya yatmış olan iki polis, orta boylu, sırtında bir yağmurluk ve elinde bir çanta taşıyan bir adamın eve girdiğini görürler. "Yuva"dan çıkarlar ve caddede gizlenirler. Kadın Gestapoda bir silah vardır ve tayyörünün altına gizlemektedir; ama iki meslektaşı onun yardımına koşmak için daha yakına gelirler, çünkü Köster kişisel olarak "Alte"ı tanıyorsa, onun yerinde başkasını görünce nasıl bir tepki göstereceği önceden bilinemez. Aradan beş dakika geçer. Adam geri çıkar. Çantası elinde değildir. Yavaş adımlarla uzaklaşır. Polislerden birisi peşine düşer. Öteki ise eve dalar. Kadın sevinçlidir, durumu bildirir. Gelen Köster'in kendisidir. Çantasında bir verici vardır. Scheliha ile görüşmek istediğini bildirmiştir, kadın da ona aynı akşam Adler kahvesinde onları buluşturmak için randevu verir. Adam Scheliha için tehdit edici sözler mırıldanmıştır, eğer çalışmasını sürdürmezse, onu havaya uçuracaklardır. Diplomatın 1938 yılında imzaladığı 6500 dolarlık bir alındıyı kadına gösterir.

Köster buluşmaya gider. Gerçekte ise bu adamın adı Heinz Köhnen'dir, Reichstag'da eski komünist bir milletvekilinin oğludur. Babası Londra'dadır, Alman ordularının yayın yolu ile moralini bozmak için yapılan ünlü "Kara Radyo Ha-

rekâtı"na katılmıştır. Naziliğe karşı Almanlar her gün kendi vatandaşlarını ayaklanmaya çağırırlar, Goebels'in sansür koyduğu haberleri onlara iletirler. Oğul Moskova'ya gitmiştir. Merkez Alman şebekesini yeniden kurma girişimi olan "Paraşüt Harekâtı"nda ona rol vermiştir. Erna Eiffler, Wilhelm Fellendorf, Albert Hössler ve Robert Barth'dan sonra -Berlin şebekesinin imdadına gönderilen bu dört kişi Gestapo'nun eline düştü- Heinz Köhnen bir Rus bombardıman uçağı ile Doğu-Prusya üzerine iner. Onun başlıca görevi Scheliha ile görüşmek ve onu eski çalışmalarına döndürmektir. Epeyce zamandır elçilik danışmanının gönderdiği belgeler çok azalmış ve basitleşmiştir, oysaki Dışişleri bakanlığındaki görevi ona Alman diplomasisinin sırlarını açmaktadır. Hiç kuşku yok bunu korktuğundan yapıyordur. Artık 1942 yılında Berlindeki hava, savaştan önceki Varşovadaki hava gibi değildir. Para için değil, canı tehlikede olduğu için Scheliha bu özel "oyun"dan çekilmeyi dilemektedir ama kumar masasını terkeder gibi Başkan'ın oyunu terkedilemiyor. Heinz Köhnen bunu ona hatırlatmak için Moskova'dan gelmiştir. Üzerinde sekiz bin mark ve 1938 yılının tarihini taşıyan bir alındı vardır. Zorla ya da gönülle. Eğer para onu harekete geçirmezse, Gestapoya verilecek para alındısı onun kamçılanmasına yetecektir.

Köhnen, Adler Kahvesi'nde tutuklanır. Kendisine işkence yapıldığı için mı, yoksa fiziksel bir baskı olmadan mı konuştu bilinmiyor ama Gestapo daha önce yakaladığı dört tane paraşütçü sayesinde onun hakkında herşeyi biliyordur ve o bundan ezilir: "Onun yüzüne söyledik, örneğin Moskova' da yaşadığı yeri, casusluk okuluna gitmek için bindiği tramvayın numarasını, bu okulun kapısının biçimini, öğrencilerin, öğretmenlerin ve dostlarının adlarını vb. Kendini ele verilmiş sandı ve konuştu (*)."

Köhnen konuşur, Stöbe konuşur, çünkü sessiz durmalarının artık bir işe yaramayacağına inanmışlardır. Scheliha daha Constance gümrüğünde yakalanır yakalanmaz konuşmaya başlar. Goering, Ribbentrop'un saygınlığını elinden almayı başarır. Himmler'e gelince, kendi S.S.lerinin dışında,

(*) D.J. Dallin, Sovyet Casusluğu adlı kitabında bunu Gestapo'nun bir gizli ajanının ağzından yazmıştır. Yale University Press, 1955, 254.

Reich'ın tüm örgütleri suçlama kampanyasında birer temsilci bulunduracaklardır.

Ama öte yandan Stokholm olayının belgeleri hazırlanmadan önce durumşma başlamayacaktır.

Kendi hücresinde durup dururken Schulze-Boysen'i hangi düşüncelerin tahrik ettiği hiç bilinmediği gibi, elinde yalnızca bir harita bulunan bu adamın -kurtuluşu bu haritaya bağlıdır- tutumunu anlamak da kolay değildir. Harro sonuna değin iyi dayanmış, hücresinin köşesinde bile nazileri titretmiştir. Sonuna değin hesapları alt üst etmiştir. Bir başkası bu son cankurtaran simidine kötü bir biçimde tebelleş olmuştur. Şebeke üyelerinden birisi öldürülür öldürülmez Stokholm belgeleri yayınlanacaktır diye Panzinger ve Koppkow'u uyarır, sonra bu iddianın sonunu bekler. Harro beklemez. O açık oynar. 31 Aralık 1943'ten önce, yani bir yıla değin hiçbir üyenin öldürülmeyeceği ona garanti edilirse, dosyaların saklandığı yeri açıklayacağını Panzinger'e bildirir. Demek bir yıl içinde Hitlerin savaşı yitireceğine inanmıştır. Gestapo bunu en üst makama bildirir: Himmler, Goering ve Führer'in kendisine. Pazarlıkta anlaşırlar. Schulze-Boysen yapacağı açıklama sırasında babasının da bulunmasını, Gestaponun verdiği sözü onun önünde yinelemesini ister.

Eric Schulze anlatıyor: "Harro odaya güven verici bir gülümseme ile girdi. Belgelerle ilgili gerçeği söyler söylemez bu anlaşmanın yürürlüğe gireceğini Panzinger ona görkemli bir biçimde açıkladı. Bu sözlerle ilgi olarak kısa bir sessizlikten sonra Harro açıklamasını yaptı: "Belgeler, Hava bakanlığı dolaplarından bir yere çıkmadı. Gestapoya karşı baskı yapabilmek için bile bile onların kuşkularını uyandırdım." Komiserlerin şaşkınlığı anlatılacak gibi değildi. Bir anlık bir duraklamadan sonra, anlaşma koşullarının yerine getirileceğini ve sonuçlarının geçerli olacağını Panzinger açıkladı."

Harro Schulze-Boysen, kendini anlatacak bir cümle yerine her zaman şair Stefan George'dan şunu okurdu: "Açık bir bakış ve kapalı bir el, herşeyi kelimelerden daha iyi anlatır."

Duruşmanın ilk gününde, ölüm yargısı giyenlerin boyunlarının vurulduğu Plotzensee tutukevinde bir grup işçi çalışmaktadır. Bir odanın tavanına demir bir ray ve onun yuvası içinde hareket eden çengeller takmaktadırlar. Oranın

personeli ivedilikle yapılan bu işten birşey anlamaz ("önemli ve ivedi" diye bildirilmiştir), çünkü ceza yasası açıktır: ölüm yargısı giyenler ya kurşuna dizilir ya boynu vurulur; Almanya'da asılma yoktur.

Adalet sarayı subaylarla doludur. Suçlamayı, "Hitlerin köpeği" adını almaya hak kazanmış yargıç Manfred Roeder destekler. Avukatlar dosyayı inceleyecek zaman bulamamıştır, kimileri ise incelemeyi arzulamaz.

Locada Kızıl Orkestra'nın onüç üyesi vardır. Hemen anlaşılacağı gibi bu topluluğun ilk üyeleri Schulze-Boysen ve Harnack'tır. Diğerleri Ise Kludow'un deşifre ekibinden Hors Heilmann; Kafkaslı mültecileri harekete geçiren genç ve tutkulu subay Herbert Gollnow; Scheliha'nın telsizcisi Kurt Schulze, onun öğrencisi ve Schulze-Boysen'in amatör telsizcisi Hans Coppi. İşte Moskova'da **United Press**'in ve Berlin'de **New York Times**'ın eski muhabiri Johann Graudenz: resmi görevi silah fabrikaları Ile Hava Güçleri arasında bağlantıyı sağlamak. Alman uçaklarının tiplerini tüm ayrıntılarıyla, taşıdıkları silahlarla Schulze-Boysen'e rapor ediyordu. Heykeltraş Schumacher locada eşi Elizabeth ile birliktedir. Kent onları Berlin'e yaptığı yolculuk sırasında tanıdı. Komünist Schumacher'nin yanında, iskambil falcısı Anna Krause'un müşterisi gerici albay Erwin Gehrts oturmaktadır.

En sonda tatlı tatlı gülümseyen, çok güzel ve yaşam dolu genç bir kadın vardır: kontes Erika von Brockdorf. O da Elizabeth Schumacher gibi savaş başladığından bu yana Çalışma Bakanlığında çalışmıştır. Kocası subaydır. Evinde Coppl'nin telsizini saklamış, paraşütçüler orada konaklamıştır. Eğlenceye gelir gibi duruşmaya gelen bu kadına yargıç Roeder sinirlenir ve onu ölümcül sözlerle uyarır: "Yakında bu gülüşünüzü yitireceksinlz! "Sizi gördüğüm sürece yitirmeyeceğim" diye yanıt verir kadın.

Onüç sanık en büyük cezaya çarptırılacaklarını bilirler. Schulze Boysen, eğer ölüm cezası verilirse, bunun bir yıldan önce uygulanmayacağını umut eder. Libertas'a gelince, onun kanısına göre kendisini hafif bir ceza beklemektedir bu duruşmaların sonunda serbest bile bırakılabilir. Savcının dosyası hemen hemen tümüyle onun yaptığı açıklamalara dayanmaktadır; Gestaponun adamları ise İngiltere'de "Taç Tanıklığı"nın ne olduğunu ona anlatmışlardır: bu suç ortaklığında yapacağı açıklamalar ve tanıklığı, onu cezalanmadan

kurtaracaktır. Buyrun size "Gestapo'nun tanığı" Libertas, hem de ayrıcalıktan yararlanacak! Gerçek şu ki Alman ceza yasaları böyle sanıkları cezalandırmaz ama Almanya'daki Adalet yasalardan uzaklaşalı da çok zaman olmuştur. Libertas kurtulacağından emindir. Diğerlerine gelince, locaya oturduklarında ne gibi duygular taşıdıklarını bilmiyoruz.

Hiç kuşku yok korkuyorlardı, umutlu da olabilirler, çünkü umut insanı bırakmaz. Yalnız Arvid Harnack'ın yüzünde derin bir karamsarlık vardır. Bir de Erika: onun gülüşü korkunun ve umudun ötesindedir.

Duruşma gizli yapılmakla birlikte salonda birkaç seyirci vardır: Gestaponun ve adı skandala karışan çeşitli bakanlıkların temsilcileri. Onlara göre bu onüç sanık da ölüm cezasına çarptırılacaktır. Aldanırlar. Mahkeme onbir sanık için ölüm kararı verir.

Roeder ününün doruğuna varır. Onun için sanıkların casusluk yapmaları, onların kafalarını uçurmaya yetişir; bu da dosyada kanıtlanmıştır. Onüç sanığın canı daha baştan onu ilgilendirmez; kendisini ilgilendiren yalnız onların bellekleridir. Schulze-Boysen'l, örgütün parasını başka amaçlar için kullanmakla suçlar, "ondört nokta geceleri"ni uzun uzun anlatır; şebekenin çalışma biçimini yargılayacağı yerde, üyeler arasındaki aşk ilişkilerini ayrıntılı bir biçimde ortaya döker. Bundan amaç, elbette sanıkların yüzüne çamur atmaktır, ama hangi gözler için? Kamu oyunun duruşmadan hiç haberi yoktur, Roeder ve öbür yargıçlardan halkın hiçbir zaman haberi olmayacaktır. Gestapo şefleri ve öteki nazi subayları, cinsel maskaralıklardan heyecan duymak için salona gelmemişlerdir, hem locada oturanları tanımaktadırlar. Sonraki kuşaklar için mi? Evet, yargıç onların salonda bulunmadığını ve çoğu zaman yargılarının ayrı olduğunu unutarak bu açık saçık sahneleri sergilemektedir.

Arvid Harnack, kısık seslyle esas savunmasını yapar ve sözlerini şöyle bitirir: "Sovyetler Birliği ülkesünün dünyaya kurtuluş yolunu açtığına inandığım için böyle hareket ettim. Benim amacım, her türlü yola baş vurarak Hitler rejimini yıkmaktı."Doğru olarak kanıtlanmayan her savı yadsıyan Schulze-Boysen bir aslan gibi dövüşür. Sanıkken suçlayıcı olur, tutkusundan ve atılganlığından birşey yitirmeden düşmanlarını rezil eder. Onu zorla sustururlar. Ötekiler ise, kendi boylarına göre konuşurlar. Dinleyici olarak bulunan bir su-

bay bize şunu söyleyecektir: "Gerçek şu ki, hepsi de görkemliydi. Libertas başka."

Sanıklardan onbiri ölüm yargısı giyer. İki kadın canını kurtarır: Mildred Harnack altı yıl tutuklu, Erika von Brockdorf on yıl tutuklu.

"Karar verildiği zaman, diye anlatıyor avukat Behse, Libertas bağırdı ve bayırdı. Durumunun bilincine varması ve kendini en kötü bir karara karşı hazırlaması için kendisine kaç kez rica ettim ama son ana değin inancını ve iyimserliğini sakladı. Şimdi ise, yaptığı tanıklığa karşılık hafif bir ceza ile kurtulacağına ya da serbest bırakılacağına Gestapo'nun söz verdiğini bana anlatıyor..."

İlke olarak kararın uygulanması ya da bozulması Askeri Mahkeme başkanına bağlıdır. Ama bu özel durumda Hitler bir Halk Mahkemesinden vazgeçme karşılığında bu kararı kendi eline almıştır. Onüç kişinin yazgısı onun elleri arasındadır.

Karar verilir verilmez bir haberci gider sonucu Goering'e bildirir. General Lehmann'a göre tepkisi şiddetli olur: "Hapis cezasına karşı 'ateş püskürdü' ve Führer'ln bunu asla onaylayamayacağını söyledi(*)."

Birkaç saat sonra Hitler, yaveri amiral Puttkamer aracılığı ile haberi alır. Ölüm cezalarını onaylar, tutuklu kalma cezalarını bozar, Mildred Harnack ve Erika von Brockdorf'un yeniden yargılanmalarını buyurur.

Üç gün sonra 22 Aralık 1942'de ölüm yargısı giyen onbir kişi öldürülür. Herbert Golinow ve albay Gehrts'in öldürülmesi geri bırakılır, çünkü Mildred'ın ikinci duruşması için onlara gereksinme vardır. Ama onların ikisi de ölüm yargısı giyince yerlerini Schellha ve Stöbe alır.

22 Aralık günü hava kasvetli ve soğuktur, doğudan esen buz gibi soğuk bir hava tüm Berlin'in içinde kendini iyice hissettirir, hava her akşamkine göre daha erken kararır. Savaşa, soğuk rüzgâra, doğudan gelen kötü haberlere, üzüntülere ve yoksulluğa karşın yine de Almanların yüreğinde yer eden yılbaşını kutlama hazırlıkları yapılır.

Kadınların, yasaya uygun olarak boyunları vuruldu. Libertas'ın büyük üzüntüsünü sona erdirmek için, hücre arkadaşı ve sırdaşı Gertrud Breiter'in Gestapo'dan olduğu kendi-

(*) Manfred Roeder olayının sorgusu sırasında M.Lehmann'ın tanıklığı.

sine açıklanır. Ölümünden birkaç saat önce bu duyduğunu annesine yazar:

"Meğer acıyı sonuna değin tadmam gerekliymiş: kendisine tam bir güven beslediğim birisi Gertrud Breiter bize, bana ve sana ihanet etti.

"Ektiğini zamanında topla.

"Çünkü ihanet edenin kendisi de ihanete uğruyor."

"Bencilce davranarak dostlarımı ele verdim. Serbest olmak ve sana doğru gelmek istedim -ama inan bana, düştüğüm bu yanılgı yüzünden sonsuz acı çekiyorum."

Gestapo'nun anlattığına göre Libertas Tutukevi'nde genç bir S.S.gardiyanı ayartır. Kaşla göz arasında yapılan bu aşka göz yumulur. Sevgilisi son ana değin ona eşlik eder ve son kez onu işkenceye götürürken arabada birleşirler.

Ertesi günü 23 Aralık'ta piyanist olarak ün yapmış olan annesi güzel kontes Thora Eulenburg, kızına kendi eliyle hazırladığı yılbaşı armağanını verebilmek için, Berlinin buz gibi soğuk rüzgârında tüm tutukevi kapılarını çalar. Kızının birkaç saat önce öldürüldüğünü ona açıklamazlar ve yüz geri çevirirler. Yorgunluktan bitkin düşen ve bunalan zavallı kadın bunun üzerine gider dostu Mareşal Goering'in kapısının zilini çalar. Goering konuklarına piyano dinletmek için çoğu zaman onu aramıştır. Olayı bilmezlikten gelir. Ama Libertas'ın ölü bedeninin bu sıralarda adli-tabib tarafından açıldığını belki biliyordur. Çünkü öldürülmeden hemen sonra, Libertas'ın bir S.S. tarafından gebe bırakıldığı Roeder'e bildirilir: yasalara göre gebe bir kadın ancak doğum yaptıktan sonra öldürülebilir. Ama bunu bilmeyen Roeder, ölüye otopsi yapılmasını ister. Sonuç: kadın gebe değildir.

Sekiz adam aynı gün öğleden sonra Plötzensee tutukevine götürülürler. Harro, yeni yazdığı bir şiiri, hücresini terketmeden önce orada bir deliğe saklamıştır. Ölüme gideceği anda bunu ikinci bir tutukluya söyler, o da bir üçüncüye. Bu tutuklu savaştan sonra binanın yıkıntıları arasında delikteki şiiri arar. Mucize kabilinden şiir olduğu gibi duruyordur. Şu dörtlükle biter:

"Ne ip, ne bıçak
son kanıtlar değildir
ve bugünkü yargıçlarımız
Son Yargılama'da yargıç değildir."

Onları sekiz ayrı hücreye koyarlar. Gardiyanların kolayca gözlemesi için kapılar açık bırakılır. Her hükümlü bir veda mektubu yazma hakkına sahiptir.

Arvid Harnack'ın ailesine yazdığı mektup:

Herkese Selam,

Önümüzdeki birkaç saat içinde dünyadan ayrılacağım. Bana gösterdiğiniz tüm sevgi, özellikle son zamanlarda gösterdiğiniz sevgi için bir kez daha teşekkür etmek istiyorum. Sizin sevginizi düşünmek, benim acılarımı hafifletti. Sakin ve mutluyum. Kendimi çok yakın hissettiğim görkemli doğayı da düşünüyorum. Bu sabah yüksek sesle şunu okudum:

Eski ayinlere göre güneş,
Sıcaklığını yerin sesiyle kaynaştırır.
Ve önceden çizilen yolunu,
Dev adımlarla yürür.

Ama herşeyden önce, gelişen insanlığı düşünüyorum. Bana güç veren üç temel şey bunlardır.

Aile içinde yapılacak nişanı öğrenmek beni özellikle mutlu etti. Babamın bana gönderdiği yüzüğün F.ye verilmesine sevineceğim. L. de kendisininkini takabilir böylece. Benim yüzüğüm size eşyalarımla birlikte gönderilecek.

Bu akşam Noel öyküleri okuyarak kendime küçük bir yılbaşı gecesi hazırlayacağım. Ve sonra, gitme zamanı gelecek. Sizleri birkez daha görmeyi ne kadar çok istiyorum. Ne yazık ki buna olasılık yok. Düşüncelerim size doğru geliyor, kimseyi unutmayacağım, bunu herkes, özellikle anam bilmelidir.

Hepinizi son bir kez daha öperim.

SİZİN ARVİD

NOT- **Yılbaşını her zaman olduğu gibi kutlamalısınız. Bu benim son dileğimdir. Ve "Aşkın gücüne koşuyorum" şarkısını söyleyiniz."**

Harro Schulze-Boysen'in yazdığı mektup:

Sevgili Ana Babam,

Son an böylece geldi: birkaç saat sonra "kendimi" terkedeceğim. Ben çok sakinim, sizin de öyle olmanızı ve haberi üzüntüye kapılmadan karşılamanızı sizden rica

ediyorum. Günümüzde yeryüzünde olanlara bakılırsa, bir insanın sönüp gitmesi çok şey sayılmaz.

Ben kimdim ve ne yaptım-artık bunu anlatmak istemiyorum. Her ne yaptıysam, onu düşünerek, duyarak ve inanarak yaptım. Bu koşullar içinde ana ve babam, siz bu yaptıklarımı kabul etmelisiniz. Sizden bunu rica ediyorum.

Bu ölüm bana aykırı gelmiyor. Ne olursa olsun, birgün böyle birşeyin olacağını biliyordum. Rilke'nin dediği gibi "kişisel ölümüm" bu benim.

Ama yalnız sizi düşündüğüm zaman, yüreğime bir ağırlık çöküyor, benim göz bebeklerim. Sevgili Libertas'ım, aynı saatte benim yazgımı paylaşacak. Beni yitirirken, lâyık olmadığınız utanç duygusunu da birlikte duyacaksınız. Acınız zamanla hafifleyecektir - bunu yalnızca dilemiyorum, öyle olacağına da inanıyorum. Ben gözüpek atılışlar yapan bir öncüyüm sadece, yaptığım bu atılımlar her zaman açık seçik olmadı. Doğru olanın zamanla haklı çıkacağına benimle birlikte siz de inanınız.

Babamın bana son bakışını, son ana değin düşüneceğim-sevgili küçük anamın Noeldeki göz yaşlarını da düşüneceğim. Bu son aylarda bu bakımdan size yaklaşmak gereksinimini duydum, sizden ayrı düşen oğlunuz ben, şimdi tümüyle eve dönüyor. Hareketli ve tutkulu uzun bir yaşamdan sonra, size çok yabancı gelen uzun bir yolu koştuktan sonra, artık evin yolunu buldum.

İyi H'yı düşünüyorum ve daha iyi olduğu için mutluyum. Düşüncelerim, Helga ve seninkileri ilk ve son kez gördüğüm Friburg'a yeniden dönüyor. Evet, başkalarının bir çok anıları gözlerimin önüne geliyor, size borçlu olduğum dolu ve güzel bir yaşamın anıları.

Eğer burada olsaydınız, ölüm karşısında güldüğümü görebilirdiniz. Ben ölümü çoktan yendim. Avrupa'da, düşünceler kanda mayalanır. Biz birkaç aptal olabiliriz. Ama ölüme bu denli çok yaklaşmışken, küçük kuruntularımızın olması da olağandır.

Evet, şimdi herkese elimi uzatıyorum ve buraya bir imza ve sevgimin simgesi gibi bir damla (bir tek) gözyaşı damlatacağım.

SİZİN HARRO

Flötzensee Tutukevi'nde bir grup insanın ölüm yargısı giydiğini papaz Poelchau bir raslantı sonucu öğrenir. Hemen oraya koşar ve hücreleri tek tek ziyaret eder. Heykeltraş Schumacher onu derinden etkiler. Ölümünden birkaç saat önce çevresine neşe saçmaktadır. Buna karşılık Harro, karanlığın karşısında asık yüzlü durur. Bu korktuğundan değildir, çünkü çok sakindir. Kendini eyleminden uzaklaştıran her hareketi için acı çekmektedir. Yenik düşen ve silahını düşmana teslim eden bir asker gibi Harro, kavganın bittiğine, cesaretini ve gücünü ölüme terketmek gerektiğine artık inanmalıdır. Hücresinde sakladığı şiirde şu çığlığı atıyor:

"Yaşamı ne de çok seven ölüm
Gelip boğazıma dayandın,
İleri fırlattığın ne varsa
Ruhun içinde duruyor."

Dışarda hemen hemen akşam olmuştur, hücrenin lambalarını erken yakmak gerekir. Koridorda gardiyanlar bir ileri, bir geri gidip gelirler. İnsanlıktan uzak robot gibidirler, düşmanca bir sessizlik içine gömülmüşlerdir. Dünyanın tüm tutukevlerinde gardiyanlar, ölüm yargısı giyenlere karşı, onlar çok büyük cinayetler işleseler bile, son anda kardeşçe davranırlar. Plötzensee'de her zaman mı böyle amansız olurlar, yoksa yalnız Kızıl Orkestra üyelerine karşı mı böyledirler bilemiyoruz.

Diğerlerinden önce gelen bir subay, doğru Scheliha'nın yanına gider. Ribbentrop, elçilik danışmanının infazının geri bırakılmasını istemiştir, elinde bir bahanesi vardır: 1937'den buyana Rusya üzerine toplanan istihbarat henüz bitmemiştir. Bu dilekçeye bir yanıt bekler. Yanıt geciktiği için Dışişleri Bakanı tutukevine memurlarından Karl Hofman'ı (*) gönderir: eğer uygun bir yanıt gelseydi, öldürülmemiş olacaktı.

Hoffman Scheliha'yı önceden tanır. Onu neşe içinde ve ölümünün ertelenmesinden umutlu olarak bulur. Hiç kuşku yok Scheliha bir haindir ama Hofman'ın düşüncesine göre kendisini Kızıl Orkestranın üyeleriyle bir tutmasalardı, canını kurtarma şansı vardı.

(*) Yazar tarafından verilen takma ad.

Papaz, Arvid Harnack'ı sakin ve rahat bulur. Kendini kurban etmekle Almanyanın kurtulmayacağını bilmekle birlikte, inançları uğruna ölmeye hazırdır. Hitler'in ruhunu bozduğu Alman halkı ile ilgili kaygılarını papaza söyler. Sora Goethe'nin Orphee'sinden dizeler okumasını ondan ister. Papaz bunu okuyunca, İncil'den İsa'nın doğuş kısmını da okumasını rica eder.

Schulze-Boysen'in eski telsizcisi Hans Coppi, hiç kuşku yok geçen Kasım ayının 27'sinde eşi Hilde'in tutuklu iken dünyaya getirdiği oğlunu düşünüyor. Hans doğumu öğrenir öğrenmez eşi Hilde'e bir mektup yazar, geleceği kendisine fazla üzüntü etmemesi ve şimdiki zamanın ona sunduğu çocuk için sevinmesini öğütler. Onun için ise bu mutluluk yirmi altı gün sürer.

Ölüm gecikmeyecektir. Hofman, kendisine acımasız gelen bu bitmez tükenmez dakikalar içinde canından bezerken, gardiyanların hükümlülere son tuvaletlerinde eşlik etmek için yaklaştıklarını görür. Saçları kesilir, giysileri değiştirilir. Sonra subaylar gelir. Papaz, asılmalar kendisine resmen bildirilmediği için Roeder'e dert yanar. Başsavcı yanıt verir: "Bir din adamının buna katılmasını öngörmemiştik (*)."

Gardiyanlar hükümlüleri hücrelerinden çıkarırlar ve avluya toplarlar. Kararlar okunur. Bittiği zaman sekiz hükümlüye koridorun kapısına doğru ilerlemeleri buyurulur. Başları yukarda, sert adımlarla yürümeye başlarlar, yalnız Scheliha yerde yuvarlanır ve öldürülmek istemiyorum diye bağırır. Onun için ölmek diğerlerine göre daha zordur, çünkü o birkaç bin dolar uğruna ölmektedir.

Koridorun kapısı bir avluya açılır. Öldürülecekleri yer birkaç metre ötededir. Ölüm salonunu büyük bir perde örtmektedir. Takım durur, sonra perdenin bir köşesi aralanır ve cellatlar görünür. Üç tanedirler; sırtlarında tören redingotu, ellerinde beyaz eldiven ve başlarında uzun şapkalar vardır. Teslim aldıkları tutukluları perdenin arkasına götürürler, subaylar onları izler. Papazın onlarla birlikte gitmeye hakkı yoktur.

İçerde kapının birkaç adım berisinde yeniden dururlar. Askeri Mahkeme başkanı, salonun ortasında, giyotinden birkaç metre ötede onlara kararı bir kez daha okur. Sonra sıra

(*) Herald Poelhau, Die Letzen Studen, Magdeburg, 1949

ölüme gelir. Sağlarında açık duran bir kapıdan, bir sundurmanın altına dizili duran tabutları görürler. Dipte, işçiler büyük kara kâğıtlardan dört tane bölme yapmıştır. Her bölmede demir raylara asılı birer ip asılıdır. Asılmak için bir tabure üzerine çıkmak gerekir. Cellatlardan birisi hükümlünün boynuna ipi dolarken, öteki ayaklarının altındaki tabureyi çeker. Hitler tarafından seçilen bu ölüm biçimi iki nedenden ötürü onun hoşuna gidiyordu: öleni alçaltıcı bir niteliği vardı ve acı çektirerek öldürüyordu. Giyotinde herşey on saniye içinde biter. Asılanları yirmi dakikadan önce indirmeyiniz diye cellatlar doktor tarafından uyarılmışlardır.

Başsavcı Roeder ölüm salonundan çıkarken şöyle der: "Şu Schulze-Boysen bir insan gibi öldü."

"Sonra, diye yazıyor Papaz Poelchau, ortalığa bir sessizlik çöktü. Subaylar çekip gittiler, gardiyanlar görünmez oldular. O gece nöbetçi olan gardiyan koridora geçti, elindeki kutunun içinde anahtarların şangırtısı duyuluyordu; artık şimdi boş olan hüçreleri kilitledi ve ışıkları peşpeşe söndürdü.

"Heryer kapkaranlıktı."

Franz Fortner açık konuşuyor: "Onun tüm sorgusuna katılmadım, çünkü onun tutuklanmasından sonra, Brüksel'e beni bekleyen işimin başına döndüm. Bununla birlikte size bir şeyi garanti edebilirim: eğer Büyük Şef konuştuysa, bu ne işkenceden korktuğu için, ne de canını kurtarmak için. Bu adam korku nedir bilmez. Raichman ya da Wenzel'e hiç benzer yanı yoktur! Şuna inandım ki, eğer susmaya karar vermişse, işkence altında bile hiçbir şey söylemezdi. Bakınız, onun tutumunu çok sonra, savaştan sonra, Sovyet casusluk yöntemini daha iyi tanıyınca anladım. Sormayınız, çok zeki, çok güçlüydü. Bizi iyi işletti! Ruslar her zaman üç şebeke hazırlıyorlardı: bir şebeke çalışır durumda, bir şebeke yedekte, bir şebeke "uykuda". Eylemdeki şebeke sıkıştırılınca, onu kurtarmak için zaman yitirmiyorlardı, hayır-üzerine bir çarpı işaretl koyuyorlar, bir nokta, tamam. Ve yedekteki şebeke patronu, şefleri, ajanları ve telsizleriyle eyleme giriyor. "Uykudaki" şebeke sonra yedeğe geçiyor ve nöbeti almaya hazırlanıyor. Kurnazlığı anlıyor musunuz şimdi? Trepper şebekenin kalıntılarından birkaçını bize teslim etti, biz bunlarla uğraşırken, şebekenin kalıntılarıyla uğraşıp zaman yitirirken, yedekteki diğer şebeke rahatlıkla yerini alıyordu! Trepper konuştu, bu doğru ama kendisine verilen buyruk üzerine konuştu. Bu onun göreviydi. Sanıldığından da garip, çünkü sustuğu zaman Moskova'ya ihanet etmiş olacaktı."

Üç tane şebeke kurşun askerlerin yaptığı savaş gibi manevra mı yapıyorlar? Başkan'ın bir telgrafı ile seferberlik başlıyor, yedektekiler önceden hazırlanmış yerlerini alırken, "uykuda"kiler yerlerinden yavaşça kıpırdıyorlar. Fortner, Kızıl Orkestrayı çok titiz çalışan diğer şebekelerle karıştırmış olmalı. Çünkü Merkez böyle bir çalışmaya çok sonra, ancak

barışla birlikte gelecektir. Eğer Moskova Fransa'da böyle bir çalışmaya girseydi, Trepper iletişim sorunlarıyla bu denli çok bunalmazdı. Komünist partisi ile İstihbarat örgütleri arasındaki bölmeyi ortadan kaldırmaktansa, birkaç tane yedek verici devreye geçmiş olabilir. Üç şebeke mi? Eğer bunlar olsaydı, savaşa çoktan katılmışlardı! Waterloo'da İmparator Muhafızları bile cehennemî savaşın içine girdiler. 1941'den Büyük Şef tutuklanıncaya değin, kaç tane Waterloo Rus topraklarında oldu?

Üç şebeke? Peki kabul edelim. Bunun için kadro, ajan ve telsizler de bulunsun. Ya "kaynaklar"? İnsan bunu canının istediği gibi çoğaltamıyor. Bir kaynak oluşturulmaz, genel olarak raslantı ile bulunur ve ele geçirilir. Fortner'in ileri sürdüğü kuram Grossvogel ve Katz'a uygulanabilir, yedek şebekede bunların yerlerini alacaklar bulunabileceği için, Trepper eski arkadaşlarına ihanet edebilir. Ama Maksimoviç'in yerini kim alacak? Kathe Voelkner'in yerine kim nöbete girecek? "Yedek kaynaklar" ve "uyuyan kaynaklar" bakımından Başkan 1942 yılına değin bile bir hesap yapmamış...

Fortner'ın açıklamasındaki zayıflıklar pek önemli değil. Önemli olan mantıksal bir tutarlılığın gerekliliğini hissetmek. Fortner Büyük Şefi tutukladı ve onunla birlikte saatler geçirdi. Onun işkence ya da ölüm korkusuyla konuşamadığına inandı. Ve yine de konuştu: Gestaponun tutanakları bunu kanıtlıyor. Öyle ise bunun bir nedeni olmalı. Ama ne?

Fransız uzmanlar bir noktada birleşiyorlar: Trepper tutuklanınca komünist partisini ve onun uydularını korumak istedi. Merkez Komitesini tutuklamak için Gestapo ateşli bir biçimde onu yakından izler, Fransa'nın işgali süresince buna çok özen gösterir, arşivleri buna ne kadar yaklaştıklarını bize gösteriyor. Ama Merkez Komitesi son derece tedbirli davranıyordu. Remy onunla bağlantı kurduğu zaman biraz sinirlenmişti: "Şu hayali Komite öyle koruyucu önlemler almış ki, en küçük bir sorumu bile yanıtlamak için hiç değilse onbeş gün beklemek gerekiyor" -iyilik bilir birisi olarak da: "İhtiyatlı davranmak konusunda komünistler bize ders verebilirler." Bu önlemlerin ve Gestaponun hiddetinin nedenleri açık: Komitenin tutuklanmasıyla, komünistlerin yaptığı direnmenin tümü suya düşebilirdi. Oysaki Trepper aracılığı ile Gestapo, onun içine değin girebilirdi.

Demek acımasız ama basit bir seçim yapma zorunluluğu vardı. Trepper susmayı seçebilirdi. Bu onu işkenceye değin götürebilirdi ve kendi dayanaklılığını deneme deliliğini gösterebllirdi. Ya da tersine, şebekeden geriye kalanları eleverebilirdi ve Gestapo bunu kendi isteği ile yeterli bulurdu, diğerleri de kurtulabilirdi. Bu korkunç terazide Katz ve Grossvogel ister istemez hafif kalacaktı. Ne Maksimoviç, ne Kathe Voelkner ağır çekiyordu. Artık onları kullanacak şebeke olmadıktan sonra "kaynaklar" ne işe yarardı?

Uzmanlar böyle bir neden gösteriyorlar ve açıklamaları da zayıf görünmüyor. Ama gerçek gibi görünen varsayım, zorunlu olarak doğru değildir. Trepper'in tutumu, onların ileri sürdüğü gibi gerçekten bir nedene mi dayanıyordu? Bunu Heinrich Reiser'e sormak için kalkıp Stuttgard'a gittim.

Bir fil gibi iri yapılı. Ak saçlarını çok kısa kestirmiş. Mavi gözleri, kızıl sahrada yitirilmiş iki tane vahaya benziyor. Bakışında gerçekten sevecenlik yok. Sanki zaman sınırsızmış gibi kollarını çaprazlamış sandalyenin üzerinde oturuyor, kıpırdamadan, yüzündeki görünüm değişmeden beş saat aralıksız konuşuyor. Sanki düşünerek konuşuyor. Her kelime bir ton ağırlık çekiyor. İnce ve küçük yapılı eşi onu hayranlıkla dinliyor. Kadın fransızca bilmiyor ama önemli değil. Konuşulanları sezlyor. Kıcası ona hiçbir zaman işinden söz etmemiş. Savaşta en önemli dönemi Paris'te geçirdiğini biliyor sadece. Kadın bu konuşmaları nasıl bir ilahi gibi dinliyorsa, kocasının Paris'te yaptığı çalışmalar da onu o denli az ilgilendiriyor. Kocası ne yapmışsa, elbette iyi şeyler yapmıştı. Bulunduğu yer bir fil kafesiydi. Otuz ya da kırk yıldan beridir evi silip süpürüyordu. Arasanız bir tek toz bile bulamazsınız evin içinde. Herşey pırıl pırıl temiz.

Reiser bir S.S.ti ama o da Giering ve Berg gibi eski bir profesyonel polis olarak Himmler tarafından açığa çıkarıldı. Naziler iktidarı almadan önce karşı-casusluk uzmanı. Paris'in işgalinin ilk dönemlerinde orada çalışmış. Komando şefi Gierlng'di ama o Berlln, Brüksel ve Paris arasında mekik dokuyordu. Fil Reiser ise yerinden kıpırdamıyordu. Uluslararası ölçüde herşeyi deneten Glering'di ama Fransa'ya o komuta ediyordu.

Şöyle anlatıyor: "Daha Komando kurulmadan önce Kızıl Orkestraya karşı ben savaştım. Sokol'u tutuklayan benim. Onun Ruslar adına çalıştığını bilmiyorduk. Londra'ya bağlı

basit bir direniş şebekesi sanıyorduk. Berlin hemen onları istedi. Eğer işkenceye uğradılarsa, bu Paris'te değil, Berlin'de olmuştur."

Anlatıyor: "Savaş, ne korkunç şey! Ve ne aptallık! Fransayı her zaman sevdim. Bugün bile haftada bir gün Fransızca derse gidiyorum. Sevdiğim yazarlar Henry Bordeau ve René Bazin, ama şu kadını da okudum, şu varoluşçu - neydi adı... Simone de Beauvoir!"

Anlatıyor: "Fransa'ya varır varmaz, tutuklulara sert davranılmayacak diye adamlarıma bildirdim. Benim bulunduğum serviste asla işkence yapılmadı. Ayrıca savaştan sonra Fransızlar bizi yakaladılar ve uzun zaman içerde bıraktılar ama kovuşturma yapılmadan soruşturma bitti. Eğer işkence yapılsaydı, bizi böyle serbest bırakmazlardı. Konuşmak istemeyen dikkafalılar için ise, özel ve tümüyle bağımsız bir servis vardı: "Zorla konuşturma servisi". Orada gerçekten hoş olmayan şeyler geçiyordu.

Anlatıyor: "Katz, onu da ben tutukladım. Başka kimse değil. Brüksel'in "ayakkabıcı"sı Reichman ile birlikte ele geçirdik. Katz ile ilişki kuran birkaç kişinin adresini Raichman biliyordu. Onların hepsini gözlettim ama bir sonuç çıkmadı. Bu dediğim Büyük Şef'in yakalanmasına değin. O andan itibaren Katz deliye döndü. Durmadan sığınak değiştiriyordu. Bir gece bir dostunun, Raichman'ın daha önce bize bildirdiği bir komünistin evine sığındı. Gözcüler bunu bana bildirdiler ve gidip tutukladım."

Acaba fille tek benzemeyen yanı belleği mi?

"Bay Reiser, karıştırıyorsunuz, Katz size Trepper'in kendisi tarafından teslim edildi...

-Bu yanlış. Büyük Şef, kendisinden hiçbir ajan istenmediği için o da kimsenin adını vermedi. Eğer böyle birşey yapsaydı, ben bilirdim, çünkü her zaman oradaydım.

-Öyle ama Gestaponun tutanakları da açık. Trepper Katz'a telefon etmiş, onunla metro istasyonunda buluşmuş. Katz tutukevine getirildiği zaman, Trepper ona şöyle demiş: "Artık bu baylarla çalışmak gerekiyor. Oyun bitti."

Sandalyesi üzerinde uzun bir süre susuyor, gözleri küçülüyor, iki mavi leke gibi oluyor, ellerini çok sıktığından eklem yerleri beyazlaşıyor.

"Beni iyi dinleyiniz beyefendi. Eğer bu konuyu iyi anlamak istiyorsanız, Gestaponun Büyük Şefle ilgili tutanaklarının

bir sözüne bile inanmamalısınız. Beni anlıyor musunuz? Bir sözüne bile!"

İlk bakışta bu herşeyi değiştiriyor. Ama üzerinde düşününce hiçbir şey değişmiyordu.

Daha önce yapılan açıklama şu: Funkspiel, amacı düşmanlarını yanıltmak olan, nazik olduğu kadar da tahrik edici bir harekât. Oyunu kazanmadan önce, bu oyun için izin almak gerekiyor. Hiyerarşi kuşkucudur. O olayın büyük kazanç sağlamasını ister ama eğer başaramazsa Funkspiel'i "beslemek" için düşmana boşu boşuna doğru haber iletmiş olacaktır. Sorumluluk korkusu bunun güvence altına alınmasını gerektiriyor, bunun ilk koşulu da "dönek"lerin güvenilir kimseler olmasıdır.

Gestapo, daha önce görülmemiş güçte bir Funkspiel yaratmak için Trepper'i kullanmaya karar verir. Haklıdır da. Giskes, bir avuç yardımcı piyanist kullanarak Londra'ya karşı Hollanda'da olağanüstü başarılar elde etti. Sovyet casusluk şebekesinin şefini Moskova'ya karşı kullanarak neden başarılı olunmasın? Ama bunun için yukardakileri inandırmak gerekir.

Trepper'ın yakalanmasından sonra, üst makamdakilere bir sinirlilik gelmiştir. Paris'e telgraf üzerine telgraf gönderirler, öyle ki bu telgrafların tekdüzeliğinden Fortner ve Reiser rahatsız olurlar: "Büyük Şef ne yapıyor?" Büyük Şef kendi yaşamını ve bir telefon rehberinin sağladığı olanakları insanı büyülercesine anlatıyor. Eğer bu başarılı sonuç Berlin'e bildirilecek olursa, Himmler öfkesinden boğulur ve Funkspiel'i açıkça reddeder. Ve bunu yapmakta haklıdır. En büyük devlet adamlarının, Dışişleri bakanlığının ve diğer tüm bakanlıkların kendisine gerekli olan "besini" sağlamaları için, kendisinin de tutukluların yapacağı körü körüne hizmeti güvence altına alması gerekir.

Öyle ise Trepper'i yok mu etmeli? Yoksa "zorla soruşturma servisi"nin bakımına mı bırakmalı? Ajanlarının adlarını mı Istemeli? Bu bir çözüm yolu olur. Elbette şebeke artık Gestapoyu pek ilgilendirmemektedir. İç bölmeleriyle birlikte çok iyi kurulmuş bir yapı ama temel çökünce, içindeki bölmeler de kendiliğinden çöker. Şebekeden geri kalanlar artık tek tek toplanabilir. Eğer birkaç tanesi kaçarsa, artık çalışamayacaklarına göre, ne önemleri olabilir ki? Bununla birlikte

Büyük Şef'e itiraflar yaptırarak, onu ihanetin içine çekerek yukardakilere güvence verilebilir.

Trepper'i etkisiz duruma getirmek? Bu imkânsız değil; pek tehlikeli, pek şüpheli. Ağzından zorla ajanlarının adını almak, bir şey aylarca gönüllü olarak birlikte çalıştırmak başka şey. Bizimki buna elverişli bir kimse değil. Şimdilik konuşmuyor ama söyleşide bulunuyor. Kendisine verilen kahve ve sigaraları içiyor. Ona sertçe davranacak olurlarsa, bir midye gibi kapanmayacak mıdır? Oysaki onunla işbirliği yapmak gerekiyor. Moskova'yı kuşkulandırmadan Funkspiel stili mesajlar verecek tek kimse o.

Bu nedenle ustaca bir çözüm yolu bulmak gerekiyor: onu Himmler'e olduğundan değişik ve salt bir hain olarak göstermek. Göz boyayıcı Gestapo'nun, başkalarının başarılarını kendine mal ettiğini Schellenberk bize daha önce göstermişti. Buradaki dalavere daha iyi anlaşılıyor: yalan söylemek için haklı bir neden var. Giering durumu Büyük Şef'e açıklıyor: "Herşeyi askerlere söylememek gerekir, çünkü politikadan hiç anlamazlar; herşeyi polislere söylememek gerekir, çünkü istihbarattan hiç anlamazlar."

Trepper sorar: "Peki öyle ise, herşeyi kim öğrenmelidir? oyunu oynayanlar. Ve herkese gerektiği kadar onlar pay dağıtacaktır."

Giering'in yaptığı açıklamayı Himmler iyi karşılar; tutuklular kuşkuya yer bırakmayacak kadar kendi hesaplarına çalışacaktır. Fortner de herkes gibi Katz, Grossvogel, Robinson ve Maksimoviç'i Trepper'in ele verdiğine inanır. Simex ve Simexco'nun düşüşünü, Belçika'daki toplu tutuklamaları, Lyon'daki grubun ele geçirilişini Büyük Şef'e yüklemek için kimi tutanaklarda onun yakalanış tarihi daha öne alınmış, 24 Kasım yerine 16 Kasım gösterilmiş...

Giering'i anlıyoruz. Ya Trepper? Girdiği oyunun bedelini ve oynadığı kartın Komando'ya yarayacağını görmüyor mu?

Oyunda büyük şeyler dönmektedir. Oyunu açıklamadan önce, başka şeylerin aydınlanmasında yarar vardır.

1941-1942 kışında Müttefikler tüm cephelerde yenilmiş ve en büyük çöküntüye varmışken, 1943 ya da 1944 yılında Almanların morali daha iyidir. Başarıdan sarhoş olan Almanya, Moskova duvarları dibinde bir darbe yiyince ayılır ama sarhoşluğun verdiği üzüntü birkaç ayda geçmez. Savaş artık

büyük bir gezi değildir, uzun ve çetindir, sonu korkunç olacaktır. "Resmi bildiriler"le yaşamaya, her zaman zafer haberleri dinlemeye ve Üçüncü Reich'ın Avrupadaki boyutlarının genişlemesine alışmış bir halkın, yenilginin bilincine varması korkunçtur. Şokun şiddetini ölçmek için Goebels'in günlüğünü okumak yetişir; toplumun her kesiminden kuşkulanmaya başlarlar. Sonra Hitler Alman ordularını kendi demir pençesi içine alır ve üstünü sıkıdüzen boyası ile boyar. Daha sonra müttefikler "hava terörü"ne başlarlar; yıkıntıların örsü üzerinde Alman halkı yeni bir moral döver - beklenmeyen ama su götürmez bir sonuç-; en sonunda da Kızılordu korkusu umutsuz bir savaş için onların gücünü bir araya getirir. En son günleri saymazsak, Rusya'ya yapılan ilk kış seferi sırasındaki o bozuk yüzü, artık Almanya'da göremeyiz.

Bununla birlikte ister askeri olsun, ister sivil, bir yıkıma doğru gidildiğini düşünen şefler'in sayısı çoğalmıştır. Almanya hiçbir zaman iki cephede birden bir savaş kazanmamıştı. Batı ya da Doğu ile bir antlaşma yapmak gerekliydi. Ama zamanı gelmeden görüşmelere başlamak, intihar demekti. Bozgunun sorumluluğunu, diğer bir deyişle ihaneti yüklenmek olurdu bu. Herkes gibi uygun adım uçuruma doğru gitmek daha iyiydi.

Himmler herkes değildir. Genel bir terörden kaçar, çünkü bu terörün kaynağı ve aygıtı kendisidir. Gestapo onu korkutamaz, çünkü kendisi Gestapodur. Duruma yalın bir gözle baksa - kim bunu ondan daha iyi yapabilir - gerekeni yapar mı?

Himmler: eşi az bulunur aklı başında bir delidir. Başı bulutlarda, ayakları yerdedir. Onbirinci yüzyılda Cermen halkları üzerinde egemenlik kurmuş olan ve kendisinin de özel bir saygı duyduğu kral Henri Oiseleur'ü kendi kişiliğinde yeniden canlandırdığına az çok inanmıştır - ne var ki Rusyadaki ilk kış seferinden itibaren yalnız kendi S.S.birliklerine kürklü giysiler giyme izini verir. O kış Himmler sonucunu sezemediği bir durum önünde Alman moralinin nasıl çöktüğünü ölçer. Moral, bir uyarma ile yükselebilir ama durum o kadar düzelmeyecektir. Bahar geldiğinde Alman orduları atılıma geçer ve genel bir coşku içinde Kafkaslara doğru ilerler, çünkü Almanya son darbeyi indireceğine inanmıştır; Ama Himmler görünüşe aldanmaz. İtalya Dışişleri bakanı Ciano 19 Mayıs 1942'de günlüğüne şunu yazmaktadır: Reichsfüh-

rer saldırının parlak olacağına inanmaktadır ama geçen yıl uğranılan güçlükler göz önüne alınırsa, bunun kesin olmayacağını belirtmektedir. Olaylar onun sezgisini onaylamaktadır. İşte bu nedenle Himmler'in avukat dostu Langbehn, Zurich ve Stockholm'da İngiliz ve Amerikan subayları ile konuşmak için ondan izin alır. Almanya'da rejim değişikliğine karşılık Batı'yla barış olasılıklarını yoklar. "Bu görüşmelerden açık bir sonuç beklenemezdi, diye yazıyor tarihçi Wheeler-Bennett, ama koşullar elverdiğinde Himmler'in asllere (Alman direnişçileri) "topu geri atacağına"oysaki rejimi Hitlerden ve nazilerden kurtarmak için bunun kaçınılmaz olduğuna onu inandırdılar (*)".

Hitler'in görevden aldığı ama her zaman iyi haberler toplayan eski diplomat ve Direniş şeflerinden birisi olan Ulrich von Hassel, bu konuşmaları kendi günlüğüne de geçirmiş. Hem Himmler'in katıldığı oyunlara ilk kez tanık olmuyor. 22 Mart 1942 tarihinde şunları yazıyor: "Son günlerde, Himmler'in çevresinde her çeşit şeyin tasarlandığına her zaman inanan Langbehn'ln evinde ilginç bir gece. Ne olursa olsun, onların arasında insan, Beck ve ötekilerin grubunun arasında olduğundan daha rahat hareket ediyor." Yedi ay önce, Eylül 1941'de, S.S. istihbarat servisinden Danfeld adında birisi Hassel'i ziyaret eder: "Henüz genç, dış politikayı insanın dikkatini çekecek kadar iyi bilen, basit yargıları olan ve çok içtenlikle konuşan bir S.S. yanımda bir buçuk saat kaldı ve öyle yollar gösterdi ki, ben ihtiyatlı davrandığım için o yoldan yürümedim. İkimizin ortak izlenimine göre Himmler'ln çevresindekiler çok kaygı çekiyorlardı ve bir çıkış yolu bulmak için kafa patlatıyorlardı (*)".

S.S.'lerin böyle bir dil kullanması bizi hiç şaşırtmıyor (Hassel de şaşırmıyor): başkalarının ancak düşünmeyi göze alabildiklerinl, onların yüksek sesle açıklayabildiklerini söylemek istiyoruz burada. Direnişçi bir insanla, bir S.S. ajanı arasındaki yaklaşmayı saptamak da hiç şaşırtıcı değil: Batı ile görüşmek ve bir anlaşmaya varmak için Himmler Direnişe güveniyordu.

Her gizli çalışmayı kendi politik amacı için nasıl kullanmış olduğunu Üçüncü Reich'ın tarihçileri ayrıntılarıyla anlat-

(*)J.W. Wheelet-Bennett, The Nemesis of Power, Mac Milan, 1953, p.577 - 233 et 205.

tılar. 1942'den 20 Temmuz 1944'e değin, yani Hitler'e suikast yapılan tarihe değin, Batı ile ilişki kuran direniş grupları ondan olağanüstü bir koruyuculuk gördüler. Keşfedilen üyeler ancak en sonunda tutuklandılar, tutuklananların çoğu da 20 Temmuz 1944'ten sonra, artık cellattan kaçamadıkları için öldürüldüler. İngiliz tarihçisi Gerald Reitlinger de şu sonuca varıyor: "Şu kesinlikle söylenebilir ki 1943'te Batılılarla görüşme şansına sahibolan yeraltı hareketlerinden hiçbirisi Himmler'in koruyabildiği ölçüde yok edilmediler. Ve işbirliği yaptığı ajanların ortaya çıkmasından çok çekiniyordu, çünkü böyle bir örnek tüm Direniş'i çökertebilirdi (*)".

Direniş, onun öyle bir oyunu durumuna geliyor ki, doğrudan doğruya gidip kapısını çalabiliyor. Savaşın sonuna doğru S.S.lerin kaygılarını Hassel ve dostlarının bildiklerini daha önce gördük. Aynı zamanda onlar Wehrmacht'ın genel korkuları, Hitlere karşı bir darbeye bağlamak umutsuzluğuna düşüyorlardı. Saptanılan bu ikili durumdan ürkütücü ama akılcı bir tasarı doğdu: Himmler'e Direniş saflarında yer vermek. Bu tehlikeli bir işti ama Hassel ve dostları bu tehlikeyi göze almaya değer buldular. Eğer Himmler ve S.S.leri onlarla birlikte yürürlerse, askerler de onlara katılmaya hayır demeyeceklerdi.

Bu işlerde aracılık yapan Langbehn, şimdiye değin İsviçre'de ve İsveç'te nabız yoklaması yapmıştı. Şimdi de Himmler ile Prusya maliye bakanı ve Direniş üyesi Popitz arasında bir buluşma hazırlıyordu. Görüşme 26 Ağustos 1943'te içişleri bakanlığında oldu. Popitz, Hitler'in onayını almadan Batı ile görüşmelere girişilmesini belirtir. Himmler (Führer'in "sadık Heinrich"dediği), hemen hemen sessiz durur ama Popitz üzerinde "ilke olarak Hitler'e düşman" bir izlenim bırakmaz. Langbehn, görüştüğü batılı kimselere bu iyi haberi vermek için hemen İsviçre'ye koşar. Ne yazık ki, Langbehn'in aktardığı haberler bir telsiz aracılığı ile İsviçre'de koşar. Ne yazık ki, Langbehn'in aktardığı haberler bir telsiz aracılığı ile İsviçre'de yayınlanırken Gestapo tarafından kayda alınır. Himmler araya girmeden önce Hitler bunun önüne geçer. Himmler ister istemez kendi kabuğuna çekilir, artık Popitz ile görüşmez ama Langbehn'i tutuklatır (**). Ha

(*) G.Reitlinger, The S.S. Heinemann, 1956, p.289.
(**) Bu iki adam 20 Temmuz 1944'ten sonra ancak öldürüleceklerdir.

reket, önceden kestirilmeyen bir şansızlık yüzünden başarısızlığa uğrar.

Ayakları yerde, başı Bulutlarda olan Himmlerin izlediği politika anlamlıdır. Sağduyusu iki cephede birden savaşmayı doğru bulmuyor. Doğu lle anlaşmaya varmak onun için söz konusu olamaz, çünkü "antibolşevik haçlı seferi"ne dellcesine inanmaktadır. Öyle ise Batı ile anlaşmak için çaba gösterecektir. Himmler'in delilliği elbette bir Churchill ya da bir Roosevelt'in kendisi ile görüşmeyi ve kendisi ile el sıkışmayı kabul edeceğini umut etmesi. Bunu düşünürken milyonlarca kurbanın kanını unutmuş görünüyor. Bununla birlikte onun hayalleri başka bir şeydir ve kendi işidir.

Bizi ilgllendiren onun polltikasıdır.

Hlmmler'ln dünya çapındaki politik oyunu ile küçük bir tutuklu olan Trepper arasında ne gibi bir bağlantı var? Evet doğrudan ve çok basit bir llişki var. Müttefiklerden birisiyle ayrı bir barış yapmak için, önce bu birliği bozmak, karşı cepheyi dağıtmak ve araya girecek kadar bir aralık açmak gerekiyor. Böyle bir girişime her zaman olasılık vardır, hem çoğu zaman kolaydır, çünkü Tarih, meyvelerini vermeden önce sona eren Işbirliklerini terkeder. Birlik kurmak, bir gözün ortağının üzerlndeyken hep aynı yöne bakmaktır, sana atılacak çelmeye dikkat ederek onunla aynı adımları atmaktır, ortağının kafasına takılı art düşünce ve kuşkuyu dışa vurmadan ortak bildiri yayınlamaktır. Çünkü bir gün gelir, en iyi birleşmeler bile biter.

Stalin, Churchill ve Roosevelt bunun çok iyi bir örneğini verirler. Onların geç de olsa bir gün ayrılacakları çok iyi biliniyordu. Özetleyecek olursak: savaşın ilk yarısında Rusya Alman darbesi altında sendelerken, Churchill ve Roosevelt onun dolambaçlı bir barışla bu güç durumdan kaçacağından korkuyorlardı. Savaşın ikinci döneminde Rusya günde onbin asker pahasına karşı saldırıya geçtiğinde Batılıların ikinci cepheyi açmakta geciktiğini gören Stalin öfkesinden kudurur, sonra Orta Avrupa'da kızıl llerlemeyi durdurmak için onların Führer'le anlaşmalırından kuşkuya düşer.

Bu durumda Alman oyununun rolü, ortaklar arasında çatışmaları artırmak, çelişkileri şiddetlendirmek ve iç çelişkiler yüzünden ortaklığın bozulması için sularına zehir katmaktır.

Bu nasıl olacaktır?

S.S. İstihbarat Servisi Şefi Schellenberg bunu kendi anlarında açıklamaktadır: her üyeyi, Almanya'nın öteki üye ile barışa hazırlandığına inandırmak. "Batı ile görüşmelere başladığımız aynı anda Rusya lle de görüşmek çok önemliydi, diye yazıyor 1942 yazında. Müttefikler arasında rekabetin büyümesi, bizim durumumuzu güçlendiriyordu(*)". "Bununla birlikte diye ekliyor, Rusya ile görüşmeye başlamak için büyük güçlükler vardı."

Batılılara yanaşmak kolaydır. Stockholm, Madrid, Cenevre, Lizbon ve Ankara resmi görüşme yapabilecek görevlilerle, ya da aracılarla doludur. Himmler, kendi tutumunu Nazl arkadaşlarından saklamak için, bu görüşmelere Alman Direnişçileri aracılığı ile katılmak ister. Bununla birlikte eğer gerçekten görüşmeye karar vermişse, tehlikeyi ve sorumluluğu yüklenmeye hazırdır ve yansız bir ülkenin başkentinde Batılılarla görüşmek lstediğini bildirmesi yetişir.

Daha önce dediğimiz gibi Ruslarla anlaşmak daha zordur. Ve Relchführer'in oyunu onlarla görüşmeyi gerektirmektedir. Ona bu çözüm yolunu -Kızıl Orkestranın vericilerini kimin söylediğini bilmiyoruz.

Bu çok ince bir düşünceydi, uygulaması da çok başarılı oldu. "Dönek" piyanistlerin aktardığı haberlerin üstün önemi şimdi iyi anlaşılıyor: ne pahasına olursa olsun yakalananları Moskova'nın bllmemesi ve onlara inancını sürdürmesi gerekiyordu. Böylece Kızıl Orkestra uzun zaman susmadan çalmasını sürdürür ama bu kez Berlin'in hesabına ve Moskova'nın zararına. Yefremov, Wenzel ve Winterink yeni orkestranın ilk solistleri olurlar. Geriye orkestranın başına esas şefini, yani Büyük Şef'i getirmek kalmıştır. Çünkü Moskova'yı uluslararası politikada zehirleyecek güçte olan tek kimse odur.

Bunu başarmak için şimdi onu nasıl kullanmak gerekir? İşte burada da ustaca bir hüner gereklidir. Aşırıya kaçmadan hafifçe dokunarak ve somut konuların içine çekerek. Stalin'i yalnız bırakmak umuduyla arkasına kurulacak duvar, tek tek taşlardan örülecektir.

Örnek olacak üç tane taş vardır.

S.S. şeflerlne, propaganda bakanı Goebels'in servislerince doldurulmuş on daktilo sayfası bir tutanak gelir. Bir an-

(*) Aynı eser, sayfa 378.

ket yapılmış, Alman kamu oyunun savaş karşısında neler düşündüğü soruşturulmuş ve sonuçlar özet olarak yazılmıştır. Bundan iki sonuç çıkarılmıştır: önce, her zaman için zafere inanırlar; ikinci olarak, Alman ordusunun yenildiği varsayımında, sıradan bir Alman vatandaşı neye mal olursa olsun Batı ile bir anlaşma yapılmasını, bunun Ruslar'ı Alman cephesinden uzaklaştırmanın bir yolu olduğunu belirtiyor. Bu belge elbette çok gizlidir ama uzun konuşmalardan sonra bunun Büyük Şef eliyle Moskova'ya aktarılması için S.S.ler izin koparırlar. Almanların Batılılarla bir anlaşma yapacaklarına ve tüm güçlerini Kızılordu üzerine çevireceklerine ilişkin Stalin üzerinde bir kanı uyandıracaklardır.

Paris bölgesi üzerinde düşürülen İngiliz ve Amerikan uçaklarının yaralı havacıları Clichy hastanesine götürülür. Bu havacıların birkaçının sözlerini, şebekenin üyelerinden birisinin aracılığı ile kaydederler ve "dönek" telsizlerden birisiyle yayarlar. Savaştan bezmişlerdir. Özellikle savaşa pek inanmamaktadırlar. Çoğu, nazilerden çok, Sovyetlere karşıdır. Almanya'yı ezerken "Pis domuzu" öldürmedikleri kuşkusuna kapılırlar. Böylece Stalin, Batılı savaşçıların kendileri için gerçekten ne düşündüklerini öğrenmiş olacaktır. Çünkü halen Nazi şefleri ile Churchill ve Roosvelt arasındaki gizli pazarlıktan kuşkulanmaktadır: Goebels'in raporu ile Clichy'deki görüşmeler, halkın bu zirvede çevrilen dolapiara karşı olmadığını gösterecektir (*).

Moskova "dönek" piyanistlerden birisine Calais savunması üzerine haber sorar. Komando birkaç haber gönderir. Merkez bunları yetersiz bulur ve eksiksiz bir araştırma ister. Komando bunun güçlüklerini söyler: Calais Sten tabancalı Alman askerleriyle dolu. Moskova oltanın üzerine atılır: nasıl? ingiliz marka Stenler mi? Wehrmachtın bunları nasıl elde edebildiklerini araştırınız ve bulunuz? Komandonun yanıtı: Wehrmacht Stenleri yansız ülkelerden almıştır, İngilizler bunları kimlerin satın alacağını biliyorlardı ve bir tek koşula bağlayarak satışa çıkardılar: silahlar Doğu Cephesi üzerinde kullanılmamalıdır. Ah, ne yaman bir dolap çevirirler! Çünkü Stalin bundan iki yanlış ve önemli sonuç çıkaracaktır. Birincisi,

(*) Bu görüşmelerin gerçekliğini gösterecek bir kanıtın olmadığını yazar belirtmektedir. Öyle anlaşılıyor ki, havacıların "açıklamaları" bilinen nedenlerden dolayı değişikliğe uğramıştır.

İngilizler Wehrmacht'ı silahlandırıyorlar: müttefiklerin ihanet belgesi. Eğer Doğu Cephesi üzerinde Sten kullanılmasını yasaklıyorlarsa, elbette ele geçecek bir silahın onların ihanetini ele vermemesi içindir. Kendileri Hitler'in Batıdaki ordusunu silahlandırırken, Alman silahları da Doğu Cephesine gönderilmiş oluyor. Dahası: eğer İngilizler kendi onaylarıyla Atlantik Duvarı'ndakl sllahlanmaya katılıyorlarsa, demek oraya bir çıkartma yapmayacaklardır. Ve yakında ikinci bir cephe açılmayacaktır. Son Alman askerinin son Rus askerini öldürmesi için Almanya ile anlaşma yapmak kararını vermemiş olsalar bile, demek ünlü formüle göre "son Rus askeri son Alman askerini öldürünceye değin" Batılılar kendi siperlerini güçlendirerek rahatlık içinde bekleyeceklerdir...

17 Ocak 1944 yılında Moskova'da yayınlanan Pravda gazetesi Kahire'de uğultu" başlığı altında şu haberi veriyordu: "Kahire, 12 Ocak (Pravdanın özel muhabiri bildiriyor). Yunan ve Yugoslav kaynaklı güvenilir kaynaklara göre, İngilterenin önemli iki adamı ile Rlbbentrop arasında, İberya yarımadasının blr kıyı kentinde son zamanlarda gizli bir görüşme yapıldı. Karşılaşmanın amacı, Almanya ile ayrı bir barış anlaşmasının koşullarını görüşmektl. Görüşmenin sonuçsuz olmadığı sanılıyor."

Berlin'de Goebels bu haberi şaşkınlıkla karşılıyor. "Bu olay bakanı serseme çevirdi diye yazıyor eski yardımcısı von Oven. Beni basınla ilgili haberler toplantısına çağırdığı zaman, bunların arasında söz konusu olan yazı da vardı ve çok sinirliye benziyordu. Yazı, bir yığın telgrafın en üstünde duruyordu ve yeşil kalemi lle bir parantez İşareti -en önemli işaret- üstüne yapmıştı. Ayrıca bir birkaç tane ünlem işareti vardı. Bakan, kağıda blr elinin arkası ile vururken bana çok anlamlı bir biçimde bakıyordu: "İşte güncel haberlerin içinde en önemli olanı budur", dedi. Elbette - ve ne yazık ki- bu A'dan Z'ye değin uydurmadır. Sorun şudur: Stalin - çünkü şu kurnaz tilkl, başkası değll, olayın arkasına gizleniyor - Stalin, şu yalan haberle ne yapmak istiyor. (*)?"

Aynı soru tasalı bir havayla Londra ve Washington'a da yöneltllir. Pravda'nın verdlği haber elbette bir dayanaktan yoksundur ama eğer Stallı buna inanmak eğiliminde ise -O'

(*) W.von Oven, Mit Goebbels bis zum Ende. Buenos Aires, 1949, t.I,p.160.

nun onaylamadığı bir yazıyı Pravda'nın yayınlamadığı iyi bilinmektedir- birleşmek için anlaşma olabilir. Foreign Office, bunu yalanlamak için acele bir haber yayınlar; bir soruşturma yapılır, Pravda'nın Mısır'da muhabiri olmadığı ortaya çıkar; hem haber dışarı çıkmadan önce orada sansürden geçmektedlr. Sovyet Tass Ajansı, Almanya'nın Türkiye'deki elçisi Franz von Papen'ln karanlık çalışmaları üzerine üstü kapalı yorumlar yaparak, İngilizlerin yaptığı bu yalanlama ile birlikte yayınlar. Genel blr anlaşmazlık vardır. Berlin'de Goebbels, von Oven'e şöyle der: "Olayın gelişmesini çok dikkatlice izlemeliyiz. Ne olursa olsun, bu benim çok önceleri söylediğimin doğrulanması: müttefikler, bizimle anlaşacaklarını söyleyerek karşılıklı olarak birbirlerini korkutuyorlar. Kamu oyu bu haberleri elbette bilmemelidir. Yabancılar karşısında da mutlak sessizliğimizi korumalıyız; bizi ilgilendiren şeyler başkalarının kulağına gltmemelidir. Sonuç olarak bu haber içte ve dışta duyulmayacaktır. Dışarı hiçbir sızma olmayacağına illşkln blze güvence vermelisiniz." Ama sızma olur. 7 Şubat'ta von Hassel günlüğüne şunları yazar: "Durum kendini anlamlı bir biçimde gösteriyor: Pravda'nın İngiltere ve Amerika'ya karşı fırlattığı "pis kokulu bombaya" göre Ribbentrop İspanya'da Hoare ile konuşmuş olabilir. Almanya' daki sonuç: yöneticller arasında artan kuşkuya göre, Ribbentrop'un İnglilizlerle görüştüğü doğru değil ama diğerlerl görüşüyorlar. Schwerin'in bana anlattığına göre, Dışişleri Bakanlığı'nda bir grup genç casusluk yapıyor."

Londra ve Waşington bu yazısı neyin aydınlığa çıkarabileceğlni bilemezler. Yansız ülkeler bunu kendi aralarında tartışırlar. Berlln'de Propaganda bakanı Goebbels, Mallye bakanı Schwerin von Krosigk ve hemen hemen tüm Nazi yöneticlleri benzer kararsızlık içindedirler. Üçüncü Reich'ın tarihçilerinin kendileri bu sisteme dayanırlar ve bu basit "asılsız haber"i lnandırmaya çalışırlar...

Funksplel'in yorumcuları tarafından yazılan, Gest po-- Müller tarafından Paris'e götürülen haber, Kent'in telsizi üzerinden Komando tarafından yayınlanır. Çok daha önce aynı verici ile yayınlanan bir mesaj, Küçük Şef'in Alman dışişleri bakanlığında çok önemli bir görevli ile ilişkl kurduğunu Moskova'ya bildirmlştir. Başkan, bu görevlinln adını sormak için lvedi davranır. Komando, 1939'dan önce Lizbon'da görev yapan ve Nazilere karşı olduğu bilinen gerçek bir diplomatın

adını verir. Kent'in telgrafları içindeki önemli diplomatik haberler böylece doğrulanmış olur. Ribbentrop ile İngilizler arasında görüşme Haberi'nin kaynağı buradan gelmektedir. Kent'e göre kendisinin ajanı Londra'da görevli iken, yansız bir ülkenin diplomatı ile tanışmıştır ve bununla ilgili belge Alman servislerince ele geçirilmiştir. Bu diplomatın o sırada Londra'da olduğu doğrudur - Kremlin bunun doğruluğunu kolayca araştırabilir - kendi hükümetine kısaca bir yazı göndermiştir ve Alman servisleri bunu elde etmeyi başarmıştır. Funkspiel'in ustaları yalnızca birkaç cümleyi değiştirerek yazının tümüne ayrı bir anlam verirler ve yansız bir ülkede resmi Alman-İngiliz görüşmesinin yapılacağını bildirirler. Burada söz konusu olan Stalin'ı Müttefik Devletlerin dürüstlüğünden ince bir hesapla kuşkuya düşürmek, onların Almanya ile görüşmeye hazır olduklarını, birliği parçalamak ve hainlik yolunda koşuştuklarını ve Stalin'in kendi yanılgısını anlamakta geç kaldığına inandırmaktır.

İşte Trepper böyle korkunç büyük bir oyuna hazırlanmaya zorlanır; elbette canını kurtarmak istiyorsa.

İYİ bir yaşam.

Giering ve Fortner onu diş dokturunda yakaladıktan sonra, Saussaie'ler caddesindeki tutukevine götürürler. Orada, iki hafta önce Marsilya'ya gidip Kent'i tutuklayan S.S. Boemelburg tarafından karşılanır. Fransa'daki Gestapo şeflerinden birisi olan Boemelburg Trepper'i gördüğünde bağırır: "Sovyet ayısını sonunda ele geçirdik!" Yarım saat içinde Komando Berlin'e telefon ederek bu güzel haberi verir, sonra tutukluyu **Fresnes** Tutukevi'ne götürmek üzere bir arabaya bindirirler. Birkaç silahlı polis arabası onun arabasına eşlik eder.

Orada bir gece geçirir ve herhalde uyumak için biraz güçlük çeker, çünkü Giering'in buyruğuna göre Kızıl Orkestra'nın tüm üyelerinin kolları arkadan kelepçeleneceğinden onun da kolları arkadan kelepçeli kalır.

Ertesi gün Komando onu yeniden Saussaleler Caddesi'ne götürür, giriş katında kendisi için hazırlanmış olan bir hücreye konur. Orada iki buçuk ay kalacaktır ve hiç kimse kendisine el sürmeyecektir. Hücrede iyi yemek ve sigara bulur. Kalbinden rahatsız olduğu için askeri bir doktor onu muayene eder, her üç günde bir muayenesine gelir. Reiser'in anlattığına göre üst kattaki banyoda haftada iki ya da üç kez banyo yapmasına izin verilirmiş. Tutuklu birden bire hareketsiz kaldığından, can sıkıntısını gidermesi ve Almancasını iyileştirmesi için ona bir sözlük, kağıt ve bir kalem verilmiş.

Onu sorguya çekenler, yumuşak bir dil kullanırlar. Sorgular öğleden sonra yapılır, çünkü Komando'nun üyeleri sabahları kendilerini formda bulmazlar, "kibar ağızları"ndan tatsız sözler kaçırırlar. Birbiriyle iyi anlaşan, neşeli, çalışmaya istekli, günün yorgunluğunu gece üstünden atmasını bilen bir ekip oluşturulur. Ağır başlı Reiser'in dışında tüm çete bü-

roları kapanır kapanmaz hep birlikte çıkar. Önce bir Rus barının gedikllsi olurlar - böylece Kızıl orkestranın havasından uzaklaşmıyorlardı - ama Komandonun eğlenceyi seven adamları orada şarkıcı Suzy Solidor ile karşılaşırlar. Kadın onları ayartır, müşteri ilişkisini kişisel ilişkiye çevirir ve evine bağlar. Giering ve adamları orada her akşam kendi metreslerini (orduya bağlı yardımcı servislerde çalışan kadınlar) bulurlar, sarışın şarkıcı Solidor'un söylediği şarkıları dinlerler ve bol bol kafa çekerler. Bu hüzünlü şarkıların arasına bol bol gülüşmeler de katılır. Suzy bir gün Berlin'den döndüğünde, orada garda S.S.lerin bayraklara büründüğünü anlatır. Bu bayraklara bürünme, aslında Himmler'in onuruna yapılmıştır ama kadın iç çeker ve şöyle der: "Olsun, bu kadar bayraklara bürünmenin ne gereği var?" Fortner buna da güler.

Öğle yemeğinden sonra Giering ve Trepper büyük bir konyak şişesinin ve kahve ibriğinin önüne yerleşirler. İki eski arkadaş gibi her öğleden sonra çene çalarlar, birbirlerine anılarını anlatırlar, arada bir de aynı cepheden olmadıklarını anımsarlar. Örneğin bir gün Giering Kızılordunun Dinyeper Irmağı'nı aştığını bildirir ve ekler: "Berlin'de, kendilerini cepheden ayıran ırmakları saymaya başladılar. "Trepper de 1918'deki Kayzerle ilgili ünlü fıkrayı anlatır: Kayzer cepheyi gezmek istediğini yaverine bildirir, yaveri şöyle karşılık verir: "Sabrediniz efendim, çok geçmeden cephe size kadar gelecektir." Giering'in rengi atar ve tutuklu çok ileri gittiğini anlar, bunu felsefeye bağlar: "Baksen şu ırmaklara, bir o yana akıyorlar, bir bu yana." Bu son sözün hiçbir anlamı olmadığı halde, konyağın yardımı ile de Giering'i yatıştırmaya yeter.

Komando şefi durmadan zayıflar ve sesi bir hırıltı halini alır: kanser halâ Kızılordu'dan hızlı ilerlemektedir. Trepper onun acılarıyla ilgilenir ve daha çok alkol içmesi için ona cesaret verir-ona göre bu öldürücü tümörü durdurmanın tek yolu alkoldür. Ne gariptir, Büyük Şef, Komando'nun bir çeşit danışman doktoru olur, ona karşılıksız yardım eder ve öğütler verir. Giering'in içki içerek acısını azaltırken ilk yardımcısı Willy Berg (Komando'nun dostları ona Hügel (*) diyorlardı)di. Büyük Şef de ona ayrıca teselli verir: "Paris'te bir ec-

(*) Almancada Berg dağ anlamına, Hügel ise tepe anlamına geliyor. Böylece Willy Berg'in çok aşağılarda kaldığı söylenmek isteniyor.

zacı tanıyorum ki, mucize gibi etki eden bir ilaç yapıyor, bugünlerde ona birlikte gidelim."

Gerçekten dışarı çıkmak için izin almakta gecikmez. Araba ile ilk dolaşmaya çıktıklarında İki Gestapo arabası da onunkinin yanında gider. Sonra, bu araba teke iner, daha sonra da kendisinin arabasına eşlik eden araba kalmaz. Böylece Trepper'in arabası, içinde iki muhafız ve bir şoförle birlikte Paris caddelerinde yalnız dolaşmaya başlar. Bu önlem de terkedilir, tutuklu bir tek muhafızla çıkar, bu da çoğu zaman Willy Berg'dir. Bergta eczaneye değin boşuna gidip geldiklerini kaç kez söyler ama Trepper çeşitli bahanelerle bunu reddeder ve zavallı Berg, sonunda bu mucize ilacın uydurulmuş birşey olduğuna inanır.

Belçika ve Hollanda şebekesinin dönek piyanistleri de kendilerine çok yumuşak davranılmasından yararlanırlar. Yefremov ve Wenzel, elkonulan bir evde kalırlar, Winterink Amsterdam'dadır. Komanda ihtiyatlı davranarak onları önce mesajların yazılmasında kullanır. Demek ilk dönemde piyano başına Alman uzmanlar geçerler ve Moskova ile eski bağlantıyı kurmaya çalışırlar. Bunu başaramazlar. Merkez kuşkuya düşer ve yanıt vermez. Bunda şaşacak bir yan yoktur, çünkü her piyanistin kendine özgü bir tekniği vardır. "İmza" sı, sesi ya da parmak izi kadar bireyseldir (kendine özgü bir ritimle yayın yapar). Merkezde karşısında kendisini dinleyen onun alışkanlıklarını ve tuşlara vuruşunu tanır. Eğer onun yerine bir başka piyanist çalışırsa, çevrilen dolap ortaya çıkar.

Komando birkaç hafta kaygı çektikten sonra, mesajların yayınlanması için üç tutuklu piyaniste boyun eğer. İhtiyatlı davranan Komando, onlara "boşlukta" yazı yayınlatır, diğer bir deyişle Moskova ile bağlantı kurmayan yayınlar.

Üç piyanist Merkez'le bağlantı sağlar. Merkez şaşırır: "Neler oldu?" der. Komando yanıt verdirir: "Tutuklamalar yüzünden bir takım karışıklıklar oldu; şimdi herşey yolunda," Ve aktarılan bilgilerin niteliği çok geçmeeden Moskova'yı yatıştırır.

Daha baştan iyi ilişki kurarlar, Funkabwehr'in eskilerinden birisi anlatıyor: ?Tutukluların çalışma istekleri gerçek bir tutkuya döndü. Yaşama koşulları kötü sayılmazdı, belli bir izgürlükleri vardı ve kendilerini gözleyen Alman subayları ile zamanla kişisel ilişkilerini geliştiriyorlardı."

Karşılıklı güvensizlik içinde başlayan bu ilişkiler, sıcak arkadaşlığa dönüşür. Önce hepsi de uzmandır, aynı teknik görevleri yaparlar, dünyanın tüm uzmanlarının yaptığı gibi hep bu meslekten konuşurlar. Sabahtan akşama değin hep birlikte görünürler, aynı yemeği paylaşırlar, aynı sigarayı içerler ve kısa zamanda alışkanlık hallne gelen karşılıklı şakalar yaparlar. Dış dünya silinir, savaş sesleri bile işitilmez olur; yalnızca içinde görevlerine tutku ile bağlı insanların çalıştığı bir ev vardır. Aradan birkaç hafta geçtikten sonra, tutuklular muhafızları birbirinden ayırdetmek güçleşir.

Bu olay yüzünden Funkspiel'in tüm uzmanları uyarılır. Aşırı bir arkadaşlığa gitmemek için çaba harcanır ama boşuna. İnsanların yapısı böyledir: ya güçlüdürler ya zayıf, nasıl istersenlz.

1943 yılı Ocak ayında Wenzel, gözcü adı verilen birisiyle telsiz vericisinin olduğu odaya girer, soba sönmüştür ve hava soğuktur. Alman, sobayı yakmak üzere eğilir, Wenzel onun üzerine atılır, bayıltıncaya kadar döver, kapıya fırlar, anahtar zaten dıştan kapının üzerindedir, kapıyı muhafızın üzerine kitler ve merdivenleri iner. Artık dışardadır ve özgürdür. Komando çok sıkı araştırmalara girer ama Wenzel'i hiçbir zaman bulamaz.

Onun yerine koruyucu melek piyanonun başına geçer. Birlikte iken Wenzel'in tekniğini inceleme fırsatı bulmuştur: Merkez bu değişikliği ayırt edemez.

Bu olaydan ders alanlar, diğer iki tutukluyu güzel evlerinden alırlar, Bürüksel yanındaki Breendonck toplama kampının bir hücresine kapatırlar; Funkspiel çalışmalarını artık orada sürdürecektir. Winterink ile Yefmerov,Wenzelin özgürlüğünün bedelini çok pahalı bir biçimde öder.

Paris'te Büyük Şef'in rahat yaşamı, Komando tarafından yakalanan tutuklunun çok eziyet görmesiyle bozuldu. S.S. Jung, Katz'ın gözlüğünü bir yumrukta gözlerinin üzerinde ezer, yüzü yaralanır, diğer işkenceler arasında tırnaklarının sökülüşü de vardır. Kanlar içerisindeki parmaklarını Trepper' e gösterlr ve "hiçbir şey söylemedim!" der. Grossvogel'in ne gibi işkencelere uğradığını bilmiyoruz ama böyle sessiz durursa eşinin ve çocuğunun öldürüleceği söylendlkten sonra bile konuşmayı redder. Onlara olan sevgisi yüzünden tutsak olur. Önce Bayan Grossvogel'I tutuklayan Komando, kocasının yakalanmasına yardımcı olmazsa çocuğunun gözleri

önünde öldürüleceğini söyler. Grossvogel, eşinin kendisini aramasından kuşkulandığı halde gider ve tutuklanır. Bunlar, Büyük Şef'in yakalanmasından bir hafta sonra olur.

Aradan birkaç hafta geçtikten sonra Fortner ve Reiser, Robinson'u yakalar. Reiser'in anlattığına göre, Komando Komintern'in izini sürerek onu tuzağa düşürür. Palais de Chaillot'da onunla buluşmak ister. Robinson bu buluşmaya gider ve tuzağa düşer. Gestaponun bir arabasının içine gizlenen Trepper, bu tutuklamaya yardımcı olur. Reiser, Robinson'un tanınmasında yardımcı olmak üzere Trepper'i de götürmek istediğinde, Trepper'nln yanıtı şu olur: "Onu mu, istersinlz yakalayınız. O her zaman başıma iş açtı kimse onu yitirmiş olmaz." Gazeteci olduğunu söyleyen Robinson, bir otelin küçük bir odasında tam Komüntern vari bir biçimde çok düzensiz bir yaşam sürüyordu: kitaplar ve dosyalar çekmecelerden taşar, bir kısmı şurda burda yığılı durur. Komando'nun bu karmakarışık eşyalar arasında bulduğu beş tane pasaport, İnternasyonalin bu ünlü kişisini yakalamaktan duyduğu sevinci biraz azaltır: pasaportlardan üçü , Henri Robinson adına düzenlenmiştir; üzerindeki damgalar, sahibinin son zamanlarda İsviçre'ye gidip geldiğini göstermektedir. Oysaki Henri Robinson 1930 dan beridir polisin "arama dosyası"da görünmektedir! Gerçekten iyi bir ajan, böyle tehlikeli belgeleri nasıl oluyor da kullanabiliyor? Sınırdan sık sık geçişinin polisin gönüne neden çarpmadığı pasaportların çokluğu ile anlaşılıyor (Damgalar değişik pasaportlara vurulmuştur) ama Robinson adına olmasını Komando bir türlü anlayamaz. Trepper'e gelince, bunda Komintern'in genel, Robinson'un ise özel bir amatörlüğünü görür (*).

Relser ve Fortner, ağzı açıkta kalan tutuklularını Komando'nun bürosuna götürürler. Fortner orada her zamanki sıkıcı olmayan soruşturmasına başlar. Sonunda Robinson şöyle haykırır: "Bana karşı neden böyle yumuşaksınız?" Ab-

(*) Batıdaki servisler, Komando'nun içine düştüğü şaşkınlığı bugün hâlâ paylaşmaktadırlar. Batı Almanya'da ortaya çıkanlan ve Robinson'un fotoğraflannı taşıyan savaştan önce hazırlanmış birkaç pasaport bu şaşkınlığı daha da artırdı. Yapılan araştırmanın ucu gitti Habljanic adında bir İsviçreli polise dayandı. 1948 yılında tutuklanan Habljanic adında bir İsviçreli polise dayandı. 1948 yılında tutuklanan Habrijanic, yirmi yıldan beridir Komintern'e aslına çok yakın pasaportlar hazırladığını açıkladı.

wehr'in adamı kısa bir yanıt verir: "Çünkü sizden hoşlandım. "O sırada Robinson'un evinde bulunan belgeleri incelemekten dönen Willy Berg çıkagelir. Sorulardan ve yanıtlardan birkaçını dinler, bundan pek hoşnut görünmez, tutuklunun üzerine doğru yürür ve bir sert tokat atar. Robinson yerinden kalkar ve bağırır: "Benden ne istiyorsunuz? Ben yalnızca bir gazeteciyim! " Fortner çok sinirlenir, Giering'e bağırır: "Eğer dayağa başlarsanız ben giderim! "Giering Berg'i dışarı çıkarır ama o günden sonra Fortner artık Komando ile pek iyi değildir. Kindusundin çoktan beridir sıkıldıklarını biliyordur. Bir tutuklunun yüzünde ilk kez dayak izi gördüğünde Giering'e şöyle demiştir: "Bakınız, siz profesyonel bir polissiniz ve bu gibi davranışıann yasak olduğunu biliyorsunuz." Gierıng'lin yanıtı şöyledir:"Nasıl? O kendisi kapıya çarptı." Öyle anlaşılıyordu ki, Komando'nun tutsaklarının kendi kendilerini kapılara çarpmak gibi garip alışkanlıkları vardı. Bütün bunlar Fortner'i onlardan uzaklaştırır. Haberlerden yoksun edilir, çeker Brüksel'e döner, kendisi bürosuna kapanır. Onun bu çekilişinin Gierıng'i ne kadar hoşnut ettiğini bilemez: çünkü Komando, S.S.lerin sahneye koyduğu Büyük oyundan bir Abwehr üyesinin haberdar olmasını istememektedir. Fortner'i uzaklaştırmak isteyenler, onun bu korkaklığından yararlanmışlardır.

16 Şubat 1942 yılında, tatlı Mildred Harnack'ın başı gövdesinden ayrıldı.

İlk karar Hitler tarafından bozulduktan sonra, Mildred'in savunucuları beklenmedik olay karşısında düştükleri şaşkınlığı onun ailesine söylediler. Arvid'in yeğini Axel von Harnack, bu durum karşısında başsavcı Manfred Roeder'e başvurmaya karar verir. Bunu yazılarından okuyalım: "Bir insanın önünde hiçbir zaman böyle kaba karşılanmadım. Çevresinde korkulu bir hava yaratmış. " Rolder'in dilekçeye verdiği yanıt şudur: "Harnack ailesini, bu kadına korumak için yappacakları tüm girişimiere karşı uyarıyorum. Onun sizin ailenizle hiç ilgisi yokmuş gibi davranmalısınız. O artık sizin aileden değil." Onu koruyacakları açıkca tehditler savurarak sözlerini bitirir.

Mildred Harnack ve kontes Erika von Brockdorf bir başka mahkemeye birlikte çıkarırlar. Hiçbir yeni suçlama, dinlenmemiş bir tanık ve şimdiye değin bilinmeyen bir kanıt

yoktur. Ama Führer karşısında uysal davranan yargıçlar bu kez ikisine de ölüm yargısını giydirir.

Mildred kendi hücresine döner ve gelip kendisini aramalarını bekler. Çok zayıflamıştır, aradan geçen beş ay içinde, göze çarpan en güzel yanı olan sarı saçları ağarmıştır. Papaz Poelchau, daha sonra onun ailesinden birisine şunları yazar:

"Çok cesurdu, hep aklı başındaydı ama daha baştan dış dünya ile ilgisini kesmişti. Acıya karşı duyarsız olmak için, yaşamında duygusal olan ne varsa onları dışta bırakmış, çevresine bir duvar örmüştü. Onu bu davranışının dışına bir an için çıkaracak olan yalnızca anasının fotoğrafı vardı. Bu fotoğrafla sessiz ama tutkulu bir dille konuşuyor, yüzü yaşlarla doluyordu. Durmadan bu fotoğrafı öpüyor, sonra da yatışıyordu."

15 Şubat'ta Goethe'nin şu dizelerini İngilizceye çevirmişti:

GECE YOLCUSUNUN ŞARKISI

"Sen ki gökten geliyorsun
Acıyı ve üzüntüyü dindirmek için,
Sen ki acıyı iki kat billyor
Ve iki kat yatıştırıyorsun
Bezdim tüm bu sıkıntılardan!
Neye yarıyor üzüntü ve mutluluk?
Ey büyük sükunet
Gel, ah gel yüreğimin içine."

Ertesi günü gelip kendisini öldürmeye götürdükleri zaman şöyle der -Bu Amerikalı kadını on beş yıl önce tutuklu ve inatçı genç bir öğrenci uzak bir üniversiteden alıp getirmişti- evet sadece böyle der: "Ne kadar çok sevmiştim Almanya'yı!"

Sonra iki gardiyanın arasında sert adımlarla giyotine doğru yürür.

Altı gün önce, iskambil falcısı Anna Karause'un müşterisi Albay Erwin Gehrst'in boynu vurulmuştu.

Ve sekiz gün önce Wiyhelm Thews'in boynu vurulmuştu. Thews,İnternasyonal Tugayın eski subaylarındandı; Al-

manya'ya dönmek, orada kavgaya başlamak için bir Fransız toplama kampından kaçmıştı.

23 Şubat Kızılordu'nun bayramıdır; o gün Komando artık Sovyet ayısına lâyık olduğu bir kafesi verir. Onu Neulliy' de, Victor Hugo Bulvarı ile Rouvary Caddesi'nin birleştiği köşede bulunan özel bir otele götürürler. Binanın dört yanı bahçe ile çevrilidir, önünde bulunan beyaz sütunlar ona eski Yunan tapınakları havasını verir. Gestapo, önemli tutuklularını yerleştirmek üzere oraya elkoymuştur: İspanyol Bakan Lango Caballaro, Albay La Rocque ve birçok Fransız devlet adamı oradadır: On kadar gönüllü Slovak orada bekçilik yapar. Serbest bir hava vardır: her tutuklu rahat bir odaya sahiptir, çok sayıda kitap bulunur, dışarda hazırlanan yemekler odalara getirilir. Kapılar dışardan kapalıdır ama bir nöbetçinin hemen gelmesi için kapıya vurmak yetişir, akla uygun isteklerinizi de yerine getirirler. Elektrik süpürgesi ellerinde iki kadın temizlik yapar. Günlük yürüyüş yapma hakkınız vardı: bu ister önde çimenlerin çevresinde olur, ister arkada odacı Prodhomme ve kızlarının özenle sebze yetiştirdikleri bahçenin çevresinde. Bahçeyi çevreleyen demirparmaklıklar, içerinin görünmemesi için kara saçla kaplanmıştır ama arada birkaç açıklık kalmıştır. Dolaşmaya çıkan tutuklular kentin gürültüsünü, yoldan geçenlerin konuşmalarını, hatta birşeyden kuşkulanmadan sırtlarını parmaklıklara dayayan aşık çiftlerin fısıltılarını duyabilirler. Çünkü hiçbir nöbetçi burada dışardan görünmez: Gestapo, Direnişçileri saklamak için,- kuvvet gösterisinden çok gizliliğe önem verir. Deneyler ona hak vermektedir.

Orada da, binanın yöneticisi Boemelburg'dur. Trepper'i karşılarken ona "Stalin" adını verdiği köpeğini gösterir. Trepper dudak bükerek yanıtlar:" -Evet, ben de köpeğine "Hitler" adını veren birçok komünist biliyorum ama bence böyle davranışlar her zaman gülünç kaçıyor. Boemelburg'un suratı asılır. Aslında iyi bir adamdır ama yataktan kalkar kalkmaz içmeye başlar, sonra komünist şeflerinin büyütülmüş fotoğraflarını ya da Gestapo tarafından aranan Yahudilerin fotoğraflarını hedef tutarak tabanca atışları yapar.

Boemelburg ve delice hevesleri; saygılı Slovak nöbetçiler; saray halılarının üzerinde yürür gibi ağır adımlarla ve düşünceli başları önlerine eğik yürüyen büyük tutuklular; kapıcı Prodhomme, kızları ve özenli bahçeleri; dışardan okula gi-

den çocukların bağrışmaları; Gestapo'nun Avrupa'da insana garip gelen tutukevleri olmuştur ama hiç biri Neully'deki gibi garip bir düzene ve anlaşılmaz sessizliğe bürünmemiştir.

Büyükelçi François-Poncet, Cumhurbaşkanı Albert Lebrun ile birlikte 1943 yılı ağustosunda oraya götürüldüğünde oranını havasından çok rahatsız olur. Hem bu önemli iki kişi orada yalnızca altı gün kalır, sonra Almanya'ya gönderilir. François Poncet, orada gördüklerini, **Bir Tutsağın Defteri**'nde anlatıyor (*):

"İçinde bulunduğumuz ev, bizim merakımızı uyandırıyordu; esrarlı bir havası vardı, rahat ve şık döşenmiş bir özel oteldi ama şimdi neye hizmet ediyordu? On tane numaralı odası vardı. Bunların hepsi de tutuklu hücresine mi çevrilmişti? İçinde kimler oturuyordu?

"Parmaklıkların üzerinde bir kilisenin çan kulesi görünüyordu. Bakımsız atlann çektiği kılıksız arabalar, bisikletliler geçiyordu ama kimse bizim garip eve bir göz atıp bakmıyordu...

"Evin on odasında kimler kalıyordu? Oraya dinlenmeye gelmişe benzeyen Gestapo'nun memurlarıyle birlikte Alman ve Fransız tutuklularınını içinde saklayan bu ev neydi acaba? Biz bu esrarı çözemiyorduk.

"Biz yürümeye çıktığımızda çimenlerin çevresinde dolaşan elli yaşlarında,saçsız ve spor giyimli bir adam; daha ciddi ve daha düşünceli görünen daha genç birisi; nöbetçilerle senli benli olduğu için başını arkaya doğru atarak ve göğsünü kabartarak yürüyen bir üçüncüsü."

Başını arkaya doğru kaldırıp göğsünü kabartarak yürüyen-şebekeden geriye kalanlar bir noktada birleşiyorlar: bu Trepper'dir. Bundan hiç kuşkunuz olmasın!

François Poncet yazısını sürdürüyor:

"Üst kattaki odamın perceresinde orta yaşlarda, çok sarışın,yün pijamalı bir kadın görünüyordu; bahçenin ilerisinde, bir bahçe koltuğunun üzerinde oturuyor, okuyordu; kimi zaman başını kaldırıyor, kendisine başka bir odadan seslenen başka bir kadınla konuşuyordu, Almanca ve Fransızca karışımı sözler işitiyordum."

Bu elbette Margerete Barzca'dır. Şubat ayında tutuklular oraya getirildiğinde Margerete orada yoktur, François

(*) Historia, Ağustos 1951, no 57.

Poncet onu orada ağustos ayında görecektir. Kent ve sevgilisi henüz Boemelburg'un konuğu olmamışlardır: Kent Sausaieler Caddesi'ndedir. Margarete ise Fresnes'de hücrede gizlidir. 4 Ocak'ta Berlin'de , Gestapo Margerete'e şu haberi vermiştir: "Serbestsiniz, sizi Paris'e değin götüreceğiz. Kent de Paris'e dönecek ama ona gereksinmemiz olduğundan bırakmayacağız" Tren yolculuğunu kolları kelepçeli yaparlar. Yufka yürekli bir muhafız, başka yolcuların bakışından korumak için Margeret'in kelepçelerinin üzerine kendi şapkasını koyar.

Serbest bırakacaklarını söz verdikleri Margerete, Paris' te Fresnes'in bir hücresine kapatırlar ve sinir krizleri geçirir. Beş ya da altı gün sonra, iki komando muhafızının arasında kendisine Kent'i getirirler. Margarete şu sahneyi şöyle anlatıyor: "Çirkindim, makyaj yapmamıştım, sinirden deliye dönmüştüm, beni gören Kent kendisini tutamadı." Kent'in gözlerinden yaşlar boşandığını gören S.S.ierin ağızları açıkta kalır. Kent bağırarak kendini onların ayaklarına atar: "Ne isterseniz yapacağım, yeterki onu rahat bırakın, onu serbest bırakın." Margarete 'i fresnes'de alıkoyarlar ama haftada bir görüşmelerine izin verirler. Her görüşmeden sonra bir kadın muhafız Margerete'i soyar ve en olmadık yerlerine değin üstünü arar. Sinir krizleriyle zorlanan Margarete, sonunda muhafızları bezdirir ve ek buluşma iznini koparır.

Tutukevindeki durum, tıpkı Simex'deki gibidir. Yalnızca Alfred Corbin ve Suzanne Cointe orada bulunuş nedenlerini bilirler.

Komando, Berlin'den işkence uzmanlarının gelmesini beklerken, kendi bildiği en iyi yöntemini Alfred Corbin üzerinde dener: ölümle santaj. 30 Kasım'da eşi ve kızı aynı hücreye konur; ayağa kalkmaları ve yüzlerini duvara dönmeleri onlara söylenir. Kendilerine yaklaşan ayak seslerini işitirler. İki yada üç klşi hücrenin içine girdiğini işitirler. Alman aksanı lle konuşan bir ses, eğer ölü görmek istemiyorsan herşeyi açıkla diye birisini tehdit eder. İki kadın o zaman Alfred Corbin'in sesini işltirler; söylenecek hiçbir şey yok diye yanıt vermiştir. Alman, Bayan Corbin'den kocasını itirafa teşvik etmesini ister. Kadının ağzından birkaç söz çıkar ama Alfred sessiz durur. Sonra üç tutuklu ayrı ayrı hücrelerine konur. Giderken Denise sendeler ve merdivene düşer. Muhafızlar çok heyecanlanırlar. Umutsuzca bir çılgınlık yapmasını önle-

mek için hemen üstüne atılırlar her zamanki intihar korkuları. Gerçekte bu tür düşünceler beslemekten uzak olan Denise, durmadan bakaloryasına hazırlanmaktadır. Reiser tarafından sorguya çekilmesi için birkaç kez Saussaieler Tutukevi'ne götürülmüştür. Orada Komando'nun çevirmenliğini yapan -çok genç, çok iyi yetişmiş- S.S.lerden Siegfried Schneider ile karşılaşmıştır. Schneider ona karşı çok sevgi göstermiş,gidip evlerinden ders kitaplarını getirmiştir. Schneider' den daha sonra yine söz edeceğiz.

3 Aralık'ta uzmanlar kendi araçlarıyla gelirler. Saat altı buçukta Alfred Corbin onların ellerine teslim edilir, ancak üç saat sonra yarı komada geri döner. Seans, önce kaba etlerine cop vurmakla başlar, sonra belinin altına ve bacaklarına; neden sonra vidalı işkence başlar -belki de bu Schulze-Boysen ve Harnack'a uygulanan işkencedir. Aralık ayı içinde bunun gibi üç tane soruşturma yaparlar, daha sonra uzmanlar küçük bavullarını elleri alıp Berlin'e geri dönerler: Alfred Corbin'i konuşturamamışlardır.

Suzanne Cointe, diğerleri gibi ortalıkta görünmeyince, yakınları onun ne yaptığını bilmezler. Kızkardeşine şöyle demiştir: "Eğer beni tutuklarlarsa, gidip Jean-Paul (Le Chanois)'a sorunuz, yapılacak tek şey bu." Bunun üzerine 19 Kasım akşamı kızkardeşi binanın son katına çıkar ve Le Chanois'yı arar. Beriki küfürler savurmaya başlar ve çekmecelerini boşaltmaya girişir. Hiçbirşey salık vermez (hem ne salık verebilirdi ki?), Suzanne'ın adı ve adresi geçen yazıları yok etmekten başka. Aradan birkaç gün geçtikten sonra, iki kadın esrarlı bir biçimde tutukludan haber alırlar: "Açlıktan kırılıyoruz, yiyecek gönderin." Fresnes'de verilen yemekler gerçekten çok kötüdür. Suzanne'ın nerede tutuklu olduğunu bilmediklerinden, ellerindeki yiyecek paketini her yere taşırlar ama gittikleri her tutukevinde geri çevrilirler. Sonunda bir akşam Bayan Cointe'a dostlarından Bayan Malivoix telefon eder. Onun da kızı Direnişçilerden olduğu için Fresnes'de tutukludur ama gizli tutulmamaktadır. Malavoix'in kızı Odette, üzerine kırmızı bir haç çizili ve "Yaya" yazılı bir gömleği anasına göndermiştir. Bayan Malavoix, Suzanne'ın ailesinin içindeki adını "Yaya" olduğunu bilmektedir. Bayan Colnte'a şöyle der: "Kızınızın başına neler geldi? Ben hiçbir şey anlamıyorum." Suzanne'ın nerede olduğu böylece öğrenilir ama ken-

dislne götürülen yiyecek paketlerinin hepsi de birbiri ardına gerl çevrllir.

Slmex'in diğer tutukluları, neye uğradıklarını bilmedikle-rinden akla karayı seçmeye çalışırlar, durum anlaşılınca inanılmaz bir gerçeğin içlne düşerler. Tıpkı tavadan ateşe düşer gibi.

Bunların içinde en büyük şaşkınlık geçiren belki de diş doktoru Robert Breyer'dir. Corbin'lerin dostu. Denise'in isim babasıdır; Belçika'lı Seghers nasıl Simexco'nun ortağı olmuşsa, o da öyle Simex'In ortağı olmuştur: hizmet etmek lçln. Ve şimdi başı tehlikededir. Deli olmak işten değil.

Rober Corbln'in de büyük şaşkınlığı geçmiştir. Tutuklandıktan üç gün sonra silahlı üç Alman eri ve bir onbaşı hücresinde görünürler ve soyunmasını söylerler. Onu sırtında bir gömlek ve kolları arkadan kelepçeli olarak bırakırlar. Kara bir yatak çarşafı pencereye çekilmiştlr; bir elektirik lambası gece gündüz yanar. "Çorba taşıyanlar"la tutukevinin berberi, kapısındakl ölümcül "kırmızı kartonu" kulağına fısıldarlar. Noel'den birgün önce, onu hücresinden çıkarırlar. kelepçelerinl sökerler ve genç bir çocuğun sürdüğü büyük blr Amerikan arabasına bindirirler; kendislni Saussaieler Tutukevi'nden istemişlerdir. Yolda giderken bir ara kaçmayı düşünür ama sonunda vazgeçer: kaçtığı için ya kendisini ayıplarlarsa? Oraya gittiğinde bir aynlışlık yapıldığı anlaşılır, sorguya çekilecek olan Robert değil, Alfred'dir Fresnes Tutukevi'ne gerl gelir.

Mart ayında S.S. Jung, sorguları çok yumuşak bir hava içinde yürütür. Robert Corbin'e insanı şaşırtacak sorular sorar. Örneğin: "Elçi Corbin'le akraba mısınız?" (Bu elçi Londra'da özgür Fransızlarla birliktedir.Scheliha ve Baron Jaspar'ın şebekede yer alması nedeniyle Komando, Kızıl Orkestranının Avrupa'da elçiliklere ajan soktuğundan kuşkulanmaktadır...) Jurg sonunda havayı yatıştırır: Robert Corbin ve yeğeni Denise yakında serbest bırakılacaklardır. Robert'ın kollarındaki kelepçeler sökülür, umutlanmaya başlar.

Keller iki kez tokat, tekme ve vidalı işkence aletine kolları ve bacakları sıkıştırılarak Jung tarafından sorguya çekilir -işkenceye uğrayanlar bundan fazla etkilenmezler. Tıpkı Robert Corbin'de olduğu gibi daha sonra o da yanlışlıkla Saussaieler Tutukevi'ne götürülür Fresnes'e geri dönmesi için akşam servis arabasını beklemek zorunda kalır. Öğleden sonra

bir ara tuvalete gitmek zorunda kalır. Bunun için bir nöbetçi kendislne eşlik eder; ama öyle bir an olur ki Keller serbest hareket etmeye gereksinme duyar, oysaki elleri kelepçelidir. Muhafız kelepçe çıkarmayı reddeder ve kendi elleriyle ona yardım eder -hep intihar kuşkusu. Keller bu olaydan çok etkilenir: artık kuşkuya yer yok, Gestapo ona çok önem veriyordur. Oysaki o önemsenmemeyi yeğ tutar.

Onu dördüncü kez aramaya geldiklerinde, onlar için bir kaygı konusu olduğuna iylce inanır. Ondokuz yaşında genç bir asker olan muhafız ona bir parça kumaş göstererek şöyle der: "Üzgünüm, bununla gözlerinizi kapamak için buyruk aldım." Gözleri lyice örtülür. Asker kendislni arabaya değin götürür ve yerleştirir. Dirseğine birşeyin değmesiyle Keller yanına bir adamın oturduğunu anlar. Yolda giderken bir Alman soru sorar; Grossvogel yanıt verir.

Ancak üçüncü sorgusu sırasında Keller kendisini yıldırımla çarpacak haberi alır Simex bir casusluk şebekesini gizliyordu. Gerçeklerden ne denli habersiz kalmışsa, şaşkınlığı da o denll büyük olur. "Aman Allahım! Aman Allahım dlye bağırarak sandalyesinden düşer. Aradan çeyrek yüsyıl geçtikten sonra, o an gösterdiği tepki için pişman olmayacaktır: "Eğer bilseydim, gelmezdim!" der. İsviçre'li olduğu için savaşa gitmemeştir ama savaş daha sinsi olup onu bulmuştur.

Tutuklu yaşama, dlğer tutuklulardan daha lyi uymuştu. İlk zamanlar kelepçe yüzünden uyuyamazdı ama mekanisyen olduğu için onları hep gece açıp sabaha doğru da yenlden takma olanağını buldu. Ücretli muhafızı da kimi günler geliyor, kolundan kelepçeyi çıkarıyordu. Bu muhafız, sivil yaşamında orman bekçiliği yapan yirmi iki yaşında iri yapılı, sarışın güzel bir gençti. Yılbaşı gecesi, kendi yiyeceğini Keller ile paylaşır. Çok sonra Keller bu gencin, bir tutukluya gelen mektubu ona aktardığı için kurşuna dlzildiğini öğrenir (*).

Keller,ayrıca Fresnes gardiyanları arasında çok popüler birisi olmuştu. Onların dilini çok iyi konuşmam tek neden değildi. Ayrıca çok cana yakın bir adamdı ve en büyük özelliği de bu sevimliliğiydi. Her hafta gardiyanlar onun hücresi-

(*) Fransız tutukevlerl sonuna değin Wehmahct'ın seçtiği Alman Personel'ir denetlml altındaydı. Gestapo, bu denetlml kendi ellne geçirmek lsterse de başarıl olamaz.

nine dolarlardı. Çünkü Rus cephesine gidecekleri kendilerine bildirilince, göz yaşlarını tutamazlar, giderek içlerini Keller'e dökerlerdi. Keller de elinden geldiğince onları teselli ederdi.

Bütün bunlardan sonra orada "Çorba taşıma" hakkını elde etti. Bu sayede koridorda dolaşıyor, Simex'den tanıdığı eski dostlarıyla bir iki kelime konuşuyordu. Çünkü onun teselli edici sözlerine çok gereksinme duyuyorlardı. Fresnes Tutukevi, Neulliy'deki özel otele benzemiyordu: orada açlıktan ölüyorlardı.

BERLİN'E GİDEN KERVAN

1943 yılı mart sabahı, Jung Frasnes'e Simca arabasıyla gelir ve Alfred Corbin'le Keller'i alır. İki tutuklu geçen 19 Kasım'da tutuklandıklarından bu yana ilk kez birbirlerini yeniden görürler. Keller Corbin'i "zayıflamış, rengi solmuş ve hemen hemen tüm sesi kısılmış" olarak bulur. Ona tümüyle çökmüş bir insan olarak gözükür. Corbin'in dıştan görünür bir işkence izi taşımaması, insanın üzerinde bıraktığı etkiyi daha da artırır.

Araba Paris'in içine girer, Concorde Meydanı'nı geçerken Alfred Corbin mırıldanır: "Ah, bu meydanı artık hiçbir zaman göremiyeceğim..."Sonra Elize sarayının önünde dururlar. Jung bu iki tutukluyu, "Parfums Coty" firmasının olduğu binaya sokar. Burası "Üçüncü Hava Bölgesi Askeri Komutanlığının İvedi Yargılama Savaş Konseyi"dir. Diğer bir deyişle Hava Kuvvetleri Askeri Mahkemesidir. Bu nedenle "ivade yargılama" gibi önemli sözleri görüyoruz.

Binanın girişindeki büyük hol Alman subaylarıyla doludur. Asansörün önünde, yukarıya çıkmaya hazırlanan subaylardan birisini tutar kolundan çeker ve tutukluları göstererek ekler: "Öncelik hakkımız var. Bunlar ölüm adayları." Subay hemen toz olur.

Üçlü altıncı katta çıkar. İçinde birkaç tane kanepe bulunan küçük bir oda vardır orada. Odanın arka tarafında bir masa, masanın üzerinde nazi bayrakları ile süslenmiş Hitler'in kara bir büstü vardır. Saksılarda dört tane palmiye odanın dört köşesini süsler.

Bir Alman subayı Keller'e yaklaşır: "Ben sizin avukatınızım der" der. Derdinizi bana anlatınız. "Keller Simex'e nasıl girdiğini anlatır, firmanın gizli çalışmalarından hiç haberi olmadığının üstünde ısrarla durur. Öteki: "Peki, der, sizi kurtarmaya çalışacağım. Ama size verilen ceza ne olursa olsun,

itiraz etmemenizi size salık veririm. Dostunuz Corbin Almanca biliyor mu?" Hayır, Corbin bu dili bilmez, Keller ona çevirmenlik yapar. Zaten konuşma da çok kısa olur: "Bay Corbin, durumunuzun çok ciddi olduğunu biliyormusunuz? -Evet.Bir Alman subayı olarak sizi pek savunamayacağımı anlamalısınız. En kötü sonucu beklemelisiniz.- Biliyorum." Böylesine garip bir avukat ve böylesine peşin bir savunma az görülür... Ama Corbin buna şaşırmaz; kendi alınyazısını kabullenmiş görünür.

Subaylar salona yavaş yavaş girmeye ve kanepelere oturmaya başlarlar. Sonra başkan başta olmak üzere mahkeme kurulu içeri girer. Başkanı önceden tanıyoruz: Berlin'deki duruşmalara başsavcılık yapan Roeder'der. "Hitler'in tazısı" arkasından kan izleri bırakarak yine av peşindedir. Berlin şebekesinin altmış üyesinin başını kopardıktan sonra - o bununla övünmektedir- kendi yargı takımı ile gidip Bürüksel'e yerleşmiştir. Şimdi de Fransız şebekesinin hesabını görmek için Paris'e gelmiştir.

Jung yerinden kalkar, Hitlervari selamını verdikten sonra tutukluları sunar. Keller için söylediğl: "Bu doğrudan doğruya olayın içinde değildir ama hiç değilse bir yakınlık göstermiştir. Öte yandan yakalandıktan sonra söylediklerinde bir kararsızlık var."

Bundan sonra duruşma acaip bir hava içinde geçer. Roeder, Keller'i yerinden kaldırır ve ona kararı okur: "Beş yıl kürek mahkumu."Avukat sesini çıkarmaz. Avukat'ın uyarısına karşın Keller yine bağırır, Gözlerinden yaşlar boşanır: " Bir hiç uğruna beş yıl, bu çok fazla! "Bundan sonra cesaretlenen avukat ayağa kalkar ve Mahkemeye karşı mırıldanır: " Bu adamın başına gelenler, içimizden birisinin de başına gelebilirdi. Bunu yeniden düşünmenizi diliyorum." Roeder karasızlığa düşer, sonra yeniden düşünmek üzere yardımcıları ile birlikte -Hava Kuvvetlerinin Yüksek Subayları- çekilir. Geri geldiği zaman yeni bir kararı okur: "Üç yıl kürek mahkumiyeti."

Sonra sıra Alfred Corbin'e gelir. Roeder: "Yaptığınız eylemin önemini anlıyor musunuz?" diye sorar. Corbin: "Evet." Hemen kararın okunmasına geçilir: "Boynu vurularak öldürülmesine." Savunma avukatı ağzını açmaz. Roeder alaycı bir tonla hükümlüye seslenlr: "Görüyormusunuz, ekonomik casusluk için bile insan başını veriyor! "O zaman Corbin ona

bakar ve cılız sesiyle şöyle der: "Bunun önemi yok, siz savaşı yitiriyorsunuz ya. "Roeder'ln rengi kızarır, kapıyı çarparak çıkar.

Fresnes'e geri dönerler. Alfred Corbin yol boyunca hiç ağzını açmaz. Akşam Keller kardeşi Robert Corbine'e çorba tasını verirken fısıldar: "Kardeşiniz yargılandı. En büyük cezaya çarptırıldı."

Kızıl Orkestra'nın hemen hemen tüm üyeleri "en büyük" cezaya çarptırılır. Fresnes'de öldürülmelerini beklerler. Tutukevinde dolaşan bir söylentiye göre Almanlar ölüm cezası verdikten yüz gün sonra kararı uygularlarmış.

Ama 15 Nisan'da tutukevinde hazırlık vardır: gardiyanlar tutukluları toplar, avluda sıraya dizerler. Bunların kaç kişi olduğunu ve kimliklerini tam olarak bilmiyoruz. Orada olmadıklarını kesin olarak bildiklerimiz: Grossvogel, Maksimoviçler, Katz, Robinson ve elbette Trepper'le Kent. Orada olduklarını bildiğimiz: Corbin kardeşler, Bayan Alfred Corbin, Bay ve Bayan Jaspar,Robert Brayer, Keller Suzanne,Contie,Germanie Schneider (Wenzel'in eski sevgilisi) ve kocası, bir de Todt'un mühendisi Ludwig Kainz. Bunlarla birlikte olanlar: Robinson'un Komintern gurubunun üyelerinden Grioot çifti, Raichman gibi düzmece evrak uzmanı gravürcü Nederdo Griotto.

Kathe Voelkner orada değildir. Daha önce Reoder tarafından yargılanmış, ölüm kararını dinlediği zaman yumruğunu havaya kaldırmış, gülümseyerek şöyle demiştir: "Komünizme küçük de olsa hizmet de bulunduğum için kendimi mutlu sayıyorum", sonra en kısa süre içinde öldürülmüştür.

Denise Corbln hücresinden çıkmamıştır. 15 Nisan'da bir gün önce bitişiğindeki hücrede birilerinin taşındığını hissetmişti, bu Suzanne Contie'tı, oraya birkaç saatliğine taşınıyordu. İki tutuklu birbirileriyle haberleşmeyi sağlayabilirler. Herkesin başka yerlere gönderildeğini Suzanne Denise'e bildirir. Ama gardiyanlar gelir Suzanne'ı da götürürler ve Denise'i yerinde bırakırlar. Denise bundan çok kaygılanır: dlğerleri ile ortak yazgıyı paylaşmamak ona ürküntü verir. Bu sızlanmalarını orada yazıya geçer: "Benden başka herkes gitti. Neden? Ben ne olacağım? "Onun bu acıları birkaç hafta daha sürecektir. Haziranda, tam bakalorya sınavlarına gireceği zaman serbest bırakılacaktır.

Götürülenlerin arasında bir kısmı ölüm cezasına çarptırılmıştır, örneğin Alfred Corbin, kimileri yalnızca kürek cezasına çarptırılmıştır, örneğin Keller (üç yıl) ve Alfred Corbin'in eşi (on sekiz ay); diğerleri ise yargılanmamışlardır bile, örneğin Robert Corbin. Verilen cezaların pek önemi yoktur: tutukevinin avlusunda bir Alman subayı söz alır ve herkesin bağışlandığını bildirir; Almanya'da fabrikalarda işgücüne gereksinme vardır. Tutuklanma sırasında alınan kimlikler, herkese geri verilir.

Tutuklular Kuzey garina değin sıkı muhafaza altında götürülür. Orada bir trenin vagonuna bindirilirler. Her kompartumana altı ya da sekiz tutuklu yerleştirilir; kapılar ve pencereler sıkı sıkıya kapatılır. Eli silahlı S.S. ler dışarda nöbet tutarlar. Tutuklular cezalarının ağırlıklarına göre gruplandırılır. Örneğin Robert Corbln kardeşini görebilir ama onunla konuşamaz, çünkü Alfred Corbin ölüm cezası giyenlerin kümesindedir. Buna karşılık onun hanımıyla birkaç söz konuşma fırsatı bulur. Onun kompartımanında artık yetmişine gelmiş olan Baron Jaspar vardır ama Baron açık açık fıkralar anlatmakta ve bir genç gibi dlnç görünmektedir. Bir başkası, Gestapo'dan gizli istihbarat çalışmalarını saklamayı başaran Ludwig Kainz'dir: Karaborsa ve ahlakdışı çalışmalarından dolayı ceza giymiştir.

Öğleye doğru Lille'de dururlar. Sımsıkı kapatılan kompartımanların içi cehenem gibi sıcaktır. Tutuklular kendilerine İçecek verilmesi için yalvarırlar. Muhafızlar Keller'e bir güğüm verirler (Cezası hafif olduğu için "güvenilir bir adam" olarak onu seçerler) ve gara **asker kahvesi** aramaya gönderirler. Yanına da bir nöbetçi er verirler. Kahve doldurulurken kirie ellerini yıkamak için erden izin ister ve bu izin kendisine verilir. Tuvaletlerin sonunda dışarı açılar ikinci bir kapı vardın. Keller önce duraksar, sonra vazgeçer. Ne de olsa üç yıllık bir cezası vardır; bir daha yakalanır ölüm cezası giyerse çok kötü olacaktır. Güğümü ile birlikte vagona döner.

İkincl durak Brüksel'dlr. Orada üstlerl başları perişan, insanın içine korku salacak kadar zayıf, kimilerinin bacaklarında derin ve irinli yaralar olan bir grup tutuklunun kendilerine doğru geldiğini görüp irkilir: bunlar Breendonck tutukevinden çıkarılan Belçika ve Hollanda şebekelerinin üyeleridir.

Fransa'da hiç kuşkusuz Breendonck'un benzeri bir yer olmamıştır: bu korkunç kamp ancak insanların çok kolayca öldürüldüğü Dachau, Mauthausan ve Buchenwald kamplarıyla karşılaştırılabilir; tutukluların durumu sürgünlerden çok daha kötüdür, çünkü sayıları onlara göre daha azdır, gardiyanlarca tek tek tanınırlar, sabahtan akşama değin gözetim altında bulunur; oysaki diğerleri büyük kampların kalabalığı içinde yitip giderler.

Burası Brüksel'e pek uzak değildir, bir dizi tuğladan yapılı küçücük askerî sığınaklar vardır ve çevresini saran geniş çukurlar leş gibi kokarlar. Oradaki yaşam ve ölümün sahipleri S.S.lerin ve Belçikalıların eline düşmek için iner kalkar bir köprüden geçmek gerekir. Yemek programı kısa zamanda insanı çökertmeyi öngörür. Her sabah sağlam tutuklular bir çalışma ekibi oluştururlar ve insanı tüketen bir çalışmaya gönderirler. Tutuklular kalın sopalarla çılgınca dövülür, her an ölmek işten değildir.

Berlin'de işkencelerden ve Fresnes'de beş ay sıkıntı ve yoksulluk içinde acı çektikten sonra bitkin düşen Hersch ve Myra Sokol bu cehenneme atılır. Brüksel temyiz mahkemesinde avukatlık yapan, sonra üç ay Breendonck kampında işkenceli günler geçiren Bayan Depelsenaire'in tanıklığı sayesinde onlara neler çektirildiğini öğreniyoruz.

Hücre hiçbir zaman ısıtılmaz; eller akadan kelepçelenir -ve bayılacak dereceye gelecek kadar sıkır; günlük gezi yaptırılır ama başın üzerine bir kukuleta geçirilir (S.S.li gardiyanlar tutukluların yürüken sendelemesiyle eğlenirler, sonra da onları bu yüzden cezalandırırlar); sonra açlıktan karın sancıyacak kerteye gelince , akıl baştan gider sayıklamaya başlar...

Myra'nın tek eğlencesi, işçilerin çalışmaya gitmeden önce ve düşüncelerinde penceresinin önünde toplanmalarıdır. Bir akşam bunların arasında tanıdık bir silüet görür, bu kayın biraderijack Sokol'dur. Kızıl Orkestra'nın dışında bir direniş şebekesinin üyesidir, ele geçirilmiş ve Breendonck'a atılmıştır. Sabah akşam bir kürek omuzunun üzerindedir, kamptan çalışma yerine giden yolu bütün gün adımlar ve arkadaşlarıyla birlikte şu şarkıyı okur:

"Gün doğmadan önce,
Güneş gülmeden önce,

Şafağın alaca karanlığında
Takım takım yürürüz
Günün acılarına doğru
Ve orman karadır
Ve gök kızıldır
Torbamın içinde bir parça ekmekle yola çıkarız
Ve yüreğimizin içinde, yüreğimizin içinde
Kaygılarımızı taşırız."

Sonra İşkence. İşkence, dar ve karanlık uzun bir koridorla girilen bir salonda yapılır. " Bu odada hiçbir pencere yoktur ve hiçbir zaman havalandırılmamaıştır. İçerisi pis pis kokar ve küf koku midenizi bulandırır. Bir masa, bir tabure, bir makara vasıtasıyla tavana asılı kalın bir sicim ve doğrudan Brüksel polisine bağlı bir telefon vardır (*)."

Myra'yı oraya götürürler. Göğsü taburenin üzerine gelecek biçimde yere diz çöktürürler. Kırbaçlamaya başlarlar; sesini çıkarmaz. Ayağa kaldırırlar ve tavana asılı iple kelepçesinden bağlarlar. Yalnız ayak parmaklarının ucu yere değecek bir biçimde yukarı çekerler. Ayak parmakları sızlarken, demir kelepçenin kenarları da bileklerini keser. Yine konuşmaz. Onu önce kırbaçlarlar, sonra coplarlar, daha sonra da sopa ile vururlar. Bağırır ama konuşmaz. Sızıdan kasılan ayak tabanları yere basamaz olur, darbelerin etkisiyle canlılığı azalan beden, gevşer dökülür, bir Alman onu yakalar dik tutar. Ama artık konuşamaz olmuştur, bayılır. İndirirler ve bağını çözerler. Biraz sonra kendine gelmeye başlar. Yeniden kelepçesinden asarlar ve dayağa başlarlar. İkinci kez bayılır. Bu kez kamp komutanı, tutuklulara karşı kendini savunmak için yanından ayırmadığı azgın köpeği ile çıkar gider.

Bu sahneden sonra Myra'yı "İşkenceden geçenlerin mahzeni"ne atarlar. Herch ise daha önceden oradadır. Birbirileriyle konuşabllirler, en azından birbirlerini görebilirler. Hücre bölmelerinin üstü tavandan itibaren elli santim açık bırakılmıştır. İki eş bağırmak koşuluyla birbirlerini duyabilirler ama muhafızlardan birisi bunu işitirse dayak hazırdır. Yerde uyumak için her hücrede yere uzatılmış bir tahta vardır.

(*) Betty Depelsenaire, Symphonel Fraternelle, Edition Lumen, Bruxelles, p.28.

Gündüz ise burada oturmak yasaktır. Sürekli olarak ayakta durmak onların gücünü yer bitirir.Doktora çıktıktan sonra, Hesch seslenerek Myra'ya ağırlığını bildirir: otuz sekiz kilo...

Myra'nın hücresinin karşısında "Rus Diplomatı" Danilov kapatılmıştır. Belçika şebekesinde çalışmaya başlamadan önce, Fransa'da Sovyet konsolosluğunda görevli olan Danilov'u okuyucular anımsayacaktır (*). Oraya hafif bir ceza için gönderilmiştir. Kampdaki durumu: "Dan'ı herkes severdi. Sesi çok yumuşaktı, gerçek bir diplomat gibi sözlerini seçerek söylerdi; her zaman sakindi. Bir şeyi önce kafasında düşünür, sonra söylerdi, iki yanlı etkisini tartar, iyi yetişmiş ve dengeli bir insan izlenimi bırakırdı (**)."

Takma adı Bob olan Hermann Isbutski'nin varlığından şimdiye değin söz ettiğimiz için vicdan azabı duyduğumuzu itiraf edelim. cansız, cılız ve korkak görünüşlüdür ama Büyük Şef onun için: "Çok zahmet çekenlerden" demiştir. Yefmerov'un ele verdiği Bob'a hemen işkence yaparlar, çünkü Komando, onun Grossvogel ile ilişkisi olduğunu bilmektedir. Ona yapılan işkenceden bir sonuç alınamaz. "İşkenceye uğrayanların mahzeni"nde girişte ilk hücre onundur. "Teğmenin ona karşı özel bir nefreti vardı; sıkıdüzen en küçük bir biçimde bozulursa, muhafızlar haber verir, sopayı yiyen Bob olurdu. Moralimizi yerinde tutmak için uzun konuşmalar yapardı. Birgün gülerek şöyle demişti: "Acaba buradan ayaklarımız yerde mi çıkacağız, yoksa ayaklarımız önde mi?... Bu sözlerin kimlerinin cesaretini kıracağını düşünerek bunun bir şaka olduğunu inandırmaya çalıştı ama herkesin kendini gönüllü olarak kurban eden bir asker gibi saymasını da ekledi: "Bu savaştır, diyordu, bomba altında ölmektense, böyle ölmek daha iyidir."

Gestapo kendine kurban seçmek için zaman zaman "İşkenceye uğramışların mahzeni"ne geliyordu, çünkü kampı tutsak deposu gibi kullanıyorlardı. Belçika'da her suikast girişiminin sonu buraya bağlanıyordu. Çoğu zaman kampın işkencesi denen iri boksör yapılı, hep güler yüzlü bir onbaşı geliyor, bir tutukluyu alıyor, başına bir kukuleta geçirdikten sonra işkence salonuna götürüyordu. Bu yolculuğu birkaç kez Hersch Sokol da yaptı. Birgün oradan döndüğünde ya-

(*) Bakınız: Bölüm onaltı, Brüksel'de son darbe.
(**) B.Depelsenaire, aynı kitap, s.37.

kıldığını komşu hücredekine bildirir ("Yanık et ve küf kokusu insanın burnunun direklerini kırıyor").

Sonra bir sabah karnında korkunç ağrılar başlar. Saatlerce olduğu yerde kıvrılır kalır, kendisine aynı zamanda çok yakın ve çok uzak olan Myra, yardımına koşamaz. Durumu haber alan nöbetçi, onu hemşireye götürmeyi redder. Onu kampın sonunda başka bir çukur hücreye atarlar, böylece acı inlemeleri kimseyi rahatsız etmez. O sırada Myra S.S. komutanı tarafından çağrılır, ona şöyle derler: "Kocanın çok hasta olduğunu biliyorsun, ama eğer konuşursan onun tedavisini yaparız", Myra konuşmaz. Ertesi gün kriz yatışır ve hücresine geri dönebilir ama giderek halsizleşir, çünkü harabolan mide hiçbir yiyeceği kabul etmez. Myra'yı işitmeyecek kadar sağırlaşır. Aslında doktor olan kendisi, yakında öleceğini bilir. Bunu kampın doktoru da bilir, hatta onun bu acıdan nasıl olup da ölmediğine şaşar; hücreyi her ziyaretinde şöyle söyler: "Baksen, daha ölmemiş mi... çok dayanıklı birisi. Bir insan vücudunun bu denli dayanıklı olması gerçekten şaşırtıcı. Bu olguyu istatistik kitabıma geçmeliyim. Ona biraz maya yazayım, böylece biraz daha yaşar (*)..."Ama sonuna değin kendisine yapılacak yardımları reddeder.

Bununla birlikte Hersch Sokol, çukur hücresinin içinde değil,işkence salonunda ölür. Onu bu durumda iken son bir kez daha sorguya çekerler. Tavana asarlar ve komutan köpeğini onun üzerine salar.

Ve ölür.

Birkaç gün sonra Myra, Saint Gilles Tutukevi'ne götürülür (**).

Saint- Gilles Tutukevi'nde olanlar da Berlin trenine bindirilir.Simexco'da olanların hepsi bekleme yerinde toplanmıştın: Nazarin'in kardeşi Charles Drailly, Matmazel Ponsaint, İsviçreli Robet Christen, yayıncı Henri de Ryok, jean

(*) B.Depelsenaire, aynı kitap, sayfa 59.

(**) Hersch Sokol, sonradan birinci dünya savaşı sırasında kurşuna dizilen kahraman Edith Cavell'in bulunduğu Brüksel eski ulusal poligonuna gömülmüştür. Nazilerin öldürdüğü üçyüz direnişçinin mezarı oradadır. Her biri birer asker gibi sade ve güzeldir.

Passelecq (*) ve sigara fabrikatörü Louis Thevenet. Ayrıca İntelli jansiya servisinin adamı Nauch, ressam Billy Hoorchx, Bayan Grossvogel, Yefmerov tarafından Fortner'e bildirilen Ostende'de telsizci Augustin Sesée. Myra Sokol'un da onlar arasında olduğunu sanıyoruz ama bunu gösterecek bir kanıt yok.

Breendonck'tan alınan grubun içindekileri de iyi bilmyoruz. Şu tutukluların varlığını iyi biliyoruz: Simexco'dan HenriSeghers, firmasının avukatı Bay Beublet, Müdür Nazarin Drailly,Beublet, Camille ve tıpkı Sokol gibi "köpekli sorgu" ya uğrayan ve artık pek yürüyemeyen Alamo. Alamo'nun durumu öyle ağırlaşmıştır ki, onu kampın revirine yatırmak zorunda kalırlar. Nazarin Drailly'ye gelince öyle bir işkenceden geçer ki, eşi gara geldiğinde onu tanıyamaz.

Muhafızlar, tutukluları idam hükmü giymiş suçlular olarak götürürler.Kervan hareket eder, Kızıl Orkestra artık Berlin yolundadır.

Robert Corbin'in kompartımanında birkaç tane Belçikalı yolcu vardır. Bunlar Kızıl Haç yemeği almayanlarla kendi yiyeceklerini kardeşçe paylaşmaktadır. Frenses'in açlarıyla da yemeklerini cömertçe paylaşırlar. Robert Corbin, öyle çok çikolata yer ki, sonunda karaciğeri rahatsızlanır.

Tren birdenbire durur, çünkü alarm verilmiştir. Muhafızlar vagonları kapatırlar ve gidip saklanırlar. Bill Hoorckx kendi kompartımanından çıkar ve Alamo, Camille ve Beublet'nin

(*) Passelecq, aşağı yukan kendisiyle aynı zamanda tutuklanan bir yeğenini Saint Gilles'de bırakır. Bu yeğen ne Simaxco'ya aittir, ne şebekeye. O İngiltere'ye bağlıydı ve İngiliz gizli servisi için çalışıyordu. Çok sıkı bir hazırlıktan sonra paraşütle Belçika'ya indi ve Jean Passelcq'e telefon etti. Gestapo mengenesinin giderek sıkıştırmaya başladığını hisseden berikl, bu görüşmenin olanaksızlığını ona bildirdi. Sonra iki adam Sain Gilles Tutukevi'nde buluşurlar ve hücreden hücreye birkaç kelime konuşurlar. Daha sonra yeğen Almanya'ya sürüldü ve orada boynu vuruldu. Savaş bitince Jean Passelecq, yeğeninin İngiltere'de iken tuttuğu özel defteri bulur. Bu defterde görevi ile ilgili notlar vardır ve Jean Passelecq, onun Simexco ile ilişki kurduğunu gösteren satırları heyecanla okur. Bu defterde birkaç takma ada rastlandığına göre - örneğin Nazarin drailly (tüccar), Jean Passelecq ve Matmazel Ponsaint ingiliz şefler bu şebeke ile ilgili yeterince bilgi edinmişler demektir. Bizce bu bilgiler Londra'ya Rauch aracılığı ile aktarılmıştır ama Bay Passelecq'e göre buna olasılık yoktur. Peki buna göre, İntelljansiya Servisinin şebeke içinde acaba ikinci bir ajanı mı vardı?

toplandığı vagona geçer, üçü de acıklı durumdadır. Hoorckx çok heyecanlanır ve Alamo'ya sarılır. Rus onu öper ve şöyle der: "Seni bu işe soktuğum için beni bağışla." Gözleri yaşaran ve yüzü değişen usta Beubletde ("bu bitmiş, tükenmiş bir adamdı") şöyle der: "Bu benim yanılgım, senin bu duruma düşmene ben neden oldum; beni adlarınızı vermek zorunda bıraktılar. Bilirsiniz, insanın kaldıramayacağı şeyler de vardır."

Alarm biter, kervan yola koyulur.

Paris'i terkettikten kırk sekiz saat sonra, 17 Nisan'da Berlin'e vanrlar. Bir pazar sabahıdır. Bitkln yolcular, kendilerini bir başka gezegene gelmiş sanırlar: çevre ormanlarda piknik yapmaya giden Berlinliler garı doldurmuşlardır...

Gestapo sürüsünü ayırmaya başlar.

Suzanne Cointe ve Robert Corbin'in eşi Moabit Tutukevi'ne götürülür. Keller, Alfred Corbin, Robert Breyer, Medardo Griotto ve Ludwig Kainz Lehrterstrasse tutukevine kapatılır. Onların arasında Makarov, Danilov Camille ve Isbutski de vardır ama hayatta kalanlar onların ne olduğunu bilememektedir.

Keller, tutukevine girdiğinde orada unutamıyacağı bir anıya sahip olur. Bu tutukevinde bir eğlence düzenlendiği söylenir. İçerde şarkı söyleyen ve birbiriyle şakalaşan çoğu genç Alman askerleri vardır. Bunlar kaçak askerlerdir ve öldürülmelerini beklemektedirler. Keller bundan birşey çıkaramaz ve sorar: "Anlamadığım birşey var, siz ölüme mahkûm değil misiniz?" Yanıt verirler: "Evet ama cennet burası! Burada da savaşçılarla aynı yemeği yiyoruz. Ölmek için ise, sırtını bir duvara dayamak yetişir, oysaki Rusyada ölmeden önce, her türlü yoksulluğa katlanmak gerekiyor..."

Belçikalılar önce Gestaponun Alexanderplatz'daki binasına götürülür, sonra Mauthausen toplama kampına aktarılırlar. Kampa varışı, Brükselli şarkıcı Robert Christen'in diliyle betimiemek gerekir. İçtenliği onun büyüklüğünü gösteriyor. Sözünde bir böbürlenme ve yüksekten konuşma yok ama dürüst bir insanın insanlık dışı terör ortamına atılışının dile getirilişi var: "En zoru, bir hiç uğruna bu denli çok acı çekmekti. Diğer sürgünler savaştıklarını ve birşeyler uğruna acı çektiklerinl biliyorlardı."

Anlattığına göre önce, Mauthausen Kampı'nı çevreleyen granit taştan sur gibi bir duvarı görmüşler. Sonra, içinde bin-

lerce insanın karıca gibi çalıştığı derin bir taşocağının yanından yürümüşler. Ve kendi aralarında sormuşlar: "Burada kimler çalışıyor? Bir neredeyiz?" Akşam ilk kez bir insanın gözleri önünde öldürülüşünü görürler. Kapo'lar (kamp çavuşları) bir tutsağın üzerine saldırırlar ve onu döverler, adam yere baygın düşer ama hâlâ canlıdır. Onun adetlere göre ölmesi için Kapolar kampın celladını cağırırlar; celladın ada barakadan barakaya her kapo tarafından birbirlerine aktıralarak çağrılır. Ve Belçikalılar o gece korkudan uyuyamazlar; Simexco'daki gülümsemelerin sonunun nasıl böyle bir toplama kampı olduğunu kendi kendilerine içieri kararark sorarlar.

Berlin'e gelen kervanın içinde altmış sekiz kişiydiler. İçlerinden dokuzu hayatta kaldı.

13 Mayıs'ta Nazi ölüm makinasıyla Berlin grubunun onüç üyesi öldürülür:

Fritz Thiel
Walter Husemann
Karl Behrens
Wilhelm Guddorf
John Rittmeister
Thomfor
Heinz Strelow
Walter Küchenmeister
Fritz Rehmer
Philppe Schaeffer
Hans Hİmpel
Richard Wüstensteiner
Erika von Brocdorf

Kontes von Brocdorf, bayrama gider gibi işkenceye gitmişti, idam yerine gidinceye değin gülümsemesni terketmedi. Öldürülürken yanında bulunan görevliler şaşkına döndüler, hatta rahatsız oldular. Çünkü Naziler pek çok ölüme tanıktırlar ama bir insanın ölürken neşeli olabileceği, onların anlayamayacağı bir durumdu.

Genel olarak ölüme giden birisinin son mektubu duru bir anlatım taşır, artık bu dünyadan uzaklaşmıştır, gözlerinden yaşlar boşanırken, yalnızca sevdiği birkaç kişiyi düşü-

nür. Schulze-Boysen bile son mektubuna bir damla göz yaşı dökmüştü. İşte komünist militan Walter Hussemann'ın boynu vurulmadan önce babasına yazdığı son mektubu (*):

Sevgili Babacığım,

Metin olun; nasıl sınıflar mücadelesinin bir savaşçısı olarak yaşadıysam, öyle de öleceğim. Canını ortaya koymadıkça insanın kendi kendine komünist demesi kolaydır. Eğer insan gerçekten komünist ise bu pratik içinde kanıtlanır. Baba, ben bir komünistim. Bundan üzüntü duymuyorum Baba, bana inanınız. Kimse benim gücümün kırıldığını görmeyecek. Sızlanmadan ölmek gerekiyor: bu benim son görevim. Oğlun için gurur duy, acılarının üstesinden gel: senin daha yerine getirmen gereken görevin var. Bu görevi iki kat, hatta üç kat yerine getirmelisin, çünkü artık oğulların yok. Dünyada sahibolduğu en değerli şeyini ülküsü uğruna kurban etmek zorunda kalan zavallı Babam, mutlu Babam. Savaş hep böyle sürüp gitmeyecek ve sizin gününüz de gelecek. bu yolları nice insanların yürüdüğünü ve daha nice insanların yürüyeceğini düşününüz. Ve nazilerden şunu öğreniniz: her zayıflığın karşılığı, seller gibi kan akıtılarak ödeniyor. İşte bu nedenle sıkı durmak gerekiyor. Yaşamdan ayrıldığına değil daha çok şey yapamadığıma üzülüyorum. Fakat ölümüm, benimle her zaman aynı fikirde olmayanları birleştirecektir. Ah Baba, sevgili Babacığım, iyi Babacağım, bir tek şey bilmek isterdim: ben ölüyorum diye senin de yıkılıp gitmemeni ...Dirençli olun, dirençli! Yüreğinin bir köşesinde aslında sınıflar mücadelesinin her zaman, her zaman bir savaşçısı olduğunu işte şimdi gösterebilirsin. Friede'e yardım et, ona omuz ver, ona destek ol! Kendini koyuvermemeli. Yaşamı, artık kendisine değil, Parti'ye aittir. Şimdi, eskiden bin kez daha fazla. İnancının romantik bir ülkü üzerine değil de, vazgeçilmez bir gereklilik üzerine dayandığını şimdi göstermelidir.

(*) Prinz Albrecht strusse'de sorgusu yapılan bu Walter Husemann pencereden atlamaya, bu arada Komiser Panzinger'i de kendisiyle birlikte düşünmeye çalışmıştı.

Marhe Ile ilgilen, o senin kızındır. Benim yokoluşuma dayanmanız için o size yardımcı olacaktır. Düşüncelerimi herkese, tüm dostlara, adını yazmadığım tüm tanıdıklara aktarınız. Bana sevgi gösteren herkese derin bir dostluk duygusuyla elimi uzatıyorum.

Kolayca öleceğim. Çünkü niçin öldüğümü biliyorum. Şimdi beni öldürenler, çok geçmeden kötü bir ölüme uğrayacaklardır, bunu iyi biliyorum. Sağlam dur Baba, sağlam! Geri çekilme! Her zayıf anında, oğlunun gösterdiği son direnci anımsa.

"Şimdi beni öldürenler, çok geçmeden kötü bir ölüme uğrayacaklardır, bunu iyi biliyorum."... Doktor Darquir'nin terasından Saint-Tropez Körfezi'ne hayranlıkla baktıktan onbeş gün sonra, yine o denli güzel bir başka görünümü düşündüm: Frankfurt ovası göz alabildiğince uzanıyor, ucu pembe bulutlara değiyordu. Yahudilerin öfkeli çığlıklarını bir kez daha dinledim. "Hitlerin tazısı" Manfred Roeder'in evindeydim.

Onun söylediğine inanılırsa -iyi ya da kötü- bir ölümden hemen kurtulmasını bilmiş. Roeder'e göre, kendisi savaşın sonunda Amerikalılar tarafından tutuklanmış ve Albay Hays adında bir subaya teslim edilmiş. Onun geçmişini bilirler ama pek önemsemezler. Hays'In yardımcıları parmaklarında taşıdıkları bir yüzüğü ona gösterirler ve şöyle derlere: "Bu West-Point'in (askeri okulun) yüzüğüdür. Bunu bir subayda gördüğünüz zaman, Amerikadaki üç milyon Yahudi ile hiçbir ilgisi olmadığını bilmelisiniz. Nuremberg Mahkemesine duruşmaya çağırıldığı zaman Hays ona şöyle der. "Sizi bir assubay yerine koyduğum için beni hoş görünüz ama sizi gönderecekleri yerde karşılaşacağınız Yahudiler de, onlara bir teğmen göndermeye değmez.(*) "Ve albay tutukluya şunu salık veriri:" Onlara özellikle hiçbir şey söylemeyiniz, çünkü Nuremberg'teki tüm bu yahudilerin komünistlerle işbirliği yaptıklarından kuşkulanıyoruz."

(*) Nuremberg'de Amerikan "sorgu yargıçları"nın büyük bir çoğunluğu, nazıler iktidara geldikten sonra ABD'ye göç etmiş olan Yahudilerdi. Amerikanlaştırılmışlar, orduya çalışmaya girenler ya da savaşa katılanlar, Almanya'yı içinden tanıdıkları, politik, ekonomik ve toplumsal örgütlenmesini daha iyi bildikleri için nazilerin temizlenmesinde görev aldılar.

Duruşma aklanmayla son bulur. Manfred serbest kalır kalmaz, eski S.S.lerden Roemer'in kurduğu ve yeni bir Nazi örgütü olan "Reish Sosyalist Partisi"ne üye olur, orada kısa zamanda gözde bir adam olur çıkar. Birçok resmi toplantılarda, özellikle Berlin grubundan kurtulanlardan ve Hamburg radyo müdürü olan Adolf Grimme'i kastederek "Kızıl Orkestra'nın köpekleri"nden söz eder (*). Roeder "bir hain bizim için yayın yapabiliyor" diyerek saldırırken, Grimme Hamburg radyosu mikrofonundan yanıt verir: "bugün Almanyada böyle bir adam resmen konuşma hakkına nasıl sahip oluyor?" Berlin grubundan geriye kalanlar endişeye kapılırlar ve Roeder'in politik çalışmalarına karşı protestoların çoğaltırlar. Beriki temkinli bir tavırla kavgadan çekilir ve ortalıkta görünmez olur. Onun gibi Üçüncü Reich'a hizmet etmiş ünlü bir adam bize şu itirafta bulundu: "Sonuç olarak o yalnızca kendi görevini yaptı. onun hakkında açılan dava, eğer son bulmasaydı, daha sonra Almanya'daki tüm başsavcılar için dava açmak gerekecekti. Ama şu Roeder öylesine sert, öylesine dizginsiz ve öylesine tatsız bir adamdı ki, uğraştığı insanlar birgün onun canına okuyacaklardı."

Ortalıkta görünmüyordu. İki yıldan beridir bana Güney Ameraka'da kızının yanında olduğnu söylüyorlardı. Ama sonunda onu Taunus'ta buldum. Burası, burjuvaların hafta sonu villalarının bulunduğu bir orman kasabasıydı. Belediye başkanı yardımcısı seçilmişti. Güzel eşi ve küçük kızı ile birlikte mutlu ve rahat bir yaşam sürüyordu. Büyük kızı Güney

(*) Prusya Devleti'nin eski bakanlarından Aldof Grimme, Berlin'de yetmiş beş tutuklu sanık arasında başını kurtaran yirmi kişiden birisidir. Askeri mahkeme onu Arvid Harnack ve Adam Kuckhoff ile birlikte bozguncu hareketlere katılmaktan ve kendisine verilen beş bin mark tutarındaki parayı evinde kalorifer borusunun içine saklamaktan suçlar. Ama sonunda Harnack ve Kuckhoff'un yaptığı casusluk eylemlerinden bunun habersiz olduğuna, paranın ne amaçla kullanıldığını bilmediğine karar verirler. Yalnızca arkadaşlarının bozguncu ve devlete karşı yıkıcı çalışmalarını ihbar etmediği için cezaya çarptırılır. Sonunda üç yıl hüküm giyer. Hücre arkadaşı ile konuşmak için gösterdiği çabayı yukarıda anlattığımız Günther Weisenborn, Grimme'den daha suçlu görünüyordu; o da üç yıl hüküm giydi. Berlin grubunda doğrudan doğruya rol almayanlar, öyle anlaşılıyor ki, yargılamada "kötü" bir grubun içine düşmedikçe duruşmanın dürüstlüğünden yararlanıyorlardı. Gerçekte ise Gestapo tutukladıklarını küçük kümelere ayırıyor ve bunların içine suçu herkese bulaştıracak sanıklar yerleştiriyordu.

Amerika'da değil, A.B.D.de bir Amerikalı ile evliydi. Daha ben sormadan anlatıyor: "1965'de Michigan'ın eski valisi tarafından çağrıldığımda... "Ya da:" C.I.A. şeflerinden birisinin beni son ziyaretinde..."Villası, sanki onların dostluğuna karşılık olarak saf Kanada stilinde yapılmış. Garajında ise büyük bir opel ile küçük bir fiat araba var.

Uzun boylu, biraz kamburca, ak saçlı, yüzü sivilceli ve mor burunulu bir adam. Eğri büğrü dişleriyle çarpık çirkin bir ağzı var. Büyüteç gibi kalın gözlüklerinin arkasında acımasızca bakan iki kahverengi gözbebeği görünüyor.

Yüzünü görmemek için odanın camlı kısmından uzun uzun ovayı seyrediyordum. Bir Roeder ya da Darquer bu dünyanın en güzel nimetlerinden yararlanırken, örneğin mezardaki Walter Husemann'ı değil de, Seine nehri kıyısında izbe gibi evlerinde yaşayan Mignonları gözlerinin önüne getiriyordum. Ve savaşın, hiçbir şeyi değiştirmeden herşeyi altüst ettiğini düşünüyordum.

* *

İngilizler'in eline düşen Komiser Koppkov daha az şanslı çıkar. Roeder'in anlattığına göre ona gerçek bir ölüm cezası değil de, insanı güldürmek için numaradan bir ölüm cezası verirler. Onların eline düşer düşmez hemen Edimburg'a götürülür, sonra dört yıl sorguya çekilir. Çok şey bilmektedir ve bildiği herşeyi ona anlattırırlar. Sorgu bittiği zaman İngiliz servisleri onun başkalarının - Sovyetler'in eline düşmesinden korkarlar. Koppkow için düzmece bir ölüm kâğıdı düzenler, Almanya'daki eşine gönderirler, sonra da ülkesine dönmesi için kendisine izin verirler. Ona Cordes diye yeni bir ad takarlar ve ailesiyle hiç görüşmemesi gerektiğini kendisine söylerler. Koppkow bu buyruğa titizce uyar, çünkü Moskova'nın Edimburg kadar kibar davranmayacağını bilir. Beş yıl boyunca yalnız yaşar. Ona bir dokuma firmasında iş bulmuşlardır. 1954 yılında soğuk savaş biraz ısınınca, İngilizler ölünün dirilebileceğine karar verirler. Koppkow'a gerçek adını kullanabileceğine dair izin çıkar. Onu karşısında gören dul eşi, canlı bir hayaletin koliarına şaşkınlıkla atılır.

Bugün Ruhr Bölgesi'nde yaşıyorlar. Evlerinin önünden iki gün geçtim ama ikinci Komiser Koppkow beni görmek istemiyordu, bunun yerine kenti terkedip gitmeyi yeğ tuttu. Güzel sesli eşinin garip bir kişiliği ve açık olmayan tavırları vardı. Büyük bir yıkımın içinde yaşıyorlarmış. Ona göre tehli-

ke artık Ruslar'dan değil, Almanlar'dan geliyormuş. Kocası, bir başsavcının gösterdiği büyük ilgi sayesinde yaşıyormuş.

Komiser Panzinger'e gelince, Koppkow'a göre o Batı Almanya'da daha az şanslı oldu. Savaşın sonunda bir manastıra kapanarak aramalardan kurtuldu. Birkaç yıl sonra artık kendini güvenlik içinde bulan Panzinger Münih'e yerleşti. 1961 yılında Bonn mahkemesi onun hakkında bilgi toplamaya başladı. Ortaya çıktığının anlaşıldığını gören Panzinger intihar etti.

ÖLÜM MAKİNASI

Alfred Corbin'in hücresinde iki tutuklu kalır: birisi Belçikalı bir ilkokul öğretmeni, öteki genç bir Hollandalı - bunlar Kızıl Orkestra ile ilgili değiller. Yatacak iki yer olduğundan, Alfred Corbin yerde yatar. İnsan dar bir yerde pek hareket edemediğinden soğuğa karşı da daha az dayanıklı olur. Buna karşılık yemek, özellikle Fresnes'den gelenler için yeter sayılır. Bir tutukluya, bir askerin yiyeceğinin dörtte üçü kadarı verilir, diğer bir deyişle bir Alman vatandaşından daha iyi ve Fresnes'de tutuklu bulunan bir kimseden iki kat daha iyi besleniyorlardı.

Sonra Kainz mutfakta çalışmaya katıldı. Sivri burnu yüzünden arkadaşlarının "Sivri sıçan" adını taktıkları Kainz, onlar için özveriyle çalışıyordru. Sonuna değin onlara gizlice güzel yemekler sağlamasını bildi. Yine onun sayesinde Almanca gazeteler ediniyorlardı.

Lehrtrestrasse'deki tutuklular kâğıt ve kalem elde edebiliyorlardı. Alfred Corbin oraya gelir gelmez sevdiği gazeteyi okumaya başlamıştı. Ama sözünü ettiğimiz gerçek bir gazete miydi? Günde üç kez Moabit tutukevine kapatılmış olan eşi Marie'ye hitap ediyordu, sanki o karşısındaymış gibi onunla konuşuyordu, onunla "haberleşiyor"du; mikroskopik bir yazı ile yaptıkları bu yazışma, sanki eşler arasındaki duvarları ve askerleri kaldırıyor, sonu gelmeyen bir konuşmanın konularını ama onları her an celladın eline verebilecek bir konuşmanın konularını oluşturuyordu.

12 Mart'ta Alfred Corbin yazıyor: "Bizi Berlin'e getirdikleri için sevinmeli miyiz? Ne olursa olsun, bu değişiklikle hiçbir şey yitirmiş olmuyoruz. Bizi yargıladıktan sonra kural gereği yüz gün bekletip kurşuna dizmek için özel olarak buraya getirdiklerine inanmıyorum, çünkü bu kural artık yok; Genç Hollandalı ve diğerleri ölüm yargısı giyeli altı ayı geçti ama

artık onlardan konuşulmuyor. Herkesin dediği gibi duruşmalar yeniden başlayacak mı? Bu pekâlâ olabilir. Göreceğimiz; moralim iyi, senin de istediğin ben de seninle dönmek istiyorum. Savaş yüzünden Belçika'dan Fransa'ya geldim - Almanya'ya neden bir yolculuk olmasın?

Eğer kardeşim her zamanki gibi Creed'i terketmek istiyorsa, benim niyetim bu Simex işini ona devretmek; ara sıra gider işleri şöyle bir dıştan denetirim. Dışarı ile küçümsenmeyecek ilişkiler kurdum, savaştan sonra da önemli miktarda dış alım satımı yapacağımıza inanıyorum. Nasıl olsa firmanın adını da değiştireceğim."

19 Mayıs: "Kimilerine göre üç ay sonra, kimilerine göre yıl sonunda bitecek olan savaş üzerine hesaplar yapıyor, varsayımlar kuruyorum... Anlayacağın deliriyorum! Sorun, benim bağımlı olmamdan daha da endişe verici... Burada verilen yargı için aslında hiçbir hayal kurmuyorum, bütün sorun ölümden kurtulacak kadar zaman kazanıp kazanmamakta."

20 Mayıs: "Bahçede dolaşmakta olan Keller'e bir dostluk işareti yaptım. Ama onların grubunda olan Breyer, hiçbir zaman benim penceremden yana bakmıyor. Kendi derin düşüncelerine dalmış görünüyor... her halde o da savaşın sonunu hesaplıyordur!"

4 Haziran: "Ne korkunç bir sabah. Hollandalı hücre arkadaşımız bu sabah kırk kişilik grubuyla birlikte öldürüldü. Bu sabah saat üç buçukta gelip bizi uyandırdılar ve beni son kez yürümek için aradıklarını sandım. Üçümüzü de giydirdiler, hazır olduğumuz zaman, yalnız 2 Ekim 1942'den bu yana yazgısını bekleyen bu çocuğu alıp gittiler! Ne aşağılık şey! Birkaç günden beridir sinirliydim ve birşeylerin hazırlandığını hissediyordum. Elbette beni neyin beklediğini bilmiyordum, çünkü her zaman güzel umutlarım var! Belki bu aptallık. Ama aynı olay benim de başıma gelirse, inan sevgilim çok çok sakin olacağım. Bu denli rahat oluşuma biraz şaşırıyorum bile."

6 Haziran: "Yarı deliye dönen adam Cuma sabahı iki saat bizim hücrede kaldı ve savaşın 1945'ten önce bitmeyeceğini bize iki kere iki dört eder gibi hesapladı!! İnsanın gücünü artıran bir arkadaştan söz ediyorum."

12 Hizaran'da Alfred Corbin ilk kez tutukevinin kitaplığından bir kitap alır. Bu Fransızca bir kitaptır: **Üzerinde Canımızın Sıkıldığı Dünya.** Ama Corbin'in canı sıkılmıyordur. Savaştan önce ve savaş sırasında (Belleme takma adı altında) Rustica (*) adlı derginin yazarıdır. Berlin'e gelişinin daha ilk haftasında, Belleme okuyucuları için bir kitap yazmaya başlar.

İşte size bunun önsözü:

Hücre arkadaşlarım Gerard Birorıt ve Jean Vrolyk'e
Lehrterstrasse 3.
Berlin, Nisan 1943

Rustica'daki okuyucu dostlarımı birden bire terkettiğim için herşeyden önce onlardan özür dilemeliyim. Bunda benim bir suçum olmadığını ve kendilerini çok düşündüğümü bilmelerini isterim.

Franasa'da beş ay hücrede gizlice kapalı kaldıktan sonra ölüm yargısı giymek Alman polisince yeterli görülmemiş olacak ki, beni buraya, bir Berlin tutukevine getirdiler. Burada yazgımı beklerken dostları düşünmekten ve onlar için çalışmaktan başka ne yapabilirim?

Kendimi bir konuya bağladım ve beni her zaman ilgilendiren şu sorunu incelemeye başladım: profesyonel hayvan yetiştiriciliğin yaratılması ve örgütlenmesi.

Bu yapıtın eksiksiz olduğu kadar hayvan yetiştirici dostlara ya da gelecekteki hayvan yetiştiricilere iyi bir kılavuz olmasını diliyorum. Ne zaman yayınlanacak? Yoksa hiçbir zaman yayınlanamaz mı? İşte benim yanıtlayamayacağım iki soru ama içinde bulunduğum yalnızlıkta Guillaume d'Orange'ın şu sözlerini anımsadım: "Bir işe girişmek için umutlanmak gerekmediği gibi, onu sürdürmek için başarmak da gerekmez" ben hemen giriştim... hem de yalnızca belleğimdeki bilgilerle.

Eğer okuyucu her zaman istediği bilgileri burada bulamazsa, beni hoş görsün. Elimin altında bir kitaplık yok, bunun sonucu olarak da hiçbir derleme yapamayacağım; hem bugünkü sayılar yarın geçerli olmayacağın-

(*) Bahçecilik ve hayvan yetiştirme konusunda özel bir dergi.

dan, konuyu genelleştirecek ve temel ilkelere dayanmak zorunda kalacağız.

Bugün Fransa'da tavukçuluk diye birşey kalmamıştır, yakında yeniden canlanacaktır; onun yeniden doğuşuna bu küçük kitabın yardımcı olmasını isterim, bu benim en büyük dileğimdir.

A.Corbin BELLEME

Bizim çevreden, bizim topraktan ya da bizim ruhtan olmayan Grossvogel, Alamo, Sokol ve Erika von Brockdorf için hayranlığımızı yeterince dile getirdik; Alman Schulze Boysen'in ailesine yazdığı son mektuba damlattığı göz yaşına biz de bir damla ekledik ve Goethe'nin adını Amerikalı Mildred Harnack ile birlikte yazdık, Roeder'le birlikte Kathe Voelkner'in de elini sıktık... Alfred Corbin'den gurur duyduğumuzu söylemeye de her halde izin verirsiniz. Çünkü giyotinden yüz adım ötede ve bir ölüm hücresinin içinde yazılan bu yazıların saflığı, onun büyüklüğüne tanıklık ediyor.

12 Temmuz'da Margarete Barcza Fresnes Tutukevi'nden çıkar ve Gestapo'dan bir kadınla birlikte Marsilya trenine biner. Hücresi içindeki rolü ona bir kez daha anlatılmıştır: kendisinin ve Kent'in her zaman serbest olduğu izlenimini çevresinde uyandıracaktır. Böylece Marsilya şebekesinde önemli rolü olmayan kimseler - eğer vardıysa - şeflerinin ve onun sevgilisinin güvenlik içinde olduklarını göreceklerdir, çünkü ne pahasına olursa olsun, Kent'in gönderdiği mesajların içtenliğinden Moskova kuşkuya düşmemelidir.

Yolculuk olaysız geçer ve Margarete Paris'e gelir gemez ödüllendirilir: onu Kent'le birlikte Neuilly'deki villaya yerleştirirler. Fresnes'de gardiyanlar onu "bir yıldız gibi uğurlarlar" ve gönlünü almak için bir demet çiçek verirler.

Neuilly'de kendisine yedi numaralı odayı verirler. Kent ise sekiz numaradadır. Önceleri yalnız pazar günleri birlikte olabilirler ama Margarete bu sert havayı yumuşatmaya çalışır. 12 Ağustos'ta açlık grevine başlar. Bunun nedenini sormak için geldiklerinde bağırır: "Nasıl? Bir de sormaya cesaret mi ediyorsunuz? Kocamla birlikte değilim, sigaram yok ve sizde bulunan kimliğimde her halde bugün benim doğum günüm olduğu yazılıdır! "Kent'le birlikte bir paket sigara almaya giderler hemen. Sonra beklenmedik bir olay olur; Bo-

emelburg iki sevgiliyi çok geçmeden bir odaya koyar: Margarete'in gebe olduğu anlaşılmıştır çünkü, eğer bu can sıkıcı günlerde Kent ona yardımcı olmazsa, çevresi için çok rahatsız edici olacaktır.

Bundan sonra yaşam Brüksel ve Marsilya'daki eski günlerin tatlılığını biraz yeniden bulmuş olur. Bahçede güneş banyosu yaparak, gardiyanlarla iskambil oynayarak, Kent'le aşk içinde kaynaşarak tekdüze ve mutlu günler akıp gider. Kent, çalışmaları üzerinde yine salt sessizliğini sürdürür. Yaşamlarını altüst eden olayları sevgilisine açıklamaz; başlarına gelen yıkımları Margarete yine onun Uruguaylı olmasına verir. Yanıldığını anlaması için beklenmedik bir olayla karşılaşması gerekir. Birgün Neuilly'de bir gardiyanın "Kent'in Rus yazı makinası" diye yüksek sesle bağırdığını işitir. Yani Kent Rusça biliyor mu? Belki de Rus'tur. Bunu Willy Berg'e sorar, o da bunun doğruluğunu üzülerek söyler ve hemen ekler: "Alman özellikle bunu bilmiyormuş gibi davran, çünkü bu onu çok üzer. Yakalandığı zaman uyruğunu sizden gizleyelim diye bize yalvardı, çünkü sizin Ruslar'dan nefret ettiğinizi biliyor ve bu yüzden sizi yitirecek diye deli gibi korkuyor." Margarete söz verir ve bu sözü tutar. Gerçekte de o Ruslar'ı sevmez. Peki ama Kent ona sahibolduğuna ve o da kendisine kin besleyemeyeceğine göre, neden durumunu yadsımak için böylesine dikkat ediyor? Gerçekte, Margarete bu anlaşılmaz şeylerden pek rahatsız olmuyordu; Kent'le birlikte olduğu sürece bu şansızlıkları ve yaşamın cilvelerini ilgisizlikle karşılıyordu. Cehennemi güçlükler onun Kent'ten ayrılmasını gerektiriyordu ama Neuilly, elverişsiz bir yer olmasına karşın ona cennet gibi geliyordu.

İnsan cennetten kaçmaz, özellikle orada hayran olduğumuz birisi rehinde duruyorsa. Neuilly'ye yerleştikten birkaç hafta sonra Margarete oğlu Rene'yi getirmek üzere Marsilya'ya döner. Bu yolculukta ona Jung eşlik eder. Ünlü içkici S.S.barlarda kafa çekmeye giderken onu otel odasında yalnız bırakır - ve kapıyı kilitlemez. Bunda bir sakınca yoktur, çünkü Margarete kaçmayı gözlerinin önüne getirmemektedir. O sırada onbir yaşında olan René, bir pansiyona konur. Her perşembe Margarete gider ve öğleden sonrayı onunla geçirir.

Diğer günlerde bir değişiklik yoktur. Şezlongunun çevresinde kimi zaman Trepper, yine onun gibi Neuilly'de kalan

Katz ya da Lyon'da ele geçen Schumacher tur atarlar. Gestaponun lüks tutukevinin on odasından beşi, Kızıl Orkestra üyelerine ayrılmıştır.

1 Temmuz'da Alfred Corbin günlüğüne şunları yazmaktadır: "Yeni bir aya ve yeni bir altı aylık döneme başlıyoruz: bunlar bize özgürlük getirecek mi?"

20 Temmuz: "Az önce gelip benim Belçikalı mı, yoksa Fransız mı olduğumu sordular. Bu, hücremi değiştirmek için ya da daha önemli birşey için olabilir! Benim basit kişiliğimle fazla ilgilenmelerini istemiyorum!"

21 Temmuz: "Bu sabah gelip bana sivil mi, yoksa asker mi olduğumu sorduklarını sana söylemeyi unuttum! Hücremi değiştireceklerinden korkuyorum."

Bu sırada tutuklular arasında olağanüstü bir iyimserlik dalgası yükselmeye başlar. Bunlar da dünyanın tüm tutukluları gibi umutla beslenirler, bu umutlarını gerçekleşecek sanırlar ve en boş söylentiler üzerine en büyük umutlarını kurarlar. Haber kaynakları, Berlin'de yayınlanan gazetelerle sınırlanıyordu: Goebbels'in çıkardığı gazeteye değin, tüm gazetelerden gelecek ay içinde Reich'in yıkılıp gideceğini okuyorlardı. Corbin bu sayıklamalara katılmıyordu. Pembe hayalleri yıkmanın zalimlik olacağını bilerek karşı çıkmıyor, kendi görüşlerini Günlük'üne yazıyordu. Kırk kişinin öldürülmesi yüzünden yarı deliren arkadaşı gibi savaşın 1945'de biteceğine hiç inanmıyordu ama müttefiklerin Fransa kıyılarına yapacakları bir çıkartma ile ancak Alman ordusunun çökeceğine inanıyordu. 10 Temmuz'da Sicilya Adası'nın işgali arkadaşları için büyük bir özgürlük haberi yerine geçerken, o kendi görüşünden caymıyordu. 25 Temmuz'da Mussolini'nin düşüşü bile onun düşüncesini etkilemedi: İtalya Kralı ve Badoglio'nun söylevlerini sonuna değin inceliyor sonuç çıkarıyordu: "Henüz bitmedi."

Bununla birlikte 27 Temmuz'da birden bire vazgeçiyor ve diğer arkadaşları gibi kendini umut dalgalarına bırakıyor: "Benim kanıma göre herşey bu yıl sonuna değin bitmiş olacak."

Ertesi gün uykudan kalkar kalkmaz yazıyor: "Günaydın sevgilim. Gann ve birkaç saat havada dönen bir uçağın gürültüsüne karşın yine de iyi uyudum. Yalnız kendimin sinirli ve zayıf olacağını sanıyordum ama Biron'un çok büyük

üzüntüleri oldu. Sinirli olmak çok kötü: İtalya'nın çöküşünün, Almanya'nın çöküşünü hazırlayacağını hissediyoruz ama bu ne zaman olacak? Sevgilim, sevgilim, seni - bizi- nasıl düşünüyorum."

Bu sırada gelip kendisini arıyorlar ve kişisel eşyalarını hücresinde bırakmasını söylüyorlar. Bu cümlenin ne anlama geldiğini o biliyor.

Kızıl Orkestra'dan altı adam kendisi ile birlikte öldürülüyor; bunların arasında Robert Breyer ve Medardo Griotto da var. Schulze - Boysen ve Harnack'ın asıldığı aynı tutukevinde boyunları vurulur. Papaz Kreuzberg'in tanıklığına göre hepsi de yiğitçe ölür.

Sekiz gün sonra, yani 5 Ağustos'ta, Berlin grubundan onbeş üye Nazi giyotininde can verir:

Rose-Marie Terwiel
Hilde Coppi
Emil Hubner
Frieda Wesolek
Stanislas Wesolek

Anna Kause
Cato B.van Beek
Rose Schlesinger
Klara Schabbel
Ingeborg Kummerow

Adam Kuckhoff
Oda Schottmüller
Ursula Goetze
Liane Berkowitz
Eva Maria Buch

On iki kadın... Evinde bir telsiz vericisi saklamış olan dansöz Oda Schottmüller; yine benzer nedenden Rose Schlosinger, iskambil falcısı Anna Krause; bir Fransız işçinin yazdığı ve kendisinin İç Cephe Gazetesi için Almanca'ya çevirdiği ve o arkadaşı korumak için yazar olarak kendisini gösterdiği Eva Maria Buch, Berlin Brüksel arasında bağlantıyı sağlayan Klara Schabbel, Schilze - Boysen'in sekreteri Rose Marie Terwiel, paraşütçüleri evinde barındırdığı için

babası ve kocası ile birlikte boynu vurulan Frieda Wosolek, tutukevinde doğum yapan, getirildiği S.S.hastanesinde çocuğu ölen yirmi yaşındaki Liane Berkowitz ve Schulze Boysen'in amatör telsizcisinin eşi Hilde Coppi: o da tutukevinde doğum yapmıştı ve öldürülmeden az önce şunları yazmıştı: "Çok sakinim, hatta sevinçliyim bile, çocuğumla geçirdiğim her gün için çok mutluyum. O da çok gülüyor ve çok neşeli bir çocuk; niçin benden ağlamamı istiyorsunuz?"

Üç erkekten en önemlisi Adam Kuckhoff'tu. Ünlü bir piyes yazarıydı, Schulze Boysen ve Harnack'la birlikte Berlin grubunun bir direğini oluşturuyordu; parasal işleri o örgütlüyordu, Naziler'e karşı yığınla yazı ve bildiri yazmıştı. Merkezden Kent'e gelen ünlü mesajda onun da adresi vardı. Başkan'ın "Till Eulensipegel'i unutmayınız" diye özellikle belirtiğini belki anımsıyorsunuzdur. Bu, Kukhoff'un son piyesinin adıydı ve şebekenin telgrafları için şifre anahtarı işini görmüştü.

Yuvarlak kafalı, enerjik görünüşlü ufak tefek bodur bir kimseydi. Ölüm yargısı giydikten sonra son haftalarını "diyalektik estetiğin şeması"nı - eller kelepçeli - yazmakla geçirdi. Kendi kişisel yazgısına karşı ilgisizdi ama arkasında savunmasız beş yaşında bir çocuk bırakacağı için acı çekiyordu. Kendisini hücresinde aramaya geldiklerinde, oğlu Ule için şunları bir kâğıta not etmişti:

"Ule için,
Benim sevgili oğlum, benim büyük ve son mutluluğum
Seni terkediyorum ve babasız bırakıyorum
Hayır! Tüm bir halk - hayır, bu yetmez -
Tüm insanlık sana bir baba olacak."

Birkaç hafta sonra Wilhelm S.Horster, Wolfgang Thiess, Eugen Neutert öldüler. Onlarla birlikte Berlin grubu son kurbanlarını verdi. Ölüm yargısı giyenlerden ikisi intihar etmeyi başarır, sekiz tanesi asılır, ve giyotinin bıçağı kırk bir kez kalkar iner.

Paris'te kanser, Glering'in işini bitirmek üzereydi. Komanda şefi 1943 yılı Ağustos'unda yerini terketmek zorunda kalır; Landberg hastanesine yatar ve yıl sonuna doğru orada ölür. Hiç kuşku yok oyun bitmeden yerini terkettiği için üzülüyordu çünkü yaptığı işi bir tutku derecesinde seviyordu. İki

yıl önce hastalığına karşı giriştiğl hız yarışını kazanmıştı ve bunun tesellisini birlikte götürüyordu: Kızıl Orkestra yıkılmıştı ve Büyük Şef'le Küçük Şef birer uysal hizmetçiydiler. Kaba ve vahşi davrandığı kadar zeki ve kurnaz olmasını da bilmişti. Güçlükle karşılaşmadan nasıl işkence uygulamışsa, kanserin işkencesine da öylece mırıldanmadan dayanmıştı. Kızıl Orkestra'dan geriye kalanlar ona hem diş biliyorlar, hem de saygı gösteriyorlardı.

Onun yerine Komando'nun başına Reiser'in geçmesi gerekiyordu. Ama Reiser, Giering'in tersine yüksek politikada polisiye işleri anlamaktan uzaktı. "İyi bir tokaç" başka hiçbir şey değll. Memur kafalı, girgin olmayan ve sorumluluktan dikkatle kaçan birisi. Büyük Oyun'dan onu haberdar bile etmezler - Giering ve Willy Berg'e ait bir alan olarak kalır. Ve çekilmez bir korkaktır! Büyük Şef yakalandıktan altı ay sonra bile, onun tüm Komando'yu aldattığına inanarak bir yılandan kuşkulanır gibi kuşkulanır. Giering de ondan kuşkulanır ama daha ileriye gitmek için bu bir engel değildir. Berlin'e her gidişinde Reiser, elbette ileri hiçbir kanıt süremeden Gestapo şeflerine hep bundan sözeder, artık canları sıkılan patronları sonunda şöyle derler: "Sizin bu kuşkularınızın biteceği yok! Bu adamın bizimle birlikte çalıştığı açık!"

Reiser'ı işinden alırlar, Almanya'ya geri gönderirler. Gösterilen gerekçe; Paris'te uzun zamandan beridir çalışıyor, düşmanları onu tanımamalıdır...

Giering'in ardılı, Kriminalrat S.S.Heinz Pannwitz olacaktır.

Pannwitz, Amerikalı tarihçi Shirer'in "Üçüncü Reich'ın aydın gangesterleri" dediğine karekteristik bir örnektir. 1933 yılında Hitler iktidara geldiğinde o yirmi iki yaşındaydı ve p litika ile pek ilgilenmiyordu, çünkü papaz olmak için ilahiyat okuyordu. Ama beş yıl öğrenim yaptıktan sonra tapınak değiştirdi ve Nazi polisinin arasına girdi. İnsanın gerçek yeteneğinin ne olduğu önceden kesterilemez... Aynı dönemde, Bonn Ünlversitesi'nden diploma almış ve Rönesans tarihine bayılan yirmi üç yaşındaki bir genç, Himmler'in yanında çalışmaya başlar ve bir gün Alman casusluk servislerinin en büyük şefi olur; adı Walter Schellenberg'dir. Ve onunla birlikte olan çok çalışkan yirmi yedi yaşında bir gencin adı Adolf Eichmann'dır. Otuz yaşında ve Kiel Üniversitesinin es-

ki öğrencilerinden Alfred Naujocks. Bunların hepsinin şefi, deniz subaylığından ayrılma, kemancı ve uluslararası sınıflamada derece alan eskrimci otuz dokuz yaşında Rheinard Heydrich'dir. Hepsi de gençti ve istekliydi. Nazi serüveni onlara en iyi armağanı sunar görünüyordu. Herşey hemen olacak gibiydi. İlk talan yerleri Almanya oldu, sonra yaşlı yöneticilerin zayıf ellerinden Avrupayı aldılar ve kendi oyun alanlarının içine kattılar. Çünkü oyunu iyi oynuyorlardı ve yalnızca eylem için eylemin güzelliğine ve erdemine inanıyorlardı. Schellenberg ihanet edecektir, Naujocks kaçacaktır ve Heydrich ise eğer sonuna değin yaşasaydı, Führer için Direniş centilmenlerinden daha tehlikeli birisi olacaktı. Onların oyunu gülünç ve büyüleyiciydi. Gülünçtü, çünkü Almanya'nın geçici egemenliği onların değil, Alman ordularınındı. Zırhlı birlikleri olmasaydı, bunlar hiçbir şey yapamazdı. Bir kıtayı bu zırhlı araçlar vasıtasıyla kana ve ateşe boğdular. Krallar gibi eğleniyorlardı. Eichmann'ın Avrupadaki tüm demiryolları, dört ya da beş milyon insanı kıtanın bir ucundan öbür ucuna taşıdı: bu güzel bir elektrikli trendi. Daha sonra kendisini yargılayanları şaşırtacağı gibi, kurbanlarına diş bilemiyor, onlardan zevk alıyordu. Eğer tren tarifeleriyle makas değiştirmeleri birbirlerine ustaca denk getirmek Eichmann için hoş bir oyalanma idiyse - sürünün içinde hayalgücü en az olan - diğerleri kendi çalışmalarına olağanüstü bir biçimde bulunmuş taşkınca hayaller kattılar. Neujock ve Schellenberg 1939 yılında, Hollanda cephesinden İntellijansiya Servisinin iki subayını kaçırmayı planlarlar ve bunu başarırlar. Birkaç ay sonra, Windsor Dükü'nü ve Düşes'ini fidye almak için kaçırmak üzere Schellenberg Lizbon'a gider. Pencerelerine taş atar ve bir demet çiçekle birlikte şu kartı gönderir:

"İngiliz gizli servislerinin çevirdikleri dolaplardan kendinizi koruyunuz. Sizinle içten ilgilenen Portekizli bir dost" Aleksandre Dumas işi. Naujock "Bernhard Harekâtı"nı uydurur: İngiltere'nin ekonomisini bozmak için oraya bol bol düzmece para sürmek gibi hayali bir plan. Heydrich, Berlin'de güvenilir diplomatların sık sık gittiği "Salon Kitty" genelevini kurar; oradaki tüm konuşmalar dinleme aygıtlarıyla kayda geçer. Heinz Pannwitz'e gelince, İngiliz direnişinin ruhu olan Winston Churchill'i ortadan kaldırmak için gerçekleşme şansı büyük olan bir plan ileri sürer: iki sabit fikir hastasına

Churchill'i öldürmeyi aşılamak ve onları paraşütle Ingiltere'ye indirmek. Tasarı kabul edilir. Ne var ki hiçbir akıl hastanesinde bu özellikte hasta yoktur. Bunun üzerine psikiyatri doktorları iki zavallı ile haftalarca uğraşıp - hem de boşuna - beyinlerine Churchill kini aşılamaya çalışırlar.

Eğlenceli bir şey.

Ama bilindiği gibi daha az hoş şeyler de oldu.

29 Eylül 1941'de Reinhard Heydrich Prag'a yerleşir, "Bohemya - Moravya'ya ikinci başkan" olarak atanmıştır. Aslında Hitler eski Çekoslovakya'yı adamakıllı ele alması için tüm yetkilerle donatmıştı onu. Çünkü resmen "başkan"lık yapan kimse orayı yönetmede yetersiz kalmaktadır. Heinz Pannwitz de aynı yolculuğu yapmıştır. Heydrich'in desteği sayesinde Gestapo'nun içinde göktaşı gibi ilerlemektedir. Kriminalrat'ya değin yükselir, patronunun büyük politikasında onun sağ kolu olarak hizmet etmek için eşi ve çocuklarıyla Prag'a yerleşir.

İkinci başkan bu politikayı "kırbaç ve şeker" diye üç sözcükde özetlemektedir.

Önce kırbacın anlamı: kitle halinde öldürme ve en sert önlemlerle sürgüne gönderme. Heydrich oraya vardıktan iki hafta sonra Himmler şu raporu alır: Kurşuna dizme işlerini yürütmek ve asılacakları denetlemek üzere Bohemya - Moravya özerk bölgesine tüm Vaffen S.S. birlikleri dönüşümlü olarak gönderilecektir. Şimdiye değin olanlar: Prag'da, doksan dokuz kişi kurşuna dizildi ve yirmi bir kişi asıldı; Brno' da, elli dört kişi kurşuna dizildi ve yirmi bir kişi asıldı, toplam yüz doksan bir kişi olacak; bunların onaltısı Yahudi. Bu yalnızca bir başlangıçtır. S.S. hayvanlarından her hangi birisi kırbaç kullanabilir, ama şeker politikası zekâyı ve beceriyi gerektirmektedir. Heydrich bunu da yerine getirir. Olağanüstü bir beslenme kampanyası yürürlüğe koyar: fazladan çalışacakları her saat için Çek işçiler değeri olmayan para değil, et ya da yağ kuponu alırlar. Heydrich alçaktan ama iyi nişan alır. Çeklerin sanayi üretiminde derhal bir sıçrama görülür (*). Sistemlerini geliştirirler ve düzeltirler (çok çalışan işçilere örneğin lüks otellerde tatil yapma hakkı vb.) ikinci bir kampanya lle Alman-Çek ilişkilerinin iyileşmesine çalışılır. Üçüncü aşamada Çekler Bolşevikler'e karşı oldukları sürece kendile-

(*) Aslında işgal edilmiş her ülkede sanayi üretimi ilerleme göstermiştir.

rine ölçülü bir özerklik tanınacaktır. Londra'da sürgünde olan Çek Hükümeti bu kadarını fazla bulur. "Kötülük meleği" Heydrich ortadan kalkmalıdır. Onu öldürmekle görevli iki ajan paraşütle iner. Bindiği arabayı keşfederler ve 27 Mayıs'ta bomba ve tabanca ile ağır biçimde yaralarlar - S.S. 4 Haziran'da ölür - ve kaçarlar.

İşte bundan sonra Heinz Pannwitz'in yıldız iyice parlar. Suikasttan birkaç gün önce muhafızla gezmesi için patronuna yalvarmıştı. Her zaman olduğu gibi Heydrich reddetmişti. Her kusuru vardı ama korkak değildi. Prag'da ikinci başkanın da güvenliğinden sorumlu olan Gestapo şefi Pannwitz, onun gözüpekliğinin bedelini ödemek tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Daha suikast akşamı Schellenberg ve Gestapo Müller Prag'a uçakla inerler. Çok sinirlenmiş olan Nazi yöneticileri, Heydrich'in öcünü almak için karşılığında kurban isterler. Goebels, Berlinli 500 Yahudi'yi tutuklatmıştır bile, bunlardan 252'si öldürülecektir; oysaki gettolardan toplanan diğer üçyüzü de öldürülecektir. Baldur von Schirach, Gauleiter de Vienne, misilleme yapmak için bir İngiliz kültür kendinin yıkılmasını isterler. Ama bunun kefaretini ödemek için oluk oluk kan akıtan elbette Çekoslovakya'nın kendisi olacaktır.

Prag'da ve diğer büyük kentlerde 3000 kişi tutuklanır; 201 tanesi kadın olmak üzere 1331 Çek olduğu yerde öldürülür; kentlerin dışında 5000 köy aranır ve 657 kişi kurşuna dizilir. Heydrich'in 4 Haziranda ölümü, yeni bir katliama yol açar: ölüm mangaları tutukevleri avlularına bile yerleştirilir. Prag'daki Pankrac Tutukevi'nde 1700 Çek kurşuna dizilir; Brno, 1300 ölü verir. Sonra 10 Haziran'da Lidice Köyü yerle bir edilir, tüm erkekler öldürülür, kadınlar Ravensbrück'e sürülür (*), küçük yaştaki, çocuklar hemen orada boğazlanır.

Heinz Pannwitz bu katliamı telkin edenlerden değildir ama görevi gereği buna katılmış ve bunu düzenleyenlerden birisi olmuştur.

Soruşturmalar onun isteğine uygun olarak yapılır. Soruşturma Gestapo'nun işkence mahzenlerinde başlar ve 18 Haziran'da paraşütçülerin ve yoldaşlarının sığındığı Saint-Charles-Borromee Kilisesi'nin ölüler mahzeninde biter. Pann-

(*) Ravensbrück, 1934-1945 yılları arasında Almanya'da kadınların kapatıldığı toplama kampı.

witz, seçme bir S.S. birliğin saldırısını bizzat yönetir yedi yiğit Çek saatlerce dayanırlar - ve sonunda boğularak öldürülürler.

Heydrich için ulusal gömme töreni yapılır. Gömme töreninde konuşmak için Hitler karargâhını terkeder gelir, onu "demir yürekli adam" diye kutsar. İlk kez, Alman toplumunun en yüksek saygınlık payesini ona verir. Berlin Filarmoni Orkestrası **Tanrıların Alaca Karanlığı** cenaze marşını çalar, ölü mezara konur, kana ve güzel müziğe doyan Nazi şefleri, rüzgârda dalgalanan sancaklar arasında kendi bürolarına dönerler.

Görmeye değer birşeydi bu.

* *

Heydrich'in ortadan kaldırılması, birçokları için iyi bir olaydı ve Pannwitz bunun farkındaydı. Şefinin başkalarına esinlediği fizik terörü biliyordu. Boşalan bu büyük yerin, iktidarın tepelerine doğru giden yol üzerinde olduğu için, buna neden olan kıskançlıkları da biliyordu. İkinci başkanın ortadan kaldırılışının, onun koruduğu kimseler için umudun da yokoluşu anlamına geldiğini biliyordu.

İşte bu nedenle suçlularla ilgili olarak hazırladığı rapor çok merak uyandırıcıydı. Raporun birinci kısmı klasik bir sergilemeydi ama ikinci kısımda, "öldürme" nedenlerini araştırma gerekçesi altında, Heydrich'in Çekoslovakya'da yürüttüğü politikaya karşı eleştirileri biriktiriyordu: gerçek bir suçlama belgesi ve duyulmamış bir şiddet eylemi.

Tek mi çift mi oynamak gibi birşeydi bu. Heydrich'in hasımları kendi saflarına geçen Pannwitz'i kollarını açarak karşılarlarsa, hemen yükselecekti. Ama geri çevirirseler, çok kötü duruma düşebilirdi, çünkü "demir yürekli adam"a bağlı olanalar onu bağışlamazlardı.

Pannwitz, oyunun ilk kısmını yitirir. Hazırladığı rapor bir rezalet olarak karşılanır ve Berlin'e çağrılır, kendisine soğuk davranırlar, ilgisizce dinlerler, işine son vererek Prag'a geri gönderirler.

Pannwitz çılgına döner. Yerli ya da yersiz, varlığını tehdit altında görür. Alman Büyük Karargâhı ile ilişkileri vardır;

kendisini korumaları için onlara yalvarır. En iyi çıkar yol, orduya katılmasında görülür. Gizlice bir yola çıkış belgesi alır, RusFin sınırında bulunan Ladoga sınırındaki birliğine gider. Bu, Brandenburg'un ünlü alaylarından birisidir. Doğrudan doğruya Abwerhr'e bağlı olana Brandenburg'un özel görevleri vardır ve S.S.lerin onlarla ilişkisi yoktur.

Sınırda, Eylül'den 1942 yılı sonuna değin dört ay kalır. 1943 yılı Ocak'ında eski efendileriyle, barışır, yeniden S.S. sürüsüne katılır ve Gestapo - Müller'in buyruğunda çalışmak üzere gelir Berlin'e yerleşir. Altı ay sonra Giering'den boşalan yere atanır. Bu çok çekici bir görevdir. Bu göreve getirilmesini sırf bürosunda oturduğu yerden Giering tarafından gönderilen raporlara dayanarak Komandonun çalışmalarını izlemiş olmasına borçlu değildir. Pannwitz Prag'da çalışırken de Direniş'e son vermek için devrimci önerilerde bulunmuştur. Geleneksel yöntem ortaya çıkarılan her şebekeyi bütünüyle yok etmeye dayanıyordu. Ama bir örgüt henüz yakılmışken, onun küllerinden bir başkası yeniden doğuyordu; yakalamakla bitmiyordu. Pannwitz, şebekeleri rahat bırakmayı ve yalnız şeflerini yakalamayı öneriyordu. Elde edilip "döndürülecek" bu elemanlar, Alman yetkililerinin "politik danışmanı" olacaklar ve yıkmadan olduğu gibi bırakılacak direniş aygıtı bunlar sayesinde kullanılacak bu yolla direniş anlayışı bile ortadan kaldırılacaktı. Bu zekice ve gözüpekçe - o dönemde hem de çok gözüpekçe - bir öneriydi. Büyük Oyun, Pannwitz tarafından tanımlanan ilkelere dayanmıyor muydu? Kurnaz Kriminalrat'ın Giering'in yerine getirilmesi gerekli değil miydi? Hem Büyük Oyun böylece büyük bir dönemeci dönmüş olacaktı. Altı aydan beridir özellikle Moskova'nın güveni kazanılıyordu ve Rus balığı tava geliyordu, şimdi onu avlamanın zamanı gelmişti.

Reiser yola çıkmadan az önce Heinz Pannwitz Paris'e gelir. Ona şöyle der: "Şimdiye değin eften püften işler yaptınız. Bana gelince, ben artık büyük politikaya atılacağım." Reiser ise, yalnızca polislik yapmak isteyen bir polis olduğunu ve yerini severek kendisine terkedeceğini söyler.

O zaman Pannwitz otuz iki yaşındadır, birlikte çalıştıklarından birisine göre "tombul yanaklı, kırmızı yüzlü ve küçük bir domuz gibi dinç"tir.

13 Eylül 1943, Willy Berg korkunç mide ağrılarıyla uyanır. Bir gün önce acısını unutmak için diğer günlerden daha çok içmiştir, çünkü çocuklarından birisinin ölümünün yıldönümüdür. Saat onbir buçuğa doğru Neuilly özel oteline zom olmuş bir durumda gelir. Trepper onun acılarıyla ilgilenir ve şu mucize ilacın satıldığı eczaneye değin gitmeyi önerir. Berg ona candan teşekkür eder. Gestapo'nun bir arabasına binerler. Trepper şoföre SaintLazare garına gideceklerini buyurur. Garın solunda, Roma Caddesi numara 15 de Bailly Eczanesi vardır. Bu her hangi bir eczane değildir. Birinci katı çok geniştir ve on kadar satış tezgâhı vardır. Binanın üst katlarında ise bürolar ve laboratuvarlar bulunmaktadır. Bir girişi Roma Caddesi'ndendir, bir girişi Rocher Caddesi'ndendir.

Araba birinci giriş kapısının karşısında durur. Trepper iner ve Berg'in inmesi için kapıyı açık tutar. Beriki doğrulur ve kaşlarını çatarak şöyle der: "Ama bu eczanenin bir sürü giriş kapısı var... - Olsun, siz benimle geliniz."

Berg duraksar, sonra yeniden yığılır kalır ve mırıldanır: "Size güveniyorum. Gidiniz..."

Büyük Şef Roma Caddesi'ndeki kapıdan girer, Rocher Caddesi'ndeki kapıdan çıkar ve kalabalığın arasına karışır.

Vakit öğledir. Yirmi saat önce yüzyılın görmeğe değer en eğlenceli olayı olmuştur: düşük diktatör Benito Mussolini, Gran Sasso Tutukevi'nden S.S.Otto Skorzeny tarafından çıkarılmıştır.

* *

15 Ekim 1965, Varşova'da hava çok güzel. Ana cadde Nowy Swiat'dan Nowogrodska Caddesi'ne değin yaya gidiyorum. New York'da Greenwich Village'dekilere benzeyen küçük bir cadde burası; görüntünün tastamam olması için birtek her yapıya asılı yangın merdivenleri eksik. Beş numarada bulunan Yahudi Kültür Birliği'nin kapısında Lehce ve İbranice yazılı beş altı tane tabela var. Giriş holünde birkaç kişi bekliyor. Bay Leiba Domb'u görme olasılığı var mı, diye odacıya soruyorum. Kendisini izlememi ve sonra işaret ettiği bir büroya girmemi

söylüyor. Yirmi iki yıl önce Büyük Şef Bailly Eczanesi'nin kapısını iterken yüreği nasıl çarpıyor idiyse, benimki de öyle çarpıyor.

Manfred Roeder'e göre: "Amerikalılar ona çok önem veriyorlardı. Onu mutlaka kendileri almak istiyordu. Ama 1948 yılında, C.I.A. şeflerinden birisi, onun Ruslar tarafından az önce kurşuna dizildiğini söyledi. "Bu haberin doğrulanmadığını biliyordum. Gerçekte kimse Büyük Şef'in ne olduğunu bilmiyordu ve yine herkes - İngiliz. Amerikan, Fransız, Belçika haber alma servisleri - bunu öğrenmek istiyordu. Her zaman o konuşuluyor ama hiçbir yerde görülmüyordu. Arasıra şurada burada görüldüğü söyleniyordu ama bu doğrulanmıyor, dahası ele geçmiyordu. Bütün bunları bilerek yaşamının birkaç bin saatini verdiğim bu adamı görmeyi umut etmediğimi onun yaşadığını varsayarak - söylemeye pek gerek yok. Büyük örgütler Leopold Trepper'i bulmayı başaramadıklarına göre, benim bunu başarmayı umut etmem boşuna olurdu. Şansın da yardımıyla Leiba Domb'u bulmak yine kolay oldu sayılır; oysaki C.I.A., Abwehre, İntellijansiya Servisi, D.S.T. ve Gestapo bunun Leopold Trepper olduğunu bilmiyorlardı.

28 Nisan 1965'te Claude Spaak bana şunu söyledi: "Savaştan sonra ondan hiçbir haber almadım. Ama bundan dört beş yıl önce bir akşam yemeğinde, dostum Doktor Chertok, Trepper'in sözü edildiğini bana söyledi; Polonya'da Varşova'da yaşıyormuş..."

Daha sonra göreceğimiz gibi bu olayda beklenmedik bir rol oynayan Doktor Chertok, uluslararası üne sahip bir doktordur. Claude Spaak bana bu doktordan söz ettikten beş gün sonra, basın onun Paris'te tıbbi bir kongreye katılacağını bildiriyordu. Ben yaşlı, sakallı ve gözlüklü bir bayla karşılaşacağımı beklerken dinç, enerjik, gözleri pırıl pırıl ve kahkahalarla gülen birisini buldum.

Bana şöyle dedi: "Bir raslantı sonu girdiğim bu olayı çoğu zaman yeniden düşünüyorum - ne de olsa yaşamımın büyük korkularından birisini geçirdim- ve esas kahramanın ne olduğunu yine kendi kendime soruyorum. Bundan birkaç yıl önce, Varşova'da yapılan bilimsel bir kongre nedeniyle eski direnişçi arkadaşlardan birkaçını

buldum ve doğal olarak eski anıları tazeledik. Onlardan birisi Büyük Şef'ten sözetti. Söz konusu olanın "Bourg-la-Reine'li adam" olduğunu öğrenince çok şaşırdım. Varşova'da çok özgürce yaşadığını ama ciddi bir rahatsızlığı olduğunu bana söylediler. Gerçek adı Leiba Domb olacakmış. Polonya Yahudi Kültür Birliği'nin başkanıymış."

Birkaç ay boyunca belirsiz bir kaygı içinde yaşadım. Yazıp bir görüşme rica etsem, bunun reddedileceği belliydi. Kabul edilmeme tehlikesini göze alarak habersizce kapısını çalacaktım. Beni sokağa atsa bile- hiç değilse Büyük Şef'i görmüş olacaktım. Yola düşmeye değerdi bu.

Elbette yaşlanmıştı ama eski arkadaşlarının çoğu zaman sözünü ettikleri bakışından onu tanıdım. Parlak kurşuni gözlerini olağanüstü bir şiddetle üzerinize dikiyor. Bunları yalnızca Joseph Kesselvari masklarda görebilirsiniz: gergin göz çukurları içinde birer aslan gözü. Daha önce sarı olan saçları hemen hemen ağarmış, kıvrım kıvrım duruyor. Girdiğim yerin arkasında, içi kağıt ve broşürlerle dolu küçük bir büroda oturmuş, beni görünce ilerliyor ve elini uzatıyor. Kahverengi bir ceket, koyu kurşuni bir pantolon ve açık kurşuni bir gömlek giymiş. Yerinden çok yavaş kalkıyor. Şu ünlü bel eğriliği. Son derece yumuşak, dalgalı ve müzikal sesi, sert bakışları ve yüzünde iz bırakan dram izleriyle çelişiyor.

Geçmişten konuşmak için Paris'ten geldiğimi dilim dolaşarak anlatmaya çalışıyorum. Başını sallıyor. Umursamaz bir tavrı var. Sol elinin içinde, Tito'nun minyatürüne benzeyen bir ağızlık tutuyor, içine bir sigara yerleştirilmiş. Ve şu sol eli titriyor. Bunu yüreğindeki rahatsızlığa veriyorum. Nedense sonraki günler titremez oldu.

Şöyle dedim:

"İki yıldan beridir pratik olarak sizinle birlikte yaşıyorum, yirmi yıldan beridir Trepper'le birlikte.

- Neler, neler...
- Şebekeniz üzerine bir kitap yazmak istiyorum.

- Eğer yapacak başka hiçbir işiniz yoksa niçin olmasın?

- Daha önce sizin üzerinize yazılanları okudunuz mu?

- Çok az. Bu beni pek ilgilendirmiyor.

- Benimle konuşmak ister misiniz?

- Konuşmak? Ahl her zaman konuşulabilir...

- Peki bana neler anlatacaksınız?"

Güldüğü zaman, yirmi yaş, otuz yaş gençleşiyor ve amansız yüzü birden biri değişiyor. Eğlenceli şeyler anlatan bir öğrenciye benziyor.

Bir kahkaha attı ve ekledi:

"Ama... şimdiye değin bildiğinlz şeyleri elbette!"

TREPPER - GİERİNG DÜELLOSU

Trepper diş doktorunda yakalandıktan sonra Giering ile Fortner arasında giderken sabırsızlığı kaygısızlığına ağır basıyordu. Aylardan beridir Komando'nun garip tutumunu ve Moskova'nın Funkspiel'e kolayca kanışını anlamaya çalışıyordu: artık çok geçmeden öğrenecekti.

Yakalandığının ertesi günü, onu Fresnes Tutukevi'nden götürdüler. Akşamı Gestapo şeflerinden kurulu yargıcılar kurulunun huzuruna çıkarılır. Birçoğu aynı gün Berlin'den gelir. Müller adında birisine çok saygı gösterirler ki, bu kişi belki de Gestapo - Müller'dir.

Söze Giering başlar:

"Artık davayı yitirdiniz. Ve yalnız bize karşı değil, Moskova'ya karşı da yitirdiniz. Uzun zamandan beridir artık orada size inanmıyorlar. Atrebatlardaki tutuklamalardan sonra boşuna üzülüyorsunuz diye sizi kınadılar. Yefremov yakalandıktan sonra Moskova'yı uyarmaya çalıştınız ve bir kez daha yitirdiniz. Biz Gestapo'ya Moskova'nın güveni var ama size yok. Ama bütün bunları biliyorsunuz elbette. Sizin gibi bir adam ajanlarının peşpeşe düştüğünü gördüğü zaman, düşmanının kendi patronlarıyla ilişki sağladığını ister istemez anlıyor. İşte olayların durumu bu. Moskova ile yaptığımız telgraf haberleşmelerinden birkaçına bakınız: bunlar duruma nasıl hakim olduğumuzu gösteriyorlar."

Büyük Şef, Moskova ile "dönek" piyanistler arasındaki telgraflaşmalara bir bakar, sonra Giering'e geri verir. Berikl konuşmasını sürdürür:

"Şimdi sizinle neler yapacağız? Geri kalan ajanlarınızın adlarını mı isteyeceğiz? Bu bizi ilgilendirmiyor. Sizin şebeke-

niz çok iyiydi, buna katılıyorum, ama artık bitti. Buna kendiniz de inanmak ister misiniz? İşte..."

Ve Giering şimdiye değin yakalanmış olan Kızıl Orkestra ajanlarının adlarını okur. Bunların oturdukları yerleri tek tek sayar ve ne zaman isterlerse toplayabileceklerini söyler. Şebeke için çalıştıklarından kuşkulandığı kadınların ve erkeklerin adlarını okur. Sonra sözlerini sürdürür:

"Gördüğünüz gibi sizin örgütü dağıtmak için size gerek yok. Bir kez daha söyleyeyim, bu bizi ilgilendirmiyor. Bundan çok daha önemli bir amacımız var. Sizi ve bizi aşan bir tasarı bu. Söz konusu olan şey, bu saçma savaşa bir son vermek için Almanya ile Rusya arasında barışı sağlamaktır. Bu savaştan, birbirimizi boğazlamamızı isteyen ve sonra tüm servetlere konan çoğulcu kapitalistler yararlanıyorlar. Buna göz yummak aptallık olacak ve biz buna engel olmak istiyoruz.

"Bu konuda bize yardım etmeyi elbette reddedebilirsiniz. Doğrusu bu bizim canımızı pek sıkmaz. Bize katılmış olan "dönek" telsizciler var ve aradaki telgraflaşmalar bunun nasıl yürüdüğünü size kanıtlıyor. Moskova ile bağlantımız var ve siz olmadan da ikili ilişkiyi sağlayabiliriz. Bunu sizinle birlikte yapmak daha iyi olur sadece.

"Eğer bunu reddederseniz, iki kez öldürülmüş olursunuz. Burada biz sizi bir casus olarak kurşuna dizeriz. İhanet ettiğinizi ve bizden yana çalıştığınızı Moskova'ya pekala inandırabiliriz. Bunu yapabileceğimizi de biliyorsunuz: çünkü onlara ne gönderiyorsak yutuyorlar.

"Yanıtınızı bekliyorum."

Trepper, telgrafların içeriklerini dikkatlice saptamıştı; Giering'in zevkle saydığı ajanların adlarını belleğine yazmıştı ve kendisine şöyle denmişti: "Tüm kozlar senin aleyhinde ve sen kolların kelepçeli olarak bir sandalyenin üzerinde oturuyorsun. Bununla birlikte sen onlardan daha güçlüsün ve kozları elde edeceksin."

Yanıt verir:

"Ben burada kurşuna dizileceğimi bekliyordum. Moskova tarafından bir hain sayılmak, buna aldırdığım yok. Şu barış sorununa gelince, bu bana ilginç gelmiyor değil...

"Bununla birlikte sizin işiniz yürümeyecek, bunu hemen size haber vereyim. Benim kurduğum örgütün değerini siz iyi biliyorsunuz; Sovyet istlhbarat sisteminin, Merkez'in koyduğu koruyucu ya da gözcü sistem yanında bir hiç sayıldığını biliniz. Biz buna "karşı-casusluk" adını veriyoruz. tüm gücüyle olduğu gibi duruyor bu. Benim tutuklandığımı hemen öğrenecek ve Moskova'ya haber verecektir. Orada benim düştüğümü öğrendikleri zaman, bu sizin tasarınızın sonu olacaktır."

Brüksel'deki tutuklamaların ve "döndürmeler"in Sovyet "karşı casusluk"unun gözünden kaçtığına dikkati çeker. Trepper, Komando'nun Belçikadaki çalışmaları üzerine ayrıntılı bilgi verir yanıtında. Tüm bu bilgilerin kendisine söz konusu "karşı casusluk" tarafından aktarıldığını ileri sürer. Gerçekte ise, Atrebatlar'a yapılan baskından sonra kendisinin kurduğu bir gruptan bu bilgileri almıştır. Sözlerini şu uyarı ile bitirir:

"Birkaç tane "dönek" piyanisti ve Yefremov gibi birisini buyruk altında çalıştırmayı Moskova'dan gizlemeyi başardınız. Burası açık ve ben-ister istemez bunu kabul edeceğim. Ama benimle ilgili şeylerin biraz daha ayrı olduğunu söylememe izin verlniz. Ben bir Yefremov değilim. Bir takım gürültülere yol açmadan beni ortadan kaldıramazsınız."

Tartışma ancak sabaha doğru biter. Trepper onlarla işbirliği etmeyi reddetmemiştir; böyle bir işbirliğinin pratik güçlüklerini de söylemiştir. Giering ise açık bir yanıt almak için üstelememiştir: yanıt içten olsun ya da olmasın, Büyük Şef'i aşabilirdi ve verdiği sözü yalanlamak zorunda kalabilirdi. Bu ilk görüşme bir gözlemdi. Trepper, Giering'in kendisi için korkunç bir düşman olduğunu biliyordu.

Tutuklu alt kata indirilir ve orada küçük bir odaya kapatılır. Onu gizli tutarken el altında bulundurmak da gerekiyordu. Giering, bir kısmı aynı cadde üzerinde bulunan Fransız polisinln belirsiz durumundan kuşkulanıyordu çünkü. Bununla birlikte kapının üzerlne safça bir yazı yazıldı: "Özel tutuklu. Giriş yasaktır", bu yazı orada herkesin merakını çekti.

Büyük Oyun'un açıklanmasını kendi kulaklarıyla işitmek onu şaşırtmadı ama iyice düşündürdü. General von Pfeffer'in çevresinde toplanan subaylara dayanarak Maksimoviç'in verdiği tutanaklardan, Wehrmacht içindeki bir kadronun, Doğu ile daha iyi savaşmak için Batı ile anlaşmaya varmak

istediklerini biliyordu. Ama burada sözkonusu olan eylemden uzak birtakım subayların belirsiz hevesleriydi. S.S.lerin de aynı şeyleri düşünmeleri, çok önemli sonuçlara yol açardı. Çünkü Trepper, Rusya ile barış imzalanması üzerine Giering'in verdiği söylevin, kendisinin yapacağı ihaneti kolaylaştırmak için kurulmuş bir tuzak olduğunu biliyordu. Büyük Oyun, Pfeffer'in yaptığı toplantıların bir uzantısı olmalıydı: Almanya ile İngiliz Amerikan arasında bir anlaşmaya varmak ya da müttefiklerle aradaki gerilimi en aza indirmek. Her iki durumda da savaş ayrı bir tehlike yaratıyordu.

Büyük Şef adamlarını her zaman tutumlu kullanmıştı. Merkezin sert kınamalarına karşın onların varlığını tehlikeye atmamıştı. Ama şimdi, şu küçük odasında, artık oyun onların boyunu aşıyordu. Onların canını kurtarmalı, S.S.lerin planı başarısızlığa uğramalıydı. İki olasılık vardı: ya Moskova'yı uyarmak, ya Komando'nun içinde tırmanıp harekete geçmek. Her iki kuram da hemen tutukluların çoğalmasını ve güçlenmesini gerektiriyordu. Bu istediklerini yapmak zorundaydı.

Giering'in niteliğini anlamıştı. İki hafta önce yakalanan Kent sayesinde, Büyük Şef'in en önemli mesajlarının komünist partisinin telsizleri aracılığı ile yayınlandığını Komando biliyordu. Bu olayın mantığı gereği, ne pahasına olursa olsun bu telsizlere giden yolu Glering bulmalıydı. Eğer Partiye giden yolu bulabilseydi, Moskova mesajları kuşkulanmadan alacaktı. Buna karşılık, Büyük Şef'in yakalanışını "karşı casusluk" bildirebilirdi de.

İki adam Komando'yu Partiye götürebilirdi: Trepper ve Müdür.

Kasım sonunda, yani diş doktorundaki tutuklamadan birkaç gün sonra, Merkez'in Kent'e gönderdiği bir mesajı Giering ele geçirir, çünkü telsiz Gestapo'nun eline geçmiştir. Müdür, Trepper ile onun Parti ile "ilişki"sini sağlayan Michel arasında bir karşılaşmayı buyurmaktadır; günü, yeri ve saati vermektedir.

Glering tuzağını hazırlar. Söz konusu olan elbette Michel'i tutuklamak değildir, onu izleyerek Parti'ye giden yolu bulmaktır.

Michel buluşmaya gelmez. Trepper ile yaptıkları ayrı bir anlaşmaya göre, Merkezin belirttiğinden iki gün ve iki saat önce buluşacaklardır.

Büyük Şef'in yararına bir durum ortaya çıkar. Ama düellodan kurtuluş henüz belirsizdir. Çünkü Giering onu hep yanındaki hücrenin içinde tutar. Oradan dışarı çıkmadıkça Büyük Şef hareket edemez.

Büyük Şef'in en dramatik karşılaşması Vassili de Maksimoviç ile olmuştu. Büyük baron ve zavallı Kazanova, işkencecilerin eline düşmeden önce kendi canına kıyacaktı. Büyük Şef'in isteğine uymuş ve kendisi ile birlikte "çok sayıda bu itlerden de öbür dünyaya göndermeye" çalışmıştı. Pfeffer ve çevresindekiler çok kaygılıydı. Yazgıları şu birkaç söz üzerinde duruyordu: "Führer ile birlikte ya da onsuz anlaşmaya varmak." Glering, Maksimoviç tarafından hazırlanan tutanağın Pfeffer'in ağzından çıkıp çıkmadığını özel olarak sorar. Trepper bunu doğrular ve "Maksimoviç'in yüzünde mutluluk parıltısının belirdiğini" gördüğünü söyler. Pfeffer'in çevresindeki **tüm** subayların "Führerle ya da onsuz" Batı ile görüşmek istediklerini de ayrıca ekler. Bir görüşme sorunu doğrudur ama şimdi Führer'in de adı karıştırılmaktadır. Büyük Şef, bunları inandırmak için cimrilik etmez. İster S.S.lerden olsun, ister başkaları, ayrı ayrı barış yapmak isteyen partizanların elden geldiğince en çoğunu vurmak gerekir.

Zehirleme olayı ile ilgili soruşturma da yapıldı: Anna Maksimoviç, bu zehirden bin kişiyi öldürecek kadar kullandığını ve hemen arkasından beklediği sevindirici paniğin koptuğunu doğruladı. Bu iyi bir zamana raslamıştı.

Daha sonra "Alman kaynakları" üzerine soruşturma yapmakla görevli askeri sorgu yargıçlarının önüne birkaç kez çıkarıldı. Tutukevinin hücresindeyken Gross Paris'i sarsacak skandal yaratmasını bildi ve Kızıl Orkestra'nın, Alman Genel Kurmayı'nın içine değin girdiğini ortaya koydukça, bu skandal arttı. İçerde yaptığı çalışmalar bakımından bu güzel bir ödevdi. Kendisini konuşturmaya fırsat verilmesi, içerdeki çalışmalarını bitirmesi bakımından, birçok subayın varlığını onun kelepçeli eline düşürmüştü. Bu kez yüksek politikada ivedi davranmasına gerek yoktu. Bunların kişisel eğilimlerine bakarak ölüme gönderiyor, sürgün ediyor ya da rütbelerini geri alıyordu. Onun ilk kaygısı elbette Ludwig Kainz'i kurtarmaktı. Onun yalnızca karaborsa işlerine katıldığını onayladı ve sorgu yargıçlarına şunları söyledi: "Eğer onu yalnız bunun için cezalandıracak olursanız, tüm Todt'u, müdür yardımcı-

sından en küçük memuruna değin herkesi cezalandırmanız gerekir. "Alman Ordusu'nda mutemed olarak çalışan ve "Barbarossa"yıhaberverenAvusturyalıyiğitalbay'ıdakurtardı. Buna karşılık görüştüğü tüm S.S.leri, özellikle fanatik olan kimi Alman subaylarını suçladı ve onları satın aldığını söyledi; gerçekte ise onlar biraz fazla gevezelik etmişlerdi - ve canlarından oldular! Bu da çok uygun düşmüştü.

Ölüm dağıtıcısını şimdi ölüm çarpıyordu, hem de daha dolayısız. Komando, BayanGrossvogel'in evinde Trepper adına düzenlenmiş ama Büyük Şef'in fotoğrafını taşıyan bir pasaport bulmuştu. Giering bunu kendisine gösterdiğinde bağırmıştı: "Bravo! Bu benim gerçek pasaportum: Trepper benim doğru adımdır. "Kendi kimliğini böyle isteyerek açıklaması, Glering üzerinde kuşku uyandırır. Büyük Şef'in "Domb" takma adının ortaya çıkmasından sakındığını, çünkü komünist çevrelerde bu adla tanındığını Giering kestiremez. Komando üyelerinden birisi, Leopold Trepper'in Neumarkt'a kalan izlerini araştırmak içln Polonyaya gider. Berg tutanağı, Büyük Şef'i sorguya çektiği bir sırada alır. Ona telgrafın metnini okur: "Neumarkt **judenrein** olmuş (*). Tüm evraklar yakılmış. Mezarlıklar yıkılmış ve değiştirilmiş, öyle ki, mezar taşları üzerinde "Trepper" adını arama olasılığı yok."

Böylece Büyük Şef tüm yakınlarının ortadan kaldırıldığını öğrenmiş olur. Bir telgrafı okuduğu süre içinde anasını, kardeşlerini, bacılarını, amcalarını ve teyzelerini, yeğenlerini, toplam kırk sekiz kişi olan tüm akrabalarını yitirmiştir. Yetişkinler sürülmüş ve gazla boğulmuştur. Yaşlılar ve çocuklar oldukları yerde öldürülmüştür.

Omuzlarını silker ve gülümseyerek Berg'e şöyle der: "Paris'te emniyet müdürlüğünde adımı arayınız. Eğer Trepper adına rastlamazsanız, bu çok şaşırtıcı olur."

Giering ona kağıt, bir kalem ve bir sözlük vermiştir. Gündüzleri, hücresinden ayrılmayan gardiyanların ilgisiz bakışları arasında kendi kendine çalışır. Tutuklu ile konuşmak yasaktır. Geceleri ise nöbetçiler yönergelere pek uymazlar. Gece saat bire değin sessiz dururlar, sonra herkes uyuyunca saat ikiye ya da üçe değin konuşurlar. Bundan sonra nöbetçi kendi yatağına uzanır ve uyur. Büyük Şef kendi yatağını

(*) "Yahudiler'den temizlenmiş." Nazi sözlüğünde bu sözün anlamı, bir bölgedeki tüm Yahudiler'in ortadan kaldırılması ya da sürgüne gönderilmesidir.

kaldırmak ve içinde saklı bir tüpten kağıt tomarını çıkarmak için yarım saat daha bekler: Moskova'ya mesajını hazırlar.

Ayrıntılı bilgiler toplamaya başlamıştır. Trepper aylardan beridir Merkez'e uyarılar gönderiyor ama bunlar gözönüne alınmıyordu. Bu kez onları inandırmak zorundaydı. Bu onun son şansıydı. Tutuklanışını (gün, tarih, yer), önce Fresnes, sonra Saussaie'lere getirilişini inceden inceye anlatıyordu. (Kiminle, nerede, ne zaman) yüz yüze geldiğini bir bir sayıyordu. Şu ünlü "karşı casusluk" Giering'i yumuşatmak için bir korku verme olsa bile, tüm bu saydıklarının doğruluğu araştırılabilirdi. Komando'nun elinde tutuklu olduğunu Merkez'e inandıracak durumdaydı, sonra şimdiye değin tutuklanmış olan ajanların listesini veriyor ve özellikle Giering'in şebekeye ait olduklarına inandıklarıyla, şebekeden olduklarından kuşkulandıklarının adlarını veriyordu. Bunların arasında en önemlisi Frenand Pauriol; bu Parti'nin telsizcisiydi. Trepper onun hemen saklanmasında diretiyordu.

Daha sonra Büyük Oyun'un ne olduğunu açıklıyordu. Bunun amacını ve yürüme şansını anlatıyordu. Birkaç "dönek" piyanistle neler yapılabileceğini kanıtlamak için, Komando şefi Giering'in ona zevkle okuttuğu telgrafın metnini onlara yazıyordu. Kaçmak için birkaç planı olduğunu bildirerek tutanağını bitiriyordu. En iyi kaçma şansının Saint-Michel Bulvan'nda iki çıkışlı bir kahve olduğunu sanıyordu.

Tutanağın yazılması birçok gecelerini aldı. Ancak gecenin üçünden sabahın altısına değin çalışabiliyor ve gözlerini uyuyan nöbetçiden ayırmıyordu. En hoşa gidecek nöbetçi Berg'di, çünkü alkol ona derin bir uyku veriyordu; en can sıkıcı olanı ise askere alınmış olan bir papazdı; bütün geceyi, tutuklunun ruhunu kurtarmak için yaptığı dua ile geçiriyordu.

Yazıları İbranicede, Alman - Yahudi dilinde ve Polonyaca olmak üzere üç dilde ve elinden geldiğince en sık aralıklarla yazıyordu. Eğer bu kağıtlar ortaya çıksaydı, deşifre etmek için üç ayrı çevirmen gerekiyordu, bu da ona birkaç saat zaman kazandıracaktı. Çok ince ama Büyük Şef'e özgü bir dikkat; asılma anında bile düşünüp yol gösterebiliyordu.

Tutanağını bitirdiği zaman, Giering'e karşı şansını kullanmanın sırası geldiğine inanmıştı. Yaşamı boyunca göze aldığı en tehlikeli işlerin içinde en büyüğü buydu.

Komando Şefi, Parti'ye giden zincirin ilk halkasının Juliette adında eski komünist militanlardan bir kadın olduğunu öğrenmişti. Chatelet'ye yakın bir yerde, büyük bir şekercide çalışıyordu.

Giering oraya gönderilmeyi umut eden Trepper yerine, Brükselli kalpazan Raichman'ı göndermeye karar verir, çünkü beriki bir yıl önce onunla bağlantı kurmuştur. Büyük Şef, S.S.e şöyle der: "Boşuna zaman yitireceksiniz. Raichman'ı tanımazlıktan gelecektir."

Kadın, sanki Ralchman'ı tanımıyormuş gibi davranır. Birkaç ay önce Trepper, kendisinden ve Katz'dan başka hiç kimse ile görüşmemesini buyurmuştur. Bunların dışında gelenler özel bir işaret göstermek zorundadırlar; bu özel işaret küçük kırmızı bir düğmedir, Giering ve Raichman bu ayrıntıyı bilmezler.

Büyük Şef için üçüncü dönem başlar. Giering ve Willy Berg Berlin'e giderler. Dönüşlerinde, işbirliği yapmak için Berg, Trepper'i zorlar. Beriki bunun için daha iyi birşey istemediğini, yalnızca hücresinde rahat bırakılmak istendiğini söyler. Juliette'e gitmeye hazırdır, daha önce Giering ona Ralchman'ı göndermişse, bu onun suçu değildir. Komandoya yardım etmeye her zaman hazırdır ama şu ünlü "karşı casusluk" örgütünü yanıltmak için kendisine olanaklar verilmelidir. Daha önce sık sık göründüğüyerlerde bunun için yeniden görünmesi gerekir; kimi ajanlarla yeniden bağlantı bile kurmalıdır. Berg, bu koşulları severek kabulleneceğini bildirir ama Giering'in bunları onaylamayacağını bildirir. Bu önemli tutuklunun dışarı çıkmasında, güvensizlikten çok, bir suikasttan çekinmektedirler. Giering, komünist partisinin tüm gruplarının Trepper'in ya serbest bırakılması, ya da ağzını kapatmak için öldürülmesi konusunda buyruk aldıklarına inanır.

Bunun üzerine Büyük Şef, Juliette'e Hillel Katz'ın gönderilmesini üstü kapalı olarak söyler.

Sadık yardımcısının tutuklanışı onu hem umutsuzlandırmış, hem de rahatlatmıştı. Üzüntü zaten kendiliğinden vardı; rahatlık ise bu adama benzersiz bir nitelik veriyordu, çünkü onunla birlikte oyunu daha az güçlük çekerek oynayacaktı.

Konuşması ve işbirliği yapması için işkence edilen, uyarılan Katz hep aynı sözleri yineliyordu: "Trepper benim şe-

fimdir. Sonuna değin benim şefim olarak kalacaktır. Benden ne isterse onu yapacağım ve başka hiçbir şey yapmayacağım. "Şurası açıktı ki, eğer Büyük Şef isterse gidip Juliette'i görecekti. İkisinin birbirini görmesi için Berg, Giering'i ikna etmeyi başarır. Birbirlerini ilk kez 23 Kasımda yeniden görürler. Katz'ın yüzü dayaktan değişmiştir.

Karşılaşma iki S.S. ve Trepper arasında çok dikkatlice düzenlenmişti. Büyük bir güçlük çıkmıştı ortaya: Trepper'in aksine Katz Almanca bilmiyordu; Gieringle Berg ise Fransızca konuşmuyorlardı. Komando'nun çevirmeni Siegfried Schneider'ı bu işe katamazlardı: eğer Reiser'i bu olaya katmamışlardı ise, basit bir çavuşu hiç katmazlardı. Öte yandan bu iki S.S., iki tutukluyu kendi aralarında anlaşmak için başbaşa bırakamazdı.

Çözüm yolunu yine Büyük Şef'in kendisi bulur. Berg'e şöyle der: "Siz az çok Alman Yahudicesi biliyorsunuz. Ben Katz'la bu dille konuşurum, böylece sizi yanıltmadığımı anlamış olursunuz. "Almanca'dan türemiş olan bu dil (yiddish) gerçekte bir Alman tarafından anlaşılabilir. Ama içine İbranice sözler katınca, bu sözlerin ne anlamda kullanıldığı elbette yerine göre değişir.

Komando'nun buyruğunda çalışması için Büyük Şef Katz'a uzun bir söylev çeker, Juliette'i gidip görmesi için onunla kesin konuşur ve Juliette'in kendisini tanıması için ona bir sürü şeyler salık verir-Katz'ın kabul edilmesi için bir sürü gereksiz öğütler. Ve bu konuşmanın içine birkaç tane İbranice söz katmıştır. Bu sözler yan yana getirildiğinde şu anlamı verir: "Bağlantı kurmaya çalışacağını söylemeli ama hiçbir şey için söz vermemelidir."

Aralık ayında, yağmurlu birgün öğleden sonra yapılan buluşma için Reiser canlı bir anısını saklamaktadır. Chatelet Mahallesini sivil polisler çember içine almışlar. Komando, şekercinin bitişiğindeki caddede siper alıp beklemiş. Katz'ı oraya yalnız başına göndermişler, çünkü Trepper, "karşı casusluk" örgütünün Juliette'i gözleyebileceğini söylemiştir. Eğer Muhafızlar Katz'ı yakından izleyecek olsalardı, durum ortaya çıkar ve bu girişim başarısızlığa uğrardı.

Katz, Büyük Şef'in kendisine önceden söylediği yanıtla birlikte gelir. Sekiz gün sonra Giering onu yeniden şekerciye

gönderir. Katz, yine Trepper'ın kendisine önceden verdiği buyruğa göre bir yanıt getirir: "Bir ilişki sağladım ama bunun için patron'un kendisi gelmelidir."

Bu kararsızca yanıtlar ve çıkarılan güçlükler Giering'in canını sıkar: kadın bir tuzak mı hazırlıyor? Trepper onun endişesini giderir: "Yok canım! Benim ortalarda görünmeyişimden endişeleniyorlar sadece. Size anlatmaya çalıştığım şey şu: benim ortadan yok oluşumu anlayınca, tutuklandığımı anlayacaklardır ve böylece sizin tasarınız da suya düşecektir. Ortalıkta birşeylerin döndüğünü anlayacaklardır..."

Glering artık geri çekilemez. Büyük Şef'i tutuklamakla ya oyunu kazanmış olacaktı, ya da iki kat yitirmiş olacaktı. Ancak onun aracılığı ile ve onun sayesinde Funkspiel'in mesajlarına güven duyulabilirdi. Buna karşılık, ele geçirildiği anlaşılınca, Moskova onun daha önce söylediklerini kabullenmek zorunda kalacaktı. Bunun üzerine Merkez, şebekenin durumunu yeniden inceleyecek ve bunun sonucunda "dönek" piyanistlerin maskesi kalkacaktı. Bu da Funkspiel'in yıkılması ve Büyük Oyun'un sonu olurdu.

Komando Şef'i, Trepper'i şekerciye göndermeye karar verir. Bu kez tüm o çevre önemli polis güçleriyle çember içine alınır. Sivil giyinen jandarmalar, Chatelet'ye giden yol kavşaklarını tutarlar. Gestapo ve Fransız yardımcıları, daha yakın yerlerde görev alırlar.

Glering, Julitte'e verilmek üzere tutukluya bir mesaj verir; bu mesaj Moskova'ya aktarılmak üzere daha yüksek görevde çalışanlara verilecektir. Mesajın Büyük Şef tarafından verildiği kabul edilecektir. İçinde şebekenin ciddi olarak sarsıldığı ama yıkılmadığı yazılmaktadır. Fırtına geçinceye değin, yani bir ay kadar Moskova ile bağlantıların kesilmesini ve ortalığın yatışmasını beklemeyi önermektedir. Merkez, her zamanki gibi Kızılordu'nun bayramı nedeniyle çektiği kutlama telgrafında yeşil ışığı yakacaktır.

Bu bir aylık süre, Trepper'in buluşuydu. Sakıncalı davranan Merkez'in böyle bir öneriyi bekleyeceğini Giering'e söylemiştir. Gerçekte ise, kendisinin Moskova'ya verdiği tutanağın doğruluğunun araştırılması için bir süre vermektedir; böylece bu süre içinde Komando'nun çalışmaları da durmuş olacaktır.

Mesajın şifrelenmesi ortaya bir sorun çıkarıyordu. Parti aracılığı ile gönderilen telgraflarda çok gizli bir kodun kulla-

nıldığını Glering Kent'ten öğrenmişti. Mantık, mesajın bu şifreye göre kodlanmasını gerektirmektedir. Trepper bu kodu vereceği yerde bir kahkaha atar ve bağırır: "Benim gibi büyük bir patron'un kod hikayeleriyle zaman yitireceğine inanmayınız." Kent, anahtarın Grossvogel'de olduğunu söyler ama onun ağzından hiçbir şey alınmadığını biliyoruz. Brüksel kodlarından birisi kullanılarak mesajı şifrelemek daha iyidir.

Willy Berg, şekerciye Trepper ile birlikte gider ama kendisi şekerlere bakıyor gibi yapar. Trepper Juliette'e yaklaşır ve ona kağıt tomarını verir. Bunların içinde Giering'in mesajı, kendisinin üç dilde yazdığı tutanak ve bir de şöyle başlayan mektup vardır: **"Sevgili yoldaş Duclos, bu belgenin Dimitrov'a ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Kuruluna aktarılması için sana yalvarıyorum. Moskova'nın tutumunda aksaklıklar var. Bizim servisierin içine bir hain bile sızmış olabilir."**

Juliette ağzını açmadan kağıtları alır. Trepper mınıldanarak şunları söyler: "Bunları verince hemen ortalıkta görünmeyiniz ve artık buraya gelmeyiniz." Sonra çıkar, Berg'i izler.

Onun hesabına oyun bitmiş ve kazanılmıştır. Gestapo'nun içinde bile - Komando bunların seçkinler grubudur - muhafızların gözleri önünde Moskova'ya haber ulaştırmayı başarmıştır. Merkez onun sayesinde S.S.lere karşı koyacağı kozları fazlasıyla elde etmiş olur. Ama Merkez onu şimdiye değin öylesine acı hayal kırıklıklanna uğratmıştır ki, endişe onun içinde yer etmiştir bile. Gierlng'i geride bıraktıktan ve gülünç duruma düşürdükten sonra bile son karar yargıç-hakem'e bağlıydı, yani Müdür'e. Müdür bu üç dilde gelen tutanağa inanmayacak olursa, durum S.S.ler tarafından anlaşılacaktı.

* *

Bir aylık bir bekleme süresi Giering'e çok gelir, sabredemez. Belgeler Juliette'e verildikten üç gün sonra, onların aktarılıp aktanlmadığını anlamak için, Giering Trepper adına Jullette'e bir Fransız ajan gönderir. Jullette orada değildir. Patronu Izin alıp gittlğin söyler. Bir hafta sonra o yine izinlidir. Aradan bir hafta daha geçer, patron Juliette'in hasta teyzesine bakmak üzere gittiğini söyler; ne zaman döneceği de belli değildir.

Aklı başından giden Giering, Trepper'den durumu açıklamasını ister. Tutuklu dudak büker ve mırıldanır: "Size bunu iki kez söyledim: beni buraya kapatınca, ister istemez kuşku uyandırıyorsunuz."

Onu dışarda dolaşmaya çıkarırlar. Bindiği arabanın yanında iki araba gider. Ajanlarının olduğu yerler dediği mağazalara Komando'yu götürür. Muhafızlar onun dükkaniara yalnız başına girmesine izin verirler ama yakından izlerler. Hiç kimse tutuklanmaz, çünkü söz konusu güven vermektir, yoksa endlşe vermek değil. Terzisine, tütüncüsüne, kitapçısına, çorapçısına giderler, bunların hepsi de Büyük Şef'in çalışmalarından habersiz suçsuz insanlardır.

23 Şubat, Kızılordu'nun bayram günüdür; Giering, Müdür'ün Büyük Şef'e gönderdiği kutlama telgrafını alır. Moskova ile yeniden bağlantı kurmak için yeşil ışıl yanmıştır. Özelllkle de Büyük Oyun için yeşil ışık yanmıştır. Juliette'in izi yltirildiğlne göre, Parti'nin önemli kanalını kullanmaktan vaz geçmek gerekir. Bununla birlikte Moskova'dan gelen telgraf, Trepper'in yakalandığını orada bilinmediğini gösterir, bu sayede Funkspiel gizli tutulabilir.

Kızılordu'nun bayram yaptığı gün, Komando da bayram yapmış olabilir; Suzy Solidor'un evinde konyaklar su gibi akıtılır. Trepper bu bayram havasından yararlanır, aynı akşam Neullly'ye gönderilir. Kent ise, Saussaei'ler Tutukevi'nde kalır. İkisi yanyana bulunan odalarda kalmışlardı orada ve bi kaç sözcük konuşma fırsatı bulmuşlardı. Kent şöyle demiştir: "Onlar için gerçekten çalışmadığına inandım... Onları oyalıyorsun... "Trepper: "Yok canım, elbette onlarla birlikte çalışıyorum. Başka ne yapılabilir ki? Artık herşeyin bittiğini görüyorsun!"

Onu lüks Neuilly Tutukevi'ne götürmek yalnızca bir ödüllendirme değildi. Saussaie'lere yerleşen Fransız polislerine karşı Giering'in güveni azalıyordu. Onlara karşı homurdanıyordu: "Ne zaman onlarla çalışılsa, sonuç kötü bitiyor." Bu tutukluyu oradan uzaklaştırmak daha doğru olacaktı. Büyük Şef'in Direniş için Fransız polisine gösterdiği yakınlık, Gíering'in kuşkusunu artırmıştı. Tutuklunun bazı telkinlerine dikkatlice kulak vermişti bu arada. Trepper kimliksiz ve parasız olduğuna onun dikkatini çekmişti. Oysaki Komando'nun ajanları, göze çarpmamak için, kendi Alman kimlikleri yerine düzmece kimlik kullanıyorlardı - çünkü balığın suda dolaş-

ması gibi rahat dolaşamıyorlar, herkesten ve herşeyden kuşkulanıyorlardı. Kullandıkları kimliklerde Paris'e yerleşmiş Hollandalı, Belçikalı ya da İsveçli işadamı görünüyorlardı. Fransız polisi her arama yaptıkça, bu düzmece kimlikleri gösteriyorlardı. Peki birgün Trepper arabayla çıktığında yine bir polis denetimi olursa acaba ne yapacaktı? Üzerinde parası ve kimliği olmayan bir adam acaba ne tepki göstermeliydi? İster istemez böyle bir durumdan sakınmak istiyorlardı. Hiç kuşku yok çok geçmeden başlarına böyle bir şey gelecekti ama sonucu önceden kestirilemezdi. Alman polisinin esrarengiz bir tutukluyu tüm Paris'te dolaştırdığından Direnişçiler haber alabilirdi. Trepper'in dışgörünüşü heryerde bilinebilirdi. Bundan sonra da neyin olacağı belli olmazdı.

Giering söylenenleri uygun bulur, Büyük Şef'e bir kimlik ve para verir.

Bunu izleyen altı ayın en belli başlı işi, Neuilly'de çimenlerin çevresinde dolaşmaktır. Komando ona yalnızca genel durumla ilgili şeyler danışır, Funkspiel'in pratik çalışmalarını Kent yürütür, mesajları yazar ve şifreler - kendisininkiler Fransızca, Trepper'inkiler Rusça.

Katz hiçbir şey yapmaz, bahçede gezinir durur. Büyük Şef'in diretmesi üzerine o da Neuilly'ye konur, yine daha sonra Funkspielde kullanılacağını söyleyerek Grossvogel'in öldürülmesine engel olur. Otto Schumacher - Evinde Wenzel yakalanmıştı, kendisi de Lyon'da tutuklanmıştı- arkadaşları tarafından göz altına alınmıştı. Durmadan Katz'a soruyordu: "Büyük Şef'in onlar için çalıştığı doğru mu? İki yanlı oynamaya çalıştığını düşünmüyormusun. İhanet edeceğine inanmıyorum! Belki bir "koyun", Katz kaşlarını çatıyor ve şaşırmış bir biçimde yanıt veriyordu: "Düş mü görüyorsun? Elbette buradan işleri sulandırıyoruz. Başka bir çözüm yolu olduğuna inanıyor musun?" Garip bir durum: yakalandıktan sonra kendini iyice koyuveren Kent, yavaş yavaş toparlanıyordu. O da Neuilly'ye yerleşti ve Büyük Şef'in ihanet etmediğini durmadan söylüyordu. Sözlerinden, kendi yaptığı ihanetten üzüntü duyduğu anlaşılıyordu. Aradan biraz daha zaman geçsin, Küçük Şef'i yeniden kullanma olasılığı yok değildi.

Berg'le birlikte işler tıkırında gidiyordu. Kendi yöntemini Trepper'e açıklamıştı: "Ben Kayzer zamanında polistim, We-

imer Cumhuriyeti zamanında da polis, Hitler devrinde de polisim, eğer Thaelmann iktidarı alırsa onun zamanında da polislik yapacağım." Bu iki adam iyi anlaşıyorlardı. Sonra, üç çocuğu hastalıktan ölen bu adam Berlin'e izinli gittiğinde, oradan tanınmayacak bir yüzle döner: bir bombardıman sırasında eşi delirmiştir. Bu andan itibaren yaralı bir insan olur. Savaşın sona ermesini görmekten başka birşey düşünmez olur, onu dinleyen Büyük Şef'in de dileği odur, içtenlikle bir barış diler. Polis, tutuklu için eşi bulunmaz bir "kaynak" olur, her gün ona biraz daha bilgi verir, Komando'nun çalışmalarını ayrıntılarına değin Trepper öğrenir, Giering'in tasarılarından önceden haber alır. Berg'e dönen bir adam olmadığı gibi, onunla üstü kapalı bir uzlaşmaya da girmiş değildir. Trepper'e göre o şöyle düşünüyordu: "Büyük Şef, ayrı bir barış ve bizim için içten çalışıyorsa, onunla konuşmamda bir engel yoktur. Yok eğer bizi aldatıyorsa, savaşın nasıl biteceği belli değil, onunla yine konuşabilirim..."

Giering'le durum ayrıydı. Trepper son ana değin ona karşı önlemi elden bırakmamayı bildi. Onun oradan ayrılışını ve yerine Pannwitz'in gelişini rahatlıkla karşılıyordu. Bunun çeşitli nedenlerinden birisi şuydu: çok kuşkucu bir polis olan Giering'e göre Yahudiler diğer insanlardan daha değerli değildi; Pannwitz'e göre mutlaka daha az değerli insanlardı. Paris'e geldikten yirmi üç yıl sonra, bize tutuklusunun şu portresini çizecektir: "Büyük bir komedyendi. Gözlenmediğini bildiği zamanlar, bakışları çok sertti, çok kuşkucu, durgun ve görkemli. Kendisi ile ilgilenmeye başladığınız an komediye başlıyordu. Eğer sorduğunuz sorularla zorlarsanız, hasta olduğunu anımsatmak için elini yüreğinin üzerine götürürdü. Ama herşeyden önce bir Yahudiydi. Ruslar şebekeye bu denli çok Yahudi koymakla büyük yanlışlık yaptılar-Kızıl Orkestra'nın yüzde doksan Yahudi olduğunu bir kez düşününüz - çünkü bir Yahudi yitirilmiş bir dava uğruna ölmeye gelince çok kurnaz kesilirler (*)."

Kriminalrat, daha önce Berlin'de onun ihanetini anlatan tutanakları okumuştu ama şimdi Yahudi Trepper'in erdemlerine daha az inanıyordu. Gestaponun gösterdiği azıcık güve-

(*) Tutuklandıktan sonra Trepper'i gören Manfred Roeder onu şöyle tanımlıyor: "Zeki bir işadamı, uysal, cana yakın ve çok iyi yetişmiş birisi."

nin bir anlamı vardı, çünkü yeni gelene Trepper "efsanesi"nin hiyerarşinin bir ürünü olduğunu kimse açıklamamıştı. Komando'nun başına yerleşen Pannwitz, tutukluyu tümüyle yanlış algılamıştı. Zaten tam bir güven göstermeye başlamıştı. Trepper, yakında Neuilly'yi terketedeceğini öğrenir, bir eve yerleşecek ve gizli gözlenmek koşulu ile canının istediği gibi girip çıkacaktır.

Ama daha önce, Pannwitz tarafından başlatılan "büyük politika"nın yürümesine yardım etmelidir. Yaşlı ve temkinli Giering'in aksine, Kruminalrat kendi yaşına göre sabırlı davranan birisidir. Aradaki uzaklıkları ortadan kaldırmaya karar verir. Ona göre "dönek" telsizciler, Moskova'nın güvenini kazanarak oynanan Büyük Oyun'da iyi birer araç rolünü oynuyorlardı - ama artık bu amaca erişilmiştir. Bununla birlikte en yüksek düzeyde politikadan konuşulurken, telsizciler sadece ikinci derecede olasılıklar sağlarlar. Tartışmak, bir sonuca varmak gerekir - şifreli yollarla diplomasiyi yürütmenin pek olanağı yoktur. Neden doğrudan doğruya Moskova ile konuşmaya başlanmıyor? Büyük Şef'in kefil olduğu bir elçiyi neden Moskova'ya göndermeyelim? Paris'e hareket etmeden önce taşkın Pannwitz planını Himmler'e sunmuştu. Beriki bu cesareti göze alamamış o ünlü kısa deyişleriyle şöyle demişti. "Hayır! Bolşevik ideolojisi öyle büyüleyicidir ki, bu nedenle oraya hiç kimseyi göndermemek gerekir, çok büyük bir bulaşma tehlikesi vardır." Pannwitz'in yanıtı: Reichsführer, girişimlerden gözü korkmuş yılgın bir kimseden başkası değildir.

Planını biraz değiştirerek direnir: Rusya'ya özel görevli göndermek yerine Moskova'dan gelmiş birisini göndermek. Pannwitz, Sovyet servisleri içinde çok önemli bir görevi yerine getirmek için bir kimsenin olup olmadığını Trepper'e sorar. Yanıt olumludur. Sonra bu soru Kent'e sorulur, aksi yanıt alınır. Pannwitz'in kafası karışır ve bu çelişkinin açıklanmasını Trepper'den ister. Tutuklu elini havaya kaldırır ve sesini yükseltir: "Bir Kent'in bu düzeydeki şeylerin nasıl geçtiğini anlamasını nasıl beklersiniz!" Pannwitz buna uyar. Bunun üzerine Merkez'e Büyük Şef'in uzun bir mesajı gider. Sovyetler'e yakınlık gösteren ve Hitler'e karşı güçlü bir grupla ilişki kurduğunu açıklar. Ama politik işleri görüşmek için yetkisi yoktur: görüşmelere başlamak için acaba Müdür kendi-

sini elçi olarak atayabilir mi? Buluşmanın yeri olarak da Katz'ın daha önce oturduğu ev gösterilir.

Öngörülen ilk görüşme için Trepper Katz'ın evine götürülür. O ~da evin yeni sahibi Raichman'ı görünce şaşırır. İki adam konuşmaya başlarlar. Raichman da Kent ve Schumacher gibi eski şefine şöyle der: "Olacak şey değil, sen gerçekten onlar adına çalışmıyorsundur."Diğerlerine olduğu gibi ona da Trepper teslim olmuş adam rolü oynar.

Moskova'nın adamı buluşmaya gelmez. Buluşma belki geri bırakılmıştır; Pannwitz umudunu yitirmez. Ama Merkez' in saptadığı son buluşma başarısızlığa uğramadan önce, Giering'in bıraktığı saatli bomba Komando'nun içinde patlar.

Giering, Landsberg'de ölür, belki kendisi bilmiyordur ama bu onun son başarısıdır.

Juliette olayı onu üzmüştü. Bu kadın niçin birden bire ve hiçbir iz bırakmadan ortadan yokolmuştu? "Karşı casusluk" örgütü Büyük Şef'in durumundan endişeye düşmüş olabilir ve kendisinin de saklanmasını buyurabilirdi. Bununla birlikte tutuklu dışarı çıkmaya başladıktan sonra, hiç değilse 23 Şubatta gelen kutlama telgrafından sonra kadın yeniden ortaya çıkabilirdi. Eğer bu telgraf "içten" idiyse, Merkez hiçbir tuzaktan kuşlanmaz ve Juliette yeniden şekerciye gelebilirdi. Yeniden görünmedliğine göre, demek Moskova'dan gelen telgraf ortada dönenleri çok iyi biliyordu ve Komando'yu aldatmak istiyordu?

Bunları anlamanın en iyi yolu, Parti'ye giden zincirin ikinci halkasını elde etmekti. Bu da Fernand Pauriol'du.

Giering, Raichman aracılığı ile Pauriol'dan haberdar olmuştu. Kent aracılığı ile Parti'nin teknik aygıtı içindeki işlevlerini ve Kızıl Orkestra hesabına yaptığı olağanüstü ulaklığını öğrenmişti: Juliette ile Merkez komitesi arasındaki bağlantıyı sağlıyordu. Onun tutuklanması, Juliette olayını aydınlığa çıkaracağı gibi, Partinin üst kademelerinin - aynı zamanda Moskova'nın faka basıp basmadığını da gösterecekti. Ne pahasına olursa olsun Giering böyle bir zemin yoklamaya girişecektl.

Paurlol'u tüm Fransa'da izlemek için Gestapo buyruk alır. Bundan bir sonuç çıkmak. Adam yokolmuştur. Aradan aylar geçer ama Giering bunu unutmaz. Pauriol'u ele geçirmek ister. Ve onu ele geçirmek için tam makyavelci bir tuzak

kurar: Gestaponun ele geçiremediğini, Merkez'den teslim almak.

Büyük Şef'in mesajları için kullanılan verici birgün bozulur. Bunları onarmak için elbette Komandonun teknisyenleri vardır. Giering onlardan yardım isteyeceği yerde, Kent'in telsizi ile Moskovadan Parti'nin bir uzmanını ister. Bu çok kurnazca hazırlanmış bir tuzaktır. Eğer Müdür Funkspiel olayı ile aldatılmışsa, Trepper'in uzmanlarından birisini güçlük çekmeden hemen gönderecektir. Trepper'in ona gönderdiği tutanak yerine varmış olsa ve oda buna inanmış olsa bile; **Müdür, Gieringin kendisine tuzak hazırladığını bilse bile,** yanılmış gibi davranmalı ve bir radyocu ile onların bağlantısını sağlamalıdır. Bu adam kurban olarak mı gidecektir?

Müdür, takma adı Jojo olan komünist bir teknisyenin adını Trepper'e bildirir. Ailesi, Saint-Denis'de bir bar işletmektedir. Kendisi, radyo vericisi yapan ve onaran bir işlik kurmuştur.

Jojo'nun Pauriol'o varacağını gösteren hiçbir kanıt yoktur ve yol çok uzayabilir (Giering sonucun ne olduğunu bilmeden Parls'i terkeder) ama Komando'nun kasapları çalışmaya başlarlar. Şans onlara yardım eder. Yine bildiğimiz işkenceler yapılır, insan can çekişmeye başlayıp kendini yitirince bildiklerinin adını verir. Jojo, Auguste'ün adını, o da Marc'ın adını, Marc, Michel'in adını verir. Michel Bordeaux' da oturan Francis'in adını verir. **Takma** adı Duval olan Pauriol da Bordeaux'dadır. Onu 13 Kasım 1943'te tutuklarlar. Ağzını hiç mi hiç açmadığı için, kimliğini saptamak için Gestapo üç hafta uğraşır.

Eylül'ün ilk haftasında bir gün, Berg sevincinden çığlık atar ve hemen Trepper'in odasına koşar müjdeyi verir: "Tamam! Duval elimizde!"

Büyük Şef yıldırımla çarpılmışa döner ve ilk kez uzun kavgasının sonuna geldiğine inanır. Çok geçmeden gelip kapısını çalacaklardır ve öldürmek için dışarı çıkmasını söyleyeceklerdir. Onun artık yapacağı tek şey, bunun sonunu güzel bitirmektir. Her zaman olduğu gibi düşünmeyi elden bırakmaz ve cellatlarının yüzüne söyleyeceği son sözleri hazırlar.

Ama Fernand Pauriol konuşmaz. En korkunç işkencelere uğrar, yine ağzını açmaz. Çektiği işkenceler tam bir yıl sürecek ama Pauriol konuşmayacaktır.

Büyük Şef kaygılarından henüz kurtulmuştur ki yeni bir darbe onu bunaltır. 12 Eylül'de Berg ona Orta Fransa'ya doğru gidileceğini söyler. Funkabwehr orada komünist bir verici ortaya çıkarmıştır, hem giden, hem de gelen telgrafların arşivine el konulmuştur. Üstün "kod çözücüsü" Kludow, Fransa'ya doğru yola çıkmıştır ama Komando, Juliette'1e verilen mesajların buradan Moskova'ya aktarıldığına inanmıştır bile. Çok geçmeden Moskova'nın onu nasıl suçladığı, eğer Parti'ye soru açtıysa, neler sorduğu anlaşılacaktır. Orada Trepper'e de gereksinme olabileceğlnden, doğal olarak o da yola çıkacaktır.

Bu bir yıkımdır. Eğer verici, Gestapo'nun mesajını yayınladıysa, Büyük Şef'in de tutanağını yayınlamış olmaz mı? Bunlar arşivde ergeç bulunacak ve Kludow tarafından çözülecektir. Bu mantıksal bir düşünme olmakla birlikte, varsayımın çıkış noktası yanlıştır. Çünkü ortaya çıkarılan telsiz, Giering'in mesajlarını aktarmada kullanılmıyordu. Büyük Şef'in üç dildeki tutanağına gelince, böylesine önemli bir belgeyi Jacques Duclos radyo dalgalanna güvenmemiş, Moskova' ya gönderilmek üzere Londra'ya özel ulak ile göndermiştir. Trepper bunu elbette kestlremezdi. Artık maskesinin düşürülmek üzere olduğunu sanır ama manevra yapmak için zamanı vardır: yolculuk bir sonraki gün başlayacaktır.

Altı aydan beridir bulunduğu yeri ve alınan güvenlik önlemlerini incelemeye zaman bulmuştur. Eğer kaçmaya kalkışsa, Slovak gardiyanların kurşunlarıyla ölebilir ama tam tehlikenin üzerine koşarken başka ne yapılabilir? Aynı gece, bu tasarısını Katz'a açar. Beriki onu izlemeyi reddeder. Eşi ve çocukları Billeron Şatosu'na yerleştirilmiştir. Bunlar Komando'ya rehine görevini görecektir. Katz, eğer bildiği gibi yürüyemezse, öldürülmeyi göze almıştır. Juliette olayında, oyun gereği ölümü göze almıştır ama kendi canını kurtarmak için eşini ve çocuklarını ölüme terkedemez. Olduğu yerde kalacaktır - iyi şanslar eski yoldaşına!

Trepper kendi planını değiştirir. Çünkü dostunu arkada bırakmamak için zorla kaçmayı tasarlamıştı. Yalnız başına Slovaklar'ın ateşinden kurtulabilir. Üzerinde kimlik ve para vardır; Berg'le oynayabilir ve sarhoşluğundan yararlanabilir. Hemen yarın ona Bailly Eczanesi'ne gitmeyi telkin edecektir.

Alman'ın arabanın içinde kalacağını Büyük Şef hesaba katmamıştır. Onu eczanenin içinde dövmeyi ve tüm hızıyla

kaçmayı kararlaştırmıştır. Eğer Berg tabancasını çekecek olursa, her zaman eczaneyi dolduran halk buna engel olacak ve onun kaçışını kolaylaştıracaktır.

Herşey son derece kolay oldu: bir kapıdan girmek ve öteki kapıdan çıkmak yetişti.

Bundan tam iki yıl önce, yani 13 Eylül 1941'de, Büyük Şef Fortner'in Atrebatlar Caddesi'nde kurduğu tuzaktan kurtulmasını bilmişti. Çocukluğundan beridir kendi uğuru olarak 13 sayısını tutuyordu.

Canlıdan çok ölüye benzeyen Willy Berg, Saussaie'ler Tutukevi'ne telefon eder, verdiği haber orada panik yaratır. Pannwitz hemen geniş çapta bir polis hareketanı girişir. Saint-Nazare Semti çember içine alınır, ne kadar göze çarpan insan varsa tutuklanır, Bailly'nin olduğu bina elekten geçirilir. Trepper'in hiçbir izine raslanmaz. Bu sırada Büyük Şef, Amsterdam Caddesi'nden Saint-Lazare garına girmiş ve En-Laye'e giden trene atlamıştır.

Gestapo'nun o semt içinde kalacağını önceden kestirmiştir. Eczaneden çıkınca doğru metroya gitmiş, ilk gelen trene binmiş ve son durağa değin sessizce oturmuştur. Oradan küçük aralıklarla merkeze doğru dönmüş ve sonunda bir otobüs onu Saint-Lazare Garı'na getirmiştir.

Tren, Vesinet'de durur ama o inmez. Georgie de Winter'in, Borde Caddesi'ndeki küçük evlerinde hâlâ oturup oturmadığını bilmiyordur. Belki de kirayı ödemek için parası olmamıştır. Treni En-Laye'da terkeder ve iki kızkardeşin çalıştırdığı bir aile pansiyonunun zilini çalar. Orada geçici bir süre için verilen Georgie'nin oğlu Patrick vardır. Onunla kısaca görüşür ve hemen Veslnet'ye telefon eder ama kimse yanıt vermez; ev boştur.

Katz'a gelince! Kendi şefinin kaçmayı tasarladığını her halde billyordu; nereye saklanacağını da belki biliyordur. Onu Saussaie'ler Tutukevi'ne götürürler ve işkenceye yatırırlar. Konuşmaz. Yarı-canlı bir durumda Neuilly'ye geri getirirler. Büyük korkuya kapılan odacı Prodhomme, yerde yatan zavallıya yaklaşır. Katz ona fısıldar: "Birgün, kaçan beyefendi buraya geri gelecektir. Ben işkence ile ölecek olursam,

yüreğim sevinç içinde öldüğümü ona söyleyiniz. Ve benim adıma, çocuklarımla ilgilenmesini ona bildiriniz."

Gün biter. Pannwitz sandalyesinin üzerine bitkin bir durumda yığılır, gözlerini telefona dikerek dalar. Sonra telefonu Berlin'de Gestapo-Müller'e bağlamaya karar verir. Telefon bağlanınca şöyle der: "Kendinize hakim olunuz! Trepper kaçtı! "Telefonun öbür ucunda bir sessizlik olur. Pannwitz sözlerini sürdürür: "Alo... Bayıldınız mı?" Bunun üzerine korkunç bir küfür fırtınası başlar. Müller sonra küfür etmeyi bırakır ve yenik bir sesle şöyle der: "Bunu Reichsführer Himmler'e bildirmemi benden nasıl istersiniz - çünkü o tutukluyu derin bir çukura koymamızı ve zincire vurmamızı buyurmuştu..." Pannwitz: "Ama bunun da bir çözüm yolu var... - Ah, nasıl? - Ona hiç mi hiç birşey açıklamayınız! "Önce şaşıran Müller, Himmler'in yıldırımlarından korunmak için bunun tek çözüm yolu olduğunu kabul eder. İki düzenbaz, kendi aralarında sessizce bir anlaşma yaparlar.

Bu anlaşmaya uyulacaktır. Reichsführer ta ölünceye değin Büyük Şef'in kaçtığını öğrenemeyecektir.

Pannwitz telefonu kapatır. En kötüsü, düzen arkadaşının yerinin değişmesidir. Komando'nun şefi olarak kalır ama bu bir ertelemedir ve o bunu bilmektedir. Eğer kaçak en kısa süre içinde ele geçirilmezse, Büyük Oyun başlamadan önce bitmiş olacaktır.

O geceyi, Kriminalrat karabasan görerek geçirmiş olmalıdır.

* *

Aynı gece, Vesinet'de Georgle bir düş görür: dostu ile son kez buluşacakları ve boşuna beklediği Rueil Garı'nın bekleme yerinde onu yeniden bulur.

Telefonun zili onu yatağından kaldırır - gece eve geç dönmüştür. Telefona uzanır ve pansiyondaki kızlardan birisinin sesini tanır.

"Hanımefendi hemen geliniz!

- Ben mi? Neden? Neler oluyor?

- Size hiçbir şey söyleyemem ama hemen gelmeniz gerekli."

Çarçabuk giyinir, trene biner ve pansiyon kapısının zilini çalar. Kapıyı ona Trepper açar. Birbirlerine sarılırlar. Bir

daha görüşeceklerini hep biliyordu - "Senin ve benim gibi insanlar herşeyin üstesinden gelirler."

Onunla uzun uzun konuşur. Hayır, İntellijansiya Servisi için çalışmıyordur; Kızılordu'da general rütbesindedir ve büyük bir Sovyet istihbarat şebekesini yönetmektedir. Kadın şaşırır, çünkü onun gerçekten İngiliz servisleri için çalıştığına inanmıştır; bununla birlikte bu olaylar onun fazla ilgisini çekmez. Onun dikkatini çeken Büyük Şef'in son sözleridir: "Bana yardım etmelisin."

Geçici olarak Vesinet'de saklanmayı kararlaştırırlar. Trepper pansiyonu terketmeden önce, Pannwitz'e bir mektup yazar. Ortada görünmeyişinin kaçmakla bir ilgisi olmadığını açıklar. Beklenmedik bir durumla karşı karşıya kalmıştır. Eczaneye yalnızca Berg'e ilaç almak amacıyla girdiği sırada, "karşı casusluk" örgütünün bir üyesi ona yaklaşmıştır. Ona önceden kararlaştırılan parolayı bildirmiştir ve hemen ortalarda görünmemeslni, tehlike içinde olduğunu söylemiştir. Büyük Şef kuşku uyandırmamak için onu izlemek zorunda kalmış ve Büyük Oyun tehlikeye düşmüştür.

Ne de olsa bu bir buyruktu ve ona boyun eğmesi gerekiyordu. "Karşı casusluk" ekibi onu önce arabayla gezdirir, sonra hep birlikte trene binerler. Kendisini İsviçre'ye götürüp saklayacağını sanmaktadır. Yazdığını posta kutusuna atmak için trenin Resanson'da durmasından yararlanmıştır. Mektup, Willy Berg'i savunmakla biter; ona hiçbir ceza verilmemelidir, onun bu işte hiçbir suçu yoktur.

Pansiyondaki iki kızkardeşten birisi hemen Besançon'a gitmeyi ve mektubu oradan postalamayı kabul eder.

Büyük Şef de tıpkı Pannwitz gibi ama onun zıddı bir düşünüşle Büyük Oyunu kurtarmaya çalışır. Çünkü Moskova'nın bundan çok büyük yarar sağladığına inanmıştır. Ocak ayında yazdığı tutanak Müdürü "at üstüne" bindirmiştir, kendisinin deyişiyle. Yerine varmadan at düşerse, çok yazık olacaktır.

Sonraki günler, Parti ile bağlantı kurmak için Georgie de Winter Paris'e koşar. Ayın 17'sinde bunu sağlar. Büyük Şef saklandığı yeri terkeder ve güvenilir bir görevli ile karşılaşır. Kendisinin verdiği tutanağın Moskova'ya ulaştığını ve Orta Fransada ortaya çıkarılan vericinin kendisinin mesajı için

kullanılmadığını öğrenir. Demek ki kendisinin çarpıttığı kanıtlar Komando'nun eline geçmemiştir; öyle ise Büyük Oyun sürebilir. Trepper kaçışını, kaçış nedenlerini ve gerçekte Komando'nun planında bir değişiklik olmayacağını Parti tarafından Merkez'e bildirilmesini ister. Görevli ona siyanür hapını verir, çünkü canlı olarak ele geçmek ve işkence altında konuşmak istemez.

Vesinet'de geçen üçücü gecenin şafağında, iki sevgili kapının dövülmesiyle uyanırlar. Trepper yataktan fırlar ve pencereye koşar. Heryer kapkaranlıktır ama bir grup insanın kaldırım üzerinde biriktiğini sezinler. Vuruşlar daha sertleşir ve kapı sarsılır; birisi kapıyı açın der. Sonra bir sessizlik olur. Aşağıda grup hareketsiz durur. Sonra birden bire anahtarın kilit içindeki karekteristik sesi duyulur. Kapı açılır. Trepper hapını alır ve penceresi arkaya açılan öbür odaya geçer. Onu Georgie izler. Diğerleri girince siyanürü yutacak ve kendini boşluğa fırlatacaktır. Ses yükselir ve içerdekileri çağırır - Georgie yanıt verir. Bu denli erken içeri girdiği için özür dileyen ev sahibinin sesini işitirler. Kiraya tutmak isteyenlere evi gezdirmek istemektedir adam. Bir gün önce gelmiş ama kimseyi bulamamıştır, bu nedenle bu sabah çok erken gelmek istemiş ve kiracıyı evde bulmak istemiştir.

Trepper hapı geri cebine koyar. Bir saniye önce, nerdeyse onu boşu boşuna yutacaktı.

Ama buradan kaçmak gerekir.

Queyrie Ailesi Suresnes'de, Pepiniere Sokağı'nda otururlar. Burası Valerien Tepesi'ne doğru tırmanan daracık bir yoldur. Queyrie'lerin evi, Almanlar'ın insanları kurşuna dizdikleri çukurdan kuş uçuşu yüz metre ötededir. Önü kanarya sarısında boyanmış temiz bir dış mahalle evidir. Evin bahçesinde begonyalar vardır ve iç kapıya dört metre uzunluğunda, iki metre eninde bir yoldan girilir. Evin çeyrek yüzyıldan beridir pek değişmeyen içi lse dış görünüşünü yalanlamamaktadır: bir mutfak, bir yemek odası, üstte odalar tertemiz bir görünüm içindedir.

Ev, diğer yüzbinlerden birisine benzemektedir; aile, yine milyonlarca Fransız ailesinden birisldir. Bay Queyrie, Ville de Paris'nin bahçıvanıdır. Bayan Queyrie ev işlerini yapar. O dönemde on yaşında olan Annie adında bir kızları vardır.

Patrick oniki aydan beridir - ekim 1942- onların evindedir. Çocuk daha önce kaldığı evde acınacak bir durumdaydı: zayıflamış, pıs, uyuza düşmüş, başı bit dolu - ürkütücü bir durum! Kendini temizliğe adamış olan Bayan Queyrie buna dayanamazdı. Çocuk bir anda değişti, temiz olduğu kadar yemek de yemeye başladı. Kendi öz çocuğu gibi sevdiği Patrick çok çabuk gelişti. Canlı, hoş, zeki, sarı saçlı ve parlak gözlü bir çocuktu. Dört yaşına yeni basmıştı. Bayan Queyrie'ye "anne Annie" diyordu (Annie'nin annesi diyeceği yerde). Buna karşılık Trepper'e neden "Nano baba" dediğini bilemiyoruz ama Büyük Şef'in yalancı adları arasında en güzeli bu olsa gerek.

Trepper'in Almanlar'a karşı savaşım verdiğini Georgie onlara söylemişti ama henüz onu görmemişlerdi. Onun tutuklanmasını da yine Georgie'den öğrenmişlerdi. Zavallı Georgie umutsuzluğa düşürmek istemeseler bile, onlara göre çocuğun babası yitirilmişti.

Ama 18 Eylül'de birden bire "Georgie'yi delirmiş gibi gördüm, diye anlatıyor Bayan Queyrie. Bana şöyle dedi: "Annie anne, Nano baba kaçmış! Bunu bilmeniz gerekli!" Doğal olarak çok heyecanlandım, başım dönmeye başladı, Georgie ise durmadan bağırıyordu: "Burada, Suresnes'de ama nereye gideceğini bilmiyor. Annie Anne, onu yalnız siz kurtarabilirsiniz."

Bayan Queyrie olanakları araştırmaya başlar. Ev iyice doludur. Yaşlı anası, Suresne'de küçücük bir evde oturmaktadır. Ve bugünlerde evde değildir. Trepper oraya yerleşebilir; bunun için hemen gelmeli ve onu oraya götürmeliyiz.

"Ama şu Nano baba kafalı bir adamdı. Hazırlanmış, işlerini düzenlemişti bile. Ne yapmam gerektiğini Georgie bana söyledi: Palx Meydanı'na değin gideceğim, orayı geçeceğim, sonra hiçbir şey ile ilgilenmeden gizli eve değin yürüyeceğim. Benim dış görünümümü Georgie ona anlatmıştı, konuşmaya hiç gerek kalmadan beni izleyecekti. Bunun üzerine Paix Meydanı'na gittim ve elinde bir bavulla gerçekten sakin görünüşlü bir adamı beklerken gördüm. Benim peşimden gelmeye başladı onu eve götürdüm."

Kaçtığını bildiren mesajın Moskova'dan yanıtını burada alır. Yüreğini donduracak kuru bir dil kullanılmıştır: "**Senin**

için çok mutluyuz. Şimdi herkesle ilişkilerini kesmeli ve ortalıkta görünmemelisin." Şurası gerçek ki, Büyük Oyun' un sürmesi Için onun ortalıkta görünmemesi gerekiyordu. Peki ama neden soğuk bir dil kullanılmıştı" Yoksa Müdür hala ondan kuşkulanıyor muydu?

Trepper, Gierlng'in bir cümlesini anımsar: "Eğer kaçacak ve Moskova'yı uyaracak olursanız, yine de bir hain gibi karşılanacaksınız. Yalnızca canınızı kurtarmak için bizimle birlik oldunuz diye sizi suçlayacaklardır."

Saint - Germain'deki pansiyonu Kent biliyordu. Kimden ve nasıl öğrendiğini bilemiyoruz. Georgie'den mi? Onunla hiç karşılaşmadılar. Trepper'den mi? Bu olabilir. Büşük Şef, Marsey'ye yaptığı birçok zlyaret sırasında, küçük Rene'nln bir panslyona yerleştirilmesini Kent ve Margarete'e ısrarla söylemişti: Patrick'i örnek vererek oranın adını söyleyebilir. Ama nerede olduğunu ayrıntılarıyla anlattı mı acaba? Eğer öyle ise, bu her zamanki sakıncalı davranışıyla uyuşacak gibi değildlr. Başka bir yolla daha açıklanabillr bu. Rus kökenli bir hizmetçl Saint-Germaine'deki pansiyonda çalışıyordu. Onun şebekeye katıldığı sanılabilir; yine bu iki kızkardeş ile Trepper onun aracılığı ile tanışmış olabilir. Ve herhangi bir çalışma sırasında Kent onları tanımış olabilir.

Trepper'in kaçışı, Neuilly'deki sükuneti bozar. Dün dost görünen Komando, bugün korkunç yüzünü göstermeye başlamıştır. yakalandıktan sonra olduğu gibi Kent yine çökmeye başlar. Kaçak'ın sığınacağı yerlerden birisinin Saint--Germaln olabileceğini Pannwitz'e açıklar.

Pansiyonun varlığını biliyordur ama yerini bilmiyordur. Bu yeri bulmak için Komando bir hafta zaman harcar. Oraya Kent'i gönderirler; orayı Işletenler bu sorulardan hiçbir şey anlamadıklarını söylerler. Sonra Katz'ı gönderirler, ona da aynı yanıt verilir.

Pannwitz onları tutuklamaya karar verir. Trepper bunu hemen haber alır. İki kızkardeş Patrick'in Queyrie'ler ailesine verildiğini bilmektedirler, onlar aracılığı ile Komando Suresnes'e değin varabilir.

Bir kez daha kaçmak zorunda kalır.

* *

Claude Spaak anlatıyor: "1943 yılı Eylül'ün sonuna doğru, çok güzel bir kadın benim Paris'teki evime geldi, Trepper

tarafından gönderildiğini söyledi. Eşiniz hemen gelip onunla görüşmeli, dedi. Defense yakınında bir evde kalıyor, Gestapo tarafından arandığı için dışarı çıkamıyor. "Onun tehlikede olduğu belliydi ve oraya ben kendim gitmeyi yeğledim. Suresnes'de büyük bir binanın içindeydi. Kapıyı bana kendisi açtı ve kollarıma atıldı. Sonra şöyle dedi: "Tüm Gestapo benim peşimde, bana yardım edebilir misin?"

Büyük Şef'in iki sorunu vardı: Pannwitz'e güvence vermek; Parti ile bağlantı kurmak. İkincisi belki Spaak'ın yardımıyla çözülebilirdi ama birincisine kimsenin yardım etmeye gücü yetmezdi. Yalnızca Saint-Germain'deki tutuklamalar yüzünden Suresnes'i terketmek zorunda kalmayacaktı, iki kızkardeş Büyük Oyunu'da tehlikeye atacaklardı. Eğer Pannwitz, kendisine Besançon'dan gelen mektubun kızlardan birisi tarafından postaya verildiğini öğrenirse, kendisinin ona yalan söylediği ortaya çıkacaktı. Böylece geri kalan herşeyden de kuşkulanacaklardı.

Trepper ona ikinci bir mektup yazar. Mektup Paris'ten postalanır ve "karşı casusluk"un kendisini İsviçre'ye götürmekten son anda vazgeçtiğini açıklar. Kendisi gittikten sonra Komando'nun yaptığı tutuklamalara kızar. Çünkü Trepper tutsakken ajanlarının olduğunu söylediği mağazalara zaman zaman uğramıştı; Pannwitz buralardaki tüm patronları ve çalışanları tutuklar. Büyük Şef'in alışveriş yaptığı yerlerden yüzden fazla insan tutuklanır. Trepper onun bu tedbirsizce deliliğini sertçe kınar: bu denli büyük gürültü yaratınca "karşı casusluk"u harekete geçirecektir. Tutukluları serbest bırakmalıdır, bu daha doğru olacaktır.

Bu mektubun çok şey çözmeyeceği açıktır: Saint-Germain'li kızların Pannwitz üzerinde yarattıkları etkiyi silmek. Trepper, işleri daha karmakarışık bir duruma sokmak için çaba harcar. Ateşli Kriminalrat'nın, Funkspiel olasılığının ortadan kalkmayacağını düşünebileceğini bilmektedir. Büyük Şef yazdığı ikinci mektupta onun aldatılmadığını kendisine inandırmaya çalışmaktadır.

Bununla birlikte ortadan yokolmak ve ilişkileri kesmek artık söz konusu olamaz. Moskova ona Büyük Oyun içinde rol vermişti. Oysaki Saint-Germain'deki tutuklama durumu baştan başa değiştirmek tehlikesi gösteriyor, hatta Büyük Oyun'un sürmesi bile şüpheli. Trepper, bundan sonraki gelişmeleri Merkeze bildirmek zorundadır.

Bağlantıları kesilmiştir ama Suzanne Spaak yolu bulmak için ona yardımcı olacaktır.

"İlk sürgünler başladıktan sonra, diye anlatıyor Claude Spaak, Suzanne kendini Yahudi çocukların korunmasına adadı. Belki biliyorsunuzdur, Almanlar bunları sıra ile yapıyorlardı. Önce erkekleri tutukladılar, sonra kadınları, daha sonra çocukları. Bu sonuncular, bir Fransız tarafından bakılan geçici bir toplama merkezinde toplanıyorlardı; burası bir çeşit yığınak yeri görevini görüyor ve Gestapo geliyor, onları trenlere bindirip götürüyordu.

"Ama ana babalarının tutuklanışı ile çocukların toplanışı arasında bir süre kalıyordu ve bu zaman içinde çocuklar sahipsiz duruyorlardı. İşte bu sırada eşim ve onun arkadaşları araya giriyorlardı. Ama onları nerede korumak gerekirdi? Ve nasıl beslenirlerdi? Kimileri bu çocukları toplama yerlerine kaçak olarak sokmayı düşündüler, Almanlar farkında olmadan bunların bakımını yüklenmiş olacaklardı. Böylece her merkezde iki liste yapıldı: birisi "resmi" liste, diğeri "kaçak" liste.

"Bir gün, Almanların hemen ertesi günü tüm merkezleri boşaltacaklarını ve çocukları götüreceklerini öğrendik. Ne korkunç bir haberdi bir bilseniz: "kaçak" çocukları ne yapacaktık? Onları nasıl kurtaracaktık? Le Louvre'un protestan papazı onları yanına almayı kabul etti ama bu geçici bir çözüm yoluydu, çünkü bu adam yüzlerce çocuğu besleyemeyeceği gibi uzun zaman yanında yatıramazdı da. Çocukların kurtuluşunu sağlayan Suzanne oldu. Çok hızlı bir çalışmanın içine girdi, bir ya da birkaç çocuğu yanına alabilecek ailelere başvurdu ve onların hepsini yerleştirdi. Biz de kendi evimizde beş ya da altı çocuk barındırdık.

"Bütün bunları Suzanne inanılmaz bir özveri ve canını tehlikeye atarak yerine getiriyordu. Kendisini kaç kez uyardılar ama o bunlara aldırış etmedi. Örneğin bir keresinde papaz geldi ve kendisinin polisçe belirlendiğini söyledi. Bu onu durdurmadı. Çalışmalarını sürdürdü."

Ekim 1943'te Suzanne Spaak, Direniş'in "önemli kişilerinden" birisi olur. Her çeşit gizli örgütle ilişki kurmuştur: Gaullistle ya da İngiliz servisleri, ırkçılığa karşı hareketler, komü-

nist örgütler vb. Yahudi çocuklar için yaptığı çalışmalar nedeniyle Irkçılığa Karşı Ulusal Hareket'in militanlarından genç Doktor Chertok ve Fransada Yahudi Direnmesi örgütçülerinden Avukat Lederman ilişki sağladı. Lederman'ın, daha önce sözünü ettiğimiz Kovaiski Ile ilişkisi vardı. Kovalski, komünistlerln gösterdiği direnişin büyük önderlerinden birisidir. M.O.I.nln (yabancı işçiler) ikinci şefidlr, diğer bir deyişle yabancıların yaptığı grup savaşlarından ulusal çapta sorumludur. Yine bu yolla Komünist Partisi Merkez Komitesi ile bağlantısı vardır.

Trepper'in Moskova ile yeniden kurmaya çalıştığı bağlar, işte bu denli çapraşıktır.

İzleri bilinen çift Susanne Spaak'ın çabalarından bir sonuç beklerken, yeni bir sığınak bulmak zorundaydılar. Çevrelerindeki tehlikenin bilincinde olan Wueyrie'ler, Trepper'in gidişini üzüntü Ile karşılıyorlardı. Almanlar'ın tutuklusu olduktan ve çok acılar çektikten nice sonra, soğuk savaş sırasında Fransız polisi tarafından sorguya çekildikten yine nice sonra Bayan Queyrie'nin kanıları değişmedi: "Casus ya da bunun gibi şeyler, bunlar bize göre değildi ama onun Fransa için çalıştığını insan iyice hlssediyordu."

Nereye gitmeli? Georgie, arkadaşı Denise'e başvurmayı önerir. Cllchy'de bir dans partisi sırasında onunla tanışmıştır. Denlse, yirmi iki yaşında çok açıkgöz, hep argo konuşan oynak bir kadındır; Almanya'da tutuklu olan kocasından şöyle söz etmektedir: "Onun boynuzları, Zafer Takı'nın altından geçemeyecek kadar büyüktür." Georgie onun yanında ölçülü durur ama aynı zamanda "Parisli kız"la eğlenirler de. Müzik dinleyerek ve dans ederek birlikte birçok saat geçirmişlerdir.

Denise, Chabanales Caddesi'ndeki küçük odasını ona vermeyi kabul eder. 24 Eylül'de oraya yerleşirler. Sıklaşan aramalar onları rahatsız etmeye başlar; korkarlar; Trepper gündüzleri içerde kapalı kalır.

Salnt-Germain'li iki kızkardeş, ağızlarını açıp konuşmazlar. Pannwitz onların kendisini yanlış yola sevketmesinden kuşkulanır. Bunlar da diğer yüzlerce tutukludan sadece

ikisidir. Komando, tüm bu insanları sorguya çekerken gecesini ve gündüzünü boşuna harcar: Büyük Şef'in ajanları sandığı insanlar, herşeyden habersiz birer esnaf olduklarına yemin ederler - deli olmak işten değildir. Willy Berg, elden gelden saygınlığını yeniden kazanmak ister, her sorgudan sonra, neredeyse sinir krizleri geçirir.

Pannwitz umutlarını başka yere bağlar. Trepper kaçtıktan sonra araştırmalarını Georgle de Winter üzerine çevirmiştir; Georgie'nin varlığı çoktan beridir biliniyordu ama ondan endişe edilmlyordu. On iki saat içinde Krlminalrat onun Belçika kökenini bulup ortaya çıkarır. Georgie'nin anası ve bir sürü yakını Belçika'da yakalanır ve bir süre tutuklu kalır. Komando, onun Paris'teki ilişkilerini, girip çıktığı yerleri araştırır bulur. Pannwitz, Gestapo-Müller'den önemli sayıda yardımcı güç istetir ve elde eder.

Georgie, hergün Chabanais Caddesi'ndeki odasını terkeder ve haber almak için Spaaklar'ın Beaujolais Caddesi'ndeki evlerine gider. Suzanne Spaak, onun yapacağı ilk buluşmayı Lüksemburg bahçesinde hazırlar. Parola "Leben" olacaktır. Georgle, üstünü değiştirir, bir gözlük takar gider ama orada boşuna bekler. İkinci buluşma Auteuil Kilisesi'nde olacaktır. Bu kez Georgie, elinde bir haç ve kolunun altında bir gazete ile görünecektir. Gelen görevli ona şöyle soracaktır: "Papaz efendi burada mı? Kendisi de şöyle diyecektir: "Hayır, onu bitişikteki killsede bulabilirsiniz." Georgie gider, kilisenin sundurması altında durmaya başlar ama kimse gelmez. Bu buluşmalar neden başarısızlığa uğrar? Hiç kimse bilmiyor. Belkl de verilen saatler birbirini tutmamıştır...

Üç gün içeri kapandıktan sonra Trepper sığınağı değiştirmek ister. Bu arada Georgle birçok yere gidip gelmiştir; belirlenmiş olma tehlikesi vardır. Gerçekten güvenilir bir yere sığınamadıkları için, durmadan yer değiştirmek zorunda kalırlar.

28 Eylül'ü 29 Eylül'e bağlayan geceyi, Suzanne Spaak'ın salık vermesi üzerine Louvre Kilisesi'nde geçirirler. Papaz onlara iki ayrı oda verir. Sabahın dördüne değin orada kalacaklar ve sonra gideceklerdir. Trepper son derece sakindir

ama sevgilisi onun için çok endişe etmektedir. İkinci akşam Spaak'ların evine giderler.

Claude Spaak anlatıyor: "Onunla uzun uzun konuştuk onu dinlerken bir roman okur gibiydim -; olağanüstü serüvenini bana ayrıntılarıyla anlattı: diş doktorunda yakalanışını ve Gestapo şeflerinden kurulu kurul önüne çıkışını. Niçin ve nasıl Almanlar'la birlikte çalışıyormuş gibi hareket etmeye karar verdiğini. Bu, içinde önemli tehlikeler taşıyan çok önemli bir karardı ama tutuklanan ve diğer adamlarını kurtarmak için başka bir yol olmadığını açıkladı.

"Anlaşıldığına göre Gestapo ile bir pazarlık yapmışlardı: kendisi Gestapo için çalışacaktı, onlar da tutuklulara zarar vermeyecek, serbest dolaşanlara dokunmayacaklardı. Bunun böyle olması da gerekiyordu, çünkü Almanlar'ın görüş açısından onun yakalanışını ne pahasına olursa olsun Moskova'ya duyurmamak gerekiyordu. Bu hareketin amacı, Moskova'ya yanlış haberler göndermekti.

"Böylece onun Paris'te serbestçe dolaşmasına izin verirler. İlk zamanlar çok sıkı bir biçimde gözlerler ama çevreye sezdirmemek için muhafızlar onu öteden izlerler. Büyük Bahar mağazalarında bir ajanı olduğunu ileri sürerek onlarla eğlenir: onu içerde izleme olanağı olmadığı için tüm kapıları gözlemek zorunda kalırlar.

"Doğal olarak çok geçmeden ajanlarından birisiyle ilişki sağlar - bu gerçek bir ajandır. Bu Bailly Eczanesi'nde çalışan bir kadındır. Onun aracılığı ile Gestapo'nun oyununu Moskova'ya bildirir.

"Bana anlattığı önemli olaylardan birisini anımsıyorum. Var'daki ve Bouches-durhone'daki Alman askerlerinin sayısını ve hangi çeşit birlikler olduğunu Moskova ondan ister. Bu mesajı alınca, Gestapo şefleri böylesi haberleri elbette aktaramayacaklarını söylerler (Moskova için söz konusu olan, müteffikler oraya bir çıkartma yaptıklarında nasıl bir güçle karşılaşacaklarını öğrenmektir). Trepper onlara politik bir söylev çeker ve Moskova'ya gerçeği söylemenin, yani orada Almanlar'ın zayıf olduğunu söylemenin daha doğru olacağını bildirir. Çünkü müttefiklerin Batıda ikinci cephe açmalarına karşı kurnazca bir yoldur bu. Gestapo şefleri ona kanarlar ve soruları yanıtlarlar.

"Benim dikkatimi çeken ne oldu biliyormusunuz, onun haber kaynaklarının niteliği. Daha o dönemde V1'lerin varlığını o bana söylemişti! Bu füzelerin nasıl çalıştığını ve füze rampalarının nerelere yerleştirildiğini biliyordu. Tarih, Ekim 1943 (*)."

Trepper konuşur, çünkü az çok konuşmak zorundadır. Pek garip bir biçimde kaçışı kuşku uyandırabilirdi (Direniş'in içine "dönek" bir ajan sızdırmak için Gestapo'nun "kaçış"lar düzenlediği bliniyordu). Spaak onun iyi niyetine güvenmek koşulu ile ona yüksek düzeyde ilişkiler salayabilirdi. Gerçekte ise yazar ondan bu denli kuşkulanmaz: "Ondan elbette bu açıklamaları istemedim ve onun da bunları bana vermeye hiçbir gereksinmesi yoktu. Bu adamın benimle masa üzerinde iskambil oynadığı izlenimlne kapıldım her zaman. İçten davranışı bende hiçbir zaman kuşku uyandırmadı."

Masa üstünde iskambil mi? Büyük Şef bu kağıtlardan birkaç tanesini kolunun ağzında saklar. Konuştuğu kimseden kuşkulandığı için değil, ona karşı güveni tamdır. Ama Spaak tutuklanma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Belki de işkenceye karşı kendisini savunmaya yarayacak olan bilgileri ona vermenin ne yararı vardır ki? Komando ile "işbirliği"nin gerçek nedenini açıklamıyor ve Funkspiel'in gerçek amacını belirtmiyor. Son olarak da ajanının Bailly Eczanesi'nde çalışan bir kadın olduğunu ileri sürerek Juliette'in varlığını gizliyor. Pannwitz Spaak'ı tutuklayıp konuşturduğu zaman bu yalan ona doğru gelecektir. Berg aracılığı ile Pannwitz, Trepper'in yakalanış tarihi olan 24 Kasım 1942 ile, kaçış tarihi olan 13 Eylül 1943 arasında **hiçbir** zaman Bailly Eczanesi'ne gitmediğini öğrenecektir.

Peki şimdi nereye gitmeli? Spaakların evi iyi bir sığınak değildir. Beş ya da altı yola ayrılan bu "demiryolu makası"nı Gestapo her zaman ele geçirebilir. Suzanne Spaak, birkaç Yuhudi çocuğun barındığı bir aile pansiyonunun adını öğrenir. Georgie gider sahibi ile konuşur, adam kendisini ve Trepper'l kabul etmeye hazırdır. Bununla birlikte kaçak ko-

(*) İlk V-1 aşağı yukan bir yıl sonra Temmuz-1944'te Londra üzerine fırlatılacaktır.

nuklarla dolu olan pansiyon, Büyük Şef'e pek güven vermez. Aynı caddede ve hemen aynında iki kadının çalıştırdığı "Beyaz Ev" pansiyonu vardır. Bu ikincisi daha güvenilir görünür. Komşunun tanıştırmasıyla Trepper orada bir oda edinir. Georgie'ye gelince, onu Gestapo'nun güvenliğine terketmeye karar verir. O buna karşı çıkınca şöyle der: "Beni dinle, ilişki kurmak için ben kalmalıyım, çünkü tümüyle ayrı düştüm. Bütün bu olanlardan sonra beni çok uzaklara gönderme olasılığı var ve birbirimizi uzun zaman görmeyebiliriz. "Bir gün yine görüşeceklerine kendisi inanıyor mu? Eşi Luba'ya olan çözülmez bağını hiçbir zaman ondan gizlemedi. Bu bağlılık savaşla birlikte doğdu, savaşla birlikte bitecektir.

Spaakların iki tane İngiliz kadın dostu vardır, bunlar işgalin başından beri Paris'te saklanmaktadır. Bunlardan daha genci olan Antonia, İsviçre yakınında oturan Jonker adlı bir doktorun, kaçak kimseleri öteye kaçırdığını bilmektedir. Bu kadın, Georgie ile ilgilenmesi için doktora bir yazı yazmayı kabul eder.

Ama Trepper dostunun üstüne titrer; birlikte kalacakları her anın onu çok tehlikeli duruma düşüreceğini belirtir. Doktorun yanıtını beklerken dostlarınca salık verilen küçük bir köyde gidip saklanacaktır Georgie. Trepper ona yüzbin frank (bugünkü değeriyle bin frank olmalı ç.) harçlık verir, ayrıca doktor Jonker ile tanışmasını sağlayacak olan Antonia'nın bir mektubu vardır.

Ayrılma ortaya bir sorun çıkarır: Georgie gidince Trepper'in ilişkilerini kim sağlayacaktır? Georgie kendisinin yerine, terzisinin aracılığı ile tanıdığı yaşlı bir kadın olan Bayan May'i önerir. Bayan May, savaştan önce ünlü bir şarkıcıdan dul kalmıştır, kocasının bestelerinin geliri ile yaşamaktadır. Neşesi ve bitmeyen canlılığı nedeniyle Georgie ona yakınlık duymuş, sonra iki kadın birbirlerinden hoşlanmıştır. Genç dostu tarafından durumu kavrayan Bayan May, duraksamaz: onun yardımı ile Gestaponun peşinde olduğu bir insan kazanılacaktır. Bourg-La-Reine aile pansiyonuna Büyük Şef'in "hasta bakıcısı" olarak girer. Böylece "hasta"nın bir yere yatırılması ve "hemşire"nin de onun yanına gidip gelmesi haklı gösterilmiş olunur.

Artık geriye, Parti'ye giden yolu bulmak kalmıştır. Spaaklar, komünist direnişçilerle bağlantı kurmak umudu içinde, Irkçılığa Karşı Ulusal Hareket üyesi Doktor Chertok'a başvururlar. Trepper'in olağanüstü serüvenini dinleyen Chertok bir kahkaha atarak şöyle der: "Siz en büyük yalan söyleme hastasına rastlamışsınız. Bütün bunlar yalnızca bir yalan olabilir!" Bununla birlikte Spaak'ın direnmesi üzerine ilişki kurmayı kabul eder. Birkaç gün sonra sevinçten uçarak Spaaklar'a gelir: "Haklıymışsınız, durum çok ciddi." Parti'nin bir görevlisi ile Bourg-la-Raine Caddesi'nde randevu saptanır. Tarih: 22 Ekim. Saat ise daha sonra Chertok'tan Spaaklara bildirilecektir.

Pannwitz, Georgie de Winter'ın dans üzerine çalıştığını öğrenir, Clichy Meydanı'ndaki dersleri keşfeder ve Denise'i tutuklar, kendi doğasına uygun olarak Denise boyun eğer. Vesinet Villasını, Queyrie'leri ve Bayan May'ı (Georgie ona tanıştırmıştır) tanıyordur.

Komando, iki kişinin son zamanlarda Vesinet'de kaldığını saptar ama onları bulamaz.

Queyrle'lerin Suresnes'deki evi, bir hücum sahnesine hedef olur. Gestaponun iki arabası sokağa dalar ve sert bir frenle evin önünde durur. Komandolar ellerinde tabancayla birden kapıdan içeriye dalarlar. Pannwitz, Trepper'i orada yakalayacağına inanmıştır, ama içerde yalnızca büyükanneyi bulur. Bay Queyrie kendi işindedir. Bayan Queyrie ise, Büyük Şef'in sözüne uyarak Patrlck ile birlikte Correze'de bir akrabasına gitmiştir.

Correze, yine aynı adı taşıyan bölgenin tam ortasında kurulmuş küçük bir kasabadır. O sıralarda seyrek makilere yataklık eden çevredeki plato, Haziran 1944 te Normandiya'ya doğru giden "Das Reich"ın birliklerine çok güçlük çıkarmıştı. Komando'nun adamları hiçbir şey konuşmadan aynı şeyi düşünürler: Correze'de yaşlı bir kadının kollarına kelepçe takmak söz konusu olmayacaktır. Kendileri oraya gitmektense, Bayan Queyrie'ye oradan getirmeyi denerler. Akşam, kadını Paris'ten telefonla ararlar. Tanımadığı bir ses, kocasının bacağının kırıldığını ve eşini istediğini bildirir. Buna inanmayan Bayan Queyrie yerinden kıpırdamaz.

Bunun üzerine Correze'e gitmek gerekir. Pannwitz, Patrick'in Büyük Şef'in çocuğu olmasına inanmaktan çok, onun varlığına gereksinme duyar, çünkü onun ele geçirilmesi etkili bir şantaj olacaktır. İki araba dolusu silahlanmış adamlar yola çıkacaklardır. Stalingrad'a gidişi anımsatan yolculuğa çıkmak için Pannwitz'in işaretini beklerler. Kamikaze S.S.ler, güneye, ölüme doğru giderler, kasabaya varırlar, Patrick ve Bayan Queyrie'yi ele geçirirler. Sabahın saat birinde Saussaie'ler tutukevinden içeriye girerler. Yüreği sıkışmış olan Bayan Queyrie, demir kapıların arkasından kapandığını işitir. Patrick kollarında uyuyordur. Gardiyanları izleyerek içi duman dolu bir odaya çıkarlar. Ağzında sigarayla, eteği kırışmış birisi masanın bir ucuna oturmuş Almanlarla senli benli konuşuyordur: bu Denise'dir.

Yeni gelenler, içinde bir divan olan bir odaya yerleştirilir. Kazaya uğrayanlar, sallarıyla böyle bir yere ilişirler, bu divan üzerinde üç gün ve üç gece kalırlar; Gestapo'nun adamlarına şaşkın şaşkın bakarlar, kulaklarını tırmalayan konuşmalardan hiçbir şey anlamazlar. Bu karanlığın içinde bir ışık vardır: Komando'nun çevirmenliğini yapan Siegfried Schneider. Denise Corbin için ne denli yardımsever idiyse, bu kadın ve çocuk için de o denli yardımsever olur. "İri yapılı ve güzel bir gençti, diye anlatıyor Bayan Queyrie , ayağında geyik derisi ayakkabılarıyla her zaman sivil giyinirdi. Benim kanıma göre, tehlikeden uzak durmak isteyen bir aile, oğlunu Gestapo'ya yazdırmıştı. Gerçek bir polis olmak için biraz fazla kibardı." Onun vasıtasıyla kocasının ve anasının Fresnes Tutukevi'nde olduklarını, sağlıklarının iyi olduğunu öğrenir.

Üç gün sonra, oranın adetlerine aykırı düşen bu durumu daha uzatmamaya karar verir Komando ve iki tutuklunun yazgısını düşünür. Tartışma biraz heyecanlı olur. Pannwitz kendi açısından Bayan Queyrie'ye şöyle der: "İkinizi birden Saint-Germain'deki merkezlerimizden birisine yerleştireceğiz. Eğer kaçmaya çalışırsanız, bunun cezasını ananız ve kocanız çeker." Schneider bu kararın ne olduğunu gizlice açıklar: "Patrick'i Almanyada, Karaormanlarda bir yere göndermek istiyorlar. Çünkü çocuk size gözle görülür bir biçimde çok bağlı. "Tutuklandıklarından bu yana, çocuk ikl eliyle

kadının eteklerinden tutmakta ve kendisini uzaklaştırınca hemen bağırmaya başlamaktadır.

Onları Saint-Germain'deki Lejyon d' Onör'e yerleştirirler. Burası Alman ordusunca ele geçirilmiş ve "gri fareler"in (Alman hemşireler) yönetimine bırakılmıştır. Onların arasında Grete ve Margarete adlı ikisi, Patrick'e candan bir yakınlık gösterirler. Onu Bayan Queyrie ile birlikte revirin en güzel odasına yerleştirirler. İlk yemekleri getirildiğinde, Bayan Queyrie'nin gözleri açılır, kendine inanamaz: tepside, tabağın yanında bir dilim beyaz ekmek vardır. Onu baş ve işaret parmaklarının arasında tutar, tıpkı ayinde dağıtılan kutsal ekmek gibi, saygı ile koparır.

Nano Baba'nın evlatlık edinilen oğlunun şansı burada da yaver gitmiştir.

Bayan May'ın evinde, Komando yeni bir hayal kırıklığına uğrar: ev boştur. Pannwitz, "Lafont Çetesi"nin ünlü üyelerinden birkaçını oraya bırakarak, bir pusu hazırlar. Paris "çevresinde" iyi bilinen ve Lafont adıyla tanınan Henri Chamberlain, tutukevlerinden seçilerek Gestapo adına çalışmaya başlamıştır. Bunlar Lauriston Caddesi 93 numarada toplanmışlardır; evin duvarları ise, içerdeki işkence seslerini geçirmeyecek kadar kalın değildir. Ayrıca bu haydutlar, öldürme, hırsızlık, şantaj ve karaborsa olaylarıyla zenginleşmişlerdir.

Bayan May'le ilgili kimliklere bakan Pannwitz, kocasının doğum gününün çok yakında olduğunu görür. Bu durum, onda daha kurnazca bir tuzak hazırlama düşüncesini doğurur. O gün Komando mezarlığa bir delege ile gider; üzerinde "Chanson'un dostları tarafından" yazılı güzel bir çelenk götürürler. Gözleri yolda, mezarlar arasından esen soğuk rüzgarda saatlerce bekleşir dururlar. Ama Bayan May, kocasının mezarı başında kendisini bekleyenlerin yanına gelmez. hava kararır, mezarlık bekçisi kapanış saatini bildirir. Canları sıkılan Komandonun adamları, çelengi mezarın üzerinde bırakırlar ve üzgün üzgün dönerler.

Bir aydan beridir insan avı sürmektedir ve Büyük Şef durmadan koşmaktadır.

GEORGİE DE WİNTER'in canı sıkılıyor.

Artık yalnızlığa dayanamayan Georgie, 14 Ekim'de güzel köyünü terkeder ve Bourgla-Relne'de Trepper'in yanına gider. Trepper bu tedbirsizliği doğru karşılamaz ama kızgınlığını da, ona karşı olan hayranlığı gizlemeye yetmez. Bu yeniden buluşmaları ancak bir gece sürer: Georgie ertesi sabah azarlanır ve geri döner. Kapıdan çıkarken Bayan May ona şöyle der: "Bana adresinizi veriniz, eğer kötü bir şey olursa, hiç değilse size haber vereyim." Adresini ona verir.

Daha sonra Bayan May pansiyonu terkeder, Buttes-Chaumont'lara gider. Büyük Şef yakalanmadan önce, Merkez onun için "belirli" bir buluşma sistemi hazırlamıştı. Her ayın birl lle onbeşlnde, eğer gerekli görürse, Buttes-Chaumont'da bir kllseye gidiyor ve bekliyordu. Ekim'in birinde Georgle'yi oraya göndermişti ama ortalıkta kimse görünmemişti. Bu 15 Ekim gününde Bayan May'in şanslı çıkacağını umut eder. Spaaklar ayın 22 sinde buluşacaklarını söylemişlerdi ama Büyük Şef bağlantı kurmak için hiçbir fırsatı kaçırmak lstemiyordu. Hem Merkez'ln temsilcisi, Müdürle bağlantıyı komünist partlsinden daha hızlı sağlardı.

Bayan May'in evi Buttes-Chaumont'lar semtindedir, bundan yararlanıp evine bir uğramak ister. Bunun doğru olmadığı kendisine kesinlikle söylenmiştir ama yaşlı kadın lnat eder.

Pannwltz: "Lafont'un adamları telefon eder etmez, bir arabaya atladım ve doğru Bayan May'in evine gittim. Çete, evde ne varsa silip süpürdüğünden kadın deliye dönmüştü. Benim lçeriye girdiğlmi görünce, küfürler savurarak üzerime saldırdı ve baldır kemiğlme şiddetll bir tekme attı. Bu benim canımı çok acıttı. Canımın acısından bağınrken, güdüsel ola-

rak eğildim ve ağrıyan yeri ovmaya başladım. İşte bu sırada bana şemsiye lle vurdu ve diz üstü düştüm. Ne de olsa Lafont'un adamları onu zaptetmeyi başardılar. Onu sorguya çekmelerini onlara bıraktım, çünkü benim aklım tümüyle başımdan gitmlşti, çok fena birşey yapabilirdim."

Bayan May'ın bir oğlu vardır. Oğlunun gözlerinin önünde öldüreceklerini söyleyerek onu korkuturlar, bunun üzerine Trepper ve Georgie'nin adresini verir.

Büyük Şef ona söylemiştir: "Eğer yakalanırsanız, sizden yalnızca iki saat dayanmanızı istiyorum: iki saat gecikirseniz başınıza birşeyler geldiğini anlarım ve ona göre kendi başımın çaresine bakarım."

Kilisedeki buluşma saat 12'de olacaktı; saat iki olunca, Trepper telaşlanmaya başlar. Saat üçte pansiyonu terketmeden önce, sahibi Bayan Parrend'e şöyle der: "Beni dinleyiniz, öyle sanıyorum ki, durumlan pek olağan olmayan birkaç kiracınız var. Eğer öyle ise, hemen buradan gitmeleri gerekiyor." Sonra ekler: "Beni gelip buradan aramaları ya da telefonla sorma olasılığı var. Onlara gezmeye çıktığımı ve akşam saat yedide döneceğimi lütfen söyleyiniz." Çünkü Georgie'nin tedbirsiz davranıp Bayan May'e adresini verip vermediğin bilmiyor, buna karşılık kadının Spaaklar'ın evine birkaç kez gittlğlni biliyor. Onlara hemen bu tehlikeyi haber vermek gerekiyor. Trepper, Komandoyu Bourg-laReine'deki pansiyona "bağlarken", Spaaklar'ı kolayca ziyaret edeceğini hesaplar. Ve saat yedide hava kararacaktır.

Hesap doğru çıkar. Bourg-la-Reine polis kordonu altına alındığı zaman, güçlük çekmeden Claude Spaak'ın evine girer ve ona müthiş haberi verir: hemen kaçmak gerekir. Ama Suzanne Spaak Orleans'a gitmiştir, ancak gece dönecektir. ya çocukları ne yapmalı? Bir kız onüç yaşında, bir oğlan oniki yaşında. Şu gerçeğin anlaşılması İçin Trepper ona yalvarır: neredeyse Gestapo gelip kapısını çalacaktır! Hemen gitmek gerekir. Bourg-la-Reine pansiyonunun adresini veren kadını da uyarmak gerekir; Gestapo "Beyaz Ev"in sahiplerini konuşturarak izi hemen bulacaktır çünkü.

Sonunda buna lnanan Claude Spaak, Trepper'le kapıya değin gelir, ona sorar:

"Peki siz, nereye gideceksiniz?

- Hiç bilmiyorum."

Suzanne Spaak gece saat dokuzda döner. Olayı kocasından duyar, sonra iki kadına haberi vermeye gider. Sonra eşler ve çocukları, Matignon Caddesi'nde oturan dostları Ruth Peters'in evine sığınmaya giderler.

Büyük Şef o geceyi polis sayesinde bir meydandaki bankın üzerine uzanarak ve soğuktan titreyerek açıkta geçirir.

Ertesi gün Claude Spaak Belçika Elçiliği'ne gider. Eşinin ve çocuklarının Belçika'ya girmesi için izin alır.

Bir sonraki gün eşini ve çocuklarını Kuzey garına götürür. Suzanne Spaak çok kararsızdır. Her zaman olduğu gibi ona göre bir bardak suda fırtına koparılıyordur. Ama kocası iki çocuğun yaşamı ile oynamaya hakları olmadığını söyler.

Bekleme yerinde Claude Spaak ona şöyle der: "Bizim başımıza ne geleceği bilinemez. Eğer senden "sevgilim" yerine, "benim sevgili Claude" diye başlayan ve imza yerinde de "Suzette" yerine "Suzanne" yazılı mektup alırsam, buna inanmamak gerektiğini anlayacağım." (Eşine her zaman Suzzette der, yalnız tartıştıkları zaman Suzanne der). Claude'un mektubu içinde benzer bir sistem üzerinde anlaşırlar. Tren hareket eder.

Suzanne son kez ona şöyle der: "İyi biliyorum ki sen bunları çok abartıyorsun. Sekiz gün sonra ben buraya geri döneceğim!"

Onu asla bir daha görmeyecektir.

Aynı anda Büyük Şef, daha önce Georgie'nin boşuna beklediği şu Auteuil Kilisesi'ne doğru yönelir. Bu buluşma Lederman ile olmayacaktır. Orada, Londra'ya bağlı bir direniş şebekesi üyesi olan matbaa işçisi Grou-Radenez ile buluşacaktır. Yorulma bilmeyen Bayan Spaak tarafından hazır-

lanan buluşma, Doktor Chertok'un gösterdiği çabaların suya düşmesini örtmek içindi. Trepper gelen görevliden, kendisinin Londra'daki Sovyet Elçiliği ile bağlantısını sağlamalarını isteyecekti. Bu vasıta ile tüm olasılıkları elde edebilecekti.

Kilisenin önünde kara bir Citroen araba vardır - Gestapo'nun kullandığı araba markası.

Büyük Şef tabanları yağlar. Birkaç dakika sonra bir telefon kulubesine girer ve "Beyaz Ev"e telefon eder. Karşısına tanımadığı bir ses çıkar ve kendisini daha uzun bir konuşmaya zorlar. Telefonu kapatır. Gestapo Bourg-la-Reine'dedir.

Eşinin ve çocuklarının gidişini sağlayan Claude Spaak, yapacağı işler için içi daha bir rahat ederek gardan çıkar. Gestaponun belki de bir tuzak kuracağı evine uğraması gerekir, çünkü kendisine öğlede telefon edecek olan Doktor Chertok, Bourgla-Reine'deki buluşmanın saatini söyleyecektir. Artık orada Trepper ile Parti temsilcisinin buluşması elbette söz konusu olamaz; durum çok tehlikelidir; yeni önlemler almak gereklidir.

Ev boştur. Spaak bir koltuğa yerleşir ve beklemeye başlar. Tam öğlede çalan telefon onu yerinden sıçratır. Telefonu açar açmaz hemen şöyle der: "Ortalık yanıyor! Kimse yerinden kıpırdamasın!" Karşıdan ses gelmez, sonra tıkırtıdan telefonun kapandığını anlar, kendisi de kapatır. Chertok acaba neden hiçbir şey demedi? Telefon eden gerçekten kendisi miydi? Spaak hemen evini terkeder ve Matignon Caddesi'nde saklanmak için gider. Dört gün sonra Trinite kilisesinin önünde Trepper ile buluşacaktır; Chertok ona buluşmanın saatini bildirecekti. Peki Büyük Şef? O henüz tutuklanmadı mı? Eğer hala serbest ise, 21'i akşamı bulaşacaklar mıdır? Trinite'ye kendisi mi gelecektir, yoksa Gestapo mu?

Bu sıkıntılı şeyleri düşünmek için Spaak'ın daha dört günlük zamanı vardır. Telefondaki sessizlik ona uğursuz bir belirti olarak görünür.

Claude Spaak'ın ağzından fırlayan sözler, Chertok'u şaşkına çevirir; kısa keser ve sanki elinde olmadan telefonu

kapatır. "Kimse yerinden kıpırdamasın!" Ama Parti'nin görevlisini ayın 22'sinden önce uyarmaya olanak yoktur! Fransa' da yabancı grupların savaşından sorumlu olan M.O.I.nin şefi, kurdun ağzına düşecektir! Onun yakalanışı, Direniş için bir yıkım demektir.

Ne yapmak gerekir?

17 Ekim akşamı, Georgie her zaman yaptığı geziden döner. İşsiz güçsüz tek başınadır, ancak gezerek zaman öldürür. Yemek masası, çiftlik evinin mutfağına kurulmuştur; orada konuklan olduğu iki köylünün arasına oturur.

Kriminalrat Pannwitz, mutfağın arkasındaki pencereden içeriyi gözlemektedir. Bahçede tepeden tırnağa değin silahlı olarak bekleyen adamları, onun işaretini beklemektedir. Çiftliğin çevresini Alman askerleri sarmıştır. Tedbirli Pannwitz, kendisi ile birlikte **elli** adam götürmüştür.

Gözlerini üç kişinin oturduğu masaya dikerken yüreği küt küt atar; içeri dalmak için bir türlü işaret veremez. Ne bekliyor artık? Dördüncü kişi de gelse, o üç kişinin yanına otursa; dördüncü kişi Büyük Şef'tir. Georgie kaşığını çorbasına daldırınca, bu umudun boşuna olduğunu anlar.

"Bir anda mutfağa doldular, diye anlatıyor Georgie de Winter. Pannwitz ve Berg başlarında, hepsi dokuz kişiydiler. Kimliğiniz! Adınız nedir? Onlara düzmece olarak hazırlanan kimliğimi gösterdim, gülerek baktılar. İki yaşlı köylü tıpkı yaprak gibi titriyordu. Maud? Adınız Maud mu? Peki nereden geliyorsunuz? 'Bir sürü soru! Sakin olmaya çalışıyorum. Zaman kazanmak için, söyledikleri her cümleye 'nasıl?' deyip bir kez daha söyletiyordum. Kafası çok kızan Pannwitz sonunda bağırdı: 'Ah, yeter artık yaptığınız bu küçük kurnazlıklara! Hem biz sizin kim olduğunuzu da biliyoruz! Gidip eşyalarınızı alınız!'

"Yemeklerimi köylülerle yiyordum ama bir komşuda odam vardı. Tuhaf bir odaydı bir bilseniz, ocağın üzerinde portakal çiçeklerinden bir taç vardı, bir yatak, üstüne çıkmak için bir merdiven gerekliydi. Beni komşu kadının evine gö-

türdüler, kadın beni iki polisin arasında görünce saymadığı küfür kalmadı. Durmadan söyleniyordu: "Ah, senin gibi birisine evimi kiraya verdiğimi bilseydim, vb."

Sonra beni bir Citroen arabaya bindirdiler. Birisi sağıma oturdu, birisi soluma, beni kollarımdan tuttular. Ben ise heyecandan titriyordum ama bunun anlaşılmasını istemiyordum. Onlar bunun farkına vardılar ve bana şöyle dediler: "Siz biraz üşütmüş olmalısınız." Beni utandırmak istemiyorlardı, anlıyorsunuz ya... Arabada Pannwitz'in yanındaydım. Hemen söze başladı: "Ya, Trepper bizi terkedip kaçtı..." Eddy (Trepper), yakalanırsam nasıl davranacağımı bana söylemişti. Ben de ona göre yanıt verdim: "Hayır, hiç de öyle değil. İşleri yoluna koymak için gitti. "İşte bu anda Bismark üzerine o ünlü sözü söyledim. Eddy bana öğretmişti: "Onlara şunu söyleyeceksin: 'Barış anlaşmasını konuşmaya gitti, çünkü Rusya ile Almanya ilişkisinde, o Bismark gibi düşünüyor'. Biliyorsunuz, Bismark her zaman Rusya ile anlaşmadan yanaydı. Bunun üzerine Pannwitz açıldı. Bir ispinoz gibi ötmeye başladı ve tüm yol boyunca çenesi durmadı.

"Üzerimde Doktor Jonker'e yazılmış mektup vardı, onu bulacaklar diye çok korkuyordum".

Gestapo'nun barınak yerlerinden birisi olan Chartres Villası'nda mola verirler. Tuvalete gitmek için Georgie izin ister. Burasını Pannwitz'den dinleyelim: "Çok sakin ve çok neşeli görünmeseydi onu yalnız gitmeye bırakırdım. Ama neşeli görünmesi beni kuşkulandırdı. Bir Alman kadına onun üzerini iyice aramasını söyledim."

Kadın onun üzerinde Trepper tarafından verilen bin frankı ve Antonia tarafından yazılmış olan mektubu bulur. Son derece dikkatsizce davranılarak doktorun adı ve adresi mektupta yazılmıştır.

"Bundan sonra, diye sözlerini sürdürüyor Georgie, Chatres'in bir lokantasında yemeğe gittik. Patron bizi kenar bir yere yerleştirdi. Bu gerçek bir şölendi, neşeli bir hava esiyordu. Pannwitz'in yanında, onur konuğu olarak bulunuyordum. Gülerek bana şunu açıkladı: "Üç haftadan beridir sizin

peşinizde koşuyoruz, yemek yiyecek ve uyuyacak zamanımız bile olmadı." Diğerleri de bana karşı kibar ve hoşgörülüydü. Bana **Madchen** (*) diyorlardı. "Yalandan bir not: Georgle yeniden yalnız kalmak istediğinde, Pannwitz adamlarından birisini onunla birlikte gönderir. Georgie ona üzerinin arandığını söyler ama o omuzlarını silkerek şöyle der:"Üst katta bulunuyoruz, pencereden atlayarak intihar etmeye kalkışabilirsiniz..."

Dostlar sofrası kaldırılır, kervan yeniden Paris yoluna koyulur. Georgie ilk gecesini Saussaie'ler Tutukevi'nde bir divan üzerinde geçirir - belki de bu, oğlunun Bayan Queyrie ile birlikte uyuduğu aynı divandır.

Kriminalrat sevincinden uçar. Enikonu duruma hakim olduğuna inanmıştır. Trepper durmadan koşuyor ama, eğer Moskova ile Berlin arasında bir görüşme hazırlığı içindeyse bunun ne önemi var? Georgie'nin politik görüşleri olmadığı belli. Büyük Şef'le ilgili olarak söylediklerini uydurmuş olamaz. Bismark üzerine söylediği özellikle önemli.

Pannwitz olanları yeniden düşünür, eski tutuklusunun içerde iken başladığı yapıtını yarıda bırakmayacağına inanır. Kriminalrat'ya göre Trepper zor durumdadır, kaçtıktan sonra bile yolunu değiştirmeyecektir: Gestapo'nun dosyasında onun kaç tane ihaneti vardır (Maksimoviç, Katz, Kobinson onun eliyle teslim edilmiştir). Bu yaptıklarının Moskova tarafından bilinmesini istemiyorsa, kendilerine sığındığı insanların elinde ölmek istemiyorsa, bundan sonra da Komando'nun isteklerine boyun eğmelidir.

Peki ama bu aptal adam neden Pannwitz'e hiç haber vermez? Yaptığı şeyleri neden danışmadan kendi başına yapar? Neden bu denli çok insanın tutuklanmasına göz yumar?

Georgie'nin yakalanması sayesinde bütün bunlar aydınlığa kavuşacaktır.

Bir sonraki gün, yani 21 Ekim, Trepper ile Spaak'ın Trinite Kilisesi'nin önünde buluşmayı tasarladıkları gündür.

Büyük Şef yedi günden beri göçebe gibi dolaşmaktadır. Doğru dürüst bir şey ylyemez, rasgele yerlerde yatar, avcıların peşine düştüğü bir av durumuna düştüğünden insanı tüketen bir yaşam sürer. Todt'un subayları, karaborsa-

(*) Almanca'da "genç kız".

dan yiyen ve giyinen, onlarla milyonluk işler yapan, gece kulüplerinde kendilerini şampanya içmeye çağıran bu varlıklı adamı tanıyamayacaklardır herhalde...

Trinitre'de saat dokuzda buluşacaklardır. Ama Trepper 15 ekimden bu yana Spaak'tan haber almamıştır. Buluşmaya o mu, yoksa onun yerine Gestapo mu gelecektir?

Paris-Soir öğleden sonraları satışa çıkar. Üç yıldan beridir pazarın dışında her gün satılan bayağı bir gazetedir bu. O günkü sayısının birinci sayfasında üç büyük başlık vardır:

PARİSLİLER, BAŞKAN LAVAL'IN VERDİĞİ KARARA GÖRE AY SONUNA DEĞİN OLAN ET TAYININIZ SAĞLANMIŞ OLACAKTIR

BOLŞEVİKLER YENİDEN YEDEKLERİ TOPLUYOR

BAY DE BRINON, BİR SUİKASTTAN MUCİZE KABİLİNDEN KURTULDU

Yine birinci sayfada şöyle başlayan uzun bir yazı vardır: kestane unundan yapılmış çikolata ve itüzümünden yapılmış reçel: bu ikinciler, yabani meyveden yapılmış resmi bir üründür. "İtüzümünün" yabani gülün meyvası olduğu açıklandıktan sonra yazı kıvançlı bir hava içinde biter: "Ezilmiş, yoğurulmuş, şeker katılmış ve iyice pişirilmiş bu cynorrodonlar (bilimsel bir kelime), C vitamini bakımından zengin nefis bir reçel sunmaktadır bize."

Bununla birlikte gazetenin içindeki iki yazı okuyucuyu şaşırtacak nitelliktedir. Bunlardan birisi bulmaca sütununun altında, diğeri pul toplama sütununun altındadır:

"EDGAR! Niçin telefon etmiyorsun? - Georgie."

Büyük Şef'i saklandığı yerden çıkarmak için Pannwitz tarafından uydurulmuş bir çağrıydı bu.

* *

"21 Ekim akşamı, diye anlatıyor Claude Spaak Matignon Caddesinde saklandığım yeri en karamsar önsezilerle terkederek yola çıktım. Gideceğim yeri iyi tanımak için biraz önce çıkmaya karar vermiştim. Trinite'ye vardığımda saat dokuza

on beş vardı. Karartma yapıldığından heryer iyice karanlıktı - sızan hafif mavi ışıklarla şurası burası azıcık görünüyordu. Ama bu karanlık ortamda yuvarlak ve sarı bir ay görünüyor, kilisenin saatini garip bir biçimde aydınlatıyordu.

"Meydanda bir kez döndüm. Kilisenin arkasındaki Trinite Caddesi'nde Almanlar'ın işgal ettiği bir ev vardı; onlar bana çok heyecanlı ve telaşlı görünüyorlardı, bu benim endişemi son derece artırdı. Durmadan kendi kendime soruyordum: yakalandı mı? Eğer yakalandıysa, konuştu mu? Kendimi kurdun ağzına atıyorum gibi bir duygu vardı içimde. Öte yandan bu buluşmaya mutlaka gitmellydim - bu en önemlisiydi. İtiraf edeyim ki tere batmıştım!

"Saat dokuzu vurmaya başladı. Korkudan çırpınıyorum ben, kilisenin sundurmasının altına, saatten yansıyan hafif bir ışığın olduğu yere yerleştim. Bu sırada Trepper'in karanlığın içinden çıktığını ve bana doğru geldiğini gördüm. Birbirimizin koluarına atıldık. Onun nasıl titrediğini görürken, kendi titrememin de farkına vardım.

"Dünyadan habersiz iki kişi gibi artık Clichy Caddesi'ne doğru çıktık."

Clichy Meydanı'nda birbirilerinden ayrılırlar. Spaak ona ailesinin Belçika'ya gidişini ve Bourg-la-Reine'deki buluşmanın olmayacağını anlatır, Trepper de bir haftadan beri yaptığı gezileri anlatarak sözlerini bitirir: "Şimdi durumum iyi, kendime bir sığınak buldum."

Saygılı olmak için söylenmiş bir yalan: Büyük Şef'e göre Spaak Ailesi kendisine yeterince yardım etmiştir, bundan sonra Claude Spaak'ın üzerine yük olmak doğrudeğildlr. Doğrusu kendisinin gideceği bir yer yoktur. Birbirleriyle vedalaştıktan dedikten sonra, yoldaşının hızlı adımlarla kendi sığınağına gidişine bakarken, geceyi nerede geçireceğini kendi kendine sorar. Bir bisiklet taksiye seslenir ve bisikletliye kendisini Montparnasse Garı'na götürmesini söyler. Kendisini orada bekleyen hiçbir şey yoktur, birkaç dakika oturmak ister yalnızca. O da tıpkı Spaak gibi, Trinite'ye gelmek için büyük bir korkuyu yenmiştir. Aşırı bir bedensel yorgun-

luk ve sinirlerinin tükenmesi sonucu neredeyse çöküntüye uğrayacaktır. Yolda sarsıntı ile giderken başı dönüyor, gözleri açık düş görüyordur. Ve şu soru durmadan onu rahatsız eder: geceyi nerede geçireceğim?

Gara gelmişlerdir. İner ve bisikletliye parasını uzatır. Bu yaşlı bir adamdır ve müşterisinin acınacak durumu onu heyecanlandırır. Sonunda Trepper gideceği yeri olmadığını ona söyler. Ötekisi duraksar ve sonra mırıldanır: "Benim eve gelmeni söyleyeceğim ama günlük çalışmamı bitirmek için bir tur daha yapmalıyım. - İsterseniz son turunuzun parasını ben ödeyeyim, beni evinize götürünüz."

Orada birazıcık dinlendikten sonra sabahın dördünde çıkarken yeniden yirmi saat kaldırımlar üzerinde dolaşacak ve akşam olunca sığınacak bir yer bulma sorunu yeniden ortaya çıkacaktır.

22 Ekim sabahı şafakla birlikte Doktor Chertok ve Charles Lederman, Trepper ve Claude Spaak'ın çektiği aynı endişeyle uyanırlar. Onlar da gidip tuzağa düşecekler diye içlerinde bir duygu vardır. Kovaiski'ye haber vermedikleri için ona tehlikeyi buluşma yerinde bildirmeye gideceklerdir.

Bu delice bir girişimdir. Gestapo oraya gözcü yerleştirmiş olabilir ve kendileri de kafalarından olabilirler, çünkü düzmece kimlikleri, ciddi bir inceleme sonucu anlaşılacaktır. Ayrıca Chertok, Spaak'tan haber alamadığı gibi uzun zamandır Trepper'den de haber alamamıştır. Eğer yakalandılarsa, işkenceye uğradılar buluşmanın yerini ve saatini bildirdilerse, bu iki yoldaşın yakalanması kaçınılmaz olacaktır.

Sabahleyin Trepper Spaak'ın evine telefon eder. Bu sadece merak ettiği içindir. Bir kadın sesi yanıt verir: "Ben Bay Spaak'ın sekreteriyim, sizi dinliyorum..." Yazarın sekreteri olmadığını Trepper bilmektedir. "Arkadaşının saat ikide gelip kendisini göreceğini söyler misiniz lütfen?" Onları oylamak için bunu söyler sadece.

Bunu haber alan Pannwitz, orayı adamlarıyla doldurur.

Öğlede, Doktor Chertok, Charlotte adında bir hanım arkadaşı ile birlikte bir lokantada yemek yemektedir. Sığır yahnisi onun için unutulmaz bir anı olarak kalacaktır. Yemeğin sonuna doğru anahtarlığını ve evrak dolu bir çantayı Charlotte'a uzatır: "Al, bunları benim için sakla. Ya üç saat içinde gelirim ya da hiç gelmem. Bu son durumda onları yok et..."

Gider Lederman ile buluşur; ikisi birlikte Lüksemburg Garı'nda metroya binerler. Bourg-la-Reine'nin planını iyice inceledikten sonra, Kovaiski'nin buluşma yerine birçok yollardan gelebileceği ortaya çıkar.

Bourg-La-Reine'de metrodan inerler. Garda kimse yoktur. Orada ayrılırlar, Lederman güneye doğru gider, Chertok ise kuzeye Paris'e doğru gider. Görünüşte hiçbir polis engeli yoktur. Bununla birlikte geçen her araba onların içini burkar: kaldırımın yanında bir araba durmayacak ve onları karga tulumba yakalamayacak mıdır? Chertok birden bire önünde ve aynı yöne giden Kovaiski'nin silüetini tanır. Adımlarını hızlandırır, ona yaklaşır ve dişleri arasından söylenir: "Durma kaç! Durma kaç!"

Sinirleri gerili iki adam peşpeşe ve sessizce Cachan'a değin yürürler.

Paris-Soir'ın o günkü baskısı üçüncü kez aynı çağrıyı yeniler: "EDGAR, niçin telefon etmiyorsun? - Georgie."

Şu 22 Ekim, Claude Spaak'ın doğum günüdür. yoldaşları esenliğe kavuştuğu ve Trinite'deki buluşma mutlu geçtiği için çok keyiflidir; evine gidip bir şişe şarap getirmek için sokağa çıkmaya karar verir. Aklı başından giden dostu Ruth Peters, bu deliliği yapmaması için kendisine yalvarır ama o mutlaka doğum gününü kutlamak istemektedir. Gitmeden önce evine bir telefon etmesini hiç değilse ona inandırır. Hizmetçi kadın Bayan Melandes ile tehlikeyi bildirmek için şöyle bir anlaşma yapmışlardır: Kadın kendisine eğer "sevgili bayım" derse, eve gelebilir, yok eğer sadece "bayım" derse, aksine tehlike vardır.

Kadın birkaç kez "bayım" der ve sonunda yüksek sesle sorar: "Ona söyleyeceklerimin hepsi bu mu?" - Bunun üzerine telefon kapanır.

Doğum günü soğuk su ile kutlanacaktır.

Bayan Melandes, otomatik tabancalı ondört Alman askeri tarafından çevrelenir. Birisi telefonu kapadıktan sonra, onu öfkeli söz yağmuruna tutarlar: Spaak'ı uyaracak olan son cümleyi niçin söyledi? Kadın yanıt verir: "Ne aptal şeylersiniz! Kapıcı ile konuştuğumu sanıyordu o. "Polisler, bunların çok çabuk sinirlendiklerini sanır.

Gece olur. Trepper son derecede yorgundur, kendini hiç kollamamaktadır. Simex'de iken - aradan sanki yüzyıl geçmiştir - doktor ona bir dizi iğne yaptırmasını söylemiştir;

o da Alfred Corbin'den Lucie adında bir hemşirenin adını almıştır - cana yakın ve yardım sever birisidir. Yanında kalmak için neden ona sormuyordur?

Bunun üç nedeni var.

Hemşire yakalandığı yere yakın oturmaktadır. Corbin'ler, hemşire ile birlikte doktorun adını da verdiklerinden, Komando orada her kuşkulu kimseyi gözleyebilirler. İkinci nedenin şu özelliği vardır: hemşirenin oturduğu binada, Nazi yanlısı ve Milliyetçi Birliklerin şefi işbirlikçi Marcel Deat oturmaktadır, giriş yerinde her zaman bir nöbetçi beklemektedir. Üçüncü olarak da bu bina Surene Caddesi'ndedir, yani Saussaie'lere açılan yolda.

Ama Büyük Şef, Komando'ya yüz metre ötede bir sığınak arayacak duruma gelmiştir. Bir terslikle karşılaşmadan binaya değin gelir, giriş yerine girer, Deat'nın muhafız kordonunu aşar ve Lucie'nin kapısını çalar. Kadın kapıyı açar ve onu içeri alır. Trepper şöyle der: "Benim Yahudi olduğumu bilmiyordunuz. Almanlar beni tutukladılar ve bir toplama kampına koydular, ben de oradan kaçmayı başardım. Size gelebilecek tehlikelere karşın, beni birkaç gün burada saklayabilir misiniz?" Hiç beklemediği bir biçimde Lucie'nin sözlerinden yaşlar boşanır ve kendini tutan kadın şöyle der: "Bana neden böyle soruyorsunuz? Elbette sizi saklayacağım." Trepper soluk alır. Şimdi bir yer bulmuştur ve elverişsiz bu durum onun lehine olacaktır: Komando kendisine çok yakın olan bir yeri aramaz, özellikle Deat'nın adamları tarafından gözlenen bir yeri.

Biraz sonra telefonun zili çalar. Lucie gider açar. Sonra dönerek onun içini rahatlatıcı şeyler söyler: "endişelenmeyiniz, direniş şeflerinden birisi; geceyi burada geçirecek." Trepper yerinden fırlar ve şöyler der: "Hayır, bu doğru değil, İkimizden birimiz gitmeliyiz!" Lucie onu gizli şefle tanıştırır, kısa bir konuşmadan sonra öteki gider, çünkü onun başka bir "sığınak"ı vardır...

Evin pencerelerinden, Trepper yoldan geçen Komando'nun kara Citroenlerine bakar; tutuklu kaldığı aylar içinde onların numaralarını dikkatlice not etmiştir.

Georgie de Winter, tutuklandığının ertesi günü Neuilly'ye götürülür. Tutuklu özel otele götürülmeden önce araba

saatlerce Paris'te ve banliyölerinde dolaşır; bundan amaç, belki de tutuklunun götürüldüğü yerin bilinmesini engellemektir. Yakışıklı ve etkileyici bir kimse tarafından karşılanır. Bu Peder Boemelburg'dur; gözünün üzerin çizildiği için kara bir bantla kapalıdır. Çapkınca damarları kabarır ve Georgie'ye sorar: "Benim davetlim olmak ister misiniz?" Sonra birden bire kendine gelir ve şöyle der: "Dikkat! Burada Başka tutuklular da var. Eğer onlarla görüşürsenlz, Fresnes'e gidersinlz."

"Davetliler" arasında Katz yoktur. Büyük Şef kaçtıktan sonra Komando onunla yakından ilgilenmeye başlamıştır. Eğer öldürülmedlyse, ya Frensnes'dedir ya Almanya'da - bilemiyoruz.

Georgie'yi, dostunun altı hafta önce oturduğu odaya yerleştirirler. Hergün bir araba onu alır, sorgusu yapılmak üzere Saussaei'lere götürür.

"Bana yaşamımı anlattırdılar ama özellikle Eddy'nin nerede olduğunu ve kimin evine saklanabileceğini öğrenmek istiyorlardı. Pannwitz bana şebeke üyelerinin fotoğraflarıyla dolu bir albümü gösterdi. Adının bana söylediği ve gösterdiği gibi tutuklu olanların fotoğraflarını tanıdım, diğerlerini bilmediğimi söyledim. Bir fotoğraf vardı ki onunla çok ilgileniyorlardı, bana sordular: "Tanıyor musunuz? - Evet, elbette tanıyorum? "Ah, sevinçlerinden havaya sıçradılar!" Kimdir o? - Fransois Perier, bakınız hele!" Bu Claude Spaak'la aktörün yanyana çekilmiş bir fotoğrafıydı.

"Eddy'nin dostları üzerine durmadan bana soru soruyorlardı, sonunda Paul adında birisini kafamdan uydurdum. Her gün iş olsun diye ayrıntılı bilgiler veriyordum ama bu beni yorgun düşürmüştü, söylediklerim birbirini tutmalıydı. Onu tüm Fransa'da aradılar. En sinirli olanı Berg'di, durmadan bağırıyordu. "**Aber Wo ist Paul** (*)?"

"Ve her zaman ayrı barış üzerine konuşuyorduk. Gestapo şeflerinden birisi:" Bu olayı sizinle konuşmak için özel

(*) "Peki Paul nerede?"

olarak Berlin'den geliyorum" dedikten sonra onunla birkaç saat bunu koşutuk. Onlar için bu en önemli şeydi.

"Ah! Bir kaç şeyi anlatmayı unuttum... Onlara bir olayı anlatmamı Eddy bana söylemişti: kaçtıktan sonra Vesinet'ye birçok kimse ile birlikte geldiğini, sonra Eddy'yi kendileriyle birlikte götürdüklerini, iki gün sonra geri getirdiklerini. Ben de bunu olduğu gibi Pannwitz'e anlattım, hem ne işe yaradığını bilmeden.

Sorgular çok eğlenceli bir hava içinde geçer. Georgie' ye yine **Madchen** derler, ona çay sunarlar ve Neuilly'ye döneceği zaman, çantasına şeker koyarlar. Şurası açık ki, Pannwitz ve hempaları, Büyük Şef'in arkadaşını akılsız bir güzel ve tümüyle suçsuz olarak görüyorlar. O da kendi açısından şunları söylüyor: "Her zaman için bana kötülük gelmeyecek ellerde olduğumu biliyordum. Onlara ne söylersem, olduğu gibi inanıyorlardı. Örneğin şu ünlü Paul, onun gerçekten var olduğuna başları üzerine yemin edebilirlerdi. Ayrı barış için de benzeri şeyi söyleyebilirim. Pannwitz'e dedim ki, Eddy işleri yoluna koyar koymaz gelmeyi hesaplıyordur. Bu onu çok mutlu kıldı ve onu İsa'nın gelişini bekler gibi bekliyordu. Sadece zamanı biraz uzun buluyordu..."

Biraz uzun. **Paris-Soir**'da yayınlanan çağrılar. Onun bu ilanla ilgilendiğini biliyorlar mı? Pannwitz bundan kuşkuya düşebilir. Correze'e yapılan akından sonra, Paris basını aracılığı ile onu da çağırmıştı: "Georgie, neden gelmiyorsun? Patrick amcasıgilde." Amca adına yapılan çağrıyı kimse görmemişti.

Büyük Şef telefon etmese bile, durmadan yazıyordur. Pannwitz üçüncü bir mektup alır. İkinci mektupta yaptığı kınamalara göre daha sert bir ton kullanır: "Hiç kimseyi serbest bırakmadınız, aksine tutukluları artırdınız. Bütün bunlar sizin ciddi olmadığınızı ve sizinle doğru dürüst çalışılamayacağını kanıtlıyor. Ne pahasına olursa olsun karış casusluk örgütünü alarma geçirmemek gerektiğini anlayınız. Hem sizin tutukladığınız insanlar, bu olaya karışmamış kimselerdir, bunu iyi biliyorsunuz. Eğer onları serbest bırakmazsanız, sizin Büyük Oyun'ununuzu ben kendim durduracağım."

Tutukluları serbest bırakmak mı? Eğer Büyük Şef onu tehdit edeceği yerde Moskova ile yaptığı görüşmeler üzerine bir tutanak verecek olursa, Pannwitz bunu seve seve yapacaktır. Ama elinden kaçan adamdan iyice emin olmadan elindekileri bırakmayacaktır. Onları, özellikle Georgie'yi rehine olarak tutacaktır. Ayrıca Trepper'i eline geçirme umudunu da taşımaktadır. Şimdilik av sürmektedir.

Claude'un kardeşi ünlü senaryo yazarı Charles Spaak Paris'te tutuklanır; sevgilisi de kendisi ile birlikte tutuklanmıştır ama Pannwitz onu hemen serbest bırakır: kadın gebedir (*). Gestapo, Belçika'da ailenin diğer üyelerini tutuklar. Ve her zaman bildiğimiz şantaja baş vurur: Ya Suzanne'ı ele verirsiniz, ya da herkes kurşuna dizilir. Birisi bu şantaja dayanamaz, istenilen adresi verir. Suzanne Spaak 8 Kasım'da yakalanır.

Beş altı tane gizli örgütü açacak olan anahtarın onun elinde olduğunu Pannwitz bilmez. Tutukladığı kadının seçkin bir kişiliği olduğuna inanır ama yine de diğer kadınlar gibi Büyük Şef'le önemsiz bir ilişki içinde olduğunu sanır. Çok sonraları Suzanne Spaak'ın Direniş içindeki gerçek rolünü yazardan öğrendikten sonra, keskin bir sesle bağıracaktır: "Ah, o uysal görüşünü ile beni iyi atlattı! Durmadan bana yaptığı yardımseverliği anlatıyordu!..." Bununla birlikte Kriminalrat bu tutuklusunun önemini bilseydi, ağzından söz almak için ona işkence yapar mıydı? Burasa hiç belli değil. **Spaak'ın üçüncü kardeşi Paul-Henri, Londrada sürgünde bulunan Belçika hükümetinin dışişleri bakanıdır. Bu durum ve savaşın endişe verici gidişi dikkatli davranmayı gerektirmektedir. Pannwitz bu konuda duyarlı olduğundan, Suzanne Spaak'ın tüm sorgusuna tanık olmaları için Wehrmacht'ın savaş muhabirliği yapan iki dostunu yardıma çağırır.** Bu, Komando'nun yaptığı gizliliği apaçık bozmaktır ama gelecekte olacakları göz önüne alınca haklı bir düşünüştür.

Şurası açıktır ki, Paris'teki Pannwitz artık Prag'daki Pannwitz değildir.

(*) Bu çocuk, sinema yıldızı Cathrine Spaak olacaktır.

Sabretmenin nimetini görür sonunda: Trepper telefon eder. Bir sorgu sırasında, Georgie ondan haber alır. Kriminalrat ona üzgün ve hayal kırıklığına uğramış görünür: "Ne dedi?!" diye sorar. "Oh! diye sözleri geveler Panwitz bezgin bir sesle, çok kaçamak konuştu..."

Sözde kaçamak konuştu.

17 Kasım'da tüm polis güçleri şu telgrafı alır: "Jean Gilbert'i arayınız. Direniş hesabına polis örgütü içine girmiş. Belgelerle birlikte kaçmış. Yakalamak için elinizden geleni yapınız. Lafont'a bilgi veriniz." Trepper adıyla bilinen Jean Gilbert'in bir fotoğrafı verilir, dış görünüşü ile tanıtılır. Başına ödül konur. Bu ödül, sonraki aylarda üç kez artırılır.

Telgraf yazılırken dikkatli bir dil kullanılmıştır. Gestapo'ya ilişkin söz edilmemiş aksine, Fransız polisini ilgilendiren bu konu olarak bildirilmek istenmiştir: içlerine bir ajan sızmış, belgeleri çalmıştır. Lafont'un adı, polisi gayrete geçirmek için karıştırılmıştır, çünkü bu çete şefi, güvenlik polisi müfettişi Bony ile işbirliği yapmaktadır.

Buna bağlı olarak Fransa'da ve Belçika'daki Gestapo'nun tüm görevlileri ve yardımcıları, Abwehr'e bağlı tüm bölümler ve yardımcı bölümler, tüm askeri örgütler, işgalcilerin tüm ekonomik kuruluşları - tüm Alman kuruluşları - Büyük Şef'in bir portresi ile altındaki şu yazıyı alırlar: "Çok tehlikeli casus. Kaçak."

Kaçıştan iki ay sonra, böylece Pannwitz tüm Fransız ve Alman polisini kaçağın peşine takar... Zorla, gönül alma yanyana kullanıldıktan, yani Katz'a işkence yapılıp Georgie'ye çay verildikten sonra, Komando tarafından tuzak kulup gazetede çağrılar yapıldıktan sonra; sekiz hafta boyunca genişçe bir ağ kurup, kaçağı bundan korkutmamak için bu ağı yeterince esnek ve büyük tuttuktan sonra, işte şimdi bu ağ bir vuruşta yırtılıyor ve kovalamaca başlıyor...

Bu adam, Büyük Şef'in ereğini anlayamadığı için umutsuzdur. Büyük Şef, Komando'ya mı ihanet ediyor yoksa Moskova'ya karşımı ihanetini sürdürüyor? Burasını hiç bilmi-

yordur. Ve Trepper "kaçamak" mektuplar yazdığı, telefonlarda "kaçamak" konuştuğu sürece bu belirsizlik de sürecektir. Kendisine verilen güvenceye ya da endişeye göre Büyük Oyun'u ya yürütecek ya da engelleyecektir. Öncelik artık onun elindedir: işte Pannwitz'in de onaylamadığı budur. Tasarıları, kaçak bir kimsenin kaprislerine bağlıdır. Ve sonra, kendisi otuz iki yaşındadır: gordiyon düğümünü çözmek yerine, kesmeği yeğ tutar.

Trepper'i tüm Fransız ve Alman polisine terketmek, sonuçsuz kalmaz. Büro duvarlarına asılmış binlerce afiş, bol bol dağıtılmış araştırma bültenleri, "karşı casusluk" uydurulmuş bir masal bile olsa, düşmanları uyandıracak, komünist partisinin güvenliğini sağlayanları alarma geçirecektir. Bunları bilen Pannwitz, yinede operasyona girişir. Nedenini iyice bildiği halde güçlük çıkarır. Büyük Şef'in yakalanması onu çok mu ilgilendirmektedir? Elbette evet, ama buna Kriminalrat'nın karar vermesi yetmez, çünkü kaçağın yakalanması raslantıya kalmıştır. Yakalamak istemesindeki amaç, onu etkisiz duruma getirmektir.

Kent'in telsizi Orta Fransa'da kaldı. Sonra Funkspiel'de kullanılması için orada kalması gerekiyordu, çünkü Moskova radyo dalgaları yoluyla onun yerini araştırabilirdi. Pannwitz'e göre, Kent'in Paris'te olduğunu Müdür bilmiyordu: Merkez'e göre Küçük Şef her zaman Orta Fransa'da ve telsizinin yanındaydı. Pannwitz, onun bu yanılgısı üzerine oynayacaktır.

Merkeze Kent'in imzasını taşıyan bir mesaj gönderir ve Paris'e gitmek için izin istediğini bildirir: şebeke iyi çalışmıyordur ve bunun nedenlerini öğrenmek istiyordur Kent. İstenen izin verilir. Bundan sonra Pannwitz, Kent'in hayretini bildiren bir mesaj gönderir: "Trepper'e neler oluyor? Her yerde onun arandığını görüyorum. Bir Alman tutukevinden kaçmış olmalı." Merkezin yanıtı: "Trepper'den sakınınız. Parti ona bir parça ekmek vermesin. Bizim için o bir haindir."

Pannwitz amacına ermiştir: öncelik Büyük Şef'in elinden alınmıştır. Artık Funksplel'i tehdit edemez, ister doğru söylesin ister yalan, Moskova artık ona inanmayacaktır. Kriminalrat'nın gözü pek çıkışı, onu oyunun dışına çıkarmıştır. Etkisiz duruma getirmiştir.

Harekat ilginç olmakla sonucu çok önemlidir. **Çünkü Kent'in telgrafı, Trepper'in aylardan beridir Gestapo'nun elinde olduğunu, gönderdiği mesajların Almanlarca ze-**

hirlenmiş olduğunu Moskova'ya açıklar. Funkspiel'in tüm temelleri bir anda yıkılır, Gierlng'in sabırla edindiği Merkez'in inancı, onun ardılı tarafından bir anda yıkılır. Peki öyle ise Pannwitz kendi yapıtını neyin üzerine kurmayı hesaplamaktadır? Bu büyük sarsıntıdan sonra Moskova Fransa'dan gelecek olan mesajlara artık içi rahat ederek inanacak mıdır? Bu gözüpekliğin bir delilik olduğunu, Trepper'i elemek isterken Büyük Oyunu da birlikte yıktığını görmüyor mu?

Burada insanı şaşırtan bir gizem var. Yazar bunun anahtarını bulmak için üç yıl uğraştığı gibi, belki okuyucu da birkaç sayfa daha okumayı kabul edecektir...

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MERKEZ

GENÇ KIZ VE ANNE

1943 yılı bitiyor.

Noel'in yaklaşması "Alman hemşireleri"ni heyecanlandırmaya yeter ama Mareşal Goering'in ani ziyaret haberi onların heyecanını son sınırına vardırır. Çılgınca bir temizlik işine girişirler ve koca binanın her santimetre karesini parlatırlar. "Eksiksiz bir temizlik yapılmıştı;" diye onaylıyor bayan Queyrie, diyecek birşey yoktu. "Goering teftişini yapar, Patrick'e iyiliksever bir yüzle gülümser, sonra başka şakalar yapmaya geçer. Parlak bakışlı bu küçük sarışın çocuğun, Kızıl Orkestra Şefi'nin üvey oğlu olduğu kendisine açıklandığı zaman belki de çok şaşırmıştı.

Alman adetlerine göre Noel Bayramı ve şöleni dört pazar öncesinden başlar. Karnı iyi doyan ve iyi dinlenen Bayan Queyrle, anası ve kocası için endişelenmez, çünkü Schneider ona yeterince haber getiriyordur. 24 Aralık'ta yenen Noel yemeğinde bol bol şarap içilir. Bayan Queyrie, merkez komutanının sağına oturmuştur. Herkes gibi bu subayda Patrick'i çok sever. Usanmadan şapkasını hep Patrick'in başına giydirir ve elini tutar başına götürür, selam verdirir, "sen asker" der. Ama 8 Ocak'ta kendisini üzecek bir haber alır: iki rehineyl serbest bırakacaktır. Gözlerinden yaş gelen Grete ve Margarete, onları gara değin götürürler. Üzülerek birbirlerinden ayrılırlar.

Bayan Queyrle'yi Suresnes'de tatsız bir sürpriz beklemektedir: evi insanı iğrendirecek bir durumdadır. Lafont çetesinden birkaç serseriyi Panwitz oraya yerleştirmiş, bir tuzak hazırlamıştı; bunlar her zamanki muzipliklerini yapmış-

lar, çekmecelerin vb. yerlerin içine pislemişlerdir. Giderken muslukları açık bırakmışlar, su yola değin inip akmaya başlamıştır.

Kadın çalışmaya koyulur.

Komando'nun kuşku üzerine tutukladığı herkes de serbest bırakılmıştır. Pannwitz, şimdi önceliği kendi eline aldığına göre artık Büyük Şef'in de hoşnut olmasına izin verebilir. Büyük Şef artık Merkeze sözünü dinletemediğine göre, Büyük Oyun üzerine ses çıkarmaması daha iyidir. Patrick serbest bırakıldıktan sonra, Pannwit Paris basınında şu haberi yayınlar: "Çocuk iyi. Eve döndü."

Aradan çok zaman geçmeden dördüncü bir mektupla Trepper Kiriminalrat'nın doğru düşündüğünü onaylar. Bezgin ve hayalkırıklığına uğramış bir dil kullanır bu mektupta: "Artık yeter benim için, yorgunum ve oyunu terketmeyi yeğ tutarım. Eğer yeniden insanların tutuklanmasını buyurmazsanız, Büyük Oyuna endişelenmeden sürdürebilirsiniz. Bu koşul altında, işinize karışmayacağıma söz veriyorum."

Büyük Şef artık Lucie'nin evinde değildir. Güzel kadınlara düşkün olan ve Maine Caddesi'nde ev kiralamış bir bekarın evinde kalır. Ev sahibi onu tüm ailesini bombardıman sırasında yitirmiş bir Kuzeyli sanır.

Mektubun sonunda bir gerçek dile gelmektedir: Trepper'in eli kolu bağlıdır. Sonunda Kovalski ile karşılaşmış, Büyük Oyunun sürdüğünü Moskova'ya haber vermiştir. Ama bu oyun kendisi olmadan sürmektedir. Önündeki aylar, heyecanlı geçen yıllara göre daha üzüntülü ve sıkıntılı olursa, buna şaşmalı mı? Gerilimi birden bire düşünce, kendisi de gücünü yitirmiş olarak eli böğründe kalacaktır. Fransa'da polis tarafından izlenen herkesten vebadan kaçar gibi kaçılması Parti'ye söylenmiştir. Geçimini sağlaması için ona para yardımı yapılır. Paralar çok yenidir yepyeni - ve Büyük Şef onları parmakları arasında buruşturarak zaman geçirir.

Arada bir, bir dalga gelerek bu durgun denizi kıpırdatır. Vaugirard Caddesi'nde dolaşırken Willy Berg ile karşılaşır.

Alman onu tanımaz, çünkü çok zayıflamış ve Polonya aristokratları gibi gösterişli bir sakal bırakmıştır.

Bir başka seferinde de, Pigalle'de oturan bir öğretmenin evinden elbise bavulunu almaya gider. Kadın onu korku ile karşılar: Son zamanlarda Kent gelmiş, onu görüp görmediğini sormuştur. Mareşal Petain'in onu "kötü bir Fransız" olarak saydığını, tüm "iyi Fransızlar"ın bu zararlı kişiden kurtulmak için onu polise teslim etmesi gerektiğini bildiren bir mektubu kadın Trepper'e gösterir (*). Kadının olumsuz yanıtı üzerine Kent, eğer Trepper oraya gelecek olursa onu yanında alıkoymasını ve verdiği numaraya telefon etmesini söylemiştir.

"Gidiniz. Onlara hemen telefon ediniz. Göreceksiniz hemen geleceklerdir..."

Aradan üç saat geçtikten sonra iki otomobil gelir evin önünde durur.

Ocağın sonunda bu kez Bayan Queyrie kapısının önünde iki arabanın durduğunu görür. Başlarındaki Komando Pannwitz evin içine girer ve tüm odaları arar. Boşuna yapılan bu aramanın sonunda bir Alman Queyrie'ye şöyle der: "Komutan size iltifat ediyor. Siz Fransa'nın en temiz evlerinden birisine sahipsiniz."

Schneider daha az iltifatçı, daha çok etkili olur. Suresnes'den düzenli olarak gelir, Fresnes'deki tutuklulara haber ulaştırır. Ayrıca tutuklulara paket getirir ("Paketlerin benden geldiğini anlatmak için, diyor Bayan Queyrie, onları bizim evin kağıtlarına sarıyordum"). Son olarak da onlara mektup getirmeyi kabullenir.

Yaptığı bu gizli edinimlere karşın, Georgie'yi resmen ziyaret eder. Bayan Queyrie ve Patrick Saussaie'lere inerler, Schneider onları alır, arabayla Neuilly'e değin götürür. Onlar görüşürken Schneider'de yanlarında bulunduğundan, Georgie'nin hanım ziyaretçisi kapalı bir dille konuşur. Bu kadar

(*) Bu mektubun Gestapo tarafından uydurulduğu açık.

dikkatli olmak Bayan Queyrie'ye gereksiz görünür, çünkü Neully'deki hava ona hiç de dramatik gelmez: "Sizi temin ederim ki çok iyi görünüyordu. Ona iyi davranıyorlardı. Düşününüz bir kez, özel bir odası ve yardımcıları vardı."

Oda kilitlenir ve hizmetçiler de Slovak gardiyanlardır; bununla birlikte eğer tutuklunun canı çok sıkılmasaydı, buradaki tutsaklık yaşamı daha iyi geçerdi. dans ayakkabısını ve tül giysisini gidip evinden getirmesi için izin kopanr. Kapının önünde birikip anahtar deliğinden bakan gardiyanların zevkini okşayacak biçimde parmaklarının ucuna basarak saatlerce dans eder, ama insan sabahtan akşama değin de dans edemez ya. Bir gün Pannwitz odaya girer ve masanın orta yere çekildiğini görür, masanın üzerinde bir sandalye, onun da üzerinde bir sandalye, bir tabure de en üstte, tavana varmış olan Georgie ona bakar sırıtır. Ama bütün gün Pannwitz'e dil çıkaracak değil ya.

Birden bire herşey değişir.

"Birinci kattaki penceremin önünde saatlerce vakit geçiriyordum. Pencere özel otelin arkasına bakıyordu. Orada sebze tarhlarının çevresinde gezinen tutukluları görüyordum. İşaretleşiyorduk, birbirimize gülümsüyorduk, anlıyorsunuz ya. İşte böyle, bir gün tutuklulardan birisi - bacağı sargılı olan - penceremin açık olmasından yararlanıp içine şeker konmuş bir kağıdı içeriye attı. Bu, "tutsak bir kadına" diye başlayan bir mektuptu. Gerçekten çok kibarca, çok hoş yazılmıştı. Bilemlyorum onun stilini size nasıl tanıtayım... aynı zamanda hem çok şiirsel, hem de çok askeri bir mektuptu. Ayrıca, "General Dumazel" diye imza atmıştı. Sonunda şöyle diyordu: "Bana yanıt vereceğinlzi umut ediyorum. Mektubunuzu, çalılığın dibine gizlenmiş olan aspirin tüpünün içine koyunuz." Elbette onu yanıtsız bırakmadım ve böylece aramızda bir mektuplaşma başladı.

"Bundan sonra, General Delmotte ile başladık. Delmotte daha cesur birisiydi, oysaki General Dumazel her zaman kapalı ve romantikti. Delmotte bana aşık olduğunu söyledi.

"Ah, onların arasında en yamanı Dungler idi. Onu hiçbir şey durduramıyordu! W.C.nin vasistasının benim tuvaletin penceresine bitişik olduğunu keşfetmişti. Birgün, benim ca-

ma vurulduğunu duydum, o idi. Bana büyük bir mektup uzattı. Kendini tanıtmakla başlıyordu. Alsace'da Direniş şeflerinden birisi olduğunu söylüyordu.

"Bundan sonra hep W.C.'ye gitmemi benden istedi. Bilseniz, bu öyle kolay değildi; bir gardiyanın gelip kapıyı açması için zile basmak gerekiyordu, sizi kapıya değin götürüyor ve orada bekliyordu. Mektuplarımızı birbirimize pencereden uzatıyorduk. Daha iyi bir yol buldu: Hans adında gardiyanlardan birisini para ile tuttu. Bu, küçük yapılı esmer ve kibar bir Alman'dı. Onu dostlarından birisi olan bir meyhaneciye gönderiyordu; Hans bize oradan yiyecek ve şarap getiriyordu. Bütün bunları bana vasistastan uzatıyordu. Şişeyi ertesi gün geri vermek gerekiyordu, hepsini aynı akşam içiyor ve boşalttıktan sonra çok neşeleniyordum. Sonra, Hans'tan odasının bir anahtarını elde etmeyi başardı. Böylece geceleri odasından dışarı çıkabiliyordu; kat nöbetçisinden başka herkes uyuduğu zaman ondan benim anahtarımı alıyordu. Hans başka bir anahtar yaptı benim için. Böylece birbirimizi görmeye başladık. Sormayın, ne heyecan! Koridorda kalın bir halı vardı ve ayak seslerini yutuyordu, içeriye bir kimse girecek diye her an korku çekiyorduk. Bir keresinde bu başımıza geldi; Dungler tam zamanında tuvalete saklandı. Oradan kaçmak için anahtardan yararlanmak istedim. Bir gece yüreğim çarpa çarpa merdivenlere değin indim ama daha öteye gitmeyi göze alamadım ve geri döndüm. Çünkü aşağıda gardiyanlar vardı. Ayrıca bana, eğer kaçacak olursam, bunun bedelini Patrick'in ödeyeceğini söylemişlerdi.

"Üç tane aşığım, hemen hemen tüm zamanımı alıyordu: zamanımı onlara yazmakla geçiriyordum, onlar da bana yanıt veriyordu. Kağıt kalmadığı zamanlar, okumak için bize verilen kitapların boş sayfalarını yırtıyordum. Bu arada tüm Balzac'ı okumak fırsatını bile buldum."

Lüks bir otel, rahat bir yaşam, fazla bir can sıkıntısı yok ama burada insanın her an boynu vurulabilir; bu tutukevinde ve giyotinin gölgesinde bile insanın yüreği aşk ve sevecenlik istiyor. Ama saman alevi ile tutuşturulan aşklar, yaşamak için zaman bulamayacaklar - Fransız Devrimi'nin "Güzel erkek evi"nde bunu daha önce gördük; Devrim mahkemesinin en

ayrıcalıklı kimseleri bu ünlü sağlık evine sığınıyordu; orada oynanan garip aşk balelerini de bir cellat yazıyordu...

Ben gidip gördüğümde sizin eski tutukevi çok güzeldi. Çevresinde yeni binalar yükselmişti ama onların sırasını bozan özel otel, zamandışı ve bakımsız kalmış, tümüyle terkedilmişti. Slovak gardiyanlar gittikten sonra oraya hiç kimsenin girmediği söyleniyordu. Ağaçların dallarına değin uzanan sarmaşıklar, merdivenlere tırmanan yabani otlar ve çok güzel eğrelti otları vardı. Kapılar kapalıydı ve ziller artık çalmıyordu. Komşular ise bu durumu bilmiyorlardı. Daha önce insanların çıkmak için can attıkları bu yere ben girmek istiyordum; dış kapının önünde bir saat - belki de iki saat pek bilmiyorum - bekledim; Büyük Şef'in çimenlerin çevresinde dolandığını, Boemelburg'un salınarak merdivenleri çıkışını, Dungler'nin vasistastan şarap şişesini uzatışını, kitaplardan koparılmış kağıt üzerine yazdığınız mektubu ona uzatışınızı, Pannwitz'in küçük adımlarıyla hızla gelip gidişini, Margarete'in güneşlenişini ve Kent'in ona pencereden bakışını gözlerimin önüne getirdim. Ah, o gün sanki sizinle birlikte olmuşum gibi herşeyi yeniden görüyordum!

Bir yıl sonra fotoğraf çekmek için Neuilly'ye yeniden geliyorum. Büyük bir çukurdan ve üzerinde büyük bir binanın yükseleceğini bildiren bir panodan başka hiçbir şey yok. Yaşamımdan bir görüntü gitmiş gibi bu bana dokundu, sonra fotoğraf çekmek gibi pratik bir nedenden dolayı hayal kırıklığına uğradım. Ama bir düşün fotoğrafı çekilemezdi ki...

1944 yılı Mayıs'ının ilk günlerinde Georgie, bir yıl önce Alfred Corbin, Keller ve diğerlerinin yargılandığı binaya götürülür. Onu küçük bekleme salonunda oturturlar. İçeriye birden bire yüzü ölü gibi sararmış bir adam girer. Georgie'ye bakar, onu tanır gibidir, boğuk bir sesle şöyle der: "Beni ölüme mahkum ettiler." Kadın bağırır: "Ne korkunç şey!" Bir gardiyan onların konuşmasını engeller. Georgie onu anımsamaya çalışır, bu adamı nerede görmüştür. Evet, Pannwitz'in albümünde. Bu, kendisini İsviçre'ye geçirecek olan Doktor Jonker'dir.

Sırası gelir. Onu mahkeme salonuna alırlar. Boemelburg yargılamaya katılmaktadır. Pannwitz ve Berg de oradadırlar ama savcıların önünde **genç kız**'a soğuk davranırlar. Oraya sanık olarak değil tanık olarak çıkmıştır, sorulan sorulara, özellikle Grossvogel üzerine olanlara yanıt vermelidir. Bunlar

üzerine az bilgi vermeye çalışır. Yorgunluktan önüne eğilince Berg onu tersler: "Doğru dursanıza!" Yorgun, bitkin bir durumda onu Neuilly'ye geri götürürler. Her cümlesi bir insanı ölüme götürecek olan bu oturum, onun için en kötü anı olarak kalır.

Yine aynı mayıs ayında bir sabah, Bayan Queyrie bir Komando ajanınca yatağından alınır. Patrick'i komşulardan birisine bırakmasını ve kendisini izlemesini buyurur. Kadın sabahın saat yedi buçuğunda mahkemenin bekleme salonuna girer. İki kadın yanına gelir ve kendilerini tanıştırırlar: "Biz Bourg-la-Reine'in kadınlarıyız." Bayan Queyrie sorar: "Acaba bize ne yapacaklar dersiniz?" Kendisine yanıt verirler: "Bakalım hanımefendi, mahkeme bu!" Suçsuz olduklarına inandıklarından, huzur içinde beklerler.

Ama yanılırlar. "Beyaz Ev"in müdürü Bayan Parrend sürgüne mahkum edilir, birkaç yıl sonra kampta yakalandığı hastalık yüzünden ölmek üzere Almanya'dan geri döner. Yardımcısının ise yazgısını bilmiyoruz. Saint-Germaine'li iki kızkardeş da sürgün edilir; birisi geri döner. Doktor Jonker'in aksine, Antonia canını kurtarır; kendisine delice aşık olan bir Komando üyesinden belki yardım gördüğü için kurtulmuştur. Bayan May ölüm yargısı giyer ama Mareşal Goering onu bağışlar. Suzanna Spaak da ölüm yargısı giyer. Çok geçmeden kaynanası Bayan Spaak, Fresnes Tutukevi'nden yazılı bir mektup alır ondan. Suzanne ona tutukevindeki yaşamını anlatır (iki kürdan yardımı ile oğluna bir kravat örmüştür, pencerenin içindeki küçük yağmur oluğunda çiçek yetiştirmiş, kızına yazdığı mektubun içine bundan koymuştur), özellikle nasıl ölüm yargısı giydiğini anlatır ve Gsetaponun bir önerisini Claude'a aktarmasını Bayan Spaaktan ister: eğer teslim olmayı kabul ederse, eşi bağışlanacak ve serbest bırakılacaktır. Hem bunun için endişe de etmemelidir, ona birkaç soru soracaklardır, kendi evinde oturacak ve arada bir evlerine yakın bulunan bir polis karakoluna gidip görünecektir. Suzanne, kendisi ve çocukları için kocasının teslim olmasını rica eder.

Bayan Queyrie, duruşma salonuna ancak öğleden sonra alınır. Kocasının yüzünün şişkin ve sararmış olduğunu görür. İyl Fransızca konuşan ve sevimli bir insan olan Alman avukatı lle görüşür. Duruşmaya daha önce tanık olduğu işler

için çıkarılır: Büyük Şef'in oğluna baktığı doğrudur (çünkü Gestapo'ya göre bunda kuşku edilecek bir yan yoktur. Çok sonraları Pannwitz bu konuya yeniden dönecektir: "Bu çocuğun onun oğlu olduğunu size söyledim. Benzerlikleri beni yanıltmıyor."), Trepper'in onun evinde bir hafta kadar kaldığı da doğru ama kadın onun çalışmalarından habersizdi.

Duruşmada temize çıkar. Kendini sokakta bulur ve evden çıkarken üzerine hiç para almadığını anlar. Peşinden avukatı dışarı çıkmıştır, onu ne yapacağını bilmez bir durumda görünce, metro ve otobüs biletleri verir. Kadın ona bunları nasıl ödeyeceğini sorunca, gülümseyerek yanıt verir: "Ödemeyiniz! bunların size şans getirmesini dilerim..."

O ayın sonunda anası hiç bir sorguya çekilmeden tutukevinden çıkarılır. Orada Suzanne Spaak adında olağanüstü bir kadının tutukluların moralini yüksek tuttuğunu anlatır. Haziran ayında Bay Queyrie serbest bırakılır. Bir tutuklu ona bir çift ayakkabı vermiştir: yakında öldürülecek olan Leon Grossvogel (*).

Margarete Baroza 21 Nisan'da doğum sancıları çeker. Pannwitz onu özel kliniğe yatırır. Bir erkek çocuk dünyaya getirir ve Kent'le birlikte ona Michel adını vermeyi kararlaştırırlar. Sevgilisi, üç Komandonun eşliğinde her gün onu ziyarete gelir. 2 Mayıs'ta bir araba anayı ve çocuğu almaya gelir. Ama onları "eve" götüreceği yerde, Nueilly'ye göre son derece lüks olan bir Paris oteline götürür. Burası, tablo koleksiyoncusu milyarder VeilPicard'ın özel otelidir. Wehrmacht orayı 1940 yılında savaş salması olarak almıştır; birkaç yaşlı asker orada kamyon onarmakta ve boyamaktadır. İşgalden sonra Mareşal Goering'in özel yağmacı adamları gelip tabloları ve içinin döşemesini alıp götürmüşlerdir. Sonunda, 1944 yılı Nisan'ında, Pannwitz oraya kendi Komandosunu yerleştirmeye karar verir.

"Bizi ne tümüyle Yahudi olarak kabul ediyorlardı, ne de tümüyle Aryen, diye açıklıyor Veii-Picard'ın oğlu... Biraz be-

(*) Onunla birlikte Vasilli ve Anna Maksimoviçler'in de öldürüldüğünü sanıyoruz.

lirsiz bir durum... Biz oteli terkettik ama babam haftada bir iki kez oraya uğruyordu. Bu yeni baylar oraya yerleşince, biz büsbütün Yahudi olmadığımızdan bunu yapmaya hakları olmadığını anlatmak için babam beni oraya gönderdi. Beni bir odaya soktular; gri gözlü, soğuk bakışlı iki Alman'dı; sırtlarındaki yağmurlukları topuklarına değin uzanıyordu. Kendi durumumuzu anlatmaya başladım ama birisi elini bana doğru kaldırdı, ben de üstelememenin daha doğru olacağını anladım ve oradan kaçtım..."

Direnişçilerin oraya el atma korkusu yüzünden Pannwitz olağanüstü önlemler alır. Kulaklara gelen söylentilere göre oraya Gestapolan değil, jandarmaları muhafız olarak alacaktır. Sonra oteli saldırılara hazır bir duruma getirir. Kapıcının odasından elektrikli komuta ile açılıp kapanan küçük kapıyı serbest bırakır ama büyük kapıya koyduğu iki büyük kirişle orayı keser. Merdiven sahanlığına yerleştirilen bir makinalı tüfek, tüm avluyu denetim altına alır. Giriş yerinde yan yana silahlı askerler bekler.

Otelin yanındaki engebeli bir arsa, askerlerin arabalarına park yeri görevini görür. Pannwitz oraya otelin yüksekliğinde bir duvar çektirir. Böylece Citroenler'in gidiş gelişleri başkalarının dikkatini çekmeyecektir, arabalar daha iyi korunmuş olacaktır. Büyük çalışmaların yapıldığı ayrıca bir de mahzen vardır. İki oda hücre haline getirilir; demir kapılar ve çifte kilitler tüm kaçma olasılıklarını ortadan kaldırır. Yukardaki bir hizmetçi odası da "lüks hücre"ye dönüştürülür.

*

"Benim dönüşüm için büyük bir şenlik hazırlamışlardı", diye anlatıyor Margarete. Bana şöyle dediler: "Kent ile evliliğinizi kutlamak için bunu yapıyoruz. "Gerçekte de bu bir düğün gibiydi. Yemeğin sonunda bana armağanlar verdiler: Michel için çok güzel bir beşik ve bir araba. Pannwitz kendisini vaftiz babası saydığını söyledi ve bana öğütler verdi: "Eğer geceleyin ağlarsa, onu uyandırmayınız, sonra kötü alışır. Ve eğer bizi uyandırırsa, bunun için endişelenmeyiniz, hiç önemi yok.' O günden sonra herkes bana 'anne' demeye başladı."

Pannwitz, çiftler ve bebek için iki odalı bir kısım ayırttırır; banyosu ve içinde bir dolabı vardır. Komando onları ziyarete

gider ve "anne" ye içini dökmekten hoşlanır. Karl Ball, tutuklama sırasında bir adam öldürdükten sonra - ilk kez bir adam öldürmüştür- gelip onun evinde tüm bir gece ağlamıştır; yine Eric Jung'ün kara yazgısı üzerine orada uzun uzun konuşurlar.

"Artık çok oluyordu, diyor Margarete, gerçekten çok ileri gidiyordu, çünkü çok içiyordu ve sonunun kötü biteceği belliydi." Bir gece Eric son derece sarhoş olarak evine döner; otelin üçüncü katında bir odası vardır. Tanıdığı bir subayla birlikte asansöre binerler; üçüncü kata geldiklerinde yanındaki onu kibarca iterek asansörden indirir ama Eric daha yukarda oturduğunu söyleyerek bağırır. Tabancasını çeker, merdivenleri tırmanır ve öteki asansörden inerken üzerine boşaltır. Öldürülmeyi beklerken on yıl kürek mahkumluğu cezasına çarptırılır. Sonra Rus cephesine gönderilir ve oradan dönmez.

Evinin kapıları kapalı kalmakla birlikte, Margarete her gün öğleden sonra çıkıp çocuğunu bahçede gezdirebilir. Perşembe öğleden sonraları Kent ve üç Almanla birlikte oğlu Rene'yi görmeye gider ve onun aldığı din derslerine yardımcı olur. Almanlar onu Rene ile birlikte yemek yemeğe bırakırlar, sonra Michel'e süt vermesi için alır otele geri getirirler. Daha sonraları Michel'i lando'sunun içinde bırakır ve saat altında buluşmak üzere Rene'ye gider; akşamları birlikte geçirirler. "İsteseydim yüz kez kaçabilirdim ama Kent'i öldüreceklerini biliyordum..."

Orası pek belli değildi. Çünkü Rus kendileri için çok önemli bir insan olmuştu. Büyük Oyun'a katılmasının dışında, Direnişçileri yanıltmayı başarma yolundaydılar.

Herşey Müdür'ün bir mesajı ile başladı: **daha önce bizim hesabımıza çalışan Ozols Waldemar, takma adı Solja stop bir daha söylüyorum Letonyalı eski General Ozols Waldemar stop İspanyol cumhuriyetçilerinin yanında savaşa katıldı stop Alman birliklerinin yer değiştirmesiyle ilgili bize bilgiler veriyordu stop bir şebekesi vardı stop ona bir telsiz vermiştik stop Solja Paris'te bilinmeyen bir adreste kaldı stop bir diş doktorunun yanında kaldı stop**

eğer onun varlığından haberiniz varsa bildiriniz ne yaptığını bildiriniz stop çok dikkatli olunuz stop Vert'ler (*) onun çalışmasıyla çok ilgileniyorlar."

Bu mesaj, Trepper yakalandıktan dört ay sonra, 14 Mart 1943 te Kent'e gönderildi. O zaman Komando'nun başında olan Giering, bu mesajda yeni bir Sovyet şebekesine elkoyma olsalığı görüyordu, bunun üzerine Gestapo'ya Ozols'u arama buyruğu verilir. Temmuz ayında Paris'te oturduğu yeri bulur: 24, Villa Molitor. Kent, Ozols'u bulduğunu Merkeze bildirir. Ona "Z" imzalı bir mektup göndererek bağlantı kurulmasını buyurur Merkez. Kent Ozols'a yazarak 1 Ağustos 1943 te Dupont Kahvesi'nde buluşmayı önerir.

General buluşmaya gelir. Kendisine gelen mektup "Z" imzasını taşıdığına göre, buluşacağı adamdan kuşkulanması için hiçbir neden yoktur. Hem onu inandıracak başka birşey daha vardır: Kent, kendi kuşağından olan herkes gibi "modern" Rusça konuşmaktadır. 1918'den sonra halkın kaynaşması, radyo yayınlarının ve genel bir proleterleşmenin etkisiyle, yeni Rusça ile eski Rusça, tıpkı İngilizce ile Amerikanca gibi birbirinden ayrılmıştır. Böylece Ozols, Almanya'ya göç etmiş birisiyle değil de, genç bir subayla konuştuğuna inanmıştır.

Kent'e yaşam öyküsünü anlatır. Uluslararası tugayın eski savaşçılarındandır, cumhuriyetçilerin yenilgisinden sonra Fransa'ya sığınmıştır. 1940 yılında, Paris'teki Sovyet askeri ateşesi, bir istihbarat şebekesi kurması için ona görev vermiştir. Ozols, on tane kadar ajan toplamış ve tutanak vermeye başlamıştır. Sovyet Elçiliği Paris'i terkederken, ona bir telsiz bırakıp gitmiştir ama Ozols onu kullanacak bir piyanist bulamamış ve Moskova ile bağlantı kurma çabaları sonuçsuz kalmıştır. Gestapo'nun peşinde olduğunu anlayınca (ajanlarından ikisi tutuklanmıştır), gidlp Normandiya'ya saklanmış ve yeniden Paris'e dönmek için 1943 yılını beklemiştir. Şimdi ise yeniden çalışmaya başlamaya hazırdır.

Ozols, Büyük Şef'le 1940 yılında ilişki kurduğunu Kent'e anlattı mı? Bu olay onun için önem taşımasa gerek. Bu önemli ayrıntıyı kendisi bilmiyordur bile, çünkü Merkez,

(*) Vert (yeşil), Müdür'ün Almanlar'a verdiği ad.

Ozols ile ilişkilerinde son derece dikkatli davranmasını Trepper'e salık vermiştir, onun Moskova, İkinci Büro ve Gestapo için aynı zamanda birlikte çalıştığından kuşkuları vardır!

Kent ona teknisyenlerle birlikte politik, ekonomik ve askeri haberler toplamaya yenekli Fransız subayları ve şebekesinden geriye kalanları toplaması için buyruk verir. Ona onbin frank avans verir. Aylık ücreti oniki bin frank olacaktır.

Dört ay sonra, yani Aralık 1943 te, bir arkadaşının aracılığı ile, 65 yaşındaki emekli Binbaşı Paul Legendre lle bağlantı sağlar. Bu sonuncusu, Marsey yöresindeki Mithridate şebekesine üç yıl şeflik yapmıştır. Bu şebeke, Fransız direnişinin en önemli örgütlerinden birisidir. 1943 yılı baharında, Gestapo'nun sıkıştırmalan yüzünden Legendre kaçmış, Paris'e sığınmış ama şefleriyle bağlantısını da yitirmiştir. O da çalışmaya hazırdır. Ozols, Sovyet servisleriyle olan ilişkisini söyler. Legendre onunla çalışmayı kabullenecek midir?" Evet, Almanlar'a karşı savaşım vermek koşulu ile". Bunun üzerine Letonyalı general onun şebekeye katılış numarasını verir: Rus S.R.'nin B'si. Ayda altı bin frank alacaktır. Ocak 1944'te, Ozols, Legendre ile B şebekesinin patronu arasında bir görüşme hazırlar. Konuşma sırasında Legendre, eşinin tutuklandığını ve sürgün edildiğini anlatır. Öteki bunun için üzüntüsünü bildirir ve bu mutsuz kadınla ilgileneceğini söyler. Kuşkusuz Legendre onun sadece yalan söylediğini sanmıştır ama eşi serbest bırakılır ve birkaç hafta sonra yanına gelir. Bundan sonra Binbaşı Legende Rus servislerinin gücüne hayran olur ve Kent'e büsbütün bağlanır.

Gestapo'nun Mithridate'ın içine girmeye ve ta tepesine değin tırmanmağa izin verecek olan Marsey bölgesindeki eski tüm ajanların llstesini Kent'e verir ve yeni gizli bir örgütün kurulmasına canla başla çalışır. Kent'le anlaşırlar, Fransayı sekiz askeri bölgeye ayırırlar; Legendre, Marsey ve Paris bölgesini yönetecektlr. Aylık ücreti oniki bln frank olacak, ajanları için ayrıca ayda elli bin frank verilecektir. Marsey bölgesinde ajanları halen hazır durumdadır. Paris bölgesinde ajanlarını ve kadrosunu hızla kurmaktadır. Legendre, eski bakanlardan ve Dreux belediye başkanı Maurice Violette'e önemli bir rol verir, o da müttefiklere çok iyi bir hizmet yapacağı lnancıyla. Gestaponun gemisine biner...

Bundan sonra geriye kalan klasik bir hareketle Direnişin içine girmek ve onu evirip çevirmektir. Bununla birlikte 1944

yılı ilk baharında, müttefiklerin büyük çıkartma hareketleriyle Pannwitz'in aklına beklenmeyen cesur bir tasarı gelir: çıkartmalardan **sonra** ve cephe gerisinde kalan Müttefikler'in cephesi için haber almakta neden Legendre'ın şebekesini Alman Genel Karargahı için kullanmasınlar?

Kent'in çocuğu doğduktan sonra yaptığı en iyi iş budur. Bunun için kurnazlık ve beceri gereklidir, çünkü B şebekesinin dürüst adamları, kurtuluştan sonra çalışmanın neden sürdürüldüğünü sorabilirler? Kent, Legendre'in tüm telsizcilerini kişisel olarak tanımak ister. Onlara hep şunu söyler: "Londra ve Waşington, askeri planlarını Moskova'ya bildirimiyorlar, bu doğru değil, çünkü ortak strateji açısından bu yasak. Bir daha sefere yapılacak çıkartmanın basit bir yardım mı, yoksa büyük bir hareket mi olacağı bile bilinmiyor. Çıkartma birliklerinin sayıları ve nitelikleri üzerine bilgi bilinmiyor. Çıkartma birliklerinin sayıları ve nitelikleri üzerine bilgi verirseniz, Sovyet Genel Kurmay'ı kendi planlarını daha iyi yürütecek ve Almanlar'ı daha çabuk yenecektir."

Kimi telsizciler bu deli düzmesine karşı seslerini yükseltirler ama diğerleri Kent'e inanır ve bağlı kalır.

Kara Citroen arabaların gidiş gelişleri, Margarete'in yaptığı geziler, Kent'in dışarı çıkması, tutukluların başka yerlere aktarılması, Pannwitz ve adamlarının giriş çıkışları, Trepper'in koyduğu gözcüler tarafından dikkatlice not edilir. Kaçak'ın tek başına daldığı durgunluktan kurtulması için yalnızca yeni bir neden gereklidir, bu amaca henüz yönelmişken, canlılığını yeniden bulur. Eski arkadaşlarından Aleks Lesovoy'un yardımıyla bir gözcü ekibi kurar. Adamları tüm arabaların ve villaya girip çıkan tüm yayaların fotoğraflarını çeker; Neuilly'de olduğu gibi burada Vell-Picard'ın kapıcısı da yerlıde kalmıştır ve gevezeliği severler. Pannwitz'in bahçede çalıştırdığı adamlar arasında bir Yahudi tutuklu, Komandonun çalışmaları üzerine bilgi edinir.

Bu gözetleme çalışması, bir eyleme hazırlıktır. Çıkartmanın yakında olacağını kestiren yalnız Pannwitz değildir. Büyük Şef'In kendisi de gözüpek bir tasarı hazırlamıştır.

BİR BELÇİKALI KADIN, BİR FRANSIZ ERKEK

GEORGİE hep Neuilly'dedir, orada Almanlar'ın, Slovaklar'ın ve hatta tutukluların bile sinirleri gerilmeye başlamıştır. Bir gece tutuklular, gardiyanların bağırışması ve tüfek sesleriyle uykularından uyanırlar: birisi kaçmayı başarmıştır ama demir parmaklıkların dibinde kalan kanlar, onun yaralandığını göstermektedir.

Şu 1944 yılının Mayıs günleri çok güzeldi ve Paris göğünü, Amerikan "uçan kale"lerinin bıraktığı beyaz izler hergün çizgi çizgi süslüyordu. İlk siren düdüğü ile birlikte tutuklular otelin mahzeninde toplandılar. Georgie böylece kendi üç D'si (Dumazel, Dunglar, Delmotte) ile görüşme olanağı bulur ve çok gençken Brüksel'de tanıştığı sürgün Prens Michel ve Montenegro'yu da orada bulunca şaşırır.

Odasında pek de iyi çalışmayan bir radyosu vardı. Tek dinleyebildiği istasyon, B.B.C. idi. Onu yalnızca haberleri dinlemek için küçük bir kulaklıkla dinliyordu, bir gardiyan bakacak olursa, kolayca gözden saklıyordu.

Bir sabah haberleri dinleyemez. Biraz sonra bahçede General Delmotte'un hızlı adımlarla döndüğünü görür, bu onun olağan hali değildir, çünkü kendi kendine konuşmaktadır. Sonra General kendisine bu 6 Haziran sabahı şafak vakti müttefiklerin çıkartma yaptığını işaretle anlatır.

Olay, Komando üzerinde etkisini gösterir. Georgie'yi bir sorgu için çağırmaya geldiklerinde, kendisine şöyle denmişti: "**Ach, Madchen,** başınız bugün omuzlarınız üzerinde pek iyi durmuyor..." Böyle bir söz onun sevincini kırıyor ve

kaygısını artınyordu, canını tehlikede hissetmeye başlıyordu. Bir gün kendisini Grande-Armee Caddesi'ne götürdüler ve Etcile'e doğru yürümesini söylediler. Birisi arkadan, diğeri soldan olmak üzere Komando'nun iki ajanı onu uzaktan izliyordu. Pergolese Caddesi'nin köşesini dönerken aklından hızla ileri atılıp kaçmak geçince, büyük bir korkuya kapılmıştı; oğlu Patrick'i düşünmesi, ona engel olmuştu. Bu gezinin amacını da hiçbir zaman anlayamadı.

Haziranın sonunda, artık Neuilly'de güvenliği sağlanamamayacağı gerekçesiyle kendisini Fresnes'e götüreceklerini söylediler. Gariptir, bu haber onu daha da güçlendirdi. Çünkü "ayncalıklı tutuklu" durumu kendisine imrenilir olmaktan çok tehlikeli görünüyordu. Başkaları ile birlikte olunca hep kendini düşünmeyecekti. Fresnes Tutukevi ona bunu sağlayacaktı.

Onu giriş katındaki gizli bir hücreye koydular ama bu yeni duruma uydu ve kısa zamanda üst kattaki tutuklularla iletişim sağladı. Bu tutuklu kadınlardan birisi kendisine korse yapması için vasistas aralığından ona bir parça kumaş verdi, bizim eksiksiz terzi Georgie bunu başarıyla yaptı. Başkasıyla konuştuğu duyulunca, onu karanlık ve uyumak için içinde bir tahtadan başka birşey olmayan bir hücreye koydular. Suzanne Spaak'ın da orada olduğunu öğrendi. Hücreden çıkar çıkmaz ona sözlü olarak bir haber gönderdi, ondan sevecen ve moralini düzeltecek bir yanıt aldı. Birkaç gün sonra avluda gezdirilmeye çıkarıldıklarında, raslantı onu Suzanne Spaak ile karşılaştırdı. Ona şöyle dedi: "Üzgünüm, bizim yüzümüzden sizi tutukladılar. "Bayan Spaak gülümseyerek yanıt verir:" Endişelenmeyiniz, bunun önemi yok." İyimserliği ve iyiliği ile oranın güneşi gibiydi ve yoldaşları için moral kaynağıydı. Daha sonra Georgie'ye yine bir sözlü haber gönderir ve herşeyin iyi gittiğini, inançlı olmak gerektiğini söyler.

Fresnes'in yalnızlığı içinde bile Amerikan uyruklu olması onu diğerlerinden ayırıyordu. Alman kadın gardiyan ona karşı iyiliksever davranıyor, gergin havayı yumuşatıyordu. Ona kitaplar getiriyordu, sonra bir kazak bile armağan etmişti ve bu arada durmadan şöyle diyordu: "Vatandaşların

buraya geldiği zaman, size iyi davrandığımı onlara söyleyiniz..."

Normandiya'daki Alman Cephesi, General Patton'un çizmesi altında yıkılmaya başlamıştı.

9 Ağustos'ta, bir pinpon maçına katılması için Pannwitz Margarete'e rica eder. Oyun sırasında ona yeni güvenlik önlemleri alma zorunluğunu anlatır: Kent ve René Paris'te kendisi ile birlikte kalacaklardır ama Margarete ile Michel Almanya'ya gitmelidir. Kendi aşkları sözkonusu olunca Margarete her zamanki dramatik stili lle yanıt verir: eğer onları birbirlerinden ayırmak istiyorlarsa Kent ve kendisi hemen kendi canlarına kıyarlar. Kriminalrat havayı daha yumuşatıyor ve kararı bildiriyor sonunda. Parrain subay da olsa Michel için kucak dolusu oyuncak ve Almanya'da zor bulunan biberon, giyecek vb. şeyler aldırtıyor.

10 Ağustos, Georgie hücresinden çıkarılır. Kendisini tutukevinin sicil odasına götürürler, orada bir Komando şöyle der: "**Ach, Madchen,** burayı terkediyorsunuz. "Eşyalarını kendisine geri verirler. Üstünü ararlarken saklamayı başardığı bir yüzüğü korsesinln içlnden çıkarırken Komando kendisine güler. Dışarda bir araba bekliyordur. "Nereye gidiyoruz" dlye sorar. "Mevsim yaz, gezmek, dolaşmak gerekli" O gün hava gerçekten çok güzeldir. Ama kentin dışına çıkacakları yerde, Paris'in içine doğru girerler. Araba Doğu Garı'nın önünde durur. Alman kendisini Pannwitz ve adamlarının toplandığı bekleme yerine değin götürür. Çevrelerinde ürkütücü bir durum vardır. Trenlere yaşlı hasta askerler ve çocuklar bindirilmektedir.

Müttefikler Paris'e doğru güçlü adımlarla ilerliyorlar.

Pannwltz, Georgie'yi bir kenara çeker ve ona kibarca şöyle der: "Almanya'ya gldiyorsunuz. Sizi burada koruma olanağı yok, çünkü tehlike içlnde olursunuz. Hem orada yanınıza gelmek için gecikmeyeceğim; belki Trepper'den de haber alırız. - Peki Patrick? Onu ne yapacaksınız? - Eğer kaçarsanız, onu Karaormanlara gönderirim, onu bir daha hiç göremezsiniz. Eğer kaçmaya çalışmazsanız, herşeyin iyi gideceğine dair size söz veriyorum."

Bu söze karşın Georgie yine kaygılıdır. Çocuğu ne olacaktır? Neuilly'ye yapılan ilk ziyareti anımsamaktadır. Gardiyanlardan ve evin garip havasından ürken Patrick bir çeşit sinir krizi geçirmiştir: "Buradan gidelim! Gitmek istiyorum!" diye bağırarak Bayan Queyrie'ye sarılmıştır. Georgie ertesi sabah güzel saçlarında ilk ak teli bulmuştur.

Az ötede Kent'i görür, ona doğru gider ve yalvaran bir sesle şöyle der: "Beyefendi, sizin de benimle aynı durumda olduğunuzu biliyorum, sizin de küçük bir çocuğunuz var... Patrick'e bakmanızı ve ona bir kötülük gelmemesi için size rica ediyorum..." Kent ona ilgisizce bakar ve başını çevirir.

Onu bir kompartımana alırlar. Margarete ve Michel de yanına getirilir. Komando'nun iki sekreteri Ella Kempka ve daha genç bir sekreter de yolculuğa çıkanlar arasındadır.

Tren hareket eder. Margarete örgü örmeye başlar. Georgie bebekle ilgilenmeye başlar. İki Alman kadın söyleşirler. Hava akınları yüzünden tren kaç kez açık arazide durur. Kaçmak kolaydır ama ya Patrick? Akşam Metz'de konaklarlar. Dört kadın ve Michel geceyi Gestapo'nun yerel bir binasında geçirir. Sonra yeniden yola çıkarlar. Paris'i terkettikten iki gün sonra tren, Ella Kempka'nın oturduğu Karlsruhe kentine varır.

Ev büyük değildir ama iyi-kötü orada barınırlar. Margarete'i elbette yalnız bırakmazlar; Georgie ise genç sekreterle birlikte istediği gibi gezebilir. Kadın onu berbere götürür, orada bırakır ve iki saat sonra gelir arar, sonra birlikte çay içerler.

Oraya geldikten birkaç gün sonra Georgie'yi Gestapo'nun merkezine çağırırlar. Kendisini iri yapılı sert bir polis karşılar: bu Giering'in eski yardımcısı Reiser'dir, bir yıldan beridir orada bulunmaktadır. Trepper'in yerini bildirip bildirmeyeceği konusunda onun düşüncesini sorar. Georgie'nin olumlu yanıtı üzerine, beriki tehdit edici birşeyler mırıldanır: "Bu sizin için iyi olur, aksi halde durumunuz ciddileşecektir..." Bu sözler Georgie'yi yeniden endişelendirir. Herkesi ilgilendiren ayrı barış sorununa karışmış olmak ona son derece tehlikeli görünür.

Trepper ise aksine Büyük Oyun'un sonunun geldiğine inanmıştır. Almanlar'ın Batıda bozguna uğramaya başlamaları, savaşın biteceğini göstermektedir. Kurduğu tasarıyı engelleyecek hiçbir şey de yoktur: Komandoya saldırmak, kaçmasını önlemek ve onu tutuklamak. Yıllardır peşinde olan ve adamlarını yakalayan birisiyle hesabı sağlam kapamak daha iyi olacaktır.

Kovalski'nin yardımıyla iyi silahlanmış otuz kişilik bir savaşçı ekip kurar. Saldırı planı Alex Lesovoy tarafından hazırlanır. Beriki başarıyı garanti eder: "Bizden kurtulmaları için bir tek çözüm yolları vardır: intihar." Büyük Şef gülerek yanıt verir: "Hiç endişelenmeyin! Bu bakımdan onlara güvenebiliriz: intihar etmeyeceklerdir."

Doğal olarak bunu Moskova'ya haber vermek gerekirdi. Oraya izin için bir mesaj gönderilir ve yanıt beklenir.

Leclerc'in zırhlıları Paris'e doğru ilerlerken, Pannwitz ve adamları yol hazırlığına başlarlar. Hiç kuşku yok pek karamsar bir hava içinde bulunuyorlardı. Çok çalışmışlardı; beklediklerini bulamamışlardı, ve yenilmişlerdi, kaçakların peşinden koşmak, adam yakalamak ve yakaladıklarının bazılarını da işkenceye çekmek için sinirlerini yormuşlardı ama bu son üç yıl yine de iyi geçmişti. İçlerinden hiçbiri Paris'te ölmemişti: orada insanlar Stalingrad ya da Tobruk'ta olduğundan çok daha az ölüyorlardı. Büyük Şef'i ellnden kaçırdığı için askeri yargılara göre kurşuna dizilmesi gereken Willy Berg bile diğerleriyle birlikte bir sürü anıya sahipti. Berlin bunları hiç bilmedi. Ona ne dlyeceğini Berlin hiçbir zaman bilmedi. Fransadaki Alman yetkililere gelince, onların Komando üzerinde bir etkisi yoktu. Üç yıl boyunca büyük savaşın kıyısında kendi küçük savaşını yürütürken, kendine bir dostluk çevresi oluşturmuştu. Daha önce önemsiz bir polisken, dünyanın güzel kentlerinden birisinde kendi başına buyruk güçlü bir efendi oldu. Arabası altında milyarderlerin evinde oturdu, karaborsada yemek yedi. İstediği kadar kadın buldu. Kurnaz Pannwitz ona kendi Simex'ini kurduktan sonra para içinde yüzmeye başladılar: parasal nedenlerden dolayı kurulan ve Merkezi Monte-Carlo'da bulunan, Paris ve Madrid'de şubeler açan Societe Helvetla baştakinin, volfram ve staretjik

maddeler olmak üzere her çeşit maddenin kaçakçılığını yapıyordu.

Ve tüm bunları bırakıp gitmek gerekiyordu...

26 Ağustos'ta başkaldıran Paris'in içinden yola çıkarlar. Arabaların çevresini otomatik silahlı askerler alır, kendileri de ayrıca silahlanırlar. Kervan, barikat kurulmuş caddelere uğramadan ve bir güçlükle karşılaşmadan kentin dışına çıkar, Doğuya, Almanya'ya doğru yol alır.

Beklenen yanıt Moskova'dan gelmez, Trepper saldırı planını çekmeceye kaldırır ve otuz tane nişancı adamını Kovalski'nin komutasına verir.

Şu 26 Ağustos günü Maine Caddesi'nde saklandığı evden çıkar ve en kısa zamanda Courcelles'e gelmeye çalışır, Aleks Lesovoy ile birliktedir. Lesovoy, Rivoli Caddesi'nde adamlarına uğrar, saldırıyı nasıl yapacaklarını onlara gösterir, bu nedenle geciklirler. Almanlar'ın karargah kurduğu ve bir zamanlar Vassili'nin kaldığı Majestic Oteli'nin yanında bir çarpışmaya katılırlar. El bombalarıyla neşe ile oynayan Büyük Şef, burada daha katı olmak gerektiğine inanır. Komando gittikten iki saat sonra Courcelles'e varırlar. Kapıcı ve işi onları korku içinde karşılar; Kent arabasına binerken onlara şöyle bağırmıştır: "Dikkat edin ve bunun bittiğini sanmayın, geri geleceğiz!"

İçeriyi gezmeye başlarlar. Mahzendeki hücrelerde yataklar üstüstedir. Odalarda yığınla belge bulurlar ve onlara el koyarlar. Son katta "lüks hücre"de bulunan bilinmeyen tutukluyu Komando beraberinde götürmüştür. Bu esrarengiz kişi kim olabilir? Bu konudaki anıları insanın dikkatini çekecek kadar belirsiz olan Pannwitz'e göre elbette bu Alamo' dur. Ama bu adamın bahçede dolaştığını kaç kez gören ve Alamo'yu tanıyan Margarete, Kriminalrat'yi kesin olarak yalanlamaktadır. Veil-Picard'ın oğluna göre bu Belçikalı bir mühendisti. Dışarı hiç çıkmadığına göre Lesovoy'un gözcüleri onun fotoğrafını çekememişlerdi; Yahudi bahçıvanın gözlediğine göre o günlerini matematik çalışarak geçirirdi. Trepper'e göre bu askeri mühendis ve seçkin bir kimyacı

olan Yefremov'dur. Onun hakkında başka da bir bildiğimiz yok. Esrarengizliğini sonuna değin korumuştur bu tutuklu (*).

Aynı gün öğleden sonra saat ikide Claude Spaak, Ruth Peters ile birlikte kendi evlerine girer. Yağmadan tek kurtulanlar büyük möbleler, kitaplık ve tablolardır. Çalışma odasının ortasında bulunan bir yığın kağıt ve kitaplar, işgalciliğin çok iyi bir örneğini verir. Onlar tahrip olmuş odaları gezerken, Colette'in hizmetçisi Pauline kapıyı çalar. Colette'in gelemediğini ama onlarla görüşmek için evine çağırdığını bildirir. Colette'in ilk cümlesi, onun gerçekçi yanını göstermektedir: "Paraya gereksinmeniz var mı?" Spaak teşekkür eder ve bu cömertliğin önünde eğilir. Bununla birlikte bir sabun alır giderken.

Aradan bir süre geçtikten sonra bir adam gelir: "İşim ev eşyaları taşımaktır. Geçen mart ayında Almanlar beni sizin evinize getirdiler. Buradakileri yüklenerek Courselles'deki özel otele götürdüm." Claude Spaak özel otele gider. Onu çok büyük ve güzel tahta döşenmiş bir odaya alırlar ama içerde bir masa, iki sandalya ve bir soba vardır. Sobanın yanında başında şapkası ve pardesüsü ile oturan yaşlı bir adam vardır: Veii-Picard. Onu alır möblelerin yığıldığı ikinci kata çıkarır ve şöyle der: "Duraksamayın, istediğinizi alın, sahipleri öldüler." Evinden alınan kimi eşyaları alır ama kendisine ait olmayanları, özellikle bir Doğu halısını almayı reddeder. Evinden alınan banyo küvetine gelince, "kullanılmadığını" anlayınca onu da alır.

Savaştan önce XVIII. yüzyıla ait güzel tabloların sergilendiği bir odayı gösterirler. Yerlere ve duvarlara kan sıçramıştır. Komando orayı işkence odası olarak kullanmıştır.

Eşinden hiçbir haber yoktur.

Bu ana değin Claude Spaak bana kendine ve duygularına hakim bir adam olarak görünmüştü ama bu noktada artık bana göründüğü gibi birisi değildi. Herşeyin düzenli ve

(*) Yefremov'un yazgısı bilinmiyor. Kimi söylentilere göre savaşın sonunda düzenmece pasaportu sayesinde Güney Amerika'ya gitmiştir.

tertip içinde olduğu çalışma odasında oturmuşuz; saatlerdir onu heyecanla ve olayları anımsamadaki ustalığına bakarak hayranlıkla dinliyorum. Kurtuluştan sonraki ilk haftalara gelince - Paris başkaları için gerçek bir bayram yeri olduğu zamana - sanki bir dalga onu birden bire çekmiş ve umarsız bırakmış gibi ne yapacağını bilmiyor. O zamana değin acıya aldırmaz yüzünde kaç kez kızgınlık dalgaları belirmişti. Ama o andan itibaren solgun gözleri beni terketti. Boğuk sesiyle anlattıklarını artık benim için değil, kendi kendine anlatıyordu.

"Kurtuluştan birkaç gün önce Fresnes'den ateş sesleri gelince bir gürültü duydum ama ortada kesin birşey yoktu. Tutukluların haklarını savunmak için bir ayaklanmanın olduğu söyleniyordu: bu Suzanne ile ilgili değildi. Yine de umut kesilmezdi. Ve sonra bir mektup aldım. Ondan gelen son mektup. Bu mektupta kendisine öldürüleceğinin bildirildiğini yazıyordu. Şu cümle ile bitiyordu: "Myra'yı düşünüyorum." Ayrıca çocuklar için de birşeyler yazmıştı. Suzanne mektubu, tutukevinin papazına vermişti. Onun da mektubu kime verdiğini bilmiyorum; benim elime Dışişleri Bakanlığı aracılığı ile geldi. Zarfın içinde bir de ölüyü Bagneux mezarlığına gömme kağıdı vardı.

"Orada yeni kazılmış iki tane mezar bulduk. Kime ait oldukları bildirilmeden gömülmüşler. Haçın üzerinde yalnızca "bir Belçikalı kadın", "bir Fransız erkek" yazılı.

"Bunun Suzanne olduğundan pek emin değildik. Onu mezardan çıkarmamız gerekti. Ben morga girmek istemedim. Oraya Doktor Chertok gitti ve dişlerine baktı. Bu Suzanne'ın kendisiydi, Onu yeniden yerine gömdük. Biliyorsunuz, ben serbest düşünen birisiyim, mezara bağlı değilim. Gerçek mezarlık, bu insanın yüreğinin içidir. Ama bir gün yine de onun mezarını görmek istedim. Ah, bu insanın duygularını altüst ediyor... Üçbin askerin gömüldüğü büyük bir mezarlık... heryer çiçek dolu... tüm erkeklerin ortasında Suzanne ve bir yoldaşı... yalnız ikisi kadın...

"Kurtuluştan az zaman sonra, Fresnes'in eski tutuklularından bir kadın beni görmeye geldi. Orada komşu oldukla-

rını, eşimin oynadığı rolü ve ona karşı hayranlığını bana anlattı. Eğer kendisi geri dönmezse, gidip kaldığı hücreyi ziyaret etmemi istediğini söyledi.

"Bunun üzerine kalkıp Fresnes'e gittim - 1945 yılının Ocak ayındaydı. Eve gelen hanımın bana verdiği numaraya göre hücreyi ziyaret etmek istediğimi tutukevi müdürüne söyledim. Bana tam bir yönetici ağzı ile konuştu: "Gereği yok. Tutuklanan direnişçilerin tüm yazdıklarını biz kayda geçirdik" Tüm kayıtları aradım. Hiçbir şey yoktu. Suzanne'la ilgili bir cümleye bile raslamadım. Ne olursa olsun, beni hücreye bırakması için direndim. Bunun kolay olmadığını söyledi müdür - bu dönemde tutukevi işbirlikçilerle doluydu - ama yine de gidip bir çaresine bakacaktı. ziyareti yapabileceğimi söyledi döndüğünde: hücreyi depo yapmışlar, oraya battaniye doldurmuşlardı.

"Duvarların üzerinde Suzanne'ın el yazısıyla üçyüzden fazla yazı vardı.

"Orada ne kadar zaman kaldığımı şimdi anımsamıyorum. Gözlerimden yaşlar boşanırken duvardan duvara gidip geliyor, tüm yazıları bana orada verilen kağıtlara geçiyordum. Düşüncelerini yazmıştı, şiirler vardı ve son günlerini anlatan bir çeşit günlük vardı. Amerikan tanklarının geleceğini umutla not etmişti. Tüm arkadaşları oradan gittikten sonra kendisinin tutukevinde kalmasına hayret ediyordu. Ama siz kendiniz okuyunuz..."

Ağlıyordu ve bir çekmeceden çıkardığı birkaç yaprak kağıdı bana titreyen elleriyle uzattı. Onlara bir göz attım ve çabucak geri verdim - çok çabuk, çünkü yüzündeki dayanılmaz acıya neden olmuştum. Böyle bir acıya neden olacağımı bilseydim, gelir miydim? Ne diyordu: "Özgürlük, düşüncelerimde var." Ve Sokrates'in şu cümlesi: "Düşmanlarım beni öldürebilirler ama bana zarar veremezler."

Suzanne Spaak ölüm yargısı giydikten sonra yazdığı mektubu bana verdi. Mektubu gönderen Bayan Spaak onu Belçika'da almıştı ama oğlunun Paris'te saklandığı yeri bilmediğinden gönderememişti. Kurtuluştan sonra mektup eli-

ne geçmişti. Suzanne işte bu mektupla Gestapo'nun önerisini kocasına bildiriyordu: kendisi gidip teslim olsun, Suzanne da bağışlanıp serbest bırakılsın. Bu mektubu yazdıktan sonra kocaman harflerle "Suzanne" diye imzasını atmıştı.

"Görünüz işte, otuz dokuz yaşındayken öldü ve nasıl öldüğünü de bilmiyorum. Bu mektubu yazdığına göre, öldürüleceği kendisine önceden bildirilmişti. Ama ben araştırdım: ağustosun yarısında artık ne Fresnes'de, ne de Valerien Tepesi'nde kimseyi kurşuna dizmiyorlarmış. Yinede unutulmayacak şeyler var: hücresinde yerde gördüğüm büyük koyu renk bir leke..."

Anlatılacak şeyler bitmişti. Yüzü göz yaşlarıyla dolmuş olarak ayağa kalktı. Beni uğurlarken, salonda ressam Magritte'in bir resmi önünde durdu; bu açık bir kitabı gösteriyordu. Sağdaki sayfa, mavi gökte beyaz bulutları gösteriyordu, soldaki sayfada ise Suzanne Spaak'ın portresi: kalkık burunlu, düz taranmış kahverengi saçlı, canlı bakışlı. "Bu resim yapıldığı zaman, diyor, bizim ailemiz onu sevmemişti. Suzanne yaşlanmış görünüyordu. Ama şimdi, biz yaşlanıyoruz, o genç kalıyor."

Kapıda tek bir söz söylemeden birbirimizin elini sıktık. Son derece heyecanlıydı. Arabaya bindiğimde kendisi orada hala hareketsiz ve acı içinde görünüyordu. Köşeyi dönünce artık o görünmez oldu ve ben birkaç saat öncesine değin bilmediğim ve hiçbir zaman unutmayacağım Suzanne Spaak'ın anılarıyla yalnız başıma kaldım.

"Bir Belçikalı kadın", "bir Fransız erkek". Fransız, takma adı Duval olan ve sonuna değin konuşmayan Fernand Pauriol'du. İkisi aynı zamanda öldürülmüştü. Birisi Marsey'den, öteki Brüksel'den gelmişti. Fresnes'de buluşmak ve yan yana ölmek için her biri bir yolun ucundan yolculuğa çıkmıştı. Kadın, varlıklı bir burjuva ailesinden geliyordu, öteki bir komünistti. Ölüme değin aynı kavgada birleşmişlerdi. Bu Kızıl Orkestra"ydı.

"Bir Belçikalı", "Bir Fransız". Belki de bilinmeden yazılmışbir mezar yazıtı.

KAHRAMANLARIN DÖNÜŞÜ

Kurtuluştan iki ay sonra, Ekim 1944'te Sovyet askeri özel görevlileri Paris'e geldiler; önce Litvanya eski elçiliğine, sonra Estonya elçiliğine yerleştiler. Başlarında Yarbay Novikov vardı.

Büyük Şef hemen onunla bağiantı kurar ve Moskova'ya gidecek ilk uygun bir taşıtta yer alabileceğini öğrenir. Bu arada çok bekleme tehlikesi de vardır. Hızla çekilen Alman Ordusu Rhin'e değin gelmiş, orada müttefiklerin ilerleyişini durdurmuştur. Güzün beklerken barış, bahara kalmıştır. Bu koşullar, Paris ile Moskova arasındaki yeniden bir iletişim kurmayı zorlaştırmıştır.

Büyük Şef, şebekesinden geriye kalanları aramakla ve yakalananların yazgılarını öğrenmekle uğraşır. Billeron Şatosu'ndaki Bayan Maksimoviç'in evinde Katz'ın eşini ve çocuklarını bulur. Ralchman onları görmeye gitmiştir, Willy Berg'de gitmiştir ama Komando anları rahatsız etmek yerine orada rehine gibi tutmayı yeğlemiştir. 29 Eylül gününü Bayan Katz ile birlikte Queyrie'lerin evinde geçirir, o gün Patrick'in yaş günüdür, öğleden sonra çocuğu Medrano sirkine götürürler. Birkaç kez Claude Spaak'ın evine gider, ölü ile ilgili araştırmalarda ona yardımcı olur. Saint-Michel'de Emmanuel Mignon ile karşılaşır, birer bardak içki içerek Simex'deki güzel günleri anımsarlar. Elbette Georgie'den hiçbir haber yoktur. Bayan Queyrie'ye iki sandık dolusu giyecek ve armağan bırakır, eğer bir gün şans yardım eder de sevgilisi gelirse, bunları ona vermesi için rica eder.

Kasım ayının sonunda Stalin'in kişisel uçağının Bourget'ye indiğini Novikov ona bildirir. Son dört yılını

Moskova'da geçiren Maurice Thorez'i getirmiştir uçak. Dönüş yolculuğu için Trepper'e orada bir yer ayrılmıştır. Bunun üzerine Trepper bavullarını hazırlar ve Bourget'ye çağırılmayı bekler. Bu bekleme bir aydan çok sürer. Uçağın ekibini oluşturan üç tane albay Paris'li kadınların tatlılığına karşı duyarsız olmadıklarından, uçak bir dizi arızalara uğrar ve yerde çakılı kalır. Sonunda buyurucu bir telgraf Kremlin' den gelir ve motorlar çalışmaya başlar; Büyük Şef 6 Ocak sabahı saat altı buçukta havalanır.

Uçak, Sovyet savaş tutuklularını Rusya'ya götürmeye gelmişti ama sekiz yolcudan birisi bu tanıma uyuyordu, diğerleri ise ya diplomattı, ya da baba ocağına dönen Merkez' in ajanlarıydı, bir de yirmi yıldan beridir sürgünde bulunan ve Stalin'in bağışladığı yaşlı bir devrimci vardı.

Savaş yüzünden uzun bir uçuş yolu izlerler. Marsey'de, Castel-Benito'da, Kahire'de Tahran'da ve Baku'da dururlar. Sonunda 14 Ocak öğleden sonra saat dörtte uçak Moskova yanında küçük bir piste konar.

Büyük Şef, Rusya'yı son kez terkettiğinden bu yana aradan altı yıl geçmişti. Sevinçle, sıkıntıyla, başarıyla, üzüntüyle dolu altı yıl. Altı yıllık bir kavga. Kendini beğenmiş bir tavırla değil, görevini yerine getirmiş olmanın gururuyla dönüyordu.

Havaalanında onu bir araba bekliyordu. Onu aldı Znamenski Caddesi'ndeki Merkez'e götürdü. Onu hemen Müdür'ün odasına soktular. Aralarındaki konuşma çok kısa oldu:

"Geleceğe yönelik tasarılarınız nedir? diye sordu Müdür.

- Gelecekten konuşmadan önce belki geçmişten konuşulabilir! Daha baştan itibaren bana neden inanmadınız? Neden işleri berbat bir durumda yürüttünüz? Yoksa sizi yeterince uyarmadım mı?

- Siz hesap sormaya mı geldiniz?
- Niçin olmasın?

- Bu durumda, hesap benim büromda görülmeyecek!"

Büyük Şef hemen tutuklanır ve Lublanka Tutukevi'ne konur. Orada on yıl kalacaktır.

GÜN AĞARIYOR

Paris henüz yeni özgürlüğüne kavuşmuşken, Reiser Georgie'yi yeniden çağırır ve ona şunu bildirir: "Durum ağırlaşıyor. Sizi kaçırma olasılıkları yok değildir. Sizi tutukevine koyma zorunluluğunu anlarsınız." dostlarının kendisini kaçırma hazırlığına girip girmediklerini bilmez ama gerçekte kaçmayı düşler (Komando artık Patrick'e misilleme yapacak durumda değildir). Reiser'in bu önlem kararı, onun umudunu uzaklaştırır. Dilini iyi bilmediği düşman bir ülkeyi geçtikten sonra Fransız sınırında kendisini bekleyecek güçlükleri de gözönüne almıyor değildir. Sonunda hücreye geri dönüş aksine onu hiç umutsuzluğa düşürmez, tıpkı Neuilly'de olduğu gibi tutuklu olmayı, yarı tutsaklığa yeğ tutar.

Bunun üzerine Ella Kempka'nın evine dönerek eşyalarını toplar ve sessizce tutukevine gider. Birkaç kenti dolaşmakla geçen zor bir yaşam başlar. Güzelliği, canlılığı ve uyruğu sayesinde kendini onlara karşı korur ama tanımı güç de olsa sağ salim kalmasının başka bir nedeni vardır. Herkes gibi o da aşağılanmış, korkutulmuş ve kimi zaman umutsuzluğun uçurumuna düşmüş olmalıdır ama kendisi ile birlikte olan kadınların aşağılanmasından, çektiği acılardan ve umutsuzluklarından hiç söz etmiyor. Kendini unuttu mu? Başkalarına dikkat etmedi mi? Olayların kendisine değil, sonuca baktığı söylenebilirse, evet. Kendisinin söylediğine bakılırsa, tüm bu kötü düşlerden etkilenmeyen bir duyguya sahipti. Olaylar, iz bırakmadan üzerinden kayıp gidiyordu. Olaylar kendisini öldürmedi, küçültmedi ve çirkinleştirmedi. "Senin ve benim gibi insanlar herşeyin üstesinden gelir." O buna inanıyordu. Bu onun tılsımıydı.

Karlsruhe'da hücresinin içinde, bombardıman her zaman kapalı bulunan kapısını yerinden oynatıyordu. Ama

Karlsruhe'la ilgili anısı bir Fransızdır - çocuk denecek kadar genç birisi bir gece "yarın kurşuna dizileceğim" diye sessizliğin içinden müthiş bir çığlık atar. O zamana değin bir insan sesinin can korusunu böylesine dile getireceğini bilmiyordur. Reiser kendisini ziyarete gelir, bir kaçırma planının hazırlandığından korktuğunu söyler. Onu başka yere göndereceklerdir.

Gideceği yer Frankfurt'dur. Tutukevi insana soluk aldırmayacak kadar kalabalıktır. Tutuklu kadınlar başkaldırırlar. Ayaklanma bastırılır.

Sonra Leipzig'e gönderilir. Küçük bir baraka içinde yirmi tane Rus kadını toplanmıştır. Yerde yanyana ve birbirlerini sıkıştırarak yatmak zorundadırlar. Her gece sidik tenekesi taşar ve sabahleyin pislik içinde uyanırlar. Ama içerde bir sedir vardır ve Rus kadınlar Georgie'nin orada uyumasını isterler. Geldiğinde, kadınlar onun yüzünü okşamışlar ve giysilerinin zenginliğine hayran bakmışlardır.

Leipzig Tutukevi boşaltılır. S.S.'ler zavallı tutukluları gara götürürler. Kentin yollarından geçerken, bunları görenler söver sayar, çocuklar taş atarlar. Vagonlar iyice dolar, tren hareket eder. Sıkıntıdan boğulacak gibi olurlar, pislik kabı dolar taşar, yolculuk bir işkence olur. Sonunda bu yolculuk biter ama Ravensbrüc başlar. Georgie'nin saçlarını kesmezler, göğsündeki "Amerikan" armasına merakla bakarlar ve yalnız ortak ceza verilirken döverler, yalnız asla. Orada iki Brükselli kadına dostça bağlanır. Bir insanın öldüğünü orada ilk kez görür: çalışma sırasında, bir Alman kadın gardiyan, yanında çukur kazmakta olan bir kadının üzerine atılır ve kürekle onun kafasını yarar. Anlattığına göre bir an "kendini yitirir" (ateşi kırkbir dereceye çıkar). Ama onun için Ravensbrück anısı, ölüme gideceklerin seçildiği baraka önünde kucağında onbeş günlük çocuğu ile buz gibi bir havada geceyi dışarda geçiren bir İspanyol kadındır.

Sonra Ravensbrück Kampı boşaltılır, onu Berlin'e yakın bir kampa koyarlar. Tutuklular, sentetik kauçuk ve telefon teli yapan bir fabrikada çalıştırılırlar. Çok iyi hazırlanmış sabotaj yapılır, fabrika havaya uçurulur. Bundan sonra kendisine

tanklara karşı çukur kazdırırlar, kazma don tutmuş yerde toprağa işlemez. Rusların aralıksız ilerleyişi karşısında, sonunda Naziler bu forsaları toplar ve sokaklarda yaşama savaşımı veren insanların arasına atar. Ünlü "ölüm yürüyüşü" burada başlar: binlerce şaşkın kadın Doğu ile Batı Cephesi arasında, öfkeden ve korkudan deliye dönen S.S.lerin dayak yiyerek döner durur. Geride kalanlar terkedilir. Sıradan çıkan bir kadın - yaşamdan kopuş - çoğu zaman az ötede boynuna bir kurşun yiyerek öldürülür, onun için cehennem biter. Tüm yedikleri, yol kenarında azıcık çorba içmektir. Bir akşam, tekerler üzerinde yürüyen mutfağın önüne birikmiş kuyrukta bir dalgalanma olur. Georgie'nin önündeki tutsak, kazana çarpar. Bir S.S. dağıtım işini denetlemektedir. "Mendilini çıkarır gibi tabancasını çekti, gözlerini kıpırdatmadan ve sıradan bir iş yapıyormuşcasına ateş etti. Ben öylesine acıkmıştım ki, öteki zavallı giderek yavaşiayan hareketlerle ayağının dibinde yeri tırmalarken, ben tasımı uzattım." Uyumak için yerler çok azdı, içeriye girmek için sürgünler kendi aralarında kanlı kavgalara girişirdi, çünkü dışarda kalan soğuktan buz keser, üzerini çiğ kaplardı, soğuk onları öldürürdü. "Ben en üstte kalan bölmeye çıkar orada uyurdum."

Ama giderek onları daha hızlı yürütüyorlar, daha az yiyecek veriyorlar ve daha kolay ölüyorlardı, çok geçmeden sıranın kendisine geleceğini anlamıştı. Brükselli iki arkadaşı ile birlikte, boyunlarına kurşun sıkılarak ölmektense, kaçmaya, kaçarken ölmeye karar verirler. Kaçmak için en elverişli zaman, karanlık çöktükten sonra açlar ordusunun çorba taslarıyla gözlerlnin önünü görmeden gürültü ile ilerlediği zamandı.

Birincisi bir dönemeçte sürüden fırlar ve bir çitin arkasına gizlenir. Georgie ve öteki bir sonraki köyü beklerler. Bir bahçe kapısını açık görürler ve oradan içeri dalarlar, bir duvarın arkasına gizlenirler. Hemen yanlarında bir köpek havlamaya başlar. S.S.'ler alarm vermezler. Korkudan titreyerek uzaklaşan çorba taslarının sesini dinlerler, sonra yerlerinden çıkarlar ve olduğu yerde kalan arkadaşlarını bulurlar.

Geceyi, küçük bir gölün kıyısında, otla doldurulmuş bir yerde geçirirler, sabahleyin top sesleriyle uyanırlar. Sürgüne

gönderilmiş küçük bir Rus, kendilerini ziyarete gelir ve üç tane kibrit verir. Böylece birkaç kök pişirerek yerler. "Sonra, üstümüzdekileri çıkardık, yıkandık - Ah! bu çok nefisti!.."

Kökler açlıklarını gidermez, yıkanmak açlıklarını daha da artırır. Georgie'nin gidip yiyecek aramasına karar verirler. Tarlayı bir baştan öbür başa yürür. Top sesleri giderek artar, sanki durmadan gök gürlüyor ve yere yıldırımlar düşüyordur. Bir çiftliğe varır. Büyük bir salonda, köylüler yemeklerle bezedikleri bir masanın çevresine toplanmışlardır. Pazar giysilerini giymişler, ciddi ve sessizdirler, Ruslar'ın gelmesini bekliyorlardır. Georgie yemek yiyip yiyemeyeceğini sorar. Adam başını sallar. Onların ilgisiz bakışları altında yemek atıştırırken, salona başı kalpaklı bir kazak girer ve rakı ister. Adam rakısının olmadığını söyler. Eğer rakı vermezlerse, herkesi öldüreceğini rahatlıkla söyler. Makinalı tüfeğini doğrultur. Georgie, en büyük korkuya burada kapılır. Kazak rakısını alır ve sevinç içinde gider.

15 Mayıs 1945'te Fransa'ya geri döner. Kapıyı çaldığında Bayan Queyrie ve Patrick karşıdaki komşuya ziyarete gitmişlerdir. Patrick anasını arkadan tanır, rengi sararır ve heyecanından ağlar. Bayan Queyrie, beklenmeyen konuğunu onsekiz ay yanında alıkoyar ve konuk "bundan yararlanır, kısa zamanda kendine gelir." Çok sonraları bize itiraf ettiğini ona söylemez: "Elbette bu doğru değil ama çocuğu öyle seviyordum ki, içimden Georgie'nin geri dönmemesini ve çocuğun bana kalmasını umut ediyordum..." Aslında Patrick çok şanslı bir çocuktu. Yalnızlık çekmeye mahkum bir çocuk, bir yerde saklanır, başka bir yerde tutuklu kalır, bir girdap neredeyse onu yutacak gibi olur, kendisine uzanan yardımsever eller - bu arada birkaç tane de Alman adı vardır sayesinde, özellikle Bayan Queyrie'nin sayesinde sağ ve esen olarak kurtulur.

Onsekiz ay sonra Georgie, Mauthausen'den dönen yaşlı Baron Jaspar'ı Brüksel'de bulur. Kampta, ilgi çekici bir görünüm içindedir Baron: Yugoslav suvarileri gibi mavi bir ceket ve kırmızı bir pantalon giyer, bu renkler ona moral verir. Herşeye, Mauthausen Toplama Kampı'na bile iyimser bir gözle bakar. Ama bir gün Bayan Jaspar ölür. Onun kamp

komutanı, yaşlılar ve hastalar için özel bir merkez yapıldığını söyler. Arkadaşlarının yalvarmalarına aldırmadan oraya gönüllü olarak gider. Özel kamp, Auschwitz ve ona bağlı gaz odalarıdır.

Sevgiden uzak kalan Georgie'de Winter, yalnızlığını Jules Jaspar'ın yalnızlığı ile birleştirir. Yaşlı bey ölünceye değin ikisi birlikte yaşarlar. İki yıl sonra Georgie ünlü Direniş kahramanlarından ve Varşova ayaklanması sırasında General Bar'un yardımcısı aristokrat bir albayla evlenir. 18 Mayıs 1966 da albay da ölür ve Georgie'yi dağ eteğindeki evde yalnız bırakır. Gizli savaş, tutukluluk, yalnızlık için yaratılmamış olan bu kadın, bütün bunları 1939 yılında bir pastanede eldivenini yere düşürdüğü için yaşar...

Simexco'nun sahiplerinden Henri de Ryck'ı, İntellijansiya Servisi'nden Rauch'u ve yine Simexco'dan Charles Drally'yi kurtarmak için kurtuluş savaşı verenler Mauthausen Kampı'na geç gelirler.

"Florida"nın eski sahiplerinden komik şarkıcı Robert Christen "ben, diyor, dostlarım sayesinde hayatta kaldım". Her pazar günü - rezaletin son perdesi - bir "sabah gösterisi" yapılır: yerde oturan seyirciler önünde cambazlar ve komikler canlı gösteri sunarlar. Christen bir gösteri için aday olur. Ne hokkabazlık yapmasını bilir, ne de zıplamasını, komik şarkılar söylemeye gelince, hak versin. Ne yapabileceğini sorduklarında, yanıt verir: "yüz buruşturmak". S.S.'ler onu beğenirler. Diğerlerinden daha fazla yemez ama çalışmadan bağışlandığı için daha az yorulur. Bu rejim, Guzen 1 kampına gidinceye değin sürer. Artık orada gösteriler ve yüz buruşturmalar yoktur ama bir akordeonla bir fırın vardır. İnsan yakılan fırının şefinin bir akordeonu vardır ama çalmasını bilmiyordur, Christen'den ders almak ister. Öte yandan Guzen'in kimi tutukluları **Nacht und Nebel** değildir ve kendilerine gelen paketleri alırlar(*). Taslarını ısıtması için Chisten'e verirler, o da bu işe karşılık çorbanın ortalama onda birini alır.

(*) "Gece ve Sis": Kendi yazgılarını bilmeyen sürgünleri tanımlamada kullanılan Nazi deyimi.

Christen her akşam taslan fırının içinde yanmış kemiklerin arasına bırakır, sonra akordeonunu alır, çorbalar ısınırken, o insan yakılan fırın şefine valslar çalar.

Robert Corbin, kampın dikiş işliğinde çalışmıştı. Kendisine yamaması için verilen kumaşların daha önce sattığı İngiliz tweedleri ile hiçbir ilgisi yoktu ama bu iş pek yorucu değildi, onu soğuktan koruyordu, yaşamını sürdürüyordu.

İçlerinde en talihsiz olanı Jean Paselecq oldu: geniş omuzluydu, canlıydı ve başkalarının yapamadığını başaracak güçteydi. Almanlar ona bir çeşit kamp turizmi yaptırdılar: iki yıl içinde on tane ayrı kamp dolaştı, bu alanda bir uzman kesildi. Her sürgün onun için bir yıkım oluyordu, çünkü güçlüklerle edindiği giysiler üzerinden alınıyor, kendisine en eskileri, en az ısıtanları veriliyordu; yeni geldiği yerde hiç kimseyi tanımıyordu, ona insanın canını çıkaracak kadar zor işleri veriyorlardı, en kötü barakalarda yatırıyorlar, en acımasız kamp çavuşunun elinin altına veriyorlardı. Bir kampa yeni yeni alışırken ve çevresinde kendine yeni bir dostluk şebekesi kurarken, başka bir cehenneme gönderiliyor, orada sıfırdan başlıyordu.

Umut Burnu'nu on kez katedebileceği bu yoluluklar, onun yüzünü bir deniz kurdu gibi yapmıştı, ama o bunlardan yılmadı.

Serbest bırakılan, vatanlarına dönen Almanlar ve Almancolular, kendilerinden sonra kampta bıraktıkları Bill Hoorick'i överek göklere çıkarıyorlardı. Yaşamın cilvesi: ressamın kendi yeteneğini göstermesi için sürgüne gönderilmesi gerekliymiş. Orada çok gözüpek ve özverili davrandı. Dosyasında yapılan birkaç yanlışlıktan sonra, kamp komutanı onun doktor olduğuna inandı. Eskiden misyoner olmak istediğinde, koloniler için hızlandırılmış tıp derslerine gitmişti, tüm bilgisi bu kadardı. Olsa olsa bir hastabakıcı yardımcısı olabilirdi. S.S.'ler onun elinin altına sürgüne gelmiş doktorları vererek kendisini başhekim yaptılar. Olanaksızlıklar yüzünden istediği gibi hastaları iyileştiremiyordu ama onlara karşı çok iyi davranıyor, umutsuzluk hastalığına düşmelerini engelliyordu. Gaz odasına gönderilecek birçok arkadaşını, S.S.'le-

rin hiç girmediği bulaşıcı hastalıklar barakasına kaçak olarak soktu. Sonra kamptakiler serbest bırakılınca, kendisi hastalardan önce orayı terketmeyi reddetti. Yanında çalışan doktorların kendisinin iyiliklerini öven bir yığın mektubu ile birlikte kampı en son terkeden o oldu. Eğer ellerinde olsaydı, belki de onu Mauthausen Fakültesi'nin "fahri" doktoru yaparlardı...

Viladimir Keller, Alfred Corbin öldürüldükten iki ay sonra hücresini terketti. Onu Tegel Sivil Tutukevi'ne kapattılar, orada bir baskı makinasında çalışmaya başladı. Himmler için altı bin tane kartpostal bastı ve Reichsführer'in onur adlarının bolluğu onu çok etkiledi. Bundan sonraki konağı, bir Çekoslovak tutukevi oldu. Orada soğuktan ve açlıktan kırıldı. Eğer Lille'deki gar tuvaletinin arka kapısını biraz itseydi zamanında, bu acılara katlanmayacaktı, bunu kaç kez düşleyip durdu. Sonunda, 8 Mayıs 1945'de Kızılordu kendini atının üstünde yalnız bulan bir subayla gösterdi. Delinen potinden subayın ayak parmakları dışarı çıkmıştı. Dizginsiz İsviçreli Keller, bu basitliği ona belirtir. Rus gülerek yanıt verir: "Bu önemli değil, önemli olan savaşı kazanmaktır!"

Belçika şebekesinden Alman Ludwig Kainz, Matmazel Ponsaint ve Henri Seghers de kurtulanlar arasında. Ama diğerleri, Nisan 1943 kervanıyla Almanya'ya gelenlerin hepsi, ya öldürüldüler, ya da tükenerek öldüler ve orada kaldılar.

Kurtulanlardan birisi de belki takma adı Carlos Alamo olan Teğmen Makarov'dur "Hitler'in tazısı" denilen Manfred Roeder'in başkanlık ettiği askeri mahkeme, onu en ağır cezaya çarptırdı, sonra Berlin'e gönderildi, bu yolculuk sırasında Hoorickx onunla birkaç kelime konuşmuştu. Sonra Berlin'de izine hiç rastlanmadı. Şebekeden geriye kalanlar onu bir daha görmediler.

Ama savaş bittiğinde Amerikalı'ların eline düşen Manfred Roeder, daha sonra bize de anlatacağı gibi, orada sorgu yargıçlarına garip bir hikaye anlatır. Ona göre, Makarov'un dosyasında onun Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı Molotov'un yeğeni olduğu yazılıdır. Bu akrabalık, hükümlünün önemini özel olarak artırır, cezalandırılması politik bir anlam ta-

şır. Oysaki askeri mahkemenin tüm kararları, Hitler'in onayından geçmektedir. Makarov'un özel durumunu, başka birkaç tanede daha görüldüğü gibi Hitler Georing'e aktarmıştır. Manfred Roeder, hükümlü ile ilgili yargıyı sunarken onun korunmasının belki daha doğru olacağını, pazarlık konusu edilip değiş tokuşta kullanılabileceğini not düşer. Roeder'e göre Goering kendisine hak verir ve Rus'un bir toplama kampına katılmasını buyurur. Orada Kokorine adıyla kaydedilir, Amerikalılar kendisini serbest bırakırlar, oradan Rusya'ya döner.

New York Times Gazetesi Mayıs 1945'te serbest bırakılan bir küme "önemli tutuklu"nun listesini verir, onların arasında Kokorine adı da vardır ama bize kalırsa bunun söz konusu olan Kokorine ile hiçbir ilgisi yoktur.

Kokorine adıyla bilinen ünlü bir tutsak vardı: İntelligansiya Servisi'nden Binbaşı Payne-Best onunla tanışmıştı. Payne-Best, yakalandıktan sonra, Gestapo'nun en önemli tutuklularını koyduğu Sachsenhausen Kampı'nın kazımatına kapatılmıştı. 1943 yılının başında ünlü Kokorine orada göründü. Beriki oraya savaş tutuklularının kapatıldığı bir bölümden geliyordu; Stalin'in, Alman cephnesinin gerisine inen havacı oğluna arkadaşlık etmiş, yakalanmıştı. Birlikte kaçmaya kalkışmışlar ama başaramamışlardı.

Payne-Best'e anlattığına göre, Kokorine, bir grup partizana komutanlık etmek için Alman cephesinin gerisine paraşütle iner. Almanlar tarafından avlanır, ayakları donar, teslim olmak zorunda kalır. Payne-Best onu Kızılordu'nun üniformasıyla görmüştü, ayak parmakları kesilmişti, bu da onun anlattığını doğruluyordu. O zaman yirmi iki yaşındaydı ve bizimkinden çok gençti. Makarov'un aksine gözlük takıyordu, kaçmayı başaramayınca, gözlüğünün camlarından birisini kırmış, damarlarını keserek intihar etmek istemişti. Yine Makarov'un aksine İngilizce konuşmuyor, PayneBest ile kötü Almanca'sı ile anlaşıyordu. Ona anlattıklarına bakınız: "Stalin yakışıklı bir erkek... Benim annemi çok seviyor... Her akşam yemeğinden sonra annem onu görmeye gidiyor. Stalin çok tembel, çalışmaktan nefret ediyor... İyi yemekleri, iyi şarapları ve güzel kızları seviyor... Eşsiz insan Stalin... Hiç kaygılanmıyor, çok gülüyor (*)." Makarov'un temiz yürekli birisi olduğunu isteriz ama bu noktada değil.

(*) Payne-Best, The Venlo Incident, Londra, 1950.

Roeder'in yaptığı bir yanlışlığı burada not edelim: onun söylediğinin aksine, Kokorine hiçbir zaman Rusya'ya geri dönmedi. Onun da içinde bulunduğu "önemli tutuklular" grubu Prag Wildbad Oteli'ne götürüldü. Amerikalı bir müfreze tarafından orada serbest bırakıldı. Birkaç gün sonra Kokorine dağlarda yitti. Ayakları yeniden dondu, kangren oldu ve öldü. Rusya'ya geri dönmemek kararını Payne-Best'e açmıştı, çünkü orada kendisini üzücü bir yazgının beklediğini hissetmişti.

Sonuç olarak Kokorine, Makarov değildir. Bu duruma göre Roeder ya yanılıyor ya da yalan söylüyor. Yalan söylüyorsa, bunda hiçbir çıkarı yoktur. Molotov'un yeğeninin kurtarıcısı olarak mı ortaya çıkıyor? İnsancıl bir davranışla hareket ettiğini hiçbir zaman göstermemiştir. Yanılmış olması daha olasıdır. Dikkat çekici bir raslantı, Roeder'in Makarov yaşıyor tezini güçlendirmektedir - 1948 de daha yaşıyordu. Bu dönemde Roeder Nuremberg'de tutukluydu. Oysaki ekim ayında Amerikan karşı casusluk örgütü Frantizcek Klecka adında bir Çek'i yakalamıştı. Klecka, savaş sırasında Kızıl Ortestra'ya bağlı Çekoslovak şebekesinde çalıştıktan sonra, Sovyetler hesabına çalışmaya başlamıştı. Kötü bir rasiantı Kızıl Orkestra'nın bu eski üyesi ile, yine o şebekenin birçok üyesini giyotine ya da darağacına gönderen adamı aynı hücreye koymuştu. İlk duraksamalardan sonra can sıkıntısı ağır basar ve geçmiş dönemden konuşmaya başlarlar. "Bu Klecka, diye anlatıyor Roeder, bana Makarov'un selamını getirdi ve onu Berlin'de görmeye çağırdı."

Yazar, Binbaşı Makarov'un 1948 yılında Doğu Berlin'de olduğunu biliyor. M.G.B.'nun grup 1'ini yönetiyordu - harfler Sovyet servislerini belirtiyor. Bizim Alamo Brüksel'de canını sıkan mesleğini inatla sürdürüyor mu? Olabilir. Başlangıçtaki başarısızlıklarına karşın 'merkez' yine de onu işinde mi bıraktı? Bu da olabilir, çünkü aradan geçen sıkıntılı yıllar onun gözünü açmıştır. Bununla birlikte ortada kesin birşey yok. Makarov adı Rusya'da o denli çok yaygındır ki, M.G.B.'nin binbaşısı ile Kızıl Orkestra üyesi adaş olabilirler.

Reiser, Georgie'yi Karlsruhe Tutukevi'ne kapattıktan az sonra, Margarete sevgilisi Kent ile oğlu Rene'nin Komando'

nun kapalı arabası içinde geldiğini görür. Kent S.S. istihbarat servislerinin Kara Ormanlar'a çekildiği yere hemen Pannwitz ile birlikte gider. Berlin Pannwitz'den tüm Komanda dosyalarının bekletmeden yakılmasını istemiştir. Dosyalar Wirzburg'da depo edilmiştir. Pannwitz ve Reiser elbirliği ile dosyaları yakarlar.

Margarete ve çocukları eylülün yarısına doğru Karlsruh'u terkederler, çünkü kent bombalar altında çöküyordur. Pannwitz onları Friedrich-Roda'nın bir pansiyonuna götürür. Evde nöbetçi yoktur, herkes istediği gibi hareket edebilir, hem çocuklu kadınların fazla uzağa gitmeyeceği de bilinmektedir. Michel zatürreeye yakalanır. Babası gelir birkaç gün başında durur. Kent, geri gitme buyruğu olmadan 13 Aralık'ta bir daha gelir; Margarete bu sürekli ayrılıkların bittiğine inanır, savaşın sonunu birlikte bekleyecekler ve sonra huzur içinde aşklarını yaşayacaklardır. Ama şubatın yarısında Pannwitz bir daha gelir ve Margarete'in sinir krizlerine aldırmadan Kent'i alır götürür.

Friedrich-Roda Amerikalılar tarafından ele geçirilir, sonra Sovyet işgal bölgesinde kaldığı için Kızılordu'ya geri verir. Margarete Rus komutanı ziyaret eder ve kendini takma adı Kent olan bir Sovyet ajanının eşi olarak tanıtır. Subay yerinden fırlar ve bağırır: "Nasıl, Kent mi? Ama biz onu heryerde arıyoruz! Hainin birisi o!" Kadının heyecanlandığını görünce ekler: "Elbette siz kocanızın yanlışlarından sorumlu değilsinlz..."

Haziran ayında - kendisi hâlâ oradadır - posta çalışıyordur, postacı ona Kent'in elyazısıyla yazılmış bir zarf uzattığında neredeyse bayginlık geçirir. Mektup nisan ayında yazılmış ve Stuttgard'tan postaya verilmiştir. İçinde şunlar yazılıdır: "Sen bunu okuduğun zaman, ben ölmüş olacağım. Bizim küçük sandığı aç. Gerekirse zorla. "Pannwitz'le birlikte giderken kendisine bu sandığı bırakmıştı. Kapağı yerinden söker kadın ve içinde şu cümleyle başlayan bir mektup bulur:" Ülkeme ihanet ettim. "Daha sonra Kent - ve ilk kez - sevgilisine Sovyet istihbarat servisinin ajanı olduğunu açıklar, Yahudi olmadığını ve bunun kendisi için önemli olduğunu söyler, resmi doğum tarihini yazar: 1912. Daha sonra da

kendisi ve çocuklar için birçok öğütler verir. Margarete ile birlikte bulunan bir doktor bu mektubun yok edilmesinin daha doğru olacağını söyler; kadın onu yakar.

Eylül 1945'te, ülkesine geri dönmesi için gerekli idari işlemler biter, artık Kent de yokolduğuna göre kendisini oraya bağlayan hiçbir şey kalmamıştır. Fransa'ya dönmeye karar vermiştir. Sınırda çocuklarıyla birlikte kendisini trenden indirirler, tutuklarlar ve Kent üzerine sorguya çekerler. Cebinde bir piponun bulunmasıyla Fransız polisi çok heyecanlanır: Kent'in trende sevgilisiyle birlikte olduğuna, sınıra varmadan önce atlayıp kaçtığına inanırlar. Gerçekte ise, Margarete izmaritleri Kent'in eski bir piposu içine doldurmakta ve içmektedir.

Uzun sorgulardan sonra onu Rene ve Michel ile birlikte işbirlikçilerin toplandığı bir kampa kapatırlar. Buradaki yönetim, daha öncekilerle karşılaştırılmayacak kadar serttir. Burada soğuk ve açlık vardır; bunlardan başka, şansızlıkların neden peşini bırakmadığını da bir türlü anlamaz. Almanlar onu iki yıldan fazla bir süre tutuklamışlardır, şimdi de tutuklama sırası Fransızlar'a gelmiştir... artık herkesin delirdiğini, yaşamının dikenli teller arasında biteceğini ve suçunun ne olduğunu bilmeden öleceğini sanır. Eğer bu, yaşamının güneşi Kent içinse, artık o öldüğüne göre neden kendisine hala acı çektirliyorlar?

Onu serbest bırakacak imza yıl sonunda atılır ama Michel öylesine hastadır ki, onun iyileşmesini beklemek zorunda kalır. Kampı ancak 18 Mayıs 1946'da terkeder. Eğer Kent'ten bir haber alırsa bunu polise bildireceğine dair bir imza alırlar kendisinden.

Biri ondört, diğeri üç yaşında olan iki çocuğa bakmakla yükümlüdür. Parası ve mesleği yoktur, sağlığı ise ciddi olarak kötüdür. Bundan sonra heryerde tatlı yaşamın gidişine karşı yavaştan bir direnme başlar ve önünde on yıllık hasta-yoksul bir yaşam açılır.

Şu 1965 yılı Aralık'ında bir akşam eşimi "Moulin Rouge"a götürüyorum, bunun pek eğlenceli geçmeyeceğini

önceden biliyor. İki yıldan beridir gittiğimiz yerlerde benim düşüncelere daldığımı biliyor, Brüksel'deki "Moulin Rouge"da o yerlerden birisi. Bizi pistin yanında bir yere yerleştirdiler, ak saçlarıyla evliliklerinin otuzuncu yılını kutlamaya gelmiş çok duygulu bir çift izlenimini bırakıyoruz en azından. Zaman makinasını çoktandır kurmuyorum, değişen şeylerin pek farkında değilim. Şu karşıda oturan müşteri Kent olacak - "Moulin Rouge"a sık sık gelirdi. Eğer birisi eğilip kulağına birşey söyleyecek olursa, bilinIz ki kıskanç Margarete kendisini telefona çağırıyordur. Sahnede İspanyol dansözlerini değil de 1940 yılının "French Cancan" baletini görüyordum: "Hepsi de Yahudi kızı beyefendi! Daha önce sahneden numara yaparlardı ama Yahudi olmayan erkek arkadaşları onları bıraktı gittI, bunlar kendi aralarında birleştiler." Evet Robert Christen sahnedeydi ve kendisini seyredenlerin çok uzaktan geldiğine bakmaksızın güldürüsünü sürdürüyordu.

Işıklar söndürülüyor ve hokkabazlık numarası başlıyor. Artık zaman makinasını kurmanın ve değişen şeyleri yerine getirmenin gereği yok: şu canlı, yaşam dolu ve sevimli çocuk, Kent'in oğlu Michel, babası Sierra adını taşırken her zaman oturduğu seyirci yerinde, şimdi o gösteri yapıyordu.

1961 yılına değin anası ile birlikte o güç yaşama katlandı. Onbeş yaşına geldiğinde, bir basın fotoğrafı ajansına yardımcı eleman olarak girer. Orada fotoğraf banyo etmesini öğrenir. Bir gün ajansın penceresinin altında büyük bir trafik kazası olur. Büroda hiçbir fotoğrafçı yoktur. Çocuk bir fotoğraf makinası eline geçirir, merdivenlerden hızla aşağıya iner, birkaç fotoğraf çeker, onları banyo eder, bunların hepsi de yayınlanır. Bundan sonra kendisini fotoğrafçı ekibine alırlar. Baudoin Kralı'nın düğün günü kalabalığın ilk sırasında yer alır. Arabaların geçişini herkes görmek istemektedir. Sınırlenen polislerden birisi Michel'in kafasına copla vurur, kafası yarılan Michel yere yuvarlanır. Hastanede birisi kendisine hokkabazlık aleti verir. Hastanede onunla oyalanır, çıkınca onunla hayatını kazanmak ister. Başlangıç iç açıcı değildir, sonra başarıya erişir ve dünyayı dolaşmaya başlar: Almanya, Kanada, Birleşik Devletler, Orta Doğu, Japonya. Çok kazanmaz ama kazandığından da biriktirir. On yıl sonra gezilere ve görgülere doymuş olarak hokkabazlığı bırakmak iste-

mektedir. Sonra? Bunu henüz bilmiyor. Ama bu olgunluk, bu ciddilik ve açık görüşlülükle, istediği kadar ilerleyebilir.

Fizikçe, Kent'in daha düzgün bir biçimi. Yüzü daha ince, dudakları daha biçimli, kulaklar daha küçük. Margarete ona birşey vermemiş ama ötekinin çirkinliklerini de silmiş.

Öyle anlaşılıyor ki, onun mesleğinde çok yerle yazışmak gerekiyor: menejerlere, gece kulüplerine, gazinolara vb. Bir masanın başına günde birkaç saat oturuyor, dosyalar, fişler tutuyor. Kendisi iki yaşındayken yitirdiği babasının bir portresini bu masanın üzerine koymuş. Onun bakışları altında çalışıyor. Kent'e saygı gösteriyor. Onu seviyor.

Ah Michel, sizi düşünüyorum ve babanın korkaklığını, ihanetini yazarken kalemim duruyor... Güvercinler ve şapka ile gösteri yapan sevimli çocuk, benim çizdiğim can sıkıcı resmi siz el çabukluğu ile yokedemezsiniz. Ben yapabilir miyim? İkimiz birlikte yokedebilir miyiz? Bir kez o bu işlere göre değildi. Denizaltının içinde kaygısızca kalmak, Gestapo'ya karşı durabilmek anlamına gelmez - bunun ikisi her zaman aynı şey değildir. Uluslararası Tugay'da parlak bir subay olabilirsiniz ama Gestapo'nun kara Citroen arabaları karşısında yıkılırsınız. Michel, biz onu yargılayamayız, ne sen, ne ben. Sizi avutmak için onun davranışının olağan olduğunu söylemeyeceğim. Bunu yapan yalnız o değil. Ben onların serüvenlerini biliyorum: çocuklarını ele veren babalar var; analarını ele veren çocuklar var, baban ise çok gençti, çok dayanıksızdı, ülkesinden üçbin kilometre ötede yabancıların arasında savaşmaya gönderilmişti. Bir tek varlık onun duygularıyla ilgilendi; alınyazısı onu hain olmak koşulu ile kurtardı, eğer Margarete'in kurtarıcılığı onun kahramanlığına denk düşseydi, alçaldığı kadar, yükselebilirdi de. **Büyük Şef şöyle diyor: "Eğer bu kadına rastlamasaydı, hiçbir şey olmazdı. Ve ne zaman kadın ona bir çocuk verdi, büsbütün kendini yitirdi."** Bu kimseyi bağışlamaya yetmez - siz ayrı, çünkü bu kadın sizin ananız ve siz de o çocuksunuz.

Ve sonra oyun bitmiyor. "Moulin Rouge"u birlikte terkediyoruz ve sondan bir önceki perdenin oynandığı bir Avusturya dağ evine gidiyoruz.

Burası İsviçre sınırından on kilometre kadar ötede yalnız bir dağ evi; Pannwitz, Kent ve Komando'nun birkaç adamı buraya sığınmıştı. Reich'ın güneyinde kalan bu köşeye varmak için, geriye çekilen Alman birliklerinin arasında üçyüz kilometrelik bir yol almak zorunda kalmışlardı, jandarmalar ya da S.S.'ler yolları kesmiş, geriye dönenleri kurşuna diziyorlardı. Ama Kriminalrat'da Himmler ve General Jodl tarafından imzalanmış serbest dolaşma izin kağıtları vardı.

Dağ evinin içine çekilmişler, ilerleyen askerlerin seslerini dinliyorlardı. Birinci ordudan Fransızlar oraya geldiler. Tankların gürültüleri, evin içindekilerinin kulaklarını sağır ediyordu. Pannwitz ve adamları kimliklerini yaktılar, sinirli ve büzülmüş bir durumda sonlarını bekliyorlardı. Bu bekleme uzun sürdü. Herşeyi göze almışlardı ama kendilerini gelip aramayacakiarını düşünmemişlerdl. Haftalar geçiyor, evln bahçesinde çiçekler ve kuş sesleri arasında dönüp duruyorlardı. Kent her akşam Moskova Radyosu ile bağlantı sağlıyordu. Aşağıda Bludenz'de sakin bir işgal vardı. Bu hesaplarını alt üst etmişti.

Onlarla ilgilenmek için, vatandaşlarından birisi onları Fransızlar'a bildirdi. Bir sabah çevrelerini askerlerin sardığını ve kendilerine çevrilmiş bir topu gördüler. Onlara karşı koymak fırsatı verilmişti ama yitirilmiş bir savaş için Kriminalrat canını verecek değildi. Beyaz bir bez salladılar ve adamları kollarını kaldırdı. Genç bir Fransız teğmeni tabancası elinde oraya gitti ve onlara bakmadan gözleri duvardaki Führer'in resmine ilişti; onu yerinden söktü ve yırttı. Pannwitz Kent'e baktı. Beriki bir adım ileri atarak şöyle dedi: "Ben Sovyet istihbarat servislerine aitim; Kızılordu'da binbaşı rütbesindeyim. Bu baylar Alman direnme hareketine katıldılar ve uzun zamandan beridir benimle çalışıyorlar." Teğmen bu söylenenlere şaşıp inanmamış görününce, Kent merkezden aldığı son telgrafları ona gösterir. Sonucu şöyle bağlar: "Şu baylar elbette benimle birlikteler, onlara gereksinmem var. Telsize ve silahiara gelince, bunlar Kızılordu'nun malıdır, lütfen onlara dokunmayınız."

Merkez'in telgrafları teğmeni inandırmıştı. Selam verir ve çıkar. Ama bir hafta sonra birlikleri değişir. Yeni gelen dağ

evine gelir ve Kent'i dinlerken kaşlarını çatar, bu işte bir bit yeniği olduğunu sezer, onları alır Lindau karargahına götürür. Onları kabul eden bir binbaşının işleri başından aşkındır. İki telefon konuşması arasında "Kızıl Orkestra Komandosu" adı ile bilinen bir Gestapo grubundan haberleri olup olmadıklarını onlara sorar. Pannwitz sandalyesi üzerinde iyice yerleşir ve kararlı görünmeye bakar. En yakındaki bir Amerikan karargahından gelen bir telgrafı albay onlara gösterir. Çevrede şefleri Heinz Pannwitz adında birisi olan ve "Kızıl Orkestra Komandosu" adıyla bilinen Gestapolar'ın yakalanması için çaba gösterilmesi istenmektedir. Kimi haberlere göre General Patton'u öldürmekle görevlendirilmişlerdir.

Konuyu değiştirmek için Kent sabırsızlanır. Kimliğini ve rütbesini göstererek Sovyet istihbaratına ait olduğunu göstererek onu inandırmaya çalışır. Sonra Pannwitz kendi düzme kimliğini gösterir ve Hitler'e karşı çalışmalarını anlatır. Albay tam inanmamakla birlikte bir kadeh içki içmeyi az bulur, müttefiklerin zaferi için birlikte içip eğlenmeye karar verir. Neden sonra bir tutanak hazırlamaya karar verir. Kent ve S.S.'ler geceyi karargahta ve Fransız askerlerinin arasında geçirirler. Her geceki Moskova ile iletişim kurma saatinde, Kent'in alıcıyı bir S.S.'e verdiğini Pannwitz şaşkınlıkla görür. Bir İngiliz ajanında ele geçirilen aygıt o zamana göre bulunmaz birşeydi: İki pil bir kibrit kutusu içinde bulunuyor, alıcısı ise çok küçüktü. Yayın başladığı zaman askerler, eli kulağına kapalı, uykuda homurdanan konuklarına şöyle bir göz ucuyla bakarlar. Gerçekte ise S.S. almacı avucunun içine gizlemiştir ve telgrafın içeriğini yazdırmaktadır, Kent onları bir kitabın kenarına not etmektedir. Bunu yapmak bir yiğitlik işidir, hiç değilse sinirlerin sağlam olmasını gerektirir.

Ertesi sabah Pannwitz ve Kent Paris'e gönderileceklerini öğrenirler, olayın aydınlanması için Savaş Bakanlığı'ndan buyruk gelmiştir. Fransız askerlerinden on ay süreyle kaçtıktan sonra böylece Paris'e geri dönerler. Kişisel eşyalarını taşıdıkları on tane bavulları vardır beraberlerinde, Pannwitz'in silahı her zaman üzerindedir, içi belge dolu ve yanından ayırmadığı çantasını kimse ona sormamıştır.

Rahatı kaçan bakan, Estonya eski elçilik binasına yerleşmiş olan Sovyet elçiliğine durumu haber verir. Yarbay

Novikov, Kızılordu'nun şu binbaşısını severek kabul edeceğini söyler, zaten Paris'teki görevi, oradaki Ruslar'ı ülkelerine geri göndermektir. Alman direnişçisi şu baya gelince, onun için de gerekeni yapacaktır.

6 Haziran 1945'te bir araba Pannwitz ve Kent'i, kendilerini bir uçağın beklediği havaalanına götürür. On tane bavulları ve evrak çantaları ile birlikte Moskova'ya doğru uçarlar. Novikov, sadece Kriminalrat'ın tabancasını almıştır.

Ellerine fırsat geçmemiş değildi. İsviçre sınırından söz etmeyelim, yürüyerek gldillyordu ama çok sıkı gözleniyordu, aşılması olanaksızdı denilebilir. Oysaki çok yakınlarında kalan Tyrol, gür ormanları ve gizli vadileriyle daha çok kolaylık sağlıyordu. İtalya'ya ve Güney Amerika'ya açılan Genes'e gitmek üzere Naziler bu yoldan kaçıyorlardı. Pannwitz dağ evinde uyurken, meslektaşları dağ yollarında ter dökerek kaçıyorlardı.

O bunu bilmiyor muydu? Komando şefi Kriminalrat bu küçük ayrıntıyı bilmiyordu diye kabul edelim. Ama şu 1945 yılı baharında Almanya'da ordan oraya göç edenlerle karma karışık duruma gelmişti. Sürgünler, tutuklular, çalışmaya gidenler kendi ülkelerlne dönüyorlardı, köylere sığınan aileler kentlere lniyorlardı, yüzbinlercesi Kızılordu'dan kaçıyordu, Çekler'in misilleme yapmasından kaçan Sudetli binlere Alman yollara dökülmüştü. Alman ordusu, tutsaklar ordusu olmuş, yürüyüşe geçirilmişti... Müttefikler henüz herşeyi ele alamamışlardı, yer yer darmadağınıktı büyük göçlerden bu yana her halde Avrupa böylesine bir kargaşalık görmemişti...

Düzmece kimliği, parası ve bayağı görünüşü ile Pannwitz yerinden kıpırdamadı ve gelip kendisini götürmelerini bekledi. Oysaki bu insan fırtınasının içine dalıp kaçabilirdi.

Kent için bu daha kolaydı, çünkü Rus'tu. Üçyüz metre ötede bulunan Bludenz'a yaya olarak inse, Kızılordu'dayken tutsak düştüğünü, sonra da kaçtığını ya da serbest bırakıldığını söyleseydi. Fransızlar kollarını açarak onu karşılarlardı. Zorla çalışmaya gönderilmiş ya da tutsak düşmüş küçük bir,

asker birkaç ay bekledikten sonra ülkesine dönebilirdi - önünde çok fırsatlar vardı.

Sonuç ne olursa olsun Kent S.S.'lerle birlikte teslim olmayacaktı. Oradan kaçacaktı, elverdiğince onlardan uzaklaşacak ve onları kendi yazgılarına terkedecekti. Ama hayır. Yerinden kıpırdamaz. O da tıpkı Pannwitz gibi gelip kendisini aramalarını bekler.

Buna da peki diyelim.

Gelip onları götürüyorlar. Batılıların eline düşme şansları var, çünkü milyonlarca Alman bunun düşünü kuruyor. Altı yıldan beridir cephede döğüşen en küçük bir Alman çavuşu Ruslardan kaçıyor, kendi ülkesini sürünerek geçip Batının tutukevinde yolculuğunu bitiriyordu. Oysaki Pannwitz öyle yapmıyor, aksine Moskova'ya doğru kürek çekiyordu. Çünkü Kent, Rus Ordusun'daki yerini teğmene açıkladığı andan itibaren ister istemez son yolculukları Moskova'ya doğru olacaktı. İki yıldan beridir Merkezi yanıltmayı başaran Büyük Oyun'un ustasının, şimdi o insanlara doğru gitmek istemesi pek garip ve şaşırtıcı.

Pannwitz görevi gereği, Müttefikler arasındaki gerginliği herkesten iyi biliyordu. Batılılar, Rus ortaklarının yanıltılıp kendilerinden uzaklaştırılmasını her halde iyi karşılamayacaktı, belki de onların gizli servisleri alttan alttan bu konuyla ilgileneceklerdi. Kendini onların kollarına atacağı yerde, en büyük düşmanı olan Müdür'e doğru gider.

Kent'e gelince, onun durumu basit: darağacına doğru koşuyor. Paris'e götürülünceye değin on kez kaçabilirdi, yanında muhafız yoktu, kendisine eşlik ediyorlardı sadece. Ama hayır, dosdoğru ölüme doğru yürüyor.

Anlaşılmayacak şey mi? Belki de değildir.

KÜÇÜK BİR OYUN

GESTAPO MÜLLER

Venlo'dan kaçırılan Binbaşı Payne-Best onu şöyle tanımlıyor: "Terbiyeli küçük bir adam (*)." Saygıdeğer centilmen, İngilizler gibi uzun boylu olmayan ve İntelligensiya Servisi üyeleriyle eşit silahlarla savaşmaya yetecek zekadan yoksun kimselerl yargılamak için karşı konulmaz bir eğilimi var. Bununla birlikte Müller'in uzun boylu olmadığı da doğru: "Küçük ve bodur, köşeli köylü kafatasıyla birlikte alnı dışarı doğru çıkık, dudakları ince, kahverengi gözleriyle zekice bakışlı, sinirli sinirli kıpırdayan ağır göz kapakları var. İri parmaklı kocaman elli bir adam (**)."

Hitler'in yükselişinden önce Bavyera polisliğine girmiş. Weimer Cumhurlyeti'nde memur, iktidara doğru yürüyen Nazi-ler'e karşı savaşım veriyor, onlara sert darbeler indiriyor, ama onlar başarıya erişince, yardımcıları oluyor. Bu demek değildir kl renk değiştlriyor: hangi rengi lsterseniz üzerinde taşıyor. Weimer Cumhuriyeti'nin candan hizmetçisi, Üçüncü Reich'ln yine daha az candan olmayan hizmetçisi, Giering ve Berg'le aynı hamurdan yapılmış bir adam. Diğerleri bir bukalemun gibi göze çarpmadan renk değiştirirken, Müller'deki her değişim onu devlet katında biraz daha yükseltir. S.S. istihbarat servislerinden Wilhelm Hoettl: "Devletin sınırsız gücünü yasa olarak bllliyordu ve aydınların bireysel direnişlerini düşmanlık olarak kabul ediyordu. Sovyet gizli polisi onun

(*) "A very decent little man". Payne Best, The venlo Incident, London, 1950. p.44
(**) Schellenberg, aynı yapıt.

için bir örnekti ve böyle ideal bir örgütü kurmayı başardı (*) "Reitlinger:" On yıl boyunca durmadan polis ajanlarını örgütledi (**). "Edward Crankshaw:" Politik görüşü olmayan memurların çok iyi bir örneği, kişisel yetkinin delisiydi ve devlete candan hizmet ederdi (***)".

Daha önce Partiye kabul edilmesini isteyip de reddedilen onun gibi çok az Nazi vardır. Çok daha küçük memurlar Partiye yazılırken, onun yazılmasını kendi şefi Haydrich engellemiştir. Aslında durum basittir. Heydrich onu kendi istediği yere getirmek için uzun yıllar çaba harcamıştır: Müller tam savaştan önce 1939 yılında ancak Partiye kabul edilir, Nazi şansölyeliğine getirilir.

Bu Nazi şansölyeliği kurulduğundan bu yana onu Rudolf Hess yönetiyordu. Hitler'in en eski arkadaşlarından birisiydi (senli benli konuşurlardı), onun yerini alacak ikinci adamdı (Goering'den sonra), yıldız falına ve büyüye deli gibi inanırdı. 10 Mayıs 1941 de Alman Genel Kurmay'ı "Barbarossa"nın son hazırlığını yaparken, Almanya ile İngiltere arasında ayrı bir barışın yapılması için sağduyudan yoksun bir tasarı ile İskoçya'ya doğru uçtu. Yardımcısının adı Bormann' dı.

Martin Bormann.

Mecklembourg Bölgesi'nin eski yöneticilerinden, Ruhr Bölgesi Fransız işgalindeyken sabotajcılık yapan, 1924 yılında politik cinayetten dolayı bir Alman mahkemesince hüküm glyen, ertesi yıl bağışlanan ve Nazi Partisi'nin ilk günlerinde oraya yazılan "kısa boylu, geniş omuzlu ve boğa gibi kalın boyunlu bir adamdı". Schellenberg'in yazdığı gibi "Başı öne doğru eğiktl, hafifçe yan yürürdü; hasmının üzerine giden bir boksör gibi bakardı. Kısa kalın parmakları, kara kıllarla kaplıydı (****)." Parti şansölyesi Hess'in yardımcısı daha İskoçya'ya doğru uçmadan önce, iktidara giden kilit noktalarını tutmasını bllmlşti. Hltler onu özel danışmanı ve para işlerinde

(*) W.Hoettl, The Secret Front, Weidenfeld, 1953, p.58.
(**) Reitlinger, The S. ? S. Heinemann, 1956, p.39.
(***) E.Crankahaw, Gestapo, Putnam, 1956. p.96.
(****) Schelenberg, aynı yapıt, s.396.

yönetici yapmıştı: her iki görevi de Führer'le yakın görüşmeyi sağlıyordu (*)." 1941 yılı Mayıs'ında, Hess'in çıkışlarından çekinmeyecek kadar Hitler'le sağlam bağlar kurmuştu. Hess'in yardımcıları tutuklanabillr ya da gözden düşebilir di ama efendinin çevresinde o zamana değin hiç olmayan su götürmez bir üstünlüğü," elde edinceye değin durmadan güçlenecektir diye yazıyor Trevor - Roper.

Oraya tehlikesizce, bir engelle karşılaşmadan, sabrederek ve bir çeşit alçak gönüllü direngenlikle varır. Hitler'in bir sekreteri anlatıyor: "Çalışmaları çok iyi hazırlayan, gerçek bir kıstasiyeci olan Bormann, Hitler'in yapacağı işleri hazırlıyor ve onu tüm can sıkıcı işlerden kurtarıyordu (**)." Doğu Bölgeleri Bakanı Rosenberg de şunları yazıyor: "Konuşma masasında rasgele birşey konuşulunca, Bormann küçük defterini çıkarıyor ve not ediyordu. Ya da Führer bir önlemden, bir sözden, bir filmden sıkılmış mıdır? Onu not ediyordu. Her hangi bir iş zor mu yürüyor, Bormann yerinden kalkıyor, sonra geri geliyordu: bu işin hemen izlenmesi için telefon edilmesini, telgraf çekilmesini, yazılmasını buyuruyordu bürosuna... Yemek bitmeden önce Bormann'ın işleri aydınlattığı oluyordu(***)." Bir de şu: "Yorulmak bilmediğinden ve her işe birden koştuğundan giderek Hitler'in gizli olarak yaptıklarını yalnız o bilmeye, verdiği buyruklarda yalnız o aracı olmaya ve görüşülmesi olanaksız olmaya başlayan diktatörle yalnız o görüşmeye başladı (****)."

Müller, elbette uzun zamandan beridir Bormann'ı tanıyordu ama onunla ilk gerçek görüşmesi Hess kaçtıktan sonraki zamana raslar. Hitler'in gözünde Augias'ın ahırı durumuna düşen Nazi şansölyeliğini temizleme görevi Gestapo Müllere verilmişti. Daha önce kin duyduklarını ve özellikle rakiplerini temizlemek için iyi bir fırsattı bu Bormann için. Bormann'ın yükselmesine karar vermiş olan Müller, onun hoşa

(*) Hitler'in içinde dinlemeyi çok sevdiği Berghaf dağköşkünü Bormann yaptırmıştı. Yine orayı süslemek için Bormann tablolar satın almışlı. Les Derniers Jour de Hitler, Calmann-Levy, 1964, p.69.
(**) Zoller, Douze ans aupres de Hitler, Fayard, 1949, p.31.
(***) S.Lang et E. von schenck, Testament Nazi, Trois Collins, 1948. p.191
(****) Trevor-Roper, aynı kitap, s.96.

gelden telkinlerine kulak verdi: şansölye ile suç ortaklığı yapmayan kimseler bile haksız olarak cezalandırıldı. "Bormann'ın Hess'in yerini alacağını ve onun çok daha dinamik olduğunu Müller anlamıştı, diye yazıyor Schellenberg. Himmler ve Heydrich'e Bormann'1a karşı imiş gibi davranırken, Müller onunla çok yakın ve iyi ilişkiler kurmak istiyordu."

Aynı işi birlikte yürütemeyecek kadar çok kaynaşmışlardı. Her ikisi de aynı av peşinde koşuyorlar, aynı araçları kullanıyorlardı; tutku besledikleri iktidar onlar için belli bir ideolojiyi ya da politikayı yürütmek için bir olanak değil, başlı başına bir amaçtı; bu iki adam devlet aygıtını en az göze çarpacak ama en etkili bir biçimde ellerine aldılar (Nazi rakipleri Bormann için "Hitlerin Mefistofeles'i", "işlerini gizli yürüten karanlık adam" diyorlardı); iktidara susamıştı ama özellikle iktidarın teknisyeniydi ve kendi gerçeklerini, kendi boş gururundan ayırmasını biliyordu.

Goebbels, Ribbentrop ve Goering'in ramp ışıklarına değin gitmeye hakları vardı ama tüm ışıldakları ve ışıklandırmayı kulisten Bormann ayarlıyordu. Yükselişine engel olunamazdı, çünkü görünürde değildi. Getapo-Müller, onun gibi geçici erkle hiçbir zaman uğraşmadı. Wilhelm Hoettl: "Onun büyük tutkusu, yaşayan her Alman için merkezi bir fişleme uygulamaktı, böylece her "kuşkulu" kimse belirlenecekti." İşte gerçek iktidar buradaydı.

Tarihçilerin her ikisini de betimlemek için benzer imgeleri kullanması anlamlıdır. Trevor-Roper onun köstebek huylu olduğunu, gün ışığından ve basından kaçtığını, çok az fotoğrafının bulunduğunu yazıyor. Serge Lang ve Ernest von Schenck: "Görünmez güç Martin Bormann'ın adı, beş yıl süren savaş sırasında Alman gazetelerinde pek az geçti, hiç resmi yayınlanmadı sayılır, Goebbels'in propaganda aygıtınca onun adı çok gizli tutularak hiç anımsanmadı (...) Bugün bir Alman bu adamın kısa boylu mu, yoksu uzun boylu mu, şişman mı, yoksa zayıf mı olduğunu pek bilmez..." Edvard Crankshow, Müller için şunları söylüyor: "Kendini belli etmeden çalışırdı ve arkasında hiçbir iz bırakmazdı. Onun imzasını en korkunç işlere izin veren buyruklar üzerinde görürüz. Onu bir ya da iki kez beklenmedik bir biçimde eylemde iken

görürüz, bu kalem efendisi adamın tabancasını çekip kullanabileceğini hayretle öğreniyoruz. Ama onun nereden geldiğini, nereye gittiğini hiç bilmiyoruz..."

İkisi birbirlyle anlaşmak içln yaratılmıştı.

Gestapo Şefi Heinrich Müller, Büyük Oyun'un teknik sorumluluğunu baştan sonuna değin üzerine alır. Bunun aksine oyunun politik yöneticisi el değiştirir. Yönetici önce Himmler'dir; Schellenberg'in anlattığına göre hareketi gizli amacın içine çeker: Batı ile uzlaşmaya dayanan bir barış yapmak için müttefikleri birbirlerinden ayırmak. Ama Reichsführer böyle büyük bir Funkspiel'i "beslemek" için, Alman bakanlıklarından - özellikle Dışişleri bakanlığından - önemli bilgiler toplamalıdır. Bunun sonunda, ancak Führer yetkisinin çözümleyebileceği sonu gelmez çatışmalar ortaya çıkıyor. Askeri hareketlerin tekelinde olan istihbarata yaklaşılmasına çok kızan Hitler, bunun hakemliğini yapmayı Bormann'a bırakır. Bu andan başlayarak öncelik Himmler'in elinden çıkar. Yanıltıcı bilgi verme ustası Bormann, Büyük Oyun'un telkin ediclsi olur. Führer'in buyruğu üzerine, hiç bir yardımcı kullanmadan, hiç bir sekreter almadan onunla kişisel olarak uğraşır. Gestapo şeflerinin dışında bir Ribbentrop ve seçkin uzmanlar bundan haberdardır. Dosyalar bir kasa içinde kilitli kalır, üzerinde şu etiket vardır: "Ayılar Harekatı."

1943 yılı baharında, basit bir çalışma konferansı Schellenberg ve Gestapo-Müller'i bir araya getirir. Birincisi bunu anılarında anlatır:

"Giderek aramızda daha bir yakınlık kurulan Müller, o akşam özellikle ağırbaşlı ve kibar görünüyordu. Ona inandım, çünkü benimle görüşmek istediğlnde, vaklt geçti ve hava kararmıştı. Kızıl Orkestra'dan söz açarak benimle konuşmaya başladı. Kimi ihanet olayları, nedenleri ve çıkış yerleriyle ilglleniyordu. Şöyle dedi:

"- Sovyet etkisinin Batı Avrupa'da yalnız işçi sınıfları arasında değil, ayrıca kültürlü insanlar arasında da kök saldığını, siz de kendi görgülerinize dayanarak benim gibi kabul edersiniz her halde. Benim kanıma göre söz konusu olan

çağımıza özgü kaçınılmaz, tarihsel bir gelişmedir bu; Üçüncü Reich'in ideolojisi de içinde olmak üzere, özellikle batı kültürünün ruhsal "anarşisi" olarak bunu sayarsak. Milliyetçi sosyalizm, bu ruh çölü içinde bir küme gübreden başka birşey değildir! Buna karşılık Rusya'da gerçekten saf ruhsal ve biyolojik bir gücün geliştiğini herkes görebilir. Ruhsal ve maddi devrim, Batının negatif elektiriğine karşı komünizmi bir çeşit pozitip elektrikle yüklüyor."

"Müller'in karşısına oturmuş, kendi düşüncelerimin içinde yitip gitmiştim. Komünizme karşı en acımasız, en sert savaşımı sürdüren kimseydi bu -Kızıl Orkestra'dan devlete karşı azıcık kötülük gelmemesi için bir parmak yer bırakmayan bu adam. Bu ne ani dönüş!... Konuşmasını şöyle sürdürdü:

"- Bana bakınız Schellenberg, bu konuşmalar aramızda kalsın, çok tatsız şeyler. Başlangıçta iyi anlaştığımızı sanıyordum, çalışmada olduğu gibi özel yaşamımızda da bu yürümedi. Siz bana göre daha elverişli bir ortamda yetiştiniz. Benim ailem yoksuldu, kendi başıma yetiştim. Milli emniyet ajanıydım... sıranın dışında. Siz sağlam bir kültür üzerine iyi yetişmiş bir kimsesiniz, bir hukukçu, geziler yaptınız. Bir tek kelimeyle, siz tutucu geleneğin taşlaştırdığı iyimserliğe bulaştınız. Örneğin Kızıl Orkestra'dan tanıdığınız adamları alınız: Schulze - Boysen ya da Harnack... onlar da aydın ama başka çeşit - arınmış, ilerici devrimciler, kesin çözüm yolları arıyorlar ve hiçbir zaman yarım yamalak iş görmüyorlar. Ve onlar bu kesin çözüme inanarak öldüler. Böyle bir inanç örneği vermek için milliyetçi (nasyonal) sosyalizm çok lekeli: ruhsal komünizm bunu verebilir... Stalin'in şimdi bana apayrı bir insan olarak göründüğünü söylemeliyim. Batının tüm yöneticilerinden çok çok üstün ve eğer bir öğüt verecek olursam, onunla hemen uzlaşılmasını söylerdim. Batının şimdiye değin şeytanca iki yüzlülüğü ile hiç görünmediği bir darbe olurdu bu. Bakınız, insan Ruslar'ın ne yaptığını her zaman biliyor - ya başınızı kesiyorlar, ya sizi kucaklıyorlar. Ama Hitler gerçekten gerektiği gibi işler yapsaydı, Almanya en ilerde olurdu. Bizde herşey başladı, hiçbir şey bitmedi, eğer dikkat etmezsek, bu bizi bitirecek! Himmler enerjik davranıyor ama yalnız Führer'i arkasında hissettiği zaman. Yoksa yalnız başına karar veremiyor. Heydrich ondan çok üstün-

dü. Führer ona "demir yürekli adam" derken haklıydı. Bormann ne istediğini biliyor ama onda devlet adamlığı niteliği yok. Ve ona Himmler'le birlikte bakınız, birbiriyle dövüşen iki yılanlar! Himmler onun hakkından zor gelecek."

"Onu şaşkınlıkla dinliyordum. Müller'in Bormann'a her zaman bir cani gözüyle baktığını işitirdim. Bu ne ani değişiklik! Giderek sinirlendiğimi hissediyordum; sonucu nereye bağlamak istiyordu? Bu bir tuzak mıydı? Bir yandan yavaş yavaş içiyor ve Bavyeralı şiveslyle çöken Batıya ve bizim tüm yöneticilerimize karşı ağır bir dil kullanıyordu: Goering, Goebbels, Ribbentrop ve Ley'in herhalde kulakları çınlıyordu. Müller, dolaşıp herkesin fişini tuttuğu ve en ayrıntılı bilgileri topladığı için anlattıkları benim için ilginç olmalıydı. Bununla birlikte yine de endişeliydim. İçi öfke ve acıyla dolup birden bire konuşmaya başlayan bu adam ne istiyordu. Müller hiçbir zaman böyle görünmemişti. Sonunda konuşmanın havasını hafifleştirmek için şöyle dedim:

"- Çok güzel, arkadaş Müller. Anlatalım... Herşeye inanalım:" Heil Stalin!.. ve küçük baba Müller, NKVD'nin önemli kişisi olsa!"

"Bana gözlerinin derinliğinden gelen kötü bir bakışla baktı:

"- Bu çok iyi olur, dedi gururlu bir tavır ve Bavyeralı şivesiyle.

"Müller'in ne demek istediğini tam anlamadan konuşma bitti... Ama onu birkaç ay sonra anladım (*)."

Gerçekten şaşırtıcı olan bu görüşmenin geçtiği dönemde, şaşırtıcı bir olay daha vardı: Alman direniş şefleri kendi aralarında Himmler'e yer vermeyi tasarlıyorlardı. Reichsführer'in Batı ile uzlaşmak için İsviçre'ye Langbehn'i gizli görevle gönderdiğini daha önce anlatmıştık. Langbehn'in konuştuğu diplomatların bu önerileri özet olarak kendi şeflerine aktarırken ele geçtiğini de yine anlatmıştık.

(*) Schellenberg, aynı kitap, s.397.

Bunları hangi Alman servisi ele geçirmeyi başarmıştı? Bilinen hiçbir arşiv bu belgelere tanıklık etmiyor, ama bunları ortaya çıkarmak da zor değil. Canaris'in Abwehr'i Alman direnişini koruyor idiyse, böyle bir girişime elbette engel olmayacaktı. Eğer bunu yapan S.S. istihbarat servisi idiyse, skandal yine örtbas edilecekti, çünkü mesaj şeflerini tehlikeye sokuyordu; şefleri Schellenberg anılarında şunları yazıyor: "Langbehn benim onayımla resmi olarak konuştu." Eğer bunu elde eden Gestapo'nun bir dinleme servisi idiyse, olay Himmler'i güç duruma düşüreceğinden sonrası yine bilinmeyecektir. Yalnız şu koşulla ki, Gestapo Şefi Müller, kendi Reichsführer'i Himmler'e bağlı kalmış olsun.

Ele geçirilen mesaj, en kısa zamanda Hitler'in gözleri önüne serilir. Gestapo Müller, mesajın tam yerine yetişmesi için hiyerarşik kurallara uymadan onu Bormann'a verir. Dahası, Himmler'i arada atlatırlar. Durumu iyi bilmeyen Himmler, İsviçre'den dönen Langbehn'i kabul eder, kendini tehlikeye atarak onun raporunu dinler. Tehlikeyi önleyecek durumdadır, çünkü 1943 yılında Bormann'ı başarısızlığa uğratacak kadar güçlüdür. Bununla birlikte Langbehn'i tutuklatır ve batılı ilişkilerden vazgeçer.

Bu görüşme girişimleri çok güzel bir biçimde başarısızlığa uğratılan Bormann ve Müller'in, Batı ile ayrı bir barış anlaşması imzalamak için Moskova'ya yanıltıcı bilgiler veren bir Funkspiel'in iki ustası olduğunu anımsayalım. Tüm görünüşler, onların aynı amacı güttüğünü göstermiyor. Ama bu Himmler'i şaşırtmamalıdır. 1942 yılında, Schellenberg görüşüimelerin yapılması için Himmler'e yalvardığı zaman, Reichführer şu uyarıda bulunmuştu: "Bizim tasarılarımızdan hiçbir zaman Bormann'ı kuşkulandırmamalıyız. Ya planı bozacak ya da Stalin'le anlaşmak için onu değiştirecektir. Bunun böyle olmasına asla izin vermemeliyiz. "Nisan 1943'te ikinci bir görüşme sırasında söyledikleri: "Führer'in saptırılmış kararlarının çoğundan o (Bormann) sorumludur. Gerçekte, onun katı tutumunu yalnızca onaylamakla kalmıyor, onu daha da inatçı yapıyor (*)."

Batıya açılış girişimlerinin hepsini engellemek, Führer'e son zaferden başka her çözümü reddettirmek, Stalin'e örnek bir hizmette bulunmaktır. Tahran Konferansı'nda Churchill ve

(*) Schellenberg, aynı yapıt. s.388.

Roosevelt'ten istediği gibi bir yanıt aldıktan sonra, Kremlin şefi kendisini zaferin meyvelerinden yoksun bırakacak müttefiklerle Almanya arasında hep ayrı bir barış yapılacağını düşünür.

Amiral Canaris'in çalışma arkadaşlarından birisi olan Paul Leverkuehn'ln açıkladığına göre, şefinin nazizme karşı olan hoşnutsuzluğu, komünizme karşı olan nefretini aşar; Canaris'in birincide bulduğu nitelik, ikinciye karşı delice bir düşmanlıktır. Ama bu çatışkı, rejimin bazı kişilerine karşı duyduğu gizli sevgiden dolayı kısa zamanda netliğini yitirir. "Savaşın ortasında, diye yazıyor Leverkuehn, Havacılık bakanlığının içine değin giren Sovyet istihbarat örgütü Kızıl Orkestra'nın ortaya çıkarılması, onun için en endişe verici bir olay oldu. Bu örgütün çocuklarının Hitler'in öz karargahı ve yardımcısı Martin Bormann ile bile anlaştıklarına iyice inanıyordu (*). "Abwehre şefi, Bormann'a "esmer bolşevik adını vermişti (**).

Walter Schellenberg: "1945 yılında genel durumu çok açık bir biçimde görerek ve tehlikeye koştuğunu adamakıllı bilerek Doğu kampına ilk geçenlerden birisi o (Bormann) oldu."

Schellenberg, Gestapo-Müller'in şaşırtıcı kanılarını işittikten sonra yine anlatıyor: "Bu konuşma, Müller dünya görüşünde aniden değişiklik yaptıktan sonra yer aldı. Almanya'nın bir zafere.varacağına artık inanmıyordu ve Rusya ile yapılacak bir barışın en iyi çözüm yolu olacağını belirtiyordu. Bu da onun yöntemlerine denk düşüyordu. Onu davranışlarına göre yargılayabilirsek, devlet birey ilişkilerini de hiçbir zaman Alman olmadığını, milliyetçi sosyalist de olmadığını; ama su katılmamış komünist olduğunu görürüz."

Ve Schellenberg sonuca varıyor: "Onun yakınlığı bana çok endişe verdi ve beni yordu... **özellikle 1943 yılı sonunda onun Sovyet gizli servisleriyle ilişkisini öğrendikten sonra** (***)."

(*) Leverkuehn, aynı yapıt, s.197.

(**) "Esmer Bolşevik", bu renk elbette Nazi forması olan renkteki gömlekten gelmedir.

(***) Schellenberg, aynı yapıt, s.400. Bu kısmın altını yazarın kendisi çizmiştir.

Az bir zaman farkı ile, S.S. istihbarat servislerinden Wilhelm Hoettl, Schellenberg'in yaptığı suçlamaları yineliyor ve artırıyor: "1944 yılından başlayarak Müller'in Ruslar'la gerçek ve içten bağlantı kurmak amacıyla onların ele geçirilmiş telsizcisini kullandığından Schellenberg kuşkuya düşmüştü. Birçok vericiyi gözlemeye başladıktan sonra bunlarla ilgili kanıtlar elde ettiğini onayladı. Sonunda suçlamasını kanıtlarla göstermeye hazır olduğunu Kaltenbrunner'e (Heydrich'in ardılı) bildirdi. Kaltenbrunner olayı ciddiye almadı ve bu suçlamayı Schellenberg'in mesleki kıskançlığına verdi. Bununla birlikte Schellenberg diretti ve eğer Kaltenbrunner harekete geçmezse, Gestapo şefinin Ruslar hesabına çalıştığını göstermek için kanıtlarını daha sonraki yıllara saklayacağını söyledi (*)."

Nisan 1945. Üçüncü Reich yıkılıyor. Kızılordu Berlin'i çembere alıyor. Hemen hemen tüm Nazi şefleri büyük korkuya kapılarak kaçtılar ama Bormann ile Müller yerinden kıpırdamadı. Şansölyelikte bitinçsizce ve delice sahneler görülüyordu.(**) Rejime bağlı olanlar intihar ediyordu. Goebbels, eşi ve beş çocuğu ile birlikte intihar etti. Hitler ve Eva Braun kendi yaşamlarına son verdiler. Ama "hayatta kalmayı düşleyen bir adam vardı: hiç değilse Martin Borman", diye

(*) W.Hoettl, aynı yapıt, s.302.

(**) S.S. hiyerarşisine karşı Müller'in araya bir uzaklık koyması anlamlıdır. Batılılarla askeri bir anlaşma yapılması için Himmler'in Kont Bernadotte ile görüştüğünü Hitler öğrenince öfkesi tepesine sıçradığı kadar şaşırmıştı da ("Sadık Heinrich" ona ihanet ediyordu!). "Bir deli gibi çırpınıyordu, diye anlatıyor tanıklardan birisi. Rengi kiremit gibi oldu, yüzü hemen hemen tanınmaz bir hal aldı." (Trevor-Roper, s.254). S.S. olan kim varsa hemen ihanetle ve görevi kötüye kullanmakla suçlanıyor, ölüme hak görülüyordu. Ama Himmler ve adamları, Führer'in bu eğiliminden uzaktılar. Neyse arada her suçun kendisine yüklendiği birisi vardı: eski bir jokey iken S.S. generali olan ve Führer'in yanında Himmler'in kişisel temsilcisi Fegelein. Eva Braun'un kızkardeşi ile evlendiği için Hitler'le bir çeşit "bacanak" olmuşlardı. Ama Hitler böyle bir aile bağıntısını dikkate almıyor, onun kişiliğinde tüm S.S.leri cezalandırmak istiyordu. Peki ama Fegelein'i kim sorguya çekecek ve yaptığı ihaneti kim ona açıklatacaktı? Bir S.S. generali ve Himmler'in çalışma arkadaşı olan Müller mi? Böyle bir seçim yapma, onun S.S.e bağlı olmadığını ve Himmler'e uzak oluşunun iyice bilindiğini gösteriyordu. Trevor-Roper yazıyor: "Müller bu sırada hemen hemen tümüyle Himmler'den bağımsızdı ve Himmler'in çalışma arkadaşları ona hiç güvenmiyorlardı."

yazıyor Trevor-Roper. Topluca histeriye karşı bağışıklık kazanmış gibiydi; çılgınların arasında sakin ve korkusuzdu, sanki "tanrıların alaca karanlığı" onu ilgilendirmiyormuş gibi, sanki gün her zaman kendisi için doğacakmış gibi, son ana değin kendi dolaplarını çevirdi, durdu (*)...

Sonra yokoldu.

Gestapo-Müller, şansölyeliğin sığınağına yerleşmemişti. Oraya düzenli olarak geliyor ama Gestapo'nun karargahı müttefikler tarafından bombardıman edildikten sonra yeni taşındıkları Karfürstenstrasse binasına hemen geri dönüyordu. Oranın yer altı sığınağı, Hitler'in sığınağı gibi bombardımandan etkilenmeyecek bir biçimde yapılmıştı ve ek kısımlarıda unutulmamıştı. Ustaca yapılmış gizli kapılardan girilen gizli odaların amacı, orada yaşamayı biraz daha uzatmaktı: içerde elektrik, akar su, yiyecek ve ilaç hazırlığı yapılmıştı. Oraya uzanan birçok tünel vardı, bunlardan en uzunu bir buçuk kilometre uzunluğundaydı ve kentin yıkık kısımlarına açılıyordu. Adolf Eichmann bu yer altı inine "tilki yuvası" adını vermişti. Berlin çembere alınınca, Müller orayı ev gibi kullanmaya başladı. Sadık yardımcısı Scholz onunla birlikteydi. Scholz, Müller'in buyruğuna uyarak Funkspiel'in teknik işlerini yerine getiriyordu.

Wilhelm Hoettl: "Schellenberg'in bildirdiğine göre, Müller "tilki yuvası"na yerleştikten sonra bile Ruslar'la telsiz bağlantısını sürdürdü. Eğer Müller "tilki yuvası" içinde yayınlarını gerçekten sürdürdü ise, Schellenberg'in suçlaması güçlü bir biçimde onaylanmış olur. Çünkü hangi sağduyu sahibi adam -Müller yeterince duygusuz bir gerçekçiydi - çöküşün son günlerinde kendilerini yenmiş ve bir ya da iki kilometre ötede olan bir düşmanı yanıltmak için karmaşık bir sistem kullanır? Eğer Müller telsizini gerçekten kullandıysa, Schellenberg'in bildirdiği gibi, Rus gizli servisleriyle bağlantı kurmuş olması son derece olasıdır"(**).

(*) Şansölyelikte çalışan kurmay subayları anlatıyorlar: "Wenck'in birliklerinden ve Berlin'in yakında kavuşacağı kurtuluştan konuşmaya başladı. Sonra, her zamanki vurgulu anlatımı ile ekledi: "Bizim Führer'e bağlı olan sizlere gelince, onunla en ciddi saatleri birlikte yaşayacaksınız, bu kavga yakında muzaffer bir biçimde bittiğinde devletin içinde en yüksek görevleri alacaksınız ve bu soylular ülkesi, sizin onurlu hizmetlerinizi ödüllendirmiş olacaktır." Neden sonra bize tatlı bir biçimde gülümsedi ve güvenli adımlarla yürüdü gitti." Bu şaka 27 Nisan'da, Hitler'in intiharından üç gün önce yapılır. (Gehrard Boldt, Hitlerin sonu, Edition J, al lu, s.141.).

(**) W.Hoettl, aynı kitap, s.303.

Müller'in Rus tanklarının paletleri altında yayınını sürdürmesi varsayımı bize hiç de temelsiz olarak görünmüyor ve ne de bir serüven: Müller'in adamı Pannwitz'in Fransız tanklarından üçyüz metre ötede yayın yaptığını görmedik mi? Pannwitz'in **savaş bittikten sonra haftalarca Merkezle bağlantısını sürdürmesi,** Schellenberg'in Müller'i suçlamalarını gerçekte doğruluyor...

Bormann şansölyelikten kaçtıktan sonra daha 1945 yılında bununla ilgili olarak açık tartışmanın başladığı biliniyor. Savaş suçlularını izleyen uzman örgütler, onun Güney Amerika'da yaşadığını biliyorlar(*). Yardımcısı Scholz ile birlikte kaybolan Müller'e gelince, Berlin'in yıkıntıları arasında onun adına bir mezar bulundu ve ölümü resmen açıklandı. Ama ölünün ona ait olup olmadığını saptamak için mezar açıldığında, içinde üç tane genç adamın çürümüş bedenleri bulundu ki, onun dönemine göre bunlar çok genç kalıyorlardı... Schellenberg: "1945 yılında komünistlerle buluştu, Rusya'da savaş suçlusu olarak kalmış bir Alman subayı, 1948 yılında Müller'i Moskova'da gördüğünü, ondan az sonrada onun öldüğünü bana 1950 yılında söyledi. "Öte yandan uluslararası bir örgütün üyesi Jacques Delarue, kaçan Naziler'le çok yakından ilgileniyordu: "Çok yeni bir habere göre Müller, Bormann ile birlikte Şili'de bulunuyormuş (**)."

Merkezle içten bir bağlantı kurmak için Kızıl Orkestra'nın telsizlerini kullandılar mı, kullanmadılar mı? Bunun yanıtı Moskova ile yapılan yüzlerce telgraflaşmada bulunuyor ama bu telgraflar bizde yok...

Ne yapalım, biz de sağduyunun yardımı ile bulacağız.

"Esmer bolşevik" Bormann'ın Kızıl Orkestra ile ilişkileri üzerine Canaris'in suçlamaları? Basit bir çekiştirmedir, dahası, kanıtsız varsayımlardır. Schlenberg ile Müller arasındaki konuşmalar? Schellenberg'in anılarının tümü gibi o da kuşkulu, çünkü gazetecinin araya karıştığı biliniyor. Schellenberg'in "yeniden düzenlenmiş diyaloglar"ına dikkat edelim önce, çünkü bu yazılar olaylardan çok yıllar sonra yazılmıştır, Müller'in her cümlesini doğru olarak anımsadığını ileri süremez. Sözlerin özü mü aklında kalmıştır? Buna peki diyelim. Bununla birlikte eğer Alman polis şefinin düşmanın hiz-

(*) İsrail ajanlarının yakaladığı Eichmann bunu doğruladı.
(**) Jacques Delarue, Histoire de la Gestapo, Fayard, 1962 p.444.

metinde olduğu kanıtlanmak isteniyorsa, her cümle, her kelime önemlidir - konuşmanın tonu bile bizim için önemlidir denilebilir. Ve sonra çok temkinli, çok gizli çalışan Müller'in rakibine bu denli açılması, garip bir şey... Doğrudan doğruya ona yol gösteriyor, "dönek telsizciler"i izlemeye çağırıyor... Evet telsizlerin kendisini. Ne yapalım, bizde Kaltenbrunner'in şansı yok, çünkü Schellenberg onların Merkezle bağlantı kurduğunu kanıtlarıyla göstermiyor. Aslında Kaltenbrunner'i korkuttuğu gibi bu kanıtları savaştan sonra yayınlamadı ama bunlara hiç sahip değil de denemez. İngilizlere tutsak düşen Schellenberg, ne biliyorsa onlara anlatarak canını kurtardı (*). Bildiği belgeler belki de Londra da bir kasada saklıdır.

Ya Hoettl? İleri sürülenleri kanıtlayamadan şefinin yaptığı suçlamaları artırarak aktarıyor. Onun aktardıklarında ilginç olan bir nokta var: "Müller olayı" diye bir olay var ve Schellenberg savaştan sonra yazdığı anılarını süslemek için Müller'i suçlamıyor.

Langbehn olayına gelince? Şurası gerçek ki, Müller ve Bormann çok iyi manevra çevirdiler. Peki ama hangi amaçla? Batı lle görüşme girişimlerini daha başındayken engellemek için mi, yoksa Himmler'e karşı kişisel savaşımında Bormann'a bir puan kazandırmak mı? Yoksa her ikisi birden mi? Öyle anlaşılıyor ki bunlar hiçbir zaman bilinmeyecek. Herkesin kendi tutkusuna göre hareket etme olasılıkları var oldukça -Langbehn'in görevini sekteye uğratmak bir sonuçtu, yoksa bir amaç değil - oyunun her iki ortağın isteğine göre oynandığını söyleyemeyiz. Ayrıca, Batı ile görüşmeleri engellemek isteselerdi bile, Nazi ölçütlerine göre kötülük bunun neresinde? Stalin'in isteklerine yanıt mı vereceklerdi? Hayır, her uzlaşmayı reddetmeye alışmış Führer'in buyruklarına özellikle boyun eğeceklerdi. Himmler ihanet ederek bir barış uzlaşması ararken, Bormann ona engel olmazdı.

Himmler bununla yeni bir diploması yolu açmak isterken, onlar Büyük Oyun'u kısırlaştırıp müttefikleri sinirlendiren bir mızrak durumuna mı getirdiler? Evet, bu gerçek. Dinamik bir görünüm içinde ancak Büyük Oyun'dan sonuç alınabilir-

(*) 1951 yılında serbest bırakıldı, ertesi yıl öldü.

dl: Schellenberg'in öne sürdüğüne göre, müttefiklerin parçalanmasını hızlandıracak bir biçimde Batı ile görüşmeler yaparken, Moskova ile de bağlantı kurmak gerekirdi. Müttefiklerin cephesinde açılan gedik, eğer bir yıldırım savaşı için kullanılmayacak olursa, onu açmak neye yarardı? Ocak 1944'te **Pravda**'da yayınlanan makaleye dayanılarak verilen mesaj, müttefikler arasında bir karışıklık yaratabilirdi ama Alman diplomasisinin yanılgısı bunu iyi kullanamadı; peki bu yanılgı hemen giderilemez miydi? Bu da bir gerçek. Eylemin burada durdurulmasını Hitler istemişti. Düşman kampındaki gerilimleri olduğundan fazla görerek, ortaklığın er geç kendiliğinden dağılacağını sanmıştı. Büyük Oyun'un patlamayı hızlandıracağını kabul etmişti, yoksa bir görüşmeyi başlatacağını değil. "Ayı Hareketi"nda görev alan uzman grubundan ve Dışişlerinin eski memurlarından birisi bunu şöyle açıklıyor: "Hitler, oyunu gerçek diplomasiye çevirmek istemiyordu ya da bu yetenekte değildi. Ve böyle bir sorumluluğu yüklenecek bir Talleyrand'da Berlin'de yoktu." Eğer Bormann bir Talleyrand olmasını bilmediyse, bu onun bir hain olduğu anlamına gelmez...

Bormann ve Müller (ya da birisi), geleceği güven altına almak için Merkeze doğru bilgiler aktararak Funkspiel'e hizmet mi ettiler? Yoksa Büyük Oyun'un içinde küçük kişisel oyunlar mı oynadılar? Ancak bütün bunlar bugün kamu oyunca bilinmeyen Merkez'in arşivleri aranarak bilinebilir. Şurası gerçek ki, ilgili bakanlıklar önemli haberlerinin aktarıldığını görüp akılları başlarından giderken, Bormann tantana içinde Funkspiel'i "besledi". Elde kanıt yok, sadece böyle biliyoruz. Şu da bir gerçek ki, 20 Temmuz 1944 suikastı ile Gestapo-Müller önünü boş buldu: kuşkusu artan Hitler, "Ayı Harekatı"na son verdi; uzmanlar grubu dağıldı; Gestapo, Moskova'ya gönderdiği telgraflar için daha üst makamlara haber vermeden kendi hesabına Funkspiel'i sürdürdü: Merkezle daha içten bağlantı kurmak için, şefine daha az tehlikeli olanaklar sağlamış oluyordu. Ama bu olasılıkların varoluşu, onun bunu kavradığını kanıtlamıyor.

Ayrıntılardan hiçbiri tümüyle inandırıcı olmuyor böylece. Yakından inceleyince, belirsiz oluyor; ayrı ayrı yorum yapınca, birbirini tutmuyor. Eğer Bormann ve Müller, vatandaşları tarafından bilinmeden - belki Schellenberg bunun dışında - ihanet etmeyi başardılarsa, bu ihaneti kanıtlamak için

tarihçilerin çok şanslı olması gerekiyor. Karanlıkta hareket etmesini bilen bu iki usta, kendi izlerini de silmesini biliyordu.

Onları bu kuşkudan temize çıkarmak gerekir mi?

Olay bütünü ile alındığında, ne de olsa insanı düşündürüyor. Aygıtın iki adamı da kendilerine teslim edilen makinanın niteliğine karşı duyarlılar ama makina tutukluk yapınca onu kırmaya da hazırlar (buna ihanet denmez; bir düşünceye, bir ülkeye, bir partiye, bir insana ihanet edilir - bir makinaya değil); biri de diğeri gibi Stalin Rusyası ile büyülenmiştir, Müller polis idealini Guepeu gibi kurarken, Bormann Kızılordu'nun komiser modeli üzerine Alman ordusu içinde "nasyonal-sosyallst yönetim subayı"nı kurar. Nazi yönetim güruhu içinde haber kaynakları çok ayrı olan yalnız ve yalnız Iki kişi Moskova'ya hizmet edildiğinden kuşkulandılar. 1943' te başlayan kaçınılmaz bozgunun filizlendiğini görmek için her ikisi de yeterince yüksek yere yerleştirilmişlerdi; diğerleri gibi dar görüşlü olmadıklarından, bozgunu yeterince görüyorlardı, bu bozgundan çok korktukları için, düşmanlarıyla daha gerçekçi ve erkenden bir ilişki kurmak istiyorlardı, Führer onlara güney dağlarına doğru kaçmaya izin verdiği ve her türlü düzmece kimlik hazırlattığı halde, onlar çember içine alınmış Berlin'de kaldılar, sonra son anda birden görünmez oldular ve bir daha bulunmadılar - Üçüncü Reich'in diğer **tüm** yöneticileri yakalandı; ölenlerin kadavraları biliniyor, iki yıldan fazla bir süre Büyük Oyunu yöneten iki büyük Nazi şefi yalnızca cezadan kurtulmuşsa, bu basit bir rasiantı değildir...

O zaman?

O zaman eski Kriminalrat Pannwitz'i görmek için Stuttgart'a hareket ediyoruz.

KRİMİNALRAT PANNWİTZ'İN ÜÇÜNCÜ BANKOSU

FRANSA'nın dört bucağına yaptığım yolculuklar bir yana, ayrıca Brüksel, Frankfurt, Varşova, Stuttgart, Napoli, Batı Berlin ve Münih'e gideceğim, bir daha gideceğim. Bu yolculuklara başka bir ad da verilebilirdi: Maraton. Kimi zaman bize hoşgörüyle "çağdaş dönemin tarihçileri" adı veriliyor, oysaki bizler gerçekte tarihsel noktaların aydınlatıcısı, bir araya getiricisi ve iz sürücüsüyüz. Zaman gelecek, bizim biriktirdiğimiz hazineleri yetersiz bulacaklar; şimdilik bizim görevimlz, olayların tanıkları daha sağken onları bulmak ve belgeleri toplamaktır.

Alçak gönüllü bir iş mi? Alçak gönüllü olmak, insanın kendl değersiz yanlarını bilmektir: 1966 haziranında üç hafta içinde sekiz bin kilometre uçmak ve görüşmeler yapmak, bu zor bir iştir ve bir tarihçi bunun üstesinden gelemez...

Benim basımevi sahibi Constantin Melnik'in çizdiği yolda kalemimi alıp yola çıkmıştım, yolun altı ayda biteceğini düşünmüştük. Ama bitmek bilmeyen bir diyalog kurarak çok daha uzun zaman birlikte bir yolculuk yaptık ("Dostum Perrault, temiz yürekli oluşunuz benim hoşuma gidiyor: bir delikanlı ilk aşkını nasıl yaşarsa, siz de Kızıl Orkestra ile öylesiniz. - Dostum Melnik, açık saçık konuşmanız hoşuma gidiyor ama aşkla birlikte neden zührevi hastalıkları da birlikte anımsıyorsunuz? - Ajanların yaptığı şey şantaj, ahlaksızılık, insanın kusurlu yanını sömürmek ve psikolojik zayıflıklarını bulmaktır. "Casus, sana insanları küçümsemeyi öğreteceğim!" - Kızıl Orkestra'ya bakıyorum ve onda şantaj, ahlaksızlık arıyorum... - Bunları orada bulamayacaksın. Trepper size yalnız Direnişten söz etti. Bu büyük dönem, güzel dönem,

kutsal birlik - nasıl isterseniz. Ondan sonra Rus servislerinin neler yapabileceği görüldü. "Güzel ruhlar" bir kez demir kalıba sokuldu, kutsal birlik ya da değil, Merkez onları ister istemez çalıştırmasını bildi. - Olabilir ama benim işim bu değil ki: beni ilgilendiren yalnızca Kızıl Orkestra. - Siz freskin güzel bir kısmını anlatacaksınız, ne yazık ki okuyucular bütününün saf bir güzellik taşıdığı sonucunu çıkaracaklar!" vb.) Aramızda bir kopukluk olmadı. Yüz kez işitilmiş bir konuşmayı bir daha dinlememek için sanıyorum birbirimizden yavaş yavaş uzaklaştık. Birlikte çalıştığım arkadaşların gittiğini farketmeden bile, bir gün kendimi yalnız başıma buldum.

Bunun üzerine yalnız başıma bir sürü kapıyı çaldım, polisin yeniden kendilerini aradığını sandılar ve tasalı bir yüzle beni içeriye aldılar: "Yine mi siz!" Sonra da düzeltiyorlardı "artık bununla ilgilenmediğinizi sanıyordum". Ve hayatta kalanları saatlerce dinliyordum.

Sonunda onların anlattığı bilgilerle, benim bilgim hepsinden daha çok zenginleşti; Kızıl Orkestra'nın postacısı olmuştum ve kendilerinin bildiklerinden daha fazlasını bu ziyaretlerimde ben kendilerine anlatıyordum. Çünkü herkes kendi köşesine çekilmişti ve birbiriyle bağlantısı yoktu, sadece geçmişten konuşmak için birbirlerini aramak istiyorlardı ama polisten korktukları için konuşmuyorlardı. Ben onlara çoğunluk ölüm haberi götürüyordum ama kimi zaman çantamdan pembe zarflar da çıkıyordu (Makarov-Alamo'nun yaşadığını öğrenen Bill Hoorick'in sevinci; on sekiz yıldan beridir haber alamadığı Patrick'in New York'ta evlendiğini ve yakında sanat tarihi öğretmeni olacağını öğrenen Bayan Queyrie'nin mutluluğu; hele bunlar Büyük Şef'in yaşadığını duyunca son derece heyecanlandılar; babasının bir mezarda gömülü olduğunu sanan Michel'e Kent'in Leningrad'da yaşadığını söylediğimde unutulmaz yüzü).

Bununla birlikte iç dökmeler ve heyecanlar, benim gerçeği öğrenme açlığımı gidermiyordu. Trepper ve adamlarının ihanetinin Gestapo'nun verdiği bilgilere dayandığına inanarak, her yeni birşey öğrendiğimde oraya yeniden döndüm. Onların mutsuzluğunu gerçekten acıyarak dinliyor ve acıyan bir gözle bakıyordum ama suçlarını da kendilerinin söyleme-

sini bekliyordum. Sonra belgeler birikiyor, güçleniyor ve hayal edilemeyen gerçek oluyordu: Gestapo, Kızıl Orkestara üzerine zafer kazandı ve onun şeflerini elde etti; bilgili uzmanların ya da sadece gazetecilerin yazdıkları böyleydi. Kızıl Orkestra Waterloo'sunun Austerlitz'de yeniden zafer kazandığını göstermek benim inatçı çalışmama, benim şansıma ve böyle çalışan başka birkaç kişiye bağlıydı belki. Tarihçiler böyle dört yapraklı yonca yolu pek az bulabilirlerdi: yirmi beş yıl önce yapılmış bir savaşta yeneni, yenileni bulmak. Bu andan başlayarak benim tutkum artık sınır tanımadı.

Bu tutku yüzünden Manfred Roeder ve benzerleriyle çay içtim, Doktor Darquier'nin Yahudilik'e karşı saçmalarını dinledim, sonraki kuşaklara yararlı olur diye S.S.Koppkow'un söylediklerini yazdım. Şimdi de Pannwitz ile konuşmak için Stuttgart'a gidiyordum.

*

Çok genç görünüşlü birisi. Şurası bir gerçek ki, onu Komandonun başına getirdiklerinde otuz iki yaşındaydı. Bunun izlerini onun yüzünden okumak beklenebilirdi. Yüzünde bir çizgi bile bırakmamışlar. Yuvarlak ve parlak bir yüzü var, görünüşte hiçbir kemik çıkıntısı yok. Cildi, bir genç kızınki gibi. Saçlarına kır düşmüş. Gözlüklerinin arkasından çok canlı bakıyor. Kısa boylu, ince yapılı, Son derece heyecanlı. Çok gülümsüyor ve sonunu getirmeden bir konudan diğerine geçiyor. Garip bir huyu var: bir fıkra anlatmaya başlıyor, onu gülüşü ile boğuyor, siz de onunla birlikte gülüyorsunuz. Sonra boğuk bir sesle yeniden anlatmaya başlıyor, bakışı sertleşiyor ve yumruğu ile masanın üzerine vuruyor, "evet öyle" diyor.

Eşi, yirmi yıl önce "beyler soyu"ndan gelme birisi olmalı: geniş omuzlu, konuşurken sesi çınlıyor, parlak sarı saçlı. Hiçbir zaman terketmek istemediği Prag ve güzelliklerini 1945 yılında çocuklarıyla birlikte üstü açık bir vagonda yanına bir bavul bile alamadan terketmiş. İlkel bir kabile dilini konuşur gibi Çek dilini konuşuyor, iki tane köpeğini son derece çok sevliyor.

Üç tane çocukları var. Bir oğlan, bahçıvan olacak; bir kız sosyal asistan olacak; üçüncüsü ise kararsız. Pannwitz, Bonn Hükümeti'nin bir pansiyonunda kalıyor. Yalnız yapı

kredisi veren bir bankada çalışıyor ama bir enfarktüs onu daha yavaş çalışmaya zorluyor. Eski model bir mercedes'i var. Evleri küçük ama güzel, iyi döşenmiş. Çok zengin değiller ama küçük burjuva rahatlığı içinde yaşadıkları da gözle görülüyor.

Bana ilk sorusu, hangi istihbarat servisi tarafından kendisine gönderildiğim oldu; Amerikan C.I.A.sı ile Fransız S.D.E.C.E.si arasında kararsızlık geçirdi. Verdiğim yanıt onun için pek inandırıcı olmadı, homurdanmaya başladı: "Eğer bu doğru ise, kendi isteğinizle geldiyseniz, size bir palmiye tacı yapmalıyım, çünkü siz gerçekten bu bakıma ilksiniz." Ruslar onu on yıldan fazla tuttuktan sonra serbest bırakmışlar, sonra Alman, Amerikan ve İngiliz servisleri yakalamış ve Moskova'ya gidiş nedenini açıklatmak için zorlamış. Kendisini "yalan bulma" yöntemi ile sorguya çekmişler, bundan yüzünün akı ile çıkmış (*). Bundan sonra ve yıllar boyunca eski meslektaşları kendisini ziyarete gelmiş, önce omuzlarına vurup yakınlık gösteriyorlar, sonra da soruyorlarmış: "Söyleyin, olduğu gibi, aramızda kalacak, şu Moskova yolculuğu?... "Bunu en sık soranlardan birisi, yine Stuttgart'ta oturan Reiser olmuş. Her gittiğinde Bayan Pannwitz'e çok güzel bir armağan götürmeyi unutmuyormuş: "Çok fazla güzel, diye gülümseyerek doğruluyor Kriminalrat. Bunun onun cebinden çıkmayacağını anladım ve onunla görüşmemi kestim. "Batı servislerine bağlı birçok özel görevli, bugün de onu konuşturmanın yolunu arıyor. Söylediğine göre telefonu dinleniyormuş, mektupları açılıyormuş, ziyaretçileri ise, General Gehlen'in Alman servislerince gözleniyormuş. Yalan söyleme hastalığı mı? Hayır, bu ona göre değil: kapıcısı ile arasının iyi olmadığını söyler gibi bunları söylüyor.

Pannwitz'le görüşme, onun aracısına bağlıydı, bu görüşmenin biraz zor olacağını çok çabuk öğrendim. Görüşmeyi reddetmiyor ama bunun kimi koşullara bağlı olduğunu

(*) Pannwitz'e göre "yalan açıklama" yöntemi hoş birşey değil. Örneğin hastalara cinsel hayalleriyle ilgili son derece cesur sorular sorulur. Gözüaçık birisi bunu çok sakin karşılar, oysaki böyle şeyler hayal etmeyen daha sağlıklı birisi, soğukkanlılığını yitirir: avucunun içi terler, yüreği daha hızlı çarpmaya başlar.

sezdiriyordu. Ne gibi koşullar? Kriminalrat'tı ürkekçe utangaçlığından kurtarmak ve bu koşulların para karşılığında konuşmak olduğunu anlamak için aylar geçti. Yaptığı ihaneti kendi ağzından işitmek için ona pey akçesi vermenin hiçbir sakıncası yoktu; ona beşyüz mark önerdim. Bunu açıkça onaylamadı ama kendisini görmek için de beni çağırdı, ben de bundan önerimi kabul ettiği sonucunu çıkardım.

Sorularımı yanıtlamadaki çekingenliği bana şaşırtıcı geldi. Anlattıklarına hiçbir bütünlük vermeden sorulardan kaçınıyor ve araya hiç ilgisi olmayan fıkralar katıyordu. Sanıyorum not alışımı görmekten bile sinirleniyordu: niçin? Ne yapmak istiyordum?

Bununla birlikte bir konu üzerine çok konuştu: Bayan Spaak'ın ölümü. Bu adı her söyleyişinde yüreğinin sıkıldığı yüz çizgilerinden belli oluyor, zaten sinirli yaratılışta olan bu adam, suçluluk duygusuyla kendini aklamaya çalışıyordu. Konuşuyor, bağırıyor, hiçbir şey yapmadığına yeminediyor. Durmadan şunu söylüyor: "Moskova'da Büyük Şef onun ölümünden beni sorumlu tutup suçladı. Eğer Ruslar buna inansaydı, eğer bu kanıtlansaydı, oradan asla sağ dönmezdim. "Ayrıca:" Eğer Moskova'ya gittiysem, bu işte temiz olduğum içindir. Benim komutam altında öldürülen Kızıl Orkestra ajanları, ben oraya gelmeden önce ölüm yargısı giymişlerdi. Ben Ruslar'ın önüne temiz ellerimle çıkabildim." Ve ayrıca: "Onun sorgusunda bulunmaları için iki savaş muhabirinden yardım istemiştim: bir adam sonrasını böylesine güvence altına alır, sonra da kanlı işlerle kendini tehlikeye atar mı?" Sonunda soruyor: "Onu niçin öldürtecektim?"

Trepper yanıt veriyor: "Büyük Oyun'u çok iyi bilen birisini arkada bırakmamak için. Pauriol ve Bayan Spaak, kendilerini kurtaranlara Komando'nun Moskova ile Funkspiel yaptığını anlatabilirlerdi." İleri sürülen kanıt yerinde görülüyor. Şurası bir gerçek ki, Pannwitz Amerikalılar'ın ya da Fransızların kendisinin Moskova ile radyo bağlantısı kurduğunu bilmelerini tehlikeli göreceğinden, bunun bilinmesini istemezdi, çünkü onlar Merkeze yanlış haber verildiğini hemen bildirebilirlerdi. Bununla birlikte eğer bu bağlantı gerçek ve "İçten" idiyse, Hoettl'in dediği gibi, bunun ne önemi vardı?

Hem Kriminalrat'in Suzanna Spaak ve Fernand Pauriol'un ağızlarını kapatmaya gereksinmesi de yoktu: onları Kent ve esrarengiz tutuklu ile birlikte Almanya'ya götürebilirdi. Öldürülme günü, Paris'te ayaklananlar henüz yolları tutmamışlardı, iki tutukluyu gidip Fresnes'de aramak zor değildi. İnsancıl nedenlerden ötürü mü? Elbette hayır, hem Pannwitz böyle bir izlenim bırakmak isteyen kimse değildi. Temkinli davranmak için komünist militan Pauriol'u öldürtebilir. Ama Suzanne Spaak'a gelince, savaşı kazanan Müttefikler kampında birinci derece rol oynayan bir diplomatın yengesi oluyordu...

Pannwitz bunu iyi bildiğinden, Belçika Dışişleri Bakanı'na Almanya'dan mektup yazdı. Şöyle diyordu: "Yengenizin durumu iyidir. Onu buraya getirmek zorundaydık ama onun canını sıkacak hiçbir şeyin olmayacağından emin olabilirsiniz." Bu haberi Londra'da alan bakan, kardeşi Claude'u görmek için hemen Paris'e gelir, ama beriki Suzanne'ın öldüğünü biliyordur.

Büyük Şef'e göre Pannwitz'in mektubu, onu mahkum etmeye yeter. Büyük İkiyüzlülük (Kriminalrat tutuklunun kendisiyle birlikte Almanya'ya gelmediğini iyi biliyordu); bundaki amacı geride kalan izleri iyice silmekti. İki tane şehidin adını, kimlikleri bilinmeyecek biçimde mezarlarının üzerine yazdırmasını bilmişti. Mektubun yazılmasındaki amaç o zamana değin Suzanne'ın canlı olduğunu ve ondan sonraki kargaşa içinde ölmüşse ölmüştür izlenimini vermekti.

Böyle birşey olabilir. Bunun yanında Suzanne Spaak'ın diğer tutuklularla birlikte Almanya'ya sürgün gittiğine de Kriminalrat içten inanmış olabilir. Mezar üzerine adlar yazılmayınca her olasılık akla gelebiliyor ama eğer hiçbir iz bırakmak istemiyor idiyse, neden tüm izleri silmedi, neden "bir Belçikalı kadın", "bir Fransız erkek" yazdırdı? Son olarak ve de özellikle Suzanne Spaak'ın ölüme giderken kocasına bunu bildiren mektubun yazılmasına neden izin verdi? Bu mektubun varlığı, Fresnes'de olanları Kriminalrat hiç bilmiyordu diye bizi düşündürüyor. Paris'teki Pannwitz'in Prag'daki ile aynı olmadığını daha önce söylemiştik.

Fransız tutukevleri, Ocak 1944'ten başlayarak uğursuz ziyaretlere açılmıştı. İdamcılar her zaman üçer kişi olarak

geliyorlar ve tutuklulara istedikleri gibi davranmak için Fransız ya da Almanlar'dan belgeler getiriyorlardı. Bunlar Fransız Milis'inin cellatlarıydı. Kimi zaman işlerini formalitelere göre yapıyorlardı, çünkü bir Vichy (Fransız Hükümeti) yasası onlara askeri mahkeme kurma, gerekçesiz tutuklama ve anında öldürme yetkisi veriyordu. Onlar da tutukevlerine bir idam mangası ve birkaç tabutla birlikte gldiyorlardı. Kimi zaman cellatlar yalnız geliyorlar ve öldürme işlemini kendi elleriyle yerine getiriyorlardı. Onlardan birkaçını öldüren Dominique Ponchardier anılarında şöyle yazıyor: "Rasgele yerlere gidiyorlar, ellerinde gerçek ya da düzmece evraklar, ya da daha basitinden görev kağıtları, rasgele tutuklanmış kimseleri seçiyorlardı. Onları ıssız yerlere alıp götürüyorlar, hükümet adamlarının ya da Almanlar'ın haberi olsa bile, bir köşede rahatça kurşuna diziyorlardı (*)".

Suzanne Spaak ile Fernand Pauriol da belki böyle ölmüşlerdir, kanları Fransız eliyle akıtılmıştır.

Pannwitz'in Moskova yolculuğunun gizemini çözmek için durmadan usanmadan uğraşıyorum. Her soruya hep aynı yanıtı veriyor: "Sizi hangi servis gönderdi?" Ara vermeden yapılan üç günlük konuşma sırasında ancak üç kez onun dikkatsizliğinden yararlandım. Moskova'ya gitmenin kendini kurdun ağzına atmak olduğunu ve bu cesaretinden dolayı kendisini tebrik ettiğimde gülerek yanıt verdi: "Aptal olmayınız! Benim gibi insanların orada nasıl karşılandığını İngilizler ve Amerikalılar durmadan radyolannda açıklıyorlardı. Kendimi aldatmıyordum. Moskova'ya giderken, doğrudan doğruya cehenneme gidiyordum, bu gerçek. Ama orada, hiç değilse kazanın kaynamasına yardım edebilirdim." Bu kararını çok iyi düşünerek verdiğini de söyledi. 1945 yılında İspanya'ya geçebilmek için güvenilir bir yol varken, Moskova'ya yönelmeyi yeğlemiş. Oraya varır varmaz kurşuna dizilmeyeceğini nasıl billyormuş? "Dinleyiniz, havaalanında bir araba bekliyordu, beni doğruca Güvenlik Bakanlığı'na götürdü. Bakan Abakumov benl hemen kabul etti, Iki saat kadar birlikte konuştuk. Ben gitmeden önce bazı küçük şeylerin olduğunu, büsbütün karanlığın içine atılmadığımı yalnızca bu ka-

(*) Dominique Ponchardier, Les Paves de l'enfer, Gallimard, p.225.

dan size anlatmaya yeter... "Şu belirsiz sözler, 1947 yılında Fransız polisince sorguya çekilen Komando üyesi Otto Schwab tarafından şöyle doğrulanıyor:" Eğer Almanya savaşı yitirecek olursa, Kriminalrat Pannwitz Amerikalılar'la kalmayacağını, aksine Rusya'ya sığınacağını ve onların hizmetine girmeyi önereceğini bana söyledi."

Üçüncü gün birden bire bana şöyle sordu: "Pekala, biz hangi esasa dayanarak çalışacağız ve çalışmayı nasıl örgütleyeceğiz?" Şaşırdım, şöyle yanıt verdim: "Nasıl, biz birlikte mi çalışıyoruz ki?" Suratı asıldı, kararsızlık geçirmeye başladı, sonra dönüş yaptı: "Sizin sunduğunuz beş yüz mark, elbette ciddiye alınacak birşey değil. Bunun hiç önemi yok! Bir Amerikan film şirketinin anılarıma karşılık yüzbin dolar önerdiklerini biliniz. Hem anılarıma değil de, filmin gerçeklere dayandığını garanti etmeme. Şöyle birşey anons edeceklerdi: "Eski Kriminalrat Bay Pannwitz, size sunduğumuz olayın gerçeklere uyduğunu garanti eder vb." Ama Amerikalılar hoşlarına giden kısımları senaryoya koyacaklardı. Bunu birkaç dostumla birlikte inceledim. Vergileri ödedikten sonra geriye kalan para ile, eski meslektaşlarımdan korunmak için kendime ıssız bir ada alamıyordum. Durum böyle olunca reddettim. Alman yayınevleri on yıldan beridir durmadan anılarımı yazmamı istiyorlar. Bunu da reddettim. Güncel politik koşullar buna elvermiyor. Bunu sizinle birlikte görüşme olasılığı var ama belbette beş yüz dolara değil!"

Ona verdiğim yanıtta, eğer bir anket için yüz bin dolar para harcayacak gücüm olsaydı, her halde hiç anket yapmayacağımı, ıssız bir adada tek başıma güneş altında yaşayabileceğimi söyledim. Beş yüz mark benim için çok paraydı. Eğer daha çok istiyorsa ayrılmaktan başka birşey yapamayacağımı ekledim.

Ve gerçekte, artık bu noktada kalacağımıza inanmıştım. Ama herşeyi yoluna koyacağına dair başka bir öneride bulunmak için acele davrandı: kendisi Komando anılarını anlatacak, anlattıklarının doğruluğunu göstermek için kitabın üzerine şu ünlü "Eski Krlminalrat Bay Pannwitz vb." sözlerini yazdıracak, telif hakkını paylaşacağız. Ben bir an için çembere düşmüş av gibi oluyorum, o ise bana şaşkınlıkla bakı-

yor. Eğer ona istediği parayı verseydim, elbette benimle çalışmak istediğini söylemeyecek ve beni kitabın kârına ortak etmeyecekti. Yaptığı önerinin, kendisinin de görebileceği gibi beni çok mutlu edeceğini ama burada beni bir tek şeyin ilgilendirdiğini, yani Moskova'ya gidiş nedenini içtenlikle açıklamasını söyledim. Burada bana ilk kez hangi istihbarat servisi adına çalıştığımı sormadı, ama bununla birlikte suratı asıldı ve bana ortalama bir çözüm yolu önerdi: "İki varsayım var. Almanya'ya son bir kez yararlı olacağıma inanmış olduğum için oraya gitmiş olabilirim. Onlarla uzun zamandan beridir içten bağlantı kurduğum için de gitmiş olabilirim. Benim kanıma göre bir seçenek bırakmak daha doğru olur. Okuyucunun kendi kendine bir sonuç çıkarması için iki varsayımı da söylemek gerekir. Bunda bir kötülük yok, siz de öyle bulmuyor musunuz? İşin içine esrarengiz bir neden girecek... Olay askıda kalacak..."

Eğer olayın nedeni askıda kalırsa, işinde askıda kalacağını söyledim ama yanına gelirken de daha çok bunun için geldiğimi ekledim. O da kendi açısından böyle bir açıklamanın çok gerginlik yaratacağını ve sonucunun kendisi için tehlikeli olacağını söyledi. Sonunda üç günlük görüşmemizin incelemeye değer bir sorun olduğunu söyledi: o kiminle iş yapacağını öğrenmek istiyordu. Bizim aramızı bulması için dostlarından Thomas Lieven'i çağırmaya karar verdi. Lieven bu konuda onun bir çeşit danışmanıydı; onun görüşü belirleyici bir karar sayılacaktı...

Peki ama ben Lieven'in kim olduğunu biliyor muydum? Hayır, bilmiyordum. Bu bana uygun görünmedi. Alman yazarı Mario Simmel'in onun anılarını yazdığını ve çok satan kitaplar arasına girdiğini bana söyledi: **Es muss nicht immer Kaviar sein.**(*) Almanya'da bu kitap bir milyon satmış, bütün dünyada satış büyük bir sayıya ulaşmış, iki kez filme alınmış! Ona göre Lieven, insanın tüm iyi niteliklerini kendinde toplamış olağanüstü bir kahramandı. Çok yakışıklı, çok neşeli ve çok zengindi; son savaş sırasında, kendi ülkesi de içinde olmak üzere tüm gizli servislerde çalışmıştı, kendisine

(*) Bu kitap Türkiye'de, Papaz Her Zaman Pilav Yemez, adıyla E Yayınlarınca yayımlandı.

karşı kurulan tuzaklan alay ederek atlatmıştı, tüm kızgınlığı Gestapo'ya karşıydı. Lieven Gestapo'yu sevmiyordu ve bunu kendisine sezdirmlşti.

Bunun üzerine Thomas Lleven ile görüşebilirsem çok sevineceğimi Pannwitz'e bildirdim.

Onu beklerken General Ozols'tan ve Fransız direnişçisi Legendre'dan, Komando için yaptıkları çalışmalardan konuştuk. Pannwitz bu iki adamın körlüğünü, sonuna değin Sovyet servisleri için çalıştıklarını sandıklarını söyledi. 16 Ağustosta Kent, Ozols'a allahaısmarladık derken "çok tehlikeli bir görevi yerine getirmeye" gittiğini ona söyledi, ona otuz bin frank vererek çalışmayı sürdürmesini öğütledi. Pannwitz'e göre Normandiya'ya yerleştirilen telsizler, Müttefikler oraya çıkarma yaptıktan birkaç hafta sonra bile cephe gerisinden kendilerinden beklenen bilgileri gönderdi.

Kriminalrat, aldatılmış bu iki adamın sonunu bilmiyordu ama ben araştırmaya yeni başladığımda öğrenmiştim ve beni çok şaşkınlığa düşürmüştü. Ozols ve Legendre, düşmanla işbirliği yaptıkları gerekçesiyle 17 Kasım 1944'te Fransız makamlarınca tutuklanmışlardı. Gestapo tarafından Mithridate şebekesine sokulan birçok Alman ajanı Legendre'ın oynadığı rolü açıklamışlardı: örgüt üyelerinin bir listesini düşmana vererek içine girilmesini sağlamış ve kısmen yıkılmasına yol açmış. Legendre'ın yaptığı bu davranışını Fransız mahkemesine açıklaması ve Müttefikler adına çalıştığına inandığını söylemesi her halde çok zor bir durum olmuştur. Benzer biçimde Ozols'da Kent'in Gestapo adına çalıştığını bilmediğini söylemesi inandırıcı olmamıştır. Bununla birlikte bu iki adam hüküm giymezler. **Paris'teki Sovyet misyonu şefi Yarbay Novikov, Fransız makamlarının nezdinde onları savunur.** Onlara kefil olur ve serbest bıraktırır. Legendre eski arkadaşlarından bir tehlike gelir diye hiç kaygıya düşmedi; Ozols ise ülkesi Rusya'ya geri döndü.

Novikov'un araya girmesi, Normandiya'ya yerleştirilmiş olan telsiz olayına belki daha da önem kazandırmıştır. Çünkü İngiliz - Amerikan çıkarmasının, büyük bir çıkarma mı, yoksa geçici bir çıkarma mı olduğunu öğrenmek Alman yüksek komuta kurulu için çok önemliydi. İkinci cephenin geç açılmasından ve Müttefikler'in sınırlı bir çaba göstermesinden canı sıkılan Stalin için de bu önemliydi. Temmuz 1942 den başla-

yarak ikinci cephenin açılması konuşulmaya başlanınca, Merkez, Büyük Şef'e şu mesajı göndermişti: "İngiliz ve Amerikalıların çıkartma yapabilecekleri her stratejik yere bir telsiz yerleştirmeye, her iki günde bir çıkartma yapan güçlerin miktarını ve amaçlarını bize iletmeye çalışınız."

İki yıllık bir gecikmeyle Trepper'i engelleyerek ve onun yerine, tüm görünüşüyle kendi ülkesine bağlı kalarak belki de Heinz Pannwitz Merkez'in yönergesini yerine getirmiştir.

İsviçre şebekesinden de birlikte konuştuk. Çünkü savaşan Avrupa'ya göre çok uzak bir ülke olan İsviçre'de de bir Sovyet şebekesi vardı. Bu şebekenin üyeleri Trepper, Schulse - Boysen, Harnack ve diğerleriyle aynı görevi aynı anda yapıyordu ama bu ülkenin bir yıldız gibi dünyadan ayrı olması, bir başka güçlük çıkarıyordu. Ateş ve kandan uzak duran bu asude küçük ülke ile diğerleri birbirlerinden çok ayrıydı. Berikiler, eğer yakalanacak olurlarsa sonlarının darağacında ya da giyotinde bitteceğini biliyorlardı, İsviçre polisinin eline düşen diğerleri ise, en kötü durumda birkaç ay tutuklu kalıyorlar ya da yalnızca azarlanıyorlardı.(*)

Bu benzersizlik onların önemsiz bir çalışma yaptığını göstermez, çünkü çok harika başarılar elde ettiler. Sıkıcı, tekdüze bir çalışma ama yalnız başına tüm Kızıl Orkestra'nın değerinde bir çalışma. Amerikalı tarihçi Dallin şöyle yazıyor: "Sovyetlerin savaşı kazanmalarına katkısı çok büyük oldu (**)." Onun İngiliz üyelerinden Alexander Foote daha öteye gidiyor: "Sonunda, her hangi bir yüksek komuta kurulunun düşman karargahından gerçek bilgi edinmesi gibi, Moskova da kendi stratejisini büyük ölçüde "Lucy" (şebekenin istihbaratçılarından birisi) den edindiği istihbarat üzerine kurdu (***)." İki Fransız yazarı sonunda şu övgüyü yapıyorlar: onun sayesinde "savaş İsviçre'de kazanıldı (****)." Hiç kuşku yok aşırı bir açıklama ama asılsız da değil.

(*) En büyük ceza olarak İsviçre şebekesinden bir üyeye on aylık tutuklama cezası verildi. Sonra ceza bozuldu. Kimi tutuklular ise yargılanmadan serbest bırakıldılar.
(**) David Dallin, Soviet Eupionage, Yale University Press, 1955, p.158.
(***) A.Foote, aynı kitap.
(****) Pierr Accroce et Pierre Ouet, La Guerre aele gagnee en Suisse, Presse de la Cite, 1966.

Biz bu şebekeyi, İsviçre'nin kapalı dünyası içinde kendi başına bağımsız çalıştığı için incelemedik, oysaki Kızıl Orkestra'nın Alman, Belçika, Hollanda ve Fransız grubu Nazi egemenliği ile karşı karşıya kaldığı, aynı koşullar altında aynı polise karşı savaşım verdiği için incelemiştik. Hem bu şebekenin de ayrı bir adı vardı: "Üç Kızıllar", çünkü üç tane telsiz kullanıyorlardı.

Bu ad, onların gerçek durumunu iyi dile getiriyor, çünkü İsviçre grubunun önemi, bu üç telsize dayanıyordu. Bu gerçek bir şebekeden çok, verici istasyon, Moskova'ya giden haberlerin gönderildiği bir çeşit "postane" oldu. "Kaynak" arayan İstihbaratçıların (grubun görevi yansız İsviçre üzerine değil, Almanya üzerine haber toplamaktı) hiç önemli bir sorunu yoktu: kaynaklar bu işi gönüllü olarak yapıyorlardı. Bunlar çoğunluk Nazi düşmanı olan Alman göçmenlerdi. Bunların en önemlisi Üçüncü Reich'in içinde, özellikle Alman Genel Karargahında ajanları olan ve takma adı Lucy ile bilinen Rudolf Rössler'di. Şebekenin şefi Alexander Rado, Rössler'in "kaynaklarını hiçbir zaman bilemedi. Merkez onları boşuna istedi. Bugün de bunlar bilinmiyor, eğer bilseydik, bu vesile ile yazardık, yalnız batılı servisler bunları ortaya çıkarmak için çok çaba harcıyor.

Savaştan çok sonra sürdürülen, araştırmalar, her mesajıyla savaş sırasında Wehrmacht'ı sırtından bıçaklayan Üç Kızıllar'ın sonunun ne olduğunu insan gözlerinin önüne getirebiliyor. Trepper'in telsizcilerine karşı kullanılan polis makinası, Rado'nun telsizcilerine karşı da kullanıldı: vericilerin yerleri önce uzun, sonra kısa mesafeden arandı. Onlardan birisinin Lozan'a, diğer ikisinin Cenevre'ye yerleştirilmiş olduğu kısa zamanda ortaya çıktı. Telgrafları, Kludow'un "kod kırıcıları" tarafından kayda alındı. Kızıl Orkestra'nınkinde olduğu gibi Reich'ın sırlarının buradan da hızlı bir düzen içinde düşmana aktarıldığı korku ve dehşetle ortaya çıkarıldı. Ama Kızıl Orkestra'nın aksine olarak, Üç Kızıllar Gestapo'nun yetki alanının dışında kalıyordu, İsviçre sınırı onları koruyordu. Güce baş vuramayınca, kurnazlık yoluna gitmek gerekiyordu: Alman "kaynaklarını" bulmak ve şebekeyi içten yıkmak için içine sızmak.

Kızıl Orkestra'nın tutuklu üyelerinin aracılığı ile Üç Kızıllar'a varılabilir. Gerçi bu iki grup birbirinden ayrı yapıya sa-

hip, ve birbirinden bağımsız çalışıyor ama birbirleriyle ilişkilerini kesmedikleri de iyi biliniyor. Brükselli "ayakkabıcı" Raichman'ın sevgilisi Malvina Gruber, 1940-42 yılları arasında Fransız-İsviçre sınırının bir çok kere geçtiğini açıklar. 1940 yılı Mart'ında ve Aralık'ında Kent'in İsviçre'ye gittiği biliniyor. Komintern'in eski üyelerinden Robinson'un evinde, onun İsvlçre'ye birçok kez gittiğini gösteren pasaportlar bulunmuştu.

Gierlng'ln elindeki oyun kağıtları bunlardır. İçlerinde hangisi en iyidir? Malvina Grubet, tıpkı arkadaşı Raichman gibi Parls'te ve özellikle Lyon'da Komando tarafından çok kullanıldı, onu "yakmadan" İsviçre'ye gönderme olasılığı yok. Kent ise en son 1940 yılında oraya gitmişti. Robinson ise önemli bir ajan olması ve şebekenin üyeleri ile son zamanlarda görüşmesi bakımından iki yönlü bir yarar sağlayacaktı.

Giering, tüm şansını Robinson üzerine oynamaya karar verir. Onu kullanmak için önce etkisiz duruma getirmek ve sonra uysal bir araç durumuna getlrmek gerekir. Tutuklanan Kızıl Orkestra üyeleri içinde Roblnson, en çok işkence görenlerden birisi oldu, en kötü işlemlerle karşı karşıya kaldı ama İsviçre şebekesi üzerine konuşmadı. Bunun üzerine Komando geleneksel yolu seçti: şantaj. Franz Schneider, Berlin ile Brüksel arasındaki konakta çalışan bir Alman kadının adını verir (*). Söz konusu olan kimse, Hennigsdorf'da oturan Clara Schabbel'dir. Schneider'e göre Clara, Robinson'un eşidir. Gerçekte ise, 1920 yılına doğru Almanya'da kominist bir rejimin kurulması için Robinson silah elinde savaşırken, kadın ona arkadaşlık etmişti. Bir oğulları olmuştu. Gestapo Clara'yı tutuklar, çocuğun ise Alman ordusunda asker olduğunu, Rus cephesinde yaralandığını, Berlin'de bir hastanede tedavi altında olduğunu öğrenir. 22 Ekim 1942 de Doğu-Prusya'ya paraşütle lnen Heinz Köhnen, yaralı ile görüşmek için görevlendirildiğini itiraf eder.

Bunun üzerine Gestapo, baba ile oğulu karşılaştırmaya karar verir.

Robinson'un beli kırılır. Oğlunun kendi siyasal görüşü lle hareket ettiğlnl ve son zamanlarda Berlin grubuna katıldı-

ğını bilmiyordur. Oğlunun kendi yüzünden Gestaponun pençesine düştüğünü sanır. Gestapo her zamanki pazarlığını yapar: babanın yapacağı açıklamalara karşılık (yirmi bir yaşındaki) oğlunun canı bağışlanacaktır. Robinson konuşmaz. İşkence ederler, yine konuşmaz. Manfred Roeder tarafından yargılanır, ölüm yargısı giyer(**).

Robinson kozu oynanmaz görünür, Komando şefi Kent'in kağıdını oynamak ister. Kent, takma adı Noire olan Vera Ackermann'ın kullanılmasını telkin eder. Vera Belçikalıdır, kocasının orada öldüğü eski İspanyol savaşçılarındandır, Brüksel'de ressamlara modellik yaptığı sırada Trepper tarafından şebekeye alınmıştır. Robinson ile Maksimoviç arasındaki bağlantıyı sağlamak ve ivedi durumlarda İsviçre'ye gönderilmek için 1940 yılında Paris'e gönderilir.

Giering buna sevinir ama kadın nerededir? Kent bilmez ama Büyük Şef'in onun adresini bildiğini söyler. Sorguya çekilen Trepper kızarak bunu yalanlar. "Çok güzel, der Giering biraz boşuna uğraştıktan sonra, Sizin Noire'a gereksinmem kalmadı: kendini Noire diye tanıtacak bir kadını İsviçre'ye göndermek yetişir." Ve Noire'ı İsviçre şebekesinde çalıştırmaya karar verdiğini bildiren bir mesajı Merkeze yazmasını Büyük Şef'ten ister. "İsviçre şebekesine mi? diye bağırır Trepper, bu yanlış birşey olur! Tam nerede saklandığını size söyleyemeyeceğim ama büyük olasılıkla İsviçre'dedir. Eğer oraya yalandan bir Vera Ackermann gönderirseniz, durum ortaya çıkabilir ve boşuna dikkatleri üzerine çeker..." Gie-

(*) "Brüksel'de Son Darbe" bölümüne bakınız.

(**) Clara Schabbel, Berlin grubunun ondört üyesi ile birlikte 5 Ağustos 1943'te giyotinde can verdi. Peki ama Robinson öldürüldü mü? Roeder, Reiser, Fortner ve Pannwitz, Berlin'den onun öldürüldüğünü öğrenirler. Bununla birlikte arşivlerde onun öldürüldüğüne dair izlere rastlanmamaktadır. Dahası, Gestapo'nun tutanaklarında, Reiser, Fortner ve Pannwitz'in açıklamaları onun bir kahraman olduğu ve karşı kampta yükselen bozucu bir ses olduğu görüşünde birleşmektedir. Büyük Şef'in açıklaması ise: "Yakalanan bu adam canını kurtarmak için çok şeyler yaptı. Gestapo onun odasında bir yığın belge ve tüm tutanaklarının ikinci bir kopyesini buldu. Kurallara aykırı olarak neden bu belgeleri sakladı? Onları kime satmak için?" Böylece onun ölümüde yaşamı gibi anlaşılmadı ama iyice bilinen bir nokta var: İsviçre şebekesine giden yolu Giering'e göstermedi.

ring, bu kurnazlığın tedbirsizce bir davranış olduğunu kabul eder ve Vera tasarısından vazgeçer(*).

Ama öte yandan İsviçre şebekesinin içine girmekten vazgeçmez. Tüm Alman polisinin başlıca hedefi olan Sovyet casusluğunun Batıdaki bu son kalesini nasıl terkedebilir? Üç Kızıllar'ı susturmak için nasıl harekete girişmez?

Kent ona ikinci birşey salık verir.

"1943 yılı Haziran'ının başında, diye anlatıyor İsviçre şebekesinin yöneticilerinden birisi olan Alexander Foote, Fransa'dan gelen bir mesajcı ile bağlantı kurmam ve Fransız şebekesi adına ona yüklü bir para vermem için Merkez beni görevlendirdi. Karşılaşmak için bana dört ayrı gün ve iki ayrı yer verildi (...) Ancak dördüncü gün görüşme sağlayabildim. Parolalarımızı birblrimize söyledik ve parayı ona verdim. Haberci lle hiçbir şey konuşmamam içln Merkez bana buyruk vermiştl ama adam bana portakal rengi bir kağıtla kaplı bir kitap verdi ve içinde bulacağım şifreli mesajı telsiz vasıtasıyla hemen Merkeze iletmemi söyledi. Bundan başka önemli haberleri olduğunu, en kısa zamanda Fransız sınırına yakın bir yerde yeniden buluşmak istediğini ekledi. Ben bundan çok kuşkulandım, çünkü bu konuşma bizlm sıkı kurallarımıza ters düşüyordu ve bir Sovyet ajanının bu kuralları çiğnemesi çok şaşırtıcı olurdu. O zaman habercinin tutuklanmış olabileceği ve onun yerine Abwehr'den blr ajanın gelebileceği aklıma geldi. Kitabın portakal rengi ile kaplı olması kolay tanınır bir lşaretti ve karşı casusluk örgütünden bir kimse beni evime değin kolayca izleyebilirdi. Sınıra çok yakın bir yerde buluşmak istemeleri, Gestapo'nun alışkanlık haline getirdiği adam kaçırma kuşkusunu uyandırdı bende. Şifreli mesajlara gelince, eğer bunlar düzmece olarak hazırlanmıştılarsa, benim telslzlml ortaya çıkarmakta kullanabilirlerdi. Almanlar'ın uzun zamandan beridir benim telsizi dinlemeye başladıklarına inanmıştım: eğer benim mesajlarım arasında kendi mesajlarını tanıyacak olurlarsa, artık benim yayınları tanımış olacaklardı. Elimden geldiğince kuşkularımı gizlemeye çalıştım. Tüm

(*) Belçika'da llk tutuklamalar başlayınca Trepper Noire'ı Clermont Ferrand'a gönderdi. Savaşın sonuna değin kadın orada saklandı.

hafta boyunca çok meşgul olduğumu söyledim haberciye. Sonunda sekiz gün sonrası için buluşmayı kabul ettim(*)."

Foote sezgisi de yanılmaz: gelen görevli, Giering'in bir ajanıdır. Kent'in telkini üzerine Komando şefi Müdür'den sadece bir randevu ister, o da ajanın tuzağa düşmesine göz yumar. Ama bu ikinci buluşmaya Foote gitmez. Giering, ilk yaptığı tecrübesizliği hemen yinelemez, aradan birkaç hafta ya da birkaç ayın geçmesi için sabredecek, o zaman Merkez ikinci bir buluşma için hiçbir sakınca görmeyecek ve Foote da bu buluşmaya gitmek için hiçbir neden bulmayacaktır.

Ama kanser Giering'i bitirir, oyunu sürdürmek sırası Pannwitz'e gelir. Neler yapacaktır?

Hiç.

Bana anlatıyor: "Paris'e gelir gelmez, Kent bana İsviçre şebeke şefine yayın kodunu götürdüğünü açıkladı. Sanıyorum bu 1940 yılında olmuş. Kod, Kiev'de basılmış ve çok az sayıda bulunan teknik bir kitaba göre hazırlanmıştı. Ama ben bu yolu izlemek istemedim. İsviçre şebekesine karşı çalışmak beni hiç ilgilendirmiyordu, ayrıca ikinci bir buluşma hazırlamaktan da uzak durdum. Neden mi? İki şeyden. Birincisi, bu yolla yeterince çalışıldığını biliyordum. Eğer Berlin, İsviçre şebekesine karşı harekete geçebileceğimi öğrenseydi, beni serbest bırakmazdı... Sonra, Kent'i tümüyle bir hain yapmak istemiyordum. Onun imgesini korumak gerekiyordu, anlıyorsunuzdur... onun vermediği şeyler olmalıydı..."

Bunları Kriminalrat Pannwitz'den dinledikten sonra artık Thomas Lleven'i beklemek gerekir mi diye kendi kendime sordum, çünkü bana yeterince açıklama yaptınız. İsviçre şebekesini yıkmak için ellnizdeki tüm olanakları kullanmamak, zaten en büyük ihaneti yapmaktır. Üç Kızıllar'ın rolünü ve korkunç etkilerlni blliyordunuz, her mesajı Doğu cephesinde blr yığın Alman askerinl yere seriyordu. Çok mu çalışıyordunuz? İşten göz açamıyor muydunuz? İspanyada sizin için çok verimli işler yapan "Helvetia" firmasını ziyaret etmekten hiç geri kalmadınız. Bununla birlikte Kent üzerine yaptığınız açıklamalar da çok anlamlı. Onu tüm bir hain yapmamak, imgesini korumak. Evet, elbette Almanya'nın savaşı yitirdiği-

(*) A. Foote, aynı kitap.

ni ve Kent'in gidip hesap vermesi gerektiğini bilecek kadar keskin görüşlüydünüz. Ve Moskova'ya dönüş yolu üzerine büyük zafer takını dikmek istediniz, yani İsviçre şebekesini korumak. Peki neden? onu düşündüğünüz için mi? Tutuklunuza karşı cömertçe bir jest mi? Hayır, onunla danışıklı bir döğüş içindeydiniz. O sizinkini korusun diye, siz onun imgesini koruyordunuz. Siz ona sormadığınız için, o da size İsviçre şebekesini vermemiş oluyordu(*)...

Thomas Lieven bir hayal kırıklığı oldu. Altmış beş yaşında gösteren, uzun zayıf, insana kötü kötü bakan, gevşek ağızlı, alaylı konuşan birisi: "Ben, herkes için çalıştım, herkese ihanet ettim ama hiçbir dostu asla ele vermedim." Parasal güvencesinin dışında Simmel'in çok satan kitabı, ona rahat bir yaşlılık dönemi sağlıyor.

Biraz tartışmadan sonra, haydutça bakışının üzerindeki yarı kapalı göz kapakları ve suçluluk duygusu taşıyan solgun yüzü ile bana doğru eğiliyor (sanki bana birlikte cenaze gömmeye gidelim diyecek), boğazından hırıltı çıkan bir sesle şöyle diyor: "Haydin, benim size güvenim var! Thomas Lieven benim gerçek adım değil. Şu kitaba bir bakınız." Kitabın adı **Josephine Baker'in Gizli Savaş'ı.** Yazarı, İkinci Büronun eski subaylarından Binbaşı Abtey diye birisi. "Tanıdığım en olağanüstü varlık" adı altında Lieven için bir bölüm ayırmış. Abtey onu tanıdığında Lieven belki olağanüstü bir kişiydi, ne diyeyim...

Ama ona Lieven değil, Mussig diyor.

Odaya bir sessizlik çöküyor. Sonra Mussig mırıldanıyor: "Evet... sizin gizli bir serviste çalışmadığınızı ileri sürmek, yararsız olur: sizin söylediklerinizl, ancak iyi haber toplayan bir ajan bilebilir." Araştırma yaptığım yılları, sararmaya

(*) Bir rastantı mı? Funkabwehr'in eskileri, Gestapo Müller'i İsviçre şebekesine karşı çalışmayı engellemekle suçluyorlar. Iutanaklan çekmecesinin içinde saklıyor ve önlem alınması için daha yukarılara hiçbir zaman iletmiyormuş. Wehrmacht'ın yayın organı şefi General Fellgiebel olayı aydınlatmak için bununla doğrudan ilgilendiğinde, İsviçre şebekesi üzerine hazırlanan dosyalar anlaşılmaz bir biçimde yokolmuş.

yüz tutmuş belgelerin çokluğunu, kızımın doğum gününü anımsamazken, kahramanlarımın doğum tarihlerini kafamın içine nakşettiğimi açıkladım... Bana inanmak istiyorlar. Heyecan yatışıyor. Lieven'in tasası dağılıyor.

Hans Mussig! Bayağı bir modelden hareket edip onun özgeçmişinde başarılı bir kahramanı hayal etmeli mi? Nazilik'i ilk anlarında seçmiş, Hitlerjugend'den sorumlu olan Mussig bellrsiz nedenlerden ötürü Fransa'ya geçmiş ve İkinci Büronun hizmetine girmiş. Fransa yenildikten sonra Midi'ye çekilmiş, orada karaborsacılık yapmış, bu yüzden Gestapo onu 1943 yılında tutuklamış. Fresnes'e kapatılmış. Çevirmen olarak çalıştırmak için Pannwitz onu hücresinden çıkarmış (Fransızcayı iyi konuşuyor). 1943 yılından işgalin sonuna değin demek Mussig Komando'nun hizmetinde kalmış; oysaki romanlaştırılmış yaşamında hep Gestapo'ya karşı düşmanca kini anlatılıyor. İkinci Bürodaki şeflerini ele vermediği doğru (binbaşı Abtey onu göklere çıkarıyor) ama onları bildirirken kendini de ele vermiş olmayacak mıydı?

Hayal kırıklığı mı? Evet ve Hayır. Bana kalırsa, ben bir Hans Mussig olayını, bir Thomas Lieven olayına yeğ tutarım.

"Edebi işbirliği" tasarısını elbette biliyor. Kriminalrat'nın kararsızca bana anlattıklarını onaylamayacağımı söyleyince, içten olmayan bir çıkışla karşı koyuyor: "Durunuz, durunuz, eğer o size tüm olayları anlatmadıysa, ben anlatayım. "Pannwitz terbiyeli bir tavır takınıyor, kentin içinde bir buluşmayı anımsıyor ve duruyor. Mussig ellerini karnının üzerine götürüyor, bacaklarını uzatıyor, kötü kötü bakmaya başlıyor ve yarım bir sesle sözler ağzından dökülüyor:

"Bakınız hele, siz aptal mısınız, yoksa komedi mi oynuyorsunuz?

- Ne komedisi?

- Neler olduğunu bilmemiş gibi davranıyorsunuz. Ruslar'la ilişkileri. Olay yine de açık, öyle değil mi?

- Benim kanıma göre yeterince değil.

- Siz tuhafsınız. 1945 yılında önlem almadan, işlerini hesaplamadan Rusya'ya gittiğine gerçekten inanıyor musunuz?.. Onu iyi tanımıyorsunuz. Ayrıca bana inanabilirsiniz: o dönemde Moskova'ya giden Alman sayısı az değildi! Ve Gestapo olmayanlar elbet. Biliyorsunuz, ben işi daha başından çaktığımı ileri sürmüyorum: olacak şey değildi! Ben tutukevinden çıkarır çıkarmaz yakınlık gösterdi. Çevresinde polisler doluydu, işini iyi yapan bir insan izlenimi veriyordu. Karanlık birşeylerin hazırlandığını sezinliyordum, birşeylerin çevrildiğine inandım, ama ne? Bunlar bana söylenmiyordu. Buna karşılık bana sıkılmadan söylediği birşey vardı, Almanya'nın hapı yuttuğu. Pannwitz Paris'e geldiği zaman, savaşın yitirildiğine inanmıştı, bunu size garanti edebilirim. Bundan ötesi artık tarihin içinde bir ayrıntı. O dönemde ne olduğunu anlamamıştım ama Rusya'dan dönüşünde bana anlattı. Hem ayrıca çok basit, çok mantıklı bir olay, siz de göreceksiniz...

"Kendinizi onun yerine koyunuz. Prag'da tehlikenin içine batmıştı. Heydrich'e karşı yapılan suikastı biliyorsunuz? Yapılan zulümleri? Peki! Bu işte pek hızlı davrandılar. Olay duyuldu. Benim Pannwitz arkasında kendisi için ciddi bir tehlike bıraktı. İyi anlamalısınız, o aldanmıyordu: Londra radyosu onu savaş suçlusu olarak duyurdu ve boynu için bir ip vaadetti. Sonra Berlin'de patronlarını patırtı gürültü içinde boğulmuş gördü, en kötüler sağda ya da solda kendine güvence aradı. Çoğunluk bunu Batıda aradı. Onu Paris'e ne yapsın diye gönderdiler? Ruslar'la Funkspiel yapsınlar diye! Onlarla işbirliği yapmak isteyen kendisi oldu. Bunu, konuşmak için yalnızca teknik olanaklardan yararlandığı için yapmıyordu: Rusların gerçekçi olduğunu, zavallı Çekler için göz yaşı dökmeyeceklerini ve yalnızca pratik sonuçlarla ilgileneceklerini söylüyordu. Batılılara gelince, onların görüşü ayrıydı! Buna inanmak için Londra Radyosu'nu dinlemek gerekirdi. Gözlerini kırpmadan kendisini Çekler'e teslim edeceklerini Pannwitz biliyordu ve bana kalırsa çok haklıydı...

"En garibi ya da en üzücü olanı işin, sonunda kendi canını kurtardığı için çok iyi bir iş yaptığına inanmıştı. Ruslar'ın kendisini bir kahraman gibi bekleyeceklerini sanıyordu! Çantasında onlara son bir armağan götürdü: Londra, Washington ve Paris arasında son aylarda yapılan telgraflaşma-

ların tümü. Bunlar bizim dinleme servislerince yakalanmıştı. Evet. Bu önemli birşeydi, değil mi? Bunun Moskova'yı son derece çok ilgilendireceğini blliyordu. Benim kanıma göre Rusya'ya yerleşmeyi, eşini ve çocuklarını oraya getirtmeyi ve orada iyl bir yaşam sürmeyi tasarlıyordu. Bildiğiniz gibi orada umduğunu bulamadı. Ruslar gerçekten ondan iğrenmişlerdi. Onu on yıl kadar tutuklu olarak alıkoydular, sonra da namussuz bir adamı kapı dışarı eder gibi kovdular. Burada, Almanyada Gehlen'in adamları ve Amerikalılar onun casusluk yapmak için geri döndüğünü sanıyorlar, onun üzerine yalancılık testi uyguluyorlar! İşin gülünç yanını görüyorsunuz: o kendini diğerlerinden daha gözü açık biliyordu ama Gehlen'in ya da Amerikalıların servislerinde çalışan eski meslektaşları o dönünce kendisini boşuna rahatsız etmeye başladılar. Gerçekten o her alanda yitirmiş birisidir...

"Peki şimdi? Şimdi deniyor ki, eğer kendi öyküsünü anlatırsa çok para kazanır ama o bunu göze alamıyor. Korkuyor. Onun korkak bir adam olduğunu sezmediniz mi? Bakınız, özellikle Kriminalrat pansiyonunda kalıyor. Ona bu ödemenin yapılması olağan: Bonn Cumhuriyeti, Üçüncü Reich'ın hukuksal kalıtçısıdır, ona bu pansiyonu vermek zorundadır. Peki, yaptığı ihaneti anlatırsa ne olacaktır? Devlet şöyle diyecektir:" Dikkat! Reich'a ihanet eden bir adama ben ödeme yapamam! Reich olsaydı onu kurşuna dizerdi, ben de onun hukuksal kalıtçısı olduğuma göre, bu adamın geçimini sağlamam. Ben bir Kiriminalrat'ya pansiyon veririm ama satılmış bir Kriminalrat'ya değil." Anlıyorsunuz, pansiyon işi suya düşer. Ve kendisi hasta bir adam, bir de çocukları var... Onu pansiyondan daha çok endişelendiren birşey var, manivela her zaman dönebilir. Böyle bir olay her zaman onun başına iş açabilir. Bakınız, işte neden şimdiye değin kendisine sunulanları reddetti. Efendim, şimdi sizin gibi genç bir Fransız'ın geldiğini görüyor. Sırasında geldiğiniz, anlıyor musunuz? Önce gençsiniz, yani son savaşın içinde yaşamadınız, bunun sizin için pek önemi yok. Sonra siz Fransız'sınız: bu, çok önemli bu. Bir Alman'ın olayı yazmasını istemlyor. Buna olasılık yok. Bir yabancı her zaman bir yabancıdır, ona anlattıklarını her zaman yadsıyabllir. Hem olay çok gürültü yaratacak olursa, aldığı para ile İsviçre'ye gidebilir: onu orada hiç kimse rahatsız etmez...

"İşte tüm olay bu... Nasıl memnun musunuz?"

İçim bulanmıştı. Ayrıca herşey çok çabuk olmuştu. Pannwitz aynı zamanda hem pişman, hem de günahlarını itiraf etmekten rahatlamış bir insan gibi görünüyor. Son savaşta iki yanlı çalışan en büyük ajan olarak tarihe geçip geçmeyeceğini ona sordum. Şöyle dedi: "Bu doğru olmaz. Ben hiçbir zaman oyun oynamadım. Rusya ile yakın bağlantı kurmaya girişen ben değilim. Hem ben kim oluyorum? Berlin grubu ile Moskova arasında bir arasında İstasyon. Eğer bu serüven benden önce başlamasaydı, ben bunun içine hiçbir zaman girmezdim. Funkspiel'in nasıl örgütlendiğini size açıkladığım zaman, bunun içine yalnız başıma atılamayacağımı anlayacaksınız. Hangi mesajın gönderileceğine Berlin' de karar veriliyordu." Yaptığı bu ihanete belli bir ideolojik anlam verilmesini de dlledi. 20 Temmuz komplosunu yapanların Moskova'ya karşı sevgileri olduğunu da sözlerine ekliyor.

Daha çok bilgi almak, Bormann ve Müller'in rollerini aydınlığa çıkarmak ve her soruya bir karşılık bulmak için, iki yanlı oynayan bu usta oyuncu ile ikili oynamayacağıma dair bir pazarlık yaptık. Pannwitz bana yeterince hizmet ettiğine inanıyordu ve benim de kendisine hizmet etmemi diliyordu. Ve sonra, Gestapo'nun bir Kriminalrat'ı, bir S.S., şimdi aldatılma sırası kendisine gelen bir hain: insan bunu rahatlıkla yapabilir! Bununla birlikte ben o yetenekte bir kimse değilim. Stututtgart'ta hazır bilgi bulacağımı sanmakla aldanmışım. Bu adama karşı bir iğrenme duyduğumu söyleyebilirim. Büyük Şef anlatıyor: "Giering katıydı, görüşmek zordu onunla ama ne de olsa bir düşmandı. Pannwitz yapışkan birisiydi. Onunla yan yana geldiğinizde sanki size bulaşırdı."

Yerinde bir yargı bu: Pannwitz gerçekten pis bir adam.

Aradan birkaç hafta geçtikten sonra, bir İsviçreli yayımcı ile birlikte beni çağıran bir mektup aldım. Yanıt vermedim.

Büyük Oyun gerçeği belki bir gün aydınlığa çıkacaktır ama korkarım çok beklemek gerekir ve Moskova'dan bir açıklama gelmez. Kremlin, politik nedenlerden dolayı sessizliğini koruyacaktır. Doğu Almanya yetkilileri, "arkadan vurma

masalı"nı diriltmekten korktukları için Schulze-Boysen ve dostlarının gerçek rollerini açıklamıyorlar, çünkü Alman milliyetçileri 1918 bozgununu da bu olayla açıklamak istiyorlar. Bormann ya da Müller'in ihanetini yayınlamakla yeni - nazilerin benzer bir kampanya açmalarına neden olabilir. Ne berikiler, ne ötekiler Üçüncü Reich'ın "tarihsel şefler"ini olaya katmıyorlar. Halk onları bilmiyor, bildiği kadarla da öfke ve nefretle anımsıyor. Bunlar bilinse, naziliğe özlem duyanlar alman bozgununu bu iki lanetlinin üzerine yıkacak ve "temiz"lerin Reich'ı başarıya ulaştırabileceğini söyleyecekler. Eğer konuyu böyle aniayacak olurlarsa, bu onların vatandaşlarının politik olgunluktan yoksun olduğunu gösterecektir. Çünkü önemli olan Bormann ve Müller'in ihanet etmesi ya da etmemesi değildir; Alman bozgununa yardım etmesi ya da etmemesi değildir. Önemli olan, naziliğin Bormann ve Müller gibi kimseleri çok önemli yerlerde tutan bir rejim oluşudur.

Diğer ikisi kendi gizemlerini korusalar bile, Pannwitz'in oyunu açıkça ortada. Heydrich'in ölümünden sonra onun hasımlarıyla birleşmeye kalkıştı, bu onun yitirdiği birinci banko oldu ve karşılığını Ladoga Gölü'nün kıyısında birkaç ay yorularak ödedi. Bunun üzerine girişimini artırdı ve Moskova üzerine oynadı, bu da onun yitirdiği ikinci banko oldu, karşılığını on yıl Lubianka ve Vorkuta Kampı'nda geçirerek ödedi. Bana yaptığı öneri ise onun üçüncü bankosuydu: öfkeleri üzerine çekmek pahasına ihanetini para karşılığında satmak. Başka bankolar da olacak.

Kiriminalrat, burada duramayacak kadar oyunu çok seviyor.

TREN BAZEN GEÇ KALIR

8 Mayıs 1945'te, Avrupa zafer gününde Kızıl Orkestra üzerine ikinci bir araştırma başlar. Alman karşı casusluk örgütü, bu örgüt üzerine sert darbeler indirmişti ama bunlar düzensizdi. İngiliz, Amerikan, Fransız, Belçika ve Hollanda servisleri en önemli vasıtalara baş vurarak, özellikle de sabırlı ve sürekli çalışarak yeni bir araştırmaya geçtiler, Alman servislerinin aksine, bunların zamanı boldu. Onların ilk amaçları - yerlnde ve koruyucu - Kızıl Orkestra'dan geriye sağ kalanların sayımını yapmak, eğer yeniden çalışmaya başlayanlar varsa, onları belirlemek. Bu nedenle Simexco' nun Belçikalılar'ı Slmex'in Fransızlar'ı, Claude Spaak, Georgle de Winter ve tüm diğerleri gözlenmeye başladılar. Soğuk savaşın patlak vermesi, bu kuşkunun daha kötü bir biçimde sürmesine yol açtı: bu kuşku öylesine arttı ki, şebekenin eskllerinden kimisi gidip geçmişte ayıplanacak birşey mi yaptıklarını, Ruslar'ın Stalingrad'da kazanmaları için yardımcı olmakla suç mu işlediklerini sordular. Aralarından çoğu, doğrudan doğruya içinde rol aldıkları büyük olayları pek anlamamıştı (iyi örgütlenmiş bir şebekenin niteliği: yalnız şefler olayların tümünden haberdar olur).

Abraham Raichman'ın yargılanması, bu genel kargaşalığı anlatan en güzel bir örnektir. Haziran 1944'te Komando' ya yaptığı hizmetlerinden ötürü, Komando ona teşekkür etmek için tutukladı. 2 Eylül'de, Müttefikler gelmeden az önce diğer tutuklularla birlikte Almanya'ya yola çıkarıldı. Sonrakiler bu kervana "şanslılar treni" adını verdiler: Belçikalı direnişçiler trenl durdurdular ve lçindekileri serbest bıraktılar. Sonra Ralchman Brüksel'dekl bir savaş konseyi tarafından yargılandı. Savcı onu başlıca üç şeyden suçladı. 10 Mayıs

1940 tarihine değin Ruslar için çalıştığından (bu uzun zaman unutulmadı); yakalandıktan sonra Gestapo'nun hizmetine girmekten (savaş konseyi bununla diğerlerinden daha az ilgilendi); bunlann dışında bir de Belçika'nın savaşa giriş tarihi olan 10 Mayıs 1940'tan, 22 Haziran 1941 tarihine, yani Rusya'nın sürgündeki Belçika hükümeti ile işbirliği yaptığı tarihe değin yaptığı istihbaratlardan suçladı. Bu işbirliği nedeniyle Sovyet ajanı Raichman tarafından **daha sonra** yapılan çalışmalar eşsiz savcının anlayışına göre yasal sayıldı ama daha önce Sovyetler için yaptıkları yasaya aykırı bulundu. Öyle anlaşılıyor kl, bu suçlamalar Kızıl Orkestra'da çalışanlara ya da çalışmayanlara göre yapılıyor, bir çelişki yaratılıyordu.

Batılı servisler Kızıl Orkestra ile hemen ilgilendiler ama ondan geriye kalanların zararsız oldukları görülünce, bu ilgi canlılığını yitirdi. Bu şebekeye karşı gösterilen kuramsal ligi ise zamanla olgunlaştı (bugün tüm istihbarat üniversitelerinde bu şebeke programlara alınıp incelenmektedir).

Kızıl Orkestra'nın yöneticileri öldükleri ya da ortada görünmedikleri için, yanıtlar onların düşmanlarının ağızlarından alınıyor. Savaş bitmeden çok önce Komando üyelerine karşı av başlamıştı ve şebekeye karşı çalışmış olan tüm Abwehr ya da Gestapo ajanlarını batılı servisler toplamaya çalışıyorlardı. Fransızlar Relser, Schwab, Bali, Richter vd.ni ele geçirdi. İngilizler Koppkow'u Edinburg'a götürdüler. Amerikalılar ise kendilerine olayları anlatması için yalnızca Roeder'i aldılar ama bunun önemi yoktu, çünkü çok geçmeden Batı Avrupa servisleri Amerikalı büyük abileri ile ilgili gizlilikleri öğrendiler(*).

(*) Edindiğimiz kimi haberlere göre Willy Berg, inandığı mesleğine bağlı kaldı: savaştan sonra Doğu Almanya polisinin hizmetine girdi. Böylece sırasıyla Kayzer'e, Weimer Cumhuriyetine, Hitler'e ve bir Nazi Toplama Kampı'nda yitinen Thaelmann'a değil onun ardılı olan Ulbrich'e hizmet etmiş oldu. Berg'in eski meslektaşlarına göre, son olarak üstlendiği görev, Büyük Şef'i isteyerek elinden kaçırdığını kanıtlamaktadır. Bize kalırsa eğer bu gerçek olsaydı, Büyük Şef bunu bilirdi. Bir psikanaliste göre Berg'in bu hareketi "kusurlu davranış"a güzel bir örneklir. Bilinçsiz olarak Trepper'e yardım etmek istiyor ve kaçmasını diliyordu ama bu istek bilinç düzeyinde engelleniyordu ve Berg, tutuklunun kaçmasında kasıt olmadığını iyi niyetiyle ileri sürebiliyordu, diğer bir deyişle bilmeden onun kaçmasına yardımcı olmuştu.

Bundan sonra Avrupanın tüm tutukevlerinde Kızıl Orkestra'dan konuşuldu. Ama Trepper, Pannwitz, Kent, Wenzel ve Ozols'un toplandığı Lubianka Tutukevi'nden hiç haber alınmadı.

Acaba Müdür onlara neler sormuştu?

Merkez'in daha baştan Büyük Oyun'u bildiğini ve ileriyi gördüğü için de Kızıl Orkestra'nın adamlarına karşı acımasız olduğunu insan bilse kafası aydınlanır, hiç değilse içi rahat eder.

Bu varsayıma göre herşey kolaylaşıyor. Müdür daha baştan üç "dönek" piyanist olan Wenzel, Yefremov ve Winterink'in durumunu anladı ve Giering'in Trepper'i serbest bırakacağını sezinledi: şebekenin yıkılması ve şeflerinin yakalanması artık bir amaç değil, araçtı. Hangi manevrayı çevirmek için? Müdür bunu bilmez ama bilmek için can atar, çünkü bu manevra uğraşmaya değecek kadar olağanüstü ve önemli olmalıdır. Böyle birşey bekler. Doğal olarak Trepper'i geri plana iter, tehlikeden boşuna söz etmemesi için ona buyruk verir ve kesin güvenlik önlemleri alır: Büyük Şef'in telgrafları yakalanabilir (çoğu ele geçti) ya da kendisi tutuklanabilir (bu da oldu sonra); Merkezin Büyük Oyunu bildiğini ister telgraflardan, ister Büyük Şeften Gestapo öğrenmemelidir: Moskova **bir manevranın döndüğünü bildiğine göre,** bundan yararlanmak suya düşebilir. Trepper ve Eski Dostunu (Katz) bunalımlara iten, özverilerinin boşuna gittiğine ve boşuna öleceklerine inandıran ama servisin yüksek çıkarlarına uygun düşen mükemmel bir davranış.

Büyük Şef'e göre Atrebatlar'ın düşmesi önemli bir yenilgi ve beklenmedik bir yıkımın habercisidir, bunun üzerine Brükselli grubunu altı aylık bir tatile sokar. Rusyanın kendi varlığını korumaya çalıştığı bir sırada, küçük bir kavganın yitirilmesinin önemini Müdür anlamaz. Sovyet generalleri, onun ezilmiş birliğine izin yaptırmazlar, ileri savaşa sürerler. Trepper, insan olayın içindeyken nasıl davranması gerektiğini daha iyi bildiğini söyler. Şurası gerçek ki, Müdür olay yerinde değildir. Bununla birlikte komutan en önde bulunduğunda savaşın tümünü göremediği de bir gerçektir. Ama

önemli olan bu taktik anlaşmazlığı değil de, bir yandan ya kodlarının sıkı kapalılığı içinde onlara aşırı güveni yüzünden, ya da böyle bir özveriyi genel durum haklı gösterdiğinden Berlin grubunu seve seve kurban eden Müdürle, öte yandan adamlarını kurtarmak söz konusu olunca, gereksiz önlemlere baş vurmayan bir şebeke şefinin ilkede anlaşmazlığıdır. Böyle sakıncalı davranmaya Merkezde ödleklik deniyor ve Büyük Şef soğukkanlı davranmıyor mu diye merak ediyorlar.

Piyanistler tutuklandıktan ve "döneklik" yaptıkları ileri sürüldükten sonra bunu onaylayan bir yanıt var. Bir Funkspiel mi? Bu sözü ve olayları bugün iyi biliyoruz ama 1941 yılında bunun yeni birşey olduğunu kabul etmeliyiz. Funkspiel, geçen savaş sırasında istihbarat mesleğinin büyük bir buluşu olacaktı. Funkspiel mi? "Dönek" denilen vericiler, Müdüre çok büyük yalanlar iletseydi, belki Funkspiel'e inanacaktı ama böyle şeyler olmadı. Öyleyse? Gestapo'nun şebekeyi önce tüm gücüyle yıkmaya, sonra da onun üzerine kendi yapıtını kurmaya çalıştığı mı inandırılmak isteniyor? Yorulmak bilmeyen Trepper diretiyor, Belçikalı piyanistlerin herşeyin iyi gittiğini bildirdiği zaman, herşeyin kötü gitiğini onaylıyor. Sonra Protesto ediyor ve tehdit savuruyor, Müdürün bürosuna değil de Dimitrov'un bürosuna gidip orada kalan en önemli mesajları parti kanalı ile gönderen Merkezin sadakatsızlığına hayır, gerçek ihanetine küfrediyor; hem hangi mesajlar... Kuşku ve paniğe yol açan mesajlar! "Servislerinin içine hainlerin sızmış olması olasılığı vardır": Büyük Şef, Rus Komünist Partisi Merkez Komitesine, Dimitrov'un yayın aracı ile bunu bildirmişti. Oysaki Merkez herkese kuşkulu gözlerle bakmıştı. Nelerinden? Bir seçim yapma güçlüğünden: sola sapmak, sağa sapmak, kadınları çok sevmek, paraya karşı dirençsiz olmak, troçkist olmak, Intellijansiya servisine ait olmak... İşleri iyi gitmeyen bir şebeke şefinden, sabotaj yapıyor diye kuşku duyulur, işler iyi giderse yine kuşku, yine kuşku, hiçbir güçlükle karşılaşmadığına göre bir polis olabilir... Trepper mi? Savaş başladığından bu yana sızlanıyor, bağırıyor, acı acı söyleniyor. Ne zaman onu aslan gibi cesur görmek isterlerse, o yılan gibi büzülüyor. Her zaman telsizinin olmadığından yakınıyor. Bir Hain mi? Belki değil, ayrıca İkinci Büronun ajanı olabilir diye Robinson ile,

Gestapo'nun ajanı olabilir diye Ozolz ile bağlantı kurarken temkinli davranıyordu. Hayır, belki gerçek bir hain değil ama görevini hakkıyla yapamayan bir şef. Müdür onu bu nedenle göz altında bulundurur.

Kasım 1942 de onu gözden kaçırır. Onun tutuklandığını mı biliyor. Burası belli değil. Üç ay sonra üç dildeki mesaj Merkeze gelir. Büyük bir şaşkınlık geçirirler! Bunu nasıl yaptı? Gestapo'dan gizli olarak kaleme alınmış ve onun burnunun dibinde aktarılmış bir tutanak mı? İnanılır gibi değil! Bir peri masalı! Moskovada da - tıpkı Londrada, tıpkı Waşington'da olduğu gibi karşıt bir grup oluşur. Gestapo, kanserini konyakla iyileştiren Giering, öğleden içmeye başlayan yaşlı sarhoş Berg ve Suzy Solidor'un evinde yapılan gece alemleri değildir: Gestapo, üstün bir polis makinası, yakalayan, ezen kusursuz bir mekanizma - bir mit dir. Tutukluları istediği gibi hareket edebilir mi? Onları Paris caddelerinde dolaşmaya çıkarır mı? Onların gizlice mesaj yayınlaması için özgür bırakır mı? Varsayım: düşmanın ajanı Trepper, Müdürün Brükselli piyanistlere karşı gösterdiği güveni yıkmayı başaramadı; üç dilde yazılan mesaj, belki de yeni bir tahrik girişimidir, Moskova'nın gözünde esen kalan tek Brüksel grubunu yitirtmek içindir... Öte yandan Jacques Duclos'nun aktardığı mesaj, gerçekliği bilinen bir mesajdır. Çünkü o aslından kuşkulandığı bir mesajı kabul etmezdi. O kendi istihbaratını yapmış ve nedenini bilerek hareket etmiştir. Ve sonra Trepper'in sözünü ettiği şu Büyük Oyun... İnsanın aklı karışıyor!

Reiser'e göre Müdür bu durumu ancak üç ay sonra çözecektir: Mayıs 1943'te Komando'dan aldığı mesajı temkin ve kuşku ile karşılar, doğru olup olmadığına son derece dikkat eder ve temkini elden bırakmaz. Büyük Şef'e göre, gönderdiği tutanağın doğruluğuna Merkez dört ay sonra karar vermiştir: Haziran 1943'te doğruluğuna inanırlar. Yine bu ayın başında İsviçre şebekesi şeflerinden Alexander Foote' a, Fransız şebekesinden bir görevli ile buluşması için Merkezin buyruk verdiğini anımsıyorsunuzdur. "Haberci ile hiçbir şey konuşmaması" Foote'a kesin olarak söylenmişti.

Foote anlatıyor: "Beni kaygılandıran o adamı terkettikten sonra kitabı paltomun altına sakladım ve eve girinceye

değin izimi yitirmek için her yola başvurdum. Eve gidince durumu olduğu gibi Müdüre bildirdim, o da bana hak verdi ve buluşmaya bir daha gitmememi söyledi. Şifreli mesajlara gelince, onları birbirine yapıştırılmış iki cildin arasında buldum, benim tanımadığım bir kodla yazılmıştı.

"Aradan onbeş gün geçtikten sonra, benim kuşkularımı doğrulayan bir mesaj aldım: gelen habercinin bir Alman ajanı olduğunu Merkez bana bildirdi."

Foote'un bildirdiğine göre Müdür bununla artık kararsızlıktan kurtulmuş oluyor, ama **Büyük Şef'in kaç kez bildirdiği "dönekler"e inanması için aradan bir yıl geçmesi gerekir.** Aptalca bir durum mu? Hem evet, hem hayır. Çünkü bu yöntemlerin daha önce istihbaratta kullanılmaması Merkez için özellikle bir şansızlıktı.

Ayrıca üç dilde gönderilen mesajı, Merkez bir şaklabanlık olarak karşılamıştı ve Sovyet servisleri genel olarak böyle şeyleri hoşgörü ile karşılamazlardı. Foote ile yapılan görüşmenin amacı, Fransız şebekesine bir fon almak içindi: Gierıng ve adamları küçük çıkar peşinde koşmazlardı; istihbaratın tüm adamları gibi, düşmanlarının parasını ceplerine indirmek onlara ayrı bir zevk veriyordu. Paris'i Funkspiel için ciddi olarak korurlarken, Belçika ve Hollanda ile birlikte üç telsizi para koparmak için de kullanıyorlardı.

Wenzel Ocak 1943'te kaçmadan önce, onun aracılığı ile Moskova'dan para istetmişlerdi. Bulgaristan'dan esrarengiz bir konserve kutusu geldi, fasulye dolu kutunun ortasında yüz sterlin çıktı - gülünç bir para. Üç dilde yazılan mesaj Moskova'ya vardıktan sonra, Komando yeniden para ister. Merkezin yanıtı: "Brüksel, Edison Caddesi'nde oturan mühendis Bodhen Cervinka'ya başvurunuz: size beşbin dolar verecektir." Cervinka'ya bir ajan gönderilir, ajan son derece sert bir tavırla kapı dışarı edilir. Komando bundan kaygılanmaz ama Moskova'dan para da sızdıramaz. Hollandalı Winterink aracılığı ile yeni bir girişimde bulunur. Moskova önce kaçamak davranır ve paranın kime, nereye verileceğini sorar. Komando, Hollanda Komünist Partisi'nden eski bir üyenin adını verir. Moskova'nın gizlice gözlettiği bir adamdır adı

verilen: "Şaşırdık. Bu adamın Gestapo ile ilişkileri bizce çok iyi bilinmektedir. "Üçüncü girişim Yefremov'un vericisi ile yapılır. Merkez'in yanıtı:" Charleroi'daki mezar taşı satıcısı X'i gidip görünüz: onun Moskova'ya elli bin Belçika frangı borcu var." Gidip kendisine sorulduğunda, mezar taşı satıcısı hesabın kapandığını söyler: bir İtalyan sigorta şirketi ona parasını ödemiştir. Ödenmiş mi? Demek alacaklıydı, borçlu değil! Doğru: Moskova ona elli bin Belçika frangı ödemelidir. Bu şaka, Komando'nun yaptığı dilenciliğe son verir.

Üç dilde yazılan mesaj, Kremlin'in Büyük Oyunu daha iyl görmeslnl sağlar ve Merkez, Komando ile onun zararına olarak eğlenir ama mesajın yazarı ile Müdür arasındaki iyi ilişki uzun sürmez.

Foote olayından beş ay sonra Trepper kaçar. Bu haber Merkezi üzüntüye boğar. Bu kaçış, Büyük Oyunu ve Moskovanın ondan sağlamayı düşündüğü yararları tehlikeye düşürür; bundan başka Büyük Şef'in dürüstlüğü üzerine yeni kuşkular uyandırır. Her kaçış olayını Merkez büyük bir kuşku lle karşılar: bunun geleneği, yasadışı çalışanların arasına provokatör ajan sızdırmak isteyen ve yalandan kaçma olayları tertipieyen çarlık polisine karşı verilen savaşıma değin gerilere gider. Bir komünist ancak kendi şeflerine sorduktan ve izin aldıktan sonra kaçar (*). Eğer bunu yapmazsa, kuşku ile karşılanır, hiç değlise bir kenarda tutulur. Oysaki ne Trepper sıradan bir komünlsttir, ne de Gestapo her hangi bir polistir: aptallık eder de elinden böyle bir tutukluyu kaçırır mı? Hlç kuşku yok üç dilde yazılan mesaj Büyük Şef'in bağlılığını kanıtlıyor ama tutuklandıktan bu yana sekiz ay geçmiştir. Bu zaman içinde neler olmuştur? Komando tutuklusunu caydırmış mıdır? Bu kez gerçekten "dönmüş" müdür?...

Bir yanlış anlaşılma, Merkezin güvensizliğini sonuna değin götürür. Trepper, daha ilk anda durumu incelemesi ve söylediklerinin doğruluğunu görmesi için Paris'e bir müfettiş göndermesini Müdür'e telkin eder. Peki bu rolün kime verilmesini önerir? Eşi Luba'ya! Büyük Şef'e göre eşini büyük

(*) Birçok durumda izinsiz kaçanlar polise geri dönmeleri ve yeniden içeriye girmeleri için buyruk almışlardır. Ve bunu yerine getirmişlerdir.

tehlikelere atacak olan bu öneri, onun iyi niyetini gösterecek en iyi kanıttır. Ama Müdürün bunu başka türlü anladığını biliyoruz. O bunda Trepper'in Luba'yı geri çağırması ve Sovyet servislerinin diliyle söylendiğinde birlikte "dalmak" için, diğer bir deyişle ya ihanet etmek için, ya da çalışmaktan usandığından Merkezle ilişkiyi kesmek için girişilmiş bir davranış olarak görür.

Büyük Şef'in kaçtığı doğruysa, Büyük Oyun hemen suya mı düşecektir? Gestapo tarafından sahneye konulan kaçışın anlaşılmayan başka bir amacı mı vardır? Öyle anlaşılıyor ki, Merkez bu iki varsayımdan birisine karar veremez. Birkaç hafta sonra, Büyük Oyun'da yeni atılım yapmak için Pannwitz tarafından gönderilen büyük mesaj ("Trepper'e ne oldu? Heryerde onun arandığını görüyorum vb"), Müdür'ü en büyük şaşkınlığa uğratır. Çünkü Kriminalrat kendisini önemsemiyor ve bu bayağı kurnazlıkla yanıltmaya çalışıyor gibi gerçeği uymayan bir yargıya varır. Büyük Şef'in kaçtığını bildirmek, on aydan beri gönderilen telgrafların Alman denetiminden geçtiğini itiraf etmek ve Funkspiel'in varlığını açıklamak, Merkezin üzerinde daha sonra önüne geçilmeyecek bir kuşku uyandırmaktır. Çevrilen dolabın nasıl döndüğünü iyi kavramayınca, Pannwitz'in beklediği yanıtı verir: "Bizim için Trepper bir haindir. Parti ona bir dilim ekmek vermemelidir. "Ve bekler. Çok geçmeden daha sonraki telgraflardan Pannwitz'in tutarlı olmak için pek kaygılanmadığını anlar: bunun dışında çok özel, çok "içten" güven vererek Moskova ile tüm ilişkilerini sürdürmek isterken, Merkezin kaygılarını azaltacağını hesaplar. Düşmanla çok ince bir oyun oynanmasını anlayan Müdür, karşısındakinin kendisinin kollarına hemen atılmak istediğini görür: sonu iyi biten herşey, iyidir.

Yalnız Büyük Şef bunun dışındadır. Çünkü Pannwitz'in aldığı dönemeç, Alman bozgununun yaklaştığını açıklamakta ve kendi canını kurtarmak içinse, daha önceki esrarengiz tutum anlaşılmamaktadır. Ve bu arada buyrun size, Komando Paris'ten çıkarken onun kaçırılmasını önermekte ve durumu ağırlaştırmaktadır. Kaçırmanın amacı nedir? Hangi dosyaları, hangi tanıkları yok etmek için? Yaklaşmakta olan Müttefikler'i Paris'te bekleyip beklememesini soran Kent'e Müdür şu yanıtı verir: "Alman dostlarınızla birlikte geri çekiliniz. Çok

iyi ilişkiler kurduğunuz ve size çok değerli bilgiler veren bu kimseleri terketmeyiniz. Onlar bize daha sonra çok yararlı olabilirler." Trepper'in bu ekibi yakalayıp sonunda Fransız yetkililerine teslim etmesi yanlış birşey olurdu. Müdür bunun için yeşil ışık yakmaz. Pannwitz ve Kent, savaşın sonuna değin çalışmalarını sürdürmelidir. Ve sonra, serseri bir kurşunla - ya da iyi nişanlanmış - ölmeyecek kadar çok şey bilmektedirler.

Bahse girerim ki Trepper'in, sonra Kent'in ve Pannwitz'in, sonra Ozols'un, sonra Wenzel'in Moskova'ya gelişini Müdür büyük bir zevkle karşılamıştır. Artık hepsi elinin altındadır. Sonunda sorun aydınlığa çıkacaktır...

Juliette'e verilen Komünist Partisi ve Kovalski'nin M.O.I. si tarafından yayınlanan üç dildeki mesajın hangi koşullarda yazıldığını ve verildiğini doğrulamak için on yıl mı beklemek gereklidir? On yıl, kaçışın doğru olduğunu inandırmak için. Herşey anlaşılmaz durumdayken Büyük Şef'in kafasının aydınlık olduğunu, şeflerinin inat edercesine anlayışsız davrandığı bir zamanda kendisinin sarsılmadığını, tehlike içinde cesaretini yitirmediğini, tersliklere karşın işin içinden sıyrıldığını anlamak için on yıl? Bununla birlikte Merkezin soruşturması, Papa'nın kutsallaştırma ayinleri kadar yavaş yürümüyor... Paris kurtulduktan ancak altı ay sonra Büyük Şef Moskova'ya gelecek uçağa biner. Kızıl Orkestranın bilinmeyen tüm yanlarını çözmek için bu zaman yetmedi. Oysaki bu kadar zaman içinde Büyük Şef'in Fransa'da olanlar için söylediklerini Müdür araştırmaya vakit bulabilirdi. Büyük Şef Moskova'ya geldiğinde ona hâlâ bir sürü sorular soruldu, dürüstlüğü elden bırakmayan Trepper bir aksilik çıkarmadı. Zaten Müdür ilk sorusunu maksatlı olarak sormuştu: "Gelecekle ilgili tasarılarınız nedir?" Demek Trepper'in Merkezde daha geleceği vardı. Ama bu soru içinde bir uyarıyı gizliyordu: geçmişten konuşmamak gereklidir - ne pahasına olursa olsun! Büyük Şef'in yazgısı, verdiği yanıtla belirlenmiş oldu. Son dört yılın üzerine bir perde çekmeyi kabullenmekten uzaktı, oraya kızgın olarak gelmişti ve hesaplaşmaya karar vermişti. Hesaplaşma, Lubianka'ya kapanmak oldu. **Çok yakında yapılacak Alman saldırısını üç kez boşuna Stalin'e bildiren titiz bir adamı Müdür Moskovada serbest bırakamazdı,**

bu kötü izlenimi silmek için yıllarca zaman gerekliydi. Eğer Sorge Japonlar tarafından asılmasaydı ve Trepper' le aynı durumda Moskova'ya gelseydi, o da Lubianka'da olacaktı.

Büyük Şef'l yatıştırmak ve ona boyun eğmenin erdemini öğretmek için on yıl? Bunun gereği yoktu. Onu bu amaçla Lubianka'ya kapattıktan sonra başka nedenler de bulundu. Her yeni dalganın çarptığı bir deniz kazazedesi gibi oldu.

İlk dalga, beş yıl yabancı ülkelerde çalıştıktan sonra Moskova'ya dönen kendi meslektaşları, şebekenin şefleri ve ajanları oldu. Müdür onları tanımadı. Kendisine göre değişmişlerdi. Beş yıl savaş süresince, kendi başlarına buyruk olarak, beklemedik durumlar için yeni kurallar geliştirmişlerdi; onlara ustalık eden Merkez değil, olaylar olmuştu. Avrupa ülkelerine yayılmak ve Nazl işgaline karşı savaşım vermek onları oraların insanı gibi yapmıştı, ulusal direniş hareketlerine bağlanmışlardı; karşıt görüşteki insanlar onlara kardeş olmuşlar ve dirsek dirseğe dövüşmüşlerdi. Trepper şöyle diyor: "Ozols'un İkinci Büro'nun eski subayları ile ilişki kurduğunu biliyordum. Bu beni hiç rahatsız etmiyordu: onlarla aynı savaşı birlikte yapmıyor muyduk?" Komünistlerle işbirliği yapan sağcı Bemy de şöyle diyor: "1942 yılında, birbirimizin politik görüşüne bakmadan işgalcilere karşı birleştik." Funkabwehr tarafından "çözülen" bir İntellijansiya Servisi kodunu da Schulze-Boysen Londra'ya bildirmişti. Eğer Merkez bunu bilseydl, onu ayıplardı. İsviçre şebekesi şefi Alexander Rado, İngilizleri çok ilgilendirecek belgeler ele geçirmişti. Güvenilir bir posta aracılığı ile bunların İngiltere'nin Bern'deki elçiliğine aktarılmasını Müdüre önerdi. Müdür bunu reddetti ve yakılmasını buyurdu. 1943 yılında İsviçre polisi Rado'nun şebekesini parçaladığı zaman, çözüm yolu olarak oradaki bir elçiliğe sığınmayı Merkeze önerdi: diplomatik bağışıklıktan yararlanarak ancak çalışmalarını sürdürebilirdi. Sovyetler Birliğinin Bern'de elçiliği olmadığı için (*) Rusya ile işbirliği yapan İngiltere elçiliğine sığınmayı, onların bunu reddetmeyeceğini telkin etti. Müdürün buna tepkisi çok sert oldu. Mü-

(*) İsviçre, Sovyetler Birliği ile ancak son savaştan sonra diplomatik ilişkiler kurdu.

dür İsviçre şebekesini yıkıma terketmeyi ve Rado'nun son derece değerli haberlerinden yoksun kalmayı yeğ tuttu. İntellijansiya Servisinin bir ajanı olduğundan kuşu duyulan Rado, kurtuluştan sonra yine de Paris'e geldi ve kendini görevli olarak Novikov'a tanıttı. 6 Ocak 1945'te Trepper ile birlikte Moskova'ya gitmek üzere uçağa bindi. Ama uçak Kahire'ye uğradığında, sinirleri buna dayanamadı ve orada gözden kayboldu, uçak onsuz havalandı. Moskova onu İngiliz yetkililerine kaçak bir subay olarak bildirdi. Yakalandı ve Ruslara teslim edildi. Naziler'e karşı yapılan savaşımın, eski savaştan önce İntellijansiya Servisine karşı yapılan savaşımı aştığına safça inandığı için on yıl tutuklu kaldı.

Yabancı ülkelerdeki meslektaşları, Merkeze duyuramamakla birlikte onun duygularını paylaşıyorlardı. Onunla benzer yazgıyı paylaşmışlardı ve onu asla unutmayacaklardı. **Onlar yokken yeni kuşaktan genç memurlar merkezin komutasını ellerine almışlardı. Yeni bürokratlar, devrim romantiklerinin ve o güne değin mucize kabilinden yaşayan eski komünistlerin geri gelmesini hırçınlıkla - kuşkulu - karşıladılar. Eskiden İspanyada savaşanlar - kuşkulu. İster sağcı olsun, ister solcu, Naziler'e karşı direnen tüm orduların yoldaşları - kuşkulu. Onlara iki etiket yapıştırdılar: romantik, evrendeş ve yargılamadan kararlarını verdiler: yitikler.**

"En kötüsü, diye anlatıyor şu yitiklerden birisi, en kötüsü onların haklı oluşu. Bizler nesnel olarak yararsız duruma düşmüştük. Özellikle olağan bir servis için, barış zamanında her türlü aşağılık şantajlara başvuran bir servis için... Bizim gördüklerimizden sonra artık bunun olasılığı yoktu. Bize evrendeş demeye de hakları vardı... Çok insanlarla karşılaşmıştık... çok çeşitli ortamlara girip çıkmıştık... **yeniden bizimle düşman olacaklarla beş yıl bir arada yaşamıştık...**"

Yitiklerden sayılan Büşük Şef'i içeride tutmak yetmezdi, onu orada yine aynı nedenden ötürü çürümeye terketmek gerekirdi. Servis için elverişsiz olduğu bildirilen adam, Sovyet istihbaratının en büyük ustalarından birisiydi. **Trepper'in neler bildiğini bilen Müdür, onun dışarda dolaşmasını tehlikeli buldu ve içerde tutmayı yeğledi...**

İkinci dalga Müdür'ü boğdu. Eylül 1945'te Kanada'dan gelen bu dalga, Merkezin bir albayı tarafından yönetilen Sovyet şebekesinin oradaki polisi tarafından ortaya çıkarıldı, yakalanan casuslar arasında Allan Hunn May da vardı. Bu önemli bir bozgundu. Merkez'in ezeli rakibi K.G.B.'nin hesaplaşmak için eline fırsat geçmişti. Müdür ve yardımcıları işinden alındılar. Yeni bir temizlik hareketi, Kızılordu servislerini birbirinden uzaklaştırdı, eski ya da yeni üyeleri gözden düştüler. Şu Kanada rezaletinden sonra, Beria'nın sadık adamı ve Güvenlik bakanı Abakumov, kayan yıldız Trepper'e şöyle der: **"Şu genel kurmay yerine bizim için çalıştığını söylersen, göğsünü şimdi madalya ile doldururuz!" Ve odasının penceresinden görünen Kızıl Meydanı gösterir: "Bakınız, orada size 'Sovyetler Birliği Kahramanı' adı verilebilir!"**

İlk iki dalga aşağı yukarı aynı zamana, raslamıştı. Üçüncü dalga üç yıl sonra 1948 yılında oldu, bu anti-semitik bir dalgaydı. Trepper bir kez daha hücresinden çıkarıldı ve Lubianka'yı Güvenlik bakanlığına bağlayan yeraltı yolundan Abakumov'un bürosuna götürüldü. Bakan sordu: "Çevrenize neden hainleri topladınız? Şebekenizin tüm önemli yerlerine neden hainleri yerleştirdinizi açıklayınız. - Hainler? Hangi hainler? - Katz, Grossvogel, Springer, Raichman, Schneider vb.: hepsi de Yahudi, demek hainler!..."

Moskova'da "Faşizme Karşı Yahudi Komitesi"nin yöneticileri tutuklandılar. Trepper onlar arasında Yahudi gazetesi **Gerçek'te** birlikte çalıştığı (1935) en eski arkadaşlarını da hesaplıyordu.

Evrendeş, yitirilmiş, Merkez'in eskisi, Yahudi: Stalin Rusyasında Lubianka'ya kapatılmak için bu kadarı gerekli değildir. Ama yine aynı Stalin Rusya'sında, terkedilmiş bir adaletin haksızlıkları geçerliydi. Tüm batı servislerinin aynı zamanda çekingenlik ve hayranlıkla üzerine eğildiği Avrupa'nın en büyük şebekesini kuran ve savaş içinde yöneten bir adamı, yönetici bir "Troika" yargıladı. Beş yıl Kızıl Orkestra şefliği sırasında yaptığı çalışmalardan onu suçlamak için bir neden buldular: **Müdüre haber vermeden Büyük Oyun'a katılmak.** O zaman Büyük Şef, Giering'in uyarısını anımsar:

"... Yine de bir hain olarak karşılanacaksınız. daha baştan haber veremediyseniz, sadece canınızı kurtarmak için onlarla birlik oldunuz diyeceklerdir." Bu gerçekki, Merkez'e daha baştan haber verme olasılığı olup olmadığını bilinmiyordu. Peki ama kolları bağlı durup yıkıma yardımcı olmak daha mı iyiydi? Kendisini yargılayanlara şöyle der: "Kısacası, evde yangın çıkmıştı ve ben yangını söndürmek istediğim için siz beni kınıyorsunuz!" Bununla birlikte tüm karşı çıkışların boşuna olduğunu bilir. Stalin'in "troika"sı, Komando şefinin kehanetini doğru çıkartır: on beş yıl tutuklu.

Pannwitz için, özellikle de Kent için Büyük Şef'i Moskova'da görmek korkunç bir sürpriz olmuştur. Kaçtıktan sonra Müdür düzenli olarak onu Kent'e sormuştur: "Nerede olduğunu biliyor musunuz? Neden yeniden ilişki kurmuyor?" Sonra bu iki düzen ortağı Almanya'ya geri çekildiklerinde, onlara şöyle denir: "Trepper yan çizdi. Moskovaya dönmeyi reddetti." Yani demek istenir ki, Kent'i yalanlayacak kimse yoktur, çekinmeden gelip kendi savunmasını yapabilir: Kriminalrat'nın "dönüşü" ona yalnızca kredi sağlamakla kalmayacak, Büyük Şef'inde istediği gibi suçlayabilecektir. Kent kapana çok iyi sıkışmış oldu. Pannwitz'in hazırladığı bir dosyada Kent kar gibi tertemiz görünürken, Büyük Şef bir dönek olarak gösteriliyordu. Ama çizilen bu modelin Moskova'da kabul edilmesi son derece zordu. Kent kendini kurtaramadı.

Merkez Pannwitz'i sorguya çekmekte cimrilik etmiyordu. Onu bir buçuk yıl sorguya çektiler, sonra dört ay dinlenmeye bıraktılar, sonra yine sıfırdan başladılar; bu ikinci sorgu dönemi de bir buçuk yıl sürdü. Kriminalrat'ya göre bu kez hava yatışmıştı. Sorulan soruları anlamak için yeterince Rusça öğrenmişti, ayrıca çevirmen bunları kendisi için çevirirken, düşünecek zamanı oluyordu. Sovyet anlayışına uymayan bir ayrıntı ortaya çıktığında, Merkezin subayı kaşlarını çatıyor, onu yatıştırmak için çok sabırlı olmak ve güzel yanıtlar vermek gerekiyordu. Pannwitz, çok şaşıran ve zor inanır bir seyirci kitlesi önünde ilkel toplumlar üzerine araştırma yapan bir bilim adamı izlenimine kapılır. Eğer konferans üç yıl sürmeseydl, bu eğlenceli olacaktı...

İşler "kompleks M" (Moskova) ile bozuluyordu. Sovyet servislerinin doğması: "Moskova'da casus yoktur. " Müdür,

ancak bir radyogonyometri'nin Almanları Kızıl Orkestra'nın vericilerine götürebileceğini inanmıştı. Ona göre bunu bir hain yapabilirdi ve bu hain Moskova'da bulanabilirdi. Sorguya çekilen Krlminalrat, kendisini sorguya çekenlerin içtenliğine inanmaksızın bu varsayımı reddetti. Pannwitz'in evlenme yıldönümü olan bir günde, eğer konuşmayacak olursa kendisini dövmek için buyruk aldığını Merkezin bir albayı dokunaklı bir sesle ona bildirir. Pannwitz bu buyruğu görmek ister. Güvenlik bakanına "olağanüstü yargılama yetkisini veren bir belgeyi albay ona gösterir. Albay çekmeceden bir cop çıkarır ve bunun Rus yapısı değil, Alman yapısı olduğunu da söyler. Sonra tutuklunun pantolonu çıkarılır ve karnı üstü yatırılır. Albay peşpeşe on tane vurur. Her vuruştan sonra Merkezin bir doktoru durumu görmüş ve dövülmesi için işaret etmiştir. Sonunda doktor şöyle der: "Şimdi durmak gerekir." Sonra albay iğrenmiş bir yüzle copu yerine koyar. Pannwitz bunu şöyle anlatıyor: "Onlar yine de dürüst davrandılar ve yalnız kıçıma vurdular; isteselerdi fena yapabilirlerdi. Bunları söyleyen konunun bir uzmanı.

Bu olayla birlikte İhanet davası da biter. Pannwitz'e şanslı olduğu söylenir, çünkü "kompleks M" söz konusu olduğu zaman, her tutuklu oradan canlı çıkmazmış.

Lublanka'nın yemekleri her zaman sadedir: kara ekmek, lahana turşusu ve salamura balık. Pannwitz, tutukevinin hanım doktoruna bundan yakınır. Kadın yanıt verir: "Beyefendi, biz tutuklulara yemek verilme konusunda üçyüz yıllık bir deneye sahibiz. Bize tümüyle güvenebilirsiniz, hiçbir tutuklu beslenme yetersizliğinden hastalanmamıştır." Sonra mide ağrısı ya da ülserle gelen tutukluların burada iyileştiğini görerek bu yemek rejimini onaylar. Kendisi ise fiziksel formunu çok iyi korur(*). Tutukevinde beslenme işi sıkı sıkıya gözleniyordu. Düzenli aralıklarla tartılıyorlardı,kilo verince yiyecekleri artırılıyordu.

Trepper ve Kent'l bir daha hiç görmez. Ara sıra onlardan haber getirirler ama Merkez kendilerini karşılaştırmaz. Lubianka'nın içinde tutuklular birleriyle karşılaşmayacak ve

(*) Aksine, Almanya'ya döndükten sonra sağlığı bozuldu. Bolluk ona yaramadı.

görmeyecek biçimde hareket ederlerdi. Bununla birlikte onlann da orada olduğunu biliyordu ve bir Moskova tutukevinde Kızıl Orkestra şebekesinin şefi ile, Komando şefinin birbirlerinden birkaç metre ötede bir arada bulunmalarını kimi zaman bir düş gibi gözlerinin önüne getiriyordu...

Soruşturma bittiği zaman, onu Sibirya'ya Buz Denizi yanında Verkuta Kampı'na gönderdiler. Orayı şöyle anlatıyor: "Orası zor bir yerdi; soğuğu gözlerinizin önüne getiriniz ama gardiyanların iyiliği bizi kurtarıyordu. Komünist rejim ne ise odur ama Rus insanı kendi iyiliği ve insanlığı için hiçbir zaman övünmez. Altın gibi bir karakter!" Doğal olarak, kurallan uygulamak için bu nitelik onlara engel olmuyordu. Eğer bir gardiyana bir tutukluyu dövmesi için buyruk verilirse, duraksamadan bunu yapardı ama gözleri yaşararak. Ve Lubianka'da da benzer durum vardı (*)..."

Sonunda 1955 yılında, kampın hoparlörü Moskova'da yapılan "Adenauer anlaşması"nı bildirir. Yaşlı şansölye, kendi yurttaşlarının ülkelerine dönmelerini sağlamıştır. Gardiyanlar hemen gözetleme kulelerinden fırlarlar, Alman tutuklulara koşarlar ve onlara sanlırlar: "Artık bitti! Bizi birbirimizden ayıran birşey kalmadı! Hepimiz kardeşiz!.." diye bağırırlar. Krimlnalrat, bir sürü belge ile birlikte on yıl önce Moskova'ya geldiğinde, çok önemli bir dlplomat gibi karşılanacağını ve çok güzel bir yaşam süreceğini sanmıştı. Düşleri gerçekleşmemiştl ama canını da kurtarmıştı: önemli olan buydu. Gözden düşmüş olarak evine dönerken, vatandaşlarının "yalan testl" makinasına doğru yavaş adımlarla ilerliyordu...

"Büyük Şef, Lubianka'daki daha ilk gecede kendini bir amaca bağladı: hayatta kalmak. Canını kurtarmıştı. Aylar ay

(*) Krimlnalrat'nın tutuklu olarak anlattıklannı okuyucu her halde sürprizle karşılamıştır. Şurası gerçek kl, Verkuta'dakl yaşam, Alman toplama kamplarına göre çok yumuşaktı. Yine Sovyet kamplannda kalan eski tutuklular, başka yönleri kara bir tablo gibi çizerken, gardiyanlann insanlığını özellikle belirtiyorlar. Kamplar her yerde ve her zaman yüz karası bir durumu gösterir. Ama öte yandan sistemler ve insanlar da vardır. Almanya'da o zaman Rusya'ya göre son derece korkunç olan sistemi, gardiyanlann kişisel zalimliği de çok arlınyordu. Sovyet kamplarında kalan tutuklular, böyle aşın acılardan uzak kaldılar.

ları, yıllar yılları izliyor ve bu asla biteceğe benzemiyordu ama yaşamını sürdürmek düşüncesi kafasında saplanıp kalmıştı. Sanki bir kayaya tırmanıyordu, hiçbir dalga onu oradan sökemezdi. Çevresinde kendini umutsuzluğa terketmiş ve yemekten kesilen yoldaşlarını görüyordu, o ise yemek için kendini zorluyordu. Uğradıkları haksızlığın kendilerini bitireceğini anladı, kendisini yoran kızgınlığı benimsemedi ve gücünü hayatta kalmak için sakladı. Diğerleri zaman ve düşünme kavramlarını yitirecek kadar geçmişe yönelirken, o kendini tümüyle geleceğe verdi. Serüvenli bir yaşamın kırk yılında bir çok kavgaya girmiş ve kazanmıştı ama kendi kampında olanlara karşı verdiği savaşım en zoru olmuştu.

Ona karşı kötü davranmadılar. Bununla birlikte bir keresinde onu uyarmak amacıyla hücresine "olağanüstü yetkiyle yargılanan" bir tutukluyu getirdiler. Bir keresinde de Wenzel'e işkence edildiğini duydu.

Tutukevindeki arkadaşları arasında uçak yapımcısı Tupolev, ünlü komünist şefleri, ve Mareşal Jukov'un ordusuna bağlı generaller vardı: Rusya'nın seçkin insanları sanki Lubianka'da toplanmıştı.

Abakumov zaman zaman onu çağırtıyor, kendi sinisizmini onun üzerinde deniyordu. Kanada'da Sovyet casusluk şebekesi ortaya çıkarıldığı zaman, Kızıl Orkestra şefinin bu olaylara yabancı olmadığını üstü kapalı olarak söyleyen batılı gazetelerden kesilmiş yazılar gösterdi ona. Ve Abakumov gülerek bağırdı: "Durumunuzdan yakınıyor musunuz? Tüm dünya polisi sizi ararken, siz bizim yanımızdan güvenlik içindesiniz! İyi değil mi?"

Onu anlayan kimse yalnız sorgu yargıcı oldu. Ona karşı dostça davranıyordu, sunduğu sigaraları bir baş işaretiyle geri çeviriyordu. Bir akşam, çok uzun süren bir soruşturmadan sonra sorgu yargıcı ona şöyle dedi: "Bizden çok yaşamaya karar verdiniz, öyle değil mi? Size güç veren bu mu?" Trepper sessiz durunca, sözlerini sürdürür: **Size akçıklayacağım bazı şeyler var: dosyanızı bırakıyorum. İçinde hiçbir şey yok. Bu işle ilgisi olmayan başka bir nedenden ötürü sizi içerde tuttuklarına inandım. Sonucun benim**

için ne olacağını bilmiyorum ama bunu sürdürmeyi reddediyorum. Benim için buna katılma olasılığı yok." Trepper öne eğilir, masanın üzerindeki sigara paketini yakalar, içinden bir sigara alır. Sorgu yargıcı güler ve sigarasını yakarken şöyle der: "Şimdi artık kazanacağınızı biliyorum. Bir kimse sigara içtiği halde onu reddedebiliyorsa, bu az şey sayılmaz(*)!"

Eşi Luba, onun Moskova'da olduğunu bilmez. Müdür kadına onun "daldığını" ve artık beklememesini bildirir. Kadın yalnızdır, başka bir geliri yoktur, kendisinin ve iki çocuğunun geçimi için şurda burda fotoğrafçılık yaparak geçinir. Özellikle Fransa'dan geldiği ve bu arada Jacques Duclos da durmadan Büyük Şef'i sorduğu için tutuklanmaktan ya da Sibirya'ya sürgün gitmekten kaçınır. Onun dışarıya özel bir görevle gönderildiği, gerekirse eşinin ve çocuklarının kendilerine gösterileceği yanıtı verilir. Barınak olarak kullandığı bakımsız bir evle, sırtında taşıdığı kocaman fotoğraf makinası arasında köy köy, kasaba kasaba dolaşarak yoksul bir yaşam sürerken, bozkırları arşınlaması gereken yoldaşı, dünyanın tüm tutukluları gibi kendi hücresinin içinde dolanır durur...

Ve bu on yıl sürecektir.

On yıl.

5 Mart 1953'te Lubianka'da aniden bir panik havası başlar. Gardiyanlar koridorlarda koşarlar, tutuklular için olağanüstü güvenlik önlemleri alınır; dolaşmaları yasaklanır. Üçüncü dünya savaşının başladığını sanırlar ve kendilerini bir endişe sarar. Ama bu deneme için verilmiş bir alarmdır. Az sonra tutukevi sakinleşir, her günkü yaşama geri dönülür.

Aradan birkaç ay geçtikten sonra, Büyük Şef bir kez daha yeraltı tünelinden güvenlik bakanlığına götürülür. Onu Abakumov'un odasına değil de, çok yaşlı ve sakallı bir gene-

(*) Trepper serbest bırakıldıktan sonra bir gün Moskova'da yargıca rastlar. Dosyasını bırakmak, işinden atılmasına yol açmıştır, ama Stalin öldükten sonra görevine geri dönmüştür.

ralln yanına götürürler, yaşlı adam sanki Ekim Devrimi gravürlerinden çıkmıştır. Tutukluya bakar ve sorar: "Nasılsınız?" Bunu beklemeyen Trepper hemen yanıt veremez, çünkü on yıla yakın bir zaman var ki, kimse onun varlığından kaygılanmamıştır. General çekmecesini çeker, içinden **Pravda**'nın bir sayısını çıkarır ve tutukluya uzatır. Bu eski bir sayıdır. Birinci sayfadaki makale, "beyaz gömlekiiierin komplosu"na ayrılmıştır: orada bir avuç Yahudi doktorun Stalin'i nasıl öldürmek istedikleri açıklanmaktadır. "Bunun için ne düşünüyorsunuz" diye sorar General. Trepper yazıyı iki kez okuduktan sonra yanıt verir: "Aptallıklar. Bunun tutarlı bir yanı yok. Eğer Stalin öldürülmek istenirse, bu konuda uzman kimseler vardır. Bunun için doktorlara başvurulmaz. - Yani bizim aptallık ettiğimize mi inanıyorsunuz? - Böyle şeyler yapıyorsunuz." General düşünceli düşünceli başını sallar ve **Pravda**'nın başka bir sayısını gösterir: "Okuyunuz..." Burada doktorlar temize çıkmıştır. Trepper yorum yapmadan yazıya bir göz atar. Yaşlı adam ona üçüncü bir gazete uzatır; bunda Stalin'in ölümü büyük harflerle verilmektedir: 5 Mart, 1953. Büyük Şef durgunlaşır. Şöyle düşünür: "Stalin öldü ama ordu ve polis onun adamlarının elinde. Komuta her zaman onlarda." Generalin çekmecesinde dördüncü bir **Pravda** daha vardır; Aralık 1953 tarihini taşımaktadır. Bu sayıyı da tutukluya uzatır ve beriki Beria'nın temizlendiğini bildiren yazıyı okur.

Bunun üzerine Büyük Şef'in yüzü güler: **Kazanmıştır. Onlardan sonraya kalmıştır.**

Gülümser ve söze başlar: "Yoldaş..." sözü hemen kesilir: "Özür dilerim..." Lubiankadakl tutukluların "Yoldaş" sözünü kullanmaya haklan yoktur. Eğer bunu bilmeden kullanırlarsa, gardiyanlar bağırırlar: "Senin yoldaşların onlar bozkırda dolaşıyorlar." (Yani ayılar). General sabırsızca bir el işareti yapar ve şöyle der: **"Beni dinleyiniz, daha önce Dzerzhinsky ile birlikte çalışıyordum(*). Çeka'nın eskileri olan bizler, hiç kuşku yok yanlışlıklar yaptık ama iyi niyetliydik. Ben bu çalışmayı bırakalı yirmi yılı geçiyor. Bugün yeniden gelip bazı önemli işleri yoluna koymam benden**

(*) Ozerzhinsky, Ekim Devrimi'nden sonra Çeka'nın kurucusu. Çeka hem iç polisti, hemde istihbarat servisi.

istendi. Buna sizin işinizle başlıyorum, çünkü sizinkini en önemlilerinden birisi olarak sayıyorum."

Bundan sonra Lubianka "bir çeşit lüks otel" olur. Ondan sonra da özgürlükler başlar. On beş yıllık bir ayrılıktan sonra Trepper eşini ve çocuklarını bulur. Polonya'ya dönüşlerini beklerlerken, kendilerine güzel bir ev verilir. Özols ve Rado da serbest bırakılırlar. Wenzel'in ise ne olduğu bilinmiyor. Kent bile serbest bırakılır (*). Büyük Şef yüksek yargı organlarınca temize çıkarılıp" tüm hakları geri verilirken" Kent yalnızca genel aftan yararlanır.

İkinci Dünya Savaşı bitmemişken Lubianka'ya girdi, soğuk savaşın sonunda oradan çıktı. Çocuklarını son kez gördüğünde birisi dokuz, öteki dört yaşındaydı. Sonra yirmi üç yaşında bir adamla, on sekiz yaşında bir genç buldu karşısında: onların çocukluğunu görmek kendisinden esirgenmişti. Gestapo'nun ileri gelenlerinden Koppkow'un eşine yapılan Luba'ya da yapılmıştı, yitirdiğini sandığı eşini, yeniden karşısında buldu. Daha kötüsü, Gestapo'nun eşine kocasının öldüğü söylenmişti yalnızca, oysaki Luba'ya kocasının davayı terkettiği ve ihanet ettiği söylenmişti. Kızıl Orkestra Şefi, Kriminalrat Pannwitz'le aynı tutukevine kapatılmış, aşağılanmıştı. Onun yaşamından çalınan on yılı, hiçbir şey geri veremezdi. Kim kendini onun yerine koymak ister? İnsan aşka gelince: "İşkence karşısında Sokol gibi sessiz durmak isterdim; Suzanne Spaak gibi ölürken, Sokrates'ten sözler okurdum; Schulze - Boysen gibi olurdum, darağacı önünde titremezdim" diyebilir. Ama Trepper Lubianka'dan çıkarken, biz ona büyük bir saygı ile hayranlık duyuyoruz.

Stalincliğe kurban gidip yaşlanan, yorgun düşen bu adam, çıktığı tutukevinin kapısında kendisini koltuğunun altındaki çıkını ile bırakıp gitmemizi istemiyor. "Stalincilik mi diyor, bu bir hastalıktı. Onun geçmesini beklemek gerekiyordu." Ve yine: "Paris - Varşova yolculuğu onbir yıl sürdü, ama tren bazen geç kalır." Lubianka'ya nasıl girdiyse, oradan da öyle çıkar: bir komünist olarak. Ve biz ki komünist değiliz

(*) Tıpkı Pannwitz gibi Kent'de Vorkuta'ya sürgün edilmişti.

(*), yine de onun komünist olarak kalmasını dileriz, çünkü insanın ortama göre değişmesi korkunç birşey olur. İnsanın kendi kanılarını ağır bir yük gibi sırtında taşıması ve zora gelince onlan tutup atması, herkes için bir bozgundur.

Büyük Şef, S.S.'in Büyük Oyun'una karşı koyan adam mı? Tarihçllerin belirttiğine göre, Haziran 1943'ten Tahran Konferansı'na değin olan dönemde, Kremlin'in bu oyuna gelmesine o engel olmuştur. Büyük Oyun kurnazca, düzenbazca hazırlanmış bir hayalet gibiydi. Çok daha kurnazca olabilirdi ama sonucun böyle bitmesi bizim daha hoşumuza gitti.

Kızıl Orkestra Şefi mi? Evet biz onu anlatmak isterdik. Büyük Oyun bizim konunun içine bir asalak gibi girdikten sonra onu biraz unuttuk. Almanlar'ın tüm ekonomik ve askeri güçleriyle 1940'tan 1942 yılına değin Stalingrad saldırısına hazırlandığını bildiren yüzlerce telgrafı Moskova'ya ulaştırmıştı... Burada duralım: savaşın biraz da onun sayesinde kazanıldığını yazmıştık ama bu onu onaylamıyor ve şöyle diyor: **"Hiçbir muharebe, hiçbir savaş bir istihbarat şebekesi tarafından kazanılmamıştır. Savaşlar, savaş alanında ölünerek kazanılır. Savaşta ölmeyi kabul eden ve Stalingrad'ı kurtaran askerler oldu. Ve başka hiç kimse değil."**

Öyle anlaşılıyor ki, bize şu basit kartviziti bırakarak sessizce çekip gitmek istiyor: **"Lelba Domb - Yayımcı"**. Bugünkü işl, klasik Yahudi kitaplarını basmak, eski işini ise bir can sıkıntısı gibi anımsamak istemlyor. Varşova'daki gecelerimizl anımsıyorum. Havalar soğumuştu. O beni otelime değin getiriyordu, ben onu evine değin götürüyordum, görüşmelerimiz böyle bitmişti. Elleri pardesüsünün ceplerindeydi ve başında kulaklarına değin çektiği dar bir bere vardı. Yanımda benimle birlikte yürüyen Büyük Şef değildi, soğuktan burnu kızarmış, ışıldayan gözleriyle Yahudi klasiklerini yöneten Domb Dede'ydi. Anlattıklarını duygulanarak dinlerken, Gestapo'yu titreten gerçekten bu adam mıydı diye kendi kendi-

(*) Gilles Perrault bu kitabı yazdıktan yedi yıl sonra, yani 1973'te Fransız Sosyalist Partisi üyesi oldu. 1978 yılı başında da Komünist Partisi'ne girdi. (Ç.N.)

me soruyordum. Kimi zaman rasgele söylenmiş bir söz, onu geçmişin derinliğine gömüyordu ("Atrebatlar'a gitmek için tavşan satıcısı gibi giyinmeyi nasıl aklettiniz? - Ben mi? Tavşan satıcısı mı? Bunu size kim anlattı? - Fortner... - Şu Fortner! Hayır, öyle değil. Yandaki garajda randevum olduğunu söyledim, Todt'tan aldığım geçiş izni kağıdına çok kızdılar...") İnsan her zaman şanslı olmazdı. Duruyor, öne doğru eğiliyor ve yumuşak sesiyle şöyle diyor: "Bu noktadan başlayarak tüm varsayımları inceleyelim. "Geçmişe, şu zavallı yaratıklara (S.S.ler) dönüyoruz, sonra artık bize değil de Luba'ya, çocuklarına ve okuyucularına ait olan Leiba Domb yeniden görünüyor.

Hayır. Onun bizdeki imgesi, hepsinden daha yeni. 11 Nisan 1965 tarihini taşıyor, yani tutukevinden çıktıktan on yıl, Moskova'ya geldikten yirmi yıl sonrasına ait.

Toplama kampından kurtuluşun yirminci yılında heryerden delegeler Auschwitz'e gelmiş. Polonya Konseyi başkanı da orada. 1945 yılında Auschwitz'in kapılarını açan Sovyet generali de orada. Onun önünde, Polonya Yahudi azınlığının başkanı Leiba Domb var. Yerinden kalkar, tribünün önünde toplanmış olan seksen bin kişiye seslenir. Onu dinleyiniz: o konuşurken, Kızıl Orkestra'da ölenler Auschwitz'te ölenlere ve dünyada yaşayan tüm insanlara seslenmiş olur; bu konuşanlar Alman Adam Kuckhoff'tur, Fransız Pauriol'dur, Belçikalı Suzanne Spaak'tır, Hollandalı Kruyt'tur, Rus Donilov ve Amerikalı Mildred Harnak'tır; Susmak yürekliliğini onlar gösterdiler, konuşanlar da onlar oldular, asılanlar, kurşuna dizilenler, boyunları vurulanlar. Onu dinleyiniz: onların şefi olduğu için değil, hizmetinin karşılığını çok daha pahalıya ödediği için, ötekiler düşman tarafından öldürülürken o da yaralandığı için. Onu dinleyiniz: sözle anlatılmayacak cinayetlerin işlendiği, bir halkın yokedildiği Auschwitz Kampı'nda onun sesi gürlemelidir, çünkü Kızıl Orkestra'dan olanlar bunu engellemek için döğüştüler ve öldüler; tüm ülkelerin, tüm ırkların, tüm düşüncelerin, tüm dinlerin insanları Kızıl Orkestra'da bir araya gelmişlerdi ama bu onları bir kavgada birleştirdi ve ölümsüzleştirdi. Onu dinleyiniz: bu yerlerde sayısız de-

necek kadar çok savunmasız çocuk, kadın, yaşlı insan ve savaşmayı reddeden Yahudi öldürüldü, evet Nazi'lere en büyük öldürücü darbeyi vuran bu adamın sesi orada yükselmeli, bu adam konuşmalıdır.

BİR AÇIKLAMA

Bu kitabın birinci baskısı yayınlandıktan sonra, yazar, Doktor Joncker'den aşağıdaki mektubu aldı:

"Hala yaşamakta olduğumu ve Georgie de Winter'in fotoğrafta tanıdığı, mahkemede karşılaştıklarında ölüm yargısı giydiğini söyleyen adam, sevinerek bildireyim ki ben değilim. Gerçekte, yakalanmamak gibi bir şansa sahiboldum. 1943 yılı sonunda genç bir kadın bana ziyarete geldi, diğer şeyler arasında bana kendi eliyle Antonla Lyon-Smith'in bir mektubunu verdi. Ama onun ziyaretinden birkaç dakika önce postaneden bana telefon ettiler. Bildirdiklerine göre kasabaya üç kişi gelmiş, arabalarını girişte bırakmışlar ve benim oturduğum yeri tüccarlardan sormaya başlamışlar. Şansım varmış ki mektup dikkatsizce yazılmıştı ve benden yalnızca Bayan Antonia Lyon-Smith'i ziyaret etmemi istiyordu. Ben ise Bayan Antonia'yı Saint Plerre'de oturduğu sırada bir gün muayene ettiğiml, onun dışında bir görüşmem olmadığını, tıbbi muayene ve danışmadan başka benimle bir işinin olamayacağını söylerek işin içinden sıyrıldım.

"Biraz ayrıntılı bilgi: Bayan Antonia'nın "gönderdiği" benimle konuştuktan sonra eşlme gitti, kimliği olmadığını, geleceğinden endlşelendiğini söylerek yardım etmek istediğini bildirdi ve onu yumuşatmaya çalıştı. Böyle durumlarda her

zaman gözüpek, soğukkanlı ve sezgisi güçlü olan eşim, en kısa zamanda kasabayı terkedeceğini ona söylemekten kendini alamadı, çünkü Milis'e ya da Gestapo'ya ait kimseler kasabaya sık sık gelip insan arıyorlar dedi. Ve eşim dediğini yaptı."

Demek ki Georgie'yi üzen ölüme mahkûm kimse, bizim Doktor Joncker değilmiş. Doktor'un hayatta oluşu, yazarı hem sevindirdi, hem de teselli etti, çünkü gerçek bir direnişçi olan Doktor Joncker'in başkalarının dikkatsizliği ve kendisiyle ilgili olmayan bir olay yüzünden ölmesi üzücü olurdu.

Eğer yazar, olayı Georgie'nin anlattıklarına göre yazsaydı, bu yeniden hayatta görülen kimseler bizi çok daha şaşırtırdı. 1947 tarihini taşıyan bir Fransız polisi belgesi, Doktor'un yakalandığını sürgüne gönderildiğini ve kamptan geri dönmediğini bildiriyor. Polisin yaptığı yanlışlık da, Kurtuluş'la birlikte Doktor'un bulunduğu kasabayı terketti ve Kuzey'e gittiğini açıklıyor.

Takma adı Duval olan Fernand Pauriol'un dul eşi de yazarın yaptığı küçük bir yanlışlığı belirtiyor: Fernand Pauriol Bordeaux'da tutuklanmamış, Paris çevresinde Komando, evini tanıdıktan sonra ona tuzak kurarak yakalanmış. Yine Bayan Pauriol'un belirttiğine göre eşi Fransız milisierince değil, Almanlar tarafından öldürülmüş.

Son olarak da yazarın iyice açıklığa kavuşturduğuna göre Courcelles'deki "esrarengiz tutuklu" Yefremov'du, onun ölmediği ve savaştan sonra Güney Amerika'ya gidip sığındığı söylentileri de doğru olarak kabul edilebilir.

SONSÖZ

"8 Mayıs 1945'te Avrupa'nın zafer gününde, Kızıl Orkestra üzerine ikinci bir araştırma başladı."

Gilles Perrault,

Kızıl Orkestra.

Naziler üzerine kazanılan zafer ve milyonlarca insanın olağan yaşama dönmesi, Kızıl Orkestra'dan geriye kalanlara ve ailesinden bir yada birkaçını savaşta yitirenlere ne barış getirdi, ne de sevinç.

Soğuk savaşın ilk yıllarından başlayarak aynı düşmana karşı yapılan ortak savaşımı unutturmak ve faşizmi ezmek için bir araya gelen insanların yaptığı dayanışmayı belleklerden silmek için herşey seferber edildi.

Yalanlar, kara çalmalar, gerçeği saptırmalar harekete geçirildi, herşey saldırı aracı oldu. Kızıl Orkestra her çeşit saldırıya hedef seçildi. Yirmi yıl süren bu kudurganlık, soğuk savaşın provokasyonlan ve gerçeği saptırma çerçevesinin içinde yazılıdır.

Casusluk "uzmanları" harekete geçtiler. tarihsel olduğunu ileri süren heyecan verici romanlar, uydurma öyküler yayınlandı Kısaca dendikte, gerçek bir yalan "orkestrası" başladı.

Bu tür uydurma şeylere dayanarak konuşan insanlar ödüllendirildi:

"Kızıl Orkestra, İkinci Dünya Savaşı'nın en önemli casusluk şebekesidir, çalışmalarını sürdürmektedir."

"Kızıl Orkestra, Almanlar tarafından bütünüyle yok edildi."

"Büyük Şef ve çalışma arkadaşları, Almanlar'a satıldılar."

"Büyük Şef Moskova'da kurşuna dizildi." "Büyük Şef çalışmalaranı sürdürüyor" ve buna benzer diğer şeyler.

Batının karşı casusluk örgütleri, Kızıl Orkestra'dan geriye kalanlardan ve savaşçıların ailelerinden yıllarca korkmaktan kendini alamadı.

Moskova'ya geri dönenleri güç koşullar bekliyordu. Stalin iktidarı altında, iyi kabul görecekleri yerde, **Beria-Abakumov** ikilisinin "dinlenme evleri"nde kaldılar.

* *

Aradan uzun yıllar geçti. **Stalin öldükten sonra ortaklarından Beria, Abakumov, Dekanosov ve diğer ortakları suçlarının cezasını çektiler.** Soğuk savaşın buzları çözüldü. 1954 yılında S.S.C.B.'nin Yüksek Mahkeme'si tarafından Stalin'in tutukladığı kimselerin çoğunun tüm hakları geri verildi. Ben çoğu ile görüştüm.

Komünist Partisinin XX. Kongre'sinden sonra, Kızılordu'nun ruhu ve beyni olan, 1937-1938 yıllarında Stalin'in "halkın düşmanları" diye mahkum ettiği Mareşal Tukhaçevski ve General J.Berzine (ki yirmi yıla yakın bir zaman Kızılordu'nun İstihbarat servisini yönetti) yeniden haklarına kavuştular. Talihin garip cilvesi, onları iki yanlı bir tahrikin kurbanı yaptı (*).

Bununla birlikte Kızıl Orkestra'nın, Richard Sorge ve Hosumi Ozaki gruplarının Japonya'da yaptıkları, Radolfi'nin (Rado) İsviçre'de yaptığı antifaşist savaşımların gerçek niteliği yavaş yavaş ortaya çıkmaya başladı.

(*) Onlann düşmesine Alman gizli servisleri de yardımcı olmuşlardı. (Gilles Perrault'nun notu.)

Japon vatanseverlerinin Avrupalılardan çok önce harekete geçtiğini, antifaşist savaşa karşı ilk önemli kavgaları Sorge ve Ozaki'nin "Ramsal" şebekesinin verdiğini kabullenmek gerekir.

Kızıl Orkestra'nın savaşım verdiği ve telef olduğu Batı ülkelerinde, onlarla ilgili gerçeğin ortaya çıkarılması, yine bu ülkelerin vatanseverlerine düşmez miydi?

1960 yılı başında, Kızıl Orkestra'nın "esrarını çözmeye" çalışan bir sürü yazılar yayınlandı. Onlardan hiçbirisi, şu önemli soruya doyurucu bir yanıt veremedi: "Gerçekte Kızıl Orkestra neydi?" Bilinen kurallar, çalışma yöntemleri, istihbarat servislerine özgü alışkanlıklar, Kızıl Orkestra'nın yürüttüğü savaşımı açıklayamıyorlardı. Bu şebekenin ajanları ne alınmıştı, ne satılmıştı; şantaj ya da baskı altında da çalışmamışlardı.

Kızıl Orkestra'nın savaşçıları yalnızca komünistler değildi, onlarla birlikte aydın, işçi, dindar ya da ateistler vardı. İşgal edilmiş ülkelerden, hatta Nazi haydutlarının yatağı olan Berlin'den yüzlerce insan bu şebekeye katılmıştı. Çoğunluğu Yahudi olan çeşitli uluslardan insanlar şebekede çalıştı: Fransız, Alman, Belçikalı, Rus, Polonyalı, Hollandalı, İtalyan, İspanyol...

Onların yerlerini belirleyen, onları şebekeye sarsılmaz bir cesaretle bağlayan ve ön cephede savaşmaya iten, istihbaratın Direniş'le bütünleşmesidir.

* * *

Kitabın Birinci Baskısı üzerine Trepper'in Bir Açıklaması:

1965 yılında, iki yıldan beridir Kızıl Orkestra üzerine bir kitap hazırlamak için çalıştığını söyleyen Gilles Perrault adında genç bir Fransız yazarının Varşova'daki evime gelmesi, benim için beklenmedik bir şey oldu.

Savaş bittikten bu yana aradan yirmi yıl geçmişti; bu zaman içinde benim yaşamım ve düşüncelerim Kızıl Orkestra'dan çok uzaklaşmıştı. Bununla birlikte, hayatta kalanlardan birisinin, bu örgütün yaptığı çalışmaları gün ışığına çıkarmak için birgün eline kalem alacağını düşünüyordum. Ama bana öyle geliyordu ki, vakit henüz erkendi.

1957 yılında eşimle birlikte Polonya'ya dönebildim. Yahudi halkına, onun kültürüne, diline ve geleneklerine bütün yüreğimle bağlı kalırken, yıllarca komünist eylemlere etkin olarak katıldım. Polonya'da üç milyon Yahudi Nazi cellatları tarafından öldürülmüş, geriye sadece otuz bin Yahudi kalmıştı, bundan sonraki çalışmalarımı onların arasında yürütmem çok doğaldı.

Bunun üzerine Yahudi edebiyatının basımını yüklendim. 1962 yılında Polonya Yahudileri Kültürel ve Toplumsal Derneği başkanı seçildim. 1968 yılında, bildiğiniz nedenlerden ötürü tüm görevlerimden çekildim.

Yahudi Yayınevi'nde Gilles Perrault ile ilk karşılaştığım zaman kuşkularımı gizlemekte güçlük çektim: savaş sonrası yetişmiş genç bir yazar, Kızıl Orkestra'nın yaptığı savaşımın özel niteliğini, trajik görünümünü ve kahramanlığını anlayabilir miydi? Benim sıkıldığımı sezinleyen Gilles Perrault, bir kitabını bana sundu: Le Secret du Jour J, ve görüşmelere başlamadan önce onu okumamı rica etti. Kitabı büyük bir dikkatle okudum. İngiliz-Amerikan güçlerinin Normandiya'ya çıkarma hazırlıkları sırasında İngiliz gizli sergisierini anlatan kısımların gerçekliği dikkatimi çekti. Kitabın başına Winston Churchill'in bir sözü yazılmıştı: "Savaşta, gerçek bulutlarla kaplı olmalıdır."

İngiliz gizli servislerinin niteliği ve yöntemi üzerindeki sisleri, Gilles Perrault usta bir elle yer yer dağıtmıştı.

Bu kitabı okuduktan sonra, yazarının Kızıl Orkestra'nın verdiği savaşımı anlayacak yetenekte birisi olacağına inandım. Çeşitli nedenlerden dolayı benim bu kitabın hazırlanmasına yardımcı olmama olanak yoktu; ben olmadan yazarın Kızıl Orkestra'nın çalışmalarını çok iyi öğrendiğini de yaptığımız konuşmalar ortaya koyuyordu.

Kitap yayınlandıktan sonra yazarın karmakarışık, belirsiz ve Hitlerciler'in yanlış gösterdiği olaylarla dolu bir yolu geçmeyi başardığını gördüm. Benim kanıma gö-

re tarihçilerin, arkeologların yapacağı bir işi yerine getirmişti. Çeşitli eğilimdeki insanların faşizme karşı yaptığı kavganın, profesyonel casuslarla değil, naziliğe karşı diş bileyen insanlar tarafından yürütüldüğünü geniş bir belgesel çalışmaya dayanarak gösterdi. İnsanlığın kurtuluşu için Kızılordu'nun zafere erişmesi gerektiğinin bilincine vararak ortak bir erek uğruna kavga vermek için gruplar oluşturuyorlardı.

Gilles Perrault'un büyük yapıtında ilk kez açık bir dille ve gerçek bir sanatla bizim çok sayıdaki kavgacılarımız anlatılıyor. Sevinçleri ve acılarıyla, kahramanca başarıları ve kazara yenilgileriyle gerçek kişiler olarak kitapta anlatılıyor. Faşizmi kesin ve acımadan bir yenilgiye uğratmak için yaşamları pahasına da olsa kendi istekleriyle nasıl gruplar oluşturduklarını yazar canlı ve sıcak bir anlatımla bize gösteriyor.

Kızılordu İstihbarat Servisi'nin yanında yürüttükleri kavga, kendi ülkelerinin ve kendi insanlarının kurtuluşu için yaptıkları onların kişisel kavgasıydı.

1940 yılındaki bozgundan sonra Fransızlar, Belçikalılar ve Hollandalılar Kızıl Orkestra'ya katıldılar ve ülkelerini işgalcilerin boyunduruğundan kurtarmak için ortak savaşım verdiler. Polonyalılar ve Çekler, ülkelerinde ulusal bağımsızlığı yeniden kuracak kavgalara başladılar.

Yahudiler için savaş - diğerleri için olduğu gibi - yalnız faşizmin gericiliğine karşı kavga vermek değildi, onun yanında Yahudiler'in varlığını ortadan kaldırmak için Hitler'in öngördüğü öldürücü "son çözüm"e karşı verilen bir ölüm kalım savaşıydı. İspanyollarla İtalyanlar da, uzun yıllardır kendilerine acı veren ülkelerindeki faşizmden kurtulmak için harekete geçtiler. Kızıl Orkestra'nın antifaşist Alman üyelerine gelince, ülkelerini Nazi ordusundan ve faşist rejimden kurtarmadıkça Alman halkının özgür olamayacağını çok iyi anlamışlardı.

*

Kızıl Orkestra'nın tarihi, gruplar oluşturmaya başladığı ilk günlerden savaşın sonuna değin on yıl gibi bir zaman içinde uzanır. Verdiği kavgalar, çeşitli dönemlere göre değişiklikler gösterir. Bu dönemler çok dikkatle incelendikten sonra ancak onun yaptığı çalışmalar bir bütünlüğe kavuşur.

Gilles Perrault dünyanın en istekli insanı da olsa, Kızıl Orkestra'nın tüm bir tarihini yazamazdı. İlk görüşmemizde bana belirttiği gibi, bunun için elinde ne olanak vardı, ne de böyle bir çalışmaya girişme isteği.

Kızıl Orkestra'nın geçirdiği dönemlere gelince, onları şöylece sıralayabiliriz:

- İlk dönem, Hitler'in iktidara gelişinden savaşın başladığı yılları (1933-1939) içerir. Antifaşist savaş gruplarının yaratılması, Almanya'da ve Avrupa'nın diğer ülkelerinde istihbarat çalışmalarının başlaması bu sıralara raslar.

- Eylül 1939 dan, 22 Haziran 1941'e (Hitler'in Sovyetler Birliği'ne saldırısının başladığı tarih) değin olan dönem, Kızıl Orkestra'nın işgal altındaki Avrupa ülkelerinde olduğu kadar Berlin'de de çok yoğun bir çalışmaya geçtiği ikinci dönemdir.

- 1941 yılı yarısından hemen hemen tüm 1942 yılını kapsayan üçüncü dönem, en önemli dönemdir. Bizim şebekelerimiz, savaşın en zor döneminde Kızılordu'ya büyük yardımlar yaptı.

- Dördüncü dönem (Kasım, Aralık 1942 ve Ocak 1943), kesin işler yapan bir dönem oldu: antihitleryen koalisyona karşı Alman Büyük Oyun'unu başarısızlığa uğratmayı başardık.

- Beşinci dönem Şubat 1943 yılında başlar, 8 Mayıs 1945 yılında sona erer. Bu son dönem, şimdiye değin en az bilinen dönemdir. Bu dönemde Büyük Oyun'un inisiyatifi, Kızılordu özel servislerinin eline geçti.

*

1936 yılındaki S.S.C.B.nin Merkez Yürütme Komitesi'nin ikinci oturumunda Mareşal Tukhaçevski, Hitler Almanyası'nın savaş çıkaracağını ve bu savaşın çok yakında olacağını kamu oyuna duyurdu. Öyle ise Sovyetler Birliği beklenmedik bir saldırıya karşı hazır olmalıydı. Bu konuşmanın 1936 yılında olduğunu söylemiştik; 12 Haziran 1937 yılında Mareşal Tukhaçevski ve Kızılordu'nun diğer ünlü yedi şefi, "halk düşmanı" olarak suçlandı ve ölüme mahkum oldu.

Kızılordu istihbarat servislerinin başında bulunan General Berzine, General Tukhaçevski'nin ilkelerini izle-

di. 1938 yılı sonuna doğru General Berzine ve en yakın çalışma arkadaşları kurşuna dizildi.

Almanya ile yapılacak büyük bir savaşa karşı antifaşist bir istihbarat şebekesinin yaratılması düşüncesi General Berzine'den geldi. Almanya'ya, Fransa'ya ve Belçikaya kısa bir gezi yaptıktan sonra, onunla 1937 yılı yazında karşılaştım. General İspanya'dan geri çağırılmıştı ama Kızılordu İstihbarat Servisi'ni hala yönetiyordu. Bu uzun görüşme sırasında, Almanya'da ve Batı Avrupa ülkelerinde özel istihbarat servislerinin kurulması ve faşist Almanya savaş çıkarınca hemen çalışmaya başlaması için özel olarak konuştuk.

Şurasını çok açıkça belirteyim ki, bizim istihbarat servislerinin temelini oluşturan önceki olayları incelemeden, Kızıl Orkestra'nın özel niteliğini anlama olasılığı yoktur.

Savaşın başından 22 Haziran 1941 tarihine değin olan bizim ilk eylemlerimiz okuyucular tarafından pek bilinmiyor. Almanlar'ın Sovyetler Birliği'ne saldırmasından aylar önce Tokyo'dan, Paris'ten, Berlin'den, Cenevre'den ve başka yerlerden genel kurmayı uyarmak için durmadan mesajlar gönderildi. Bunların olağanüstü bir önemi vardı ve Sovyetler Birliği'ne karşı yapılacak beklenmeyen saldırının tarihi ve yönü üzerine kesin bilgiler veriyordu.

Stalin ve çevresindekiler, çok yakında yapılacak bu Hitler saldırısına karşı hiçbir uyarıyı dikkate almadılar. Sonuçları çok trajik olan bu tutumun nedenini tümüyle açıklamanın bugün erken olduğu söylenebilir. Çünkü bununla ilgili tüm belgeleri edinmiş değiliz. Kızıl Orkestra'nın bu dönemdeki tüm çalışmalarını Gilles Perrault' nun sunmamış olması da şaşırtıcı değildir.

Sovyetler Birliği'ne karşı yapılan Alman ordusunun saldırı planlarını, bizim gruplarımız daha ilk günden başlayarak yüzlerce mesajlarla açıkladı, böylece Moskova ve Stalingrad'daki zaferlere katkıda bulundu. Düşman hava saldırılarının planlarını ele geçiriyor, Alman savaş sanayisinin durumu üzerine, Sovyetler Birliği'nde olduğu kadar işgal edilen diğer tüm ülkelerde harekete geçen tüm Alman birlikleri üzerine bilgiler toplamayı bu şebeke grupları durmadan sürdürüyordu.

Buna koşutlu olarak, bir bütün olduğu söylenen Nasyonal-Sosyalist Partisi'nin yöneticileri arasındaki klikleri, karşıt görüşleri de ortaya çıkardık. Kızıl Orkestra'nın bu dönemde yaptığı bu çok önemli çalışmalar da, yine Gilles Perrault tarafında çok güzel bir biçimde anlatılmış.

*

Kızıl Orkestra için en trajik ve en ağır sonuçlar doğuran anlar, 1942 yılının son iki ayı ile, 1943 yılının Ocak ayı oldu. Bizim için en büyük tehlike taşıyan bir ortama girmiştik ve bunu önleyecek olanaklara sahip değildik.

Bizim çalışmalarımıza karşı olarak yaratılan ve varlığını daha 1942 yılı yazında öğrendiğimiz Sonderkomando "Rote Kapelle", Kızıl Orkestra'nın savaşçılarını fiziksel olarak ortadan kaldırmakla görevli değildi. Onun amacı, çeşitli ülkelerdeki büyük şebekemizin telsiz vericilerini ele geçirmek ve daha sonra bunları yalnızca Kızılordu'ya karşı kullanmak değil, ayrıca antihitleryen koalisyonu da yıkmak için kullanmaktı. Oysaki Kızıl Orkestra, ne kadar kurban vermek pahasına olursa olsun ayrı ayrı yapılacak tüm barış girişimlerini başarısızlığa uğratmak için karar vermişti.

Gille Perrault'nun da anımsadığı gibi, bu dönemin tablosu önemli öğelerlyle bir gün bütünlendiğinde, bizim bunu başarmak için nasıl ya hep, ya hiç deyip oynadığımız görülecektir. İlk önce ve ne pahasına olursa olsun bizim için önemli olan Kızılordu ve Sovyet hükümetine düzmece askeri, politik ve diplomatik haberler vermeyi amaçlayan Nazi'lerin kalleş maskelerini alaşağı etmekti.

Almanlar'ın girıştiği Büyük Oyun'un amaçlarını açığa çıkardığımı bilmem söylemeye gerek var mı? Ama bu Paris grubundan Leon Grossvogel'in, Hiller Katz'ın, Vassili Maksimoviç'in, Suzanne Spaak'ın ve Fernand Pauriol'un, yine onlarla birlikte bağımsız gruplar oluşturan Direnişçi dostlarımızın canlarını tehlikeye atarak bize yardımcı olması sayesinde başarıldı.

*

Kızıl Orkestra'nın eylemi, sınırsız özverilere ve çok sayıda kurbanlara mal oldu. Bununla birlikte düşmanlarımızın ya da gerçeği bilmeyenlerin ileri sürdüğü gibi,

mücadele arkadaşlarımızın çoğunun öldüğünü söylemek yanlış olur.

Nazi Almanyası'nda ve işgal altındaki diğer Batı ülkelerinde yüzlerce antifaşist Kızıl Orkestra'ya katıldı. Bunların içinde en fazla kayıp verenler Alman dostlarımız oldu. 1933'te Hitler iktidara geldikten sonra faşizme karşı lik gruplar Harro Schulze Boysen, Arvid Harnack ve Adam Kuckhoff gibi dikkate değer kimseler tarafından oluşturuldu.

Savaş öncesi yıllarda bu gruplar Hitler Almanya'sındaki devlet katlarında, askeri ve ekonomik aygıt içine önemli yerlerde bulunan çeşitli ortamlara ait faşizme karşı olan militanlarca oluşturuluyordu ve bunlar faşist rejime karşı gizlice direnerek savaşıyorlardı.

Savaşın başında, Kızılordu servislerine istihbarat toplamak için bunlar büyük ölçüde örgütlendiler.

Gilles Perrault'nun sözünü ettiği ve onların elinde olmayan kaçınılmaz yanılgılar, bu grubu trajik bir sona götürdü. 31 Ağustos 1942'den 1943 yılı başına değin 130 antifaşist tutuklandı ve Kızıl Orkestra'ya ait olmakla suçlandı. Gestapo buna çok öfkelenmişti. 1941 yılının ikinci yarısında gönderilen ve Cranz'da yakalanan mesajlar, Alman ordusunun en büyük uzmanlarından birisi olan Doktor Wilhelm Vauck (*)'un yönettiği deşifre grubunca çözüliünce, bunlar 1942 yazından itibaren tutuklanmaya başladılar. Bunun üzerine Nazi yöneticiler paniğe kapıldılar. Hitler, Goering ve Himmler, soruşturmanın ilerlemesini kişisel olarak izlediler. Kızıl Orkestra üyelerine verilen ölüm yargıları Hitler ve Keitel tarafından imzalandı.

Tutuklanan yüz otuz kişi arasında, kırk kadarının bizim örgütle hiçbir ilişkisi yoktu. Nazi askeri mahkemesi, içlerinde on sekizi kadın olmak üzere kırk dokuz kişiye ölüm cezası verdi. Bunların boynu vuruldu ya da asıldı. Yedi tane tutuklu soruşturma sırasında işkenceden öldüler. Onlardan birisi kendi canına kıymıştı. Otuz tanesi en ağır tutuklama cezasına çarptırıldılar. Sekiz tanesi in-

(*) Kitapta bu adamın adı Kludow takma adı ile geçiyor. (Gilles Perrault'nun notu).

zibat taburuna, yedi tanesi de toplama kamplarına gönderildi. Onların arasından kırk tanesi ise zafer gününün geldiğini gördü. Berlin grubundan çok sayıda insan yakalanmadan kurtulabildi ve savaşımını faşizme karşı olanlar arasında sürdürdü.

Belçika'da, Hollanda'da ve Fransa'da altmış beş kişi cezalandırıldı ve içeri atıldı ama içlerinden yirmi tanesi bizimle hiçbir ilişki kurmamıştı. Bunlar sanıkların ya akrabasıydılar ya da ticari firmaların ortakları: Brüksel'de Simexco'nun ve Paris'te Simex'in. Bu altmış beş kişiden on altısı ölüm yargısı giydi, üç tanesi intihar etti, bir tanesi işkence altında öldü, kırk beş tanesi ya tutukevine kapatıldı ya da sürgüne gönderildi. Sürgüne gönderilenlerden on altısı işkenceden, bakımsızlıktan ya da hastalıktan öldü. Geriye kalan yirmi dört tanesi, faşizmin bozgununa yardımcı olmak üzere geriye kaldılar.

Bizim Hollanda grubumuz, üyelerinin çoğunu korumayı başardı. İskandinav ülkelerinde bulunan gruplarımızın arasına Sonderkommando "Rote Kapelle" girmesine tümüyle engel oldular.

Hollanda'da ve Belçika'da çok sayıdaki militanlarımızın yakalanmasını engelledik. Bu özellikle gizli çalışma tekniğimiz ve tutuklanan arkadaşlarımızın sıkı davranması üzerine Fransa'daki Direniş'e, onun üyelerine ve gizli çalışan Fransız Komünist Partisine Gestapo'nun erişmesi engellendi.

Bizim örgütle yakın ya da uzak ilişkisi olan otuz kişi yakalanıp Gestapo'nun tutukevlerinde kapalıyken, onların ceza giymemesi için son derece tehlikeli işlere giriştik. Bu başarı, 13 Aralık 1941'de Brüksel'de Abwehre'e karşı savaşım için kurduğum özel grubun cesaretini artırdı. Bu grup, Fransız ve Belçika direnişçileriyle enerjik bir dayanışma kurarak Paris'in kurtuluşuna değin savaşını sürdürdü. Sonderkommando "Rote Kapelle"in planlarını ve hareketlerini giderek daha iyi ortaya çıkarmayı başardık ve böylece arkadaşlarımızı kurtardık.

Kızıl Orkestra'nın tarihi, tüm genişliği ile bilinmekten uzaktır ve bizim Merkez'e gönderdiğimiz mesajların ço-

ğunun Naziler tarafından deşifre edildiğini de kimse ileri süremez. Bunu ortaya atıp yayanlar, Naziler'in kendileri oldular.

Oysaki Almanlar, savaşın başından 22 Haziran 1941 yılına değin gönderdiğimiz çok sayıdaki mesajın kodunu "çözmeyi" başaramadılar, bunun nedeni basit: çünkü biz bu mesajları telsizlerle değil, özel ulaklarla gönderdik.

Ancak çok sonraları Belçika, Berlin ve Hollandadan telsizle gönderilen mesajları bazısını Sonderkommando deşifre etmeyi başardı. Burada bile Naziler uzun zaman başarısız oldular. Berlin grubundan gelip Merkez'e gönderilen 1941 yılı sonbaharındaki çok önemli telgraflar, şifreciler yakalandıktan sonra bile deşifre edilmedi. Bunlar 13 Aralık 1941 yılında Brüksel'de yakalanan Sophie Poznanska ve Makarov (Alamo) du. Ancak 1942 yılı yazında bazı mesajlarımızı Doktor Vauck büyük güçlüklerle çözdü.

Hersch ve Myra Sokol tarafından yayınlanan çok sayıdaki mesajlardan hiçbirini faşistler deşifre edemediler. 1942 yılı Haziran'ında yakalandıktan sonra Hersch Sokol işkence edilerek öldürüldü ama kodunu söylemedi. Myra Sokol da işkenceye uğradı ama Gestapo'nun hiçbir adamı ondan birşey edinemedi. Üçüncü şifreci Vera Ackermann, bizim onu korumamız sayesinde yakalanmaktan kurtuldu. Bu ekibin İngiltere üzerinden gönderdiği mesajlar, faşistler tarafından ele geçirilemedi. Yayın yapılan yeri ele geçirme olanağı yoktu ve daha önemlisi, bu mesajların Sovyetler Birliği'ne gönderildiği bilinmiyordu.

Diğerlerinden ayrı olarak özel bir yolla sağladığımız iletişim kanalını Hitlerciler hiçbir zaman ele geçiremediler. Bu kanal, Fransız Komünist Partisi'nin gizli santralinden geçiyordu ve özellikle 1942 yılındaki zor dönemimizde bizim için apayrı bir önem taşıyordu. Bu kodu, Grossvogel ile birlikte yalnız ikimiz biliyorduk. Naziler bu mesajlardan hiçbirine el koyamadılar, çünkü ayrı ayrı yollardan ve yalnızca vericilerle gönderilmiyordu.

Fransız Komünist Partisi ile bağlantımızı sağlayan Fernand Pauriol, 1943 yılı yazında Komando tarafından

yakalandı. Çok kahramanca davaranış gösterenlerden birisi oldu. Sonuna değin Naziler'e hiç açık vermedi ve Kurtuluştan önceki günlerde kurşuna dizildi.

Grossvogel, ta başından beri Kızıl Orkestra'nın tüm çalışmalarını biliyordu ve en önemli rolleri oynayanlardan birisi oldu. O da en korkunç işkencelere karşı kahramanca direndi, hiç ağzını açmadı, birlikte yapılan çalışmaları, Fransız ve Belçika Komünist Partiler'iyle olan ilişkileri açıklamadı.

Fransız toprakları üzerinden bütün savaş boyunca doğrudan doğruya gönderdiğimiz haberlerden düşman hiçbirini ele geçiremedi. Berlin grubu istihbaratından çoğu da yine faşistlerin eline geçmedi, çünkü bunlar İsviçre ve Hollanda yolu ile aktarılıyordu.

Gilles Perrault, arkadaşlarımızdan çoğunun portresini içe dokunacak bir sevecenlikle çizmiş. Bununla birlikte yokolan ya da yaşayan çok sayıdaki kavga arkadaşlarımızın adlarını okuyucu bilmiyor. Onlar arasında her türlü tehlikeye göğüs gerdikten sonra faşist cellatların ellerinde öldürülen yirmi beş kadının apayrı bir onurlu yeri vardır. Onlardan on sekiz tanesi Berlin grubundandı.

Bu kahraman kadınlardan birkaçının adlarını veriyorum: Mildred Harnack, Erica Brockdorff, Eva Maria Buch, Oda Schottmüller. Bunların kavga dolu yaşamlarını, başarılarını ve yenilgilerini, uğradıkları işkenceleri, son günlerini ve öldürülmeden önceki son saatlerini anlatacak bir yazar çıkar mı bir gün? Yirmi yaşındaki Liane Berkowitz'in ve ana olmadan az önce tutuklanan Hilde Coppi'nın trajedisini nasıl anlatmalı? Duruşma bitti, iki genç kadın çocuklarını doğurduktan sonra boyunları vuruldu.

Suzanne Spaak'ın, Myra Sokol'un, Sophie Poznanska'nın, Suzanne Cointe'ın, Kathe Voelkner'in ve Kızıl Orkestra'nın diğer üyelerinin adları, bundan böyle özgürlük

ve insanlık adına yapılan kahramanlığın, soyluluğun ve özverinin simgesi olacaktır.

Cezaların çoğu 1943-1944 yılında, zaferin çok yakın olduğu bir dönemde verildi. Arkadaşlarımız ölümle karşı karşıya gelirken faşizmin bozguna uğrayacağına, boşuna kurban gitmediklerine ve unutulmayacaklarına inanıyorlardı diyemez miyiz?

Kızıl Orkestra'nın birinci baskısından bu yana dört yıl geçti. Bir soru sormak istiyorum: Gilles Perrault'nun kitabının büyük başarısı nereden geliyor? Bunu açıklayacağımı ileri sürmeyeceğim ama şöyle düşünüyorum, çünkü kitap yeryüzünde dalga dalga ve çeşitli biçimlerde yayılan aşırı ulusçuluğa, ırkçılığa, faşizme ve antisemitizme karşı insanların aradığı o karşı konulmaz yanıtı veriyor.

Dostum Gilles Perrault'nun ya da diğer yazarların, onların yanında bugün hayatta kalan, ki birisi de benim, savaşçıların çok uzak olmayan bir gelecekte Kızıl Orkestra'nın tarihini bütünleyeceklerine inanıyorum.

Leopold TREPPER-DOMB
İmza
Varşova, Mart 1971

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

CRANZ'IN MARTILARI / 7
TUHAF SAVAŞ / 20
GÜNEY AMERİKALILAR BRÜKSEL'DE / 30
ALMANLAR BU GECE SALDIRACAKLAR / 37
FRANZ FORTNER SAVAŞA GİDİYOR / 46
DİPLODOKUS KIPIRDIYOR / 54
BERLİN'DEKİ BAŞARISIZLIK / 64
STARLİNGRAT'TA BULUŞMA / 73
ATREBATLAR'A SALDIRI / 79
ESNEK ÇEKİLME / 90
"ONLAR GÜÇLÜLER ÇOK GÜÇLÜLER" / 101
S.S.LER İMDADA YETİŞİYOR / 113
FORTNER YİNE İZ SÜRÜYOR / 120
PROFESÖRLER KONUŞUYOR / 131
AMSTERDAM'A AKIN / 144
BRÜKSEL'DE SON DARBE / 153
SATILIK / 162
BİR AŞK HİKAYESİ / 173
"SAKİN OLUN" / 189
BERLİNLİLER'İN SONU / 202
GÖMÜLMEYEN İKİ ÖLÜ İÇİN MEZAR YAZITI / 212

İKİNCİ BÖLÜM

BÜYÜK ŞEF

SİMEKS FİRMASI KUŞATILIYOR / 229
GİLBERT NEREDE? / 234
DÜŞÜŞ / 253
İŞKENCE / 263
SCHULZE BOYSEN'İN SON MÜCADELESİ / 276
BÜYÜK OYUN / 291
GÜNEŞ VE SİS / 306
BERLİN'E GİDEN KERVAN / 320
ÖLÜM MAKİNASI / 336
TREPPER-GİERİNG DÜELLOSU / 354
İZ SÜRME / 373
KAÇAN KURTULUYOR / 389

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MERKEZ

GENÇ KIZ VE ANNE / 409
BİR BELÇİKALI KADIN, BİR FRANSIZ ERKEK / 422
KAHRAMANLARIN DÖNÜŞÜ / 432
GÜN AĞARIYOR / 435
KÜÇÜK BİR OYUN / 452
KRİMİNALRAT PANNWİTZ'İN ÜÇÜNCÜ BANKOSU / 467
TREN BAZEN GEÇ KALIR / 489
BİR AÇIKLAMA / 511
SONSÖZ / 513

"Kızıl Orkestra Şefi" olduğu yıllarda Leopold Trepper.

Simex'in Brüksel'deki merkezi.

Savaştan sonra Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde Harro Schulze-Boysen, Arvid ve karısı Mildred Harnack anısına çıkartılan iki pul.

Schulze-Boysen'in karısı Libertas da "Kızıl Orkestra" hesabına çalışıyordu.

Trepper'in emriyle Brüksel' den kaçarak Marsilya'ya yerleşen Kent ve sevgilisi Margarete Barcza.

Kent'in Marsilya'ya gidişinden sonra Brüksel'de yönetimi alan Yefremov.

Gizli vericiyle yayın yapar

Hersch Sokol ve karısı Myra.

Parlak bir hava subayı ve "spanya Uluslararası Kurtuluş Birli i" subaylarından olan ve "Kızıl Orkestra'ya girdikten sonra Carlos Alamo takma adını kullanan Makarov.

"Funkabwehr" ajanlarının "Kızıl Orkestra" vericilerini saptamak için kullandıkları bir çeşit motosiklet.

Leopold Trepper son yıllarında (23 Şubat 1904-19 Ocak 1982).

Trepper'in ölümüne ilişkin Cumhuriyet Gazetesi'nde çıkan haber

ÜNLÜ CASUS TREPPER ÖLDÜ AMA TARTIŞMASI SÜRÜYOR

Dış Haberler Servisi — «Kızıl Orkestra»nın şefi, Leopold Trepper, geçtiğimiz günlerde 77 yaşında Kudüs'te öldü. 2. Dünya Savaşında, Alman ordusunun hareketleri ile ilgili olarak Moskova'ya bilgi veren ve Batı Avrupa'da görev yapan ünlü haber alma servisi şefi Leopold Trepper'in kişiliği ve eylemleri üzerinde ki tartışmalar sürüyor.

Trepper takma adlı, Lepb Domb 1904'de Polonya'nın Nevy - Tard ilçesi küçük bir kasabasında doğdu. 1929 yılında Filistin'den kovulunca Fransa'ya geldi ve Göçmen İşçiler Yahudi bölümüne üye olarak katıldı. Bu bölüm Fransa'da yaşıyan yabancı kökenli komünistleri bir araya topluyordu. Trepper'in burada da, Fransız makamları ile başı derde girdi. Casusluklla suçlansa, fakat bu kanıtlanamadı, 1932 yılında öğrenim için Moskova'ya gitti. Orada kızıl ordunun haber servisleri şefi General Berzine ile tanıştı, General Berzin onu önce görevli olarak Paris'e sonra da Brüksel'e gönderdi. Genellikle adet olduğu üzere, ticari bir işletme perdesi arkasında, casuslara her türlü sızma olanağı veren bir çalışma düzenine girdi, böylece Leopold Trepper Batı Avrupa'da özel bir casusluk şebekesi kurmayı başardı. Savaş başlayınca, Trepper Stalin'e, yaklaşan Alman saldırısı ile ilgili önemli haberler yolladı.

Hatta, bu arada saldırının kesin tarihi olan 22 temmuz 1941 tarihini bile bildirdi. Fakat, Stalin Trepper'e inanmadı. 1940 ile 1943 yılları arasında, özellikle 1941 temmuzundan sonra, Trepper'in casusluk şebekesi Moskova'ya 2000'den fazla çok önemli haber iletti. Trepper'in şebekesine, «Kızıl Orkestra» adını Amiral Canaris'in Nazi servisleri verdi, 1942'de Himmler'

(Arkası 7. Sayfada)

● Olmeden önce Polonya Dayanışma Sendikası'nı desteklediğini söyleyen «Kızıl Orkestra»nın şefine göre, Jaruzelski'nin darbesiyle, Üçüncü Dünya Savaşı başlamış oldu.

İkinci Dünya

(Başlarafı 12. Sayfada)

in emri ile özel bir komando ekibi büyük şefi yakalamak için Paris'e gönderildi. Trepper dış çalışmın muayenehanesinde tutuklandı. Sorgusunda, Almanlar'la işbirliği yapmayı kabul etti, fakat buna karşın zorunlu ikt casusluk rolü nakkında Moskova'ya bilgi ulaştırmayı başardı. Ve de Almanların elinden kaçabildi. İnanılmaz zor görevine devam etti. Emrinde 11 değişik milletten 200 casus çalışıyordu. Bunlardan 215'si görevleri sırasında öldüler. Canaris'in deyimi ile Trepper, Nazi makinesini yenilgiye uğratmayı başarmıştı. 300 bin Almanı öldürmüştü, gerçekte de savaşı o kazanmıştı. 1945 yılında, Trepper Moskova'ya geldi. Ve uçaktan inisinde büyük bir törenle karşılandı. Fakat sonra Loubianka'da 10 yıl hapis yattı.

"Kızıl Orkestra", İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Komintern'e bağlı partilerin Avrupa ülkelerinde faşizme karşı mücadele eden, en yetenekli, seçme militanlarından oluşan bir gizli örgüttür.

Bu kitap casusluk tarihinin en başarılı örgütlerinden birinin belki de birincisinin belgelere dayalı gerçek öyküsüdür. Militanlarından bir çoğunun ya boynu vurulmuş, ya kurşuna dizilmiş ya da idam edilmiştir.

Yazar, uzun yıllar, sabırla, iz sürerek "Kızıl Orkestra" ve Gestapo'dan hayatta kalanlarla görüştü. Savaştan yirmi yıl sonra militanların ve hasımlarının ağzından gerçek öyküyü yazdı.

Örgüt, savaş yıllarında iyi iş yapan bir dışalımdışsatım şirketi görünümü ardında, Nazi yönetiminin en üst organlarına dek sızmış ve elde ettiği bilgiler sayesinde yüzbinlerce Alman askerinin ölümüne yolaçmıştı. Nazi Almanyası'nın, faşizmin yenilmesinde kesin bir rol oynamıştır.

Gestapo'nun acımasızlığına karşı zekâ, kurnazlık, ustalık ve kahramanlığın direnişi.

ISBN 975-390-005-8